

ARCHA

D
LU

XXII. ROČNÍK, SVAZEK 1

František Kašpar, Z nových básní	1	Jan Karník, K šedesátce Vil. Bitnara	47
Friedrich Deml, přel. Otto F. Babler, Gotický mistr	4	Bedřich Slavík, Vilém Bitnar jako spo- lupracovník a redaktor Archy	48
Ruth Schaumann, přel. Otto F. Babler, Milující žena a čtenář	4	Pietro Mignosi, přel. Otto F. Babler, Poesie	69
Vilém Bitnar, Gotické zdroje liturgické květeny barokové	5	Seznam knižních publikací Vil. Bitnara	70
Ruth Schaumann, přel. Otto F. Babler, Před starým městem	15	Dr. Augustin Neumann, Rytiny boho- slovecké fakulty v Olomouci	73
V. Svatohor, Nacionalismus a kosmo- politismus	16	Ant. Madej, přel. Jan Karník, Tvář	79
Jan Dokulil, Sedmibolestné	19		
Ad. Cajdoš, Horská legenda	20	OKNA	
Jan Dokulil, Dětský smích	22	Oldřich Svozil, In memoriana Václava Sládka a Otakara Jirániho	80
F. S. Horák, Maurové ve Španělsku	23	Otto F. Babler, Bůh-hrnčič	81
Václav Zima, Zjevení básnického slova	29	Adolf Cajdoš, Polská hlídka	82
Dr. Stanislav Marek Mazurkiewicz, přel. Ad. Cajdoš, Wit Stwosz	32	Z nové poučné literatury	83
Anna Jirásková-Pešková, Polský bás- ník-filosof	34	Z nové beletrie	85
F. B. Děrda, Bílý keř	35	Poznámky a zprávy	86
Václav Zima, Z nových básní	36		
Otto F. Babler, Tři sny	38	OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY	
Oldřich Zemek, Blahoslavená Anežka Česká	39	Arn. Hrabal, Neposkrvněná příroda. Vilém Bitnar.	
Dr. Jos. Svítal-Karník, Listy z archivu	41	Diplom Františka Biretty z Brandenfels, rodáka olomouckého (1686).	
Antoni Madej, přel. Jan Karník, Padlí v boji	46	Diplom Jiřího z Metzburka (1694).	

Co chystáme letos za knihy?

Na letáčích, které jsme posledně rozeslali svým subskribentům, mluvili jsme o překvapení. Kousek z tohoto překvapení můžeme odhaliti už dnes.

První podilovou knihou na r. 1934 bude neobyčejně zajímavá a skoro bychom řekli *objevná* historicko-literární práce prof. dr. Fr. Cinka. Studie k životu Stojanovu přivedly dr. Cinka k materiálu, dosud nikde knižně nezpracovanému, k problému *o národnostním vývoji v kněžském semináři olomuckém*.

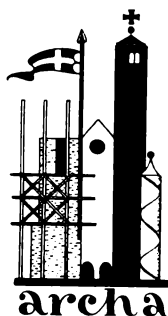
Dr. Cinek tento materiál rozšířil o studium *národnostního uvědomění mezi bohoslovci na někdejší olomucké universitě a pak v generálním semináři josefinském*. Vedle otázky národnostní všímá si i náboženské stránky a výchovy za dob osvětenství josefinského. Kniha v mnohých věcech bude skutečným „odhalením“.

Upozorňujeme na ni už dnes. Do sazby bude dána hned po velikonočních, takže se bude v květnu rozesílati. Jméno dr. Cinka ručí, že to bude dílo hodnotné. O ostatních dvou podílech přičtě!

ARCHA

sborník pro literaturu, umění, kulturu a život

XXII. ROČNÍK

redaktoři

EMANUEL MASÁK A ADOLF GAJDOŠ

1934

Družina literární a umělecká v Olomouci

OBSAH

BÁSNĚ

- Boček Alois*, Odkvétání 102 – Noc 107
Billinger Rich. – *Gajdoš Adolf*, Babička 306
Claudius Hermann – *Otto F. Babler*, Někde 165
Czuchnowski Marjan – *A. Gajdoš*, Kréma vesny a psi – Jak – Výraz 261
Delastre Louisa André – *O. F. Babler*, Píseň pro mír 296
Deml Friedrich – *Otto F. Babler*, Gotický mistr 4
Dérda Fr. Boh., Bílý keř 35
Dokulil Jan, Sedmibolestné 19 – Dětský smích 22 – Osamění 95 – V kořenech 107 – Bezstarostnost 213 – Z církevních hymnů 292
Eisenstein Karl – *O. F. Babler*, Světlo 130
Fierla Adolf – *J. Karník*, Z knihy „Sluneční dům“ 268
Frasík Józ. Andrzej – *A. Gajdoš*, Rozloučení se sestrou 263
Gajdoš Adolf, Monte Alverna 224 – Dopis do Polsky 270, Zimní 313, Vánoční 319
Galuszka Józ. Alex. – *A. Gajdoš*, Balada podzimní – Červený srpen v Kryniczkách 263
George Štefan – *Adolf Gajdoš*, Verše 116 – Z básní 211 – O poezii 250
Goethe J. W. – *B. Pfleger*, Markétčina píseň 119
Gorecki Wieslaw – *A. Gajdoš*, Panna Orleánská 264
Habřina Rajmund, Melodie 92 – Zrak tančí nad hvězdou 123
Hruban Jar., Breithovenova „Sedmá“ 249
Hulewicz Witold – *O. F. Babler*, Ukradená kniha 281
Chiesa Francesco – *O. F. Babler*, Humanus ab humo 260
Hlakowiczówna Kaz. – *A. Gajdoš*, Smuteční marš 117
Ježic Slavko – *O. F. Babler*, Modlitba o půlnoci 139
Karník Jan, K šedesátce V. Bitnara 47
Kašpar Frant., Z nových básní 1 – Cestička lesní 194 – Zimní noc 291 – Vánoce 293
Lešmian Boleslaw – *A. Gajdoš*, Zelená hodina – Večerem 265
Liebert Jerzy – *A. Gajdoš*, Obrázek Madony 266
Lipanský Jetřich, Esfigmenu 278 – Okamžik 305
Madej Ant. – *J. Karník*, Padlí v boji 46 – Tvář 79
Mignosi Pietro – *O. F. Babler*, Poesie 69 – Kněží 175 – Bohatství a chudoba 232
Novelli Gino – *O. F. Babler*, Utrpení 126 – Hlas 147 – Samota 317
Obrenović-Delibašićová Vera – *Fr. Čuberka*, Slzy 236
Péguy Charles – *Vlad. Stupka*, Noc 89
Pfleger Bedřich, Stromy 279
Pogačnik Jože – *Otto F. Babler*, Romance o bolu 133
Renč Václav, V jitro zahalena 103
Sardenko Silvin – *O. F. Babler*, Píseň římských dětí 223
Schaumann Ruth – *O. F. Babler*, Milující žena a čtenář + – Před starým městem 15
Schaeffer Albert – *Gajdoš Adolf*, Tomáš 308
Slavík Jindřich Maria, In memoriam Ant. Dvořáka 207
Sorge Reinh. Johan. – *O. F. Babler*, Job 143
Spann-Rheinsch Erika – *Otto F. Babler*, Vůdce 210
Vodník Ant. – *Otto F. Babler*, Národ – David 204
Wasser Walter Uebert – *O. F. Babler*, Formanská píseň 306
Zbierzchowski Henryk – *A. Gajdoš*, Žně 266
Zegadłowicz Emil – *Jan Karník*, Z cyklu „Budějovické louky“ 161
Zechenter Witold – *A. Gajdoš*, Kasproviczovi 267
Zemek Oldřich, Blah. Anežka Česká 39
Zima Václav, Z nových básní 36
Zuckmayer Karl – *Adolf Gajdoš*, Děvče ve stáji 309

PRÓZA

- Adam Karl* – *J. Dokulil*, *Catholica* 251
Alain – *Vlad. Stupka*, Poznámky o literatuře 233
Babler Otto F., Tři sny 38 – Bůh-hrncář 81
Bause Iwo, Návrat 120 – Jiskření řad 297 – Nový Cervantes 321
Bitnar Vilém, Gotické zdroje liturgické květeny barokové 5 – Tři staletí slovenského kancionálu Cithara Sanctorum 166
DAM, Krakovská skupina „X-Y“ 151
Dokulil J., Duch katolicismu (Karl Adam) 238
Drkal Frant., Duše 176
Ejmond Juljan – *O. F. Babler*, Smrt jedle 273
Gajdoš Adolf, Horská legenda 20 – Polská hlídka 82 – Tichý den 108 – Poláci a my 149 – M. Rusinek jako romanopisec 150 – Torso velikých nadějí 191 – Smrt Laittie 294
Glässer Edgar – *A. Gajdoš*, Básnické a kulturní posláni Stef. George 208
Habrína Rajmund, Situace soudobé literatury v Jugoslávii 93
Horák F. S., Maurové ve Španělsku 23, 111, 195, 282
Horáček Jaroslav, Výtvarník s pravým citem pro náboženské motivy 318
Jirásková-Pešková Anna, Polský básník-filosof 34
Lunardi Tullio, Dvouletka v Benátkách 148 – Procházka Benátkami 241
Mackovič Stan., Vánoce u tkalců 304
Mansfield Katherine – *Jan Dokulil*, Večer 146
Dr. Mazurkiewicz Stan. Marek – *A. Gajdoš*, Wit Stwosz 32
Dr. Neumann Aug., Rytiny bohoslovecké fakulty v Olomouci 73
Novák Mir., Pohádka o sedmi bratřičích 314
Novák Alois St., V římských galeriích 217
Ozarovskaja O. E. – *O. F. Babler*, Syn 276
Perch P. H. – *A. Gajdoš*, Katolické písemnictví v severských státech 237
Pfleger Bedř., K technice umění 143
Dr. Remes M., Kardinál Schratzenbach, přítel hudby a divadla 127
Rilke Rainer Maria – *A. Gajdoš*, Krajina 131
Schaumann Ruth – *O. F. Babler*, Ruka 310
Slavík Bedřich, V. Bitnar jako spolupracovník a redaktor Archy 48
Slavík Jindřich Maria, Tajemství Jasně hory 214 – Dýka 301 – Cesty, které vedou do Říma 320
Dr. Stupka Vladimír, Torso François Mauraia 96 – Glosa o Alainovi 226
Svatohor V., Nationalismus a kosmopolitismus 16
Dr. Svítal Jos. – *Karník*, Listy z Archivu 41
Svozil Oldřich, In memoriam Václava Siládka Ot. Jiránioho 80 – Bimilenium Vergiliovo a český národ 182
Šerý Ant., Boží šlépěje v životě svěťice 134
Zapfel Petr, Katastrofa 124 – Skleněný obraz 205
Zemánek Rich., Malíř A. V. Slavíček 141
Zima Václav, Zjevení básnického slova 29 – Básníci a svěťci 104
 Z nové poučné literatury 83, 152
 Z nové beletrie 85, 154, 243, 322
 Poznámky a zprávy 85, 159, 246, 328
 Bibliografické poznámky 158, 245, 326
 Z anglické literatury 239
 Z německé literatury 240

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

- Arn. Hrabal*, Neposkrvněná příroda – Máj
 Vilém Bitnar
 Diplom Frant. Biretty z Brandenfels (1686)
 Diplom Jiřího z Metzburka (1694)
A. V. Slavíček, Notre Dame – Koně
Wit Stwosz, Zvěstování – Náhrobní deska
 Kazimíra Jagiellon. v katedrále krakovské
 Stefan George
Emil Hlavica, Modlitba – Poutník – Ukolebavka
Tadeáš Gajdoš, Sv. František (linoleoryt na str. 224)

Z nových básní

Radost

V mém srdci zrodila se radost
tak zralá, jak by navrátilo se mi mládí;
tak stará země jarem zjásá,
když bujný potok náruživě po ní pádí.

Jak zázrakem ta radost vzrostla
a, motýl z kukly, vylétla a živá byla;
chvátala přede mnou, můj vůdce,
jaký to úsměv lásky, když se obrátila.

Tělem se stala moje radost,
v úchvatu vroucím narostla mi do objetí,
jak dlouho žíznic líbala mne,
hlas její láskou proměnil se ve hlas dětí.

Radost má zas je netělesná
a do mého se srdce touží vrátit zase;
veliká, nemůže v ně vjíti,
přebytkem do všech věcí vůkol rozlila se.

Nebe jak roucho vyplnila;
z jakého pokoje se blankyt jeho klene!
Domy jsou všechny její domov,
hoří v nich ohně jejím zárem zanícené.

Stromy jsou davy jásající,
jež naplněny jí své ruce vznesly vzhůru,
Z očí všech lidí zazářila,
i nejtvrďší všech srdcí propálila kůru.

Jí nejvšednějši hovor zvroucenněl.
Chodci jak všichni spěchali by ke slavnosti.
Hodiny bítí, nevím kolik:
pro radost není času, žije ve věčnosti.

V zimě k nemocnému

Jakou to cestu dneska, Bože, máš!
Jak v pohádce se skví dnes chudý les.
Pod stromy jiním zkrášenými jdem
velebným tichem, v němž je ztajen ples.

Kol cesty klečí všechny myšlenky,
jež se mnou kráčí denně stezkou tou;
jsou všechny čisty; vstávají a jdou
za hláskem zvonku lesní tišinou.

Ze stříbrného háje zimního
Pán vchází v srdce, v kterém vesna je
v nejlíbeznějším křehkém rozkvětu;
v něm dlí jak ptáček, sladce zpívaje.

Všel do duše jak v hebké hnízdečko,
peříčky lásky zcela vystlané.
Jak v čisté nebe Boží skřivánek
vzletěl, tam jásající zůstane.

Stříbrné Hory

Nad skvělým rybníkem zříš svěží kytici.
Jak plná růže bílá květů směsici,
zde zámek celé město převoní
svou feudální vůní. Dříve v dávný čas
zde hory kvetly stříbrem, jehož vybled jas
jak luny, když ji slunce zacloní.

Ač zvonek nad brankou již dávno přestal vyzvánět,
jak zřel bych v očích lidí ještě stříbro chvět
a z výsad starých hrdost nezhaslou.
Překrásné haldy uzrály teď v jasný sad,
s Knížetem v čele starých soch je zdobí řad:
dřív tepna, tichou samotou teď jsou.

Když poznáš lid, nic staré slávy neželíš.
Tu stará zbožnost v srdcích ještě má svou skrýš
jak stříbra lesk důl v horách skrytého.
Jak světlo v kahanech v nich plane statečnost:
v chudobě, div! se zachoval ten vzácný skvost!
Ó krásný svéráz města zchudlého!

V letounu

Na zemi chřadla má důvěra,
plně teď do vůní rozkvétá:
Konečně v Božím jsem náručí
docela, jak se stroj rozlétá.

Zdá se mi obrovskou kolébkou,
Otcova ruka ji pohání.

Vznáším se nad zemí překrásnou:
tak se jen milenec naklání

nad tváří milenky opojen
po prvé pohledem změněným.
Vlasti má, pozemské nebe mé,
jaks krásná, teprve nyní vím.

Užaslým, nejsladším pohledem
shlížím níž na hlavu království,
na tu tvář gotickou, mateřskou,
v očích se slzy mi plesu chví.

Prastará tvář, z ní jak zázrakem
barokní oči se dívají,
mladistvé, milostné, zářivé,
až ke dnu duše mé sálají.

Maria

V polích, kde vedrem vzduch se tetelí,
na stromu visí její obraz mezi mlázky;
Maria tady připadá jak Ruth,
jež sbírá pohozené duše – klásky.

Z vděčnosti za ochranu v nečasích
jí ruka venkovanů ozdobilá věncem.
V žních lidstva vidím já ji schýlenou,
jak sbírá za svým Synem, silným žencem.

Unaven prací, krví potí se.
Když usnul, na máteře klíně odpočinul;
Syn za to jí, když zesla, k sobě vzal,
kol skrání královský jí vínek svinul.

Žebrák za dveřmi

Za dveřmi stál jsem, žebrák chudičký,
zkrhělý a toužil po teple a jasu.
Zpěv sladký linul z vnitřku světničky,
mé srdce navždy roztálo v tom hlasu.

To čisté mládí volalo mne blíž,
a byl jsem přebohatě obdarován;
ten poklad nevyčerpám nikdy již,
v mém srdci bude navždy svatě chován.

Hle, zdejší kraj, tak chudý na pohled,
vnitř bohat; u dveří teď jeho stojím,
já žebrák u žebráka; řadu let,
že najde poklad svůj, se tuchou kojím.

Rodička Boží chudá se mnou jest,
tlouc' nemůže, má uraženou ruku,
Ježíška v druhé; nese blahověst:
Otevřete! Za ni o almužnu tluku.

František Kašpar

Gotický mistr

Ty do kamene vléváš lehkost Božích
žebráků, kteří o setbu a sklizeň
se nestarají, kteří jako prášek
se vznáší v Jeho bytosti, a byvše

zcizení vlastní tíží, usmějí se,
když jim pak soused rakev přiměří
a běží pro hrobaře, aby jejich
zbyteček v pídi země zachytil.

přel. Otto F. Babler

Friedrich Deml

Milující žena a čtenář

Ona:

Pojď, můj milý, poslyšet:
Slavík v dáli zpívá zase,
až se bolest v drobném hlase
rozevívá jako květ.

On:

Nejsem zlákan slavíkem,
jeho zpěvu není slyšet;
hodina jen méj tíše,
smiřujíc mne s dnešním dnem.

Ona:

Listuj tedy v knize dál,
její písmo čti a děje,
neboť píseň, jež sem věje,
zplodil mého srdce žal.

přel. Otto F. Babler

Ruth Schaumann

Gotické zdroje liturgické květeny barokové

Příspěvek k dějinám poetiky

1. Zjišťujeme-li, jakým způsobem bylo v české barokové lyrice užito *přírodních motivů*, shledáme záhy, že se naše slovesnost v tomto ohledu dělí na dvě odlišné skupiny. Čtème, jak třeba Adam *Michna* z Otradvic v písni „Panenské Alžběty Navštívení“ (1647) líčí cestu Panny Marie do hor. Mladická Pauna vnímá svěžími smysly celou přírodu, doprovázející ji v adoraci k jejímu cíli.

Větrové prudké foukání
změnili v příjemné vání,
milí zeffrové váli
a Maryji průvod dali.

Květné louky nohám kvítí
podávali, chtějíc míti
ji za paní a královnu,
odtud činili poklonu.

Modrá obloha nebeská
bez obláčku byla všecka,
ta barva Panně slušela,
ta livřejí být musela.

Vysoké hory a skály
tuto sobě radu dali:
aby Panně ustoupili
a jí cestu zhotovili.

Klaněli se jí lesové,
klátili se jí hájové,
a po nich lítajíc ptáček
počal býti znící záček . . .

O něco později tentýž básník ve své „Písni času májového“ (1661) vyzpěl k řadě strof, tvořených v zřejmém lyrickém opojení. „Májové kvítky sbírejte, dítky . . .“, vyzývá *Michna* v dojetí. „Sbírejte bílé, každému milé, líbezné vůně kvítko, větříček věje, všecko se směje, přemile svítí slunýčko . . .“

2. Zcela jiný duch zavane však na čtenáře ze současné „Novény k Svatému Antonínu Padovánskému“ (1646). Český kapucín *Samuel z Pilsenburku* medituje v ní o devíti ctnostech Světcových a devět počátečních apostrof poskytuje tolikéž básnických metafor. „Přeslavný svatý Antone! *Slunečný květe* božské pobožnosti! Pozdravuj tebe jménem andělů a archandělů!“ počíná se tato modlitba kapucínského baroku. A pak v ostatních výkřicích jdou květinové symboly v pořadí:

Narcisový květe opatrnosti!
Zlatý květe hořící lásky!
Růžový květe trpělivosti!
Šafránový květe štědroty!
Mateřní kvítku tichosti!

*Liliový kvítku čistoty!
Fialový květe pokory!
Májový kvítku přívětivosti!*

Rozdíl v užití *rostlinných* motivů v těchto současných textech z polovice sedmnáctého věku je patrný. Ale stejný kontrast najdeme v jiných skladbách i v použití motivů živočišných, nerostných i meteorologických. V drobných hymnech hodinek a v apostrofách litaní pozdějšího baroku rozšířilo se obrazové umění nejen vonnou a barevnou nádhrou umělejších zahrad, ale i klenotnickou skvělostí drahokamů. Řeholní kanovník lateránský, *Jan Václav Dvořák*, počíná sedm chvalozpěvů svých „Hodinek ke cti Svatého Liboria“ (1696) takovými apostrofi:

*Ó drahý kamene z nebe!
Křišťále jasný čistoty!
Dyamante se stkvějící!
Smaragde velké naděje!
Rubíne lásky hořící!
Safíre krásy nebeské!
Perlo přepěkná z východu!*

3. Chceme-li tedy sledovati speciálně vývoj *květinového symbolu* české barokové poesie, musíme dobře rozlišovati tuto *dvojitou funkci* rostlinného světa v kultuře sedmnáctého věku. V protireformační poesii tohoto století najdeme již verše, v nichž krása květu, jeho tvar, barva, vůně i pohyb vnímány jsou smysly pro krásu samu. Je to sice ještě primitivní stupeň, přece však již náběh k *opájení se krásou přírody* všemi smysly člověka, které v nekonečně bohatějším rozvinutí nazvala moderní poetika lyrickým impresionismem. Mezi barokovou a impresionistickou přírodní lyrikou je stupňový rozdíl co do množství a intenzity počitků, ale i vývojové rozlišení v tom smyslu, že moderní impresionista hledá v kráse přírody především individuální rozkoš smyslů, kdežto člověk barokový toutéž její krásou množil a prohluboval také svůj mystický poměr k Stvořiteli. Jděte po stopách této dojemové i náladové přírodní lyriky a shledáte, jak všechny vedou do oblasti literárního okruhu Svatého *Františka Saleského*, k rozlomu šestnáctého a sedmnáctého věku. Člověk českého baroku probudil své smysly k prvnímu stupni kochání se krásou přírody vlivem vroucího kultu všeho stvoření, jak se mu zjevil v dílech jemného básníka francouzského jitrního baroku a jeho druhů. Avšak meditační barok *salesiánský* ponořil se sám plně do přírodní lyriky třináctého věku, do středověké poesie františkánské, jejíž gotické živly uměl ve svých vlastních výtvorech tak bohatě odstíniti. A toto starobylé dědictví, zlahoděné novým třebením, nabídl tvůrčím duchům celého křesťanského světa. A tady v *serafínském* lyrice předrafaelské, jsme u vlastního zřídla básnického kultu přírody.

4. Ve čtrnáctém století změnila se však funkce rostliny v náboženském umění. Básník, malíř i sochař již nevybírali květin výhradně jen proto, aby svým odlišným tvarem, svou zářivou barvou, svou líbeznou vůní, svým

jemným chvěním chválily s člověkem svého Tvůrce, ale počali nevyčerpateľného počtu rostlin užívati i jako *symbolů ctností* vyvolenců Božích. Roje květin změnily se v družiny panošů, nesoucích na štítech svých nebeských rytířů erbovní znamení feudálních titulů jejich mystického šlechtictví. Sředověké umění převzalo tu seznam světců a světic římského Martyrologia, zjistilo u všech jejich odlišné ctnosti a počalo studovati bibliickou i ostatní květenu proto, aby našlo obdobu mezi *vlastnostmi* určitých rostlin a *ctnostmi* určitých světců. Co tu bylo shodnosti a podobnosti mezi tvarem, barvou, vůní a gestem takových „asketických“ květin a mezi mravními hodnotami svatých bytostí, které jim připsali učení symbolisté Bible a hagiografové. Symbolický význam ctností určil středověk nescíslnému počtu rostlin a je příznačno, že takřka všechny květiny staly se obrazy vlastností dobrých a vznešených. Příroda připojila se tu ke katolické liturgii a hagiografii tím nejkrásnějším, co měla, svou zářivou květenou. Tady jsme u druhého zdroje naší přírodní lyriky, jejíž liturgickou a hagiografickou symboliku zdědil český barok po století čtrnáctém.

5. Jaký to rozdíl v adoraci přírody! Rozněžnělá a oddávající se láska k přírodě Svatého Františka Serafínského a jeho druhů ustupuje po uplynutí jediného sta let sacerdotální slavnosti, která oplývající líbezností vtěluje projevy své lásky přece jen v gesto liturgické odměřenosti. Než i toto nové nazírání bylo františkánské! Františkánská mystika, prýstíc z duchovního života svatého Chudáčka z Assisi, našla své vědecké zhodnocení v díle jeho velkého žáka, Svatého *Bonaventury*. Také on naučil se milovati přírodu od svého mistra, a nemůže věru býti skvělejšího přiznání nad ono, jež čteme v Bonaventurově legendě františkánské. „Aby všemi věcmi rozněcoval se k milování Božím, přestal ve všech dílech rukou Páně a rozjímáním příjemnosti vystupoval k živoucímu původu a příčině. Zřel v krásě Nejkrásnějšího a po stopách otisknutých na všech věcech sledoval všude Miláčka, ze všech věcí sobě žebř tvoře, po němž by vystupoval k dostižení toho, jenž jest všecek žádoucí. Neslychané vroucnosti zanicením totiž okoušel v jednotlivých tvorech jakožto v potučích oné pramenné dobroty, a jako by vnímal nebeskou harmonii v souzvuku ctností a činův daných jim od Boha, na způsob proroka Davida sladce pozýval všech ku chválení Hospodina.“ Z tohoto hlubokého pochopení podstaty lásky Františkovy je vidno, jak z těžé touhy, Boha ve všem potkávati a všeho využítkovati, co nás na Boha upomíná a k němu vésti může, vyprýstila i Bonaventurova františkánská láska k přírodě.

6. Ale již tady v legendě o Svatém Františkovi vycitujeme Bonaventurův krok k novému zhodnocení lásky k přírodě, která u mistra a nejstarších jeho žáků přes svou etickou povahu ulpívala přece jen v počítecích smyslů tělových. Bonaventura počíná mysliti o mystickém nazírání Boha ve *viditelném stvoření* analogicky, jako je to umožněno působením božské milosti v duši. Uskutečňuje toto pojetí přírody v díle „Itinerarium“ (1259), psaném na hoře Alverně, v němž mu celé stvoření slouží za prostředek, kterým a v němž on vidí Boha, a tak od stupně k stupni, jako by po žebří, všemi stvořenými věcmi dospívá k mystickému sjednocení své duše s Bohem. V tomto názoru na přírodu dostalo se světu *bonaventuriánskou* mys-

tikou nového obohacení, pravého a ryziho františkánského daru. Před Bonaventurou nebylo možno vytvořit učení takové povahy. Tradiční nelny mystikové nemohli v tom být učitelé, neboť oni, liveni staré filosofie areopagitské, viděli v zračité čitelných věcech přírody ne oporu, ale spíše překážku mystického sjednocení se Stvořitelem.

7. Domýšleje mistrovi lásku k přírodě, pěstovanou všemi pěti smysly tělesné bytosti, Bonaventura učinil epochální krok i v hodnocení *vjemů* nekonečného bohatství přírodních zjevů. Svě učení o mystickém nazírání Boha obohacuje o *zkušenosti smyslů* . . . Ježto pak nelze tělesnými počitky poznávat nadmyslné, vytváří k smyslům těla paralelní stupnici *pěti smyslů duchovních*. Ve čtvrté kapitole „Itineraria“ poukazuje k jistotě, že lidská duše tím, že má víru, naději a lásku, obdržela i oněch pět duchovních smyslů, aby mohla vstoupiti v co nejživější a nejhoroucnější poměr ke Kristu. A tady přichází ono překvapující *převrácení pořadí* ve stupnici smyslů. U smyslu tělesných nazýváme vyššími ony, které pojmají hodnotu poznání pozorovaného předmětu, totiž zrak a sluch. Nižšími smysly jsou ony, pojmající spíše pozitivovou stránku předmětu, čich, chuť a skupina hmatová. Právě naopak, zkušenosti čichu, chuti a zejména hmatu, jsou u duchovních smyslů hodnoty *vyšší*, jejich sídlem je po výtce vůle a právě jim vyražuje Bonaventura hlavně nazírání. Zrak i sluch patří k duchovním smyslům *nižším*, sídlem jejich je spíše rozum. Důvodem tohoto převrácení pořadí je primé a dokonalejší pojmání Boha vůlí, ne rozumem. Neboť to, co nazírající z Boha nejživěji vycituje, není ani tak hodnota poznání Boha, jako spíše jeho dobroty, jež veškerou sílu lidské vůle k sobě přitahuje a v duši vyvolává pocit nejvyššího obšťastnění. A rozkoš pozitivku tkví v hmatovém objetí Boha spíše, než v jeho uzření.

8. Z těchto dvou františkánských typů smyslových zkušeností vykládám si i vznik dvou přírodních metaforik náboženské poesie předrafaelské. Nejvnitřnějším jádrem přírody, bez něhož by příroda ztratila pro františkánskou duši svůj půvab, byl Bůh. Toho hledal Svätý František i jeho nejstarší učňové za všemi rozkošemi smyslů, jež jim přírodní krásy působily. Ale poznávání všelikých sladkostí božího stvoření dělo se smysly *tělovými*, františkánská láska k přírodě, objímající se bratrsky s každým tvorem, až k tomu ubohému červíčkovi v prachu cest, byla povahy *aktivní* a ta se projevila i smyslnější přírodní lyrikou. Bonaventura, stoupaje po žebří tělových smyslů, dospěl k transcendentnu, kde smysly zduchovněly v spirituálním ovzduší. Zduchověla mu i příroda, květy voněly, ptáci zpívali a drahokamy zářily barvami jenom jako symboly. Rozkoš z nich do duše přecházející byla spíše povahy *pasivní*, nejednalo se tolik o vjemy předmětů, jako o klid v pozívání jejich rozkošnosti. Svätý František miloval Boha v teple zapáchajícím psu, Svätý Bonaventura v abstrakci psi ctivosti, v symbolu věrnosti. Nemoha jako člověk jinak, symbolisoval vlastnosti Boha analogiemi věcí jím stvořených. V jeho mystickém díle najdeme základy k symbolice rostlinné, zvířecí, zejména pak nerostné. Bylo třeba přenést toto bohatství z nadmyslných výšin spekulace do tvůrčího ovzduší umění, aby se zhustilo v poetiku symbolistické lyriky přírodní.

9. Miním, že to byla svätá *Mechtilda Hakebornská*, která se pokusila

první o vtělení těchto filosofických výsledků v proud svých visionářských próz. Ve své knize „Liber specialis gratiae“ (1298) učinila tajemný krok k zduchovnění adorace Pána pokornou přírodou. Nesmírnými komplexy „všeho stvoření Božího“ chválil Pána svého Svatý František Serafínský v „Canticum fratris solis“. Celá říše slunečná, celá oblast lunární a ohvězděné noci, nekonečná říše větrná a nesmírnost vod, ohňů i pozemských dálav chválily v „sluneční písni“ Františkově nekonečnost a nesmírnost Boží. Svatá Mechtilda, cítíc tuto nekonečnost v duši, osvícené stálými visení, pochopila z Chudáčkova života velkou pravdu, že lidská bytost musí napřed ulpěti na drobných prvcích nepřehledné velikosti zjevu, aby od nich mohla pomalu postoupiti k chápání celku. Jedenkrát při mši rekla k Pánu: „Ó nejmilejší, nauč mne lépe chváliti Tebe!“ A Pán, poznávaje potřebu lidské její duše, odpověděl: „Viz mé Srdce!“ A ejhle, překrásná *pětilistá růže* vypučela ze Srdce Ježíšova, celá prsa mu pokrývající. A Mechtilda pochopila . . .

Pochválen buď, můj Pane,
pro naši sestru, pro matku zemi,
která nás chová a živí,
rodíc všeliké plody
a pestré kvítí a trávy . . .

zpíval serafínský Světec v „písni slunečné“. Mechtilda, vedena vnuknutím svého Pána, vyšla, aby poznala tyto „všeliké plody a květy a trávy země“ v jejich intimních vlastnostech, *vnímajíc krásu přírodních zjevu všemi pěti smysly člověka*, zcela v duchu *serafínském*. To bylo opojení smyslu mezi záhony klášterní zahrady helpedské a na louce, běžící od kláštera k lesu . . . Ale v eucharistickém opojení duchovních smyslů při Proměňování pochopila smysl *bonaventurovské* pravdy, že nejen nekonečné oblasti vesmíru, nejen opojnost pozemské květnice, ale i pouhá malá růže, vypučevší jako mystický symbol „ze srdce Božího“, může nekonečnost Boží utajiti ve svých pěti lístcích. I počala chváliti Boha „na pateru smyslech“, jež jí touto růží objevil Pán.

I vyrozuměla, že chváliti má Pána
pro chvályhodný a milostný *zrak*,
jímž stále se ohlíží po člověku . . .

Potom též pro jeho *sluch*,
ustavičně bystře napjatý a schýlený,
tak že nejslabší hles,
šept i vzdech člověka těší ho víc,
než mnoho zpěvů andělských . . .

Neméně pro onen *čich*,
jímž stále milostně touží po člověku,
touhou rozněcuje i srdce člověka,
aby se kochalo v něm . . .

Za čtvrté pro líbeznou *chut*,
jakou má při mši svaté,
kde pokrmem je duše nejsladším . . .

Posléze pro milostný *hmat*,
kterým se ho trpce dotkla láska,
vražejíc hřeby do jeho rukou a nohou,
kopí do jeho boku pravého
na kříži . . .

Je zcela zřejmo, jak v tomto pojetí Svaté Mechtildy zápasí ještě serafínský typ s bonaventurovským. Mechtilda byla po několik let současnicí Bonaventury a rukopisy jeho spisů dostaly se do jejího kláštera v době, kdy její mladinká duše byla přístupna pochopení delikátních odstínů jeho mystické filosofie. Zachovává-li instinktivně ještě serafínské pořadí smyslů tělesných, hodnotí je přece jen již duchovně, zdůrazňujíc milostnost čichu, chuti i hmatu při kochání se duše se Spasitelem. A tak v díle Mechtildině rodí se první vzor nového pojetí krásy přírodní všemi pěti duchovními smysly. Obohacujíc se v dalším svém vývoji nesčíslnými počitky světla, barev, stínů, zvuků, vůní, chutí, laskání i drsných dotyků, pochopilo tajemství, kterak Nekonečnost Boží sestoupila až na zem, aby se naplnila slova Písma: *Rozkoš má býti se syny lidskými!*

10. Meditačnímu umění slovesnému ukázala Svatá Mechtilda Hakebornská novou cestu, byla to však její mladší spolusestra v benediktinském klášteře v Helpedě, Svatá *Gertruda Veliká*, jež touto cestou došla k cíli. Gertruda byla již zcela prodchnuta přírodní mystikou *bonaventurovskou*. Její význam je v této oblasti zcela výjimečný. Ona novou poetiku mystické slovesnosti vtělila v nepřebornou náplň květinových i drahokamových symbolů, metafor a obrazných přirovnání. Je zásluhou jejího delikátního citění, že symboly přírodní říše nebyly tvořeny libovolně a mechanicky, nýbrž že zcela bonaventursky ukazovala nutnost *božského původu* těchto obrazů. Jako kdysi snil Svatý Jan Miláček při Poslední večeři na prsou Ježíšových, podobně i Svatá Gertruda vnímala symboly v ekstatických stavech duše, Inouc k Srdci Ježíšovu. Bonaventurovo zhodnocení hmatu, jakožto nejvyššího smyslu v stupnici duchovního nazírání, dochází tu svého zrealisování. V Gertrudině vyprávění máme v jádře vše, čeho nám třeba k pochopení *gotické stylistiky* květinové metaforiky.

Zatím co jsem se *přitulila*
k láskou přeplněnému Srdci Ježíšovu,
na jeho levém rameni tiše spočívajíc,
uviděla jsem jak toto Srdce,
v němž se všeliké dobro ukrývá,
rozvilo se náhle v podobu rajskej *zahrady*,
jež se na mne rozesmála
všelikými rozkošemi
a duchovním obveselením.

Všechny vzdechy
přesvatého člověčenství Ježíšova
vypučely v ní v podobě
svěže zelených travin.

Zavánely v ní všechny myšlenky
jeho nejsvětějšího Srdce
v tvarech růží, lilii, fialek
a jiných rozkošných květin.

Jeho jednotlivé ctnosti
vyrůstaly štíhle a luzně
v podobách stromů
a bujného révoví
jako na vinicích v Engaddi,
jejichž hrozny jsou z nejsladších.

Stromy božských ctností však
a révoví jeho sladkých slov
rozšiřovaly svoje větvoří
a svoje ratolesti
kolem dokola duše a rozveselovaly ji
nevypsatelnou rozkoší . . .

11. Tento tekst čte se v třicáté kapitole páté knihy Gertrudina visionářského díla „*Legatus divinae pietatis*“, jehož pět knih vzniklo již v prvním desetiletí čtrnáctého věku (1302 a 1311). Gertruda rozšířila však oblast nazírání duchovních smyslů o nové „objekty“. Cílem Bonaventurova nazírání byl Bůh, Mechtildina touha hledala Ježíše. Gertruda připojuje k Bohu i jeho *světce*, nazírá nejen Stvořitele, ale i jeho vyvolené. Odtud počíná vyvěratí proud symbolické přírodní lyriky, jak se s ní setkáváme od čtrnáctého věku až po období pozdního baroku. V osmnácté kapitole třetí knihy (1302), v rajském vidění své audience „u trůnu Královny nebes“, přijala Svátá Gertruda *prototypy symbolů květinových* od Nejblahoslavenější Panny. Okruh nebeských osobností rozšířen je tu o Matku Boží. Ta se k ní sklonila, „aby jí symboly v srdce vstúpila“. Byla to „*růže lásky*“, byla to „*lilie cudnosti*“, byla to „*fialka pokory*“ vedle „*slunečnice poslušnosti*“ a rozmanitých jiných „*květů ctností*“, které tu nalézáme v tak stručné a sevržené stylisaci, že k razbě jejich útvarů další vývoj symboliky gotické i renesanční již nic podstatně nového nepřičinil. Dílo Gertrudino stalo se nevyčerpatelnou studnicí inspirace pro liturgickou a hagiografickou botaniku čtrnáctého, patnáctého i šestnáctého věku. Celá ta bohatá literatura spojila se již tvorbou pouhých analogií a kopií typů Gertrudiných. Teprve barok sedmnáctého a osmnáctého věku zčeřil prosté formy gotických symbolů po svém způsobu novými živly epitet i příměrů, vytvořiv z nich symboliku *barokně gotickou*.

12. Dlužno zdůraznit, že mystická květena symbolů rozrostla se i na

české půdě čtrnáctého století. Doba císaře Karla IV. vynikla v náboženském ohledu zaniceným *kultem světců*, projevujícím se i v úsilovném soustředování jejich ostatků. Ve Svatovítském kostele bylo ve zbožné úctě chováno mnoho rakví s těly světců, mnoho relikvií hlav a rukou, vedle nesčetných drobných částeczek pro víru umučených těl. Malířství i sochařství, zlatnictví i brusičství drahokamů vytvářely umělecké schrány pro tyto vzácné duchovní poklady, svážené z celé Evropy a vítané u bran Prahy s poctami královskými. Kořeny této hluboké úcty tkvěly ovšem ještě v předkarolinské době přemyslovské královny Elišky České, ovlivňované mystickými proudy visionářství benediktinských klášterů. Probuzeno teplými vánky františkánské mystiky počalo se v poslední čtvrti třináctého věku z panenského kláštera benediktinek v Helpedě šířit mocné hnutí *liturgické*. Projevovalo se vášnivým kultem církevního roku, pokládaného za dokonalou školu plodného života duše. Byla to skvělá družina žen, která se v Helpedě sešla pod berlou abatyše Gertrudy z Hakebornu v posledním desetiletí století třináctého. Abatyšina rodná sestra, svatá Mechtilda, pocházející rovněž z rodu hrabat hakebornských, byla visionářkou, která spolu s mladší jeptiškou, rodení s ní však nesprízněnou, svatou Gertrudou Velikou, vstúpila kult Srdce Ježíšova. Připočteme-li k nim německy píšící sestru Mechtildu Magdeburskou, a benediktínskou Anonymku Helpedskou, která dopsala podle vypravování svaté Gertrudy Veliké pátou knihu jejího visionářského díla (1311), poznáváme celou tu vzácnou společnost duší, přehodnocujících ve stopách františkána Bonaventury a dominikána Tomáše z Akvíně kulturu jitrní gotiky. I do cel českých klárisek na pravém břehu Vltavy doléhal příboj visionářských koncepcí čtené sestřiny dcer Svatého Benedikta, a oslňující proud světla z Helpedy lámal se i v hranolu duší českých benediktinek svatojirských na Hradčanech. Německá duše řeholnic helpedských působila tehdy svými literárními projevy průkopnický v celé křesťanské společnosti. Viděli jsme, kterak provedla metamorfosu v básnickém pojmání přírody, jak liturgickými symboly vytvořila novou *stylistiku* církevní slovesnosti.

13. Rukopisná literatura benediktinek helpedských, patřící k pokladu středověké poesie katolické, vnikala k nám v době, kdy na prestolu abatyše svatojirských benediktinek v Praze seděla kněžna Kunhuta, žena kulturně příliš vyspělá, aby jí unikly tyto květy mystické zahrady vlastního řádu. A jejich vůně opojila i její vychovanku, královnu Elišku Českou, zavádějící do Čech nové kultury a svátky, vyprošující si od krále francouzského vzácného daru relikvie trnu z koruny Kristovy a zahajující v listopadu 1328 v Římě akci o kanonisování své pratety, Anežky České. Vliv hnutí liturgického i visionářského oslavení světců dá se stopovati v české náboženské lyrice, legendistice, homiletice stejně, jako v literatuře asketické a v kronikářské próze. Podědiv po matce religiézní sklony, rozhojnil a komplikoval císař Karel IV. liturgický život i kult světecký v míře u nás před tím neobvyklé. Byl v tom podporován mystickým žářem nové, jemu současné, kultury duchovní, šířící se z klášterů *kartuziánských*. Představitel tehdejší církevní poesie Konrád z Haimburku, kartuzián z dolnorakouského kláštera v Jemnici, proslavený a hledaný v celé střední Evropě,

býval od čtyřicátých let čtrnáctého věku častým hostem při pražských dvorcích císařově i arcibiskupově. Pracoval pro oba mecenáše literárně a jeho příkladem vyrostl i český představitel kartuziánství, smíchovský meditační spisovatel *Albert Pražský*. V ovzduší kartuziánské gotiky uzrálo i u nás vzácné dílo literárního okruhu arcibiskupa Arnošta z Pardubic, známý cyklus půvabných mariánských meditací, „*Psalterium de Laudibus Beatissimae Virginis*“ (1356).

14. Kdo se začte do bohaté prózy tohoto díla a zná starší benediktinskou prózu visionárek helpedských, zdá se mu neustále, že se nad básnickými periodami „*Psalteria*“ vznáší motto z čarovné kapitoly „*O stromu lásky*“, která je čtrnáctá v třetí knize díla Svaté Gertrudy Veliké...: „*A onen strom znamenal lásku, která není pouze bohatá na plody dobrých děl, nýbrž i na květy dobrých odhodlání, ba dokonce i na trýpytné listy blahovolných citů...*“ Anonymova skladba hýří symbolickými obrazy, čerpajícími své motivy z přírody. Ssála zřejmě svou vláhu z rozvodí mystiky Mechtildiny i Gertrudiny, domácí produkci českých lidí byla dobrým vzorem a nevysychajícím zdrojem poučení v oblasti květinové i nerostné metaforiky. Je ten vliv znáti hned na jiném slavném díle, vyrostlém rovněž v českém ovzduší kartuziánské gotiky, na básních latinského hymnáře arcibiskupa *Jana z Jenštejna* (1382), v jehož verších najdeme básnické obrazy květinové v dokonalé čistotě gertrudiánské.

*Lilium rosae pro tunc maritavit,
sanguine castam quando consecravit
vitam et fidem violis ornavit,
docens torquatus.*

V mariánských hymnech Jenštejnových básníkovi nestačí k vystižení světla skvoucí bělosti Panny Marie Sněžné jenom obraz sněhu, naopak hromadí ve svých verších běl všelikých odstínů, od slonoviny, mléka, perly až ke květu *lilije*, která je vůbec jeho oblíbenou liturgickou rostlinou.

15. Lyrika českého baroku sedmnáctého věku vzkřísila obě odlišné kultury v četných veršových i prosaických skladbách, českých i latinských. Uměla vyjádřit prostě a milostně okouzlení smyslu krásou přírody, je muž kdysi podlehl poesie serafínské gotiky třináctého věku, od „*kázání ptáčkům*“ až po „*fioretti*“. Stejně však dovedla ve svých litaních, hymnách a meditačních prozách rozmanitých útvarů užiti umění květinové i jiné symboliky, pro které si zašla do karolinské gotiky století čtrnáctého. Rozdílný byl však způsob, jakým náš barok prejal obě tyto slovesné tradice gotické. Duchovní poklad františkánské lásky k bylinám byl zasutý v zříceninách gotické kultury, a slovesní rekatolisátoři baroku musili se jej zmocniti „*skokem přes renesanci*“, aby utajených v něm hodnot mohli využiti pro své akce literární. Poukázal jsem již k nepovšimnuté dosud skutečnosti, že českým lidem byla cesta do této předrafaelské gotiky ukázána přírodní renesancí salesiánskou. Právě naopak bylo tomu však se symbolickou botanikou pozdní gotiky předrenesanční. Tu barok mohl přejímati ve formě, již mu v nerušeném vývoji zpracovali samotní

humanisté patnáctého a šestnáctého věku. Nebylo třeba „skoku přes renesanci“, neboť tradice přírodní symboliky nebyla nikdy přetržena. I mezi humanisty patnáctého věku pěstováno bylo dále umění liturgické metaforiky ve všech oblastech přírody nerostné, rostlinné i živočišné. Vzpomeňme jen latinských hymnů naší pozdní gotiky husitské, vzpomeňme mocného vlivu „Loretánské litanie“ s invokací „rosa mystica“ u nás v století šestnáctém.

16. Bohatství přírodních symbolů množilo se v četných dílech asketické, hagiografické i hymnické literatury tou měrou, že již v šestnáctém věku byla nutna revise tohoto materiálu a pořizování soustavných výborů, antologických florilegií, znaleckých encyklopedií. Po řadě prvních pokusů jiných autorů učený italský prelát, *Petr Antonín z Kapuy* († 1579), zanechal po sobě tištěnou rostlinnou symboliku, psanou v šedesátých letech. Po něm slavný *Kornelius a Lapide* († 1637) zpracoval ve svých komentářích Písma svatého biblickou flóru a tento druh literatury vyvrcholil celým svým životním dílem jesuita *Maxmilián Sandaeus van der Sandt* († 1656). Vydáváje četné sborníčky svých meditací, kázání, duchovních cvičení, projevoval ve všech těch pracích úžasnou sčítlost děl světských i duchovních spisovatelů, získáváje a porádáje z nich bohaté snůšky básnických obrazů, příměrů, symbolů a citátů, vyhovujících vkusu sedmnáctého století. Máje vrozenou vášeň pro symbolisování, komponoval své skladby tak, aby v nich vysvětlil určitý symbol, jehož stylisaci podával již samotný titul edice. Jeho mariánské spisy na příklad zovus se „*Maria sol mysticus*“, „*Maria flos mysticus*“, „*Mundus mysticus*“ . . . Jeho „*Theologia symbolica*“ stala se nevyčerpatelným zřídlem rostlinných a nerostných motivů katolických literatur časného i zrajícího baroku.

17. Těchto snůšek materiálu použil ovšem hojně i nejčasnější barok český druhé poloviny šestnáctého věku a jitrní barok prvního období století sedmnáctého. Přejímal z nich přímo gotické dědictví, dochované a nezmenšené renesancí, aby je po svém upravil k potřebě doby. Setkáváme se s touto květinovou i drahokamovou metaforikou ve sbornících latinských versů tovaryšů literárního okruhu *Jana Hodějovského z Hodějova* († 1566). Z nich scholastik svatovítské kapituly, *Šimon Fagellus Villaticus* († 1549), užil jich vděčně při stylisování svých četných básnických epitafů, *Šebestýán Měděný Aerichalcus* k hexametrum „*Carmen de viola*“ (1550), plodný *Matouš Kolín z Chotěřiny* († 1566) v skladbách, uložených v sbornících „*Farragines*“ (1561 a 1562). Mnohem vydatněji ještě čerpal z florilegií literární okruh jesuity *Václava Šturma* († 1601), v němž vynikl zejména probošt svatovítské kapituly *Jiří Pontán z Braitenberku* dvěma sborníky latinských hymen hagiografických (1590 a 1602). Moravan *Jan Cautus Vyškovský* napsal básně „*Orpheus sive Dryades*“ (1597), v níž za hry Orfeovy tancí v lesích i oudolinách takové množství stromů i květín, že se hexametry skladby mění v poetickou botaniku. Jiný člen Šturmovy tovaryšstva, jesuita *Jakub Španmüller*, vydal květnatou knihu „*Floridorum seu sacra Carmina*“ (1595). Z pobělohorské literární družiny jesuitské, kterou kolem sebe soustřeďoval *Jiří Ferus Plachý*, vydal zejména *Jakub Colens* „*Vitae sanctorum*“ (1623), *Julius Soliman* „*Orationes*“ (1627)

a *Zdislav Berka z Dubé* „De laudibus Francisci Xaverii“ (1629), vesměs prosvícené květinovou symbolikou. Sám Ferus Plachý užil jí hojně v latinských distichách díla „Fama posthuma“ (1641), kde „Patria Nepomucenus“ charakterisována jest dvouverším:

Mons florens, paradise Nepomucenum,
est flos, est rosa, liliium Joannes.

Stejně ve verších vychovanců latinských škol jezuitských kvete tato symbolika, jako třeba v hymnách plzeňského arciděkana *Davidu Drachovského z Horštejnu*, pojatých do breviáře Pražské arcidiecése (1643). Drachovského invokace „salve decus Boemiae, flos principum, flos coelitum“ ozývají se v četných obměnách v hagiografické poesii první polovice sedmnáctého věku, jejich echo zní ještě v „Meditationes“ (1667) jesuity *Jiřího Constance* i v jiných edicích hagiografické a meditační literatury veršem i prózou.

18. Vliv latinských florilegií působil ovšem i na spisovatele pozdního, dovršeného českého baroku, a s citací děl Kornelia a Lapide i Maxmiliána Sandaea setkáváme se ještě v století osmnáctém, zejména hojně v literatuře baroku homiletického. Ale přes to lze období nejživějšího a nejplodnějšího styku těchto slovesných pomůcek s tvořící se literaturou ukončiti u nás Balbínovou latinskou legendou svatojanskou (1671). Ovlivňování spíše antologickou úpravou staré symbolistní slovesnosti čtrnáctého věku, vytvořili čeští lidé v jinošském baroku převahou latinskou literaturu barokně gotickou, s jejímiž pozdními zjevy setkáváme se pak řidčeji i v obdobích mužného a dozralého baroku, ovšem již za okolností podstatně změněných.

Vilém Bitnar

Před starým městem

Chrám, sídlo mého Pána, vzhůru ční
jak pelikán mezi lidskými domky,
jež večer mu zlehka k srdci přitiskne.
Hodiny bijí.

Milovat chci tě, jak Boha ctíla jsem,
než vznášeje se za tebou se skryl.
Můj šat je hedvábí, rezné plátno tvůj.
Pod mostem stojí mlhy jak ženy.

Byly to mraky, teď táhnou po řece.
Já milovat chci tě – už jetel je orosen.
Na čelo padá ti paprsek měsíce.
Hodiny bijí.

(Z knihy „Mlat“, 1931)

přel. Otto F. Babler

Ruth Schaumann

Nacionalismus a kosmopolitismus

E. Masákovi k padesátce.

Filosofie středu, která vystupuje vždy jako „philosophie du juste milieu“, má všecku oprávněnost hoditi mezi ně své rozhodčí slovo.

Vedou právě urputný boj mezi sebou v časovém přestrojení a nalíčení jakožto fašismus a komunismus.

Tyto dva přijímají ony dva za svou základnu; fašismus celou svou podstatou jest opřen v nacionalismu, kdežto komunismus, podle hesla „proletáři celého světa, spojte se“, bere si za hlavní oporu kosmopolitismus.

Protože vyrůstají jako dva hříby z téhož podhoubí, z jedné a téže základní přirozenosti lidského života, jsou lidstvu přijatelné a jemu nutné, neboť v obou jsou hodnoty k bytí oprávněné. Jestliže však lidstvo pojímá děs z jednoho (hitlerovství!) i z druhého (bolševictví!), jako by to byly hříby sataní (boletus satanae), je to jenom tím, že je tu s obojí strany překročení hranic středu.

To se zase stalo tím, že jak nacionalismu, tak kosmopolitismu ve vášních myšlení přisouzena jakás absolutní hodnota, což ve skutečném světě, kde je jen poměrnost všech přirozených zjevů, nelze na delší čas myšlenkově udržeti, a tyto absolutismy jako idóly nějaké postaveny proti sobě ve válečný odpor do boje o svět.

Že se staly božskými modlami, jest jisté. Jako Comte učinil ze všelidstva svou L'Humanité s velkým *H*, k níž se ve vlastním smyslu slova svou filosofii modlil, tak Hitler své stoupence sráží na kolena před modlářskou svastikou. Že jsou pak nyní v odporu k sobě, to vyplynulo z toho, že vystoupily ze své vnitřní správnosti a úměrnosti pravdy a vyhranivše se do krajnosti, právě těmito kraji jako nějakými rohy narazily na sebe a i svět na ně nabraly.

Aby nebylo v našem pojednání nijaké rozmazané nezřetelnosti, vykoupeme oba zápasníky v čisté vodě jejich pojmů.

Nacionalismus – národnictví vyměřuje sebe takto: Jsme povinni milovati svůj národ a pracovati o jeho dobro ze všech sil. Pokud se týče jiných národů, máme právo býti k nim lhostejnými a v rozporech mezi zájmy našeho národa a zájmy národů cizích jsme povinni chovati se k nim jako nepřátelé.

Naproti tomu představuje se nám kosmopolitismus – světoobčanství tímto způsobem:

Skutečnost, že náležíme k nějakému národu, není než dění přírodní, prosté veškerého mravního vyznačení. Nemáme nijakého závazku k jakémukoli národu, k vlastnímu neb cizímu, jakožto národu; máme toliko závaznosti k lidem o sobě, bez rozdílu národnosti.

V čistém světle těchto výměrů vidíme nyní oba ismy nejen každý o sobě, ale i ve vzájemném jejich poměru, to je v takové protivě, že až jeden vylučuje druhý, ba jej přímo – jako plus ruší minus – ničí.

NEPOSKVRNĚNÁ PŘÍRODA
Perokresba Arn. Hrabala

Nacionalismus zužuje sebe do své myšlenkové soustavy, jako plž do vzdorné ulity, nepřipouští mimo sebe žádného kosmopolitismu. Tento však, nad něj se povyšující, jej i s ulitou násilně rozvírá a při tom rozmačkává. V takovémto světoobčanství není ovšem místa k bytí pro takové národnictví.

Kdyby tento spor byl pouze pojmový, pomyslný, vyřídil by se nanejvýš prolitím tiskářské černě, ale ve skutečnosti je za nynější doby veden vražedně, takže svět i člověčenstvo v něm do krve zraňuje. A jako želíme lidí, je nám žel i krásných myšlenek; vždyť práce v obojí směru jest obsaženo kus božsky slíbené pravdy a tím i spravedlivé oprávněnosti.

Máme za věc naprosto zjištěnou, že v takovém myšlenkovém vyhraňení a vypětí, jako jsou nyní, nikdy ani nacionalismus ani kosmopolitismus v celých dějinách lidstva nebyly.

Byl tu beztvárný plodový zárodek jakéhos nacionalismu v plemenech starověku, neboť pouto příbuzné krve i svazek stejného jazyka, spojující jednotlivé rody i ve větším a vyšším rozrodu, což nazýváme národem, byly tu, byť neuvědoměle, od přirozenosti vždycky, a bylo potřeba tisíciletého vývoje mezi Řeky a barbary, přes dávný Řím, středověké a novověké národy, aby se zjevil v takovém pojetí, jako má dnes.

Podobně také širší myšlenka kosmopolitismu měla vedle vrozeného lidstvu nacionalismu svůj tisíciletý přirozený vývoj, a to ve větších vždy a širších útvech říší východních (Alexander Veliký) i západních (Řím), ve větších a větších – jako na vodní hladině – kruzích universalismu náboženského a filosofického až ke krajům nynějšího časového rozpětí myšlenkového. Kdo proniká ke kořenům stromu lidstva jako nějakého „patriarchal-tree“ – „obrovský strom praotec“ v Texasu – asleduje od spletených ratolestí a zauzlených větví sám kmen až do půdy, vždy shledává v něm obojí zjevy nacionalismu i kosmopolitismu a spolu shledává je přirozenými a obojí v bytí oprávněnými.

Proto ani všeobecné křesťanství, leda jen v svých výstřelcích, neodvázilo se nikdy popírat i jistých mezích nacionalismus, jako se zase národové v své národnostní oddělenosti nemohly nadlouho uzavírat kosmopolitickým jeho myšlenkovým obzorům.

Až do křesťanství nebylo v asijskoevropském lidstvu ještě velikých zápasů mezi nacionalismem a kosmopolitismem, poněvadž oba byly ještě „nedonošeny“, plody, které se sice tísnily a třely, dvě protivy a přece bratrská dvojčata, jako Esau a Jakob, v jednom lůně lidské společnosti, ale v otevřeném boji posud se neocitly. Něco jiného bylo, když se skoro současně z téhož lůna zrodily – napřed ryšavý, chlupatý, bujarý Esau, jemuž se za patu držel hladký Jakob – nacionalismus a hned za ním kosmopolitismus.

V židovstvu bylo toho, co jmenujeme nacionalismem, nejvíce ze všech národů starověkých, a právě, když se nacionalismus ukázal tam nejmocněji na bílé dni, vyšel na bílý svět i kosmopolitismus v Kristu.

Toto současné přihlášení k životu obou soků na dějišti světa bylo živelní, protože se s novými názory objevilo množství nových učedníků, barbarských národů, s mocí a silou vystoupilých na jeviště dějin. Nemělo-li dojít k světovému rozlomu lidstva, bylo nutno zvládnouti jak kos-

mopolitismus, tak nacionalismus a vykázati oběma přesné meze s nedotknutelným, posvátným mezníkem středu.

To byl sám Kristus, jenž v svém božském zjevu všeobšáhlém spojil obě – nacionalismus i kosmopolitismus v nad lidský soulad, jak se v žádném člověku v té míře nikdy již nenalezl.

Lidstvo však samo, i když přijalo jeho nauku, nemohlo podle své omezené přirozenosti, a k tomu ještě porušeno, žít v takové ideální stále ustrědění, jako On, Bůh, ale žilo jako jinde, tak i v křesťanské náraze od krajnosti do krajnosti, jak se vůbec pohybuje celý tok jeho života.

Nejprve zvítězil v něm neúprosně a nesmluvně kosmopolitismus, jenž prvorozeného hrubšího Esaua jakožto vyvolený hladký Jakub sobě na čas podrobil. Nacionalismus národů byl nucen po celý středověk býti poddán kosmopolitismu křesťanství, a to nejen myšlenkově pod správným úhlem poznání, že všecko plemenné a národní jest nižší nežli všelidské a že se z nižšího stupně do vyššího má vypíati, zatím však sloužiti, ale i skutečným nátlakem, jako na evropském západě, jediného výsadního jazyka latinského a jistých čistě římských zřízení.

Není divu, že stlačený nacionalismus, sebrav zatím a prodlením věku nahromadiv v sobě plnost přirozených plemenných sil, vzepřel se konečně upřílišené nadvládě kosmopolitismu, ale při tom výboji ušnul se zase směrem ke krajnosti, a tak jej vidíme v tomto století v plném rozvoji i rozboji proti starému bratrskému soku.

Co jim oběma zbývá, jen stálý boj na život a na smrt? Či aspoň zatímní vyrovnání? I to jest možné v zápasech přírody. Oba, nacionalismus i kosmopolitismus, mohou se vždy, aspoň na čas smířiti, jako Esau a Jakub: když se vytrestaný Jakub svému bratru poklonil, padli si do objetí.

To však se může mezi filosofickými ismy státi jen po filosofické rozpravě, kteráž by přesně vymezila oprávněnost obou dvou a jejich vespolný vztah.

Základní článěk: Oba ismy mají přirozené právo na bytí a na jeho uznání. Opírají se přece oba o právo lidské přirozenosti, z níž oba vyšli, a to jest nejpevnější, protože základové.

Oba jsou však zjevy na zemi poměrnými, vztážnými, jako všecko přirozené, co je na zemi. Není ani národ, národovost, pro sebe něco nejvyššího, o sobě naprostého, jako tím není ani lidstvo se svým světoobčanstvím.

Protož jakékoli vylučování pomyslné nebo skutkové jednoho druhým, jako nějakým Absolutnem, není ani správné ani spravedlivé.

Národ, jakožto nižší jednota, jest podřaděn zcela přirozeně a nutně vyšší jednotě, lidstvu, a tím také nacionalismus národa kosmopolitismu člověčenstva, ale tento kosmopolitismus nemá sám v sobě důvod svého bytí, není Absolutnem, takže i on zas jest podřaděn vyššímu a nejvyššímu cíli v řádu, stanoveném od Toho, jenž má sám v sobě důvod bytí a v němž jest i důvod bytí veškerenstva.

Tak tomu vždy rozuměli nejlepší duchové. Proto také vždy v dějinách jednotliví národové, zvelebení láskou a pílí svých osvícených příslušníků, překypující vzděláním, přenášeli svou daň ducha prostřednictvím svých veleduchů přes úzké hranice své národnosti do světového okruhu vzdělanosti celého člověčenstva. –

S tohoto vyššího tedy hlediska zjevuje se zrovna tak oprávněnost kosmopolitismu jako nacionalismu. Odtud nesmí jakýkoli kosmopolitismus náboženský nebo politický pohrdati nacionalismem a jej velkopansky v svém vysokém myšlení vylučovati ze světodějstva, neboť tím by si podkopal základnu, na níž stojí, a rozkopal půdu, z níž přirozeně roste. Kosmopolitismus nemůže býti přece a také není nějakým jen odtazitým pomyslem, ale sám jsa životnou skutečností má nacionalismu, z téže půdy vyrůstajícímu, upřímně a nelicoměrně popřáti náležité svobody, aby se v správných mezích ze všech sil zmocňoval láskou k vlasti, k národu a dále i k plemeni, a má jej nikoli ubíjeti, ale spíše povznášeti a takořka posvěcovati k vyššímu cíli, jemuž sám je také poddán.

Potom z takové vzájemné donluky může vzejít objetí Jakuba Esauem, kosmopolitismu nacionalismem a z tohoto objetí zas vyplynouti to, co Jihoslované zvou krásnými jmény:

Domoljubje, narodoljubje, čověkoljubje.

V. Svatohor

Sedmibolestné

V řeřavé pahýly cév zatéká vlhká tina
a není laskavé ruky, jež by mě září přioděla.
Jenom ty znáš, co duše na dně má,
jak samota v ni vrůstá, jak v hořkost obrací se zcela.

Však ty to jistě víš, že bych tě pláčem ctil,
jen kdyby ruce žalů mě vedly z plísni mdloby.
Bolestí úrodná, zaduj mnou se všech sil,
ať shořím jako sníh, jenž černá mračna vroubí.

Ty přece matkou jsi, bolestí sedmiramenný
svícen, jenž z hořkostí září.
Jsi jako květů dech, povzdechlý plameny.

Ach, v srdci tápaje jen ostny nalézám!
Aspoň v slz palčivosti projdi mou tváří,
naději mi v ně vlej, bych nebyl tolik sám . . .

Jan Dokulil

Horská legenda

Před šesti sty lety putoval otec Vojtěch do Svaté země. Tenkrát bylo možno na silnicích a v úvozech často potkati loupeživé rytíře anebo kačičné poutníky. Časně zrána vstal otec Vojtěch a oklepav prach s opánků a protáhnuv se v kříži, pokračoval ve své pouti. Skřivánci vylétali nad hlavami a kouřovité obláčky létaly jako mydelné bublinky.

Tady sejdeš dolů po stráni, cestou nashbíráš jahod, jež se lesknou ve stříbrě rosy jako rubíny, okřeješ jejich zdravou vůní a ve vlnách měkkých travin orosíš bosé nohy.

Dole bublá horská bystřina; jest plachá jako dítě, jež ubíhá neznámo kam, nabereš chladné vody do dlaní a budeš ji přelévati v hrstech jako tavené zlato.

Tak je vzácná a posilňuje, když do ní ponoříš tváře.

Tak se Hospodin stará každého rána o poutníky, žebráky, tuláky a pactvo nebes.

Na vysokém nebi rozkvétá jitřního slunce zlatý květ, plující v stříbrném korábu nesmírna a nad lesy vystupují zlaté dýmy vlhké noci.

Na oltáři hliněné země hoří pampelišky a orseje. Silnice jde tak, jak ji kdysi první oráč, jdoucí na pole se spřežením grošovitých koní, rozbrázdil, svobodnou panenskou přírodou, přes lesy a kopce, přes úvozy a doliny, kolem samot a roztroušených visek.

Jde se jako po struhadle, hroudy se drtí pod tíží šlépějí a zraky se opírají o stonky čekaneč, které rostou na okrajích všech cest a pěšin.

S vírou v srdci lze putovati v zeleném světle dní do skonání všech dnů.

Zelené světlo dní a zeleň nad oblaky dávají lidem *naději* a jsou oporou poutníků.

Otec Vojtěch jde znovu silnicí všech poutníků. Náhle zpozoroval, že bronzově opálená cesta je polita krví.

Poutník se rozhlíží, zdali není raněný na blízku. Nikoho nespatriv, šel po krvavé stopě, která se však blízko vesnice ztratila.

Usednul na kameni pod Ukřížovaným, aby odpočinul, spatřil, kterak od chaloupky k chaloupce chodí žebravý mnich. Na rukou nosil prázdný košík, přes hlavu měl staženou kapuci.

Tváře viděti nebylo, snad ji úmyslně skrýval; avšak kdyby ji byl někdo zahlédl, byl by zděšen uzřel lebku kostlivce.

Klepal holí na dveře a zpíval ponurě žalmy jak před skonáním světa.

Vesnicané v úžase zavírali dveře a prchali před zjevením.

Jediné, co proň učinili, bylo, že odvázali psy.

Provazem převázaná postava jako by nevěnovala zájmu přítomnosti poutníkův.

Pozdrav Bůh, bratře – volá otec Vojtěch – a rozvazuje ranec.

U chudých se nežebrá? I pocestní mají své dary.

Mnich jako by neslyšel, mlčí. Copak je to za mnicha, který neodpovídá na pozdrav se jménem Božím?

Rozhořčeně se obrací otec Vojtěch za neznámým, ale nikoho nevidí:
jako by přízrak zmizel.

Psi již neštěkají, tu a tam vychází ze stavení hospodáři a uvazují je znovu
na halasivé řetízky.

Cesta za vesnicí naslouchá hudbě šlápějí.

Všecka poledne jsou krásná, když na nebi stojí slunce v plameni.

Však se pro pocestné najde někde na vršíčku stinná náruč stromu.

Tady leží ranec, tady hůl zabodnuta do země a nad hlavami hrají větry
jara v zelených klávesích větví svoji píseň.

Otec Vojtěch podřimuje a přeríkává růženec, když se po poledni zjeví
na silnici tři rejthaři na koních.

Hej – ty tam – kam vede cesta?

Otec Vojtěch jim dává znamení, ale vypadá to, jako by dělal nad nimi
svatý kříž.

Nechápu a když otázku opětuji, udělá otec před ústy trychtýř z dlaní
a křičí na ty tam dole:

Všecky cesty jsou pod ochranou Boží!

Có-ó-ó-ó? táží se žoldnéři.

Jen bláznům sluší se zacházeti se zbraněmi – volá dolů poutník.

Ti buďto nerozumějí, anebo považují otce Vojtěcha za bludného šílence,
s klením odjíždějí.

Ve jménu Otce i Syna – dělá za nimi otec Vojtěch vzdušný kříž. Pán
s vámi!

Popoledni přesedlal vítr svého hnědouše, popotřásal ruce haluzím a opí-
raje se o šedou halenu poutníka, jde s ním o kus dále.

V hnědém úzlabině, jíz se plížil potok a v níž se zdržovala hejna havraní,
kvetly červené petrklíče.

Alé když je otec Vojtěch zblízka pozoroval, seznal, že jsou to znovu stopy
krve.

Chvilí nato zaklepal na dveře hájovny.

Ale hajný ležel mrtev na loži a u jeho nohou byl zcepenělý ohař.

Odpočinutí lehké dejž mu, ó Pane – zašeptal otec Vojtěch a šel dále.

Když se ubíral prohlubněmi lesa, zdálo se, jako by ho opouštělo vše, co
ještě měl na sobě světského.

Samota a ticho ho vedly za ruce a mlází lesa mumlalo svůj pozdrav.

Na větší mýtině se setkal se stádem ovcí. Se zvonci na šíjích hlaholily
píseň žlutého šera.

Pastýř, který byl hluchoněmý, ustrašenými gesty ukazoval za sebe. –

Jeho strach si měl otec Vojtěch za nedlouhou vysvětliti. –

Na pahorku v bukovém lese stála dřevěná zvonice.

A srdce velikého zvonu – bylo srdce: lidské.

Vítr, který provázel otce Vojtěcha, mrštíil větévkou buku do dřevěné
páky, která pohnula mědí a srdcem.

Nárazy na kovový zvon vydávaly hluchý zvuk.

Nedaleko plápolala v ohni západu sosna.

Otec Vojtěch pokleknul a modlil se.

Od moří se hnala mračna plná bouří.

A od hodiny šesté se stala tma po vši zemi.

Země se třásla a skály se pukaly.

V ohnivě klikatině blesků sestoupil posel Boží.

Spasiteli – modlil se otec Vojtěch – dej, abych nemusil zřítí zkázu země, v níž bylo vyrváno srdce z těla člověka k výsměchu a potupení Tvému!

Popřej mi, posle Boží, té milosti, abych zkamenělý na tomto místě vyčkal onoho dne, až na zemi znovu sestoupí s trůnu výsosti Pán pro spásu a vykoupení srdcí. – –

Posel Boží zanesl přání poutníkovo k Božímu soudu.

Pastýři horských vsí, ženoucí svá stáda ovcí kolem zkameněliny v bukovém lese, podnes poklekají, zbožně se křížující.

Každého jitra, když na oltáři nebes zazáří věčná monstrance, Bůh žehná zlatými paprsky čelo poutníkovo a dává mu přijímati hostii lásky.

Ovečky zvoní při tom na pozdvihování.

Lesy přestanou na chvíli šumět a větry tiše klekají.   A d. Gajdoš

Dětský smích

Čistého překvapení! V tenatech květů

plno je dětského smíchu.

Rozdmýchané slunce s okraje luk se sklání
nad řeřichu.

Zaklet je v dubu stařec a starý čas.

Zvonění smíchu jen v konvalinkách
probouzí spáče k údivu, k vůním zas
na mýtinách.

Vyrazil smích z ticha nepojmenované krásy.

Na pomněnkách
oblohy v barvy Boží moudrost hrá si.

V příboji záře děti v kolech se točí,

sladce jak v snách

dětstvím jsou vznaté. Zní smích a hoří oči.

Jan Dokulil

Maurové ve Španělsku

I. Úvod

Francouzský katolický spisovatel Louis Bertrand, člen akademie, obral si za úkol opravit nesprávný názor o středověkém i novověkém katolickém Španělsku, jak se ustálil především v jeho vlasti od rozumářského století 18. Zprvu se obíral jednotlivými velkými postavami, jako sv. Terezií, záhadným Filipem II. (zabýval se i předislamskou křesťanskou Afrikou, zvláště sv. Augustinem, studuje ji na místě samém), aby posléze přikročil k úhrnnému obrazu v díle *Histoire d'Espagne*, které vyšlo minulého roku u A. Fayarda v Paříži. Dílo opatřil dosti obsáhlým úvodem, shrnujícím jeho názory o hlavních obdobích španělských dějin. Práví tu: „Vlastním předmětem této studie je činnost a vliv, které Španělsko bylo sto vykonávat ve světě; nejprve jeho úloha v někdejší křesťanstvu, potom podíl, který mělo v rozvoji západní civilizace. S tohoto stanoviska, totiž s hlediska činnosti Španělska a jeho vlivu na ostatní svět – možno rozeznávat v jeho dějinách čtyři velká období: nejprve jeho boj proti islamu, který zabírá osm století jeho existence a je jeho činem hlavním; objevení a dobytí Nového světa; nastolení monarchie absolutní a boj proti reformaci; konečně zápas o to, aby zůstalo velkou mocností evropskou. Studium těchto čtyř období, která vyčerpávají celou historii španělskou takto pojatou, je jediným předmětem této knihy.“

Největší část díla Bertrandova zaujímá líčení prvního období – *maurského* (str. 21 – 306 z celkového počtu 520). V našich člancích chceme také jen tomuto období věnovat pozornost, zvl. chceme vytknouti, v čem se liší jeho názory o významu Maurů ve Španělsku od názorů dosud běžných, které snižovaly křesťanský živel španělský.

Historikové středověkého Španělska, zvl. cizí (francouzští), zabývající se španělskými Maury, nedbali souvislosti dějin španělských s dějinami současné Evropy. Nedovedli se také vžít do tohoto jim cizího světa, do civilizace zcela odlišné. Bertrand je proti nim v té výhodě, že dlouho žil v Africe ve společnosti mohamedánů a Španělů, tedy v prostředí podobném, jaké skýtalo středověké jižní Španělsko, a mohl se tudíž vyvarovati omylů v jejich úsudcích. Mimo to se snažil zbavit nešmyslných predsudků nahromaděných v době víc než dvou století proti Španělsku stranickým duchem, záštími, plemennou a náboženskou nenávisť. Nezapomínejme, že Španělsko bylo kdysi mocným soupeřem Francie, svírajíc ji se všech stran a Francie, žárlivá na jeho moc, rozšířila proti němu spoustu pomluv, zvl. pak výsměchem a karikaturou zahrнула je, když se jeho moc klonila k pádu. Španěle naopak viděli až do nedávných dob ve Francii zemi bludářů, kteří odpirali poslušnost papeži. Důležitým činitelem tu bylo zvl. záští náboženské, nahromaděné už od Židů vypuzených Isabelou Katolickou a od protestantů potíraných Karlem V. a Filipem II. Toto záští nabývá formy takřka dogmatické ve spisech francouzských encyklopedistů. Tak vášně náboženské, spojené s názory lóži a volnonmyslenkářských spi-

řovatelů století 18., vytvořily a vnutily všeobecnému mínění karikaturu Španělska, která dosud žije: Španělsko otupené pověrou prý se samo zničilo a vyhladilo pro předlu pravověrnosti. Vypudilo nebo zničilo veškeré obyvatelstvo, jehož jediným zločinem bylo, že nevyznávalo katolické kredo. Aby byly ospravedlněny kletby proti pronásledovatelům, bylo nutno obdařit pronásledované ctnostmi a nadáním podivuhodným. Aby byl zveličen zločin katolíků španělských, byla směšně a nesmyslně přeceňena vzdělanost španělských moslemínů: Maurové představují vzdělanost, Španělé barbarství. Tak bylo rozhodnuto.

K tomuto závěru dochází na př. holandský historik, potomek francouzských hugenotů R. Dozy v díle „Histoire des Musulmans d'Espagne jusqu' à la Conquête de l'Andalouse par les Almoravides“ (Leyde, 1861, 4 sv.) Třebas je nucen se rozezpát o tom, jak fanaticky a krutě si počínali španělští moslemíni, přece nakonec prohlašuje Španěly za fanatiky a barbary, moslemíny však líčí jak vzory snášenlivosti a představitele vyšší kultury. Podle jeho vzoru činí tak i francouzský učenec Morel-Fatio, když se pohoršuje nad vypuzením Morishů za Filipa II., když i jejich krutosti a pro radnosti nemůže zamlčeti. S podobnou zaujatostí bývá líčena civilizační práce Španělů v Americe. Francouzští filosofové XVIII. stol. podle příkladu Rousseauova idealisují indiánský kmen Inků, proti němuž prý se katolíci Španělé tolik provinili! Mnozí Francouzi ještě dnes hledí na dobytí Ameriky očima V. Huga (Legenda věků).

Díla líčící arabskou vzdělanost ve Španělsku jsou plna obžaloby proti křesťanům této země. Že vypudili Maury a Morishy, jako by tu nebylo fakta, že Španělsko dosáhlo vrcholu své moci, své kultury i bohatství v době po vypuzení Maurů, když bylo nejkatoličtější zemí. Jestliže zmišení islamu vysvětluje úpadek Španělska, jak vyložití skutečnost, že země, které zůstaly cele islamské, ukazují úpadek ještě žalostnější? Od doby, kdy islamská Afrika byla odříznuta od katolického a latinského Španělska, nevydala nic v oboru umění, literatury a vědy.

Ale takovéto úvahy nevyvrátí předsudky encyklopedistů a stranické literatury. Vždyť katolíci spisovatelé sami se jich drží jako dogmatu. Stačí uvést jen jméno slavného Chateaubrianda a jeho dílo „Les aventures du dernier Abencérage“, kde je tolik idealisován poslední potomek vládců granadských jako dokonalý rytíř, muž víry a věrný mileneček, bojovník neohrožený, jehož heslem byla slova „čest a láska“. Ba i vědě se věnuje, studiu botaniky a umění lékařskému. Který křesťan se mu vyrovná?

A tak v očích nezasevěnců, ale i vzdělanců, ba odborníků existuje dvojí Španělsko, stojící proti sobě, jedno hodné obdivu, druhé opovržení. Symbolem tohoto druhého je *Escorial*, šílená choutka fanatického a krutého despoty, který zničil a ohloupil zemi a celý národ. Zapomíná se, že *Escorial* je především klášterem, kde jsou bez ustání slouženy mše za mrtvé, že je museem a honosí se jednou z nejbohatších knihoven světa, která obsahuje množství antických a zvl. arabských rukopisů. Byl ovšem též místem pro osvěžení svou zelení a vodotrysky a v tom byl vzorem pro Versailles. Přesto je v něm spatřován toliko chmurný palác, místo pro trouchnivění královských mrtvol, kde se v asketické cele Filip II. oddával

modlitbě a meditaci. Ztělesňuje prý myšlenku popření života a inteligence ideou náboženskou ve formě nejfanatictější a nejnesnášenlivější.

Proti němu se tyčí *Alhambra*, obraz jiného Španělska, rozkošného, půvabného, sídla učenosti, umění a inteligence. Alhambra, jemná ozdoba, vzdušný výtvar islamských víl, palác myrt, šelestících vod, koupelen a skrytých alkoven, v jehož arkádách básníci a hudebníci přednášeli svoje skladby a filosofové rozmlouvali o věčnosti hmoty nebo o prvním původci věcí, kde se ozývaly písně pěvkyn a vášnivé pohyby krásných tanečnic, řinčely poháry při hostinách . . . „Běda! Toto rozkošné Španělsko bylo hanebně ujařmeno jiným, barbarským, zemí visigotských farářů a zemanů asturských nebo kastilských! Jaká zhouba pro civilisaci! Jaké hoře pro duše citlivé, inteligentní, pro umělce! Jaká nesmazatelná hanba pro ty, kteří se takového zločinu dopustili!“

Potomci těchto barbarských bořitelů, Španělé století 19., odcizivše se citění svých předků dobyvatelů, ve své netečnosti ochotně připouštěli zločin svých otců. Teprve v poslední době nastal obrat zásluhou historiků, pracujících moderními metodami, a zvl. učenců, obírajících se věcmi arabskými – i reagují moderní Španělé proti přemrštěnému sebepokořování a přsvědčují se, že byly-li páčány v jejich zemi za středověku barbarské činy – vina byla na obou stranách, křesťanské i maurské, a že nebylo dvojího Španělska, nýbrž jedině, že nelze odlučovat maurské Španělsko od Španělska křesťanského.

Jisto je, že počet arabských dobyvatelů byl velmi omezený, ani afričtí Berberš se nevyrovnali počtem domorodému obyvatelstvu, neustálé křížení obou plemen vytvořilo rasu novou. Moslemínské obyvatelstvo kalifátu kordobského bylo většinou původu španělského, a i ti, kteří měli otcem orientálce, byli zpravidla zplozeni z matky, otrokyně galicijské, katalánské nebo baskidské. I možno říci, že civilisace, přisuzovaná hypotetickým Arabům, byla vskutku španělská jako vzdělanost stol. 16. Přehánějí ovšem ti, kdož tvrdí, že ona byla španělstější než tato. V tom už je zas patrna tendence k snižování katolicismu. Tu nutno postupovati kriticky – a takový postup je účelem knihy Bertrandovy.

Staletý boj Španělska proti islamu jest podstatnou součástí jeho dějin i důležitou složkou dějin západoevropských. Boj ten zanechal stopy v osudu Španělska v charakteru jeho obyvatel, v jeho umění, literatuře, ba i v oblasti náboženské. Boj ten ve svých důsledcích rozhodoval o dalších složkách španělských dějin, jež jsou charakterisovány zvl. dobytím Ameriky, bojem proti protestantisimu a zápasem o postavení velké mocnosti evropské. Bertrand končí tvrzením, že tento boj Španělska proti islamu jest jen epizodou ještě neukončeného zápasu Západu s Východem.

II. Vpád Arabů a afrických Berberů do Španělska Jejich trvalé usazení se v zemi

Arabští kronikáři líčice podle tradic už vzdálených dobytí Španělska, neskrbli obdivem nad bohatou kořistí a výstavností španělských měst. Trebas přepínali, jest jisto, že v zemi zbylo dosti bohatství přes spousty,

kteřé tu natopili Vandalové, Svevové a Gotové. Dělal-li se poloostrov iberský za éry římské v několik provincií, tvoří za panství visigotského (410 až 711 po Kristu) sjednocené království, a tu se počínají teprve dějiny Španělska.

Období visigotské je plno zmatků politických, jichž neposlední příčinou je volitelnost králů. Obrácení krále Rekareda ke katolicismu znamená zmožnění moci královské a upevnění vnitřního míru. Katolický klerus nabývá moci a bohatství, vznímá se kultura duševní, jejíž významným představitelem je sv. Isidor Sevilský. Vedle kleru se uplatňuje šlechta jako majitelka půdy. Zato takřka nízi třída drobných vlastníků půdy a horší se postavení nevolníků. Značný je počet Židů, kteří jsou často pronásledováni nejen z důvodů náboženských, ale i politických. Obyvatelstvo poloostrova stále jsouc znepokojováno loupežnými vpády afrických Berberů podezřívá Židy, že oni jsou jejich původci. Dochází ke krutým pronásledováním, za kterých jsou nuceni buď se vystěhovati nebo přijmouti křest. Obrácení ovšem není opravdové. Také sjednocení říše je jen zdánlivé. Souperství velmožů, rozpory mezi různými složkami obyvatelstva nesterjné národnosti a různého vyznání (vedle katolíků jsou tu ariani i pohané ještě), mravní rozvrat v kruzích šlechtických i kněžských – to vše oslabuje Španělsko a činí zralým pro vpád cizích dobyvatelů.

Jako příčina arabského vpádu bývá udáván mrzký čin posledního krále visigotského, že totiž svedl krásnou Florindu, dceru hraběte Juliana, která byla ke královskému dvoru poslána na vychování. Otec její pak z pomsty povolal Araby do Španělska. Tak romanticky by se začínal velmi důležitý úsek španělských dějin. Je nutno želeti, že pro tuto dobu, již se začíná nové období španělské historie, nemáme – až na nepatrné výjimky – pramenů z pera křesťanského.* nýbrž jsme většinou odkázáni na prameny arabské, kterých třeba velmi opatrně užívati, zvláště jde-li o nepřesné překlady nebo výklady jejich. Mluví-li tyto prameny o vědě a učencích, nesmíme jejich slova měřiti podle našich pojmů. Vykládá-li se nám o snášenlivosti, o kultuře slovesné, o pěstění vědy a umění na dvoře kalifů, chválí-li se university v Kordobě, v Seville nebo v Toledě, nesmíme výklady ty přijímati podle běžných představ o těchto věcech. I poesie arabská je něco zcela odlišného, zvl. pak pojetí historie.

Historikové arabští nečiní rozdílu mezi vědou historickou a poesií. Líčení básnické má u nich stejnou platnost jako zpráva čistě historická. Nepatrný fakt a události velkého dosahu jsou kladeny takřka na roveň. Kronikářsky úryvkovitý ráz zápisů nedává možnosti sledovati nějaké jednání v celém jeho rozvoji nebo si učiniti jasnou představu o historických osobnostech.

Poněkud lépe je to s dějepisci španělskými, kteří píší arabsky. (Jako příklad buď uveden historik Ibn-Kaldoun!) Jejich díla jsou bližší našemu pojmu historie, jen v tom chybují tito dějepisci, že pro starší dobu španělských dějin neužívají pramenů domácích, nýbrž zcela se spoléhají i v tom na učence kairské nebo bagdadské. Víc důvěry zasluhuje, kde líčí mosle-

* Znamenat vpád arabský zničení latinské kultury, zvl. v severním křesťanském Španělsku, které vyčerpává své síly v boji proti nepříteli, neustále pustošícím jeho území. Kultura tato se spíše zachovala na poislamštěném jihu, třebas to zní protismyslně.

mínské Španělsko, zvl. události, jichž byli sami svědky. Pro první období maurské je takovým pramenem celkem spolehlivým Akbar Madjmoua.

Jak bylo svrchu řečeno, líčí arabští analisté téměř shodně vpád svých soukmenovců do Španělska i úlohu, jakou při tom měl guvernér Julian, mstící pohanu své dcery. Osobnost Julianova sama je záhadná, jeho poměr k poslednímu králi visigotskému, jeho sídlo, zvl. příčina jeho nepřátelství proti Roderigovi. Dozy se domnívá, že byl původu byzantského, že se uchýlil před nápirem moslemínů do Centy a zůstal podle jména vládcem všech křesťanů, zbylých ještě na pobřeží afrického. Je pravděpodobno, že nemoha očekávat pomoci od vzdáleného císaře byzantského, poddal se nejprve jako vasal bližšímu králi visigotskému. Proč se mu zas zpronevěřil? Jsa v kritickém postavení mezi říší španělskou a tisíciemi jej mohamedány africkými, uznal za vhodnější nakloniti si Mousu, jejich mocného náčelníka, a usadil mu cestu do Španělska. Jisto je, že má spolumocnost, že má spolumocnost, že má spolumocnost, že má spolumocnost. Ale i osoba Roderigova je plna záhad. Byl z rodu královského nebo byl jen mocným leníkem? Víme toliko, že nastoupil po králi Vambovi a byl zvolen proti jeho synům, kteří ho pak zradili v boji proti Arabům, vedeným Tarikem. Tak by se dala vysvětliti porážka (r. 711 po Kr.) mnohonásobně četnějšího vojska Roderigova hrstkou Arabů (12.000), kteří se pak zmocnili skoro celého poloostrova, ba pronikli až do Francie.* Křesťanům španělským zbyly jako útočiště jen hornatá Galicie a pobřeží baskidské.

Jak si vysvětlíme náhlé zhroutení říše visigotské ve Španělsku?

Je jisto, že králové visigotští cizího původu nebyli v zemi populární – ale ani to nestačí na objasnění pronikavého úspěchu vetřelců, jichž počet byl poměrně malý. Zdá se, že ani šlechta ani lid neměli zájmu na obraně. Synové předchůdce Roderigova Vitizy potřebovali spojenců proti Roderigovi, v němž spatřovali usurpátora moci královské, lid poddaný viděl pak v afrických vetřelcích nedobrovolné osvoboditele z moci nenáviděné vrchnosti visigotské. Domnívalit se, že nepřítel, nasytě se kořistí, zase potáhne, odkud přišel.

Ale zklamala se ve svém výpočtu jak šlechta, tak bohaté měšťanstvo, když vpustili nepřítele do země a otevřeli mu brány měst. Když pak poznali svůj omyl, nežbývalo jim než prchat na sever do hor nebo se podrobit nepříteli. Jen Židé a nevolníci získali změnou vlády. Na mnohých místech se dali Židé do služeb nových pánů, jejich posádky měly krotiti křesťany v městech. Na tuto zradu Židů nezapomněli křesťané ani po stoletích.

S počátku nepřipadlo ani Španělům, že se nepřítel trvale usadí v zemi – vždyť tolik uchvatitelů viděli již vpadati do země a zase odtáhnouti. Ale ani vetřelci sami nemysleli na trvalý pobyt v zemi, necítili se zprvu dosti silní, aby ji ovládli. A přece tu zůstali plných sedm století, třeba se tu necítili nikdy zcela doma. Nepodařilo se jim také nikdy vytvořiti tu homogenní říši: byloť maurské Španělsko za kalifátu směsicí Židů, Berberů, Arabů jemenských i syrských, španělských křesťanů a odpadlíků. Nepatrný

* Křesťané, slyšíce o tom, jak krutě nakládají Arabové (lépe afričtí Berberé) s jejich zajatci, byli jati hrůzou. A tu je třeba upozorniti na příznačnou podrobnost: křesťané nevidí ve vetřelcích lidí vyšší kultury, nýbrž opravdové divochy!

byl s počátku počet moslemínů mezi nimi. Vždyť počet prvních uchvatitelů země nepřevyšoval 30.000, a to ještě byli většinou afričtí Berberové, vedení náčelníky arabskými. Bereme-li v úvahu, že se sem ještě později přistěhovalo něco Arabů ze Syrie a Palestiny a že si sem kalifové povolávali častěji na pomoc africké Berbery a že mnoho křesťanů bylo obráceno na víru mohamedánskou, nemůžeme přece tvrdit ani po dobu rozkvětu kalifátu, že měli moslemíní ve Španělsku převahu nad obyvatelstvem ostatním, křesťany a Židy. Také není přesné mluvit o arabské civilizaci a o arabském umění ve středověkém jižním Španělsku, byť bychom ani nebrali v úvahu fakt, že Arabové neměli vlastní civilizace a vlastního umění.

S počátku dobyvatelé Španělska ani nepomýšleli na to, aby se trvale usadili v zemi, kterou si netroufali cele obsadit, ale bylo jim poručeno kalifem zůstat a vojíní měli být poděleni částí půdy. Půda, již dobyli zbraní, byla jednak rozdělena mezi dobyvatele, část ($\frac{1}{5}$) se stala majetkem státním a na ní usazení křesťanští rolníci, kteří platili státní pokladně $\frac{1}{3}$ svého výtěžku. Území (hl. severní Španělsko) získané kapitulací zůstalo v držení křesťanů, kteří ovšem nebyli ušetřeni značných daní a vydírání se strany uchvatitelů. Území španělské, zabrané dobyvateli arabskými, dostalo vlastní správu. Jeho guvernér povolával nové bojovníky arabské, i vznikly třenicemi mezi nimi a prvními usedlíky moslemínskými, které byly urovnány tak, že nově přišlí bojovníci byli živieni z poplatků odváděných křesťany.

Domorodé obyvatelstvo bylo dvojí: křesťané, zv. mozarabové a obyv. odpadlé k islamu. Křesťané platili vedle poplatku z půdy daň z hlavy, od níž byli odpadlíci osvobozeni. Ne tedy ze snášlivosti náboženské, jak se hlásá, byli křesťané ponecháni při víře, ale proto, že platili větší daně. Nevolník ovšem, který se zřekl křesťanství, dostal svobodu. Dokud panství Arabů nebylo upevněno, bylo mírné, teprve později se změnilo v nesnesitelný despotismus.

Je nevyhladitelným předsudkem, že Arabové uvedli do Španělska umění vzdělávati a zavodňovati půdu. Naopak je známo, že severní Afrika byla před vpádem arabským za doby kartaginské i římské mnohem lépe vzdělávána a zavodňována – a toto umění bylo také ve Španělsku známo před Araby. Betika (již. Španělsko) i Numidie byly od nejdávnějších dob pověstny svou úrodností.

Opadlíci, ať dřívější nevolníci, rolníci nebo patriciové, nebyli oblíbeni ani u křesťanů ani u moslemínů. Nešlo tu jen o zájmy hmotné, které dělily obě vrstvy moslemínů, ale také o rasové nepřátelství, neboť jedni byli ze Španělů, druzí z Arabů a Berberů. A toto nepřátelství potrvalo po celou dobu panství islamu ve Španělsku. Stejně nepřátelství se projevovalo po staletích zase mezi obrácenými Maury (Morisky) a starými křesťany.

Nad obyvatelstvo přemožené, ať už zůstalo křesťanské nebo odpadlo k islamu, byla povznesena arabská aristokracie, jejíž někteří předáci odvozovali pyšně svůj původ od samého Proroka nebo jeho družiny. Tito Arabové pohrdali i bojovníky berberskými, jejichž pomocí se usadili v zemi, a kteří nezapřeli nikdy svůj barbarský původ, třeba se drsnost jejich mravů časem zmírnila. Proto se panství arabské ve Španělsku neobešlo bez krutostí.

F. S. Horák

Zjevení básnického slova

Poznámky ke knize Alberta Vyskočila „Básníkovo slovo“

Již delší dobu lze sledovati pevné úsilí určitých duchů dostat se až ke kořenům básnického slova, i když tkví co nejlouběji, a pochopiti cele jejich růst, polohu i směr. Jest pochopitelné, že toto úsilí musilo dospěti k nějakým výsledkům více nebo méně dobrým či špatným. A z tohoto úsilí, podnikaného často s odvahou a trpělivostí, vyrostlo nám už velmi mnoho estetických teorií o vzniku a charakteru básnického slova, takže se duch v této zmatené spleti až příliš unavuje a příliš kolísá v různých pochybnostech a nejistotách.

Básníkovo slovo v plném svém proudu rozběsněném a v celé své slávě a kráse vyžaduje ke svému pochopení především *jasnosti zraku a zápalu lásky*. Nelze vzíti lineál a rysovat podle něho pevná a omezená pravidla, stejně jako nelze vměstnati život básnického díla do přihrádek laciných a kolikrát hodně rozředěných pouček, které snad vystačí k jakémusi upokojení kvartánského rozumu, ale v samu podstatu poesie nevnikají a většínou jen zbytečně ruší působnost a přirozenou krásu slova básníkovu. Proto nutno zdůrazňovati co nejvíce *opatrnosti* a přistupovati k těmto věcem vždy s jakousi úzkostlivostí a bázní, neboť jsou to věci až příliš jemné a choulstivé a nedá se tedy s nimi nakládati hrubě a nepečlivě.

Vyskočilova kniha „*Básníkovo slovo*“, jež byla vydána před krátkým časem jako čtvrtý svazek Pourovy edice a tvoří souhrn několika literárně-kritických studií, jistě zasluhuje pozornosti už pro téma, které řeší a zpracovává. Jest přímým pokračováním první knihy, nazvané „*Básníková cesta*“, a autor sám určuje v závěrečné poznámce její poslání těmito slovy: „*Přítomná knížka, vycházejíc z určitého přesvědčení o pravé povaze poesie, zastavuje se nad básnickým projevem, snaží se vymezit oblast poesie a rozlišit pravost básníkovu slova od scestí a pouhého zdání*“. Autor sám naznačil takto svůj úkol a smysl své práce, čímž umožnil kritice a čtenářům lepší možnost správného posouzení a zhodnocení. Jeho cesta je velmi neschůdná a velmi obtížná a ztroskotalo na ní už mnoho jednotlivců před ním. Ale snad právě tato tajemná nesnadnost a obrovitost úkolu tolik lákala autora a byla jednou z účinných vzpruh.

Svou cestu začíná Albert Vyskočil u Karla H. Máchy, kterého právem považuje za úhelný kámen české poesie, a z odpovědi Máchovy na výtku Palackého, že v jeho díle „nevysvitá jakási nutnost idey“, vybírá zvláště s oblibou větu Máchovu „já mu *nerozumím*“; a toto Máchovo „*nerozumím*“ je Vyskočilovi impulsem k hledání pravého smyslu a k správnému stanovení a určení rovnováhy mezi řádem poesie a řádem prózy.

Začáteční teoretické stati „*K základům básnictví*“ a „*Řád poesie a řád prózy*“ se zabývají přímo tímto problémem. Hutný styl Vyskočilův, přeplněný a přetížený obrazy, myšlenkami, slovy a metaforami, je misty velmi komplikovaný, zapletený, ba snad i temný, takže se čtenář často musí někdy úporně dopracovávat pravého smyslu jednotlivých vět a částí. Jest

v tomto stylu, jenž jest značně barvitý a živý, jistý únik před zevšedněním, rozřeďením a zobecněním, ale mohl by jednou věsti též na scestiť buď k nesrozumitelnosti nebo k zakrývání nedostatku myšlenkové orientace lesklými slovy. Je dobře proto zachovati stále střední míru a nesnažiti se nikdy překročiti ji, i když by to mohlo býti v jednotlivých okolnostech dovoleno . . .

Podle Vyskočila „básník potkává své zjevení v pustinách světa“. Tato věta, opřená o zkušenost, motivuje jeho soudy, odůvodňuje jeho předsudky i nutí jej ke kritickým výtkám při určitých literárních případech. A tuto větu, o jejíž správnosti nelze pochybovati, kterou Albert Vyskočil nepřímou vyvodil z četných postřehů Poeových, aplikuje autor na každé básnické slovo a pokud odpovídá či neodpovídá jejímu obsahu, snaží se je hodnotiti.

Zcela správně a vhodně stanoví Vyskočil roznost a diametrální odlišnost dvou oblastí: poesie a prózy. Nemluví o slovech básnických a nebásnických, jako by bylo používáno jiných slov v poesii a jiných v próze. Ale zdůrazňuje, že záleží na tom, jakým způsobem se to či ono slovo vezme, jaká se mu dá funkce a jaký má v tom či onom případě příděch. Jedině toto kouzlo, ono *různé zmocnění a ztvárnění jednoho a téhož slova* podmiňuje a působí onen propastný rozdíl mezi řádem poesie a prózy. Tento postřeh Vyskočilův je rozhodně správný a lépe se zamlouvá, než různé již dávno otřené teorie o básnických slovech ka'texochèn, které v době plánného romantismu vedly k nesmyslnému tvoreni „básnických“ slovníků a rýmovníků . . . O něco dále pak vytyčuje Albert Vyskočil hodnotu slova v básnickém řádu několika důraznými větami: „Poesie, která usiluje o to, aby vyslovila jinak nevyslovné, užívá slova, které se liší od prosaického *důrazem* na mohutnosti, které se skrývají v jeho spodním proudu; *důrazem* na rozumu unikavé, hudební a obrazivé složky: přízvuk, melodii, rytmus a nad to možno říci barvu, příchut' i vůni slova. Odlišila tak mluvu básnickou jakožto mluvu emfatickou od řeči prosté, *prorsa oratio*, od prózy. Umocnila slovo jako zařikadlo tím, že přesunula tlak směřující k výrazu na *skryté síly* slova, které je zapalují, hýbají jím a vůbec oživují.“ Vyskočil proto ukazuje na vlastní příchut' básnického slova, na jeho eminentně osobitý výraz, na rytm, přízvuk, melodii, barvu a vůni, tedy na ony *skryté síly* slova, jež musí dovést básník vytušit, jichž se musí zmocnit a jež musí ovládnout. Ovšem „počátkem vědomého tvůrčího pochodu je zjevení“ a k němu teprve přichází hnětení slova, jeho rozpoutání a uvolnění a k němu se též „soustřeďuje veškeren tlak citů nebo ideí, které jako podsvětlní stíny, lačné krve, hledají cestu k vtělení“ . . .

Od obecných pravd postupuje ihned Albert Vyskočil k některým případům jednotlivým, jež byly vícekrát posuzovány dosti značným zmatením. Kriticky rozebírá poesii Jaroslava Durycha a tu překvapuje zvláště ostrým rozmachem, jímž ji odmítá a odsuzuje. Přes upřílišenou britkost tohoto soudu přece jen nelze plně zlomiti ostrý hrot těchto výtek a námitek, jimiž Vyskočil odbývá Durychovy verše a poukazuje na to, že hlavní těžiště Durychovy literární osobnosti je toliko v jeho próze . . .

Zvláště však ojedinelé krásné je Vyskočilovo zhodnocení velkého významu Vladislava Vančury pro poslední období české prózy. Nikdo snad

tak výrazně a tak úplně nepoukázal dosud na vnitřní proud Vančurova díla, v němž ožívá moc a sláva českého jazyka, na jeho žár, zemitou hutnotu a biblický styl orální. Nutno doznati, že tato kapitola v celé knize má své zasloužené místo a čtenář Vančurových románů musí se u ní zastaviti . . .

Oceněním Jakuba Demla a celého jeho literárního zjevu se vši svérázností a ojedinělým uzpůsobením uzavírá pak Albert Vyskočil knihu svých literárně-kritických studií, v níž se chtěl „zastaviti nad básnickým projevením“.

Že se mu toto úsilí vůle z dosti značné části a v určitém, omezeném úseku literární oblasti podařilo, nemožno nijak popřít. V mnohých rysech a na mnoha místech má tato kniha Vyskočilova význam *průkopnický*, i když se snad toto tvrzení v naší kritice již příliš otřelo. Chce obrátiti oči čtenářovy ke kořenům básnického slova, k jeho skutečné kráse, k jeho vlastnímu posvěcení, k hluboké podstatě poesie. Něco, co bylo předmětem studií tolika jedinců tolika dob, filosofů-estetiků i básníků, takového Poea, Baudelairea, ale též Benedetta Croceho a před ním F. de Sanctis a Giambattisty Vicca, kterého Croce nazývá zakladatelem estetiky, aspoň evropské, a který vyvozoval poesii z nutnosti přírodní a pokládal ji za „první operaci lidského ducha“. Ale tito tři poslední, k nimž možno připočísti řadu jiných, byli filosofové, estetikové, z nichž mnozí navzájem potírali své systémy a celkem – upřímně řečeno – způsobili více zmatku, než jasného poznání. Slovo básníkovo je něco více, než aby se o ně pouze přeli suchopárním badatelé a aby je zařazovali jen a jen do těsných a mnohdy neblahých škatulek své vědy. Slovo básníkovo má svůj život, má své kouzlo, vnitřní sílu a moc, pel slávy a lesku a to vše nesmí býti setřeno estetisujícími ctižádovci, kteří rozvrstávají plodnou půdu básnického díla a nadělávše děr, zírají do nich zcela bezradně a nesmyslně. Slovo básníkovo musí býti pochopeno v celé tíze svého uhnětení, ve své mystické kráse a vznešenosti, se všemi svými prohlubněmi, do nichž se může spustiti jenom *láska*, očistěná od marnivosti, ctižádnosti a zvrácené zvědavosti. Teprve potom se může mluvíti o *zjevení básnického slova*, a toto zjevení bude především zjevením světla a ráje. Neboť i lidská řeč jest darem Božím a také ona má dny své slávy a svého očistění.

Kniha Alberta Vyskočila se dostatečně a viditelně blíží k tomuto praveému a radostnému zjevení a proto také v ní tajemství slova básníkova není rozvíkláno a roztrháno.

Václav Zima

Wit Stwosz,

největší řezbář a umělec středověku v Polsce

Psáno pro „Archu“

Krakov v listopadu 1933.

Překrásné jsou krakovské kostely a místní tradice s nimi spojená.

S kostelem Mariánským jest navždy spjata jméno Wita Stwosza, v dějinách umění polského největšího umělce na sklonku středověku.

Díky jemu zdobí kostel Mariánský krásný hlavní oltář, mistrovské dílo, jeden z nejcennějších klenotů uměleckých v Krakově.

Rok 1933 jest 400letým jubileem památky úmrtí velkého umělce.

Opravou oltáře, který jest nejkrásnějším dílem v jeho celé tvůrčí činnosti, podal Krakov nejlepší výraz své úcty na oslavu památky geniálního tvůrce.

Oltář ten, zbudovaný a vyřezávaný ze dřeva, znázorňuje obrovský triptych v podobě skříňe vysoké 13 m bez oltářního stolu – zabírající celou šířku presbyteria kostela.

Ve všedních dnech postních a adventu jest uzavřen, ve dny sváteční a památné jest otevírán i s hlavním obrazem, na kterém viděti okamžik, kdy Panna Maria usíná.

Ževně i uvnitř jsou křídla oltářová plasticky vyzdobena scénami znázorňujícími život Panny Marie a Ježíše Krista.

Je to jeden z nejvýznamnějších uměleckých pomníků středověku, vytvořených v církevním umění. Obraz působí na pozorovatele silou kompozice, přepodivnou harmonií lineární a dnes také barevnou, a tu třeba podotknouti, že to nezvyklé mistrovské dílo z konce středověku získalo plný soulad s okolím tím, že okrasu a památku kostela byly před 40 roky popolychromovány mistrem Janem Matejkem, který když maloval kostel Mariánský, jako by vyvolal dobu pozdnígotické doby, ve které žil Wit Stwosz. Vskutku nevíme, jak děkovat Prozřetelnosti, že máme v našem nejkrásnějším kostele tak známý umělecký klenot zaslých dob, který můžeme vždy obdivovati.

Žádný vzdělaný příchozí z nejdálenějších koutů světa, který zavítá do Krakova, neopomene vedle jiných pamětihodností a památek krakovských prohlédnout si oltář Wita Stwosze.

Kromě Mariánského oltáře vytvořil Stwosz za svého pobytu v Polsce řadu znamenitých děl, představujících události celoevropské kultury.

Mezi nimi vyniká především náhrobek wawelský Kazimíra Jagielloňského, který je dílem monumentálním o neobyčejné jednoduchosti formy.

Kromě děl v Polsce jsou roztroušena jeho díla po kostelích a sbírkách v Norimberce, Münsteru, Schwabachu, Vídni, Londýně a Budapešti.

Jest veliké množství umělecky cenné pozůstalosti, která nám představuje uchvacující zjevy v dějinách pozdní gotické tvořivosti, jež svou ne-

Wm Pitney

zvyklou uměleckou hodnotou patří velkému umění lidskosti bez zřetele na dělicí je hranice.

Národnost a rodiště Stwosza nejsou ještě přesně známy. Pře se o to Polsko i Německo. Není určitých dat o jeho původu ani o jeho jménu, nevíme, jmenoval-li se Stwosz, Stosz, anebo snad Stoss.

Veřejné mínění v Polsce, které ve tvůrci vidí zosobnění kulturní vyspělosti polského středověku a jest spíše výrazem citů než plodem vědy, jmenuje ho „Witem Stwoszem“.

Jeho polské jméno zdobící jubilejní známky poštovní a poštovní listky, není bezdůvodné.

Způsob psaní jeho jména pochází od samého Stwosza.

Nikdo nemůže popřít, že Stosz, „Stoss“, po případě „Stwosz“, jako umělec náleží plně umění polskému, vtisknuv mu svůj vlastní hluboký ráz; k vytvoření jeho nejkrásnějšího díla vedla ho polská kulturní iniciativa.

V středisku polském, které nebylo nijak kulturně chudé, protože mělo již svoji vyhraněnou uměleckou fysiognomii, našel podněty a prameny pro svou tvůrčí činnost.

Polsko umělo oceniti jeho uměleckého genia, který zde dospěl vrcholu.

Máme jeho vlastnoruční zprávu, že po odchodu z Krakova nebyl v Norimberce spokojen.

V německém museu tohoto města nachází se též jeho řezba, nazvaná „nespravedlivý soudce“, ve které znázornil sebe jako ubohého poutníka v cárech, prosícího soudce o spravedlnost vůči bankéři, který, jak víme, jej pokřivdil a obžaloval a dal uvězniti.

V důsledku toho po delším uvěznění a mukách bylo ubohému starci vypáleno výstražné „znamení zločinců“ na čele a tvářích na veřejném místě dne 4. prosince 1503.

Ne dosti na tom, rada městská, nechťic se zbaviti geniálního umělce, přemocí jej držela ve svých zdech: nařídila mu, aby přísahal, že nikdy města neopustí.

Mistr, opatřený pečeti potupy, se jako člověk i umělec duševně zhroutil.

Jak v dílech z doby krakovské se zračí odvaha a nezkrocená síla, tak pozdější jeho díla nesou známku sladkého klidu a tiché resignace.

Uvedené jeho dílo je též jeho zpovědí. Je to poslední z jeho lepších prací.

Srdce bolí, že umělec světového formátu byl veřejně potupen a vydán v ruce kata.

Nechť se Němci domýšlivě nechlubí, že Wit Stwosz je jejich člověkem, který prý byl vždy Němcem a nenáviděl z celé duše Poláků.

Proč jich měl nenávidět, když mezi nimi našel štěstí rodinné: jeho žena pocházela z Krakova; našel v Polsku všeobecné uznání, dosáhl cti a nabyl majetku.

Zdali se náš národ s tímto geniem nerozešel kulturněji než Němci?

Měli by se stydětí oni, že místo aby jednoho z největších umělců světových obklopili přepychem, všeobecnou úctou a láskou, takovým hanebným způsobem mu ukrivdili. Je to skvrna, která tolik tělesně potupila a pošpimila tělesnou schránku mistrovu a která vpravdě vrhla stín na kulturu ducha tehdejšího Německa.

Tuto pečeť hanby nesetrou ani věky.
Nešťastného mistra neušetřil krutý osud, aby kalich plný hořkosti ne-
vypil na dno.

Na sklonku svého života oslepl.

Rána pro umělce výtvarníka nejstrašnější.

Poznamenaného pečeti hanby stranili se pak většinou i ti, kteří jej ob-
klopovali a zahrnovali přízní ve dnech jeho slávy a blahobytu.

Skliččeného, chorého chudáka opatrovala do konce jeho dočasného pu-
tování jeho vnučka. Zemřel v roce 1533 jako 95letý stařec.

Po jeho smrti dostalo se mu pak rehabilitace.

Pohřben na hřbitově v Norimberce vedle Albrechta Dürera, svého du-
chovního žáka, největšího z německých umělců všech časů.

My, Poláci, velebíme jej proto, že mocí svého genia z velkého počtu
svých děl zůstavil nám v oltáři Mariánském nejskvělejší dílo, krásný kle-
not vzletné koncepce umělecké, monumentální formy a jedinečného slohu,
kterž hodnoty vykazují jen díla největší a nesmrtelná.

Dílo to uchvacovalo a zajímalo jeho vrstevníky a zajímá a uchvacuje
až dosud.

Všichni naši největší výtvarníci polští jdou v jeho šlépějích.

Královský a patetický Matejko, Malczewski, Wyspiański atd. jsou spjati
s ním svými čarovnými vidinami a postaveni v skutečnost polského du-
ševního života. Dr. Stanisław Marek Mazurkiewicz, přel. Adolf Gajdoš

Polský básník-filosof

Literatura v obrozené Polsce navazuje stále výrazněji na tradice XIX.
věku, kdy v době poroby a politického útisku duch národa polského vy-
dal nejlepší výkvět filosofů-učenců a básníků-věštců, na něž jest právem
hrda nejen jejich vlast, ale také celá kultura slovanská.

Navázání do této veliké minulosti projevuje se jednak v nových vydá-
ních děl Mickiewicze, Norwida a Hoene-Wroňského, jednak v četných vě-
deckých studiích o těchto velikánech slovanského ducha, dále v samo-
statném řešení vysokých problémů povahy rozumové a morální, které
stanovily skutečný obsah polského messianismu.

Tento slibný ruch intelektuální v Polsce není znáti jen v oboru litera-
tury; proniká stále více do vědy, dodáváje jednotlivcům tvůrčí opory jak
v poesii, tak také ve vědě, pozvedá kulturní úroveň poválečné společnosti,
žijící takřka životem animálním z nedostatku vůdčí osobnosti nepostrá-
datelné na cestě za opravdovým pokrokem.

Takovou osobnost v soudobém kulturním životě Polsky nalézáme v *Jer-
zym Braunovi*, redaktoru varšavského časopisu pro umění, kulturu a poli-
tiku „Zet“ a krakovského měsíčníku „Gazeta literacka“, v kterých listech
nacházejí zájmy všeslovanské mnoho porozumění.

Jerzy Braun vstoupil do literatury v letech 1919-20, kdy se v Krakově
potíraly dva směry, futuristický a expresionistický.

S geniálním, předčasně za války s bolševiky zemřelým mladým básníkem Romanem Eminowiczem zaujal Braun stanovisko proti futurismu. Oba založili literární skupinu „Symposion“. Nedlouho potom došlo k válce mezi Polskem a sověty. Braun jde dobrovolně na frontu a účastní se slavného „Zázraku nad Vislou“, kterým byla zachráněna Varšava a – Evropa.

Po válce vydává knížky básní „Najazd Centaurów“, „Oceanjada“, „Dywan rozkwitający“ a román „Przygody sfony“. V té době končí také drama „Lucifer“.

Následují cesty do Egypta, Palestiny, Turecka, Norvézka, Švédska a Finska, které však zůstaly bez vlivu na tvořivost básníkůvu.

Teprve 1926 píše alegorický román „Hotel na Plaży“. V té době zabývá se Braun již problémy filosofickými a když se seznámí s doktrinou Hoene-Wrońského, věnuje se studiu po několik let se vši vrozenou důkladností a důsledností a stává se horlivým širitelem a propagátorem tohoto slovánského filosofa. Obohacen filosofickými poznatky, čerpá a posiluje z nich své básnické nadšení. Roku 1930 vydává sbírku básní „Zienia i niebo“ a roku 1932 první díl románu „Cień Parakleta“ jako část trilogie, popisující psychologický rozvoj hrdiny v etapách, které jsou vývojovými etapami jednotlivců, jsou symbolem etapy rozvoje dějin. V mysteriu „Christofer“, „Lucifer“ a „Sađ“ symbolisuje mesianistické dějiny národa polského.

Posledním básnickým dílem Braunovým jest knížka „Tancerz otchłani“.

Z jara 1932 začal Jerzy Braun vydávati čtrnáctideník „Zet“, v němž hlásá doktrinu Hoene-Wrońského, usiluje pod jejím zorným úhlem o inspiraci reformy ústavy, osvětluje dobové záhady politické a sociální, kritizuje doktriny cizí a zabývá se komentáři soudobých polských systémů filosofických, úvahami estetickými, pedagogickými atd. Pak povstaly práce o Norwidovi, pokus kritiky „Filosofie práce“ od Brzozowského s hlediska filosofie absolutní; dále se zabývá dílem „Historja a Prawo Postępu“ od Hoene-Wrońského.

V románech projevuje se Jerzy Braun jako umělec synthesy, hledající jedině poslední a nejvyšší cíl – Boha.

Boj člověka o dosažení konečného cíle naplňuje poesii Braunovu tragikou, na jejímž dně nalzáme však věčnou jiskru naděje a tvůrčí moci – – –

Anna Jirásková-Pešková

Bílý keř

Viděl jsem bílý keř
ve vonných jarních dnech,
koupal se na slunci
v modravých rubínech.

Byla to krásná hra
modravých oblaků,
bílý a vonný déšť
bez bouře, bez mraků.

Někdy nám jarní den
radost svou projeví,
hrst květů podá nám,
krásných jak úsměvy.

F. B. Děrda

Z nových básní

Hudba

Oči tvé jsou temné, žhavou vášní zanícené,
po klávesách letí bílých rukou pás,
v pláči tónů ožívá zas hoře dávno opuštěné,
prolomit chce rtů tvých rozviklanou hráz.

Oči tvé jsou temné, úzkost jimi zírá,
smutek súzuj se v černění kruhu svém.
Uvolněný květ tvé duše kalich rozevívá
v čase láskou neposvěceném.

V písni tvé dnes příliš úpí duše uzavřená,
jejíž bolesti a touhy musíš vyzpívat.
Mezi mnou a tebou jest jen úzká stěna,
překlenout ji chceš či rozbít snad?

Nehrej dnes, mé srdce dosud neuzrálo,
pod kročeji prstů tvých ten klavír divně zní;
úsměv tvůj bych viděl rád, ach, je ho málo,
místo něho dáváš mi jen hořkých tónů květenství.

Nehrej dnes, ó nepokoušej noci tiché,
nerozpoutávej své vášně kruté docela!
Proč tvé sny jsou horké a tak liché,
proč ti bolest vtiskla pečeť do čela?

Prsty

Dva páry bledých tanečnicků,
na něž se jeden dívá z povzdálí,
své tváře – chladem ojiněné –
do tuhé masky schovaly.

Dva páry bledých tanečnicků,
jimž jeden trpělivě dává takt,
svou vášní cele omámeny
řítí se v rozvířený katarakt.

Pět prstů jest pět bílých kláves,
z nichž možno píseň sladkou vyklepat
a v podvečerním čase teskném
v útěchu větrům pošeptat.

Do pěti prstů uzavřeme
své štěstí, jež nám život dal,
své bolesti jim vypovíme,
své touhy, hoře, zal.

Nocem

Nevěsty zklamané v rubáši stínů! Zrazené královny v děravém hermelínu!	Za vámi sny mé šly, rozvláté kadeře ženy. Řekněte, noci mé, proč jste tak opuštěny?	Za vámi sny mé šly, podobné harlekýnu, obuté slavnostně do drahých mokasinů,
---	--	---

vychutnat soucit váš, lahodou příbuzný vínu. Domů se vrátily bez drahých mokasinů.	Nevěsty zklamané v rubáši stínů! Poutnice neodměněné, bez lásky, bez vavřínu!
---	--

Zemi

Jsou příliš černá křídla havranů,
kteří se snesli na zakletých polí lán.
Do korun rozčeřených kaštanů
zhýralý večer klesl udolán.

Jsou příliš slabé, mlčenlivé, ruce tvé,
by mohly zadržeti kroků spěch.
Jest pozdě hledat mince ztracené,
chutnati život v sladkých rozkošech.

Plač, zemi osiřelá, v noci objetí,
přitiskni bol svůj na mou hrud!
Ó uvolni už trochu svému dojetí,
jenom mé sny tím neprobuď!

Jsi zakleta teď ve zdech temnoty
a marně úpíš v bezmocnosti k oblakům:
tak ztrnula jsi v křečích němoty,
netečná ke všem zázrakům.

Jest sladké státi nad propastí okraji,
vrhat se do vln temna rozvášněné směsice — — —
Noc, těžká pro tebe, jen melancholicky si ukrájí
z bochníku bělavého měsíce . . .

Václav Zima

Tři sny,

které jsem měl v horečce před svatodušními svátky
r. 1931

I.

Z úst se mi valí plameny a dým.

Pádím od droždínské zatáčky směrem k Samotiškám.

Chci co nejdříve doběhnouti na zatáčku u Krédlových, kde z jara z lomu vytéká bystrý potůček, a nechati si jej vtékati přímo do úst.

Najednou si vzpomenu: a co, je-li letos už vyschlý?!

Poběžím ke studánce za Krédlův barák! A co, nebude-li po vrch plna a nebude-li tam hrnek na nabírání?!

Poběžím k nám na dvůr a poprosím pana Červinku, aby mě v nůši spustil do studně!

Vtom proti mně po silnici pádí postava se zaklínajícími gesty: Zastav!

Poznávám ji: je to polárník Samojlovič.

Zaklíná stále s rozpraženými rukama: Zastav!! Zastav!!!

Když vidí, že mne v trysku nezadrží, vrhá se na zem, mně do cesty – a já najednou vím, že je mrtev, a já že této mrtvolky nepřeskočím, neoběhnu ani neobejdu, nýbrž doběhnuv k ní, že puknu, a moje srdce vypadne ze slupky těla a zazáří nevidaným jasem dopadnuvší hvězdy.

II.

Stojím v kuchyni našeho bytu na Svatém Kopečku. Všude plno dýmu a čoudu.

Množství mužů v plynových maskách chodí sem a tam a přenáší kusy nábytku, znova a znova.

V náručí držím dítě, rovněž v plynové masce. Mučí mě myšlenka: je to naše dítě?

Snažím se podívat se do plynové masky, ale nedaří se mi to.

Dítě v masce dělá pohyby rytmicky tak odměřené, přesné a jednotvárné, že mne napadá: Není v té masce pouhý *automat*?!

Dým stále houstne. Nekončící práce nosičů zdá se stále nesmyslnější a nesmyslnější.

Klesám uprostřed místnosti zvolna k zemi; dítě či automat stále pevně držím v náručí.

Když už docela ležím na zemi, otevru ještě jednou oči a vidím, že maska, kterou držím, má chodidla ze slídy. Tou slídou vidím dětskou nožku. Je to tedy dítě! Tato jistota mne rozradostňuje a oblažuje.

Ležím na zemi a tisknu dítě k sobě.

Vtom dva z maskovaných nosičů nesou zvláště velikou a bohatě vyzdobenou skříň. Ležíme jim v cestě, a proto ji přenášejí přes nás.

Právě, když je skříň nad námi, zastaví se s ní. Skříň najednou mění po-

dobu: Bok splývá řasnatou záclonou, na níž je černý hruh, v němž se čím dále tím zřetelněji rýsuje úzký a na krajích se prošiřující kříž. Vzhlednu k nosičům: nyní stojí čtyři nad skříní, a na čelech, zakrytých maskami, jim plápolají zlaté plaménky. Nad křížem v černém kruhu zahlédnu ještě bílou holubici. Pak se skřín na nás oba, na mne i na maskované dítě, zvolna spouští, a kde dříve byl vzduch pln čmoudu a dýmu, teď nás zahalují vůně rajske.

III.

Procházím se lesní stezkou podél bažantnice na Ovčáče.

Najednou za mnou něco zašelestí. Ohlděnu se rychle a spatřím velikého tygra, kterého na mne neúprosným a krutým gestem štve přísný král Bazant.

Chci uskočiti a prchnouti, ale vtom se mi smekne noha a padám na zem.

Tygr se na mne vrhá a už mne drží za nohu.

S velikým napětím sil se mu chci vyškubnouti a chytám se travin a země.

Ale vtom mi zděšením stydne krev v žilách: půda pode mnou se pohybuje a uniká tak, že mne tím ještě sune do tygrovy tlamy.

A byl bych se v tu chvíli cítil na věky ztracen, kdyby se na té straně, kam viděly moje oči, nebyly rozestoupily stromy a nebyly mi popřály posledního pohledu na chrám Matky Boží svatokopecké, který tam právě stál v rudé záplavě zapadajícího slunce. . .

Otto F. Babler

Poznámky

I. Drozdínská zatačka – na silnici vedoucí od Svatého Kopečka přes Samotišky do Oloouce. – Krédlovi – tehdy ještě první stavení u této silnice směrem od Svatého Kopečka. – „K nám na dvůr“ – Samotišky č. 136, náš dřívější byt. Na dvoře studně 13 m hluboká, do níž mě jednou soused Karel Červinka skutečně spouštěl pro konve, které nám tam spadly. – Samojlovič – reminiscence na to, že jsem několik dní před svou nemocí na útržku starého ilustrovaného časopisu našel obrázek tohoto Rusa z dnů, kdy zachránil členy výpravy Nobileho.

II. Dým a čmoud – reminiscence na to, že několik dní před mou nemocí v kuchyni silně kouřila kamna. – Automat – slovní reminiscence na povídku Ukrajince Petra Dereše, kterou jsem právě ve dnech před nemocí zamýšlel přeložiti. – Konec snu – vědomí doby svatodušní a vzpomínka na jistý dřevoryt umělkyně Ruth Schaumannové.

III. Ovčáček – část lesů na Svatém Kopečku s rozsáhlou bažantnicí.

Blahoslavená Anežka Česká

Třileté jsi byla dítě,
v klášter svůj když přijaly tě
zbožné sestry v Třebnicích.
V lásce k nejsvětější Panně
vzrůstala jsi odevzdaně,
hrůzu v tobě budil hřích.

Slíbili tě Boleslavu
a když ve svou věčnou slávu
náhle povolal ho Pán,
v Doksany jsi přesídlila,
v kláštere tam zbožně žila,
v útlém srdci uzrál plán.

Slíbilas v den Zvěstování
zůstat pannou do skonání,
láskou tvou se Ježíš stal.
Když ti bylo čtrnáct roků,
odešla jsi s vlahou v oku,
jak ti velel otec-král.

Na hradě jak v tiché cele
rozmýšlela jsi dni celé,
pod nádherným oděvem
reholní šat nosívala,
často jsi i v noci vstala,
spěla k svatojirským zdem.

Když jsi tichá, bezúhonná,
česká lilje bílá, vonná,
vzrostla k radosti všech svých,
za prince tě chtěli vdáti.
Nemohlas mu ruku dáti,
zrušit slib, to byl by hřích.

Zemřel otec, bratr milý
žezla ujal se v té chvíli.
Hlásili se ženiši –
císař německý, král britský.
Ničím nebyl ti král lidský,
vším ti byl Král nejvyšší.

Myslíc na jeho korunu,
vzdala jsi se navždy trůnu,
statky chudým rozdalas,
postavilas pro trpící
ubožáky nemocnici,
velobil tě lidu hlas.

Stojí klášter nad Vltavou.
Kdysi bylas jeho hlavou,
nouze byla poklad tvůj,
Klára, František tvé hvězdy.
k Bohu volala jsi vezdy:
„Vlast mou drahou ochraňuj!“

Svatá Klára, abatyše,
žila stejně zbožně, tiše
v srdci krásné Umbrie,
těšila tě svými listy,
chválila tvůj život čistý,
bělejší než lilie.

Z Františkovy domoviny
poslala ti misku z hlíny,
závoj, růženec a pás,
prostý hrnek, dřevo kříže,
abys měla ještě blíže
k tomu, který spasil nás.

Bratr zemřel, na trůn sedl
synovec tvůj, k nebi zvedl
český prapor s bílým lvem,
církvi cestu k Baltu razil,
pyšné Uhry k zemi srazil.
Jásala jsi v srdci svém.

Když král železný a zlatý
svedl s císařem boj klatý,
pod křížem tě zdrtil žal,
vidělas, jak jeho tělo
z přemnohých ran krvácelo –
a on vskutku umíral.

S bolem slyšelas, jak moří
českou zemi Braniboři,
vězní trůnu dědice,
prosila jsi ve své cele
za svůj národ Spasitele,
vyslyšel tě, světice.

Dočkala ses duhy míru.
Potom za tvou lásku, víru
vzal tě Ježíš v rajský klid.
Přimlouvej se u Ježíše,
aby žehnal české líše,
aby chránil český lid!

Oldřich Zemek

Listy z archivu

IV.

Z počátků polonofilské propagandy

Podávám další doklady, jak bývá za těžko „s pravdou ven“, plujeme-li s pravdou proti proudu obecného mínění. Ve svých starých papírech nalezáme koncept neotistěného článku, který začíná takto:

„Těžko se píše pro shodu českopolskou pod čarou, když nad ní ve všech denících čítáme jen zprávy o tom, jak nedůvěřivě, ano i odmítavě přijímá žurnalistika polská první pokusy vůdčích osobností našich o úpravu společných zájmů, o vyřešení sporných otázek a navázání prospěšných styků sousedských. Já však nicméně hodlám i dále připravovati půdu nutné dohody – dokud mne vážená redakce tohoto listu s mou šalmají míru nevystřídí za dveře.“

Tento odstavec uvádí mne do doby neblahého sporu o Těšínsko, na něž se oba sousedé po světové válce vytrasili se starými historickými nároky. Jakže starými, o tom nás poučuje prof. praž. university J. Bidlo ve své brožůře *Poláci a Československá republika* hned na první stránce: „První historicky známý kníže polský Měšek I. pojal za manželku dceru knížete českého Boleslava I. Dobravu, ale Polsko za jeho vlády mělo již válečné srážky s Čechami – o Slezsko.“ Hryžeme tedy už plných tisíc let do tohoto Eridina jablka.

Dojista nebylo jiné východiska z obnovené pře, nežli rozdělit Těšínsko na polovici. Zbyla ovšem hořkost na obou stranách, a nejen hořkost – také hroby s němou výčitkou. U Poláků nad to ještě hněv pro naši neutralitu za války polskobolševické, kdy rudá armáda ohrožovala Varšavu. Pro Těšínsko rozhněval se u nás na Poláky i muž šlechtetný a spravedlivý, básník Viktor Dyk, žalovala Růžena Jesenská, a také velký mluvčí Slovenska, Hviezdoslav, upřímný přítel Poláků, netajil, že ho ztráta několika horalských obcí severní Oravy bolela až do smrti. Tak to vypadalo mezi spravedlivými – jak teprve u těch, kteří se na Poláky dívali předpojatě, přes prsty, protože jsou národ katolický. Nemlčely ovšem ani významné osobnosti v Polsku. S větší či menší příkrostiti se proti nám ozvali Tetmajer, Kasprowicz, Zeromski i Zdziechowski, do té doby naši rozhodní přátelé.

Nicméně tak to zůstat nemohlo. Národní energie nesměla se vyčerpávati bratrovražedným bojem dvou slovanských sousedů. Proto ještě za bubnové palby českého tisku proti Polákům odhodlal jsem se v létě roku 1920 vystoupit na obranu příliš křiklavě pomlouvaných sousedů, opíraje se jak o zkušenosti ze čtyřletého pobytu v Polsku za světové války tak o své zálibné studium minulosti, literatury a kultury polské z doby ještě dřívější.

Když byl prvý článek napsán, nastala otázka, kam s ním. Dobře jsem věděl, že nebude přivítán s otevřenou náručí. Zkusil jsem to s „Lidovými novinami“. Za několik dní mi redakce vrátila rukopis s poznámkou

Občana B. B. ze Žižkova dojaly první moje články tou měrou, že „ač jsem prostý a neučený člověk, nemohu se zdržeti, bych nenapsal pár upřímných slov“. V dalším si přeje, aby se výstřední žilové s obou stran umoudřili a přestali plodit nesvár. Jako věrný Staročech vzpomíná s láskou „nebožtíka pana Riegra, který pěstoval česko-polské styky, a dobré styky mohou posloužit nám i Polákům“.

Velmi vítaným byl mi dopis MUDra Ř. z Příbrami. Sloužil za války ustavičně v zemích polských a píše: „Poláci byli vesměs ke mně velice vlídní a ochotní. Jenom z počátku, dokud jsem neuměl mluvit, bylo znáti jakousi rezervu. Později jsme se dokonale obeznámili a naučili se míti rádi, zvláště když jsem navštívil Varšavu a poznal její krásy. Vůbec jsme byli v Polsku já i můj kolega Š. z K. náramně „zadowoleni“. Š. sice často vyčítal nieporządek, ale já Poláky omlouval, věda, že to je znamení ryziho slovanství, které z nás bylo už Germány značně setřeno. Ostatně i u nás dnes, kdy rakouská vláda přestala, začíná se nieporządkiem“. . . . Celkem vás ujišťuji, že od převratu často a s láskou vzpomínám na Polsku. I bylo by dobře založiti katastr lidí, kteří mají vlastní názor o Polsce ze zkušenosti, a kteří v případě potřeby mohli by se opřítí názorům a úmyslům, které jsou namířeny proti Slovanstvu.“

Stojí za zmínku také dopis českého dělníka z Mostu, F. K. rodem Moravana, který svůj souhlasný projev končil přáním: „O Polácích-li znova psáti budete, laskavě mne upozorněte. Velice záslužný čin váš jest, že odkrýváte poznané pravdy a zaviněné chyby, které k poznání vedou.“ V jeho listu jsou závažné zkušenosti, kterých získal jako průmyslový dělník při svém zaměstnání na Těšinsku. Přiznává, že v tamní oblasti je poměr mezi Čechy a Poláky nepřiznivý a vysvětluje proč. „Vinen je průmysl, který obsazoval lépe placená místa česky mluvícím dělnictvem. Při tom Němci česky mluvící házení do jednoho pytle s Čechy jako stejně nevítaní přivandrovalci. A tito cizí žilové dávali polskému dělníku cítiti svou autoritu nadávkou, štelci i holí. To už stačilo k nevraživosti, nehledě ani k tomu, že byl český dělník honorován o několik haléřů lépe než polský. Veškerá tak zv. popoháněčská místa byla zabírána těmito přichozími.“ Tento prostý muž upozorňuje také na „kadecko-zupáckou morálku (kadeti-odrodilci z českých rodičů, tlukoucí na německý buben), kterou polští vojíni pocítili v tak hojně míře v bývalé armádě“.

Došel mne tehdy také dopis polské paní, která se provdala za rakouského důstojníka, rodem Čecha, a s ním po válce žila v Olomouci, odkud mi píše dne 19. ledna 1921. Začíná poděkováním za to, že jsem se ujal Poláků v osudné a zlé chvíli, kdy veškeren tisk se snaží prohloubiti propast mezi oběma národy. „Čítala jsem tu nenáviselné články, ve kterých dokonce i naši tři velicí básníci, Mickiewicz, Slowacki a Krasiński byli bohopustě zesměšňováni. Víím dobře, že hlavní příčinou roztržky je zápas o Těšinsko, ale prosím, abyste mi věřil, že na obou stranách největší vinu má denní tisk, ten rozdmýchal vzájemnou nedůvěru a řevnivost v ukrutnou nenávisť!“

Paní *Julie Fischerová*, roz. *Dutkowska*, pisatelka tohoto dopisu, dáma vzdělaná, bývalá posluchačka filosofické fakulty krakovské, následovala

potom svého manžela do Berouna v Čechách. Za krátký čas se mezi námi naučila správně česky a poznala také českou literaturu aspoň v předních representantech. A hned se postavila do služeb českopolské vzájemnosti, soudíc, že tisk, který na tomto poli natopil tolik zla, musí se také pokoušet o nápravu vzájemným lepším poznáním obou soupeřů. Za tím účelem na můj návrh přeložila Jiráskovu půvabnou „*Marylku*“. Zdařilý překlad vyšel ve Varsavě r. 1927 v sličné úpravě a Jiráska velmi potěšil. Písemné styky mezi autorem a překladatelkou sám jsem sprostředkoval. Pí Fischerová se dala s chutí do další práce a po čase dokončila překlad „*Psohlavců*“, Polákům přístupných dosud jen v tlumočení špatném a kusém. Ale na toto dílo už nenašla nakladatele. Stejný nezdar ji čekal při překladech z Ign. Hermannna a Čapka-Choda. Škoda, že schopnost a píle této vzácné Polky zůstane v oboru překladatelském nevyužitkována. Za svého pobytu v Čechách napsala mi několik dopisů, v jednom se mi svěříla s husarským kouskem nefalšované české osvícenosti. Byla totiž místním pokrokovým listem veřejně za to pranýřována, že se jako žena důstojníka československého vojska opovážila účastnit církevního průvodu o Božím těle!

Ale vraťme se ještě k osudům mých prvních článků v „*Nár. Politice*“. Nezůstaly ani v Polsku nepovšimnuty. Citovaly je krakovské i varšavské deníky se zadostučiněním, a když jsem na to v létě zajel do Krakova a do Bochnie k starým přátelům, objal mne v Bochni na ulici se staropolskou vřelostí tamní advokát, starý p. Dr. W., a s dojetím mne ujišťoval, jakou měli radost, když se dočetli, že se veřejně ujímám Poláků a vděčně se zmiňuji o všem, co dobrého jsem poznal a zažil právě u nich v Bochni.

Objevil se mi také polský spojenec v osobě MUDRA Mecha v Nowém Targu, z kterého, tehdy medika, jsem vychoval horlivého čechofila za svého působení ve vojenském špitálu bocheňském. Ten se mi postavil statečně po bok a v řadě článků v „*Gazetě podhalanskiej*“ psal pravdivě a smířlivě o našem národě a také na veřejných schůzích lid přesvědčoval, že je na čase, aby se zapomnělo na neblahé rozpory a hledala cesta k dobré shodě obou slovanských národů i států – společným nepřitelem ohrožených a se stejnými obtížemi upevňujících svou těžce získanou samostatnost.

Od té doby valně jsme pokročili a dobrá shoda českopolská stala se heslem obou národů za souhlasu lidu a účinné pomoci kulturních a národohospodářských pracovníků s obou stran, i když různoběžnost zájmů buď politických nebo hospodářských vyvolává občasně poruchy v hladkém průběhu sblížovacích snah. Můžeme se těšit zejména z toho, že v Polsku veškerá duchovní elita se otevřeně hlásí k dílu českopolské vzájemnosti. Jejich živá ohniska máme ve Varsavě, Krakově, Poznani, Lvově i Lublině. Dosvědčuje to několik zdařilých zájezdů polských učenců, umělců i básníků různých skupin do Čech i na Moravu a živý zájem o českou literaturu mezi literární mládeží polskou. Zel, že na tomto poli současná literární Praha, orientovaná příliš nalevo nebo výhradně na západ, zůstává za Poláky pozadu. Tím důležitější a čestnější úkol přejímá naše Družina, která už skutky dosvědčila plně porozumnění a dostatečné schopnosti v tomto

směru národního díla. Velký obnovitel katolického ruchu literárního, K. Dostál-Lutinov, v III. roč. svého „Nového života“, napsal v článku o Mickiewiczovi: „Duch vyrovnaný a přece stále mladistvý, stejně milující svou katolickou víru jako slovanskou vlast – ideál „Nového života“. Tak stýská se nám po něm, tak litujeme, že zrodili jsme se daleko časem i místem od něho, jenž musil by nám býti vůdcem.“ Hle, jak dobře viděl Lutinov do budoucnosti a jak správně ukazoval směrnicе svým spolupracovníkům. Je radostno, že na této slovanské roli přidruží se k nám s jistou silou také mladí Slováci.

Ze starých přátel českého národa mezi Poláky jeden z druhdy nejvýznamnějších zůstává od těšínského utkání podnes nesmířitelným naším odpůrcem. Je to profesor vilenské university, *Marian Zdziechowski*, autor velmi ceněné studie o Máchovi a českém byronismu, přeložené r. 1895 Janem Voborníkem. S dílem *Zdziechowského* seznamoval nás záhy už „Nový život“, v jehož sedmém ročníku nalézají se dvě jeho pronikavé úvahy, jedna s titulem „Katolicismus a umění“, druhá „Idea katolictví ve společnosti polské“ v překladu Jos. Vraštila.

Nuže, tento kdysi horlivý Paulus a dnes zatvrzelý Saulus, vydal roku loňského ve Vilně sbírku svých politicko-literárních úvah „*Wengry i okolola Wengier*“. Tam se dovidáme, že autor nemůže odpuštít Československu jeho fatální neutrálnost, kterou „bracia Slowianie bolszewikom, atakujacym Polskę, pomagali“. Za to s neutuchající vděčností vzpomíná zásluh, které si Maďari získali o polské osvobození. Vyzdvihuje především iniciativu hr. Julia Andrassyho, „který za světové války, kdy obě válčící strany usilovaly pohřbit polskou otázku, tuto záležitost první přednesl veřejnosti a potom vytrvale hájil nutnost obnovení samostatné Polsky“. Připomíná dále velikou a kladnou položku v účtu polskomaďarském, totiž včasnou maďarskou výpomoc v zoufalém boji Polsky proti bolševikům: „Ve chvíli pro nás nejkritičtější oni, Ugrofinové, nám Slovanům nabídli vydatnou pomoc vojskem dobrovolníků a oklikou přes Rumunsko poslali milion nábojů, tak platných k obhájení Varšavy.“ Uchvácen svou vděčností zapomíná ovšem *Zdziechowski*, co tropili Maďari s jinými Slovany a to sobě nejbližšími.

Ačkoli vývody a výčitky někdejšího čechofila znějí nám trapně a nepřijemně, drásajíc rány znenáhla se zacelující, nicméně si je zapamatujme pro uvarování se podobných chyb v budoucnosti. A taky proto, abychom paušálně neodsuzovali polské sympatie k Maďarům, jako zhola bezdůvodné.

Nezhývá nic jiného, než Poláky přesvědčit, že v československém národě budou mít přístře v hodině nebezpečí spojence ještě věrnější a nepochybně i mocnější. Dejž Bůh, aby se nám to podařilo, než bude pozdě.

Dr. Jos. Svítal-Karník

Padlí v boji

Z nové knihy „W grudzie ziemi“

Řeka k obzoru plyne.
Pustý, daleký břeh.

Zde ležíme před tváří nebes a mlčení,
čekáme, bez ruchu, němí,
pohledy naše i naše úsměvy
výrazné, s lehkými křídly vzrušení,
na nízké trávě u pěšiny
povadly dávno a prchly jako stíny.

Ve smouhách soumraků fialových
bez úkoje bloudí mohyl smutky.

My, kterým smrt byla souzena,
kteří tu uspání na věky, němě,
ze hlubin země
vzpínáme ke slunci ramena.
Nad naše kříže
roste ne výše
po všechny hodiny let
do věčna říše.

Počátku, zkončení,
síla i slabosti chabých,
v tichém zvěstování rána
zemi zelená,
neomylným počtem smrti
v niveč zmařená
vesno našich let mladých!

Tělo se rozpadává v prach.
Co kdysi bývalo světem,
co jisker třaskavých snop,
života rozpětí, vzmach,
všecko dnes uhasil hrob.

Vroucněji, stále vroucněji doznívá zpěv
slavíka na keři v trní.
V samotách u stopy stromů,
u stezek šedých jak zrní
ležíme,
jedinou poslední chvíli

sledující,
jediné znamení hromu,
který v nás udeřil.

Jak v šiku splývají kříže
s kolébky hor
do dolin níže,
v rozlohy polí,
v zahrady vinic a růží.

Pohynuli tisíce – –
bohatíři
nepříčetní hrůzou,
sklennýma očima patřice
v ohnivý smrti praporec,
v blesku dělových třesk,
v krvavou záři.

Nezemský smutek zavěje
z těch znaků mohyl a křížů.
Ve hluché ovzduší modři
tichne a bledne
jen tucha víry a naděje.

přel. Jan Karník   Antoni Madej

K šedesátce Vil. Bitnara

Z kořenů horských zrozen vlasti na hranicích
vysoko napjal um i ramena.
Třímaje prapor k branám Graalu putujících,
záslibu nesl krutá břemena.

V památný den se ruka věrných druhů chystá
umdlené skráně věnčit rekovi.
Vavříny marně nese. Není pro ně místa –
tu hlavu šlechtí věnec trnový!

Jan Karník

Vilém Bitnar jako spolupracovník a redaktor Archy

Do Archy přispívá Vilém Bitnar* řadou studií, vzpomínek, posudků i bibliografických záznamů od prvního ročníku pod vlastním jménem i pseudonymem Miloš Babor. Programově navázala Archa na Nový život, a psal-li Bitnar v Novém věku (VII, 1914, 18), že se omezuje především na práce členů mladého sdružení katolických literátů moravských, potom to nebyla výtká separatismu, jak se domníval K. Dostál Lutinov (A II, 98n.), ale spíše skrytá výzva k soustředění (srv. Nový věk *ibid.* 25). Současnou Bitnarovu redakční činnost sledoval Lutinov se zájmem. Při zprávě o zániku Hlídky literární a umělecké poznamenal: „Je toho litovati, zvláště pro pilnou bibliografii.“ (A I, 156.) V článku „Ja Jaroslavem Vrchlickým vzpomíná, jak ho Bitnar zavedl se Skalíkem k Vrchlickému (A I, 10)“ a uvádí Bitnarův článek Vrchlický spolupracovníkem v Meditacích (Hlídky literární a umělecká I, 130, též Obrození I, 377). V této době uspořádal Bitnar v červeném sále pražského Louvru Bouškovu japonskou výstavu (srv. A I, 73). Pro Bitnarovu spolupráci v Arše je důležité, že ihned na počátku Archy byl Lutinovem vyzván, aby se věnoval literárnímu dějepisu.

V nepodepsané zprávě o Katolické moderně (A I, 25) je upozorněno na některé nedostatky Novákových stručných dějin české literatury. Kritiku s katolického stanoviska provedl Bitnar již v Meditacích (I, 122nn.) na německém vydání. Jeho výzvu k monografickému zpracování vyhraňuje Lutinov: „Jest nejvyšší čas, aby se mladí literáti katoličtí věnovali literárnímu dějepisu a stvořili dílo objektivní“ (A I, 105). Žádá, aby se pracovníci přihlásili v Arše: „Postaráme se o rozdělení práce a pomůcky.“ (A I, 107). Po revizi literární historie volá i Bitnar v Příspěvků k dějinám české kritiky (Nový věk VI, 1913). Na základě tohoto příspěvku je vyzván Vychodilem k spolupracovníctví v Hlídce. Lutinov ve zprávě Literární omyl (A IV, 321) opravuje chyby v Procházkově České epice a oznamuje, že „Světové obzory“ slibují přehled nové katolické literatury od V. Bitnara. Tato chronologická skiza vyšla v Arše r. 1917 jako *Přehled moderní české poezie katolické* (A V, 30, 78, 121, 152, 208). Dokončení přinesl kalendář Student, pretisk Hanzelkova Rodinná katolická čítanka (1922). Práce je prvním z obsáhlejších Bitnarových pokusů o napsání dějin české katolické literatury. Přehledně zpracovává období od roku 1878 do r. 1916, věnuje pozornost především písemnictví krásnému. Na metodickém postupu se rýsuje Bitnarův příklon k bibliografickému záznamu, literárně dějepisné stanovisko při rozboru produkce časopisecké a kalendářní, zájem sociologicko-ideový. Objektivita jest podporována výraznou charakteristikou nejdůležitějších zjevů. V Arše je práce dovedena až k r. 1912. V Studentu zachycen význam Olomouce jako kulturního střediska, uvedeny alma-

* Práce byla umožněna jedinečnou bibliografickou a materiálovou podporou pana ing. V. Bitnara. Bez ní by byla nemyslitelná. Děkuji mu co nejvšeleji. Uprímný dík platí i p. red. P. E. Masákovi za laskavé půjčení osobní korespondence.

**DIPLOM FRANTIŠKA BIRETTY Z BRANDENFELS
RODÁKA OLOMOUCKÉHO (1686)**

*rytlovat P. Ant. Lublinski, kněz aug. kanonie v Olomouci, rytl Lev Heckenauer
řelové nesou portret biskupa Liechtnštejna, dole vpravo St. Voda, vlevo Tuřany
(Z archivu CM fakulty bohoslovecké v Olomouci)*

nachy a sbírky do roku 1916. V závěru se autor omlouvá, že neprovedl kritické zhodnocení a upustil od bibliografie pro nedostatek místa. Bitnarův přehled byl vodítkem pro publikaci J. Hronka *Katolická literatura česká přítomné doby* (1924). Hronkovo pojetí proti Bitnarovu v oboru krásného písemnictví je užší, opomíjí činnost v bohosloveckých seminářích, vydávání almanachů a j., má porozumění pro tendence politické. Na místech, jež jsou pro vývoj soudobé katolické literatury významná na př. u Nového života se zřetelně opírá o předlohu Bitnarovu, aniž by ji sebe méně citoval. Z Bitnarova znění uvádí výběr, u některých autorů přidává výpočet spisů se stručnou charakteristikou. Na Hronkův způsob práce upozornil v recenzi spisku M. Hýsek. Bitnar se v době napsání přehledu zajímal o cenu, vypsanou MCM na české literární dějiny. (Dopis Zamykalovi 12. 8. 1917.) Při zaslání stati o Kamarýtovo výslovně píše L. Zamykalovi: „Jsou tyto práce kamenky do stavby katolických dějin literárních a materiál v nich pracně shledaný. Nabídku zpracování dějin lit. katol. slavné Matici ovšem odeslu. Jest mi však jaksí smutno. Byl jsem častěji k této práci vyzván, činil jsem po osm roků, abych shromáždil co nejbohatší materiál, a nyní snadno mohu přijít o ovoce své námahy.“ (Dopis z Prahy 22. 8. 1917.) Zamykal odpovídá: „Nemyslím, že by Vás někdo ve zpracování dějin literatury české, katolické, předběhl. O vypsání ceny se zajímal také v dopise na mne P. Dohnal, ale u Matice se dosud nepřihlásil. A jiný sotva kdo se najde, jenž by konkurovati mohl. Vždyť u nás dosud nikdo v tom oboru nepracoval.“ (Olomouc 25. 8. 1917.) Bitnar stručně oznamuje: „Matici cyrilometodějské zaslal jsem žádost o zadání práce na rukopis o dějinách literatury katolické.“ (Zamykalovi, Praha 29. 8. 1917.) Tím končí první Bitnarův pokus o napsání dějin, jehož další řešení bude rozvedeno u Rukověti.

Na zpracování bohatého materiálu se Bitnar připravoval již v prvních ročnících *Archy*. Jako ve svých časopisech i v *Arše* byl pohotovým *zpracovatelem* o cizí literatuře katolické. Na Unamunovi spatřoval „spíše pantheistické hledání lásky a absolutna, věčna ve věcech tohoto světa“ (A I, 72), pro ideové pozadí citoval Kodíčkovu přednášku o Calderonovi (A XI, 117), psal o konverzi Charles Morice (A I, 173n.), při vyznamenání Nobelovou cenou věnoval příspěvek W. B. Yeatsovi (A XI, 506) s vyzvednutím překladů Florianových. Upozorňovati na souvislosti s českou literaturou, motivické i ideové rozvádění paralel náleží k ústředním zájmům Bitnarovy publicistické činnosti. U sestry Mechtildy Magdeburské uvádí české překlady *Meditací*, *Demlova Studia* i *Obrození* (A I, 154n.), u Huysmanse zájem *Moderní revue*, vydání Kam. Neumannové, studii Šaldovu a monografii *Odvalilova* (A I, 175nn.), při tématu Ezechieľ prorok a básník (A XI, 507) vliv na Vrchlického a Čecha, překlady Rud. Dvořáka, J. Hejčla. Bibliografickou přesnost ukazuje studie ve *Shorníku úcty sv. Antonína Paduánského v českých zemích*, jež sleduje svatoantonínské živly v české lyrice (srv. A XIV, 52). K této činnosti se přidružuje překlad Claudelovy *Předehry k mysteriu Zvěstování Panny Marie*, který v pečlivém převodu publikoval pod jménem Miloš Babor (A I, 191, 228, 277). Pseudonym je spojení dvou Bitnarových přátel Miloše Martena a dra Babora.

Tyto zprávy doplňuje Bitnar jako *referent a příležitostný kritik české literatury*. Z Nového věku přetiskuje zprávu o vzniku Kamarýtovy sbírky (A I, 136), souhlasí s Medkovou odpovědí na Theerův názor o osvěžujícím proudu židovství (A I, 276), informuje o přednáškách ze slovanských literatur na německých universitách a v Praze (A VI, 128, 249n.), při úmrtí načrtává význam J. Korce (A I, 243) a Ad. Heyduka (A XI, 129), přetiskuje Breskovu kritiku Tolstého spisu o náboženství (Archiv literární II, 191n.). Pro literární kritiku souhlasí se zásadami Šimáčkovými o nutnosti lásky a pravdy: „Podložme této pravdě kodex křesťanského učení – a máme tu podklad křesťanské kritiky literární“ (A I, 107). Na vyzvání Zamykalovo (dopis ze dne 6. 1. 1918) píše článek o Ferd. Romportlovi a zasílá i jeho drobnější starší práci Noc svatojanská (dopis ze dne 7. 2. 1918, v. A VI, 109nn.). Článek se opírá o osobní styky a hodnotí Romportlovo spolupracovníctví i činnost překladatelskou. Pro Bitnarův postoj k literatuře jest zajímavé, že v Arše otiskuje jediný kritický referát Nová česká poesie katolická (A XI, 500nn.). Přímé kritice se vždy vyhýbá, jeho stanovisko zůstává objektivní a literárně dějepisné. V recenzi spojuje debut Běly Pečínkové Žeň v bouři, X. Dvořákovy Věčné touhy a Frant. Kyselého Ž ríše světla. U Pečínkové postupuje ideově, aby stanovil typ vizuální, u Dvořáka zjišťuje pólové vyhranění a vzestup, u Kyselého zařaduje do celkového díla a vyzývá k rozboru po stránce látkových námětů, motivů a jině. Tedy ne kritika, ale upozornění na klad, vývojové možnosti.

Ideovou interpretaci básnického díla, která bývá přenášena i na výtvary hudební, doplňuje později *psychologický estetik*. Tvorbu Foersterovu roz-bírá ideově, postrehuje v ní „melancholii oddanosti, pokory a lásky“ (A I, 208nn.), přimlouvá se za knižní výbor Kratochvilova Dějinného vývoje české filosofie (A XI, 34n.) a v Archivu literárním uveřejňuje studie z psychologické estetiky. V Principech psychologické estetiky (AL I, 65nn.) podrobně přepisuje hlavní názory z Er. Elsterových Prinzipien der Literatur-wissenschaft v oboru stylistiky. Tuto práci dává za vzor českým badatelům, kteří musí postupovati monograficky. Cestu českého badání vymezuje: a) osamocení problému, b) srovnání jednotlivých stránek problému s místy jiných významných děl stylistiky, c) doklady z českého básnictví, d) studium vybraného problému ve smyslu literárně dějepisném, e) zavedení stejného názvosloví stylistického. Schematický duch Bitnarův postřehl zkratkovitě hlavní nedostatky. K zpracování navrhuje: rozbor křesťanské legendy a lyriky Vrchlického, extatické hymniky Březinovy, jemných pří-měrů v epice Žeyerově, metafor v mystické lyrice X. Dvořáka, epithet a odstínů v personifikaci Dostála Lutinova. Za základní vadu české stylistiky pokládá nepřesnost názvosloví. Rozlišení látky, obsahu a formy věnuje samostatný příspěvek Látko, obsah a forma básnického díla (AL I, 24nn.). Pod vlivem Elsterovým definuje látku: a) vše, co v sobě chová nerozvitě možnosti estetických účínů, b) surová hmota, obsahující vše potřebné ke kompozici uměleckého díla, c) vše, na čem se tvůrčí činnost dosud vidi-telně neuplatnila, d) celý výplod umělcovy duše. Obsah: a) rozvinutí všech možností v motivovém zárodku počínajících, b) nové přeskupení látko-vých prvků zvoleného námětu, c) vyloučení dosavadních a přibírání no-

vých prvků do zvoleného námětu. Forma: vyjádření obsahově prokomponované vidiny básnickovy duše vnějšími výrazovými prostředky. K této studii, jež pro Bitnarovu pracovní metodu přináší důležité vědomí strukturalismu, připojuje se reprodukce názoru Elsterových Poesie, prósa a literatura (AL I, 198n.). Jako pro Masáka byl v určité době směrodatný Lanson (srv. Sborník DLU k padesátým narozeninám P. E. Masáka str. 49 nn.) znamená Elsterova estetika pro Bitnara přínos na prospěch pojetí strukturalistického.

Vyzbrojen znalostí cizích metod, osobně vzrušován otázkami umění hudebního a výtvarného, velkorysý syntetik ideových souvislostí neutlumuje v Bitnarovi smysl pro detail, co nejpodrobnější shledání materiálu. *Bibliograf* se v něm vědomě rozvíjí v směru katolického literárního snažení. Soustavné zaznamenávání a třídění obsáhlého materiálu tvoří hlavní sloup Bitnarova archivu, který podle Lutinova je opravdu záviděníhodný (Den 9, 1920, 59). Z něho uveřejňoval v Arše řadu jubilejních upozornění, poznámek i záznamů. Do svého vítaného literárního kalendáře, který jest podnětným ukazatelem řadě kritiků i korporací, zahrnuje výročí pracovníků z oboru literárního, hudebního i vědeckého, neméně zajímavá jubilea revuí, vydání knižních a j. Touto metodou jsou v Arše zpracována l. 1918 a 1919 v příspěvcích Rok zanedbaných jubileí katolických spisovatelů českých (A VI, 59n.), Několik našich jubileí v roce 1918 (A VI, 122), Několik našich jubileí v roce 1919 (A VII, 158). Často záznam bibliografický rozšiřuje o data biografická na př. při zprávě o šedesátinách Jana Tenory (A XI, 102), v článku Literární listopad 1924 (A XII, 355nn.). V jeho prvé části otiskuje stručný portret J. Vévody, který srovnán s Vychodilovým náčrtem v závěru Vévodova životopisného nástinu o K. Křenovi (1927) má na víc jubilantovu činnost prozaickou s vlivem Kosmáka, Křena a Preissové. V druhé části odkazuje na Vraštilovu monografii o Douchovi v ČSB a k bližšímu seznání Douchovy činnosti přetiskuje Vrchlického nekrolog z Lumíru, v závěru výzvu Českým básníkům katolickým z Hlídky 1894. Při rozvedení materiálu si uvědomuje, že zachycuje „aspoň obrysy některých životních děl mužů, jejichž psychologické portréty v zájmu celonárodní osvěty budou jednou musit vyleptati biografové, dýchající v příznivějším pracovním období“ (A XII, 355). K článku o Vévodovi uveřejňuje Masák část listu jubilantova (A XV, 147n.): „Vše tam už pravdivé není, plány mladých let neukončeny. Snad někdy ústně o tom víc... Většina mých veršů putovala do kamen. Není kdy ukončovat práce z mladších let a nynější moderní poesie jde výš a hlouběji zároveň, my starší již patříme minulosti...“ R. 1925 upozorňuje Bitnar Masáka na řadu jubileí (A XIII, 179) a dodává: „Z těchto jubileí vyhradil bych si rád pro sebe napsání článků o Linhartovi a o Písní Slunečné pro Archu! Mám k oběma tématům jedinečný materiál. Kdybys ve věci souhlasil, dohodli bychom se na uspořádání almanachu Píseň Slunečná, k němuž bych ti dal celý plán. V čísle Archy pro září bys věnoval prostě jeden tiskový arch (16 stran) almanachu. Byla by to příloha pro sebe, a přeče zas pouhý obsah běžného čísla revue. Essay bych napsal já, nový překlad by mohl poříditi Lang a Fuchs, básnické apostrofy by napsal Odvalil, Kašpar atd.“ Slunečná píseň

v české lyrice vyšla v sborníku Svatý František a Češi i separátně r. 1926. Bibliografické záznamy Bitnarova literárního kalendáře jsou otištěny pravidelně v Literárních rozhledech, kde je poslední dobou redakce z nepochopitelných důvodů macešsky seškrtává. Archivní bohatství přimělo Bitnara, že napsal Ant. Podlahovi: „Konečně obtěžuji Vaši milost dotazem, zda-li bych mohl psát drobné články o čes. katol. literátech do Čes. bohovéd. slovníku, podle přání a objednání různých hesel?“ (V Praze, dne 5. 12. 1916.) Archa (XIX, 84) vítá spolupracovníctví a lituje, „že se tak nestalo již od počátku!“¹⁴ Obrazem bibliografické přesnosti, pro niž byl roku 1934 přijat do Ottova slovníku, jest na př. Filosofický sborník, věnovaný moravskému filosofovi dru Josefu Kratochvilovi k 50. narozeninám (srv. A XX, 140n.). Zaznamenán je i ohlas, jaký vzbudily jednotlivé práce v časopisech. Archy se úzce dotýká i vyčerpávající bibliografie Masákova, pracovaná k jeho padesátinám r. 1933 (rkp.).

Na základě detailní znalosti materiálu, který u vrstevníků ověřuje autenticky, píše Bitnar literární profily. Jako *životopisec* má pochopení pro lidské stránky studovaných zjevů, dovede zpřítomnit prostředí, vcítiti se do vnitřních krisí. Tento způsob literárního portrétního zastupuje v Arše studie Miloš Marten (Příspěvky k poznání života a díla básníka A VI, 25nn.). Později bude naznačeno sblížení Martenova s Bitnarem v otázce baroka. Příspěvek, žádaný Zamykalem (Olomouc 31. 10. 1917) zároveň s prací z pozůstalosti, Bitnar slibuje po odpovědi paní Martenové (Dopis z Prahy 3. XI. 1917). V listě ze dne 11. XI. píše: „Dnes jsem byl mile překvapen vlídnou odpovědí paní Martenové. Děkovala mně za vzpomínku a pro přátelství, které jsme s Martenem pěstovali, vyhledala pro mne rukopis krásného překladu Claudelovy tragedie Zlatohlav . . .“ Paní Martenová prepisuje rukopis a uvoluje se studii Bitnarovu „prohlédnouti a případně doplniti“ (Bitnar Zamykalovi z Prahy 28. XI. 1917). Studie podrobně vypisuje Martenův životní běh v prvním období jeho mládí. Podtrhuje kreslířskou vloh a vášeň ke knize. Pokračování studie, jež Zamykal naléhavě žádal (Listy 20. III. 1918, 7. IV. 1918, 18. IV. 1918), Bitnar nenapsal, aby netvořil domněnek. Sám vyzval k článku šéfred. Fr. Němečka (AL II, 76nn.), k pátému výročí smrti otištěje In memoriam (LL I, 1922, 165), vydává Bibliografii Martenova díla a k 40. výročí narození píše do Archy literární portrét „en miniature“ (A XI, 127) a článek Martenův sen o středověku (A XI, 464nn.). V prvním nesouhlasí s lit. historií, že drobné novely z literární pozůstalosti jsou práce vumělkované. K důkazu, jak Bitnar slohově podléhá rozbíranému předmětu citují: „Vytvořiti tyto básně prózou bylo Martenovi nutností. V nich jeví se jeho tvůrčí osobnost oblita jantarově zlatými vlnami světla, odhalujícího ekstatické živly jeho ducha metodou podobné oně, již na portretech svých obrazů užil jeho oblíbený mistr katolického baroku, Tintoretto. Metafory a epitheta Martenova jsou ražby ryze barokové, vrou pohybení a nezkrčeným vlněním, hýří barvami a stíny, jsou vždy vzrušené až do ekstase, přetékají vášnivým pathosem, prožehnuty ohněm visionářské síly a horečné mystiky.“ Rozvitá architektura Bitnarovy věty, barevné odstínění výrazu ukazuje na vyvinutý smysl výtvarný, vnitřní spříznění s barokem,

posílené studiem Elstera. Literární portret se tím značně přiblíží, místo strážlivé objektivnosti nastoupí ideově zaměřený essay. Martenův sen o středověku (přetisk LL II, 1923, 29) je v závěru dokladem pro tuto zjednodušující linii.

Současně s metodickým vyškolením a literárně dějepisným zacílením probíhá u Bitnara vývoj od biografického skicování k promyšleným celkům syntetickým. *Synthetic* osobností, dějinných proudů, ideových hnutí projevuje se v Bitnarovi stále více. Vyčerpávající stať Literární činnost Aloise Langa (AL I, 233, 265, 304) shrnuje klad i zápor tohoto postupu. Důkladné vyšetření literárního vyvoje na biografickém pozadí rozvíjí se referujícím popisem. Obsírně jsou probrány obsahy jednotlivých knih, uvedeno ocenění kritikou, vyšetřena stránka jazyková, zčásti ukázána novost náhledu a úsudků. Na způsobu práce, která vznikala za nepříznivých poměrů autorových ve Skuhrově, je zřejmý vliv Vychodilův, jehož činnost sledoval Bitnar horlivě od mládí. Podnětnost Bitnarových průhledů se vztahuje především na syntetické studie srovnávací. V roce svatováclavských oslav píše Masákovi: „Pro květnový svazek *Archy*, věnovaný jubileu Svatováclavským chystám Ti originelní studii o Svatováclavských visionářích, románských a gotických básnících dotud nepovšimnutých.“ (Dopis. V Praze, dne 14. ledna 1929.) Současně zasílá pro *Archu* Odvalilovo básnické libreto k oratoriu *Svatý Václav* (A XVII, 148) a Kašparovo libreto ke cti Svatého Václava (A XVII, 112). Studii nedokončil: „Universitní knihovna vzala mi náhle svazek „Pramenů“ s legendami a já bez textů nemohl jsem původní svou stať dokončiti.“ (Masákovi Praha dne 8. července 1929.) Jubilejní rok přinesl m. j. Bitnarovi *Anthologii* středověké poesie svatováclavské, která bohatou látku utřídí do osobitých kapitol a v závěru otiskuje syntetickou stať Prvních pět věků poesie svatováclavské (srv. ref. Masákův A XVIII, 163). Podnětnost tohoto obsáhlého celku na malém příkladě: Z obsahu *Kroniky* o zlých letech braniborských vyplývá Bitnarovi, že ji redigoval Rehoř Zajíc z Valdeku (str. 405). V *Sborníku prací* věnovaných Janu Bedřichu Novákovi k šedesátým narozeninám (1932) dospívá B. Mendl v příspěvku Z předzvěsti českého humanismu k témuž závěru (str. 85). Před Mendlem, ale po Bitnarovi, vyslovil se obdobně J. V. Šimák v studii Ještě k dějinám českého dějepiscetví (ČCH XXXVIII, 357). Při vydání Bitnarova *Průvodce* Prahou svatováclavskou vyzvedl J. Karník v *Arše* (XVIII, 163) vytríbenou formu i přehledně zvládnutou látku. K Bitnarovým syntetickým studiím často se přidružuje výraz lásky a úcty na př. v publikaci Na paměť msgra Aloise Kolíska (srv. Masákův referát A XX, 142). Přehlednou studii o vývoji a významu katolické žurnalistiky české za posledních sto let pronesl Bitnar na sjezdu katolických novinářů a spisovatelů v Olomouci (srv. A XX, 211 nn.). Klad uměleckého Bitnarova hodnocení odráží se plně v monografii Sigismund Bouška: „Přednosti B. umělecké podobizny jsou známy: dovede se záviděníhodným pochopením, jež předpokládá kriticky citlivou vnímavost i vzácnou kulturu jazykovou, vyložiti odstíny poesie náboženské, má jemný psychologický postřeh pro osobní zvraty básníka literárního soukromí“ (srv. A XX, 294 n.).

Jednou z průprav k redigování Archivu literárního je Bitnarova činnost ediční. *Kritický vydavatel* jeví se při uspořádání pozůstalosti Rudolfa Linhart, a z níž v Arše otisknuty cykly Jaro melancholikovo (A VII, 129nn.), Eros v smutku (A VII, 289nn.), Hymny k Svatému Janu Nepomuckému (A XI, 184) a Hymny k Svatému Janu Křtiteli (A XI, 297n.). Linhart vyzývá Bitnar k spolupráci v Meditacích již r. 1907: „Nesmírně by mne zajímala ukázka poesie sv. Terezie s kratinkou studií.“ (Linhartovi 29. 12. 1907.) Linhart odpovídá z Hor. Hynčiny: „K velikonoci pak – doufám – budu moci předložit vám překlady básní sv. Terezie – aspoň některých – a překlad hymen z období velikonočního“ (Bitnarovi 9. I. 1908). Prvé ukázky vyšly v Meditacích, v pozůstalosti zůstal překlad Svatá Terezie Ježíšova: Meditace duše o Bohu, který vydal Bitnar r. 1922. Po úmrtí Linhartově dne 11. VII. 1915 (srv. A III, 282) byla pozůstalost odevzdána P. Zamykalovi do Olomouce. Jemu posílá na vyzvání (Zamykal Bitnarovi dne 3. května 1917) Bitnar zbytek rukopisu Meškova knihy Ob tihh večerih (Zamykalovi Česká lípa dne 9. května 1917). Zanedlouho však vyzývá Zamykal Bitnara k uspořádání pozůstalosti pro tisk (Bitnarovi 31. 10. 1917). Bitnar souhlasí: „Uspořádání pozůstalosti po básnících Linhartovi a Beckovi velmi rád převezmu. Bude to vítaná změna v únavném již upravování antologie (Pout za Sv. Grálem). Prospěje mně i pro dějiny literatury katolické“ (Zamykalovi Praha 3. XI. 1917). Dne 4. 12. 1917 zasílá Zamykal literární pozůstalost: „Posílám vše, i různé stvrzenky poštovní, berní atd., všechny dopisy, které před smrtí nespálil“ (Bitnarovi 4, 12, 17). V listě ze dne 14. 4. 1919 informuje Bitnar Zamykala o celé pozůstalosti i o jejím roztřídění, které je pro ediční postup vydavatelův i v jiných případech příznačné: „Pro otisky zbylých a dosud neotisknutých básní Linhartových musíme zaujmouti stanovisko ryze umělecké, seskupiti verše v cykly jednotlivé tak, aby poskytly estetický požitek. K tomu je třeba nejen aby byly tyto cykly látkově příbuzny, ale aby též pořad básní v nich poskytl pevnou výstavbu po stránce psychologické. Při čtení celé zásoby rukopisné seskupily se mi básně Linhartovy v tyto cykly, které jsem pro otisk v Arše sám pojmenoval: 1. Jaro melancholikovo, obsahuje duševní vývoj lyrika, stíženého nezhojitelnou chorobou, na jaře. Cyklus jsem zkomponoval z jasné nálady až k chmurným tónům zoufání. Posílám Vám ho, ježto se dobře hodí pro číslo květnové. První báseň cyklu otiskl jste sice v Našinci, ale je nutna v tomto cyklu a v novinách beztoho napolo se ztrácí. 2. Eros v smutku. Obsáhne milostnou lyriku Linhartovu, velmi důležitou pro seznání jeho duševního a citového života. 3. V předtuše smrti. 4. Lyrika duchovní. 5. Ostatek jsou věci mladistvé, začátečnické z let 1901 – 1904 a z doby pozdější třísti veršů nialé ceny básnické; toto vše hodí se dobře k poznání vývoje duševního až se bude psáti životopis.“ Z Bitnarova edičního programu třeba zdůrazniti stanovisko umělecky objektivní a ve vnitřní výstavbě uspořádání psychologicky vzestupné. Obě vlastnosti jsou pilíři Bitnarova nazírání estetického. Bitnar cykly opsál a odeslal Zamykalovi. V Arše vyšel 1. a 2. Pro Linhartův životopis je hotova u Bitnara bibliografie díla. Zhodnocení činnosti podal Bitnar v článku In memoriam Rud. Linhart v Našinci (LXI,

1925, 156). U Šolce a Šimáčka, kde byl dočasně zaměstnán, umožnil B. Vybíralovi, jemuž předal Linhartův slovníkový materiál, vydání Linhartova překladu France Salesia Finžgara Pod svobodným sluncem (1928). Překlad byl původně psán pro brněnský Hlas. Ve Vlasti publikoval Bitnar Linhartovi aforismy o umění z Marie Herbertové (XLVI, 1930, 194nn.; srv. Masák, První české překlady z Marie Herbertové LL I, 1922, 84). Po Linhartovi připravoval pro prosincové číslo Archy r. 1924 „zhuštěnou monografii“ In memoriam Františka Skalíka, „bylť Skalík vedle Lutinova a Boušky nejvýznamnější organisátor hnutí literárního v 90 letech“ (Masákovi 27. října 1924). Studie, jež měla přinést i materiál z deníku Skalíkova (Masákovi 24. listopadu 1924), nevyšla. Pro DLU navrhl Bitnar i vydání Sušilových Epigramů. Postup ediční práce je neméně zajímavý. Zamykal mu přináší opis Sušilových Nápísů a žádá o vytvoření výboru a napsání studie. Bitnar v dopise Masákovi souhlasí: „Sušil dá se takto rehabilitovati jako básník, ovšem celý ten soubor nelze přetisknouti“ (V Praze dne 14. ledna 1929). Zamykalovi odpovídá: „Vysledování souvislosti Sušilova epigramu se zjev předchozími a určení chronologie zaměstnávalo mne značně, tím spíše, že sbírka „Nápisy“, jak ji máte opsanou, je neúplná a musil jsem ji doplniti“ (11. června 1929). Studium Sušilovy poesie ho tak zajímá, že v listě Masákovi (8. července 1929) přikládá návrh DLU: „Založil jsem studii hlouběji a chtěl bych v ní vysledovati kořeny sušilovské poesie vůbec. Materiál mám již sebraný a studie vydala by asi tři tiskové archy.“ Studie nevyšla, byť o ní píše Masákovi ještě dvakrát (Dopisy z Prahy dne 17. prosince 1929 a dne 15. února 1930). V Arše otištěna pouze informační stať na okraj nové edice Sušilovy epigramy (A XVII, 47nn.), jež charakterisuje jejich ráz i po stránce výtvarné a barevné. Článku předcházely přípravné práce: Sušilova estetika v cyklu Literární ovzduší IX (Našinec LV, 1919, 205), Sušil dantistou v Hovorech literárních a uměleckých XIV (Den XIII, 1924, 174), Sušilova orientace hudební (LL 3, 1924, 135), První český překlad Písně Slunečné (LL, 3, 1924, 228, přetisk Serafinský prapor V, 1925, 97nn.), Velikonoční vzkříšení v lyrice Sušilově (Den XV, 1926, 92). Na Sušilův překlad Písně Slunečné navazuje při zaslání stať Sušilův překlad Fioretty (A XIX, 123nn.) Masákovi (Dopis ze dne 4. května 1931). Z opisu, učiněného u Kuldy, přetiskuje 39. kapit., již předesílá básníkův kult světce i názory na náboženskou a uměleckou podstatu legendy. Edice epigramů je rozdělena na oddíly: Krása, řeč, básník, divadlo, umění, výtvarnost, estetika hudby, hudba, hudba v poesii, metafory (rpk. přípravné stadium). V rpk. ukázáno i na vliv Angela Silesia (přiložen originál i Langův překlad, srv. dopis Bitnarův Zamykalovi 6. 11. 1929).

V Arše je doklad Bitnarovy činnosti jako *vydavatele korespondence a komentátora*. V Archivu literárním otiskuje Několik dopisů Julia Zeyera (AL I, 121nn.). Vzpomíná na vliv Zeyerův od napsání Šalomounova snu: „Duševní můj život spjat byl potom již nerozlučně s dílem Zeyrovým. „Slova, která napsal Zeyer v úvodu k své „Karolinské epopeji“, byla mi, mladistvému studentu zjevením, které osvětlilo temno mého nitra a usnadnilo pochopení všech citů. tuch a neujasněné dosud touly.“ Z ori-

ginálu přetiskuje věrně šest Zeyerových listů, sledujících se zájmem jeho činnosti. Literárně důležitý byl otisk Dopis Julia Zeyera K. Dostálu Lutinovi (A XI, 509nn.). K němu třeba připojit korespondenci, již z pozůstalosti Dostálovy otiskl „jako příspěvek k dějinám katolické Moderny“ L. Zamykal: Dopisy Julia Zeyera Karlu Dostálu Lutinovi (A XV, 83nn.). K listu ze dne 29. 5. 1897 uvádí vydavatel Bitnarovu plzeňskou přednášku, později opakovanou v pražském Obecním domě: Katolicita Julia Zeyera (1926). Na str. 113nn. cituje dopis dříve již vydaný Bitnarem. Na str. 84 uvádí Zamykal, že se nemohl dovědět, zda Bitnar vlastní nějaké dopisy Zeyerovy Lutinovi. Otázka je složitější. Bitnar mně píše dne 10. II. 1934: „V červnu 1920 pozval mne Lutinov, abych přijel z Brna do Prostějova (srv. A XI, 509) prohlédnouti jeho korespondenci literární. Věnovali jsme tomu dvě nedělní odpoledne a večery. Prohlédli jsme jen část velkého materiálu a nejdůležitější kusy jsme vyjmuli a vzali s sebou do přízemí pracovny farské, kde po večeri jsme je četli. Zeyerových dopisů bylo jedenáct, Lutinov mi je počal na mou žádost diktovati pro Archiv literární k otisknutí. Po dokončení čtvrtého musili jsme: on diktování a já psaní nechat pro pokročilou dobu. Zbývajících sedm dopisů dal mi tedy Lutinov v originálech k dispozici. Originály oněch opsaných čtyř zůstaly na fare.“ Zamykal originály jejich pro svou edici nenalezl. V důsledku této dohody s Lutinovem žádal Bitnar dne 2. října 1924 na výborové schůzi DLÚ osobně o vydání originálů k zpracování, což mu přislíbeno (Psané poznámky z této schůze). Zamykal píše: „Po dopisech Zeyerových se podívám“ (Bitnarovi dne 17. 2. 1926). Dne 11. dubna 1927 oznamuje Bitnarovi: „Pro ročenku „Archy“, která se už začíná tisknouti, připravuji Zeyerovi dopisy K. D. Lutinovi. Je jich, pokud jsem je našel, celkem 35. Dopisu, který jste v r. 1923 uveřejnil v Arše, mezi nimi není. Opíšu jej tedy tam odtud. Též dopisu, který je citován v N. Životě I. roč. I. sešitě jsem bohužel nenašel. Ve spisku Katolicita J. Z. uvádíte, že ve Zvonu 1926 je Vaše práce „Zeyerovy dopisy K. D. Lutinovi“. Marně je však v loňském Zvonu hledám. Jsou tam a kde? Prosím o laskavé sdělení. Mám pohromadě dopisy Kuldovy, Březinovy, Florianovy, Demlovy, Jenneweinovy, Mandelovy, Foerstrovy (Viktor), Bouškovy, Baarovy, Dvořákovy i vaše. Kuldovy a Baarovy vydám také co nejdříve, až prohlédnu k nim potřebný materiál. Ale teď mi jde především o Zeyera. Tedy prosím o laskavou odpověď ohledně Zvonu. V Arše 1923 píšete, že jste v ročníku 1922 už jeden Zeyerův dopis uveřejnil – nenašel jsem jej.“ Odpověď urguje Zamykal dne 22. 4. 1927 a žádá Bitnara, aby napsal o stycích Jenneweina a Lutinova v LL, že vydá Jenneweinovy dopisy. K objasnění Zamykalových dotazů: Zpráva o druhém Bitnarově otiskném dopisu v AL (v. A XI, 509) týká se oznámení literárního (AL II, 175), k němuž někteří autoři připisovali i celé věty. Pro Zvon připravoval Bitnar zmíněnou edici, ale upustil od ní, poněvadž doplňky z dopisů v Náprstkově museu není možno ještě publikovati. Bitnar vlastní originál dopisu, který Zamykal přetiskuje z Nového života (v edici č. 17) a dopisu z Archy (č. 21). Mimo to má regesta ze čtyř dopisů, jež zůstaly na fare, vesměs z Vodňan: ze dne 3. XII. 1897, 17. V. 1898, 29. V. 1899. Originály dopisů z Vodňan: ze

dne 31. 1. 1898, 5. 5. 98, 27. 5. 98, 3. III. 1899, 4. 5. 99. Listy obsahují důležitý materiál k poznání díla a osobnosti Zeyerovy, především jeho vztahu ke Katolické moderně. Jako pečlivý komentátor jeví se Bitnar v přetisku L. Čechovy práce z IV. roční zprávy zemské vyšší reálky v Novém Městě: Palackého poetika (AL I, 185nn.). Úvádí na př. Palackého literární zprávy a posudky a č. j.

Tato činnost bibliografická, ediční i komentátorská mohla se plně rozvinouti v uskutečnění Archivu literárního. Přípravy k němu ukazují Bitnarův živelný zájem, tvoří přímé pokračování jeho pokusu o napsání dějin české katolické literatury. Stanovisko literárně dějepisné, k němuž směřovaly všechny dosavadní práce, je stále zřetelnější. Původní název byl *Prameny*. Doba od Pramenů a Archivu je vyplněna usilovným metodickým i kritickým školením za poměrů značně nepříznivých. Vlastnímu programu předcházely statě ve *Věstníku společnosti CM: Jak mezery má česká katolická literatura* (I, 1917, 40), *Program básnické antologie* (I, 1917, 49), *Rukověť vědecké poetiky* (II, 1918, 1). Inspirátorem byl Lutinov; na výzvu Světlíkovu Bitnarovi, aby přijal redakci, odpovídá Bitnar: „Když tedy hodláte vážně vydávati revui, pro kterou mám náhodou všechny potřebné vlastnosti, račte mne zaměstnati v mezích svých celkových plánů tak, abych se domohl u vás obstojné existence a mohl se s celou duší věnovati nejen redakci revue, ale i napsání prvního pokusu podrobných dějin katol. literatury, kteréžto dílo učinil jsem beztoho jaksi cílem svého života“ (Světlíkovi Praha 6. 8. 1917). Zamykal je proti vydávání nového časopisu MCM: „Družina ostatně zamýšlí – usnesení definitivní ovšem dosud není – při „Arše“ od nového roku vydávati přílohu samostatnou, zvláště stránkovanou, v níž sbírán byl by literárně historický materiál. Chci navrhnouti prozatím přílohu půlarchovou a Vás chci výboru Družiny navrhnouti za redaktora této přílohy“ (Bitnarovi, Olomouc 25. 8. 17). Bitnar rád přijme redaktorství a jako program listu navrhuje: „Aby titul listu byl odůvodněn, musí v něm býti otiskovány prameny, t. j. korespondence, zápisy, deníky, listiny, staré netištěné rukopisy a pod. věci, pokud se vztahují k literatuře katolické. Druhou rubrikou je bibliografie. Ta musí býti pečlivě zorganizována v několika oddílech. Knihopis současný, k vůli docílení úplnosti vždy asi šest týdnů pozadu vedený; literatura o vynikajících katolických lidech českých, otiskovaná chronologicky a čas od času doplňovaná; bibliografie cizích katolických velikánů, jak do české literatury byli uváděni (Dante, Calderon atd.); literatura o proudech, hnutích, teoriích řádně utříděná; literatura posudků kritických o dílech katolických literátů. Bibliografii bych sestavoval sám“ (Zamykalovi, Praha 29. VIII. 1917). V pracovním rozvrhu bibliografickém se odráží celková činnost Bitnarova. Vydávání Pramenů DLU schválila a redakci pověřen Bitnar (Zamykalův list dne 13. září 1917). Radostně přijímá (Zamykalovi dne 17. října 1917) a po rozhodnutí redakční rady DLU (Zamykalův list 19. X. 1917), aby *Prameny* vycházely měsíčně po archu, píše, že má materiálu na několik čísel (Zamykalovi 3. XI. 1917). Žádá o sdělení přesného názvu (ibid.), Zamykal ponechává volně rozhodnutí (Bitnarovi 6. XI. 1917), v listě ze dne 1. XII. 1917 Bitnar přesně stanoví

název i obsah 1. č.: „Přimlouval bych se za název stručný a mající jisté historické oprávnění. Název *Archiv* jest širšího významu než *Prameny*. Vědecký měsíčník *Listy filologické* má přílohu „*Archiv literárně-historický*“; Vychodil také zavedl v Hlídce kdysi „*Archiv literární*“ a též ve *Věstníku* jste již na str. 27 mluvili o *Archivu*. Navrhuji proto, aby název listu i s podtitulem zněl takto: *Archiv literární*. *Prameny dějin české literatury katolické*. Vedle úvodní stati, kterou jsem propracoval podrobně a rád bych ji měl v listě celou, chtěl jsem ještě otisknouti ukázky prací, které hodláme přinášeti. Zástupcem práce z oboru pramenného bude tu článek bibliografický a článek metodický. Na konec *Hlídku* časových problémů, zpráv, výzev a podobných nutných věcí. To je pět typů, které v listě musí býti stále zastoupeny.“ V redakčním postupu je tak navázáno na *Bitnarovo Hlídku literární* a uměleckou z r. 1912. *Archiv* na přání *Bitnarova* vycházel šestkrát do roka po dvou arších. Jako v povolání k *Arše* na rok 1918 bylo navázáno na tradici i *Bitnarovo* redakční stanovisko *Archivu* bylo vyhraněně tradiční (srv. *Zamykalův* list B. 25. 1. 1918).

Založením *Archivu literárního* byla *Bitnarovi* splněna možnost: plně se rozvinouti jako *literární historik*. Oba ročníky znamenají mezník v jeho činnosti: zavrhnutí dosavadních snah metodicko-kritických, bibliografických a edičních. Biografické podobizně, doprovázené synthesesí, uniožňují hlubší orientaci. V úvodní studii *Nedostatky české literatury katolické* (AL I, 1, 33) je navázáno na stat ve *Věstníku SCM* (I, 1917, 40). Námětuplný pracovní rozvrh, jak je studií podán, znamená „program na celá léta, vypracovaný poctivě“ (*Bitnar Zamykalovi* v *Prahy* 16. II. 1918). Mimo programové části slouží za podklad a východisko věcné diskuse. Pro *Bitnarův* postup v otázce soustavných dějin katolické literatury české, jež částečně realisuje pozdější *Rukověť* i rozvrh materiálu na monografii o *Dostálu Lutinovi*, je důležité místo: Plán díla navrhuje ve čtyřech knihách. První asi od roku 1780 do 1848, druhá 1849 až 1878 (do založení brněnské revue *Obzoru*), třetí 1879 – 1895 (do založení revue „*Nový život*“), čtvrtá 1896 – 1918. Látka by zhodnotila všechny důležitě osobnosti, proudy a ideová hnutí celonárodní české literatury se stanoviska katolického. Dílo by si všimlo nejenom poesie a krásné prózy, ale obsáhlo i hutné přehledy všech literárních oborů literatury o uměních. Teoretické vývody byly by opatřeny a doloženy přísně vybranými citáty a ukázkami tvorby. Hlavní proud doprovázen vyčerpávající bibliografií, sestavenou vždy se zřetelem k stránce estetické a náboženské. Celek by byl opatřen synchronistickou tabulkou, srovnávající literaturu českou s katolickými literaturami cizími. Ukončen by byl rejstříkem osob, věcí a pojmů. Uskutečnění si představuje v spolupráci jako u edice *Laichterovy*: „Co zde zbývá vykonati, jest soustředění veškeré této rozptýlené látky v jednotný celek a cílevědomé její utřídění.“ Nutnost zřízení literárního musea katolického, *archiv excerptů*, kritická souborná vydání starších katolických autorů, literární korespondence, anthologie české poesie, krásné i essayistické prózy, bibliografie časopiseckých článků, monografie, *rukověď* metodiky, semináře lit. historické, studijní knihovna, *rukověď* vědecké metodiky a stylistiky, takové jsou asi požadavky *Bitnarovy* na vytvoření přípravných

prací k dějinám. Jednotlivé body rozvádí se znalostí příslušné literatury a s dosud platnými postřehy po hlavních nedostacích. Bohatě dokumentovanou studii uzavírá programem listu, který „chce nejen sbírat materiál k stavbě budoucích dějin literatury, ale chce zároveň i seznamovati s metodami badání a vůbec organisovati celou tuto složitou a nesnadnou činnost“ (AL I, 46). Dříve než přejdeme k vlastní Bitnarově literárně dějepisné práci v obou ročnících, nutno si uvědomiti, že na př. I. ročník redigoval ve Skuhrově nad Bělou, kde byl zaměstnán ve vojenské továrně. Literární historik se projevuje v Bitnarovi nejvíce při vydávání materiálů. Z Našince přetiskuje První český sonet eucharistický (AL I, 130nn.), který od obvyklého sonetu obrozenského se liší rýmováním cd cd cd a Stoleté jubileum českého překladu Schillerovy balady (AL I, 133nn.), v němž podrobně rozebírá Markova Potápěče se zařazením do celkové překladatelské činnosti. Na vydání Douchovy korespondence v studii Z doby Douchovy spolupracuje s O. Stehlíkem (AL I, 28nn.). Jsa na Douchovu činnost připraven od počátku války publikačně (srv. A III, 50n.). Z Pražských novin přetiskuje (AL II, 327) Menhardovu vzpomínku na básníka s otiskem básně, psané levou rukou. Proti dřívějšímu zvýšenému zájmu o současnost převládá sklon k minulosti, historické pojetí zatlačuje kritiku a essay. K počátkům Katolické moderny otištěn dopis Lutinovi básníku Pěčkovi Místeckému (AL II, 111nn.) a Oznámení literární k založení Nového života (AL II, 175nn.). Jako materiál k literárně historické studii označuje příspěvek Otakar Březina a katolická moderna (AL I, 143nn., 153nn.). V chronologickém postupu soustřeďuje cenný časopisecký materiál k březinovskému badání: Bouškova studie o Maeterlinckovi, jeho referát o Tajemných dálkách, Březinova spolupráce s Novým životem, paralely družiny Nového života k Březinovu dílu. Studie pro nepříznivé pracovní poměry zůstala nedokončena, obdobným způsobem excerpovány v rukopise Pelclovy Rozhledy. Poznámkou vydavatelskou doprovází Bitnar článek R. Dvořáka Z poesie Abul Atáhijovy (AL II, 23). Ze srovnávacích temat přetiskl z Vránových Literárních listů úvahu Spáčila Žeranovského o překladu Danta: Božská komedie v českém rouše (AL II, 109n.) a v Příspěvků k otázce Goethe a Čechy (Poznámka redakce AL II, 83n.) zjistil prameny Bayerova seznamu. Na látkovém výběru i způsobu zpracování je zřejmý poctivý základ bibliografický a naprostá objektivita. Pečlivé rejstříky obou svazků ukončují Bitnarovu redakční činnost, jež přinesla literárnímu dějepisovi obohacení. Pro Archu připravoval studii „Vychodil literárním historikem“, která však nevyšla. Dopis, jenž ji předcházel, je zajímavý pro Bitnarovo učednictví v tomto oboru: „Nehněvej se, že Tě obtěžuji, ale nemohl bych přenést přes srdce, abychom aspoň my dva neoslavili muže, který nám byl v mládí učitelem! Jak nedočkavě čekával jsem v devadesátých letech sešity jeho „Ilídky literární“. Co všechno mi pověděly jeho spisy o poetice atd. atd. . .“ (Masákovi z Prahy dne 29. března 1932). Jak podnětný a přátelský byl redaktorův vztah k spolupracovníkům bylo ukázáno na postupu Masákovy práce o Šmídkovi (Emanuel Masák jako kritik a literární dějepisec českého písemnictví v. cit. Sborník, str. 49n., též separátně). Archiv literární byl oceněn na př. Ma-

sákem v Hlídce (XXXVII, 1920, 157), J. Kratochvilem ve Dnu (jk. IX, 1920, 63). Oba referenti přáli redaktorovi řadu spolupracovníků. Jejich nedostatek byl jedním z důvodů, proč revue zanikla. V literárně dějepisném postupu Archivu pokračoval Bitnar jako redaktor Archy roku 1923 v příslušné rubrice (A XI, 63, 136, 510).

K zodpovědnému redaktorství Archy byl Bitnar vyhlédnut již pro rok 1918, kdyby se podařilo v Praze získati tiskárnu (Zamykal Bitnarovi dne 17. 12. 1917). Tisk převzal přerovský Strojil a Bitnar zasílá Zamykalovi 3247 listků adresáře Meditací s malým seznamem adres pro Archu (list ze dne 13. I. 1918). *Redaktorem Archy* se stal pro rok 1923. R. XI. jím redigovaný se odlišuje od všech předcházejících. Bylo to zdůrazněno ihned po vyjití prvního čísla Masákem a Lutinovem (Den 1923, 21. II., přetisk LL II, 1923, 48). Bývalý i budoucí redaktor revue shodně vítali povznesení listu mezi přední české revue výběrem spolupracovníků a hodnotou příspěvků. K Bitnarově tehdejší redakční praxi cituji: „Nezdůrazňoval jsem pravidelné vycházení měsíčníku za cenu slabšího obsahu, snažil jsem se opatřiti spíše obsah trvale cenný! Princip redigování byl tentýž jako v „Meditacích“. Cílem bylo vědomé tvoření tradice české katolické kulty, což se jevilo v udržení kádry starších, ještě tvořících generací a uvedením co největšího počtu nových, mladých talentů. Tím docíleno plynulosti, nepřetržitosti toku tvořivého, při čemž se vedle smyslu estetického projevoval i můj zájem literárně historický. Analogicky jevilo se to i v kultu starých kultur gotické a barokové, pokud skýtaly živly bytostně katolické, stejně jako zase v pěstění nejmodernějších vymožeností kulturních, jako je film! Tak docíleno kontinuity vývojové, což byl vždycky cíl redakční praxe mé“ (Slavíkovi dne 16. II. 1934). Úprava listu navázala rovněž na tradici: první polovina svazku obsáhla básně, krásnou prózu a literární essaye; druhá Kulturní ovzduší s časovým feuilletonem a stálými rubrikami: filosofie, hudba, divadlo, literatura, výtvarnictví, echo slovenské, echo polské, echo slovinské, archiv literární a film. Každá rubrika má přehledný článek a několik drobných zpráv. Zachycen kulturní život i mimopražský. Od 1. č. spolupracují Dostál Lutinov, J. Karník, S. Bouška, J. Durych, K. Vrátný, B. Konařík-Bečvan, J. Kratochvil, F. Pacovský a č. j. Jako v redakci Lidových listů podařilo se Bitnarovi soustřediti přes 120 spolupracovníků (srv. A. Šorm, K čtyřicátému výročí literární činnosti V. B., LL 1933, 287), i v Arše má zastoupeny nejlepší z různých katolických generací i v umění výtvarném (Brauncrová, Bílek, Konůpek, Adámek, reprodukce Grünewalda, gotického malířství a j.). Vztah k spolupracovníkům na př. u Durycha. Z vlastních peněz najímá pro něho v Praze byt a platí předem honorář (srv. listy Durychovy z Užhorodu 27. VI. 1922, 12. VII. 22., 18. září 22). Durychův essay Tajemství dívčí krásy, nadšeně přijatý Lutinovem (Den 21. II. 1923), byl i záminkou k polemice, na níž redaktor plným právem neodpověděl (srv. Bitnar Masákovi z 2. 3. 1923). Po ročním vydávání se Bitnar vzdal redaktorství pro přílišnou zaměstnanost (srv. obálku Archy XI, 10 – 12). Redigování Archy se dotýká dopis Masákovi ze dne 3. června 1930, kdy Bitnar jako redaktor Vlasti navrhuje: „Nezdá se mi potřebným, aby při dnešní lhostejnosti katolického pub-

lika k literatuře vycházely dva listy s programy zcela příbuznými. Podkladem k diskusi mohla by být otázka, zdali by Archa neměla se od nového ročníku státi listem převahou beletristickým se složkou výtvarnickou a Vlast zase orgánem po výtce literárně historickým a kritickým. Ředitel Oliva mne vyzval, abych již v tomto ročníku počal vydávati v příloze Vlasti jednak zaniklý Archiv literární, jednak svoji programově zrevidovanou Rukověť. Tato žádost mně právě vnukla myšlenku o společné dohodě.“ Redakční činnosti Bitnarovy vzpomíná Masák při jeho převzetí Života (A XIV, 50) a redakci sborníku Do památníku dru Aloisu Kolískovi (A XIX, 246).

Redakční i reprezentativní povinnosti odvedly Bitnara na čas od literárně dějepisné činnosti. R. 1925 uskutečňuje se část jeho plánu českých dějin literárních se stanoviska katolického. *Rukověť dějin české literatury básnické* (A XIII, 1 – 48) je fragmentární realisační práce, na níž Bitnar usilovně pracoval od r. 1917. Na Zamykalův dotaz, zda vyjde s Anthologií (Pout za Sv. Grálem) nebo samostatně (Bitnarovi z Olomouce dne 6. února 1917), odpovídá Bitnar: „Chystaná Rukověť dějin katolické literatury má vyjít samostatně. Při Antologii je pouze bohatá úplně vyčerpávající bibliografie a úvod poněkud obsírnější, než jak je otištěn v Arše. Látka, kterou mám zcela připravenou a kterou hned po návratu z vojny pouze k tisku upravím, obsáhá dobu od 1878 až 1916. Podává přehled uměleckých proudů a charakteristiky všech katolických spisovatelů, i těch mimo katolický tábor stojících“ (Zamykalovi z Prahy dne 12. února 1917). Tedy podle Nedostatků bylo zpracováno období třetí, které je základem našeni spisovatelů a liter. podniků, časopisech, knihovnách atd. jakož i příslušnou literaturu.“ Dne 9. ledna 1925 posílá Bitnar Masákovi dokončení úvodu k Rukověti: „Vím, že je to trochu široké, ale uzněj, že řádné dějiny poesie nemohou se obejít ani bez jediné složky, kterou uvádím. A pak je to můj dlouholetý ideál, takto napsati Rukověť.“ Slovo úvodní (A XIII, 3 – 6) je pracováno jako Nedostatký. Podrobně rozvádí zásady, jimiž se řídí při sestavování Rukověti: shrnuje látku k napsání české poesie křesťanské i protikřesťanské, neomezuje se na určité období nebo umělecké oblasti a zjev, zvýšenou měrou přihlíží k látkovědě básnické. „Stati o osobnostech pokusí se o podrobná vypsání života, o vyčerpávající soupis díla knižního i časopiseckého, o výtknutí námětů náboženských a určení světového názoru. Důraz položen bude na vypsání literatury o životě i díle, at jsou to monografie knižní, vzpomínky, nekrology či obsažné kritické rozbory a posudky. Stati o knihách popíší vznik a dějiny díla, jeho obsah, význam a soupis literatury o něm. U námětu udán bude jeho zdroj, básnická zpracování a soupis pomůcek i literatury o něm.“ V programovém postupu je zastoupena Bitnarova činnost ve všech složkách, jak se odráží v Arše. O práci píše Masákovi dne 17. I. 1925: „Potřebuji

na dokončení celé Rukověti, to jest na vypracování rukopisu pro tisk, tři roky klidu a soustředění. Rád bych dílo svého života dokončil a nežádám na české obci katolíků nic víc, než aby mne nedala zemřít hladem.“ Bitnar byl od 1. listopadu 1924 bez místa (srv. Masákovi dne 24. listopadu 1924). S jakým idealismem pracoval na Rukověti objasňuje list Masákovi ze dne 29. března 1925: „Koncem listopadu usneseno vydávati Rukověť, na kterou není napsána ani řádka rukopisu a v lednu již začne vycházeti! Přípravy a organizace celého velkého podniku – žádám Věnoval jsem šest týdnů teď na pořízení pracovního listkového katalogu, bez něhož nelze vůbec pokračovati. Já jsem vášnivě do práce zahloubán a zdárné vykonání je teď jediným cílem mého života. Otázka však je, nezhygnu-li při tom v naprosté bídě. Jsem zcela opuštěn a jak se na katol. spisovatele sluší, pracuji pro věc – zadarmo. Již osmý den jsme zcela bez halíře, z lepších časů ti na tento dopis nalepuji poslední známku. Můj optimismus je jistě ohromný, ale bída posléze zkruší i ten.“ Rukověť, jež vyšla v Arše až po heslo Abrahamides, byla odbornou kritikou přijata s uznáním (srv. M. Hýsek NL 12. II. 1927). Jak obsažně a pronikavě zvládnuta látka na př. heslo Abélard: biografie, dílo vědecké, básnické (lyrika vagantská, novobiblické poesie elegické, latinské hymnáře, korespondence, námět lásky k Héloise v české literatuře). U každého oddílu seznam děl, překladů a pramenů. Otázku Rukověti ukončuje Bitnarův pozdější návrh DLU pro valnou hromadu v Přerově roku 1929: „Navrhuji, aby Družina zařadila Rukověť mezi své roční publikace tím způsobem, že by každý rok vydala sešit o čtyřech arších, až by se dokončil aspoň první díl Rukověti obsahující písmena A, B, C a zmlizelo by zbytečné torso. Pokračovatel by se po mně jistě našel (Masák), materiál svůj bych odkázal Družině. (Příloha k listu Masákovi dne 8. července 1929).

Současně s Rukověti, jež vlivem poměrů zůstala nedokončena a objasňovala Bitnarovu pracovní metodu především v detailní akribii vědecké i zhuštěném portretu osobnosti, vyšla v Arše základní studie *Antoním Podlahu literárním historikem* (A XIII, 49, 93, 155, 181, 314, 355). Studie byla psána s bedlivou znalostí materiálu, opírajíc se o autentické doklady z korespondence a osobních styků. Bitnarovy styky počaly r. 1907, kdy se stal Podlahu odběratelem Nového věku, zejména potom Meditací a všech knih Bitnarem vydaných. Literární styky zahájeny dopisem Podlahovým ze dne 11. září 1913: „Prosím Vás o laskavé brzké zaslání Vašich biografických dat a přehledu Vašich prací, potřebuji je nutně pro Bohovědný slovník. Bitnar bibliografii zaslá a v listě ze dne 5. prosince 1916 nabízí Podlahovi napsání drobných článků pro Bohovědný slovník. K vlastní spolupráci dochází r. 1924. Podlahu objednává článek o Durychovi (Bitnarovi 5. III. 1924), který je prvním Bitnarovým příspěvkem do Slovníku a první kriticky syntetickou a vyčerpávající studií o díle a životě Durychově (ČSB III, 1925, 640). V dalším dopise žádá Podlahu článek o revui Eva (Bitnarovi 4. XI. 1924) a od r. 1925, kdy Bitnar soustavně studuje Podlahovo dílo, vyvíjí se mezi oběma krásné přátelství. Dne 27. I. 1925 píše Podlahu Bitnarovi: „Hluboce dojat Vaší laskavostí, s kterouž posuzujete prostou moji činnost, a téměř zahanben vaší dobrotivou chválou,

vzdávám díky nejvroucnější.“ Bitnar upozorňuje Masáka na blížící se Podlahovy šedesátiny a radí, aby napsal o příspěvky do č. 2: Bouskovi, Baarovi, kanovníku Šittlerovi a Müllerovi, faráři Procházkovi, A. Šormovi, Braunerové a básníkům (Masákovi dne 9. ledna 1925). Na příspěvku o Podlahovi literárním historiku pilně pracuje, pořídív si úplnou bibliografii jeho díla s rozříděním jednotlivých oborů na př. redaktor, historik umění, církevní historik, historik hudby, apologetik, filosof, hagiograf, biblista, liturgik, patolog, unionista, sociolog, asketik a č. j. Vydání vyčerpávající bibliografie bylo na čas oddáleno soupisem Sámalovým v ČA. Podlaha Bitnara sám informuje podrobně o svém mládí a tehdejších vlivech (Bitnarovi 13. II. 1925). Na základě tohoto listu prokresluje Bitnar plasticky ovzduší Podlahova dětství, věk jinášský, pro srovnání uvádí literárně dějepisné snažení bohoslovců moravských, hlavní pozornost věnuje Podlahově rehabilitaci Koniáše, kriticky hodnotí badání Pelclova i Ilanušovo na tomto úseku. Skutečné dokončení studie nevyšlo, na stať navazují však Bitnarovy články, jež plně vyčerpávají Podlahovo literárně dějepisné badání: Literární počátky biskupa Antonína Podlahy v Hovorech literárních a uměleckých (Den XIV, 1925, 16), Antonín Podlaha bibliografem (Naše kniha 1930, 68, 69), Koniášův rehabilitátor (LL X, 1931, 286), Literární prvotiny biskupa Antonína Podlahy (LL XII, 1933, 37). K Podlahovým 65. narozeninám chtěl Bitnar v Praze uspořádati manifestaci a píše Masákovi: „Vypracoval jsem schválně originelní mileniový námět pro přednášku „Splněný sen biskupa Podlahy“, který jsem jim nabídl (Lidové akademii) osobně a zdarma přednésti. Marně. Prečetl jsem to aspoň patnácti shromážděným studentům v „České lize akademické“. Tim nepřestala řeč býti novinkou, mohla by tedy snad býti otištěna v Arše?“ (15. února 1930). Přednáška vyšla jako jubilejní stať v Arše (XVIII, 119nn.). Sleduje s výrazným zachycením kulturně historického ovzduší po deset století „Podlahy“, nositele myšlenky dostavby chrámu. Úplnou novostí námětu i vytříbenou formou zpracování došla náležitě pozornosti. V přepracování byla vydána jako Podlahův gotický sen (1932), toto znění upraveno podle přednášky na smuteční schůzi dne 24. února 1932 ve velké zasedací síni Staroměstské radnice v Praze. Po úmrtí chtěl Bitnar napsati do Archy stručnou stať „Podlaha v českém baroku“ (srv. A XX, 70n.; dopis Masákovi dne 29. března 1932). Práce, která by byla shrnutím dosavadního studia, v Arše nevyšla.

Na literárně dějepisné studii o Podlahovi prokázal Bitnar vlastnosti, jež se měly plně rozvinouti v monografii „Karel Dostál Lutinov“. Až do živelného zájmu o slovesné prostudování českého baroku, jež od r. 1930 Bitnara přímo horečně posedá, byla myšlenka monografie nejdůležitější vedle sepsání Rukověti. Její plán se dobou měnil a prohluboval. Z Bitnarových metodicky průbojných studií o Lutinovi třeba uvésti „Barvy a záře v poesii K. D. Lutinova“ z Nového věku (VII, 1913, 21, 22, 24, 25, 30, 31). Byl to první pokus u nás dobrati se rozbořem básnických obrazů, tříděných statisticky, psychologického pohledu na básnickou tvorbu. Závěr studie pro vypuknutí světové války v Novém věku nevyšel, výsledky byly shrnuty v příspěvku Význam básnického díla K. Dostála Lutinova

(LL II, 1923, 277, 279, 281). Práce, podepsaná Miloš Babor, ukazuje proti pramenným příspěvkům, z nichž Bitnar vyšel, K. und M. Groos, Die optischen Qualitäten in der Lyrik Schillers (Ztschr. f. Ästhetik und allgem. Kunstwissenschaft IV, 1909, 559nn.) a Ed. Huguet, La couleur, la lumière et l'ombre dans les métaphores de Victor Hugo (Paris 1905), značnou samostatnost v provedení. Bitnar jako jeho francouzský vzor cituje příslušná místa, všímá si na př. prvků tradičních i zvláštních, shledává skrovný počet pestrých barev přechodních a č. j. Obdobnou metodou má zpracovánu mladistvou lyriku Vrchlického, dílo Bouškovo i X. Dvořáka. Na rozhraní strukturalismu je Bitnarova studie v Archivu literárním: Technika básnických překladů Karla Dostála Lutinova (ALI, 46nn.), která objasňuje hlavní zásady překladatelské teorie i praxe básnickovy. Dne 2. VII. 1919 píše Lutinov Bitnarovi z Prostějova: „... Knihu o mé práci nabídní Družině literární. Její by to bylo povinností vydat. Družina zanebává nás starší členy. Na Tvou knihu o Lutinovu se velmi těším. Bude objeven. Neboť málo lidí dnes mou práci zná – ani bys neřekl, jak málo. Celé generaci je cizí...“ Na paměť zesnulého básníka píše Bitnar příspěvek Karel Dostál Lutinov (A XI, 487nn.). Stručně charakterizuje prostředí v olomouckém semináři, na mladistvé tvorbě sušilovskou orientaci, kult dantovský a sv. Františka Serafinského, ostatní činnost pouze skicuje. Středoškolská a bohoslovecká tvorba Lutinova byla detailně utříděna Oldřichem Svozilem (A XVII, 319; A XXI, 106, 278). V Lutinových juveniliích pozoruje ohlas lidových písní, náboženské a intimní meditace a virtuosní překlady z němčiny. V Arše r. 1924 (XII, 277) byla uveřejněna zpráva o převzetí literární pozůstalosti Lutinovy Ferd. Chýlkem. Majetkem Družiny zůstala „bohatá a namnoze velmi vzácná a důležitá korespondence“. Na ni navazuje Bitnar v listě Zamykalovi ze dne 6. VI. 1931: „Knihu „Lutinov a jeho družina“ mám již hotovou, jedná se pouze o definitivní úpravu některých statí, již nemohu provést bez dokladů z korespondence Dostálovy. Račte mně laskavě sdělit způsob, jakým bych mohl rychle projít u Vás uloženou dopisní pozůstalost. Jedná se o řadu autentických citátů, bez nichž přirozeně statí nelze do světa propustit.“ Zamykal odpovídá: „Sdělte mi, prosím, o co se Vám z korespondence Dostálovy jedná a já Vám to vypíši atd. Jedná se snad přece o korespondenci jednotlivců a nikoliv o prohlédnutí celé dopisové pozůstalosti?“ (Lístek z 12. VI. 1931.) Na dotaz zasílá Bitnar obšírný list, který pro objasnění pracovní metody uvádím obsažněji: „Skončil jsem koncentraci ohromného materiálu k dějinám našeho kulturního hnutí za posledních padesát let, tedy v době, v níž jsem sám osobně aktivně spolupracoval třicet a sedm roků. Skončil jsem i soustředění úplné knihovny všech našich „katholik“ téže doby. Nyní rozřídíuji definitivně látku chronologicky a pořizují definitivní kartotéku. K dokončení prací svých potřebuji nezbytně pročistit celou korespondenci Lutinovu a Bouškovu, pokud možno i dopisy jejich předním členům hnutí... Z těchto všech důvodů prosím, aby mi k studiu byla předložena Lutinova korespondence celá bez jakýchkoli úprav a výňatků... 1. Celá korespondence se prohlédne, přečte, očísluje a sepíše se řádný seznam všech listů s udáním pisatele a datum napsání. 2. Listy literárně bezcenné nebo méněcenné se soustředí

DIPLOM JANA JIRÍHO Z. METZBURKA (1694)
Maloval P. Diviš Strauss, premonstrát z Kl. Hradiska
(Portret Donáta hr. Heitersheima)
(Z archivu CM fakulty teologické v Olomouci)

do sbírky, jež se bude moci definitivně uložit do archivu, jemuž jste pozůstalost věnoval. 3. Listy literárně významné srovnají se podle pisatelů a pořadí se z nich regista, obsahující náznamy osob i věcí, o nichž se v listě jedná. Regesta se pak na stroji opíšou s pořízením tří průklepů. Jeden opis ponechám si já. Teprve až budu mít tento opis regist v ruce, umožní se mi požádati Vás o opis potřebných partií . . .“ (Zamykalovi dne 29. června 1931.) V listě ze dne 2. srpna 1921 oznamuje, že dokončil nutně literární práce a „připravil se pro studium korespondence Lutinovy do té míry, že jsem odhodlán přijet tento týden do Olomouce. Těším se velice na práci, která mi musí vysvětliti některé záhady a doplniti mnoho podrobností, zejména v počátcích hnutí . . .“ (Zamykalovi 2. VIII. 1931). Před tímto listem radostně sděluje Frant. Dohnal, že se schůze DLU usnesla ve smyslu Bitnarova přání (Bitnarovi 3. VII. 1931). Bitnar dostává z administrace zprávu, že „p. šéfredaktor L. Zamykal právě odjel do Lurd“ (4. VIII. 1931). V dopise ze dne 27. října, když byl od Masáka obdržel obdobný list jako od Dohnala (Bitnarovi 18. IX. 1931), urguje u Zamykala odpověď a navrhuje: „Nebude-li možno v čas dokončiti práci, věnovanou jenom Lutinovi, snad by se mohla sázeti knížka mých statí z Našince. Jest v nich soustředěn materiál bohatý a stále časový. Kniha o Lutinovi musí býti bezvadná, nepustím ji bez náležité znalosti věcí, o nichž vím, že jsou v korespondenci obsaženy!“ Jednateli DLU Strážovskému píše v listě ze dne 5. listopadu 1931, navazuje na jeho referát v Našinci: „Já mám knihu připravenou, jedná se mi pouze o pročtení korespondence.“ Archa zatím oznámila knihu jako členský podíl v r. 1931 (A XIX, 82) a Bitnarovu přednášku na slavnostní akademii 18. a 19. XI. 1931 k uctění básnických šedesátin v Olomouci (A XIX, 248), v níž osvětleny časové literární a náboženské poměry při založení Katolické moderny, ideová spojitost generační a cesty, jimiž se „brala mnohotvárná činnost předčasně zesnulého pěvce-bojovníka“ (A XIX, 328). Dne 11. října 1932 znovu píše Masákov: „Rukopis mám v konceptu hotov, chybí poslední asi třínedělní redakce, jež není však možná bez znalosti fakt ukrytých v korespondenci . . .“ O celkové úpravě monografie s podtitulem statí informační mě Bitnar informuje 19. II. 1934: „Kniha obsáhne celkem 50 statí, z nichž mnohé budou novinkou, jako „Masaryk a Lutinov“, „Machar a Lutinov“, „Program přerovský“. Uspořádání jednotlivých kapitol: 1. Předchůdci obrodného hnutí let devadesátých. 2. Počátky Lutinovy (Kulturní ovzduší doby). 3. První družina Nového Života. 4. Poetika Lutinova. 5. Cestou za básníky a výtvarníky. 6. Boje s odpůrci. 7. Bibliografie díla K. D. Lutinova. V tomto pojetí jsou to vlastně dějiny katolické literatury v třetím období, jak bylo naznačeno v Nedostatech. K rozsáhlosti jednotlivých kapitol témata na př. z části Poetika Lutinova: Visuelní metafora v lyrice K. D. L., Personifikace v lyrice, Na okraj studie „Co jest poesie“, Lutinovův zásah do bojů o českou prosodii, Satirik, Dramatické pokusy, Touha po českém Dantovi, Technika básnických překladů, Zásady literární kritiky, Princip redaktorské praxe, Lutinov a Čelakovský. Bitnar shromáždil materiál opravdu nedostupný a ověřený autenticky.

Největším pracovním rozpětím Bitnarovým jest *jeho studium baroku*.

Zájem o toto období byl v něm probuzen studiem Jungmannovy Historie, Jirečkovy Rukověti a z beletrie především Zeyerových Rokokem (srv. České obrozeny v duchu svatojanském LL 19. V. 1929). Od mládí sledoval barokní projevy ve všech odvětvích uměleckých, jak o nich bylo od sedmdesátých let psáno v českých revuích Osvětě, Lumíru, Světozoru a knižních publikacích, zejména Ekertových Posvátných místech královského hlavního města Prahy. Objevem byla pro Bitnara kritika Saldova X. Dvořákových Meditací v Literárních listech (XVIII, 1897, 153), která jest prvním českým pokusem o zjištění povahy barokové poetiky a její „postřehy jsou přesné a podnes nepředstížené“ (Slavíkovi 20. II. 1934). Rehabilitaci baroku započal Bitnar v Meditacích, v níž sledoval i renaissanci gotiky a pokusil se na základě Wirthovy přednášky o formulaci barokní gotiky (srv. Meditace I, 1908, 111). Pacovský byl Bitnarem získán k studiu barokového malířství. Old. Novotný vychován k typu lyrika novobarokového. K pochopení ovzduší z let revue Meditace část z Martenova listu redaktorovi: „Dovolte, abych Vás ujistil, že vím oceniti list, jehož stránky obnovují nádherné rozpětí lidského ducha, jež znamenají jména sv. Terezie de Gesu, Kateriny Sienské, Dionysia Areopagity, Angela Silesia: tvůrčí sílu, niterní mocnost katolicismu, závatný požár srdcí a myslí, jenž utěšuje i ve vzpomínce z nehybné šedi věku, který žijeme . . .“ (Bitnarovi 23. října 1908). V akci Meditací pokračoval Nový věk, Našinec a od roku 1922 především Lidové listy. V Arše (XI, 170) je Bitnarova zpráva Bílek vyvrcholením českého baroku, která cituje referát V. Nebeského z Tribuny a v témže ročníku zpráva Výstava katolické literatury v Praze 1923 (A XI, 64), jejímž plánovitým propovracováním pověřen Bitnar: „Výstava má ukázati, že kontinuita mezi dobou starší a obrozenskou byla udržována . . .“ Návrh na uspořádání výstavy byl po prvé projednáván na výborové schůzi DLU v Olomouci dne 25. října 1922. Provedením pověřen Bitnar (zpráva Střížovského v LL I, 1922, 252) a výstava omezena na krásné katolické písemnictví (Střížovský, Družina literární a její nejbližší úkoly v LLI, 1922, 274). Na valné hromadě DLU v Olomouci, dne 15. ledna 1923 podává Bitnar detailní plán. Podle jeho poznámek z té doby běželo především o revisi dějin a rehabilitaci období baroku. Uvádí dosavadní názor na dobu protireformační, zmiňuje se o řadě básníků podle Jungmanna a Jirečka, informuje o dosavadních katolických výstavách u nás. Tato strán měla být úvodem výstavního katalogu, za ní měl následovati Vývoj české poesie katolické, Deset let DLU a Archy, Průvodce výstavou, Rejstřík biografický a bibliografický českých básníků katolických, inseráty. Část byla uskutečněna: tiskem vyšla v Arše studie Přehled moderní české poesie katolické (A V, 30, 78), Schematismus žijících katolických spisovatelů československých vyšel v Brně (1920, přetisk v Hanzelkově Rodinné katolické čítance, 1922). Námět DLU prozkoumati klášterní a farní knihovny pro zjištění materiálu uvítán Nosovským (-ý, Knihkupecký oznamovatel XXX, 1923, 11). Výstava však nemohla být uspořádána, proto výbor DLU vyslal Bitnara do pořadatelstva jubilejní jesličkové výstavy, jež byla otevřena pod protektorátem Podlahovým v Praze r. 1923. Bitnar uplatnil v Klementinu ve středních vitrinách refektáře aspoň v jednom úseku sebraný materiál.

Vystavil výtisky vánočních dramát a poesie lyrické a epické, napsal Soupis jesličkových her vánočních, který byl vystaven v listcích a redigoval sborník Jubilejní Jesličkové výstava v Praze, do něhož napsal stať Jesličkové hry vánoční. V Soupisu se Bitnarovi podařilo zvládnouti veliký materiál, přehledně ho popsat s určením, udáním básnického okruhu, názvu hry a její formy, uvedení míst, kde byla provozována, s udáním roku. Bitnarova kolekce, zvláště bohatá v období barokním, je dovedena až do současné doby. O pečlivém přehledu napsal Čeněk Zíbrt slova zaslouženého uznání (ČL XXIV, 1924, 152). Takové bylo Bitnarovo první širší rozvíjení zájmu o barok.

Za DLU byl Bitnar delegován do Výboru svatováclavského, kde pracoval s Podlahou na uspořádání vystavené literatury svatováclavské. Lví podíl měl Bitnar i na uspořádání literatury svatojanského baroku v r. 1929 v Praze. S Karlem Procházkou redigoval sborník Pragensia svatojanská (Praha, 1929), kam napsal úvodní slovo a stať Freskové malířství v Praze. V příspěvku objasňuje především význam Rainerových svatojanských pragensii (srv. A XVII, 282). Úvodní slovo přetiskl i v Katalogu svatojanské výstavy, který sestavil opět s Procházkou. Dříve než došlo k těmto oběma podnikům uveřejnil Bitnar v Lidových listech řadu studií k rehabilitaci baroku, obdobně v Našinci; v Časopisu katolického duchovenstva podal příspěvky k baroku svatováclavskému a svatováclavskému novobaroku lumírovskému; ve Vlasti doplněně přetiskl z Evy studii svatá Gertruda v české literatuře; v Lidových listech definoval český barok svatoaloisiánský a v zásadním článku upozornil na český rozdíl „barokní“ a „barokový“. V Arše kromě vysledování Podlahova poměru k baroku a materiálu v Rukověti měla vyjít studie Novolatinská lyrika baroková (srv. A XIII, v Rukověti konec hesla Abad), jež nebyla dosud z rukopisu otiskována. Důležitá je stať *Jesličkový lyrik jesuitského baroku* (A XII, 409nn.). Úvod studie o Bridelovi, kterému věnoval zprávu již před tím v LL (Zíbrt o Bridelových jesličkách LL II, 1923, 283), načrtává program badání: „Hlubší a oddané studium doby protireformačního baroka objeví mnoho dosud skrytých pokladů ideových a mnoho vroucích vztahů k staré, domácí i cizí kultuře básnické. Překvapí míra informovanosti tehdejších katolických spisovatelů o současné básnické tvorbě křesťanských literatur evropských. Literární psycholog najde v tehdejší lyrice i legendární epice tolik důvěrných vztahů k současné i dávno minulé kultuře náboženské, tolik nově ražených básnických obrazů a metafor, že se mu duše jesuitského básníka objeví náhle jako složitý problém vědeckého badání. Literární historik zjistí tolik látkových filiací, že mu tato podceňovaná doba poskytne řadu námětů k mikrologickým monografiím...“ Tento program realizoval Bitnar v řadě studií, přednáškách a v založení Kruhu přátel baroku. Studie o Bridelovi uvádí obsah Jesliček a ze Slavíčka vánočního přetiskuje verše, kde duše lidská uvažuje o zázraku vtělení. Před Vašicovými příspěvky a tisky psal Bitnar i o Bridelovi jako velkopátečním lyriku jesuitského baroku v LL (V, 1926, 31. III.). Bitnarovi přináležejí v této otázce primát, který je opřen badatelskou přesností a věcností. Po průkopnickém a vědecky vážném cyklu informačních statí Současné badání o baroku v LL r. 1931-32 objevuje se

v Arše (XX, 228) zpráva, že Lidová akademie v Plzni vydá knižně studii o českém baroku. Tato Bitnarova kniha, vycházející na prahu jeho šedesátin, shrnuje dosavadní podnětné úvahy autorovy v pečlivém výběru, jak vyrostly z bohatého materiálu české barokní literatury. Plzeňská přednáška naznačila novost pohledu, látkového zpracování i formálního zhodnocení, jež je definitivně zachyceno studií knižní.

Nejenom však Bitnarova publikační činnost od r. 1931 věnovala se téměr výhradně barokovým tématům, ale pro povznesení zájmu a studia baroku vystoupil jako *organisátor*. Tato činnost nesouvisí přímo s Archou, její a celého Bitnarova vývoje v otázce barokové bude vzpomenuť na jiném místě detailněji, ale je důležitá k pochopení jeho syntetické studie v Arše r. 1934. V LL r. 1931 (254) nadhazuje Bitnar po prvé myšlenku zřízení semináře pro studium baroka: „Vašica, který tak šťastně a nadějně započal studovati zanedbané období dějin naší poesie, měl by nyní založiti speciální seminář pro studium baroku, soustřediti v něm všechny pro barok vášnivě zaujaté pracovníky, rozdělit práci mezi ně, výsledky pak kriticky probrati a k tisku poukazovati. Zpracováním množství drobných námětů získalo by se jasno v otázkách dnes ještě krutě zadrnutých a pak by teprve mohlo se přikročiti k soubornému vydání děl spisovatelů takové povahy, jako je právě Bridelius . . .“ Myšlenku rozvádí znovu Bitnar v dopise Vašicovi (10. ledna 1934) a Vašica odpovídá: „S tím seminářem pro studium baroka bylo by to krásné, ale bez odborné knihovny není myslitelný, a kde vzít k tomu peněz?“ (Bitnarovi dne 18. ledna 1934). S myšlenkou semináře Bitnar připravoval i praktické provedení, o němž mně píše: „Založil jsem si pro studium baroku dvě kartotéky, archiv a knihovnu. Kartotéka chronologická: lístkový katalog všelikých událostí z doby barokové, sestavený podle letopočtů a podávající tedy vývojové linie hnutí kulturních. Kartotéka látková: a) soupis osobností období baroku; b) bibliografie literatury barokové; c) bibliografie literatury o baroku; d) látkové motivy baroku; e) estetika baroku; f) soupis textů písní abecedně podle prvního verše; g) místopis českého baroku. Archiv: výpisky, poznámky, koncepty, výstrižky a rukopisy v sáčkách abecedně srovnaných podle osob, látkových motivů, ideí. Knihovna: dostupné tisky o baroku a sbírka starých tisků“ (Slavíkovi 21. II. 1924.) Mimo usilovnou vnitřní organizaci ponýšlel Bitnar na vnější soustředění a veřejné vystoupení pracovníků. Pojal myšlenku založiti družinu *Kruh přátel baroku*, jehož východiskem měla býti pražská Lidová akademie. Dne 11. ledna 1933 počaly konference s předsedou LA Staškem, který se postavil v čelo akce. Dne 17. ledna napsal Bitnar program činnosti Kruhu a 12. února přednesl referát k ustavující schůzi, v němž navrhol cyklus přednášek a zřízení musea a archivu pro studium baroku na Vyšehradě. Dne 15. března sestavil program prvního cyklu přednášek o barokové kultuře, rozvrhnuv dříve přednášky na všeobecnou charakteristiku období českého baroku, výtvarnický, hudební a literární barok. V návrhu byli zastoupeni jako řečníci Pekař, A. Novák, Troida, Matějček, Kalista, Vašica, Perlík, St. Souček. Akce uvítána s pochopením, Kalista na př. píše Bitnarovi, že to „bude počátek organizace studia této epochy . . .“ (12. dubna 1933). Dne 26. dubna cyklus odložen na

podzim, akce uvázla onemocněním Bitnarovým, „bude však znovu vzbuzena letos na podzim obnovou schůzí a získáním mladých spolupracovníků odborných“ (Bitnar Slavíkovi 21. II. 1934).

Založením kartoték, archivu a vybudováním knihovny i jejich stálým doplňováním bylo Bitnarovi umožněno zpracování ryze odborných otázek. Nejhodnotnějším příkladem Bitnarova látkového rozhledu a metodického školení je studie Gotické zdroje liturgické květeny barokové (A XXII, 5nn.). Při odeslání tohoto „příspěvku k dějinám poetiky“, pro níž má poručenu zvláštní kartotéku, píše Masákovi: „Podotýkám, že práce ta byla pro Archu určena již v listopadu, kdy jsem na ní počal pracovati. Jsou v ní výsledky mnohaletého studia i přemýšlení a těším se, že byl odhalen kořen, z něhož náš slovesný barok rostl. Vývody moje jsou většinou nové, znám dobře německou literaturu o baroku a vím, že se o bonaventuriánismu ani o salesiánismu dosud vůbec nemluvilo.“ (Praha, dne 18. ledna 1934.) Metodicky studie v postupu psychologicko-estetickém zakončuje druhé období Bitnarových prací. Formou provedení i závěry je novinkou v českém barokovém studiu. Ustupuje-li vždy více v těchto studiích, psaných s opravdovým zápalem, Bitnar-člověk Bitnaru-literárnímu psychologu a dějepisci, jehož měřítko dopracovala se srovnávacím postupem vzácné objektivity i skepse k závěrům příliš předčasným, třeba aspoň v závěru vzpomenouti lidských samozřejmostí čestného člena DLU (srv. A, XXI, 276). J. Karník v Listu zapadlého vlastence příteli stejného snýšlení píše: „Hleď, příteli, kdyby tento náš pracovitý Bitnar našel svého mecenáše v té neb oné korporaci, která by mu umožnila beze starosti věnovati se práci literární, co by mohl pro obnovu katolického ducha v národě vytěžit z materiálu tak pečlivě a obětavě snešeného!“ (A XII, 430)

Bedřich Slavík

Poesie

Poesie. Hospodin sešle
mezi lidi krásné a mocné
malého človíčka
smutného a nevzhledného: básníka.
Lidé procházejí kolem něho
spěšně, a nikdo si nevšímá,
že když pohne rtoma,
celá země rozkvétá
a nebe se sklání, aby ho políbilo.

přel. Otto F. Babler

Pietro Mignosi

Seznam knižních publikací Viléma Bitnara

Verše:

- Biblické rhapsodie, Praha 1896.
Matky sedmibolestné, epika, Praha 1897.

Anthologie:

- Pout za Svatým Grálem, Praha 1918.
Serafínské novely, Olomouc 1926.
Svatý Cyril v české poesii, Olomouc 1927.
Sborníček svatováclavský, Praha 1928.
Věvec básní o svatém Václavu, Praha 1929.
Anthologie středověké poesie svatováclavské, Praha 1929.
Čítanka svatojanská, Praha 1932. 1933. 1934.

Výbory krásné prózy:

- Baar, Ptáci, Praha 1910.
Javorník, Ovoce života, Praha 1910.
Meško, Za tichých večerů, Praha 1911.
Bouška, Děti, Praha 1911.
Linda, Záře nad pohanstvem, s literární studií, Praha 1919.
Doucha, Poupátka a bodláčky, Olomouc 1926.
Třebízský, Levohradecké pomněnky, Praha 1927. 1928.
Doucha, Povídky vánoční, Praha 1928.
Baar, Obrázky z mého života, Praha 1929.
Baar, Rok na chodské vsi, Praha 1930.
Hájek z Libočan, O nejstarších městech a hradech českých, Praha 1930.

Bibliofilie:

- Bílek, Stavba budoucího chrámu v nás, Praha 1908.
Durych, Výkřiky Svaté Terezie, Praha 1909.
Bílek, Mystický traktát Přátelé, Praha 1909.
Lang, Silesiův Poutník cherubínský, Praha 1909.
Leubner, Smrt kmotřička, Praha 1909.
Novotný, Slavík svatého Bonaventury, Praha 1910.
Novotný, Krůpěje světla, Praha 1911.
Lang, Jindřich Suso, Praha 1911.
Pacovský, Petr Jan Brandl, Praha 1911.
Novotný, Beata, Praha 1912.
Linhart, Svaté Terezie Meditace duše o Bohu, Praha 1922.

Almanachy:

- Jubilejní Jesličková výstava v Praze, Praha 1923.
Pragensia svatojanská, Praha 1929.

Katalog Svatojanské výstavy, Praha 1929.
Do památníku Aloisu Kolískovi, Praha 1930.

Bibliografie:

Bibliografie díla Julia Zeyera, Praha 1918.
Bibliografie díla Miloše Martena, Praha 1926.
Knihovna katolického inteligenta, Brno 1931.
Bibliografie díla Josefa Kratochvila, Brno 1932.
Bibliografie díla Emanuela Masáka, 1933 (rukopis).

Literární historie:

Františku Bílkovi, tvůrci Jidášova políbení, Kladno 1899.
Stanovy Sdružení katolické inteligence, Praha 1907.
Illúška literární a umělecká, Praha 1912.
Přehled moderní české poesie katolické, Prostějov 1917.
Archiv literární, sborník první, Olomouc 1918.
Schematismus žijících katolických spisovatelů českých, Brno 1920.
Archiv literární, sborník druhý, Olomouc 1922.
Svatoantonínské živly v české lyrice, Praha 1925.
Rukovět dějin české literatury básnické, Olomouc 1925.
Slunečná píseň v české lyrice, Praha 1926.
Katolicita Julia Zeyera, Praha 1926.
Kázání ptáčkům v české poesii, Praha 1927.
Sedesát let olomouckého Našince, Olomouc 1927.
Na paměť Aloise Kolíska, Praha 1931.
Sigismund Ludvík Bouška, Praha 1932.
Gotický sen Antonína Podlahy, Praha 1932.
O českém baroku slovesném, Praha 1932.
Brideliv slavíček velikonoční, Praha 1933.
Lutinov a jeho družina, Olomouc 1934 (rukopis).
Literární počátky Emanuela Masáka, Olomouc 1934.

Místopisné studie:

Dějiny železáren a obce Komárova, Hořovice 1904.
Průvodce Prahou svatováclavskou, dva díly, Praha 1929.
Místopis svatojanský, Praha 1934 (rukopis).

Překlady:

Herbertová, Povídky ze starých měst, Brno 1922.
Herbertová, Láska lékářova, román, Praha 1922.

Redigoval:

Nový věk, týdeník, Praha 1907 až 1916.
Knihovna Nového věku (1907 až 1913).
Odvalil, Joris Karl Huysmans, Praha 1907. 1913.
Kratochvil, Záhada Boha, Praha 1908.
Meditace, revue, čtyři ročníky, Praha 1908 až 1911.

Souborné vydání spisů Antonína Hruzy, Praha 1908.
Studentská hlídka, Praha 1909. 1910.
Knihy korunové, Praha 1910 až 1911.
Jørgensen, Poutníkova kniha, Praha 1910.
Knihovna vybrané četby, Praha 1910 až 1911.
Janota, Svátá Terezie v rámci španělské mystiky, Praha 1911.
Obrození, revue, Praha 1912.
Občanské noviny, kulturní rubriky, Brno 1920. 1921.
Neděle Občanských novin, týdeník, Brno 1921.
Lidové listy, deník, kulturní rubriky, Praha 1922. 1923. 1924.
Kalendáře „Třebízský“, „Československá žena“, „Venkován“, „Vzkříšení“, „Svátý Antonín“, „Beseda“, Praha 1923 až 1924.
Archa, revue, Olomouc 1923.
Život, revue, Praha 1926. 1927.
Raná setba, knihovna pro mládež, Praha 1928 až 1930.
Vlast, revue, Praha 1930.
Kalendář „Svatý Vojtěch“, Praha 1931.

Pseudonymy:

Babor Miloš. Bidlo Václav. Hlavatý Miloš. Hurdálek Jan. Chorinus Jan. Jezbera Karel. Kaněra Jan. Kustoš Jan. Nešpor Šebestyán. Popel Václav. Kristián. Pučálka Hanuš. Semerák Jan. Šíma Jan. Valenta Pavel. Zahájí Jiří.

Šifry:

Btr. – vb. – J. H. (Našinec).

Životopisná data Viléma Bitnara

Vilém Bitnar narodil se dne 11. dubna 1874 ve Zbečniku u Hronova nad Metují, absolvoval r. 1888 měšťanskou školu v Kladně s velmi dobrým prospěchem, vyučil se r. 1892 řemeslu modelářskému a kovoliteckému v železárnách v Kladně, absolvoval r. 1902 vyšší státní průmyslovou školu, oddělení pro strojní inženýry v Praze, kde se podrobil maturitní zkoušce s dobrým prospěchem. Technické vzdělání doplnil na vysoké škole technické v Praze, kde byl mimořádným posluchačem v studijním roce 1907 a 1908.

Působil v předních českých podnicích: byl technickým adjunktem železáren v Kladně (1896 – 1901), technickým správcem sléváren v Komárově u Hořovic (1902 – 1905), inženýrem dílen První českomoravské strojírny v Praze (1905 – 1908). Za války působil jako inženýr v dílnách pro výrobu stříliva firmy Tittelbachovy v Příbrami (1915 – 1917) a jako závodní inženýr sléváren firmy Porkertovy v Skuhrově nad Bělou (1918 – 1919). Vedle technické praxe působil jako odborný učitel na státní pokračovací škole průmyslové v Kladně (1898) a na odborné hutní škole v Komárově (1903 a 1904).

Literární činnost zahájil již jako student r. 1893 v pražské „Vlasti“. Súčastnil se činné hnutí v devadesátých letech a byl spoluzakladatelem revue „Nový život“. Odtud nepřetržitě pracuje jako básník, překladatel z němčiny a franštiny, literární kritik s essayista, jako novinář, redaktor a vydavatel literárních revuí i knih bibliofilsky upravených, jako bibliograf, literární historik a knihovník.

Již pouhý seznam knižních publikací svědčí o jeho neúmorné péli a obětavé lásce k literatuře, již zasvětil celý svůj život. Velká část jeho životního díla jest ukryta dosud v časopisech. Snad nyní jubileum bude podnětem, aby tyto nesečtené drobné studie a články, v nichž je spolehlivě a odborně zpracován tak bohatý materiál, staly se aspoň ve výboru přístupny a prospěšny literárním pracovníkům i širší veřejnosti!

Rytiny bohoslovecké fakulty v Olomouci

Archiv bohoslovecké fakulty v Olomouci, někdejší to univerzitní archiv, chová několik svazků diplomů z let 1676 – 1745. Většina jich jest ozdobena rytinami, které si zaslouhují pozornosti jednak proto, že nás seznamují s pracemi i domácích malířů a rytců, jednak i proto, že jsou namnoze klasickými pracemi. Předmětem této stati bude seznámiti naše milovníky rytin s olomouckou sbírkou.

I.

K olomouckému rytectví

V nejstarší době byly diplomy olomoucké university zcela prosté. Byly na nich nejprve natisknuty jednotlivé these, pod nimi jména všech promovaných. Kromě toho dávali kandidáti tisknouti i elaboráty, jež pak i s diplomy byly vázány do jednotného foliového svazku. První zprávu o těchto diplomech nacházíme v konsistorním archivu olomouckém při roku 1657.¹ Konsistoř tehdy poslala rektorovi olomoucké koleje jezuitské dotaz, jakým právem dává v Olomouci tisknouti scholastické these i opuskula. Má-li k tomu nějaké zvláštní privilegium od olomouckých biskupů, nechť předloží jeho autentický opis. Další zprávy čerpáme z usnesení akademického senátu olomoucké university. Dokazují jasně, kterák ztísněné finanční poměry kolem roku 1670 měly vliv i na obvyklé slavnostní promoce při olomoucké universitě. V roce 1665 se profesorský sbor usnesl, aby se zakázalo tisknutí a nabízení promočních prací, nýbrž aby se pouze směly tisknouti diplomy.² Později (rok blíže neudán) došlo i na diplomy. Vzhledem k časovým poměrům se zakázalo vydávati diplomy zdobené znaky, i když to byl obyčej na domácích universitách velmi rozšířený.³ Z jiných předpisů z téže doby pocházejících vysvítá,⁴ že na promočních slavnostech měli velkou účast univerzitní profesori. Oni o prázdninách hledali svým posluchačům bohaté patrony, pod jejichž protektorátem se konaly trpytné promoce a oni vyjednávali i s malíři a rytci k vůli uměleckému vypravení diplomů.

Bližším ohledáním diplomů seznáme, že úsporné zákazy akademického senátu olomouckého se skutečně prováděly. Není totiž žádných rytinami zdobených diplomů z těchto let: 1676, 1678, 1682, 1684 a 1689 – 90. Pouze v letech 1685 – 87 potkáváme se s třemi rytinami, k nimž předlohy vymaloval domácí umělec, člen augustiniánské kanonie u Všech svatých Martin Ant. Lublinský, žák Škrétuv. Podle Dlaháče⁵ si vysvětlíme, proč právě Lublinský pořizoval návrhy k diplomům. Činil prý tak vždy zadarmo a tím ovšem byl umělcem, jaký se do hospodářsky stísněné doby hodil. Lublinský dostal později pomocníka v osobě svého žáka,⁶ premonstráta z Kláštera Hradiska Dionysia Strausse, s jehož rytinou (jediná, která se na

¹ Kons. koncepty, 15. ledna 1657. – ² Arch. olom. fakulty, *Historica. Academia.* – ³ U. m. – ⁴ Tamže. – ⁵ *Künstlerlexikon*, III, 234. – ⁶ Tamže, III, 223.

fakultě zachovala) se potkáváme na diplomě z r. 1696. Z laických umělců nacházíme na diplomech prvního v r. 1692. Je to Jakub Thummer, jenž později (1716) pracoval jako mědirytec v Praze.¹ Na olomouckém diplomě z toho roku pocházejícím jest však podepsán jako malíř předlohy. K němu se druzí olomoucký malíř (1695) Jan Zikm. Schott, Dlabačovi neznámý.

Jest-li jména malířů-navrhovatelů dokazují, že Olomouc v tomto směru neměl nedostatku, pak právě naopak tomu bylo při rytcích. Velkou většinou dovedli se při diplomech v Olomouci uplatnit rytcové cizí, jako na př. augšpurský Filip Kilian (1687), videnší rytecové Hoffmann & Hermundt (1697), ba dokonce až ze slezského Břehu rył Straussovi malbu Jan Tschering (1696). Teprve v roce 1698 nacházíme rytce v Olomouci trvale usazeného. Byl to Antonín Freindt, pozdější senior olomouckých chalkografů čili Freinkünstlerů, jak se oficiálně sami titulovali. První tento nám známý rytec olomoucký nám tlumočí změnu poměrů časem nastalou. Soupis diplomů nám totiž dokazuje, že kolem roku 1700 se poměry již asi značně zlepšily, takže strohá nařízení olomoucké university v předešlých letech vydaná stávala se již bezpředmětnými. Proto počet zdobených diplomů ponenáhlu sice, avšak nezadržitelně vzrůstal. Praktický důsledek změněné situace pak byl, že na místo lokálních malířů-řeholníků pracujících zdarma nastupují malíři-profesionisté a s nimi i první rytec, protože zlepšené poměry hospodářské stačily již k uživení umělců z povolání. Z malířů to jsou: Jan Mich. Rottmair, jenž na diplomě z roku 1706 vymaloval bolestnou Madonnu, z rytců pak Jan Kašpar Guttwein, jenž v r. 1701 vyryl pohanskou oběť.

V té době však počínají našim domácím umělcům již konkurovati i zahraniční malíři a rytcové. Dva nej přednější z nich se po prvé představují svými pracemi v roce 1707. Je to veronský malíř Alexandr Marchesini a rytec z Augšpurka Heiss. Srovnáváme-li jejich díla s pracemi domácích malířů a rytců, vidíme, že nad nimi stály nepoměrně výše. Kdežto naši umělci předváděli na př. světce strnulými portrety, cizinci je znázorňovali ve společnosti nebešťanů, k nimž světcové upírají své zraky. Tím ovšem dovedli cizí malíři dodatí svým obrazům živosti. K tomu přistupuje i větší grafická vyspělost, která jest u obojích umělců patrna na první pohled. Není tedy divu, že domácí malíři i rytcové pozvolna ustupovali cizím. Kdo jediný netrpěl cizí konkurencí, to byl asi olomoucký tiskař Ignác Rosenberg a Jan Jos. Kilian, kteří reprodukovali rytiny v cizině zhotovené. Kilian vystupuje po prvé v roce 1701, Rosenberg v roce 1704.

Po roce 1720 ovládli již cizí umělci uměleckou sféru při olomoucké universitě skoro úplně a jest zcela možno, že z důvodu sebeobraný podnikli domácí rytcové zoufalé kroky proti cizinecké, umělecké invasi. Akta ve fakultním archívu o tom zachovaná nás obeznamují s olomouckými rytci a historik neubrání se údivu, jak ti lidé měli z čeho žíti, kdyžte universita dala skoro úplně přednost cizincům před nimi. Jak již jinde ukázáno, byl jejich vůdcem nejstarší olomoucký rytec Antonín Freindt. Jeho společníkem byl Schindler. V roce 1732 oba tyto „Freikünstler“ společně zakročili u olomoucké university, by je immatrikulovala na filosofické fa-

¹ Tamže, 263.

kultě a přiznala jim zároveň i všechna akademická privilegia. Počátek učinili u magistrátu, jenž je odbyl vybidnutím, aby buď utvořili zvláštní cech anebo aby se k některému cechu připojili. I obrátili se rytcové na universitu se žádostí o immatrikulaci na jmenované fakultě, poukazující, že i v jiných universitních městech jsou jejich kolegové inkorporováni vysokým školám.¹ Jelikož Morava se Slezskem patří ke království českému, tedy se v té věci obrátili na pražské učení, které je však odmítlo. Prý by to bylo proti dekretu z 23. července 1692 a pak jsou mimo dosah jurisdikce pražského akademického senátu. Ať se obrátí na svou, filosofickou fakultu v Olomouci. I prosili tedy „císařsko-královskou a biskupskou universitu“, aby je přivtělila své filosofické fakultě.

Olomoučtí Otcové si s věcí nevěděli rady. Jejich kumštýři nikdy o něco podobného nežádali. V Praze i jinde byli sice inkorporováni universitám, ale přes to si netroufali profesori jejich žádosti vyhověti. Z opatrnosti požádali tedy zemské hejtmanství moravské o radu a byli dokonce při tom tak opatrní, že nejprve se tam otázali soukromě než-li tak učinili u zem. hejtmána oficiálně,⁴ i když byli přesvědčeni, že jejich universita má právě taková práva jako pražská. Tak psala olomoucká universita do Brna. Jádrem její žádosti byl poukaz, podle něhož ona participuje na privilegiích pražského vysokého učení.

Rytcům bylo dlouho čekati na odpověď a když pozbyli trpělivost, tedy se obrátili na rektora a sbor, poukazující, že již déle nežli před půl rokem žádali o immatrikulaci, ale dosud marně čekají na vyřízení žádosti. Dověděvše se, že jejich supplika leží ještě na zemském hejtmanství, prosili universitu, aby urgovala vyřízení žádosti.³

Urgence se stala předmětem konference profesorského sboru dne 28. ledna 1733 konané. Výsledek však nebyl žádný, neboť akademický senát mohl pouze konstatovati, že přijal v srpnu 1732 žádost rytců, podal ji zem. hejtmanství a dosud odpovědi neobdržel.² Konečně universita sama již pozbyla trpělivost a tak tedy – po půl roce – učinila, oč ji rytcové počátkem roku 1733 žádali: Urgovala u zem. hejtmanství vyřízení žádosti olomouckých umělců a zdůraznila svůj přípis poukazem, podle něhož prý suplikanti již několikrát o povolení immatrikulace žádali.⁵ Ale ono zase nic! I podali umělci druhou žádost, jenom že v jiném seskupení: Tentokrát tak učinili typografové Hirnle, Kerl, Slavíček, Lenhardt, Trautwein a Winckler. Argumentovali takto: Kde jest universita tam jest i tiskárna. Typografové jsou immatrikulováni na universitě na základě císařského privilegia. Olomoučtí typografové již po taková léta žijí v místě a za řádného vedení tiskárny, i prosí, aby též byli immatrikulováni.⁶ Z toho se můžeme domnívati, že rytcové asi popíchli tentokrát tiskáře, aby i oni se ucházeli o inkorporaci a v případě úspěchu, aby žádali o její rozšíření i na sebe. Schindler a Freindt byli již tak netrpěliví, že psali rektorátu koncem listopadu znovu: Na jejich žádost dosud nedostali odpovědi a také jim supplika nebyla vrácena. Žádají tedy za odpověď.⁷

¹ Rektorátní akta z l. 1732 – 1734. – ² Nedatovaná žádost, tamže. – ³ Někdy před 28. lednem 1733. – ⁴ U. m. – ⁵ 23. června. – ⁶ Nedatována, ale presentována 7. září 1733. – ⁷ 26. listopadu 1733.

Zdá se však, že v jednání university se skrýval úmysl ukázat rytčům nekonečnými průtahy marnost jejich namáhání, neboť jestli ještě v listopadu rytcové nic nevěděli, pak to znamenalo, že universita jim zamlčela odpověď mor. tribunálu došlou na jejich urgenci ze srpna: Tribunál jim sděloval, že přece již dekretem z 30. října 1732 zamítl onu žádost, ale kdo nic na to neodpověděl, to byla universita! Proto žádal tribunál, aby mu rektorát oznámil své mínění.¹ Zatím (6. prosince 1733) Hirnle a společníci urgovali svou žádost...² Prý dosud nedostali žádné odpovědi, ačkoliv čekali velmi žádostivě. Po tiskařích nastoupili na tutéž krůžovou cestu rytcové. V květnu 1734 opětovali Freindt a Schindler svůj starý dotaz. Prý již několikrát žádali o immatrikulaci, tentokrát však již neřikli, že se jim nedostalo odpovědi, nýbrž že s odpovědí se jim odkládalo. Vzhledem k tomu, že stále nevědí nic určitého, prosí o vyhovění.³ Profesorský sbor se za nějakou dobu sešel a na pozmeněný přepis olomouckých rytců dal zase pozmeněnou odpověď: Jelikož již třikrát a vždy marně urgovali u zem. hejtmanství moravského odpověď, tedy ať si žadatelé sami obstarají někoho v Brně, kdo by tam za ně pracoval. I universita již v té záležitosti psala svému agentovi.⁴ Koncem roku padlo konečné rozhodnutí, bohužel nepříznivé.

Moravský tribunál učinil definitivní rozhodnutí o olomouckých umělcích výnosem ze dne 13. listopadu 1734 a sice tak, že rozhodl jak o rytcích, tak i o typografech. Připis nedostala universita, nýbrž město, jež pak sdělilo jeho obsah universitě. Moravský tribunál rozhodl takto:⁵

1. Potvrdil správnost poukazu olomoucké university, podle něhož by po rytčích mohli i jiní umělci žádati o immatrikulaci. I doporučil obojím umělcům (jako před tím olomoucký magistrát), by utvorili vlastní cech anebo se k některému cechu připojili. Mohou při tom dostati od císaře potvrzení svých speciálních stanov.

2. Oba rytcové jsou přísední měšťané olomoučtí. Odvolávají-li se na jakýsi zvyk pražské university, jest těžko věřiti, že měšťané právu městskému podléhající by mohli přejíti pod akademickou soudní jurisdikci. Vždyť podle císařského dekretu ze 6. května 1694 se měnění jurisdikce nedovoluje! Proto měšťanská jurisdikce zůstává u osob nabyvších měšťanského práva i tehdy, když bydlí i v universitě samotné, třeba i pouze v podnájmu.

3. Pražská universita má sice svá privilegia, však olomoucká nemůže na nich míti podílu, neboť při pražské universitě jde o zásluhy, kterých sobě získala za švédských vojen.

4. Práví-li olomoucká universita, že u ní dosud nebylo podobného případu immatrikulace, pak to znamená, že městská rada v Olomouci měla stále neztenčenou pravomoc nad svými profesionisty. Povolení immatrikulace by tedy znamenalo zkrácení soudní jurisdikce města.

5. Jak pražské zprávy dokazují, došlo by v kladném vyřízení k zmatkům a kompetenčním sporům mezi universitou a magistrátem.

¹ 27. srpna 1733. — ² U. m. — ³ 17. května 1734. — ⁴ 5. června 1734. — ⁵ Magistrát olom. vyhotovil pro universitu kopii dne 10. prosince 1734, adresát ji obdržel 12. prosince.

Z naznačených důvodů naprosto zamítl moravský tribunál žádost olomouckých rytců, připojiv k tomu ještě nový důvod: Ztenčování počtu měšťanů by jistě obci bylo ke škodě. Proto, jako dosud, měli místní umělci podléhati pravomoci městské. Tím byly definitivně odmítnuty marné snahy olomouckých rytců o dosažení akademických výsad.

Další zprávy o místních umělcích olomouckých se nám v archívě fakulty nedochovaly.

II.

Olomoucké rytiny jako dokument doby

Každá doba i každý jednotlivec má své ideály a své hrdiny. Poměr svůj k nim projevuje na venek různě, při čemž neposlední místo zaujímá umění grafické. Výmluvným toho dokladem jest právě sbírka olomouckých rytin. Poznávámeť z ní jasně rozdíl mezi náměty domácích umělců a cizích, jakož i různou náladu dobovou.

Rytiny nejstarší, původu ryze domácího, předváděly náměty domácí. Augustinián Lublinský nám zvěčnil na jedné své rytině umění milovného biskupa olomouckého Karla z Lichtenštejna, jak se uprostřed andělů vznáší nad řádovými kolejemi, jím fundovanými, na jiném diplomu zase týž malíř předvedl procesí putující k blíže neoznačenému milostnému obrazu Matky Boží, týž umělec jest i prvním, jenž zvěčnil na doktorských diplomech (1687) mučednickou smrt sv. Jana Nepomuckého, patrona právnické fakulty v Olomouci. Na několika jiných diplomech s konce XVII. století (1698) potkáváme se s mučednicí, v Olomouci tehdy velmi uctívanou, sv. Pavlínou. Na jiném jejím obraze, z roku 1703 pocházejícím, poznáváme, že vyšla z dílny olomouckého rytce Freindta. Z jiného obrazu k nám mluví úcta vzdávaná P. Marii na Sv. Kopečku. Je to diplom z roku 1718, k němuž předlohu, Madonnu nad měsícem se vznášející, vymaloval dominikán Andray (olomoucký?). Nápis pak nám praví, že tak učinil ke cti Matky Boží na Sv. Kopečku.

Ani události válečné nezůstaly při olomouckých diplomech stranou. Byly to turecké vojny. Již v roce 1696 zvěčnil premonstrát z Hradiska, P. Strauss, jednoho vítězného generála, hr. z Heutersheima, na diplomě. Rytina z r. 1721 předvádí pravděpodobně Eugena Savojského a 30. roku po vítězství Sobieského (1713) dal si jeden doktorand vymalovati vítěze nad Turky, jemuž s nebes pomáhá v osudové chvíli polský světec Tovaryšstva Ježíšova, sv. Stanislav Kostka.

I obrazy světců jsou výmluvným výrazem dobové nálady. Hlavní slovo v ní má sv. Jan Nepomucký a světcové řádu jezuitského.

Sv. Jan Nepomucký se po prvé vyskytuje na diplomě z r. 1687, jenž byl vyryt podle náčrtku augustiniána Lublinského. Pak se s ním potkáváme v r. 1698, v r. 1703 dokonce dvakrát, později pak pozorujeme, jak při tomto hrdinovi doby spolu zápolili dva umělci: domácí Freindt, jehož rytinu nacházíme v r. 1715 a 1722, a cizí Bergmüller-Heiss v l. 1715–16. Kromě toho nacházíme diplomy se sv. Janem Nepomuckým v roce 1729,

1737 a 1738. Obrazy světcovy z doby před jeho blahorečením jsou zvláště zajímavý, neboť nám tlumočí rozpaky umělců, kteří by mu bývali rádi dali nad hlavu gloriolu, která ještě nebyla přípustna. I pomáhalí si oněmi zázračnými hvězdami kolem hlavy seskupenými! Pozoruhodný jest i obraz z r. 1722. Působí na nás dojmem, jako by Morava a zvláště Olomouc žárlil na českého oslavence a proto ho toho roku zvěčnil i s olomouckým mučedníkem za zpovědní tajemství, bl. Janem Sarkandrem. Představuje sv. Jana Nepomuckého, jak vítá na věčnosti svého druha v utrpení, který však teprve čeká na své oslavení, nemáje žádné svatozáře kolem hlavy.

Po sv. Janu Nepomuckém těšil se největší lásce olomouckých akademiků apoštol pohanů sv. František Xaverský. Po prvé zdobí jeho podoba doktorský diplom v roce 1698, po druhé se setkáváme (1701) s vyobrazením jeho smrti vyrytým Freindtem podle předlohy olomouckého malíře Schotta. K témuž předmětu se vrátili v roce 1759 i domácí umělci Kilián-Hirml. S tímže obrazem se shledáváme i v letech 1704, 1707, 1713 a 1715. V roce 1709 a 1717 již k nám pronikly obrazy z Augšpurka, představující, jak sv. František křtí. Jiné obrazy světcovy jsou na diplomech z let 1715 a 1721.

K sv. Františku Xaverskému se řadil sv. Augustin. Nebylo tomu snad proto, že by tento světec-filosof býval nějak u posluchačů tuze populárním, nýbrž z jiné příčiny: za protektory promočních slavností bývali tu a tam bráni preláti augustiniánských a premonstrátských kanonií, majících reguli sv. Augustina. Aby se oslavenci zavděčili svým protektorům, tedy si vybírali obrazy sv. Augustina. První diplom s tímto světčcem pochází z r. 1708 a jest dílem olomouckého rytce Freindta. O rok později (1709) přichází již augšpurský Heiss s jiným obrazem a pak již následuje celá řada vyobrazení tohoto světce závodících spolu v barokní bohatosti. Jsou to obrazy z let: 1716, 1721 (dva různé obrazy), 1722, 1729, 1732, 1737 a 1738.

Po sv. Augustinu jsou to jesuitští světci, kteří jsou na diplomech nejpočetněji zastoupeni. To jistě není nic divného, povážíme-li, že olomoucká universita byla v rukou Tovaryšstva. Co do počtu obrazů byli spolu skoro stejni zakladatel sv. Ignác z Loyoly, sv. Jan Bergmann a sv. Alois. Sv. Ignác se vyskytuje po prvé v r. 1696, a to dvakráte, v r. 1703 ho zvěčnil Freindt. V r. 1731 představuje se nám dvěma různými způsoby, a to: Se spolubratry před Ukřížovaným, po druhé ve společnosti P. Marie s Ježíškem. Sv. Alois po prvé zdobí diplom v r. 1722. Je to krásný obraz jeho sv. přijímání a není divu, že se vyskytuje hned na dvou diplomech. Jiný obraz je z roku 1729 a 1745. Třikrát se vyskytuje (1732, 1733 a 1737) v pázecím úboru u děla. Obraz tento je dílem bezpochyby českého umělce (podle jména) Václava Prieceze. — Sv. Jan Bergmann zdobí tři diplomy a sice v r. 1717, 1719 a 1730. Tolikrát i sv. Stanislav Kostka: 1714, 1717 a 1737. Jeho vyobrazení na př. dvakrát sv. přijímání jsou ozdobou olomoucké sbírky. Rovněž třemi vyobrazeními jest zastoupen sv. Karel Boromejský a sv. Norbert. Tento jest většinou na diplomech souvisících nějak s premonstráty. Bohatostí se řadí k sv. Augustinovi.

Dva obrazy má sv. Tomáš Akvinský. Oba pak již vyryl olomoucký Freindt, jeden je z r. 1722, druhý z r. 1733. Na obrazech sv. Tomáše vidíme právě rozdíl mezi domácími a cizími předlohami. Kdežto na domácí

stojí v portretní ztrnulosti, na cizí drží v ruce pero a hledí k nebesům.

Z obrazů zastoupených po jednom kusu jsou pozoruhodny dva: Nejsv. Srdce Páně a sv. Václava. První náleží k nejstarším dokladům vznikajícího kultu B. Srdce, druhý dokazuje, že urození doktorandi nezapomněli na svého patrona sv. Václava. Dal si jej totiž na svůj diplom jeden vrtislavský kanovník, jemuž olomoucká kapitula byla protektorkou při promoci.

Celkem tedy můžeme o olomouckých diplomech jakožto dokumentech doby říci toto: Domácí umělci na sklonku XVII. století si libují v motivech domácích, pozdější doby, kdy u nás zvítězili umělci zahraniční, přinesly nám obrazy světců odpovídajících více úctě celé církve. Proto z našich domácích světců uhájil svou posici jenom sv. Jan Nepomucký, patron to české provincie jezuitské, jež dovedla na skvostných olomouckých diplomech zvětšiti své řádové světce.

Dr. Augustin Neumann

Tvář

Tvář tvoji
a mou tvář též
řezalo jedno dláto boží.

A proto věčně jak ohnivý keř
srdce v nás hoří.

Čas příhod všedních rozvířiv prach
smetá ho nám v brázdy rysů.

Pod maskou ze hmoty
ve hrudách lopoty
zachmuřujem se tichých po hodinách.

A pouze proto
trváme tu,
zmáhajíc nejtěžší trud,
abychom vydali plamen svých snů
a ušli záhuby
a ušli pádu.

přel. Jan Karník

Antoni Madej

O k n a

In memoriam Václava Sládka a Otakara Jirániho

Českou klasickou filologii opustili dva mužové, jejichž ztráta nemůže být naší vědě lhostejnou, Václav Sládek a Otakar Jiráni. Oba vyšli z přísné vědecké školy profesora pražské univ. Josefa Krále a oba následovali odkazu svého velkého mistra; nejenom že pěstovali klasickou filologii v celém jejím rozsahu, ale hleděli též udržovati živý styk s ostatním českým světem kulturním.

Václav Sládek (nar. 1858, zemřel v listopadu 1933), bratr zesnulého básníka Josefa V. Sládka, profesor na gymnasiu v Praze II, Spálená ul., pak ve Vys. Mýtě a posléze na bývalém gymnasiu v Praze III., věnoval se hlavně řecké literární historii. Po několika drobnějších pracích, jako na příkl. „Jak tragikové řečti přispívali k třibení názorů o božství“ (progr. gymn. Praha II, Spálená ul. 1883 – 1884), „Nákres řečnictví starých“ (progr. gymn. Vys. Mýto 1884 – 1385) a j., přikročil k sepsání soustavného díla o řecké literatuře, které vyšlo pod názvem „*Dějiny řecké literatury doby klasické*“ (Praha 1898, Jed. čes. fil.), které sice místy – pro přirozený vývoj vědy – zastaralo, ale dosud zůstává našim základním a neprávem zapomínaným. Bylo by záhodno nově je zredigovati. – Vedle tohoto hlavního jeho díla nesmí být zapomínáno též na Sládka-překladatele. Přeložil Dionysiův či Longinův spis „*O vznešení*“ = *περὶ ὕψους* (progr. gymn. Praha III, 1902 – 1904, druhé, nově zredigované vydání v Praze 1931, nákl. Spol. přátel antické kultury), velmi zajímavé to dílo literární kritiky řecké, pocházející od neznámého autora asi z I. stol. po Kristu a rukopisy neprávem připisované Dionysiovi neb Longinovi. Dále se podjal obtížného úkolu překladem 12 knih *Platonových „Zákonů“* (Praha 1925 – 1926, Čes. ak.), posledního a nedokončeného díla Platonova, doplniv tak vhodně překlad „*Ústavy*“ z pera dr. Frant. Novotného.

Dr. Otakar Jiráni (nar. 1879, zemřel v lednu 1934), zprvu gymnasiální profesor v Kyjově, Litomyšli a Praze II, Truhlářská ul., pak od r. 1918 profesor na filosofické fakultě Karlovy university, pěstoval klasickou filologii v celé její šíři, zabývá se otázkami gramatickými, literárními, mythologickými a j. České vzdělanosti prospěl několika mistrnými překlady a spolu s dr. Fr. Novotným (univ. profesorem v Brně) nejvíce se zasloužil o prozkoumání antických vlivů na naši literaturu a o upozornění na ty zjevy a projevy antiky, jež jsou významu všelidského.

Z jeho prací mluvnických vyniká široce založená „*Skladba jazyka latinského*“, dílo bylo rozvrženo na čtyři svazky, vyšel však pouze díl I. „*Skladba věcí jednoduché*“ (Praha 1915, Jedn. čes. fil.). Práce Jirániho jest ojedinelá, ježto je založena na názorech dr. J. Zubatého o vývoji indoevropské věty (věta interjekcionální – věta nominální – věta slovesná), takže je tím více litovati, že Jiráni své práce nedokončil. Že však o ní dále pracoval, to ukazují drobné mluvnické příspěvky, občas tu a tam otiskované, jako na příkl. „*Jména měst při určeni místních jmen v latině*“ (Mnema, sborník k sedmdesátinám dr. J. Zubatého, Praha 1927) a j.

Z oboru literární historie vedle drobných příspěvků vyniká hlavně synthetické dílo „*Slovesné umění starého Říma*“ (Praha 1925 G. Voleský) uznávající závislost latinského písemnictví na řeckém (zjev to v chápání tehdejší literární kritiky nikterak závadný), ale ukazující při tom celou řadu zjevů, kde se římské umění propracovalo k samostatnosti. Ohlaseš bilingua Vergiliova vznikla cenná monografie „*Vergilius*“ (Praha 1930).

Nejoblíbenějším polem působnosti byla Jirániemu mythologie, a to zvláště mythologie

římská. Z prací tohoto oboru budtéž jmenovány: „*Mythologické prameny Arnobiova spisu Adversus nationes*“ (L. fil. 1908), „*Zlatá ratolest Aeneova*“ (Sbor. fil. II 1911), výklad k VI. zpěvu Verg. Aen., „*Episoda o Polydorovi ve Vergiliově Aeneidě*“ (III. zpěv) (prog. gymn. v Praze II, Truhlářská ul. 1911 – 1912), „*Stav mythologického badání v posledním desetiletí*“ (L. fil. 1910) a j.

V překladatelské činnosti jeví se Jiráni věrným žákem Jos. Krále. Překládá podle možnosti věrně filologicky, ale při tom vkusnou a uhlazenou češtinou. Z řečtiny přeložil Euripidovy „*Bakchý*“ (Praha 1925) a MUSAIOVO EPHYLLION „*Hero a Leandros*“ (Praha 1918, 2. vyd. 1932), z latiny celé dílo G. Horatia Flakka (Ódy a epódy 1923, Satiry 1929, Listy 1929) a výňatek z Apulejových Proměn, půvabnou pohádku „*Amor a Psyche*“ (Praha 1924, 2. vyd. 1926).

Ze záslužných prací, prozkoumávajících pilně, která působila antická literatura na literaturu naši, stojí na prvním místě důmyslné a mistrné *rozbor*y antických vlivů na *dramata Jar. Vrchlického* (ve Sbornících Společnosti Jar. Vrchlického), dále *Antické ohlasy v Kollárově „Slávy deři“* (L. fil. 1911) a posléze cenné studie o *antických vlivech na selanky a lyriku Jána Hollého* (Sbor. fil. 1922, časopis Bratislava 1928). Zde podnikl Jiráni průkopnické práce velké činnosti, která nás ještě čeká.

A posléze jsme řekli, že Ot. Jiráni – v době, kdy se u nás brojilo proti výlučně klasické převaze středoškolské výchovy – upozorňoval bystře na ty zjevy antiky, které mají význam pro každou dobu. Sem spadá jeho přehledný spis „*Řecká a římská vzdělanost ve vývoji evropském*“ (Praha 1921) a řada populárních staí v Přednáškách a rozpravách Spol. přátel antické kultury, jako v II. svazku (*Řečtí filosofové a mystici* 1926) načrtl *filosofii v období hellenistickém*, ve IV. svazku (*U kolébky křesťanství*, 1929) promlouvá o *antické společnosti a antic. náboženství v době Kristově*, a v VI. svazku (doba Augustova, 1933) o *písemnictví a náboženství dohy Augustovy*.

Po dr. Frant. Grohovi převzal redakci „*Listů filologických*“, kam napsal řadu příspěvků o nových nálezech, nových knihách a j.

Ač Jiráni působil od převratu na universitě, nezapomínal, jako bývalý středoškolský profesor, na potřeby střední školy a uspořádal a poznámkami opatřil výborný „*Výbor z římské lyriky*“ (1921, 3. vyd. 1930, kdy vyšlo i slovensky), „*Výbor z listů Ciceronových*“ (1920, 2. vyd. 1922, vyšlo i slovensky), znovu upravil některé edice Rob. Nováka a posléze s dr. Bohumilem Rybou přikročil k zpracování *Latinské mluvnice* pro stř. šk., z níž zatím vyšel díl I. (1933) o hláskosloví a tvarosloví.

Shrneme-li vše, můžeme klidně do úst zemiřelého učenice vložit Horácova slova: „Non omnis moriar multaue pars mei vitabit Libitinam . . .“ Oldřich Svovil.

Bůh – hrnčíř

(Dodatkem k soupisu v „Arše“, r. XIX, str. 317-319, r. XX, str. 136-137 a r. XX, str. 294.)

XVIII.

Antonín Čermák ve své homiletické sbírce „Nedělních Kázání druhého ročního běhu Děl druhý . . . W Praze a Hradce Králové . . . 1838.“ – Neděle XVI. po sv. Duchu, str. 152:

„ . . . pyssněti měla by se hljna, která z pauhé milosti Boží obživla? O tak y každý třep proti svěmu mistru, an ho z hljny zformoval, a pro lepšjy prodeg oklegtoval, powstati a hrděti se může.“

XIX.

Ant. Pinsa otiskuje v „Českém lidu“, roč. XVII, 1908, str. 245, několik náhrobních nápisů, které pro hřbitov v Albrechtci skládal farář Vít Cíza. Jeden z nich je *Na hrncíře*:

Hrncíř dělá z hlíny hrnce, z hlíny povstal též člověk; Hrncíř libě zde spočívá, dokončil svůj on též věk. Jako hrnec jsme my křehcí, ctnost naše se roztlouká, všelikými neprávnostmi, třepin tu z ní vykouká. Panic, panna roztlouká zde svou nevinnost mrzkostí. Pijan, hejřil, břichopásek, svou střídmost zas marností. Lakomec a lichvář zkrblý, svou štedrotu, mamonou, zhovadilý cizoložník, věrnost krivou přísahou; Zlodějové, přijímači, lásku k bližním nátekem. Za který jich mučit bude, pekelný das svým vztekem: Páni zlí a představení, važnost svou zlým příkladem. Běda všem zlým na věčnosti, až souzeni tam budem! Snažme se tu ty třepiny ctností našich sbíratí, Nebo ony jen pokáním mohou se zas setřítí.

XX.

„Sbírka výkladův a kázání. Sebral a vydal Emilian Veverka. Svazek čtvrtý. V Praze... 1854.“ Str. 116: Na den narození P. Marie. Od Emanuela Doležala:

Kde jsou medle mocní císařové a králové časů minulých? Kde někdejší dosti proslulí hrdinové tohoto světa? – Všichni jsou od smrti uchváćeni; v prach a popel proměněni. Co je tedy tělo člověka? – Nádoba utvořená z hlíny, jako hrncíř ji robí, kteráž svým časem se rozráží, a v střepiny se mění.

Otto F. Babler.

Polská hlídka

Svaz polské katolické inteligence v Lublíně vydal sborník přednášek, konaných v rámci Katolické akce pod názvem „*Názor katolíků na krizi*“.

Kniha obsahuje velmi zajímavé přednášky dr. Jos. Pastuszky „O krizi v životě duchovním“, dr. K. M. Morawského „Krise kulturní“, dr. A. Szymańskiego „Krise hospodářská“ a j. Týž svaz vydává měsíčník „*Proud*“, v jehož prosincovém čísle je vzpomenuo Chestertonova díla St. Francis of Assisi, které vyšlo právě před deseti lety.

Antoni Madej, překladatel z češtiny, vydal najednou dvě knížky „*Tvář*“ a „*V hroudě země*“. Poslední knížka svědčí, že Madej roste v svém básnickém projevu, třeba že si dosud neukládá přísnějšího měřítka co do formální dokonalosti. To je však zásadní vada téměř celé mladé poesie polské.

Jalu Kurek. Přibližně v době brněnského orgánu *Devětsilu* „*Pásma*“ vycházela v Krakově „*Zwrotnica*“ za redakce Tadeusze Peipera. Cíle obou skupin byly asi tytéž. „*Zwrotnica*“ byla snad ještě o nějakých 45 proc. levější a její poslední číslo vyšlo v červnu 1927. V té době Jalu Kurek, jeden z členů krakovské avantgardy, ještě „trpěl“ lyrismem, jak sám o sobě praví v 1. čísle *Linje*, kterou vydává od května 1931. V témže čísle potřeli s Julianem Przybošem dosavadní „kolovrátkář“ trpící melodičností a veršotepece píšící pro zamilované dívky pensionátů. Dnes se Jalu Kurek vyhojil z lyrismu a ač se usměrnil značně vpravo, je přece sympatickým zjevem v nejmladší moderní polské poesii. V jeho *Linji* spolupracují Julian Przyboš, Mila Elin, Jan Brzękowski a velmi nadaný Marjan Czuchnowski, v němž politický, komunistický názor světový ubíjí básníka. Ale osobností vůdčí jest Jalu Kurek, básník dneška a autor vzletného manifestu na o-lavu R. P. P. Právě vydal dosud vyšlých 5 čísel „*Linje*“ souborně pod názvem „*Linja front ogólny*“.

Současně vydává *Marjan Czuchnowski* novou knihu básní „*TAK*“ – nezapírá ani zde revolučního agitátora a hlasatele revoluce, především revoluce selské. Tak – v železné skříní dnů jsme my! – volá a věří, že přijde den, kdy „panu v mordě – dynamit“. Marjan

Czuchnowski jest ještě velmi mlád. Život z něho udělá muže a jsme přesvědčeni, že se potom stane z agitátora – velkým básníkem, kterého si zamilujeme.

Po dlouholetém mlčení vydává krakovský básník *Adam Znamirowski* novou knihu básní „*Wir perspektivo*“. Básník žil život neklidný, který mu nepřinesl uspokojení. A ještě nyní vleče na svoji Golgotu tisíc křížů – ale praví, že je již vesel a zocelen. Dr. Znamirowski, zamyslete se nad svými kříži! Nepozorujete, že na nich visel *pouze Ježíš Kristus*? Pohleďte naň, v *Něm* jediné naleznete to, po čem jste dosud marně toužili.

Jan Matejko, geniální polský malíř, zemřel před 40 lety – 1. listopadu 1893 – narodil se v Krakově 1838 v domě čis. 41 v ulici Florjaňské a v témže domě zemřel. Otec Jana Matejky – František Matějka, narodil se 13. ledna 1793 v Roudnici čis. 18 u Hradce Králové a přišel roku 1807 do Polska. Vzácný překladatel Čechových „Písní otroka“, polský básník *Maciej Szukiewicz*, kustod Matejkova musea, v které byl rodný dům mistrův po jeho smrti přeměněn, vydal právě vkusně vypravenou monografii o velikém slovenském malíři, jenž věnoval našemu velehradskému chrámu skvělý obraz sv. Cyrila a Metoděje a jenž byl nazván Janem Karníkem „Člověkem božím“. O lidské povaze geniálního tvůrce svědčí slova, která pronesl krátce před smrtí své choti: „Nedovol, abych byl pochován v hrobě zasloužilých mužů; přál bych si však, aby „Zygmunt“ nade mnou zvonil, neboť jeho hlas poslouchám jako nejmilejší hudbu.“ Krakov vypravil nesmrtelnému Mistru pohřeb královský. Na rakovickém hřbitůvku v prosté hrobce jsou uloženy ostatky toho, který své zázračné umění posvětil vřelou láskou k národu, jehož vzkříšení bylo nedaleko.

Ad. Gajdoš.

Z nové poučné literatury.

Dr. Silvestr Braitó O. P., Církev. Myšlenky a doklady. Knihovny náboženské četby Živě zdroj, sv. I. Vydalo Universum, nakladatelství dobré knihy v Praze 1933. Str. 201. – Nová knihovna náboženské četby byla zahájena vhodně novým dílem jejího redaktora, jež je v podstatě dalším cyklem jeho předešlých homiletických spisů. Sám poznamenává, že to nejsou ani kázání ani přednášky, nýbrž jen materiál připravený ke konaným jím duchovním promluvám. A dodejme hned: materiál, jenž nutí čtenáře přemýšlet i domýšlet, ale při tom vzrušuje nejednou i cit a podněcuje k živé aktivitě. Z celé knihy dýchá oddaná láska a úcta k církvi, jež se přelévá i v duši čtenářovu. Vedle obvyklých, ale vždy časových temat projednává tu autor i takové otázky, o nichž se jinak méně mluví, na př. vylučnost církve, osobnost a společenství v církvi, pokora v církvi, jistota církve atd.

M.

Dr. Jos. Kratochvíl a Dr. K. Černocký, Filosofický slovník. Třetí zcela přepracované a rozmnžené vydání za spolupráce *Ot. Charváta*. Tiskem a nákladem Občanské tiskárny v Brně 1934. Str. 348. Cena 42 Kč. – Ve čtyřech letech třetí vydání – tot jest u odborného vědeckého díla nejlepší doporučení! A zvláště když každé vydání znamená tu nejen zvětšení rozsahu, ale i všestranné obsahové i formální zdokonalení. Původní spisek malého formátu vzrostl v objemnou knihu velké osmerky, tištěnou na velmi dobrém a trvanlivém papíře, přibýlo na 800 nových hesel, ostatní byla nově přehlédnuta, přepracována a doplněna, zvláště po stránce bibliografické. U věcných hesel přijdou jistě velmi mnohým vhod také překlady (něm., franc., angl. i lat.) jednotlivých pojmů. Neposlední předností slovníku jest, že si bedlivě všímá jinde tak zanedbávané filosofické práce české i slovanské, ač i jinak obsahuje hesla, jakých nenajdeme ani ve velkých naučných slov-

nících. Dlužno si jen přát, aby se kniha dostala do rukou všech vzdělanějších čtenářů: přispěla by tak nemálo k vyjasnění pojmů, s nimiž se skoro denně setkávají nejen ve vědeckých spisech, ale i v novinách, a vedla by jistě k touze po hlubším vzdělání a poznání pravdy. M.

Dr. Silvestr Braito O. P., Za příkladem svého Velekněze. Myšlenky pro kněžské exercicie a obnovy. Edice Rozsevač, kniha V. Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladat. pro Lidové knihkupectví v Olomouci, v březnu 1934. Str. 116. Cena 9.50 Kč. – Kniha zkušeného exercitátora, věnovaná výlučně kněžím. Autor zná jistě kněžskou duši, pronikl hluboko do jejich bojů a prací, chápe jejich bolesti i radosti a dovede o tom všem hovořit tu se soucitnou láskou spolubratra, tu s přísnou moudrostí lékaře i nadšenou silou duchovního vůdce. Chce vésti především příkladem Kristovým a k živému spojení s Ním ve všech obdobích kněžského života. Kniha opravdu vhodná, aby se stala trvalým průvodcem a rádcem každého kněze. M.

Dr. Jan Ev. Urban O. F. M., K Bohu. Vůdce duchovního života laické inteligence katolické. Vydalo Universum, nakladatelství dobré knihy v Praze 1934. Str. 381. Cena váz. 15 Kč. – Velmi pěkně vypravená knížka chce být pro katolické laiky tím, čím jest pro kněze breviář: denním průvodcem v modlitbě, ve stálém posvěcování při mši sv. a přijímání svátostí i vůdcem k činnému křesťanskému životu, jenž vede ke spojení s Bohem. Autor většinou opouští šablonu starších modlitebních knih, volí často nové cesty, ale čerpá při tom hojně z bohatých pokladů starověkých i novějších mistrů duchovního života a ovšem i z věcných zdrojů osvědčených liturgických modliteb. Knížka zasluhuje opravdu pozornosti naší inteligence. B. J.

Viktor Šklovskij: Teorie prózy. V překladu a s doslovem Boh. Mathesia. Vydal Melantrich v Praze. – Autor jest iniciátor formalistické metody v literatuře. Jeho Teorie prózy jest kniha hodnotná a bude zajímat především lidi pěstující literaturu. rv.

Jan Fischer, Dějiny hudby. Vydal Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě 1934. – Autor slovenských dějin hudby přistoupil k práci s předpokladem, že ve vývojovém cyklu názorů a útvárů skladebných i nástrojových zahrne význačné skladatele tak, aby celé dílo nabylo dramatického spádu a zaujalo živým a velkolepým obrazem hudebního rozvoje. Postupuje chronologicky, ale jednotlivé oddíly spíná závislostí na celku, takže čtenář vidí vždy v jediném komplexu rozvoj hudby zapjatý pevně v předpokladech dřívějších názorů a vysílající základy k dalšímu vývoji. Tím představují se dějiny hudby v zákonité velkoleposti, ve vztahu s myšlenkovými názory plynoucích desetiletí jako platný a nejkrásnější projev lidského myšlení a duše. Fischer rozdělil knihu na dva oddíly; v jednom povšechně pojednává o významu hudby, v druhém obírá se vlastními dějinami. Začíná od nejstarších památek, uvádí vývoj harmonický a vedle skladební techniky všímá si nástrojů, obsazení hlasu i orchestru. Poukazuje na rozvoj a zákonitost církevní hudby, zmohtnutí a zabírání stále větších okruhů, nové názory výrazové a technické, uvádí a zaznamenává i nejnovější vývoje hudební. Zajímavost je podtržena tím, že ve velkých kapitolách pojednal o slovanské hudbě a poukázal na její veliké místo v celkových dějinách. Kniha krásná a poučná pro každého je pěkně vypravena a vybavena obrázky skladatelů, různých nástrojů a náčrtů ukazujícími na základní formy a útvary techniky skladebné. R. Z.

Z nové beletrie.

Miloš Holas, Úzkost krásy. J. Nešněra, Praha 1933. — Rychlé přechody ze strážlivé formy k výbušným a temperamentním slovíčkářským hračkám bieblovského poetismu — to je náplň této Holasovy sbírky. Usilování o nevšední výraz a touha po uměle vyvolaném běsnění smyslů svádí často autora k neproniknutelné dekorativnosti. Teprve třetí oddíl sbírky prozrazuje autorovo východisko z chaotického slovního klubka. Tu pak dosahuje Holas formální i myšlenkovité virtuosity. — *eda*

Josef Knap, Cizinec. Román. Vyšel v Topičových Bílých kniháech. Grafickou úpravu navrhl Cyril Bouda. Vytiskla pro nakladatele F. Topiče Politika v Praze. Stran 191. Cena Kč 28.—. — Josef Knap nebývá obvykle jmenován mezi sloupy moderní české prózy. Jeho román však jest práce poctivá, vysoce hodnotná a získá svému autoru zaslouženou důvěru do budoucna. Úprava knihy je vzorná. — *rv.*

Jaroslav Maria, Kantoři a inspektoři. Román. Nakl. L. Mazáč v Praze 1934. Str. 320. Cena 25 Kč. — Po soudcích a advokátech, vojácích a diplomatech zaryl nyní autor do „kantorů“, vlastně více jen do školské správy, s níž se dostal na čas do styku jako advokát a romanopisec. Nalezl ovšem i zde dosti zatuchlé a prohnílé látky, v jaké si odezdávna libuje: okresní inspektor-školní paša, jehož libovali kryje politická partaj, papírové úřadování, osobní protekce atd., k tomu krvavá tragédie ubohé učitelky se sex. pozadím a kriniminální dohrou, lčená až s nechutnou podrobností, konečně poměr samého spisovatele k literární spolupracovnici-učitelce — to vše ukazuje místy bystrý postřeh autorův, ale často také osobní zaujatost, stranickost a snad i skandalizační záměry. Divně pak působí, napíše-li spisovatel sám o sobě: „Chlapík, že se mu ze žijících sotva který vyrovná“ (30). — *M.*

Gunnar Gunnarsson, Jon Arason. Román. Přel. Jos. Soukup. Edice Kozoroh, nová řada sv. I. Nakl. Lad. Kuncír v Praze 1934. Str. 371. Cena 42 Kč — V Gunnarssovi je k nám po prvé uveden nový seveřan, islandský, dánsky píšící romanopisec, básník i dramatik. *Jon Arason*, vydaný v originále teprve nedávno (1931), patří k jeho nejsilnějším dílům. Je to velká historická freska, v níž jasnými barvami oživuje svět nám tak odlehlý a neznámý: svět silných, hrdých, málomluvných, ale v činu různých, Bohu a rodné zemi věrných lidí z doby, kdy na Islandu vládla ještě stará víra i stará tradice. Tito katoličtí kněží a biskupové jsou ještě ženatí a celý způsob jejich života i jejich kněžská činnost jsou daleko od kněžského ideálu, jaký vypěstovala církev na západě. Takovým jest i hrdina románu, jenž se stal skoro přes noc z čeledína knězem a pak biskupem, vládl pevně jako král nad svými poddanými, až posledně padl mužně jako poslední katolický biskup na Islandě. Z knihy umělecky silně dýchá autorova láska k rodné zemi a jejím dávným lidem, ne vždy ideálním, ale povahově ostře vyhraněným, poctivým a přímým. — *M.*

Miloš Crnjanski, Svatá Vojvodina. Povídka. Přeložil a vydal František Čuberka v Pozořicích 1934. — Sličná knížička vyšla v bibliofilské úpravě z osvědčené tiskařské dílny Kryla a Scottiho v Novém Jičíně, přináší jednu z nejvýraznějších a nejoriginálnějších kratších próz hlavního představitele nové jihoslovenské literatury. Crnjanski je zřejmě veliký mistr stylu, nadaný nadto jedinečným smyslem charakterisačním: jak výrazně lidské typy podařilo se mu zachytit v pouhé povídce! A stejně výrazně je tu promítnuto

celé dějové prostředí, jehož ovzduší nezapře příslušnosti ke kulturní oblasti, nám značně odlehle, východnější. Vyrovnanost dějové stavby, barvitost výrazových prostředků, plasticnost obrazů popisovaného prostředí, a zase střídmost v citovém projevu, nadosobnost autorova, jež dovede potlačit vlastní účast citovou, to vše dává celek tak umělecky vyvážený, že nelze – co do *intensity* čtenářského zážitku – nevzpomenouti největších mistrů ruské prózy, zejména Turgeněva. Z. S.

J. F. Rosulek: Černožlutý mumraj. Román. Čtvrté vydání. Díl I. a II. Nákladem L. Mazáče v Praze 1934. V. Hrška navrhl grafickou úpravu a obálku. Stran 5+1. 44 Kč. Čtvrté vydání románu v našich poměrech nasvědčuje, že lidé ještě posud se zálibou se brodí v neřestech, které měly býti již dávno zapomenuty. rv.

Poznámky a zprávy

St. K. Neumann o literárních katolících. Rozpravy Aventina (č. 7.) přinesly článek *Pověra ruralistů* z pera St. K. Neumanna, tohoto posledního českého anarchisty, starčeckého vyznavače Satana, jenž je podoběn, jak správně mu kdysi napsal Josef Florian, hroznům, které nechťejí za živý svět dopustiti na sebe blahodárnou působnost tohoto vyhnanství a raději uschnou na nějaké *hrozinky*, než by se daly připravití na dobré víno. Ve zminěném článku, věnovaném ruralistům, nenechal si Neumann ujíti příležitosti, aby se neotřel o *literární katolíky*. Odvolává se na Pavla Eisnera (!) a tvrdí, že lenost je jednou příčinou toho, že se mnozí literární katolíci v době deprese. (Totéž jsme slyšeli již jednou v přednášce Jos. Hory, komunistického běhence.) Převeźme se – pokračuje Neumann – prostě stará a hotová ideologie s dlouhou tradicí a s bohatou i kočetní fraseologií a dvě třetiny práce jsou ušetřeny, neboť netřeba se už ničemu učiti. A hlavně setrvá se v mezích tradice a pořádku (to se ovšem anarchisticcko-komunistické ideologii nezamlouvá), nenarazí se nikde při troše opatrnosti a narazí-li se přece, je z toho jen žurnalistická vojna, která spíše prospívá než škodí odbytu. *Svíčkové báby jsou tedy na pochodu.* Jalovými vývody Neumannovými netřeba se ovšem vážně obírat. Nás *neliterárních katolíků* se vlastně ani netýkají. Zaznamenáváme jen pro informaci těch *literárních katolíků*, kteří snad se

domnívali, že básník ve stáří zmoudřel a že je možno s ním i v časopisech spolupracovati. Tot jeho odpověď! rv.

Nové antologie moderní lyriky. Referoval jsem v *Arše*, roč. XIX, str. 329, o antologii slovinské náboženské poesie *Slovenska religiozna lirika*, kterou uspořádal France Vodnik; nyní vydal jeho bratr Anton Vodnik, autor sympatické básnické sbírky *Vigilije* (Ljubljana 1923), rozsáhlejší antologii *Slovenska sodobna lirika* (nakl. Jugoslovanska Knjigarna, Ljubljana 1933, LII + 242 stran). Je to výběr básní asi čtyřiceti většínou ještě žijících básníků slovinských, který začíná u Dragotina Kettehoa a končí dnes sotva dvacetiletým poetou Bogomilem Futurem. Neznáme krásnější antologie soudobé poesie slovinské a musíme přiznati, že se pořadateli podařil úmysl, o němž mluvím ve svém doslovu, že totiž chtěl z tohoto výběru míti jakousi Knihu Hodinek, která by duchovně vnímavělo čtenáře ve chvílích soustředěnosti vodila světem krásy k pramenům vlastní oprostěné lidskosti. K antologii napsal Rajko Ložar rozsáhlý úvod a jsou k ní přidány podobizny všech zastoupených autorů. Vřele ji doporučujeme všem, kdož se zajímají o moderní literaturu slovinskou. – Pod titulem *Italští básníci 1900 až 1930* vydal Adolf Felix nákladem Ústavu italské kultury v Praze ve svých překladech antologii soudobé poesie italské (1933, 150 str., cena Kč 16). Jsou v ní zastoupeni vši-

chní významnější básníci moderní Itálie: Gozzano, Govoni, Moscardelli, Papini, Palazzeschi, Marinetti, Cardarelli, Ugo Betti a j. Překlady jsou velice dobré, úvodní slovo prohlubuje naše poznání současného italského básnictví.

O. F. B.

Jihoslovenské básnictví. Antologii z poesie jihoslovenské v německých překladech C. Lucerna, Farhy-Josifa, Neumanna, Stefanoviče, Manojloviče, Hausera a Jovanovičové vydala u příležitosti XI. sjezdu PEN-klubu v Dubrovniku 1933 Národní Prosveta v Beogradu. Propagační výtisk obsahuje zdařilé překlady předních jugoslávských básníků. Věstranně uspořádaný výběr zahajuje pestré pèle-mèle z díla J. Dušiče. I z ostatních překladů z Nazora, Rakiče, Domjaniče, San-tiče, Vidriče, Jakšiče, Vinavera, Živojnoviče, Maksimoviče a ostatních je možno udělat si celkový přehled jihoslovenské moderny. A více tento dosti obsáhlý výbor nežádá. Je nutno jen litovati, že dosud nevyšlo v českém překladu podobné dílo (česká literatura je na překlady z nejnovější poesie jugoslávské velice chudá, záslužnou práci tu konají jen překlady O. F. Bablera), které by zpopularisovalo jihoslovenský Parnas u nás a které by přispělo jistě i značně k realizování československo-jugoslávské literární vzájemnosti.

— eda

Chorvatské písně pro děti. Ocenili jsme už v časopise *Nová muzika*, který vydávala Glasbena matica v Lublani (roč. I, č. 3) krásu, originalitu a bezprostřednost dětských popěvků, které skládá veliký chorvatský hudebník dr. Božidar Širola. Nyní vydalo záhřebské Družstvo sv. Jeronima, o jehož jiných publikacích jsme v *Arsé* už nejednou referovali, sbírku třiceti těchto popěvků: *Abeceda za naša čeda, koja se pjeva u gleda* (slova napsal Velimir Deželich ml., zhudebnil Božidar Širola, obrázky zdobil Z. Wyroubal, 40 str., cena 30 Din.). Texty Deželichovy jsou psány v opravdu národním duchu a z národního ducha jsou tvořeny také zpěvy Širolovy, složené pro dětský hlas průvodem piana, a po této strán-

ce sešit jistě náleží k nejkrásnějším hudebninám, jakých se nám v posledních letech dostalo z Jugoslavie. Písňe jako *Čarna gorro . . .*, *Fiole, fiole . . .*, *Javorina planina*, *Kako tjeraju kokota*, *Nunu, nunu, nunuška . . .*, *Umre Rajole . . .*, anebo *Zibarica*, náleží ke kabinetním kouskům čistého písňového umění. Deželich a Širola vytvořili tu dílko srčící vtipem a podmaňující si nás bezprostředností a srdečností, za něž jim i vydavatelstvu, Družstvu sv. Jeronima, budeme opravdu vděčni. V záplavě nevkusu, který se hálí do pompesní roušky modernosti, jsou Širolovy písně opravdovými osvícením. Slabou stránkou publikace jsou bohužel její poněkud banální ilustrace. Poeta a skladatel nenašli kongeniálního kreslíře, který by i výtvarnou složku tohoto rozto-milého dílka vybavil známkami umění čistého a národního.

O. F. B.

Cikánské pohádky. Tihomir R. Djordjevič začal už před více než třiceti lety, t. j. r. 1901 v Aleksinci, sbírat cikánské pohádky, které nyní vydává v naklad. Radomira D. Cukoviče pod názvem *Ciganske narodne pripovetke* (Beograd 1933, XVI + 264 str., cena neudána). V předmluvě píše Djordjevič zajímavé podrobnosti o své sběratelské činnosti mezi cikány a lituje, že se mu nepodařilo dokonale se naučiti cikánskému jazyku, takže si pohádky musil dáti vyprávěti v jazyku srbském. Vyloučil z přítomné sbírky šprýmy rázu obscenního, které už dříve otiskl v Kraussově *Anthropophyteii*, ale pojal do ní také asi patnáct zápisů tří jiných sběratelů, kteří cikánské pohádky zaznamenávali na jeho popud. Je tam několik etiologických legend, jsou tam povídky o vlkodlácích, šprýmy o Čosovi, pak vlastní pohádky, které nesou všechny známky cikánských pohádek, jak je známe ze starších sbírek Wlisslockého, Kopernického, Miklosiche a z časopisů *Journal of the Gypsy Lore Society* a *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*. Djordjevičova kniha je se svými přesně podanými texty a s čtyřmi připojenými statemi (o cikánských povíd-

kách se vztahem na srbské národní písně, o Mujovi a Alilovi v podání cikánů v Ulcinju, o biblických motivech v tradicích cikánských a o potopě v jihoslovanské tradici) cenným přínosem k literatuře o cikánských pohádkách. Škoda však, že autor přece jen do knihy nepojal také srovnávací poznámky o příbuzných látkách v Jižních Slovanů, o nichž mluví v předmluvě: jeho práce by tím byla velice získala na významu.

O. F. B.

Knjiga deseta (Desátý almanach). Jako každého roku, vydala i letos *Grupa sarajevskih književnika* (skupina sarajevských spisovatelů) vánoční almanach. Vůdcem GSK je velký dramatický spisovatel M. G. Čurčić. Je vůbec zvláštní, že většina členů GSK jsou dramatici, ať to už je V. Turnša, N. Mironova nebo Mihailo Miron. I básníci GSK zaujímají důležité místo v současné básnické tvorbě jugoslávské. Důkazem toho jsou jména M. Delibašić, H. Dizdār, H. Humo, I. Andrić a pod. Poesie V. Delibašićové byla přeložena z části i do češtiny. Skupinu prozaiků vede britký satirik Borivoje Jevtić, k němuž se druzí J. Salavestra, V. Ilijićová a M. Maksimović. Celý almanach je vydán na bibliofilském papíře a vypraven náležitě i graficky.

— eda.

Městská knihovna v Bydgoszci vydala u příležitosti desátého výročí svého trvání objemný pamětní sborník „Na Dziesięciolecie Biblioteki Miejskiej w Bydgoszcy 1920 až 1930“ (Bydgoszcz 1931, 286 stran, 15 obrazových příloh). Kniha, vydaná péčí ředitele knihovny dra Witolda Bełzy a v grafické úpravě Pawla Griniowa, má bohatý obsah beletrie (Henryk Zbierzchowski, Jan Pietrzycki, Josef H. Kajsiewicz, Marjan Gumowski, Witold Hulewicz, Zuzanna Rańska, Marcin Bielski) i naučných článků knihovnědných (Teodor Brandowski, Jan Klein, Kamil Kuntak, Feliks Pohorecki, Marjan Szykowski, Ernest Luniński, Adam Lewak, Aleksander Birkenmajer, Józef Weysenhoff, Stefan Vrtel-Wierczyński atd.). Sborník tak bohatý a krásný slouží venkov-

ské knihovně ke cti, a zaznamenáváme jej proto — byť opožděně — i na tomto místě.

O. F. B.

Dvě nová díla Ruth Schumannové. Kdo soustavně sleduje dílo mladé katolické spisovatelky a výtvarné umělkyně Ruth Schumannové, s radostí poznává, jak toto dílo každou básniřčinou novou knihou dozrává. K nedávno vyšlé prosaické knize *Amei*, kterou vydala v nakladatelství G. Grote v Berlíně a o které jsme referovali v *Arše*, roč. XXI, str. 336, připojila koncem r. 1933 v téže nakladatelství dvě nové knihy: sbírku sedmi novel „Siebenfrauen“ (199 str., cena brož. 3 RM, v celoplátěné vazbě 4-50 RM) a dětskou divadelní hru *Das Schattendäumelchen* (29 str., cena 40 Pf). Kdežto se básniřka v knize *Amei* obírala malým světem dítěte, vniká v povídkách *Siebenfrauen* do hlubin a tajemství dívek, žen a matek. Jsou to vesměs prózy, prosycené moudrostí a vřelým chápáním života a čerpané ze studnic, jejichž hloubce a čistotě se musíme podivovati. — V knížce *Das Schattendäumelchen* zdramatizovala Ruth Schumannová slavnou pohádku *Anderse-novu*, či lépe řečeno přebásnila ji v rozkošnou hru pro stínové divadlo, která bude jistě všude radostně přijímána. Obě tyto knihy podávají zároveň také pěkné ukázky drobné vytrvalé práce Ruth Schumannové: kniha *Siebenfrauen* je na ochranném obalu zdobena krásnou kresbou sedmi žen, a *Das Schattendäumelchen* podává v šestnácti roztomilých vystřihovánkách figuriny hry.

O. F. B.

Nové publikace: Dr. H. Havránek, *Dědictví otců.* Román. Cena 33 Kč. — R. Linhardt, *Ohnivý oblak.* Cena 7 Kč. Vydalo Universuun, Praha. — Lída Merlinová, *Tatíček Masaryk.* Mládeži. Cena 18 Kč. Šolc a Šimáček, Praha.

Redakční uzávěrka pro 2. svazek *Archy* jest koncem dubna. Adresy redaktorů: Em. Masák, Brno-Židenice. — Ad. Gajdoš, Brno-N. Černovice, Ferrerova 5.

Seznam knih

které vydala a nabízí

Družina literární a umělecká

v Olomouci, Wilsonovo 16.

B Á S N Ě

- F. B. Děrda: *V bouři života* (snížená cena Kč 4·50).
K. Dostál-Lutinov: *Orlí fanfáry* II. vyd. (Kč 10·-). *Květiny* Kč (10·-).
Ve mlýně světa (v tisku a vyjde letos).
Jan Karník: *Závěťi* (snížená cena Kč 4·50). *Vosí hnízdo*, epigramy
(Kč 7·40).
Fr. Kašpar: *Zastavené hodiny* (snížená cena Kč 6·-).
Fr. Kyselý: *Z říše světla* (snížená cena Kč 9·-).
Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhalo* (snížená cena Kč 4·50).
Fr. Strížovský: *Hvězdy Mariánské* (Kč 5·40).
J. Maria Slavík: *Legenda o neznámém světcí*. Bibliofilské vydání
(Kč 25·-).
Fr. Zýbal: *Pěl ptáček* (snížená cena Kč 4·-).
Rozebrány jsou: K. Dostál-Lutinov: *Šlehy a něhy*.
Fr. Dohnal: *Zklamané touhy*.

D I V A D L O

- Gabriel Ronaj: *Sluneční píseň* (Kč 2·-).
Fr. Strížovský: *Mariánský sloup* (snížená cena Kč 5·-).
Rozebráno je: Gab. Ronaj: *Ve městě*.

K N I H Y P R Ó Z Y P O U Č N Ě I Z Á B A V N Ě

- B. K. Bečvan: *Emča detektiv*. Románek mladé lékařky. Cena Kč 16·-.
Novinka! Apartní úprava!
Václav Bělohlávek: *Oheň Eliášův* (snížená cena Kč 7·-).
Fr. Dohnal: *Studie a profily*, I. díl (Kč 15·60), II. díl (Kč 25·60).
Hub. Havránek: *Duše Hané*, povídky a obrázky z Hanáckého života
(Kč 20·-).
Prokop Holý: *Suzanna*, biblický román (snížená cena Kč 12·-).
Jaroslav Hruban: *Pout do Ravenny*, román (snížená cena Kč 8·-).
Duše mosaik, román (snížená cena Kč 9·-).
Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*, životopisný obraz (snížená cena
Kč 9·-).

Lipanský Jetřich: *Athos*, cestopisné obrázky z mnišské republiky na hoře Athosu (Kč 11.60).

Fr. Odvalil: *Kavky na věži*, novodobý román ze života kněze (snížená cena Kč 12.-).

Dominik Pecka: *Matka Boží v trní*, román mladého kněze (snížená cena Kč 6.-). Na skladě už jenom asi 50 výtisků. *Jarní sonáta*, román ze studentského života (Kč 21.-).

Jar. Řehulka: *Tetky a ježibaby*, hanácké humoresky (Kč 10.60).

Sborník *Dante a Češi*, bibliofilské vydání brožované (snížená cena Kč 20.-), skvostně vázané (snížená cena Kč 50.-).

Břetislav Štorm: *Znaky stavu kněžského v zemích českých* (snížená cena Kč 8.-).

J. E. Trávníček: *Tobiáš Bébul*, povídky z Valašska (snížená cena Kč 8.-).

Jan Vyhřídál: *Když světová válka zuřila*, obrázky a dokumenty (snížená cena Kč 7.-).

Rozebrány jsou: B. K. Bečvan: *Nedobry*. Fr. Odvalil: *Svítlání*. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Dominik Pecka: *Assunta*. Jar. Řehulka: *Ministranti. Stréci*. Jan Vyhřídál: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?*

Ročníky II. až V. *Rodinného obzoru*, bohatě ilustrované a se zajímavou četbou prodáváme svým odběratelům po 2 Kč. Vhodné do lidových knihoven. Použijte této příležitosti, dokud jsou ročníky na skladě.

Ročníky V. (1917) až XXI. (1933) *Archy* máme též na skladě. Starší ročníky po rok 1928 prodáváme za podstatně sníženou cenu. *Studentům a bohoslovcům* vedle slev poskytujeme výhodné splácení. Dominika Pecky povídky *Člověčenství naše*, které autor vydal svým nákladem, rozesíláme za sníženou cenu 6 Kč.

Též knihy z bývalého nakladatelství *Evy*, na příklad W. Kozakiewicz: *Návrat*, román studenta, probíjejícího se k Bohu, dále H. Benson: *V rozbřesku budoucnosti*, román o apokalyptickém vědění umírajícího kněze-apostaty, pak B. K. Bečvana: *Hospic u zlaté hvězdy* a jiné expedujeme za neobyčejně sníženou cenu po 5 Kč bez poštovného.

Objednávky vyřizujeme obratem! – Každá objednávka je podporou svépomocné vydavatelské činnosti katolických spisovatelů.

Pište na adresu:

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ, Olomouc, Wilsonovo 16.

ARCHA

D
LU

XXII. ROČNÍK, SVAZEK 2

Charles Péguy, přel. Vlad. Stupka, Noc	89	Jože Pogačnik, přel. Otto F. Babler,	
Rajmund Habřina, Melodie	92	Romance o bolu	133
Rajmund Habřina, Situace soudobé		Antonín Šerý, Boží šlépěje v životě	
literatury v Jugoslavii	93	svěťce	134
Jan Dokulil, Osamění	95	Slavko Ježič, přel. O. F. Babler, Mod-	
Vladimír Stupka, Torso François		litba o půlnoci	139
Mauriaca	96	Richard Zemánek, Malíř A. V. Slaviček	141
Alois Boček, Odkvétání	102	Reinhard Johannes Sorge, přel. O. F.	
Václav Renč, V jítro zahalena	103	Babler, Job	143
Václav Zima, Básníci a svěťci	104	Katherine Mansfield, přel. Jan Doku-	
Alois Boček, Noc	107	lil, Večer	146
Jan Dokulil, V kořenech	107	GINNO NOVELLI, přel. Otto F. Babler,	
Adolf Gajdoš, Tichý den	108	Hlas	147
F. S. Horák, Maurové ve Španělsku	111		
Stefan George, přel. A. Gajdoš, Verše	116		
Kazimiera Iłhakowiczówna, přel. Ad.			
Gajdoš, Smuteční marš	117		
J. W. Goethe, přel. Bedřich Pflieger,			
Markétčina píseň	119		
Iwo Bauše, Návrat	120		
Rajmund Habřina, Zrak tančí nad			
hvězdou	123		
Petr Zapfel, Katastrofa	124		
Gino Novelli, přel. Otto F. Babler,			
Utrpení	126		
M. Remeš, Kardinál Schratzenbach,			
přítel hudby a divadla	127		
Karl von Eisenstein, přel. O. F. Babler			
Světlo	130		
Rainer Maria Rilke, přel. Adolf Gaj-			
doš, Krajina	131		

O K N A

Dr. B. Pflieger, K technice umění	148
Tullio Lunardi, Dvouletka – meziná-	
rodní výstava umění v Benátkách	148
adg., Poláci a my	149
a. g., Michal Rusinek jako romano-	
pisec	150
DAM., Krakovská skupina „X-Y“	151
Z nové poučné literatury	152
Z nové beletrie	154
Bibliografické poznámky	158
Poznámky a zprávy	159

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Perokresba Arn. Hrabala, Máj.	
A. V. Slaviček, Notre Dame.	
A. V. Slaviček, Koně.	

Nové publikace.

Z nakladatelství „Sfinx“ v Praze: Josef Roth: Pochod Radeckého. Osudy a děje staré říše.

Z nakladatelství L. Mazáče v Praze: Jan Vrba: Prokop Veliký. Dvoudílný román na památku bitvy u Lipan. – Jaroslav Maria: Bankéři a proletáři. Pokračování Mariových společenských románů. – M. B. Böhnel: Rašení. Rub středoškolské koedukace.

Z nakladatelství G. Francla v Praze: Jos. Petazzi S. J.: Kněžské panictví. Meditace. Přel. dr. Č. Tomiško. Stran 64. Cena 5 Kč. Krásné, myšlenkově hluboké úvahy.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Jos. Bradáč: Latinsky v 1000 slovech. Sešit 6. a 7. po 4 Kč. Velmi praktická a potřebná příručka!

Časopisy zasilané výměnou: Časopis katol. duchovenstva – Československá žena. – Cin. – Dětský svět. – Filosofická revue. – Gazeta literacka – Hlasy svatohostýnské. – Hlídka. – Kamenna. – Kultura. – Kvart. – Legio angelica. – Linie. – Náš domov. – Naše kniha. – Orel. – Prad. – Slovenské Pohľady. – Sursum. – Škola božsk. Srdce Páně. – Veraikon. – Věstník Jednot katol. duchovenstva. – Země sovětů. – Zet.

Noc

Má noci hvězdnatá, já tebe stvořil nejprve.
Tebe, která uspáváš, jež ve stín věčný pohřbíváš
všechna má stvoření
nejdivější, bujného koně, mravence pracovitého,
i člověka, tu stvůru neklidu.
Noci, které se zdaří uspat člověka,
tu studnu zmatku.
On sám jest neklidnější než celek všeho tvorstva.
Člověka, tu studnu zmatku.
Jako uspáváš vodu studně.
Má noci s šatem nesmírným,
jež jímáš děti i naději mladistvou
v záhyb svého šatu.
Však lidé těžko se zvládají.
Má krásná noci, já tebe stvořil první
a téměř ještě před první,
mlčící s dlouhými závoji,
tebe, kterou padá na zem první chut,
tebe, která rukama svýma šíříš, která rozléváš po zemi
první mír,
předchůdce míru věčného.
První odpočinek,
předchůdce věčného odpočinku.
První balzám tak svěží, první blaženost,
předchůdkyni blaženosti věčné.
Tebe, která uklidníš, balzámem potřebš, potěšíš,
Tebe, jež ovážeš rány i údy zmučené,
Tebe, jež srdce uspáváš a těla také,
srdce bolavá, těla trpící,
vysílená,
údy zlomené, boky zpřerážené
únavou, starostmi, úzkostmi
smrtnými,
útrapaní.
Tebě, jež vléváš balzám v hrdla rozervaná hořkostí,
balzám svěží,
má dcero velkodušná, já tebe stvořil první
a téměř dřív než první, má dcero s klínem nesmírným,
a věděl jsem dobře, co činím.
Snad věděl jsem, co dělám.
Tebe, jež uspáváš dítě matce na rukou,
dítě zcela ozářené stínem snu
a v něm se smějící, tajně smějící se důvěrou v svou matku.
A ve mne,

smějící se tajně záhybem vážných rtů,
tebe, jež v něm zkolébáš dítě nevinností zplna překypující
a důvěrou
v náručí své matky.

Tebe, jež jsi vždy večer pokládala dítě Ježíše
v náruč Nejsvětější a Neposkvrněné.

Tebe, která jsi sestrou fortnýřky naděje.

Má dcero ze všech nejprvnější, která i vítězíš,
která někdy vítězíš,

která vkládáš člověka do dlaně mé Prozřetelnosti
mateřské.

Má dcero *jiskřící i temná*, já tebe zdravím,
která napravuješ, živiš a odpočinek skýtáš,

ó mlčenlivý stíne.

Takové ticho panovalo před stvořením neklidu,
před začátkem vlády neklidu.

Takové ticho bude vládnouti, ale ticho světla,

až se všechen tento neklid stráví,

až se všechen tento neklid vyčerpá.

Až vyberou všechnu vodu ze studně.

Až se stráví a vyčerpá všechen nepokoj

člověkův.

A takto, dcero má, jsi ode dávna a přece zpožděna,

vždyť v této říši neklidu nám znovu připomínáš,

takřka obnovuješ,

ba skoro započínáš Klid ten předchozí,

kdy duch můj létal nad vodami.

Však také, dcero moje hvězdnatá, má dcero

s pláštěm ztemnělým,

jdeš napřed přespříliš a brzy přicházíš.

Neb hlásíš, představíš a téměř každý večer zahájíš

můj veliký neklid světla

věčného.

Ty noci, svatá jsi, veliká a krásná,

noci s pláštěm velikým.

Mám tebe, noci, rád, zdravím, zbožňuji tě,

má velká dcera jsi, mé stvoření,

ó krásná noci, dcero má, v plášť hvězd se halicí.

mně připomínáš samému to ticho nesmírné,

jež bylo dříve, než otevřel jsem propast nevděku.

Mně hlásíš samému to ticho nesmírné,

jež nastane, až zavru je.

Ó sladká, velká, svatá, krásná noci, snad nejsvětější

z mých všech dcer, ty s velkým pláštěm hvězdnatým,

mně připomínáš ticho bez konce, jež bylo na světě

před lidské vlády počátkem.

Mně hlásíš ticho veliké, jež bude

po konci vlády člověka, až znovu žezlo uchopím.
 A předem na to někdy vzpomínám,
     neb člověk vskutku mnoho hlučívá.
 Však zvláště, Noci, mně připomínáš onu noc
 a já jí věčně budu vzpomínat.
 Již devátá hodina odbila. To bylo v Izraele zemi,
     mého národa.
 Vše bylo ztraceno. Příhoda ta nesmírná.
 Od šesté hodiny již zemi kryla tma až do hodiny deváté.
 Vše bylo ztraceno. Již o tom nemluvme. Mně bol to působí.
 Ten sestup mého Syna záhadný v lidí řad
 a k lidem.
 Též proto, jak s ním jednali.
 Těch třicet let, co tesařem byl u lidí,
 ta léta tři, co lidem kázával
 a knězem byl.
 Dny tři, v nichž stal se lidskou obětí
 a u lidí.
 Ty noci tři, v nichž u lidí byl mrtev,
 u lidí smrtelných.
 Těch roků sta a sta, co hostií jest pro lidi.
 Vše bylo stráveno, i příhoda ta záhadná,
 již já, Bůh, ruce své si svázal na věčnost,
 již Syn můj svázal ruce mé.
 Však vázaje mé ruce spravedlivé též rozpoutal mé ruce
     slitovníka
 a proti právu mému sám si také právo našel.
 To právo lásky, to právo naděje. Vše bylo skončeno,
 jak bylo třeba. Jak státi se mělo. Jak hlásil to proroků hlas.
     Opona chrámová ve dvě se roztrhla shora až dolů.
 Pak chvěla se země a skály pukaly
 a hroby se otevřely. A mnohá těla svatých, již mrtvi byli,
     vstala z mrtvých.
 A k hodině asi deváté Syn můj zvolal
 hlasem, jenž nezmizí. Všechno se skončilo.
     Vojáci v kasárna vraceli se.
 Se smíchem a žertem, protože služba se končila,
 stráž, kterou již nenastoupí.
 Jen setník jeden zůstal a mužů několik,
 by posádkou malou hlídali vršek ten bez váhy.
 To břevno, na němž visel můj Syn.
 Jen několik žen tu zůstalo
 a Matka tam byla.
 Snad ještě někteří učedníci a ještě neví se jistě.
 Neb každý člověk smí právem pohřbíti svého syna.
 Na zemi každý člověk, má-li to neštěstí,
 že nezemře před svým synem. A já sám, já Bůh,

své ruce svázány maje tou příhodou,
já sám v minutě té Otec po tolika otcích,
já sám nesměl jsem pohřbítí svého Syna.
Tu přišla jsi ty, ó Noci,
ty dcero má, drahá mezi všemi a vidím to ještě a viděti
budu věčně,
tu přišla jsi ty, Noci, a rubásem velikým skryla
setníka a jeho muže římské,
Pannu a svaté ženy,
a horu tu s údolím, na něž večer již klesal
a národ můj Izrael, hříšníky a s nimi toho, jenž umíral,
umřel jest pro ně.
A lidé Josefa Arimatejského se již blížili
nesouce bílý rubáš.

(Předsiň tajemství druhé ctnosti.)

Přel. Vladimír Stupka

Charles Péguy

Melodie

O čem to blouzníš, tichá melodie,
když pod šerem tvá křídla šelestí,
zmámený sluch tě s novou básní pije,
ač dávno tě tak zná, ach, sestro bolesti.

Ach, sestro bolesti a sestro dlouhých bdění,
nad ložem smrti visí viola,
ty chvěješ se, že nikdo, nikdo není,
kdo sejme violu a se strun zavolá?

Ach, zavolá, že se zemí sen smísí
a sejme kletbu zlou pro jedno sladké ach,
v němž rozplyne se stín, ten podivný stín čísi,
jenž zahalen v nás jde jak mlha po horách.

Ach, zahalen v nás jde a nikdy neopouští,
svou ironií živ, již třísní vločky tuch,
ach, zahalen v nás jde po zemi, moři, poušti,
že člověk satanem je půl a půl Bůh.

O čem to blouzníš, tichá melodie,
když pod šerem tvá křídla šelestí,
extase noci se tě nedopije,
tma nevylibá, sestro bolesti.

Rajmund Habřina

Situace soudobé literatury v Jugoslavii

Jsou sice hlasy, které považují srbskou, chorvatskou a slovinskou literaturu za organický celek, ale přesto by bylo velkým omylem domnívat se a tvrdit, že Jugoslavie má jednotnou literaturu. Takové pojetí je mechanické a hrubé apriorní: a my nejsme oprávněni ani toho, abychom kladli v literárním rozrůznění Srbů, Chorvatů a Slovinců jako analogický zjev poměr Čechů a Slováků. Neboť lze tvrdit jen tolik, že existuje jednotná srbochorvatská literatura, která se zakládá na stejném jazyku a jejíž rozdíl jest jen ve dvou písmech a pravopisech: kdežto Srbové užívají cyrilice a vyjadřují se ijekavštinou, Chorvati užívají latinky a vyjadřují se ekavštinou. S vyššího stanoviska je v tom arci velká ztráta pracovní národní energie, poněvadž difference nejsou jazykové, nýbrž jen pravopisné. Za těch pouhých patnáct let, co trvá sjednocená Jugoslavie, nebylo přirozeně možné provést i sjednocení literární, zvláště když se jím zabývali místo psychologů jazyka a literatury politikové, kteří nikdy nemají pro problémy tak jemné dosti porozumění. Největší překážkou jednotné jihoslovanské literatury je však existence slovinského literárního jazyka a slovinské literatury. Ve Slovincích rostlo od 16. stol. vědomí, že jsou diferencovaným kmenem jihoslovanským, takže se zařadili do Slovanstva jako samostatný člen s vlastním jazykem, který se zřetelně liší od literárního jazyka srbochorvatského. Slovinština, která je jako literární jazyk plodem třistaleté kultury, je však širším srbochorvatským vrstvám tak vzdálena, že se musejí její literární díla překládati do srbochorvatštiny: a tento neblahý jazykový dualismus je hlavní překážkou jednotné jihoslovanské literatury.

V důsledku tohoto předchozího, ale nutného nárysu jazykových poměrů, které nemají svůj základ jen v dějinném pozadí, nýbrž i v soudobé psychologii tří hlavních jihoslovanských etnických skupin, se dnes Jugoslavie představuje jako země, v níž pracují tři kulturní a literární centra: Bělehrad, Záhřeb a Lublaň. Mezi Záhřebem a Bělehradem jsou již nyní čilé literární vztahy, dávající oboustrannému slovesnému tvoření určitý charakter společný, je jich však dosud velmi poskrovnu mezi Bělehradem a Lublaň; lze si tu jen ověřiti skutečnost, že umění nelze odlučovati od životního prostředí, zvláště však ne od charakteru národa, byt by se v soudobém čase sebe více přízpůboval novému sociálnímu a politickému řádu, a že nelze od vývoje očekávati alogické akrobatické skoky.

Nemyslí-li se na Sarajevo, mající zvláštní literární sdružení, na Nový Sad či na Skoplje, střediska významu lokálního, mají Srbové své literární centrum v Bělehradě. Probuzen k novému životu poválečným osvobozením, hrdě stojící u kalemegdanských zdí nad soutokem Dunaje se Sávou, hospodářsky a architektonicky se prudce vyvíjející a politicky a kulturně dominující Bělehrad udává svým niterným estetickým pulsem, tempem a proudy směr celé srbské literatuře. Pracují v něm největší nakladatelství, z nichž v popředí stojí zvláště Cvijanovičovo a Narodna prosveta, a vycházejí v něm vůdčí revue, z nichž zvláště Misao a Srpski književni

glasník mají svůj závazný hlas; a hlavně a především v něm vyrůstají nové literární proudy, jež se pak šíří po celé oblasti srbochorvatské. Kulturní a literární život bělehradský je ve znamení stálého neklidu a varu, horečky a opojení, fluktuace a vyzářování, neboť do něho stále vtékají, rozpalují se v něm a vrou v něm nové, přírodní, velkoměstem nedotčené živé proudy venkovské krve, které si s sebou do města přinášejí kromě svého nadání k stejně bouřlivému štěstí jako ke smutku hluboce zakořeněnou tradici z legendárních dob národního junáctví, v němž Srbové dali svou národní epikou podle Ukrajinců nejkrásnější květy Evropy. Tato prudkost a hořlavá eruptivnost srbského literárního centra, jež má svůj základ v balkánském temperamentu a v instinktivním požadavku sensiblního, vášnivého prožitku nevyžitého dosud národního kmene, dává vznik novým a novým uměleckým proudům, od zenitistů, kteří propagovali balkánský futurismus, přes umění proletářské, usměrněné ruskými vzory, až po dnešní surrealismus, jdoucí ve stopách vzorů francouzských. Křehká svěžest, nervový i duchový temperament, ale též určitá, více méně neuvědomělá snaha bytostného podzemí, jež si žádá uvolnění zákonů a jež, žel, vede někdy až ke slovesné, nemoudré anarchii, jsou výrazem neopotřebované, mladé národní tvůrčí massy: ale hle, lze to tak dobře vycítit: za touto bouřlivou anarchií stojí kdesi v pozadí zadumaná sokratovská moudrost pastýřů a rolníků smutných a krásných srbských krajů, ona hluboká tradice, jež opojena novými světovými proudy, dává naději v srbské umělecké činy jakožto přínos trvalých hodnot do literatury evropské. A nelze pochybovati, že by mnohé dílo srbochorvatské literatury bylo známo západu, kdyby při hodnocení dosud nerušila ona sugescie velkých a starých literatur světových, kdyby literatura evropská byla již dnes opravdu spravedlivě evropskou, ne však výsadou velkých evropských národů, a kdyby posléze byla díla srbochorvatská sama o sobě silnější a dokonalejší svou stránkou formální; tak by ihned byla známa západu díla jemného psychologa soudobého člověka se spodními, zvučícími tóny romantického stesku Miloše Crnjanského nebo Borisavy Stankoviće. A nejinak by tomu bylo se znalostí umělecké tvorby kultivovanějšího, na jemnější, důkladnější, stejně však vlastně trpké tradici stavějícího druhého kmene jihoslovanského, to jest chorvatského, který vytrvale a úspěšně ve svých lepších kulturních podmínkách soutěží s typem čistě srbským, používaje k tomu arcí svých vlastních kmenových prostředků a darů. Jen zvolna proniká do ovzduší evropského — a nelze říci, že by i u nás byl tak znám, jak by odpovídalo po zásluze jeho významu — nejsilnější zjev soudobé chorvatské a patrně vůbec celé soudobé jihoslovanské prózy, Miroslav Krleža, hluboký analytik nového člověka a hořký zobrazitel nové sociální skutečnosti.

Nadána v minulosti do života básnickým geniem Prešernovým, vypravila se na samostatnou pout a je zcela osobitým organismem literatura slovinská. Působením své literární moderny dosáhla velkých hodnot uměleckých, jež daleko přesahují svým významem teritoriální hranice tohoto malého národa slovanského, nám Čechům ze všech Jihoslovánů osudy i povahou nejbližšího. Hluboký etický vášnivce, básník nekonečné touhy,

hudební oslavovatel všech ponížených Ivan Cankar se stal prvním a dosud nepřekonaným mistrem slovinské prózy a z jeho děl je již dnes mnoho přeloženo do italštiny, němčiny, francouzštiny, ruštiny a češtiny. Básník života kladného a bergsonovský vitalista Oton Župančič vyrostl po jeho boku v mistra slovinského verše, který vykonal pro slovinskou poesii nejen nadáním, nýbrž i energií a prací tolik, kolik vykonají obvykle teprve celé generace. Tyto dva hlasy slovinské literatury zvedly svou zemi jako nositelku slovesné kultury k výši evropské. Bylo pro Slovince velkým neštěstím, že těsně po národním osvobození zemřel podlomený, vládou i kritikou vláčený, démony vlastního nitra a věčnou zízni popálený Ivan Cankar. Jako Župančič poesii, tak i on ještě dnes ovládá svými pokračovateli slovinskou prózu, když tu pracují a soutěží tři generace; starší realistická, sociálně kritická střední a mladá, která se dostává přes expresionismus, futurismus a surrealismus k základním hlasům duše a domova, prohlubujíc svůj individualismus vztahem k přírodě a k člověku — k její velké škodě klesl tak příliš předčasně její vynikající vůdce, slovinský Wolker Srečko Kosovel.

Rajmund Habřina

Osamění

Šumění větru, výtrysk čistých přání,
v korunách stromů táhlo jako v snách,
lehokým pláštěm přikrylo nás v strání,
zmlkalo v písničkách dívek na lukách.

Voněla tráva, zlatá příze vlála
s rákosí u vod, kde sní bledá tuň.
V zádumčivém splavu voda zašeptala,
v parách se skryla, v sladkost měkkých lún.

V utroušených stéblech zář se poranila.
Šelestnými kroky travou běžel třpyt.
O samotách v poli zlatá chvíle snila,
o pramenech v lukách, kam se chodí mýt,

o poupatech jiter, na nichž chlad se houpá,
o soumracích, kde sní přelétavý svit,
o polednách, která marně střežou doupat;
tma v nich zpráchnivěla, nutno odejít.

V dálkách skryt je podzim, vyčkávání,
v ovocných stromech sladká vůně zrá,
tesknice plaší ptáky v modré pláni,
po okraji dní se vrací smrtka vítězná.

Jan Dokulil

Torso François Mauriac

Několik poznámek

Málokteré literární dílo vzbudilo v krátké době tolik pozornosti a tolik polemického zájmu jako romány François Mauriac. Romanopisec ocital se stále ve dvojmíj ohni, ve dvojmíj zásahu střel s té či druhé strany, maje býti dobrým dělníkem určitě umělecké formy a současně stoupencem nebo hlasatelem jistých idejí. Pozorovatelům nezúčastněným přímo v některé z těchto stran bylo vždy jasno, že tento problém je příliš tvrdým oříškem. Tendence v jakémkoliv umění je autorovým nestěstím a psátí tendenční básně a romány není již vážnou prací literární, nýbrž pouhým řemeslem, někdy výnosným, někdy přece jen ideálním. Mauriac, který pojednou se stal takřka přes noc vedoucím katolickým spisovatelem v myslích některých svých vykladačů, překvapil svoje obdivovatele a přivlastňovatele celým dalším dílem, že se začali diviti vlastnímu dřívějšímu názoru a pochybovali konečně o prospěšnosti této literární anexe.¹ Mauriac zůstal při tom stále svým. Probereme-li dnes již slušnou řádku jeho románů, srovnáme-li tematicky a charakterově galerii jeho postav a osobností,² shledáme, že základní jejich ráz je vždy zachován a neotřesen. Jsou to příslušníci středních měšťanských vrstev, obyvatelé menších měst, u nichž i výstřednosti a vášně jsou poněkud zevcilněny, zmírněny. Jejich životní problémy jsou pro ně horou starostí, ale ve světovém a veškerém společenském průměru jsou nepatrné. Jinými slovy: lidé jeho románů tvoří kastu pro sebe, uvězněnou svými vlastními předsudky a nápady, spravovanou vlastním, zcela odlišným mravním řádem. Je přirozené, že tato uzavřená společnost si ne sice vybojuje, ale trpně vyčká na svůj nový habitus vitae, zatížený především pocitem samoty, vědomím vylučnosti a těžkou mlhou mravní nesvobody a často také bezradnosti. Neboť její mravní řád připomíná často primitivy, dusí svou barbarskou trýzní vášní a zločinů, které příslušníci tohoto světa Mauriacova konají pouze jako trpné oběti, jako tápající slepci, nevěřící ani své vlastní krvi ani svým vlastním myšlenkám a úvahám. Gisèle de Plailly je ubohou, leč beznadějně uvězněnou služkou svých chťičů, Thérèse Desqueyroux tráví muže, aniž vlastně sama ví proč, otec Gornac stojí proti rodině, jako by chtěl násilně přervati všechna pouta svého příbuzenství a všichni jednají tak, že bychom jejich činy mohli přičísti na vrub pathologickému nedostatku silné vůle a zdravé, svobodné rozvahy.

Leč to je skutečná a pravá intence, základní požadavek Mauriacův, s nímž

¹ Hlasy tohoto rozčarování slhruul u nás F. S. Horák: Případ Mauriacův, Archa, XVI, 226 a n., věnovav pozornost celému vývoji sporu nejen u katolíků francouzských, ale také v jiných zemích. — ² Mauriac vyložil svůj poměr k osobám vlastních románů ve statích polenických; úhrnně pak v díle *Le romancier et ses personnages* (Paris, Corrèa, 1933). Kniha dvojdílá; v první části shrnul Edmond Jaloux své kritiky, velmi podrobně a pronikavě, děl Mauriacových, v druhé je vlastní text Mauriacův, doplněný statí *Éducation des filles* (161 – 222). Tento je přeložen do č. J. F(učíkovou) v *Listech pro umění a kritiku*, I, 18, 20, s. 564, 636. Cituji vždy nejprve originál, druhá paginace znamená tento překlad.

přistupuje ke komposici románů. Má na mysli určité postavy, zažil a poznal snad někde v konkrétním případě shluk neštěstí a bídy, konflikt mravní slabosti a světského řádu morálního, konflikt civilního já a nadpřirozené, náboženské normy? Mauriac je příznávák takového hmotnému, reálnému zážitku jen při Thérèse Desqueyroux.¹ To však se týká, a to ještě velmi nepatrně, jediné dějové stránky, hmatatelné fabule, jež s konečným počtem možných variací a kombinací je pouze svědectvím obratnosti šachového hráče, který na čtvrcích svého díla posunuje figurky a odklízí je postupně s povrchu. Mnohem závažnější je práce charakterisační, kompose osob a jejich niter, zdůvodnění jednání, jejich spojitost a důslednost, logické sprežení jednotlivých osudů a celkového obrazu. Teprve v této činnosti se projevuje zcela autorova vůle, jeho předpoklady a intence a teprve zde, v tomto hledišti bylo by správné studovati Mauriaca a podrobiti rozboru a zkoušce mravní impulsy, jež uvádějí v pohyb a život jednající osoby jeho prací. Mauriac vymýšlí tuto vzpuhovou energii jednání zcela individuálně a prisuzuje ji po své vůli jednotlivým postavám. Nejsnazší je to ovšem u osob zcela pasivních, které alespoň během děje nemají možnosti jakýmkoliv způsobem vyměnit obsah svých niter a tak od základu proměnit podněty a vybidnutí svých dřívějších činů. „Čím jsou naše postavy životnější, tím méně jimi vládneme,“ konstatuje právem a priznává si to jistě pod působením vzpomínky na některou svou románovou osobu.²

Býti katolickým autorem, t. j. spisovatelem píšícím o duševních tématech, zajímavých především s hlediska katolické dogmatiky a morálky a starati se současně o běžný, soudobý život, z něho brátí a v něm nalézati laboratorní materiál k pokusům a studiím, je velmi svůdné a nebezpečné zároven. Mauriac je přesvědčen, že básnické dílo vzniká zvláštní symbiosou jeho tvůrce se světem, takže i osoby se rodí „z onoho tajemného svazku mezi romanopiscem a realitou.“³ Pak ovšem bude jeho básnické já, jeho tvořivá osobnost přese všechno syntetické a smířlivé úsilí trvale rozpolcena mezi obojí požadavky. Ví a udrží se autor vždy v těch mezích, aby dával Bohu, co je božího, a umění, co je jeho majetkem a příkazem.⁴ R. Gilouin⁵ je přesvědčen, že autor jednou rukou boří, co druhou postavil. Mauriac je si této nebezpečné kolise zřejmě vědom a několikrát velmi důrazně postavil tuto bolestnou svou situaci, ono těžké dilema na obranu proti útokům, namířeným a podnikaným proti němu;⁶ přes všechny ony polemické

¹ „Jedním a jistě významným zdrojem k Tereze Desqueyrouxové byl dojem, který jsem zažil v 18 letech: soudní síň a hubená travička mezi dvěma četníky. Vzpomněl jsem si na výpovědi svědků, použil jsem historie falšovaného receptu, jehož pomocí si obžalovaná opatřila jed. Ale tím končí přímý styk se skutečností. Z těchto dat jsem konstruoval postavu úplně jinou a složitější. Pohnutky obžalované byly ve skutečnosti velmi prosté: milovala jiného muže. To už nemá nic společného s mou Terezou, jejíž drama je v tom, že nevěděla sama, co jí k tomu zločinnému kroku dohnalo.“ *Le romancier et ses personnages*, 109–110; č. p. 566. — ² *Romancier et ses personnages*, 128, č. p. 569. Tamtéž je zajímavě osvětlena proměna postavy dra Courrège v Polibku malomocnému, jenž z osoby původně jen vedlejší probouje se do popředí, aby tvořil citový i povahový pendant svému synovi. — ³ *Romancier et ses personnages*, 96, č. p. 564. — ⁴ H. Massis se domnívá, že zde je největší zkušební problém a že zde zpravidla autor zakolísá (*Revue universelle*, prosinec, 1923). — ⁵ *Esquisses littéraires et morales*, Paris, 1926, 120. — ⁶ „Jsem romanopiscem a jsem katolíkem. V tom je ten konflikt. Vidím, co může býti jeho výhodou;

stati a výhrady, přes odsouzení a odmítnutí, jichž se mu dostalo, trvá Mauriac na svém zásadním přesvědčení a postavení: je katolíkem skutečným, upřímným, vytrvalým, který dobře ví, co proň katolicismus znamená, který v náboženské inspiraci nalézá vždy silný a významný zdroj svého tvůrčího vzruchu.¹ Ale svět není laděn a upraven vždy ve smyslu morálních požadavků. Naopak, v něm se ne jeden dobrý a silný charakter dostává do zkušebního tlaku pevnosti a odolnosti, v něm se povaha zkouší, po případě i tuží, ale též velmi často láme. Pracuje-li tedy romanopisec s osobami životními a podobnými pravdě, neomezí-li své badání a práci jen na neživotná a neuskutečnitelná schemata, pak vyplývá z toho leckdy konflikt mezi požadavky nábožensko-etickými a uměleckými hledisky již z této základní, dané situace.²

Mauriac rozbírá povahy, vzruchy a jednání osob, ale nepodkládá svůj důležitý rozbor přesným a uceleným studiem, v němž by se držel aspoň v hlavních rysech jediné metody. Zdůrazňuje jejich odlišnou existenci, hledá a prohlašuje za důvody jejich jednání jen ty zjevy a okolnosti, které stačí nalézt svou vlastní intuicí. Proč Gisèle de Plailly klesá z jednoho smyslového poblouznění do nového erotického snu, proč nenalézá zábranu v sobě samé, v prostředcích svého ducha, své vůle, podporované účinně též náboženskou jistotou? Proč matka v Génitrix pronásleduje stínem své téměř chorobné lásky a žárlivosti snachu? Proč Yves Frontenac se náhle vystonává ze svého básnického snění a z touhy po neznámé ženě a proč jen jeho bratr v odříkavém závanu pokrevní lásky může mu poskytnouti onu neznámou pevninu jistoty a životního klidu? Úhrnem znova bychom mohli konstatovat, že Mauriac se spoléhá na přesvědčivou sílu svého citu a pokouší se tuto prosadit jedině svým vypětím uměleckého projevu. Osoby jeho nejsnázejí, nebo jen s jistými výhradami, drtivou skutečnost rozumové kontroly, neboť autor staví se k ní zády, odmítaje zároveň objektivní a jakékoliv racionální řešení těchto případů. Albert Thibaudet soudí, že Mauriac obrat-

míti katolickou duší, vnímáti — radosti, bolesti, nejistoty, obavy — katolické city. Stýkati se s řídkými ostrůvky, s rodinami, s prostředními, která zůstala ve zmatku moderní společnosti hluboce katolická, to obohacuje romanopisce úžasnou původností.“ Lefèvre, Une heure avec . . . I, p. 127.

¹ „ . . . děkuji Vám, že mne nesoudíte podle toho či onoho díla, nýbrž podle celku mé činnosti, že v ní vidíte dlouhý a bolestný zápas, abych nezradil ani svou víru ani své umění. Nepopírám nesnáze tohoto spojení. Nebrání mi, abych si jako romanopisec dnes neuvědomoval vše, zač vděčím svému katolictví“ . . . (lovaňský Rex, 22-4-1933). — ² „Některí se domnívali, že Mauriacova víra je pouze přítěží jeho umění a že, kdyby bylo třeba voliti si mezi jedním a druhým, mohl by hlasovati pro umění. To je omyl. Bez víry bylo by Mauriacovo umění něčím chorobným, nevyrovnaným, v němž by nevyvážený vliv Dostojevského a Freuda jen škodil pochopení duše a dokonce i hříchu. Víra Mauriacova, jež sílí, čistí se a doplňuje od díla k dílu, umožnila mu nejpodstatnější pokrok, omylnu vykládaný jako technický. Konflikt je přímo ve víře; mezi myšlenkou ryze křesťanskou a některými body křesťanského chování. Abychom tento konflikt vyložili nejpodstatněji a nejdůkladněji, řekneme: Je pohoršlivé v očích křesťanů líciti svět tak, jak vypadá ve skutečnosti před jejich očima. Podle církve a podle Mauriaca je na světě jen hřích, a Mauriac zpodobuje hřích odsouzený a nešťastný; ale stačí, praví církev, ukazovati hřích slabým duším, aby měl pro ně více přitěžlivosti než církev sama.“ (Jean Prévost, De Mauriac à son oeuvre, Nouvelle Revue Française, 1-3-1930, p. 364.) Srovnej též výtečnou stat Alb. Thibaudeta, Le Roman catholique, Nouvelle Revue Française, 1-8-1930, 240-246.

ně tento nedostatek zakrývá tím, že každou osobu obestírá jejím vlastním světem a takto odvádí čtenářovu pozornost stranou.¹ A právě toto prostředí, jež je nezbytným doprovodem osoby, prostředí, které takřka schematicky přechází z jedné knihy do druhé, zatežuje Mauriacovu tvorbu. Je pathetická v každém ohledu a základní trpnost povah a osudů je dána přesvědčením, jež vyplývá z náboženského autorova uvědomění. Život lidí, život na světě je pouze přechodnou érou, omezenou, takřka nepatrnou před tváří věčnosti, do níž, ve shodě s týmiž intencemi náboženskými, přenáší autor těžiště pravého a mravnějšího života jedince vykoupeného a smířného s prapřincipem světa a věčnosti, Bohem. Právě proto se však všichni jeho lidé strachují před touto věčností. Každý čin lidský, každý přestupek, každý hřích, a to je ono nejmučivější slovo, které rozdírá do krve nitra Mauriacových hrdin, přináší jim odpovědnost bez konce; jeho důsledky a následky plynou dále a přesahují meze tohoto dnešního světa. Je to třeba tak hrůzná a drásající, že strhuje k zemi všechny účastníky Mauriacových románů, že jim neposkytuje v askesi umrtvování klidu, ale odsunuje z jejich dosahu i jakoukoliv naději v lepší život, v možnost odpouštění. Svět Mauriacův je plný bolesti, strádání, neradostného, nemocného úsměšku. Básník vidí, pozoruje, vnímá, ale především trpí. Nejvíce však zápasem mezi dychtivostí, žádostí (concupiscence) a milostí (grâce),² vsuvobozující lidi ze středu jejich mučivého sebeklamu, z osamělosti jejich osudů a strádání.³

Žádost rozkoše, radosti a ukojení přivádí Mauriacova člověka k vášním a výstřednostem. Jimi chce se nasytiti, jimi chce přehlušiti divý zvuk kolotání světa v nic, jimi chce zastříti chmury, šklebící se pitvorně na dosah jeho očí. A přece jen tyto záchranné prvky jsou novým vězením pro hazardní hledáče ukojení, pro dobrodružné prospektory rozkoše a snů.⁴ Mauriacovo tvůrčí úsilí je zde na nebezpečném úseku svého pozorování a svého obsahu. Na předělu mezi záštitou morální síly a svůdnickým hlasem rozkoše a hříchu se nejednou poddává zájmu až příliš důkladnému o kresbu, zaznamenání všech podrobností jejich exkursí do světa rozkoše; sleduje přes počáteční odpor jejich vývoj, jejich hromadění, prolínání až k tomu

¹ Srov. Alb. Thibaudeta: „... vyniká tím, že každého ze svých hrdinů a každou ze svých scén ponoří do jejich vlastní atmosféry tak, aby námi dal vnímat změny takřka nepostřehnutelným způsobem.“ (Nouvelle Revue Française, XIV, 1927, p. — ² K Mauriacovu pojetí „grâce“ tento zajímavý doplněk: „Vytknete mi snad, že pro nekatolíky, pro ty, kdož popírají milost, můj román (Fleuve du Feu), na jehož konci milost vítězí, ztrácí úplně svůj význam. Nemyslím. To, co nazývám milostí, jmenují nevěřící osudem nebo nutností jako v starověku. Mluví o své hvězdě, o svém rodinném demonu, o pudu, o hlasu, který je v jistých okamžicích zaklíná a vede. A kdybychom my sami vynalezli tento vnitřní hlas, pak to, co nazývám milostí, by nepřestalo existovati.“ (Lefèvre, op. cit., p. 218-219.) — ³ „Mou vlastní značkou je myslím to, že do románu naprosto smyslového (tělového), jakým jest Fleuve du Feu, uvádím milost; nikoliv z rouhačské choutky, ale protože tak vidím svět a protože věřím, že osud každého z nás se vrací k tomuto zápasu, k této rozporům mezi tělem a milostí.“ (Lefèvre, op. cit., 218.) — ⁴ „Láska si vyžaduje svých pohodlí a Rozkoš jich nenechává svým obětem. Spoutá je zvyky a požadavky. Zotročí je jedům. Navykne je dlouhému spání, snům, přitahuje je v uzavřený svět, do něhož, jako v smrt, kterou předem zpodobuje, člověk sní vsoustpiti pouze sám.“ (Journal, 1934.) „Představitost nekonečně obnovuje rozkoše, kterých jsme jednou okusili. Jediný hřích představuje vždy tisíce hříchů; nikdy se nezastavíme, abychom obnovili jeho prvotní vzhled.“ (Souffrances du chrétien, Nouvelle Revue Française, 1-10-1928, p. 487.)

podivnému faktu, že jeho hříšníci jsou zajímavější a půvabnější než lidé čestní a mravní.¹ Zde je již zřejmo, jaké jsou meze mezi základním katolickým prožitkem výchovy Mauriacovy, jeho nábožensko-mravními kořeny a mezi ryze literárním a uměleckým zájmem. A od této chvíle, od tohoto osudného kroku, jímž překročil Rubicon svých možností katolického umělce, jímž se i nadále prohlašuje, je François Mauriac umístěn v zástupu podezřelých.² Sám je si dobře vědom svých nesnází, příznává-li se k obtížím, které mu působí kresba ctnostných postav.³ Kritikové pokoušeli se vysvětliti tento Mauriacův postoj jako projev jeho úsilí dokázati chyby dnešního světa, beznadějnost situace,⁴ v níž se nalézá nynější lidstvo, aby tím více vynikla potřeba záchrany, vykoupení, kterým je, podle vlastního Mauriacova přiznání, návrat k Bohu.⁵

*

Takový by byl dnešní postoj Mauriacův ve skříženém a společném poli obou zájmů. Pokusíme se nyní naznačiti cestu, jakou by byl mohl jíti dále, aby syntesou obojí zájmové oblasti vyhověl jak stanovisku ideovému, tak i uměleckému. Především je vůbec možná syntesa mezi těmito prvky a je možná i ve speciálním případě Mauriacově? M. Arland⁶ je přesvědčen, že právě v tomto dilematu je pramen zklamání jak pro Mauriaca, tak pro jeho čtenáře a někdejší obdivovatele. R. Gillouin,⁷ zastupující opačné stanovisko, soudí, že toto spojení je možné a dokazuje to prakticky na příkladě Bernanosově. Svízel je v tom, že si neujasňujeme vždycky, jaký základní materiál je autoru k dispozici, z čeho a v čem má se projevit jeho tvůrčí talent, tolik podceňovaný Gillouinem.⁸ Založil-li G. Bernanos svou mystickou básněn Radost na problému vykupitelské síly Chantaly, stále rostoucí a mohutnější ve svém andělském zjevu čistoty a lásky až k onomu obětování běsovskou rukou Feodorovou a na současném propadání zpronevěřilého kněze Cenabra, získal tím zvláštní svět, odlišný úsek dějový,

¹ „U Mauriaca jistě není satanismu ani přání skandalizovat. Leč je málo současných románů, v nichž by hříšníci měli více půvabů než v jeho a kde by počestní lidé měli tvář odpornější“ (M. Arland, *Nouvelle Revue Française*, 1-9-1930. Stať byla přetištěna v knize *Essais critiques*, Paris, 1931, 165). — ² Z výtek, k nimž F. S. Horák nepřihlédl ve jmenované již stati, uvádím doplnkem tak specificky francouzskou polemiku R. Gillouina: „F. Mauriac je k smutku vážný a je příliš patrné, s čím se stýká u něho tento druh redukce křesťanství na Kalvarii a vydání světa na pospas hříchu. Mezi dvěma formami romantické mystiky, božské a ďábelské, troufá si dát v sázku to, že nevybírá, že pěstuje jednu i druhou . . . Některými způsoby uctíváme jak Boha, tak také ďábla. Velmi se obávám, že Mauriac nebezpečně silhá po některém z těchto způsobů.“ (Destin de l'Occident, Paris, 1929, 198-199). — ³ Říkali mi: „Kreslete lidi ctnostné!“ Ale já téměř vždycky ztroskotám při lidech ctnostných. Říkali mi: „Snažte se zvýšit jejich mravní úroveň!“ Ale čím více jsem se o to snažil, tím zatvrzeleji se mé postavy vzpíraly jakékoliv velikosti.“ (Romancier et ses personnages, 130-131, č. p. 570.) — ⁴ „V téže době byly jeho romány stále chmurnější, jeho osoby čím dále tím zločinnější a přece méně sympatičtější. Byl bys řekl, že chce prokázati sobě samému bídu a ošklivost světa, který touží opustiti.“ (Arland, op. cit. 166.) — ⁵ Tak Ch. Du Bos ve svých *Aproximations*, II, 1927 (soubor čsp. statí). Souborně o celém problému Mauriacově pojednává v monografii F. Mauriac et le problème du romancier catholique. — ⁶ M. Arland, op. cit., 171. — ⁷ R. Gillouin, *Destin de l'Occident*, 165, třebaš současně poznamenává: „S hlediska uměleckého nemohli bychom říci, že Pod sluncem satanovým jest dílo ukončené.“ — ⁸ R. Gillouin, *ibid.* 199.

podobný jevišti, na němž se mohou hrát středověká mysteria zápasu mezi Dobrem a Zlem v nynější podobě a v přítomném dobovém či kostymním hávu.¹ Mauriac vstoupil již prvními svými pracemi – a tu třeba připomenouti, že i román *Chair et sang*, začatý ještě před válkou, byl ukončen vlastně až po válce – do zcela jiného ovzduší, do dnešního reálného světa a tím jako by byl „ztratil rodnou půdu pod nohama a vstoupil do krajů, které jsou mu ještě neznámé. Jest na cestě, ale dosud nedošel.“² Poválečná společnost, jejímž příslušníky a členy jsou osoby jeho románů, musela býti zachycena v tomto zmatku s mnohem markantnějšími rysy, než s jakými se mohl uspokojiti na př. Bernanos, totiž: se zvýšenou smyslovostí a rychlostí života, s obtížnějšími životními podmínkami jako s tragičtější a hroznější nejistotou o tom, co přijde, co bude obsahem a přínosem zítřku. Tito lidé, jejichž bolesti a sny, vystřídané jen novým strádáním a hrůzou citové izolace, kreslí dílo Mauriacovo, jdou slepě vpřed za svým osudovým cílem, nebrání se důsledkům a zklamáním, která je vesměs očekávají, jako by věděli, že nemůže býti jinak v tomto smutném determinismu.³ Jsou to postavy pasivní, které se nezdráhají přijmouti úděl jim připravený, které ani jejich tvůrce této činností nenaučil, zbaviv je svéprávnosti, svobody uvážování a odvahy k boji a činnosti již předem, než se pokusily o vzdor a život.⁴ Máme leckdy dojem, že Mauriac sám vědomě jen hromadí jim v cestu nové obtíže a překážky, aby jejich lidský úkol znesnadnil, aby je přinutil vzdáti se námahy se slovy: „Je to nad naši sílu.“⁵ V zájmu objektivity a naprosté nestrannosti: jeho nevnstupuje Mauriac do svého díla. Nechává své postavy bití se samy, neposkytuje jim ani rady ani pomoci. Ale protože je před tím zatížil či přímo přetížil úkolem a nesnáze, stanou dříve či později ve všech románech na dlažbě slepé uličky. Ve všech románech, protože si autor konečně uvědomí, „že jeho postavy, ačkoliv se každý rok bil s novými, se vlastně od knihy ke knize opakují.“⁶ Odkud a kam, jak uniknouti z této zapletené situace, kde vlastně naléztí vysvětlení a pomoci? To jsou otázky, které Mauriacovy osoby posílají za svým tvůrcím otcem; tytéž dotazy přicházejí k němu od čtenářů, jejichž myslí rozdráždil, jejichž soucítí získal a připjal k nejedné ze svých postavicek ať již právem či obrátným využitím slabé lidské soustrázně. Mauriac vždycky mlčí, jako

¹ Srov. výhrady André Thériva, *Galerie de ce temps*, 1931, 126 a n. – ² M. Arland, op. cit. 171. – ³ „Nejtěmnější beznaděje, způsobená, možno-li tak říci, steskem po prvotní čistotě.“ (J. M. de Buck, *Le pessimisme religieux de F. Mauriac*, *Revue générale*, 15-3-1933.) – ⁴ „Osobám Mauriacovým chybí láska k boji, radost z lidského úsilí, které znají tak dobře hrdinové P. Claudela, právě tak katolika jako Mauriac. Těmto (Claudeovým) objevuje se nicota až na konci lidského úsilí a nikoliv, jako u Mauriaca, před jeho počátkem.“ (B. Crémieux, *Nouvelle Revue française*, 1927, 685.) – ⁵ „Často jsme mohli vytýkati Mauriacovi, že tvoří své osoby maje při tom nos ucpán. Zde se šíří z rozloženého prachu na konci vůně, která mate.“ (R. Fernandez v kritice *Nocud de vipères*, *Nouvelle Revue Française*, 1-4-1933, 759.) Proti tomuto mínění brání se zřejmě Mauriac zájmovou filipikou: „Kritikové se často domnívají, že se vrhám s jakýmsi sadismem proti svým hrdinům, že je špiním, protože je nenávídím. Vzniká-li tento dojem, je za to odpovědná jen slabost a nedostatečnost mých prostředků. Vpravdě miluji své ubožáky a miluji je tím více, čím jsou ubožeji, jako matka se instinktivně sklání k dítěti nejvyděděnějšímu.“ (*Romancier et ses personnages*, 132-133, č. p. 570.) – ⁶ *Romancier et ses personnages*, 135, č. p. 636.

by jej pojednou opustila odvaha, „jako by se cítil bez sil, vyčerpán svou fikcí, nebo jako by snad byl na čas zbaven bídy, kterou odevzdal své knize.“¹

Ale zde právě mlčet *neměl* a nemá! Zde nesmí se spoléhat na náhodnou pomoc s hury, na antického deus ex machina v rouchu křesťanském, který by rozetnul zapletený uzel lidských osudů, jenž by osvobodil a vykoupil trpící a uvězněné, jenž by i nám čtenářům nalil do číše čisté vody pravdy, jistoty a síly. Je to tříštění vůle a nové šíření beznaděje. Nač čeká Mauriac v této generální prodlevě všech srdcí a myslí? Na zázrak? Na milost? Mohl dobře vědět, že ani tato ani onen nepřicházejí na pouhé přání autorovo, na pouhou zprávu, že lidstvo, společnost a třebaš i jen jedinec jsou v koncích se svou moudrostí, uměním, odvahou a silou. Na Mauriaca čeká dokončení této synthesy, uzavření mohutného akordu unění a ducha, síly a víry, naděje i lásky, aby tak dosáhl druhým svým koncem země, z níž vyšel, půdy, z které čerpal sílu i utrpení. „Nejllepší v mém díle pochází z mé hluboké víry. I v tomto průmětu děkuji za vše Ježíši Kristu! Je to radost a mír jeho přítomnosti – a byla to tíseň z jeho nepřítomnosti – byl to stav hříchu a je to stav milosti, jež tvořily den i noc v ubohém světě, který jsem si vysnil, v temnotách proniklých papsky.“²

Vladimír Stupka

¹ Arland, *Essais critiques*, 164. – ² Z Mauriacova prohlášení v lovaňském Rex, 22-4 1933.

Odkvétání

Obzory zvlhly již
jak modré kusy plátna
děšť v strunách napiatých
do dáleklavě zní

Zrak stínem rozříznut
v pochodeň noci hmátna
uniká v sladkou tmou
z okraje křehkých dní

Proč bílé panenství
čas s větví strásá
když smrt se nedívá
půlnoc jde v dál

Proč v obzor zasklena
je jiter krása
když vítr marnivou
dlaní vše vzal

Alois Boček

V jitro zahalena

Nesena tíží ramen svých
tak prostě přes propasti kráčí,
výška jí světlý kotník smáčí,
hluboko pod ní sněží snih.

Plátnem dne, noci kašmírem
přechází shora dolů chvění –
krvává třiseň zatracení
jest její řízy strašný lem.

Zpěv přísný v jitro rozprostřen –
ryzosti, v níž se koupou rosy!
hlubino, z níž nás tiskne kdosi
víc milovaný nežli zřen.

Jde ohněm chvály ruměná,
růžici údů jara klene
záře, nám do snů nachýlené! –
a noc pak v pláči probděna.

A rosa na okvěti ran,
ticha a zavzdechnutí náhlá,
jak kdyby předtucha v něj sáhla,
doteky rána chví se lán.

Zemi, kde každý je si král
a trůny své si srdcem zpívá!
Zemi mocná a milostivá,
již jitřní chorál rozehrál!

Utuhlý v prsty katedrál
ozvuk té písně z dávna známý,
písně, jež na věky nás zmámí,
až zmlkne úzkost, přejde žal,

na rakev noci dopadat
ustanou hroudy nepokoje –
srdce své a v něm srdce moje
ty, pro niž zpívám, budeš znát.

Václav Renč

Básníci a světci

V nesčetných temnotách času, v úzkostech tisíců srdcí a v bloudění tolika staletí naděje země bývají mnohokrát úpěnlivě a pevně upřeny k těm, kteří vidí. Úzkost a bolest touží po slově živém a velkém, které nerozjitruje, ale hojí a léčí, které rozzáhá ve vyprahlých srdcích víru v dny slávy a radosti. Básníci, proroci, světci – to jsou oni *vidoucí*, vyvolení Boží, kteří nad propastmi tohoto času rozsvěcují světlo nového života a v rouhání a křepčení zmatených věků intonují poselství Božího řádu. Jejich dílo vyrůstá z lásky a štědrosti Boží, z lásky neomezeného rozsahu, jež umocňuje člověkovu duši v nesmírnou potencialitu, a jež rozevívá neohraničené a neomezené obzory, v nichž se může lidské bytí vyžítí způsobem nejkrásnějším a nejvelkorysejším. Bůh probouzí v nitru lidském ony veliké, utajované síly, jež člověk musí dovést přeměnití v energii nadpřirozeného účinu a v proudění plodného života. Bůh dává vyrůstí na této zemi květům čarovné krásy a nezemské vůně; jedině vanutím jeho Ducha zúrodnuje se země... Básníci a světci jsou dětmi jeho lásky a jeho milosrdenství, jímž obepíná celý svět a jímž utiňuje žíže lidských srdcí a duší. Jejich prostřednictvím se zjevuje jeho sláva a vznešenost, jejich slovy tolikrát promlouvá ke všem, kteří touží a lačněji po pravdě. Poslání básníků a světců má tedy stejný a jediný počáteční bod v Bohu; neboť ze štědré ruky Stvořitelovy vyletěly tyto holubice nového, věčného zaslíbení, podobné těm, jež vyletěly kdysi z Archy Noemovy, aby kroužily nad zemí, zatopenou lavinami vod a spálenou hříchem, nad zemí mrtvou a pokořenou, hlásající jí nový život v lásce a odpuštění. Jest proto velmi úzká *rodová* příbuznost mezi básníky a světci, příbuznost podivuhodná a skvělá, jejíž záře a krása může býti dokonale a plně pochopena jen ve chvílích nejtěžších a nejtragičtějších.

Básník i světec, onen po celý život, tento ve svém počátečním stadiu, jest vždy štván jakousi vznošnou a žhavou touhou, žízni nesmírně palčivou a prudkou. Oba touží po vítězství nad svým prostředím, oba se vymykají jakékoliv davové šabloně, zachovávajíce neustále individuální nedotknutelnost a svébytnost. Oba hledají ztracené klíče ráje, jimiž možno otevřítí horizonty nekonečně vznešené krásy a dokonalosti. Unikají zemi, *v níž* se zrodili, hledající zemi novou, krásnou a skvělou, *pro níž* se narodili. V tom je stimulus agens celého jejich života, díla i poslání: hledati věčně nové, toužiti stále výše a více, vystupovati až k nejzávratnějšímu vrcholům hor...

Básníci a světci jsou si tedy s počátku podobni jakýmsi společným neklidem, který otrásá jejich životem a který nutí k odvážným cestám a výbojům. Jsou si podobni přímočarosti *vidění* a přece jest mezi nimi rozdíl, rozdíl značně velký a bedlivějšímu pozorování dostatečně zřetelný. Nelze rozvinovati tyto paralely, aniž by se nezdůraznilo, že jest něco podstatně rozlišujícího, čím se tvoří jistá a bezpečná hranice mezi básnictvím a svatostí, kterážto hranice *není* omezením básnické mohutnosti, ale jejím přesným vymezením. Inspirace básnická, jež je impulsem tvorby, je něčím

MÁJ

Perokresba Arn. Hrabala

zcela samovolným, svobodným a nezotročitelným; jest, jak už to Paul Claudel napsal, připodobněním jednomu z oněch theologických *charismat*, které se v příručkách označuje jménem *gratia gratis data*. Toto charisma jest kolébkou básníka a třebas jeho rozsah je velmi široký, přece pouze jím a skrze ně básník se nestává velikým, nepřipojí-li k tomuto daru nebes svou vlastní inteligenci, své přirozené schopnosti, svou vnitřnou a tvůrčí kázeň. Básník ve světle této Boží milosti, oděn jejím trýpitem a leskem, nabývá však *daru vidění*, neboť skrze ni, v jejím ovlivnění a v jejím ovzduší vidí to, co nikdy nevidí veliký počet očí jiných a co by jinak uniklo i jemu samému, kdyby se mu nedostalo onoho daru Boží lásky. Ale toto vidění není přece jen dokonale čisté a absolutně neporušené; nebývá vždy oproštěno ode všech vlivů země, neuniká často pokušením lidského srdce, a protože se nejednou mezi Boha a básníka staví značné množství překážek, všelijaké živly temné a kontradikční, proto se tolikrát básník podobá člověku široce rozkročenému, jenž stojí jednou nohou v propasti a druhou v oblacích, a proto mnohdy i v nejčistších a nejosvobozenějších dílech skrytě, jaksi mimoděčně, vymknuvše se z koncepce tvůrčovy, propukají ony rozvratné podzemní proudy hořké příchuti a disharmonického účinku. V tom právě je odlišnost básníkovy vidění od vidění světců, kteří, jakmile dorostli svého poslání a jakmile zbudovali jistou základnu svého díla a života, často za cenu nesmírných obětí a tragických bloudění, nesestupují nikdy se své cesty, neohlížejí se po tom, co opustili a od čeho se odloučili, ale jdou přímo, s jakousi nadpřirozenou jistotou, s určitým a nezvratelným tušením budoucích vítězství . . . Osudovost básnického díla vždycky kotví v oné ukrutně přitažlivosti země, která tolik rozvrací, pronásleduje a trýzní, často i ve chvílích nejkrásnějších a nejčistších. I když nemůže rušit *umělecký* účinek díla, jež dovede zůstatí nedotknuto, i když je bezmocná vůči umělci, jehož hodnota nepodléhá tolik nejisté měně země, jejímuž řádu se takřka vymyká, přece jen zasahuje *člověka* a nejednou naplňuje jeho život palčivou hořkostí, nezřízeností a rouháním. A protože básník ve smyslu obecném vždycky tvoří z propastí svého lidství, protože milost je do něho jen vložena a s ní spolupracují všechny složky jeho lidského organismu, smysly, pudy a krev, proto právě věci země, jež se dotýkají povrchu jeho smyslové i duchovní soustavy, mohou mít na něho tak silný vliv. Je to jakási meta mocností temnot, které nenávidí čisté umění, které se chtějí všeho zmoci, aby jim vše sloužilo, a které proto pronásledují s takovou tvrdošíjností a sverepou úlisností každého genia, jenž tvoří živé dílo krásy omezené podle obrazu Krásy dokonalé, neomezené a absolutní, tak, jak byl tento obraz vsazen do jeho duše při stvoření. Duchové prostřední, básníci druhého a třetího řádu, bývají obyčejně ušetřeni této trýzně, protože není v nich nic, co by ohrožovalo temnotu nepřátelských živlů . . .

Jen takto si také vysvětlíme existenci t. zv. *prokletých* básníků, z nichž zvláště trojice Verlainea-Baudelairea a Rimbauda bývá jmenována nejčastěji, a jen tak pochopíme onen častý nesoulad mezi životem a dílem, nesoulad tolikrát velmi křiklavý a velmi pohoršující, nad nímž maloměstáčtí duchové, citliví a ohleduplní, do omrzení prskají své nezbytné fráze a kategorické odsudky, nepochopivše ani za mák onen těžký problém bá-

snikova vykoupení . . . U svěťce není tohoto nesouladu; svěťec právě svým životem dovršuje své dílo a své poslání, jeho slovo je dokonale odhmotněno a jeho život, jakmile uzrál v dokonalé formy, se již nerozbíjí o tvrdá úskalí; proto svěťec je mnohem blíže Bohu než jen básník. Svěťec může bloudit a může hřešit a může trpět různými nedokonalostmi, ale jen tehdy, dokud ještě nedošel cíle, své svatosti, dokud neuhněl cele svého poslání a nevystoupil na horu blahoslavenství. I on je člověkem, i v něm vrou proudy krve a tělo žádá svého pokrmu, ale v tom je sláva a vítězství svatých, že oni neničí tohoto člověka, oblékají jej jakoby v člověka nového a jiného, v Bohočlověka Ježíše Krista, z jehož zásluh čerpají a v jehož krvi se očišťují. Kristus je v nich a Kristus mluví z nich. Ale básník může bloudit a může hřešit a může se i rouhat a přece i při tom všem tvořit díla veliké krásy a blažené čistoty, neboť potence básnické vise může snad být jen zeslabena oním vnitřním, pekelným svárem, ale nemůže být zničena a přerušena, protože i v takových chvílích a snad právě pro jejich přemožení láska Boží jí dává zazařiti. Jen tak si vysvětlíme, že Verlaine, který přece tolik bloudil a tolik promarnil z lásky Boží, přece jen nezapomněl volat k Bohu slova nesmírné něhy a nekonečně sladké naděje: „*Můj Otče!*“

Jest však jeden vrchol a jeden jednotící bod, a to tehdy, kdy se spojuje svěťec a básník, vytvářejíce jedno tělo a jednu duši, jedno dílo a jeden život. Teprve v těchto případech možno mluvit o básnicích náboženských, a chcete-li, řeknu též ono slovo značně zdiskretitované, o básnicích *mystických*. Stále se tímto slovem mřhá a stále se jim plýtvá bez jakékoliv odpovědnosti. Všelijaký sentimentální vzdychavka a notorický spiritalista je ihned nazýván mystikem a tak se pořád rodí „mystická poesie“, a pro všechnu tu „mystiku“ lásky a „mystiku“ smutku a „mystiku“ života dělá se takový hluk a taková sensace, že se pak úplně zapomíná na vlastní smysl a obsah tohoto závažného slova . . .

Mystika ve smyslu křesťanském je Ježíš Kristus trvale vstípený v duši člověkově. Nic více a nic méně. A je nesmyslem mluvit o mystické poesii tam, kde není ani nejprimitivnější náboženské vyrovnanosti a jistoty, kde se teprve hledá cesta k Bohu, kde se teprve o Boha bojuje. Jakýsi duchovnější nádech nečiní ještě poesii mystickou, protože to je jen vnější dekorace a mystika se nesmí nikdy zúžovat jen na nějaká vybraná slovíčka a nábožnější nálady . . .

Náboženský básník má Boha ve svém nitru, na Boha je všechno jeho bytí upřeno a soustředěno. V Bohu žije a v Bohu umírá, jak to napsal Angelus Silesius: „Ich sterb und leb auch nicht. Gott selber stirbt in mir: Und was ich leben soll, lebt er auch für und für.“ Všechna jeho slova v onom jakémisi mystickém otěhotnění překypují blažeností, radostí, hymnickým jásosem, jenž jest ovocem oné krásné a vznešené *possesio Dei*. Právě o tuto metafysickou radost přerůstají svatí básníky, i ty, kteří jsou básníky velkými a geniálními. I takový nesmrtný *Dante*, jenž podle slov Claudelových „samojediný mezi všemi básníky vymaloval vesmír věcí a duší“, musí ustoupiti před prosťáčkem assiským, jehož píseň jest chvalo zpěvem na Stvořitele a jeho dílo . . . Jest opravdu zřetelná distinkce v těchto

oblastech: básnictví, zachovávané ve své prvotní neporušenosti, může přiblížit *zemi* Bohu, ale svatost přibližuje *Boha* zemi. Ale oba, básníci i světci, mají *jedno* poslání (i když si je básníci tolikrát neuvědomují a prchají před ním), poslání *stálého duchovního zúrodnování země* a proto jim patří vděčnost zvláště tehdy, když všichni, jimž byla svěřena vláda věcí tohoto světa, oslepli v pýše a neposlušnosti... Václav Zima

Noc

Na kříži Orionu
noc hřeby stříbrnými připevněna
do prázdna prostoru
do rozkvetlé tmy stena

V tichu a bolesti své
retem tak sinalým číše se dotýká
v níž víno západu dozrálo krví

Oděna v mušelín stínů
všech dávno pohaslých dní
umdlena čekáním blankytných jiter
o zlatém milenci sní

Alois Boček

V kořenech

Objato tmou, stále skryté,
víno ohně ssající,
srdce mé, vždy nerozvité,
ústy ran se kojící,

šleháš svými pruty znova,
když v nich více šumí krev,
když se bolest z vášní váží
v skřípajících okovech.

Až sen jednou zlatým rýčem
přeryje tmu nárků mých,
do kořenů slov se vštípíš,
v lehkost do štav pokorných.

Jan Dokulil

Tichý den

Pohlednice z hor

Stáda hor se předbíhají a když si ustlala na poušti noci, jsou podobna klímajícím dromedárům, jejichž hrby jsou oblé; mezi nimi leží horské prolákliny a sedla.

Stíty hor zvedají lysá čela, na něž cherubíni nebes kropí první jitřní paprsky, jež jsou trochu narůžovělé.

Zaznívá velepíseň probouzejících se, zalesněných hřebenů slovenských hor s ranním čepobitím Dumbiru a Vysoké Fatry, tvrdá prsa země odřikávají svůj dávnověký breviář.

Ústa Polany vystupují v modrých mlhovinách, odřikávajíc své credo hor – mluví za všechna horstva slovenské země.

Kotliny, z nichž začínají vystupovati páry, ukazují bronzově opálené svaly siláckých nahých ramen, které vlekou stříbrný řetěz supícího proudu Hronu.

Vlak hučí v protivně rytmickém tempu, připomínajícím omšelou všednost života, trampot a svízelu, které se denně monotonně opakují se všemi nabubřelými frázemi o poslání moderních lidí, zakletých v šedi měst a techniky, shon a lomoz a výkřičníky silných slov.

Jsme zběhy civilisace a urbanistických vymožeností.

Panenská vegetace pohoří, nepotřísněná slinou ziskuchtivosti, ukazuje dary této země, ale hrozící ruka temnot zastírá ihned obrazy krajin hustým přítmím tunelů, provrtávajících kamenné plíce Karpat.

Jsme uprchlíky z ovzduší nezkracených vášní, hmoty a nedůvěry.

V začernalých děrách tunelů ukrýváme strach z budoucích dnů, zaslouchajíc se do symfonie země, hor, strání, lesů a vod.

Mnohý zběh města se sem vrací znovu teprve po dvaceti letech.

Na hlubině ledového proudu, který se valil mezi břehy tohoto života posledních desetiletí, leží jak balvan: *válka*.

Tato jakoby žulová, rudá příšera leží na všem, čeho se dotkla její slina.

Miliony šlépějí zanechalo památku na této cestě.

Duby jsou vážné se svou letitou minulostí, ztepilé jedle, modřiny, smrky, sosny hřejí prostotou, lípy oddychují medovým květem, hloubka lesa voní tichem a tmou, tichem velkým a svatým, jež se sepiaté ruce stromů konajících snad tajuplnou pobožnost neodvazují rušiti.

Stříbrné listí osiky nabírá do dlaní tekoucí zlato slunečního světla. Osika jako by se strachy chvěla, lakotná a nenasytná požehnaní nebes, se zimomřivě klátí. – Ale nade vším a ve všem dlí čiré, posilující *ticho*.

Kvetoucí hvozdy šeříků mají fialovou vůni, sedmikrásky vydechují bílou, zdravou prostotu a nebesa přikrývají vše modrým hedvábím božího pluvíálu.

Jest nutno nasytiti zrak a sluch horami a hlasem zvonů, které se ráno dole ve vískách ozvaly.

Jest nutno odríkávati modlitbu jitra.

Zlatý obláček: Naložil na ni život tolik těžkých břemen, že ji po 87 letech sehnul až k zemi, do níž se brzo navrátí.

Kdo ví, dočká-li se příštího jara, příští jeseně?

Nikdo z lidí; jen Bůh to ví.

Mnoho práce – až umře – s ní mítí nebudou.

Je to přece již jen věchýtek slovenské stařenky.

Přijde smrt, věchýtek znenadání podpálí a bude po stařence.

Rakvičku bude mítí malou z drsných, možná i neohoblovaných desek.

Takový drsný byl její život.

Nic jí z něho téměř nezbylo.

Jenom starodávná modlitební knížka leží na okně s citáty z Písem svatých – a vzpomínka na krásnou paní.

Stařenka je evangelička a jmenuje se Zuzana Jombíková.

Před téměř 80 lety přišel z Hájniků pan farár a přivedl krásnou paní.

Krásná paní byla Božena Němcová.

Byla chorá a přišla se léčit prameny na Sliaci.

Zuzanu určil pan farár k její posluze.

Bledá paní měla Zuzku ráda.

I panenku jí koupila a svým do Prahy o ní psávala.

Stařenčina tvář je vetchý, zryhovaný list, v němž zazáří při vzpomínce na krásnou, mladou paní komisarku nebesa, po nichž pluje zlatý obláček lásky a vděčnosti.

Malíři kubističtí, surrealisté, futuristé, zahodte své štětce a zanechte marného vymýšlení slov a formulek se vši falešnou grimasou a akrobacií v slovíčkáření.

V lesích, o něž se postarala jediné Prozřetetnost, najdete pravou hru světla a stínu.

Jiného světla není.

Jest jen světlo boží.

Marné vaše vynalézání.

Stínů je množství, protože stín je výmyslem podzemí.

Zde užíte pravé světlo, protože je to milostivý projev božství.

Božství je čisté bez formulí.

Jsou zde jen nejvelkolepější linie *krásy*, protože je to linie samého Tvůrce.

Před námi stojí Jeho obraz bez jediného kazu.

Číré světlo, jež vykazuje stínům jejich místo.

Stín je bázeň, strach, v němž se lze ukrýti před *jasem* proudícího světla.

Celá krajina je jím poseta.

Jakoby na ni napadalo mračno zlatého deště.

Zahledět se na ni vyžaduje usebrati celou svou mysl.

Zatoužiti po samotě.

Zbaviti se tlachajících lidí.

A jenom plout, jak plují lesy věčností, s touhou vzhůru do strání a zase dolů do údolí, ležících v zelené záplavě.

Květy kaštanů, postavené na prstech haluzí, svítí čistotou a hoří tajemným nepalčivým plamenem.

Jako svíce na oltáři.

Pro nejsvětější oběť.

A znovu stráně: hnědé, karmínové, modré.

Do hněda opálen stojí zapomenutý poutník: dub.

Hovoří se sluncem.

Tak to jde a bude na věky, pokud nad rajskou přírodou země nezasvíští ohnivý meč anděla zkázy, aby vyslovil nad lidmi své zatracení.

Neboť již při stvoření zavrhl Bůh pyšné tvory navždy.

Je nejvyšší dobrý, avšak spravedlivý – – –

Pryskyřice borovic voní, cikánský primáš ladí své housle.

Hudba ukolébává melodií míru.

Nemocná, ležící ve vozíku, obrátila hlavu do plného světla oblohy.

Jaká rozkoš naděje v těžkém utrpení.

Prožívá právě svůj *Tichý den* bez bolesti, již ztíšily sny velikých nadějí.

Sivá holubička jí usedá na rameno.

Je krotká a nebojácná.

Je tolik důvěřivá.

Holubička sivá – zajisté nezažila dosud zklamání, zajisté ji dosud nikdo a nikdy neublížil.

Jaká je to slast, nemusíme-li se *obávat!*

Kde jsi ztratila, holubičko, ratolest?

Jdi, sivá, naše touha po ní je tak veliká! – – –

Svět je uzavřen více než sedmi zámky.

Jak to bylo pošetilé, že se ješitní jednotlivci snažili vždy některý z nich otevřít!

Rada nedostupných hor je podobna nedobytným zámkům světa.

Kolem dokola vlají sedmikrásy, pryskyřičníky a kopretiny, tu a tam červený mák.

Polany jsou jako sváteční haleny, vyšívané květy.

Horalé nešli hledati vzorů.

Ani na východ, ani západ.

Tvůrce stál před nimi a oni *Ho* viděli.

Poznali Jeho vznešenou krásu.

Poklekli před ním v pokoře a přijímali jeho dary.

Jakým málem byli spokojeni!

Jest ješitné chtítí již na zemi dosáhnouti nejvyšších štítů. – – –

Pod strání je hřbitůvek.

Řovy jsou nasypány hnědou zemí.

Čas je zde pomalým, vlídným zahradníkem.

Čdo byl před sto lety položen sem, kdo tam?

Čas neodpovídá a mlčí.

Jen ukazuje, co zapsal pro věčné časy.

Je toho úžasné málo, co zbylo z pozůstalosti člověka.

Sluneční koule zavadila o štíty a roztránila se v miliony krvavě zlatých střepin západu.

Tu a tam ještě doutnají úlomky na zšedivělých oblacích, z nichž padá popel červánků. – –

Adolf Cajdoš

Maurové ve Španělsku

Pokračování

III. První emirové, nezávislí na Damašku

Arabové, podporovaní Berbery, nespokojili se s územím, jehož tak snadno dobyli, překročili Pyreneje a vpadli do Galie, byli však r. 732 v bitvě u Poitiers Karlem Martelem poraženi a výboj jejich pro vždy zastaven. Arabské panství zůstalo tedy omezeno na poloostrov Pyrenejský s vyloučením horských končin severních. Ale panování jejich nebylo klidné. Jsouc vyplněno neustálými vnitřními spory, které se neobešly bez krveprolití. Stáliť proti sobě Arabové severní proti jižním, jemenští proti kaiským, syrští proti medinským,¹ majíce společného nepřítele v afrických Berberech. S jejich pomocí především Arabové dobyli Španělska, ale nejlepší kořist si ponechali pro sebe: úrodné kraje Andalusie a pobřeží Středozemního moře, kdežto Berberům se bylo spokojiti s vyprahlými končinami Manchy, Estremadury a horskými kraji Leonu, Galicie a Asturie, kde se museli stále potýkati s křesťany. A tak docházelo k bojům Berberů se samotnými Araby, kteří ani mezi sebou nebyli svorní, zvláště nebyli-li Berbery ohrožováni. Tyto vnitřní rozbroje mezi mohamedány dovolovaly křesťanům, aby přešli od obrany k útoku proti vetřelcům. Střediskem odporu byly severní kraje. Biskajsko, Navarra a horské končiny Aragonie. Křesťané. Jsouce vedeni králem Alfonsem I., usilovali zmocniti se některých měst v Galicii, Kantabrii a Leonu. Hranice panství arabského se v této době posunují na jih. Značí je města: Coimbra, Coria, Talavera, Toledo, Guadalajara, Tudela a Pamplona. Mezi nimi a malým královstvím křesťanským se rozkládalo pásmo neutrální, které se stalo opravdovou pouští, jsouc stále oboustranně pustošeno.

Moslemské Španělsko bylo již kolem polovice stol. VIII. – sotva 40 let po vpádu arabském – ve své existenci ohrožováno ne tak křesťany samotnými, spíše vnitřními rozbroji. Bylo mu třeba energického vladaře, který by odvrátil jeho rozklad. A opravdu mělo štěstí, že se mu ho dostalo.

Byl to *Abd-er-Rhaman*, jehož příchod prý byl oznámen mnoha proctvími. Proctví mají vůbec velkou úlohu v dějinách národů mohamedánských. Proto nejsou věstci řídkým zjevem ve světě arabském a na dvorech kalifů; měli-li jich potřebi, hýčkali je, nebo je týrali, když se jejich věsteb obávali. *Abd-er-Rhamanovi* prý prorokoval jeho prastrýc, že bude obnovitelem dynastie Omajovců. Tento budoucí vládce Španělska pocházel ze Syrie od Damašku z rodiny vladářské, neboť jeho předkem byl kalif *Hicham*. Když *Abasovci* svrhli dynastii Omajovců a usilovali vyhubiti četné potomky tohoto rodu,² podařilo se *Abd-er-Rhamanovi* se zachrániti přeplováním Eufratu, unikl do Palestiny, odtud do Egypta a nebezpečnou cestou karavanní se dostal konečně do Tunisu, jehož guvernér, tuše v něm soupeře, usiloval o jeho bezživotí, po čase prchl a octl

¹ Arabové podrželi své rozdělení na kmeny i ve Španělsku. – ² *Abasovci* založili Bagdad, kam přenesli své sídlo. Za Omajovců byl hlavním městem kalifátu Damašek.

se konečně v Ceutě. Odtud už nebylo daleko do Španělska, zmítaného rozbroji mezi vládci arabskými. Měl tam též krajany, syrské Arabů. i jal se s nimi vyjednávat, nebyli-li by ochotni prohlásiti se pro něho. Získal také Arabů jemenské a přemohl v bitvě svedené na březích Guadalquiviru dva vojenské předáky arabské, krutého Somaila a guvernéra Yusufa, byl pak uznán svými soupeři za emira (r. 756). Tak dostává arabské Španělsko jediného vládce, jehož autorita však byla stále popírána. Abd-er-Rhamanovi nebylo dopráno vládnouti v klidu, ani když byli oba jeho protivníci utraceni. Abd-er-Rhaman se prohlásil nezávislým na kalifu bagdaském Almansourově z rodu Abasovců, který jmenoval jiného emira pro Španělsko. Abd-er-Rhaman, zvítěziv nad protivníky, dal jich několik stíti, jejich hlavy, naplněné solí a myrhou a uložené do košů pokrytých korouhví kalifovou, poslal na posměch do Bagdadu. Pak měl co činiti s nespokojenými někdejšími spojenci, Arabů jemenskými, s dlouhotrvající vzpourou Berberů. Když byl ještě zaměstnán s Berbery, vypukla na severu nová vzpoura, v jejíž čele stáli guvernér barcelonský, syn a zet Yusufův. Ti povolali na pomoc Karla Velikého, který se svým synovcem Rolandem oblehl Zaragozu. Ale nepokoje ve vlastní říši volaly Karla Velikého nazpět a Abd-er-Rhaman pak snadno přemohl své protivníky. Než ani potom nevládl klidně, vyčerpávaje své síly potlačováním neustálých spiknutí a revolt, podněcovaných dokonce četnými jeho příbuznými. Tak tento Omajovec, zprvu populární, stává se na konec tyranem, jenž se neodvažuje volně procházeti po ulicích Kordoby, povolává nové Berbery z Afriky a vytváří si z nich pro svou bezpečnost osobní stráž. A nejinak se vedlo jeho nástupcům, které též udržoval na trůně jen jejich vojenský despotismus. Obraz jejich vlády je stejný: povolávají z Afriky Berbery nebo jiné cizince na podporu svého trůnu, potlačují vzpoury a spiknutí, válčí se svými soupeři a nejméně dvakrát ročně splní svou zbožnou povinnost tím, že zpusťou kraje křesťanské.

Dotkli jsme se stručně hlavních událostí pohnuté vlády Abd-er-Rhamana, který na evropském západě dopomůže k trůnu svému rodu, když byl svržen a vypuzen novou dynastií Abasovců na východě. Jeho výrazná osobnost zaslouží si ještě několika řádků. Statný, urostlý muž měl dost energie a vytrvalosti, aby překonal těžké chvíle svého bludného života, než se stal vládcem kordobským. Založil četnou rodinu o 11 synech a 9 dcerách (jeho nástupcové zanechávali ještě četnější potomstvo. ovšem také více zmatků a sporů o trůn, které oslabovaly jejich panství — také jedna stinná stránka harému). Byl člověk uhlazený, který si v řídkých prázdninách svého rušného života zahrál i na básníka. Vládařské povinnosti vykonával sám, spoléhaje se ve všem jen na vlastní úsudek. Byl člověk inteligentní, statečný, při tom obezřelý, štedrý i uslechtilý. Jak posuzovati jeho činy, při nichž se nevyhnuť krutosti a lstivosti? Tyto vlastnosti mu byly vnuceny barbarskými mravy jeho druhů a nepřátel, pokud je neměl dědictvím po svých předcích. Jinak nebyl pouhým ctižádostivcem, měl velké plány, založiti na západě mocnou říši, v jejichž uskutečnění mu však bránily neustálé války. Pro ně se nedostal také k větším stavbám, začal toliko stavěti velkou mešitu a pro své pohodlí dal upravit v Kordobě tvrz

někdejších vládců římských a visigotských. Ke konci neklidného života prý toužil po své syrské vlasti, kde nechal púl své bytosti. Pějeť ve versích, zaznamenaných arabskými kronikáři: „Mé tělo, ty to víš, je na jednom místě, ale mé srdce i mé city jsou na jiném . . .“ Těžko nám spojití si v představě drsného dobrodruha, který dal tolik hlav stíti, s citlivým pěvcem.

IV. Kalifát kordobský.

Abd-er-Rhaman I. se neodvážil zprvu prohlásiti nezávislým na kalifu bagdaském, také si neosvojil sám titul kalifa. Učinil tak teprve sedmý nástupce jeho Abd-er-Rhaman III. r. 929. Přesto se cítili emirové kordobští z rodu Omajovců opravdovými vládci, pány nejen Španělska, ale i severozápadní Afriky (Moghrebu). Jejich vystupování bylo zprvu prosté: nestavěli si paláců, nehromadili bohatství, nevyžadovali na poddaných otrocké úcty. V tom připomínali své arabské předky, zbožné mohamedány, uvyklé žiti toliko pod stany. Trvalo dlouho, než se cele aklimatizovali ve Španělsku a než si oblíbili civilisaci a podporovali její rozvoj. Casem neustálým křížením s různorodým obyvatelstvem země (v jejich harémech byly ženy berberské, iberské i visigotské) vznikala rasa smíšená, která nebyla ani čistě arabská ani zcela španělská. Světlovlasí a modroocí vládcové se museli barviti, chtěli-li ukázati svůj arabský původ.

První emirové, zaměstnaní neustálými boji, nedbali pohodlí a jemných mravů. Teprve za vlády Abd-er-Rhamana II. (822 – 852) začínají španělští moslemíni napodobovati orientální přepych. Abd-er-Rhaman II. činí tak ve snaze zastíniti dvůr bagdaský, kde vládli Abasovci, soupeři a vrahové Omajovců, podléhající vlivu perskému. Abd-er-Rhaman II. má smysl pro nádheru, vnější formu i organizaci služby. Okrašluje paláce, zavádí tam vodotrysky, staví po celém Španělsku mešity, dává dovážeti z Bagdadu koberce a šperky, povolává slavného hudebníka Ziryaba, aby naučil jeho poddané dobrému tónu, vstípil jim smysl pro hudbu i poesii, pro jemné způsoby a vkusný oděv. Třebas z potomků drsných jezdců nebylo takto vypuzeno všechno barbarství, přece jen se stali změkčilými, smyslnějšími a chtivějšími rozkoší a požitků, ač to zákon prorokův zakazoval. Přestali býti civilisovaní vládcové krutými? Ne. Chtěli-li si uhájit moc, museli býti nebo se státi krutými. Nejen že nařizovali krvavé potlačení vzpour, ale sami bývali svědky poprav, aby byli jisti, že protivník neunikl trestu, ba někdy vykonávali popravy vlastní rukou. Nezřídka bývali takovou obětí vlastní jejich synové nebo nejbližší příbuzní.

Zvyk stínati hlavy poražených nepřátel, živých i mrtvých a skládati je v hromady jako ohyzdnou trofej vítěznou neustal nikdy u Maurů španělských. Aby bylo obyvatelstvo zastrašeno, byly utaté hlavy, solí posypané a uložené v koších, rozeslány po důležitějších městech říše a vystavovány na příhodných místech. Když El-Mansur porazil křesťany Leonu, zajal jich 30.000 a podle zprávy arabského kronikáře dal mrtvolý padlých navršiti a s výše krvavých hromad jako s minaretu vyvýval prý muezzin souvrce k modlitbě.

Celkem byli kalifové oddáni svému náboženství, mnozí dokonce fana-

ticky. Bylo by proto chybou viděti v nich roztomilé skeptiky, nábožensky lhostejné a nadmíru snášlivé. Jisto jest jen, že někteří z nich hověli na čas výstřední smyslnosti a nedbali přísné morálky: opíjeli se a oddávali se orgiím ve společnosti svých pěvkyn a tanečnic. Ale když se rozkoše nabažili, vraceli se zase k přísnějším zásadám mravním, aby uspokojili mohamedánské bohoslovce (fakihy), neúplatné strážce věrouky a mravouky. Mnozí z kalifů byli oddáni svým duchovním rádcům, jako třeba králové katoličtí, Isabela a Ferdinand, kardinálu Cisnerovi. Velký vliv měl na př. na Abd-er-Rhamana II. fakih Yahya Ibn Yahya. K zbožným a dobročinným kalifům patří zvláště Hicham I. a Haham II.

Nesmíme také hledat mezi kalify „intelektuály“, horlivé šířitele kultury podle ustáleného rčení: podporovali literaturu, vědy a umění. Byliť tuze zabráni válkami a potlačováním neustálých vzpour, ohrožujících jejich moc. Měli ovšem u sebe sekretáře a pisáře, obratné stylisty, neboť nechťeli platiti v očích soupeřů bagdadských a kairských za hulváty a nevzdělance. Také měli na svém dvoře básníky, kteří se v mnohém podobali dnešním žurnalistům: bavili, informovali a dávali podněty politické.

Jak byla říše kalifů spravována, o tom nemůžeme mnoho říci. Jisto však jest, že nemuseli mnoho měniti na organisaci správy, neboť byla připravena jejich římskými a visigotskými předchůdci jak v oboru policejním, tak soudním a finančním: dosadili do úradů jen své vezíry, vali a kadi. Novotou byla jen zvláštní tělesná stráž vládců. Od doby Mohameda I. stávají se obávanou mocí v říši eunuchové, spolčení s harémem, udělující úřady a hodnosti. Později je vystřídají „Slované“,¹ jak bývali označeni vojíní, tvořící tělesnou stráž, sebrání židy z otroků nejružnějšího původu, ze všech končin vroubících Středozemní a Černé moře. Nejohrovnější však metlou říše se stávali Berberové, neustále povolávaní z Afriky, zvl. za Abd-er-Rhamana I. a III. i za El-Mansura. Ti se tu opravdu usadili jako v dobyté zemi, ale kalifové jich potřebovali, aby se udrželi u moci.

Z množství nevýrazných postav kalifů aspoň dva vynikají nad obecný průměr, ne-li velikostí a mocí, aspoň zdáním jejich: *Abd-er-Rhaman III.*, první skutečný kalif podle jména a usurpátor El-Mansur. Celé půlstoletí vlády Abd-er-Rhamanovy (912 – 961) bylo vyplněno válkami. Měl mnoho nepřátel vnitřních i vnějších: byla to arabská šlechta, křesťané uvnitř i vně říše, španělští renegáti (moslemíni, ale ne Arabové) a Fatimovci moghřebští (prý potomci Fatimy, dcery Mohamedovy). Lstí, bezohlednou přisrností, krutostí a vytrvalostí podařilo se mu zlomiti jejich odpor a uchvátiti takřka absolutní moc nad celým moslemánským Španělskem. Přesto

¹ Původně šlo o skutečné Slované, které Germáni na svých výpravách proti Slovanům zajali a prodali do otroctví mohamedánům poloostrova Pyrenejského, později se jménem Slovanů označují ve Španělsku vůbec cizí otroci původu evropského, zařazení do vojska nebo ustanovení k službám palácovým a harémovým. Je o nich četná literatura, psal o nich na př. už V. Lamanskij r. 1859. Mnozí z nich se osvobodili z otroctví a dosáhli vysokého postavení společenského, nabyli vzdělání, stali se básníky, jeden z nich Habib as-Siklabi napsal dokonce o jejich zásluhách celé dílo. Jiní nabyli vynikajícího postavení ve státě. Kalifové jich používali proti arabské šlechtě, ha svěřovali jim i velení při výpravách proti křesťanům. Také je jisto, že mívali účast při různých palácových spiknutích.

úspěch, kterého dosáhl, nebyl trvalý, poněvadž nepřátelé jeho nebyli nikdy zcela potřeni. Spokojoval se, vykonal-li jednou za rok nebo za dvě leta loupežný vpád do území křesťanského a vrátil se s hojnou kořistí a četnými zajatci, jejichž hlavy byly potom vystaveny na mostě v Kordobě. Nepřítel byl ovšem oslaben a mezi ním a kalifovou říší vznikl ochranný pruh pouště, kde byly stromy zporáženy, úroda zničena a lidské osady vypáleny. Tak se to opakovalo i za jeho nástupců.

Abd-er-Rhaman III. proslul také jako tvůrce mnoha významných staveb: kromě zvelebení starého paláce a velké mešity v Kordobě dal pro svou milostnici Zaharu vystavěti venkovský zámek Medina-az-Zahara, jehož pohádkovou krásu líčí arabští spisovatelé s obdivem. Byl však zároveň pevností, zbudovanou na blízku sídelního města pro osobní bezpečnost kalifovu.

Hlavním předmětem jeho péče byla ovšem Kordoba, hlavní město říše, jež mělo zastíniti sám Bagdad. Jeho mešita se měla státi velkou svatyní mohamedánskou a předčiti mešity v Damasku, v Kairu a Kairovanu. Kalif také toužil rozšířiti své panství po sev. Africe, proto obsadil Ceutu a ostatní pobřeží proti Španělsku. Byl první z vládců španělských, kteří poznali nutnost býti pánem těchto končin a význam jejich pro bezpečnost vlastní země. Také usiloval o sjednocení jejího obyvatelstva, které bylo vždy plno separatistického ducha, snažil se vytvořiti silnou centrální moc, která by byla záštitou celistvosti říše. Je příznačné pro dějiny Španělska, že tu byl centralismus vždy dílem cizích dynastií: králů visigotských, moslemínských kalifů a později vládařů z rodu habsburského a bourbonského.

Za vlády Abd-er-Rhamana III. bylo toto sjednocení říše tuze vratké pro velkou pestrost jejího obyvatelstva, složeného z Arabů, Berberů; křesťanů, židů a mohamedánů. Vládce sám cítil nejistotu svého postavení, proto bydlil nejráději mimo hlavní město a opíral se o tělesnou stráž i úřednictvo cizího původu. Tito cizinci, neprávem označovaní jménem Slovanů, tvořili nejen stranu ve státě, ale i značnou část jeho obyvatelstva, snad v počtu 14.000. Jako eunuchové ovládali harém a palác kalifů, jako písaři a úředníci administrativu, jako vojáci vládli mocí ozbrojenou. Původem byli ovšem z nejrůznějších končin, zvláště východních. Jejich pomocí kalif vládl, vytvořil vojenskou diktaturu. Jako oni byli v zemi cizinci, tak zůstal i kalif povždy cizincem na půdě španělské.

Usiloval-li kalif Abd-er-Rhaman III. marně o sjednocení své říše, nepostoupil v ní dále ani *El-Mansur*. El-Mansur nebyl vlastně kalifem, nýbrž jen usurpátorem, který se marně snažil založiti novou dynastii místo Omajjovců. Byl to vetřelec, který vládl místo slabého kalifa Hichama II. jako opravdový diktátor. Chlubil se také, že jeho předkové byli v družině samého dobyvatele Tarika. Přesto byly začátky jeho kariéry skromné. Byl nejprve písařem kadiho kordobského, pak správcem statků mladého Abd-er-Rhamana, syna kalifa Hakama II., dovedl si získati přízeň sultánky Aurory (původem křesťanky ze země Basků), která zcela ovládala kalifa. S její podporou pak postupoval v hodnostech, až se stal náčelníkem policejním. Po smrti Hakamově odstranil vraždou jeho následníka, podporovaného palácovými eunuchy. Pak už se zbavuje svých soupeřů jen

zradou a vraždami. Kalif, jím uvězněný v starém paláci kordobském, jej nechává vládnouti na svém místě v říši, jejíž rozsah je větší než za velkého Abd-er-Rhamana. Na jihu se rozšiřuje jeho svrchovanost na pobřežní kraje berberské v Africe, na severu zatlačuje křesťany až k moři Kantaberskému, zmocňuje se Leonu a Sv. Jakuba Kompostelského, takže nikdy nebyli španělští křesťané v postavení svízelnějším.

Uvnitř říše nebylo postavení El-Mansura tuze pevné. Spoléhal-li se Abd-er-Rhaman III. na vojsko, složené z cizinců, zv. Slovary, vytvořil si El-Mansur svou vojenskou záštitu z Berberů, které neustával povolávat z Afriky. Objevili se v cárech sedíce na bídných herkách. El-Mansur je oděl v nádherná roucha, posadil na ušlechtilé koně a obklopil se jimi ve svém paláci.

El-Mansur, milenec sultánky Aurory, původce smrti mnoha vlivných protivníků, krutý despota, nelekající se žádné proradnosti, stává se v stáří zbožným mohamedánem. Aby uspokojil fakihy, fanatické obhájce mohamedánské pravověrnosti, rozšířil značně mešitu kordobskou a zapálil vlastní rukou „materialistická a filosofická díla knihovny sebrané Hakamem II.“, opsal korán, nosil jej s sebou a rozjímal o něm neustále. Vykládaje si do slova příkaz Prorokův, dal sebrati prach, který se zachytil na jeho botách a šatech za výprav proti křesťanům, jako věc Bohu příjemnou a přikázal, aby byl položen na jeho hrob. Na Bohu prý si vyprosil milost padnouti v boji proti nevěřícím. Té milosti mu bylo dopráno, zemřel v Medina-Celi na výpravě proti křesťanům r. 1002. F. S. Horák

Verše

Ó mítí vše, a vědět vše,
vzdychají:
„Ubohé žití! Shon a hlad je všude!
Náplň chybí!“
Znám sýpky; nad každým jsou domem,
plny obilí, které se rozléta a znovu shromažďuje –
A nevezmou si je . . .
Sklepy pod každým jsou domem, v nichž kvasí
a po kraji rozlévá se mok šlechetné révy –
Nikdo nepije . . .
V prachu rozsypány jsou tony ryzího zlata.
Národ v cárech kolem něho tápá –
Nikdo nezří je.

Přel. Adolf Gajdoš

Stefan George

Smuteční marš

Dosud kolébá se jak sup nad Varšavou
podzimní zuřící víchrů hra,
uprostřed níž padli se slávou
letec Źwirko a inženýr Wigura,
od Brna do Vilna
cesta její neomylná;
ohýbá, co jí se vzpírá, vše, co se vzpouzí, co ji ruší.

Oni – nezvyklí ohýbat šije,
oni – kterých nezaslepily blesky,
ptáci, letící střely, duchové vítězů, které satan bouří bije,
vykupitelé mátožných duší, bohatýři, letci! . . .

. . . Oni, již každodenně,
– vesele, vždy stejně –
vylétají pro smrt velmi ostražití,
tak jak jíní shánějící všední Živobytí –
právě – Oni . . .
. . . Ach, pro ně to Varšava pláče, zvon zvoní . . .
. . . Pro ně! . . .

Hrdá byla na ně Otcina, jak matka na pěkné děti:
kdo to dovedl, kdo tak odletěl?!
Kdo tak bez okolků
předstihnul všechny, všem vyrovnal se?
Vilno pyšnilo se a pyšnilo se jistě také Kovno, hned za stěnou:
„Víme – je náš! Kdo? Kde? A tady ve Świecianech . . .“
Tam, v kraji milujícím a rozvázném lid bojovný živ je,
jenž vítězit dovede přímo a oslnivě,
tak vítězit, že laur když nese o závodu v čele
nikoho neuráží, v soku nebudí nepřítele . . .

Tleskal poručíkovi Źwirkovi velký dav v Berlíně,
nemohl předvídat, že zhyne!
Orchestra pruské hrály, až echa se chvěla:
„Jeszcze Polska nie zginela!“
Tiskl mu dlaň letec německý, přemožený přece,
říkal: „Teufelskerl, Kolege, správně jsi letěl!“
Zdálo se pěkným Němkám – od hledění nahoru –
celý týden po závodech o „polnisch“ munduru . . .

Ach, leží ten mundur zakrvavený
na české straně . . . v těšínské zemi . . .
Ó smrky, ó sosny na Těrlicku!

Ó trosky obrovského ptáka, rozseté nablízku ...
Ó ptáku o dvou srdcích ... Marna je útěcha ...
Ó krvi polsko-litevská, nejdražší krvi, prolitá v pobratimských Čechách ...

Vzali je zabitě na máry,
zaplakal celý národ.
Obstoupili les vojáci. Hřmí:
„Jediné větvičky nikdo zde vzít nesmí!“
Každou této země píď,
každý keřík, nízkou travičku,
potřísnila a až do země se vpila
krev zabitých polských letců.
Budeme zde na stráži stát my! – Češi,
až dešť spláchne krev po celém lese ...

Ministr války, ministr komunikací.
Generálové. Děti slezské, polské delegace.
Květiny ... Květiny ... Slezy zšedivělých obchodníků, havírů ...
A průvod ... jsou odstraněny hraniční pilíře ...
Mundury polské v Čechách, české vojsko v Polsce ...
Telegramy ... Dopisy ... Verše ... President Masaryk ...
Rada Smutný ... Ambassador Laroche ... A von Moltke ...
Ve smutku – české, vídeňské, londýnské a vlašské žurnály ...
Nárek ... V kostelích ženy omdlávaly.

Nejenom my – Svět celý se chystá ku pohřbu tvému, pláče pro tebe.
Na křídlech tvých zlámaných na náhrobním pomníku,
Františku Żwirko ze Swiecian, polský poručíku,
jméno tvé zapsáno v každém jazyce.
Tepelnou vlnou se zvedá lítost nevýslovná
od Říma k Berlínu, od Francie do Kovna.
Propasti nikdo nevidí. Kdos všechny je zarovnal.

Byly spory? Schon gut. Však dnes – zapomínáme.
Wisst ihr, že Żwirko pochovají ve Varsavě zítra ráno?
V Praze – smutek. Ano – jo! Ach, jak šumí, šumí bor ve Swiecanech.

Přestalo štěkáni a zubů cvakot kles'.
Zjasněla lidská tvář. V očích už nezříš děs ...
Tos ty? To – já ... A svět – zákopů není dnes.

Jak se to stalo? Ještě se ruce lepí
od války ... Kdo nás klamal? Byli jsme snad slepí?
Čech? Němec? Polák? Hle, jeho hrob. Od zítřka bude lépe.
Pokud mohyla ještě tak velmi svěží,
pokud nezvadly květy, jež po těšínských cestách leží
– necht srdce se vzbudí, zváží ... a odměří.

Ó vzkřísme pravdu od let úhorem ležící,
neb dnes nazvat souseda nepřitelem – opravdu se přičí . . .
. . . Ve Varšavě, v Berlíně, v Praze . . .

Letče náš, srdce naše, vilenské děcko,
zda-liž, když hynuls, chvěl jsi se o osud svýcli nejdražších?
zda-li jsi vzpomněl, již věda, že ztraceno všecko:
„Ó Bože, můj malý synáček! . . . Co si počne žena?!“
Nyní již víš. V pokoji spíš. Oni *nám* zůstali –
na srdci Polsky a Litvy, jež jak svíce smuteční hoří u tvé rakve dále . . .

Přel. Adolf Gajdoš

Kazimiera Iłłakowiczówna

Markétčina píseň

Klid můj ten tam,
tíž v srdci mám,
s ním nikdy, už nikdy
se neshledám.

Kde nejsem s ním,
tam hrob jen zřím
a celý svět
mně žluč a jed.

Má bědná hlava
je zvrácena,
má bědná mysl
je zmatena.

Klid můj ten tam,
tíž v srdci mám,
s ním nikdy, už nikdy
se neshledám.

Za ním se dívám
z okénka jen,
za ním jen z domu
vycházím ven.

Ten vznešený krok,
ten ztepilý vzrůst,
ten mocný zrak,
to usmání úst.

A jeho řeči
čarovděk,
stisk ruky, ach,
a polibek.

Klid můj ten tam,
tíž v srdci mám,
s ním nikdy, už nikdy
se neshledám.

Má nadra dmou
se za ním hned,
ach, uchopit ho
a zadržet.

A zlíbat ho
a přivínout
a v polibcích jeho
i zahynout.

Přel. Bedřich Pflieger

„Faust“
J. W. Goethe

Návrat

Nutno voliti něco z této dvojice: buď *život* – a pak je třeba se k němu celou duší přikloniti – anebo *smrt* – a to se pak nesmíte bát jí podat čestně ruku!
Valerij Brjusov: Ohnivý anděl.

Pořad našich dnů, pojatý do ohniska duchovního postřehu, jeví se jakoby strašné, nenáhlé *propadání se do tmy*. Vlastní tragedie však počíná tam, kde děje se tento *sestup* dobrovolně, ba dokonce v jakémsi blouznivém vytržení, kdy tak jako ony děti svábené groteskním popěvkem pištee z Hammeln radí se lidé za jakými „vůdci“, slibujícími jim hory doly tam kdesi v záhadném podsvětí. A tak, zatím co tito vyzvedli sebevědomě nad své „vyvolené“ hlavy *krvavým* svitem zářící smolnice, *sestupuje* se pod chabým jejich svitem tam „kamsi“ – v nezbadatelné bezdno! Někteří, nejspouce ještě strženi do zlého víru davové sugesce, se zavčas *vracejí*, vždyť i nemluvně může odhadnouti, *jak dlouho může svedeným svítit umělé to „světlo“!* . . . Ale většina jde *dále* a řičí nadšením. Vždyť magická *hra stínů* kouzlí jim tu úžasné vidiny, jež tvoří fantastický spalír „klesajícím“ stínům člověčenství. Kreslí se tu po stěnách stalaktitových chodeb zářící předpovědi „toho, co dosud nebylo“, pozemský blahobyt v říších *strojů a „rovnosti“* všech či uprostřed „vyvolených“ národů, jimž je „předurčena“ vláda nad celým světem! Vše to skýtá ještě jen poslední jiskřivá opona krápníkových slují a účastníky zajímá teď již jen datum, kdy tato spadne, zda za *pět let*, či ještě dříve?

Zatím se nad sestupujícími zvedají vždy nádhernější kopule a klenby podzemních „chrámů“, jejichž stěny metají štědře zlato, malachit i perly do klína svým návštěvníkům. A jako ona *matka v Erbenově baladě o pokladu*, mnozí zapomněli již *návratu*, aby tu ztratili vše i to své nejdražší, *ve tmách!* . . . A co by jim – tak *náročným a oblouzeným* byl platen *návrat nahoru, tam před strážlivé oko Božího slunka?* Zda neproměnily by se jim všechny tyto svody podsvětí *v hrst smutně chřesticího listí?* *A proto tedy návrat není již možný, to dobře vědí právě vůdci.* . . . *A proto volají, jako oni podloudníci ze Smetanovy „Hubičky“, až do ochraptění svoje ponuré: „Jen dál! Jen dál!“* . . . Jak dlouho? Hic incipit tragoedia . . . Dochází se *k srázu, zejícimu v bezdno!* Vůdcové to vědí! Mají tu vzdálenost odměřenu na milimetr . . . A zde právě, na tomto kritickém přelomu *mezi kejklřstvím pozemské časnosti a věčné zodpovědnosti selhávají* . . . Zhasínají klidně, *podle plánu* (který ovšem nebyl vyřván do amplionu) *své pochodně, kopnou do svých válečných bubnů a ztratí se!* Slušně, „po anglicku!“ . . . Tam opodál „u Tenedu“ zapalují znovu pečlivě uschované zbytky *a vracejí se s cynickým klidem* do svých mezinárodních hotelů, zatím co tam daleko, příliš daleko již pro záchranné práce propuká hrůzný, jako břitva srdeční vlákno protínající *řev zoufalství* „bratří“, vržených na jednom laně do bezdné šachty! . . . *Toto se děje právě v té chvíli*, co píší tyto řádky! . . . Je mi *strašně!* Cím jsem se provinil, že musím býti svědkem *tolika satanismu* mezi námi! . . . Pomalu se vracím, osamělý v polích, od této důlní katastrofy . . . Vracím se *k evangeliu!* . . .

A. V. SLAVÍČEK: NOTRE DAME

„*Lito jest mi zástupů,*“ řekl *Ten*, kdo jediný zná *Cestu, Pravdu a Život!* Zástupy trpí, trpí dnes hůře, než u pyramid faraonů . . . Že byla již napsána „Tragedie člověka?“ Že měla úspěch? . . . Mýlíte se! Madach byl kýčar! Tragedie člověka počíná rokem 1934!

„*Lito jest mi zástupů,*“ To řekl *Syn Boží*, jenž nemohl být „vůdcem“, leč toliko „*Cestou*“. *Cestou světla!*

„*Byli čtyři*“ je nadepsán onen tragický příběh ze *světové války*, tím tragičtějším, že se odehrává *mimo válku* tak, jako by *anticipoval její následky*. Líčí *vojiny*, kteří *vyšli z pekelného jícnu fronty, aby zabloudili ve tmách!* Autor, Henry Poulaille líčí ony kamarády, jež *zvábí jasný den svobody*, aby se v touze po alotrúch vydali do labyrintu podzemního světa proslulých jeskyň v savojských Alpách. Láká je nebezpečí, jemuž dosud zdárně unikali na bojišti uprostřed pum a granátových střepin. Tato okolnost je snad vrhla nyní tak daleko, až do jícnu nenávratné *tmy*, jež s ledovým chladem *rdouší a hází jednoho po druhém do bezedného jícnu svých propastí*, kde černé, příšerně *nezvěstno* stahuje jednoho po druhém, jako slizké rámě chobotnice . . . Zdánlivě nepřekonatelné umění Dantovo zde by snad našlo ještě nějaké barvy: „Byli již blízcí smrti,“ vypravuje se tu ke konci. – „*Laillé zesílel. Z jeho obličeje svítily dvě velké černé oči tak, že se podobal nějakému démonu, procházejícímu se tu svým podzemním palácem. Opodal se potácel Reich . . . Teď náhle upadl. Když se zvedal, mihl se mu tam nahoře, vysoko v klenbě proužek světla! . . . A tu se zas jeho muka počala příšerně rozzívati, vždyť mu jím bylo připomenuto, že tam nahoře je život a tady dole jen smrt!*“ Drápal se zoufale po hladké stěně *tam do výše, k tomu!*“ Ale již bylo *pozdě!* Jeho vysílený trup sjel prudce dolů . . . A tak tam nyní ležel mrtev na skále a vytřeštěné jeho oči se dívaly stále ještě tam nahoru, na ten malý kousek modré oblohy. A za ním, v rozsedlinách se tisícronásobně opakoval a rostl v řev celých pekel již jen *šilený smích Laillého!* . . . Náhodou on, poslední z nich dostal se *teď na správnou cestu!* Denní jas řítil se mu záračně v ústrety, jak tu letěl prudkým tempem *k východu z té hrůzy k světlu!* . . . Ale on se již jen stále *smál!* Duch jeho byl příliš dlouho pohřben v hlubinách věčné noci, aby pochopil, *že je zachráněn*. A tak na krok od ústí jeskyně vyrazí děsuplný výkřik a otočiv se, běží šílenou rychlostí *nazpět – do Věčné Noci!*

A nyní si připomeněte platonský mythos *o jeskyni smyslů*. . . a namísto oněch čtyř *lidský kolektiv*, jenž se v ní svévolně zdrží a usne v rouhavé netečnosti, aby se najednou probudil v naprostých tmách, zapomena *cesty k Bohu!* Což není přirozeným úkazem, že oko, jež se stále tvrdšíjně odvrací od slunce, aby hledělo do tmy, nakonec *oslepne?* Je tím *vinno snad ono slunce při své neskonale blahodárné svítivosti?* A tak neskonale jest *i slitování Páně*, nelze však přesto na ně hřešit neskonale. Nutno se jedinou rozhodnouti pro život nebo pro smrt, nutno je *procitnouti*, ale pak třeba se i *vzpřímít vzhůru* a každou vlásečnicí svého organismu duchového *vstřebávati až do kořenů jeho dýmantovou rosou rodných niv*. Ti ovšem, kdo na svých „*bludných cestách*“ *odhodili do prachu vědnosti rodinný klenot víry*, aby se dali vésti výhradně Ariadninou nití pouhé zkušenosti a strohé jednoznačnosti světa sil, *zdaž nezvedají* tito sami dob-

rovolně kámen, mající uzavřít poslední šterbinu v té zdi, za níž se odsoudili jako oni tibetští flagelanti k dobrovolnému vězení, jež nemají již nikdy opustit! Duše je věčná, ale příliš dlouho jí nelze přeče sledovat nakloněnou plochu sensuality, aby jí nebyla nakonec sama stržena do hlubiny. V životě jednotlivců i celých národů jsou kritické okamžiky, v nichž platí právě tak, jako před zavírající se barikádou heslo: „*Ted, neb již nikdy!*“

Poslyšte slova německého mystika, jehož se dovolává Benson ve své povídce *Poena damni*: „Všecky jejich hříchy stojí před nimi a působí v jejich bytostech výčitky, věčně zoufalství a nepřátelskou vůli proti Bohu. Pro takovou duši není pomoci! Nemůže přijít do světla Božího ... Kdyby i svatý Petr kolik tisíc klíčův byl nechal na zemi, ani jediný z nich by jí neotevřel nebe ...“ kdežto „věřícímu“, jak praví Píseň o věcech obecných, „i když bída jeho je bolestná, září to pootvřenými dveřmi a ukazuje se světlo na podlaže.“ V tak závažných okamžicích třeba se právě *vzchopit* v tradici velkých hrdinů legendárních, jak jím byl na př. sv. Jiří a podívat se jediným pevným pohledem *Gorgoně* pozemské obludnosti přímo ve tvář a odvrácen pak již navždy od této zmrazující masky, nastoupit závčas zpětnou cestu, a to nejprve úzkou i strmou stezkou *meditace*. Vždyť všecko upravně *životné, silné a vznešené tvůrčí* mohlo vzkličiti právě jen tímto jednoznačným určením *duševního heliotropismu!* Toť onen tajemný *předsvit*, jež prorážel již kdysi těžkými balvany, z nichž vyzděn byl žalář Sokratův, osoušel chladný pot s čela na smrt čekajícího Bočtia, aby se prodral vysoko nad pohanské ohně v Listech sv. Pavla a Konfesích i Soliloquiích velkého biskupa karthaginského. A již rysují se na obzoru i monumentální pilíře oněch dvou vznešených bran, jimiž se vchází v posvátné šumící háje pravého zasvěcení! Je to nejprve kodex oněch přísných návodů k sebeovládání v *Duchovních cvičeních* jasného rytíře víry sv. Ignáta z Loyoly a pak ona *čtverúsobná cesta tichého, mírem duchové lásky* naplněného „*Následování Krista*“ sv. Tomáše Kempenského. Jsou to *skrovně a náročným laikům* pramálo zprvu slibující počátky. Nevábí ani jejich dějiště strážlivé ústraní úzké cely. Ale mezitím co „*lente-lente currunt noctis equi*“ nesmírnou pouští duševní *vyprahlosti*, cítíte již občasně závany od inodravých hor na obzoru, abyste, pokračující stále a vytrvale, prozíreli jednoho čistého jitra na svých rodných, zázračných výšinách!

Dnešní doba, orientovaná po výtce *v krvi a železe*, hledí ovšem s vysoka na tyto „nezivotné“ věci. Ale ať je již povaha moderního člověka jakkoli exoterního rázu, věčně mu tímto směrem jíti nelze. Velcí básníci a výtvarníci nového věku znali aspoň onen jaksi pantheistně zprostředkovaný *přechod* z říší ilusí a smyslů k žádoucímu zevnitřnění. Zdaž nedospívá na př. pověstný kytarod spleenu, lord Byron v následujících verších až k branám zření mystického:

„Are not the mountains, wawes and skies a part
of me and of my soul, as I am of them?“

Kdo ovšem jezdí výhradně autem neb se dívá na svět širokými okny letadla, ztrácí smysl pro ono bezprostřední vnímání *vnějšku*, jež jest jediné

tvůrčí. Ale jako poznali moderní lidé, že se jim nelze stále jen vozit a volit *dobrovolný* pohyb a podstupují i všemožné svízele a nebezpečí mimo z pohodlnější směry komunikační, vydávající se na „weekend“ tak jako v dobách nomádského primitivismu, pěstující až k přehnanosti své sporty atd., tak *nutno se jim jednou vzchopit i v duchovním smyslu a cvičiti* dlouhou nečinností ochablé *perutě ducha!* Vždyť nemohou se již dávat jen ustavičně *nésti tu silami osudu, náhody, přírodní setrvačnosti, či zas pohodlně vypořizovaným neznámem!* A je ku podivu, že *pyšného „vládce nad světem“, dobyvatele vzduchu i mořských propastí* láká ze spirituálních směrů právě nejvíce *dekadentní kvietismus orientální, tedy „zduchovnění“ čirě negativní!* Činí to dojem, že se snad již *za své dobré snahy a pozitivní, t. j. eucharistické skutky* málem stydí. Ale největší nectí v ponětí křesťansko-katolickém je právě nečinnost, nedostatek lásky a dobré vůle! . . .

Narodit se z Ducha svatého, toť povznést se *k životní realitě, ale života necítiti, tak jako světlo není světlem samo sobě, leč jen tomu, co není světlem!* A tak nutno konečně volit něco z oněch dvou problémů, postavených v čelo tohoto rozboru: *buď život nebo smrt!* Iwo Bauše

Zrak tančí nad hvězdou

Noc májová nevěsta v krajkách spící
mdlou hlavu složila na prsa bdících trav
sen Davidovy harfy vězněné na měsíci
z krupějí mléčné dráhy tká vzdušný architráv

Po horách vysokých se toulá píseň bosá
tma pirát milostný odňala květům šat
hierarchií vůni zšílela sladká rosa
a svatým zmatkem slz do klína mlh šla štkát

Zatměl se kalich leknínu před rukou poutníka
jak světla pod hladinou když v hlubiny vod jdou
k stínu se klade stín stín stínem zaniká
jak lodní šroub tma krouží tmou

Co na tom záleží že v ranním svítání
střepiny očí svých z zrcadel budem brát?
Zrak tančí za hvězdou krev bílou pije z ní
do komor hvězd šly panny plátka tkát

Ubledlé lože snů jim sežehne náš ret
až světlem utonem jež se jim z krásy tmí
v náruči křeči opíšem naposled
spirálu hrůzy až na dno tajemství

Rajmund Habřina

Katastrofa

Ještě sype noc černé vložky tmy před okny kolonie. Ale dítě se již probouzí.

„Co, co se to děje, maminko? Tatínku!“

Matka konejší: „Spi, děťátko, spi! Je ještě časné ráno. Tatíček se vypravuje na šachtu.“

Dítě prosí: „Tatíčku, nechod dnes na šachtu!“

„Spi, hošíčku,“ ozývá se mírně horník. „co ti to jen napadlo? Musím do práce. kdopak by vás živil?“

Dítě: „Tatíčku, ty opravdu musíš jít? A proč musíš jít?“

Matka napomíná: „Nechej tatíčka a spi!“

Horník: „Spi, chlapče, spi! Život je těžký, ale tomu ty ještě nerozumíš. Zdař Bůh, Františko, zdař Bůh, chlapče!“

Dveře se zavřely. Klika v zánuku zaječela. Hošík začíná plakati. „Matinko, já se bojím o tatíčka!“

Matka: „Ale jdi, dětinko, proč by ses obával *dnes*? Tatíček zase přijde! Teď již asi sjíždí do dolů.“

Vítá se s kamarády.

„Zdař Bůh, kamarádi! Zdař Bůh!“

Zelezná klec začíná zpívat. Její děsivý hlas zní jako denní hodinky kartuziánských mnichů. Jízda klece se podobá jízdě smrti. Motory, kterými je poháněna, přehlušují řevem její zákazonosnou cestu.

U vchodu do poslední štolý zarazí. Havíři vystupují. Za chvíli roznáší podzemní ozvěna jitřní píseň osazenstva.

Vozíky jezdí na úzkých kolejkách, dozorcí prolézají díry a dávají rozkazy. Nahoře je ještě mlhavý, sychravý den.

Zde dole je život naplněný těžkou prací.

Balvany černého zlata podzemního se lámou. podporovány explosemi ekrasitových patron, jako skývy chleba, které uštedruje země svému lidu. Jsou to hořké krajíčky chleba. Již je más u úst, ale ne, ještě nejsou tvé; ruce jsou pokryty mozoly jak drahými kameny, aby mohly snáze zvedati balvany, které se šklebí černým smíchem.

Havíři . . . chlapi . . . nestůjte . . . slyšíte!?! Vozíky čekají na novou náplň. Hej, rup! Hej, rup!

Černý chléb ze vám dává země? Nic takového. Pro nás sbíráte skývy. My jsme pány a majiteli! My důlní baroni . . . chátro . . . my . . .

Haló, haló! Telefon zvoní? Haló, akcie společnosti . . . výborně . . . Stávka zažehnána . . . několika tisícovkami zacpány huby . . . velmi dobře . . . večer, ano večer . . . au revoir . . .

Život na zemi a život pod zemí není týž. Lidé jsou rozděleni na boháče a lid. Lid to jest plebs. Nejkrásnější slovo ve slovníku lepší společnosti.

Na dole Salvátor nastal ve 13 hodin a 25 minut ohlušující výbuch.

180 havířů je pod zemí.

— — —
Miliony očí ztrnulo v úžase na černých literách novin.

Kameloti řvou na nárožích a nabízejí zvláštní vydání žurnálů.

180 havírů pod zemí zůstalo?

Kolik? 130?

Kolik? Jedno-sto-osm-de-sát, řvou kolportéři a nedoslýchaví lidé jdou svojí cestou.

130 anebo 180 . . .

Ale miliony lidí se ještě nevzpamatovaly z úžasu a zírají na mrtvé titulky novin.

Matky, ženy sestry a děti spěchají v šíleném zmatku k dolům. Kordon policie a hasičů brání přístupu zoufalých.

Mu-ži! volají manželky.

Tatínkuuuu! Nejdražší tatínku! Kde jsi? Tatínkuuu! křičí s pláčem děti.

Sirény hučí, hasičské sbory se sjíždějí, poplašené signály neustávají ječet. Není záchrany.

Tatínkuuuuuuuuu! Tatíííííííí!

— — —

Na dvě stě zohavených těl havírů leží v šachtách zkázy.

Priznaky jejich bloudí v našich hlavách jako štolami zániku, smrti.

Jdou se sklopenými hlavami, jejich oči jsou prázdné, jejich ústa jsou oněmělá . . .

Na dvě stě těch, kteří lámali chléb z černého pecna země, aby měly přetučnělé krky uhломagnátů spokojené sny. Aby jejich akcie nebyly ohrožovány bursovními otřesy.

Tiskové kanceláře Evropy jsou spokojeny zprávami.

Reportéři žurnálů počítají řádky a slečny v telefonních ústřednách mají plné ruce práce.

Zahraniční agentury zahrnují dotazy bursovní makléře a životní pojišťovny vysílají své zvláštní agenty k výhodným uzavěrkám pojistek na život a na smrt.

Ministerstva Evropy pověřují své vyslance, aby tlumočili vládě státu upřímnou soustrast.

Na dvě stě mrtvých. Na dvě stě . . .

Ranní listy přinášejí nové, obsírnější vylíčení katastrofy.

Vyšetřující komise jsou v permanenci.

A zatím . . . zatím dole, těch několik set metrů pod zemí spí havíři věčný sen.

A nahoře . . . nahoře na celém světě narážejí na sebe na každém nároží dva póly: bohatství a bída.

— — —

Dnes jest konečně dohrána truchlohra.

Reportéři novin sedí v nočním rychlovlaku, zívají, počítajíce cestovní diety a připravující působivý úvod hrůzného nekrologu.

Nekrolog.

Bude to vytištěno tučnými, palcovými literami.

Šéfredaktor škrtně titulěk. Nahradí působivějším.

Oběti kapitalistických vydřiduchů.

Nikdo již nemůže tohoto titulku přehlédnouti.

Nikdo.

Okresní publicisté budou mít dokonalý vzor pro své čtrnáctideníky.
Na dvě stě vdov a sirotků tam usedavě želelo.

Srdcervoucí scény se odehrávaly nad otevřenými hroby.

Hornické kapely hrály pochod havířů.

Byly mlüveny řeči na rozloučenou. Mluvili zastupci dolů a zástupci dělnictva.

A kam oko pohlédlo, všude bylo znáti stopy smrti.

Mráz pronikal do těl nedostatečně oděných davů, doteky smrti byly příšerné.

Zástupy se rychle vzdalovaly zanechávající krvavé šlépěje bolesti, a kroky osírelých dětí nebyly nepodobny tukání zkřehlých ruček na víka rakví, pod nimiž ležela zohavená těla jejich živitelů.

Tatínku!

Ta-tíí-n-kuuu!

Motory odjíždějících limusin přehlušují všecku bolest. Petr Zapřel

Utrpení

Zvedati se každé ráno a viděti slunce, jak se klade na okenní římsu jako kytice růží.

Sestupovati do temných a přízračných ulic, kde bédné svítlny s úsměvem nabízejí svou lásku mimojdoucím.

Ulehati s hrstkou hvězd a v srdci s modlitbou, která zapuzuje ďábly, rodící se v poduškách.

Sníti o Bohu.

O Bohu, který pohledem stvořil slunce i naše tělo.

Sžírati se, sžírati se v sobě, aniž můžeš slyšeti moře, jak mluví, a mech, jak hlodá kamení.

Býti cizincem, osamělým, hluchým.

Nositi jako mlýnský kámen to utrpení, že nedovedeš milovati věci, že nechápeš zpívajících borovic, usmívajících se zahrad, rachotícího kamení, zářících vod, lásky, ohně.

Snášeti tu hroznou trpkost jako prokletí a každý den blouditi všemi ulicemi.

Můj Bože, pomoz mi, abych vnikl do všech věcí, a aby všechny věci vnikly do mne.

Rozdrob mne, rozmel v tisíce atomů a rozhod na zem, do moře, do vzduchu, abych Tě mohl lépe poznati a milovati!

Přel. Otto F. Babler

(Z časopisu „La Tradizione“.)

Gino Novelli

Kardinál Schrattenbach, přítel hudby a divadla.

Italská opera, jejíž vyvrcholení znamenají Alessandro Scarlatti (1659 až 1725) a jeho žáci, ujala se i v Rakousku a utěšeně zde zkvétala koncem sedmnáctého a v první polovici osmnáctého století. K jejímu rozkvětu přispěla značně katolická církev, která hudbě velmi přála a ji pěstovala.

V zemích koruny české nastala hned po třicetileté válce intensivní hudební činnost. Bohaté kláštery se svými semináři pro mládež byly pravyými školkami, ze kterých zakládaly a doplňovaly své hudební kapely nejen císařský dvůr, ale i vysoká šlechta.

Císař Leopold I. byl přítelem a znalcem hudby, sám komponoval a podporoval štedře vlašskou operu. Ve Vídni provozována vlašská operní díla. Roku 1659 vystavěla na jeho útraty společnost vlašských operních pěvců divadlo. Roku 1665 zbudoval císař v místech pozdější dvorní knihovny dvorní divadlo, které však roku 1683 za obležení Vídně Turky bylo strženo. Roku 1697 začal týž panovník stavěti nové velké divadlo, ale to shořelo dříve, než bylo dostavěno.

Jeho nástupce Josef I. vystavěl operní divadlo. Také Karel VI. byl velkým ctitelem hudby a pěstoval ve Vídni vlašské opery. V Praze byla skvělá operní představení v době korunovace roku 1723.

Záliba pro vlašskou operu šířila se ode dvora do větších měst a venkovských sídel šlechtických. Přirozeně pronikla i do Olomouce, kdež byl tehdy biskupem Wolfgang Hannibal hrabě Schrattenbach. Po sedmiletém pobytu v Římě a Neapoli vrátil se roku 1722 do Olomouce a přinesl si z Itálie zvýšený zájem o italské hudební a pěvecké umění.

V Olomouci vystupovaly již začátkem osmnáctého století divadelní společnosti, které ovšem neprovozovaly opery. 6. června 1717 podal Johan Friedrich Marcus (Waldmann) královskému rychtáři a magistrálu žádost, aby mohl se svojí společností dávat v Olomouci „öffentliche Comödien“. Schrattenbach se nepochybně o divadlo zajímal, neboť si stěžoval u císaře na představení v době adventní a postní „weil die Comödianten dieselben in ihren gedruckten, zu Jedermanns Wissenschaft öffentlich mitgetheilten und affigierten Scenaden zwar nach dem Leben eines Heiligen betiteln, aber auch durchgehends mit des sogenannten Hanswurstes interludies untermischen und Possen reissen“. Císařský tribunál (zemské gubernium) sice ujišťoval „dass nie ultra terminos modestiae geschritten worden und nie etwas gegen die Religion geschehen sei“, ale císař přesto nařídil „die Aufstellung einer eigenen Theatercensur, welcher die aufzuführenden Comoedien jedesmal vorläufig zur Einsicht und Genehmigung vorzulegen sein“. Za kardinála Schrattenbacha provozovány opery především v zámku výškovském, kdež zbudováno jeho péčí a nákladem prostranné divadlo. *Schwoy* praví ve své topografii (2. sv. str. 443), že tani provedeny nejlepší činohry a zpěvohry té doby (1711 – 1738). Kol roku 1728 usadila se v Brně italská opera. V letech 1732 – 1736 dával na pod-

zim a v zimě Angelo Mingotti v Brně s vlášskými zpěváky „musikalische wälsche Opern. untermischt mit Burlesken, seriosen und mehreren Intermezzoactionen“. Snad to byli herci a zpěváci této společnosti, kteří hráli i v divadle vyškovském. Podle laskavého sdělení p. prof. dra Vl. Helferta provedeny ve Vyškově roku 1736 dvě opery a to: *La clemenza di Tito*. Libreto od Metastasia, hudba od Ad. Hasse. Na oslavu jmenin kardinálůvých: *Catone in Utica*. Libreto také od Metastasia, hudba od Leonarda Lea z Neapole. Roku 1737 provedena opera *Alessandro in Sidone*, jejíž hudbu složil Giovanni Bononcini. Také v Kroměříži provozovány opery. V létě roku 1728 uvedena v kroměřížském zámku na scénu vlášská opera *Engelberta*, dílo neznámých autorů. Kardinálovi k jeho narozeninám (12. září) věnována téhož roku piaristy a biskupským seminářem opera *Ita innocens* s latinským libretem. Věnování podeplal P. David à S. Joanne p. t. Regens Seminarii e Scholis piis.

Děj obou her je docela zajímavý a myslím, že je na místě jej stručně uvést.

Yta z velmi starého hraběcího rodu provdala se kol roku 1160 za Jindřicha, hraběte z Toggenburku. Žili spolu šťastně. Tu našel myslivec v havraním hnězdě Ytin prsten, který byl pták z komnaty Ytiny odnesl. Ukázal jej dvořanům a chlubil se jím. To se dověděl Jindřich, obvinil chot z nevěry a odsoudil ji k smrti. Nařídil, aby byla s vrcholu hradu shozena do hlubokého příkopu. Ale Bůh ujal se nevinné a nedopustil, aby se pádem poranila. Yta pak z vděčnosti žila odloučeně od světa, až konečně usmířena s manželem ukázala se lidem. — Základní myšlenka: Bůh chrání nevinnost. Daleko dramatictější je děj *Engelberty*. Engelberta, dcera vévody ze Spoleta, byla nejdříve provdána za jednoho knížete, s nímž měla dceru Methildu. Ovdověvši, provdala se znovu za římského císaře Ludvíka II. Císařský místodržitel Ernesto vzplanul k ní láskou, ale ona ho odmítla. Aby se pomstil, obvinil Engelbertu z cizoložství. Důvěrník Ernestův Otto, hejtman císařské tělesné stráže, ucházel se o nějaký úřad u dvora, narazil však na odpor císařovnin. Proto z pomstychtivosti namluvil císaři, že ho chce císařovna otrávit. Císař uvěří a nařídí Bonosovi, vévodovi arelatskému, aby Engelbertu usmrtil. Bonoso ji však zachrání a ukryje. Ottona pak popraví. Dojde k veřejnému souboji, ve kterém Bonoso oproti Ernestovi prohlásí Engelbertu nevinnou. Ernesto, objeviv se na bojišti, je výčitkami svědomí tak na mysl pomaten, že všechny úskoky, pomluvy i svoje provinění odhalí a ke všemu se dozná. Jásající manžel uvede Engelbertu, kterou byl jako mrtvou již oplakal, v její dřívější důstojenství. Bonoso se ožení s Methildou. D'Elvert¹ uvádí libreto k této operě jako: „Opera musica, Bruna 1728.“ Správný nápis je: „Engelberta opera, welche zu Krensier 1728 in wälscher Sprache gesungen und ins Teutsche übersetzt wurde.“

Roku 1731 v létě provedena na rozkaz Schrattenbachův v Kroměříži pastýřská hra: „Coronide, favola pastorale, per musica da representansi in Crensier nell' estate del' anno 1731. La poesia e di un Pastore arcaico.“² La musica è del Sign. Francesco Peli-Modonese e compositore del

¹ Geschichte der Musik in Mähren und Oester. — Schlesien, 1873, str. 193. — ² Acca-

Serenissimo di Modena.“ Schrattenbachovi věnována je hra „Cambise sacrilego, drama tragico per musica“. „Der Gott schänderische Cambyses. Musikalisches Trauerspiel.“ Provedena na podzim r. 1736 v Brně na nově zřízeném jevišti „in den sogenannten Taffern“. Autorem podle předmluvy byl Filippo Neri del Fantasia, od koho je hudba, není uvedeno. Libreto vytisknuto „bei Maria Barbara Swobodin, Wittib“. Všechna ostatní libreta i ta, která ještě uvedu, vytiskl Jakub Maxmilian Swoboda v Brně.

U D'Elverta jsou dále tyto názvy domnělých operních libret: Speranza musica 1729, Focio Francesco 1730, Caldara Ant. 1730, Catena Giovanni 1730, 31, Gargieri Alessandro 1730. Nejsou to však opery, nýbrž oratoria, jichž správné nápisy zní:

Speranza musica 1729. – La speranza consolata da S. Nicolo vescovo di Mira. Oratorio per musica a tre soci. – Die getröste Hoffnung von dem heiligen Nicolaos, Bischoffen zu Mira. Autor není uveden. Dílo provedeno na rozkaz kardinálův v Brně „nella Quadragesimo“. Další čtyřhlasé oratorium z téhož roku: Sant' Alessio, Der heilige Alexius. Autor neznámý.

Focio Francesco 1730. – Morte e Sepultura di Christo, azione sacra per musica (del Ant. Caldara.) Oratorium pro 5 hlasů. Poesia: D. Francesco Focio. Musica: Antonio Caldara. – Tot und Begräbniss Christi. – *Catena Giovanni 1730, 31* – Bersabea, ovvero il pentimento di David. Azione tragico sacra per musica a sei voci. Poesia: Dott. Giov. Batt. Catena frà gl' Arcadi detto Lisalbo Pelopis, segretario attuale di S. A. E. Musica: Giorgio Reüter. Německy: Bethasebee oder die Buss Davids. Oratorium für 6 Stimmen. Poesie: Doctor Joh. Bapt. Cetena, in den Arcadiern genannt Lisalbo Pelopio, Ihrer Hochfürstl. Eminentz wirklichen Secretario. Musik von H. Georg Reüter, dem jüngern.

Gargieri Alessandro 1730. – La caduta di Gerico, azione sacra per musica a cinque voci. – Die Zerstörung Jerico. Poesie von Alexander Gargieri. Musik: Antonio Caldara, Ihr Kays. und Königl. Cat. Maj. Vice-Capellmeister. Hra „Coronide“ uvedena u d'Elverta jako: „Coronide Tavola. Musica, 1731“. Kromě jmenovaných oratorií zjistil jsem ještě jiná. Všechna byla provedena na rozkaz Schrattenbachův v době postní v Brně. Podotknouti sluší, že v té době nebylo ještě biskupství brněnského a celá Morava patřila k diecési olomoucké. Teprve za Marie Terezie zřízeno biskupství v Brně. Olomoucké biskupství stalo se arcibiskupstvím roku 1777. Zdali byly nějaké skladby toho druhu provedeny také v Olomouci, nepodařilo se mi vypátrati. Názvy dalších oratorií: (Libreta jsou vesměs vlašská a ke každému připojen jenom německý název a obsah děje.)

Santa Cecilia. Čtyřhlasé oratorium. La poesia è di un Pastore arcade. La musica è del Sig. Giovanni Constanzi Romano. – Die heilige Caecilie. – Provedeno v Brně r. 1730.

Il Trionfo delle Croce. Čtyřhlasé oratorium. Poesie: Pastor Arcade.

demia dell' Arcadia či degli Arcadi, básnická společnost, založená na popud švédské královny Kristiny r. 1656 v Římě. Účelem jejím bylo pěstovati jazyk a písemnictví italské, zejména pak klásti odpor afektovanému vkusu t. zv. marmissimi. Podporovala šíření poesie pastýřské, která znenáhla pojala v sobě ostatní druhy básnictví. Členy byli jenom básníci a básničky.

Musik: Giacomo Cesare Predieri, Capellmeister von der Metropolitanischen Kirche in Bologna. — Triumph des heiligen Creutztes. — Provedeno v Brně 1730.

Il mondo trionfante nella concezione di Maria sempre vergine. 4hlasé oratorium. Poesia: Dottore Filippo Itto Napolitano. Musica: Nicolo Logroscimo Napolitano. — Die siegende Welt in der unbesleckten Empfängnis Mariae. — Provedeno v Brně 1730.

Giacobbe, azione sacropastorale Jakob. Pèthlasé oratorium. Poesie: Doctor Joannes Catena, secret. Schrattenbach. Musik del Wenceslao Gurezki, Ihre Hoch-fürstl. Eminenz wirklichen Bedienten. Provedeno v Brně 1731.

Il trionfo della Virtù in S. Nicolò di Bari. Čtyřhlasé oratorium. La Poesia: Un Pastore arcade. Musica: Leonardo Leo Napolitano. Die siegende Tugend in dem heiligen Nicolao Bari. — Provedeno v Brně 1732.

La santissima annunziazione di Maria sempre vergine. Čtyřhlasové oratorium. Poesia: Pastore arcade. Musica: Leonardo Vinci Napolitano. — Die allerheiligste Verkündigung der allzeit unbesleckten Jungfrau Mariae. — Provedeno v Brně r. 1732.

Il Martirio di S. Giovanni Nepomuceno. Čtyřhlasé oratorium. Poesia: Marchese di S. Christina. Musica: Nicolo Porpora, maestro del ospitale degl' Incurabili di Venezia. — Die Marter des heiligen Joannis Nepomuceni. — Provedeno v Brně roku 1732. D'Elvert uvádí toto oratorium jako „Marchese Sig. 1732“.

Gioas, Re di Giuda. Šestihlasé oratorium. Poesia: Pietro Metastasio, poeta di S. M. Caesarca e Catholica. Musica e del Sig. Wenceslao Gurezki. Compositore di Camera di S. Alt. Emin. — Joas, König von Juda. — Provedeno v Brně r. 1736.

La divina pietà trionfante nell' imacolata concezione di Maria Vergine. Čtyřhlasé oratorium. La Poesia è di un Pastore arcade. La Musica è del Sig. Nicola Porpora. — Stamperia di Maria Barbara Swoboda. — Die Göttliche Güte in der unbesleckten Empfängnis Mariae. — Provedeno v Brně r. 1738. U d'Elverta uvedeno pod jménem „Piota triofante, 1738“.

Nehledíme-li ani k operám, je velký počet oratorií, provedených na výslovný rozkaz kardinálův v poměrně krátké době (roku 1730 bylo jich šest) jistě zajímavý a svědčí o jeho velkém zájmu o vážné hudební a pěvecké umění.

M. Remes

Světlo

Dni svoje světlo mají s nebe.
Večerům světlo prýští z tebe.
Však ten, kdo nesní, kdo tu bdí,
v půlnoci slunce uvidí.

Přel. Otto F. Babler   Karl von Eisenstein

Krajina

O malířství starověku je známo tak málo: není však odvážné tvrzení, že vidělo lidi tak, jak viděli pozdější malíři *krajinu*.

Na obrazech nádob, těchto nezapomenutelných památkách dob velkého kreslířského umění, jest okolí (dům nebo ulice) pouze pojmenováno, naznačeno, pouze začátečními písmeny uvedeno, nazí lidé jsou všim, jsou jako stromy, nesoucí plody a věnce plodů, jsou keři, které kvetou, jsou vesnami, v nichž ptáci zpívají. Tehdy to bylo tělo, které bylo znázorněno jako země, o něž bylo pečováno jako o žen, jako o kus pole, znázorněné a krásné, obraz, v němž v rytmickém pořadu procházely všechny náznaky a významy, bozi a zvířata a všechny smysly života. Člověk, ač zde byl již od tisíciletí, zdál se býti sám sobě novým, byl sebou příliš okouzlen, aby se mohl od sebe vzdáliti a sebe neviděti.

Krajina byla cestou, po níž krácel, tratí, v níž běžel, bylo to hřiště a taneční prostory, na kterých ubíhal řecký čas; údolí, v nichž se shromažďovalo vojsko, přístavy, z nichž se plulo za dobrodružstvími a do nichž se vracelo starším a s náplní vzpomínek; slavnostní dni a okrášlené, stříbrně zvonící noci, které následovaly, průvody k bohům a procesí kolem oltáře – to byla krajina, v níž se žilo.

Zato nebyly známy hory, na nichž by nebydlili bozi v lidských podobách, pohorí, na němž by nebylo daleko viditelné sochy, stráně, které nebyly pastýři objeveny. Všecko bylo pouhým jevištěm a prázdnnem, pokud nevystoupil člověk na scénu s veselým anebo tragickým postojem. Všecko *ho* očekávalo, a všude, kamkoliv přišel, před ním ustupovalo, poskytuji mu místo. Křesťanské umění ztrácelo tento vztah k tělu, aniž by se však ve skutečnosti přibližovalo *krajině*. Lidé a věci byli jako písmena; tvořily se dlouhé, malované větvy s abecedou z iniciálek. Lidé se stali pouze rouchem a pouze v pekle těly; krajina směla býti zřídka zemí. Skoro vždy musila, byla-li lahodná, představovati nebe; tam, kde vzbuzovala hrůzu, byla divoká a nelhostinná, znázorňovala místo zatracení a věčného vyhnanství. Již byla spatřena; neboť lidé byli užšími a průzračnějsími, avšak byli přízpůsobeni viděti a pocítovati krajinu jako něco pomíjejícího, jako pás zelených hrobů, pod nimiž viselo peklo a nad nimiž se rozprostíralo nebe jako vlastní, hluboká, všim stvořením vyvolaná skutečnost.

Nyní, kdy pojednou byla objevena tři místa, tři bydlíště, o nichž se hodně mluvilo: *nebe, země a peklo* – objevila se nutnost *místa*; musilo býti viděno a znázorněno.

U časných italských mistrů dosáhlo toto znázorňování veliké dokonalosti a vzpomeňme jen maleb v Campo Santo v Pise, abychom pochopili, že krajinné pojetí již tenkrát nabylo důležitosti. Označilo se sice pouze místo a nic víc, ale stalo se to s takovou srdečností a důvěrností, vyprávělo se s tak strhující výmluvností a s tak velikou láskou o věcech, které se dotýkaly země, oné země, která byla lidmi zapírána a podezřívána – : tehdejší malířství se nám zdá býti chvalozpěvem, v němž zpívají svatí.

Všecky věci, které byly spatřeny, byly nové, takže při zření na ně byl

vzbuzen obdiv a radost z nespočetných objevů. Jako by samo sebou byla země a nebe veleběna, poznávána, povstala touha se s ní seznámiti.

Tato tichá zbožnost jest jako dést: dopadává na zemi, z níž vyšel a stává se požehnaním polí. Aniž by se toho pocítovala potřeba, cítí se vyzářování tepla, štěstí a nádhery louky, potoka, pažitů a stromů, které plodíce vedle sebe stojí, takže madony, které byly malovány, tímto bohatstvím jako pláštěm byly odívány a jako korunou korunovány, krajiny vlály jako prapory k jejich počtě.

Nemohla jim býti uspořádána slavnost opojnější, nebylo jiné odevzdání nad objevenou krásu, která mohla býti obětována.

Nebylo již znázorňováno určité místo, také nebe ne, krajina byla prostě zladěna jako mariánská píseň, znějící jasnými a čistými barvami.

Tím bylo dosaženo velikého rozkvětu: byla malována *krajina* a umělec nemínil jí nic jiného než sebe sama: stala se záštitou lidského citění, rovnítkem lidské radosti, prostoty a zbožnosti. Stala se *uměním*. A Lionardo již ji tak přijal. Krajiny jeho obrazů jsou výrazy jeho nejhlubšího prožití a vědění, modrá zrcadla, v nichž se tajné zákony zamýšleně pozorují, dálky, jak budoucí věci veliké a nerozřešené jak ony.

Není náhodou, že Lionardo, který maloval lidi nejdříve jako zážitky, jako osudy, jimiž byl sám proniknul, pocítoval také krajinu jako výrazový prostředek nevypověditelné zkušenosti, hloubky a smutku.

Byl předchůdcem mnoha těch, kteří ještě nepřišli, aby použili všech umění v nekonečně šíři; jako mnoha jazyky mluvil jimi o svém životě, o úspěších svého života a dálkách.

Nikdo nenamaloval doposud krajinu, která by byla tak dokonale krajinou a při tom tak velikým vyznáním a vlastním hlasem jako ona hloubka za Monou Lisou. Jakoby bylo v jejím nekonečně klidném zobrazení skryto vše lidské, vše ostatní však, vše, co je před člověkem a nad ním, to je v těchto tajuplných souvislostech hor, stromů, mostů, nebes a vod. Tato krajina není zobrazením dojmu, anebo chápání člověkova o nehybných věcech; jest to příroda, která povstala, svět, který byl stvořen a člověku je cizím jako les neobjeveného ostrova, do něhož nikdo nevskočil.

Bylo nutno *tak* viděti krajinu jako něco vzdáleného a cizího, cosi nedosažitelného a chmurného, aby se mohla státi původcem a prostředkem samostatného umění; musila býti daleko a velmi odlišná od nás, aby se mohla státi spasitelnou výplní našeho osudu.

Téměř nepřátelská nám musila být ve své vznešené lhostejnosti, aby našemu životu dala se svými věcmi nový směr.

V tomto smyslu se vytvářelo krajinářské umění, které již tušil a ovládal Lionardo da Vinci. Pomalu se zdokonalovalo v rukou jednotlivců po celá století. Cesta, po níž bylo jíti, byla velmi daleká, neboť bylo velmi těžko zbavit se světa a neviděti jí předpojatýma očima občana, který vztahuje vše na sebe a své potřeby, když pozoruje: Víme, jak špatně vidíme věci, mezi nimiž žijeme a že se často stává, že musí přijíti někdo zdaleka, aby nám řekl, co je kolem nás.

A tak bylo nutno potlačiti také věci, abychom našli schopnosti, při-

blížovati se jim spravedlivým a klidným způsobem, s menší důvěrou a úctyhodnou vzdáleností.

Příroda začínala být chápána *teprve* až nebyla pochopena; když bylo pocitováno, že ona byla tím něčím bez zájmu, které nema smyslů nás po-
jati, když jsme z ní *teprve* vystoupili, osamoceni v osamělém světě.

To bylo nutno, abychom se mohli státi umělci. Nesměla býti nadále po-
jímána materielně v tom významu, jaký pro nás měla, nýbrž předmě-
tově, jako veliká opravdová skutečnost.

Tak byl pocitován člověk v době, když byl zobrazován; avšak člověk
nejistě zakolísal a jeho obraz plynul v proměnách a byl takřka nedosa-
žitelný. Příroda byla trvalejší a větší, veškeren pohyb byl širší, její klid
byl prostší a osamocenější.

V člověku vznikla touha mluvit o sobě právě tak, jako o něčem stejně
skutečném a tak povstaly obrazy krajin, *v nichž* se nic neděje.

Byla malována prázdná moře, bílé domy za deštivého počasí, cesty, po
nichž nikdo nejde, a nevýslovně opuštěné vody.

Stále více mizel pathos, a čím lépe byla ovládána mluva, tím prostěji
jí bylo používáno.

Člověk se ponořil do velikého klidu věcí a chápal, jak jejich bytí zá-
konně mizí, bez očekávání a netrpělivosti.

Tiše šla tudy zvířata a byla trpěna jako den a noc a byla naplněna
zákonitostí. A když posleze do tohoto okolí vstoupil člověk jako pastýř a
sedlák anebo prostě jako postava z hloubky obrazu: odešlo od něho vše
zbytečné, a vidíme na něm, jak chce býtí věcí.

V tomto vzrůstu krajinářského umění k pomalému tvoření krajin světa
leží daleký lidský vývoj. Obsah obrazů, který vynikl náhodou z pozorování
a práce, nám praví, že budoucnost začala uprostřed naší doby: že člověk
není již jedincem, který jde mezi sobě rovnými, a také ne činitelem, jemuž
po vůli jsou večery a jitra, obzory a dálky.

Že jest zařaděn mezi věci jako věc, nekonečně osamocen, a že veškeré
společenství věcí a lidí se vrátilo do společné hloubky, z níž se kořeny
veškerého růstu napájejí.

Přeložil Adolf Gajdoš

Rainer Maria Rilke

Romance o bolu

Kriste, tobě jsem svůj bol,
jak Veronika šátek, dal;
prosil jsem, bys ty mi jej
s mého srdce navždy snal.

Vzal jsi, Kriste, ten můj bol,
v rukou jsi jej poobrátíl,
pak jsi mi jej zase vrátil,
jak Veronice šátek ten.

Přel. O. F. Babler

Jože Pogačnik

Boží šlépěje v životě svěřice

Drahé sestřičce

Ó zázračná panno, hodná vši chvály, hodná vši slávy, hodná Boží úcty! Ozdobo říše, lesku naší Lilie, ty světlá, ty slavná nejenom Francouzům, nýbrž všem křesťanům! Ať vzpomíná Troja na svého Hektora, ať jása Recko nad činy Alexandrovými, ať se chlubí Itálie Caesarem a všemi vojévúdcí římskými – Francie, ačkoliv slavná mnohými reky, spokojí se nyní slávou jediné panny a směle se bude jejími činy válečnými měřiti s ostatními národy, ano, bude se moci nad ně i vynášeti!

Tot chvalozpěv Chartierův, hodný onoho živelného přímo nadšení, jaké zavládlo po korunovaci remešské v celém národě! Pocta, vzdávaná svaté Janičce z Arku, osvoboditelce a zachránitelce Francie, té pokorné pasačce z Domremy, která se skví v nádherných zahradách středověké svatosti jako čistý, líbezně vonící květ bělostné, křehké lilie! Dnes, po půl tisíciletí, ještě jako bychom cítili hořkost a trpkost popela z hranice, na níž krutost a zloba mrzkých soudců dala spáliti její přečisté, panenské tělo! Historie této prepokorné pastýřky, dojemná, tklivá a provanutá vůní nebeských niv, nese na sobě mnoho tajemných stop Božích.

Hle, zde několik těch Božích šlépějí z jejího života.

*

Johanka dospěla v dívku asi třináctiletou. Jednoho letního dne, sedíc o polednách na zahradě domu svého otce, měla podivné zjevení. Viděla před sebou jasnou postavu s křídly obklopenou nebeskou září. Byl to archanděl Michael, který k ní promlouval velice vlídně a dobrotivě. Napomínal ji, aby zůstala hodným zbožným dítětem, aby chodila pilně do kostela a přijímala svaté svátosti; Bůh jí pak neopustí. Zároveň jí připověděl, kterak se jí zjeví svatá Kateřina a svatá Markéta; aby bedlivě dala pozor na jejich slova a řídila se jimi, neboť Bůh sám posílá ty svěřice, aby jí vedly a jí pomáhaly.

Po čase skutečně se svěřice Johance zjevily, jak archanděl jí předpověděl. Od těch dob vídala je častěji; měly na hlavách vzácné drahocenné koruny a mluvily k ní vždy vlídně, laskavě, dobrotivě. Konečně jí zvěstovaly svěřice, že jest povolána, aby osvobodila vlast od nepřátel a zavedla krále ke korunovaci. „Jdi k Robertu z Baudricourtu, královskému hejtmanu ve Vaucouleursu,“ – tak jí vybízely svěřice – „on tě sice několikrát odkáže, ale pak přece svolí a dá ti lidi, aby tě zavedli dovnitř Francie ke králi; pak osvobodíš město Orleans z obležení nepřátel.“ Když Johanka na to odpověděla: „Jsem jen ubohá dívka, neumějíci ani jezdit ani válčit,“ ukázaly jí svěřice prapor s liliiemi a řekly: „Trměj jen zmužile tuto korouhev, Bůh ti přispěje, král nabude zase své říše . . .“

*

„Co činiti a več doufati od nynějška?“ pravil si pro sebe Robert de Baudricourt, hejtman ve Vaucouleursu v Champagni, který poraněním

byv vypuzen z tábora vojenského do svého zámku, nařikal, že nemůže již bojovati pro svou zemi a pro svého krále. Sedě v tomto okamžiku ve velkém starodávném křesle zemanském, právě četl a mačkal v ruce list, který potvrzoval zprávu o posledních francouzských pohromách. „Jest veta po krásném království Francouzském!“ vzdychal, „leďa by nějaký anděl s nebe spadl schválně proto, by nás spasil, avšak kdy přijde? Kde jest?“

„Hned vedle vás, pane,“ pravilo jakési mladé páže, jež stálo za ním, opírajíc se o křeslo sira de Baudricourta.

Obrátil se a spatřil krásnou mladou dívku, která právě vstoupila v průvodu sešlého starce.

„Pánové, jsem Johanka, pasačka z Domremy.“

Vězte, že Bůh mi sdělil a mně rozkázal, abych šla před šlechtetného Daufina, který má býti a jest pravým králem Francie, aby mi odevzdal lidi bojovné, abych vytrhla Orleans z obležení nepřátel, a abych ho přivedla ke korunovaci do Remeše. Snad nedáte mnoho na mne ani na má slova, a přece jest třeba, abych se dostala ke králi před polovicí postu, byt bych si musela uběhati nohy až po kolena, než se u něho představím; neboť nikdo, ani král, ani vévoda, ani dcera královská nemohou osvoboditi království Francouzské. Není jinde pomoci než ve mně – ačkoliv bych raději zůstala přisti u své chudobné matky, neboť tohle není pro mne dílo, avšak jest třeba, abych šla a abych to vykonala, neboť můj Pán tomu chce.“

„A jaký jest tvůj Pán?“ tázal se šlechtic.

„Bůh to jest,“ odvětila.

Robert de Baudricourt pozorně přezkoušel mladou dívku, dotazoval se, a úžas se ho zmocnil nad správností a prostotou jejich odpovědí. (Moreau.)

*

Johančino slyšení u králeviče.

Bylo to v podvečer, když Johanka, vedena hrabětem z Vendome, vstoupila před krále. Asi padesát pochodní osvětlovalo síň. Celý dvůr, více než tři sta rytířů, potomků nejvznešenějších rodů francouzských, nejvyšší hodnostáři korunní, oděni v bohatá roucha, stáli kolem trůnu. Král pamětliv jsa tvrzení Johančina, že jej na důkaz svého božského poslání mezi všemi dvořany snadno pozná, chtěl se o jejím prorockém duchu přesvědčiti. Na jeho rozkaz skvostně oděný dvořenin usedl na královském trůně, kdežto král sám, oděn jsa prostým šatem rytířským, vmísil se do pestrého zástupu svých průvodců.

Skromně, jak u venkovských dívek obyčejem, vstoupila Johanka do skvostně zdobené síně. Přítomní očekávali, že ji tolik úmyslně nastrojené krásy a lesku oslní nebo pomate, ale zklamali se. Dívka, která bez házně rozmlouvala s vůdcem kůrů andělských, která směle patřila v lesk zjevení nebeských, nebyla nikterak překvapena září světél, třpytem zlata a drahokamů. Zraky její, nejprve na trůn upřené, se brzy odvrátily a klidně tékaly po přítomných, až konečně utkvěly na králi Karlovi. Chvilí patřila naň Johanka taktó upřené, potom za napjatého očekávání a hrobového ticha zaměřila přímo k němu a padla před ním na jedno koleno, vzdá-

vajíc mu tak patřičnou poctu. Potom pravila lahodným líbezným hlasem: „Bůh vám dej šťastný a dlouhý život, vznešený králi!“

„Já nejsem králem, milé dítě; král sedí tam na trůně,“ řekl laskavě Karel a ukázal na dvorana sedícího na trůně.

„Ve jménu Božím,“ řekla Johanka, „jedině vy jste králem a nikdo jiný!“

Výkriky podivení rozlehly se síní a dvorané si vypravovali šeptem o této podivné události. Král se zatím otázel Johanky na její jméno.

„Jsem Johana, od nebeského Krále k vám poslaná, abych vás uvedla do Remeše ke korunovaci.“

*

Na rozkaz králův sešla se v Poitiers rada učených mužů, která měla zkoumat poslání panny.

„Ve jménu Páně,“ pravila Johanka, když tam šla, „vím doopravdy, že na mne čeká těžká práce v Poitiers, kam mne vedou. Ale můj Pán mi pomůže, proto pojďme tam s Pánem Bohem.“ Král odebral se tam také. Všichni zkoušeli Johanku různými způsoby, nezapletenějšími otázkami hleděli ji zmásti, ale ona obstála ve všech zkouškách, takže se opravdu velice podivovali jejím odpovědím. Když jí dlouhými řeči dokazovali, že jí nemohou věřit, poslouchala trpělivě od začátku až do konce a potom pravila: „V knihách Hospodina, mého Boha, stojí více psáno než ve vašich.“

„Ty požaduješ ozbrojené vojsko,“ pravil jeden z přísedících „abys mohla Angličany ze země vypuditi. Je-li v tom však, jak nám stále tvrdíš, vůle všemohoucího Boha, nač jest k tomu potřebí ozbrojených vojáků?“

Rychle a jistě odpověděla Johanka: „Vojáci budou ve jménu Páně jenom bojovati a Bůh jim dopřeje vítězství.“ Jistě skvělá odpověď, poukávající na souvislost mezi svobodou lidskou a milostí Boží.

„Bůh nechce, aby se ti věřilo, neukážeš-li nějaké znamení, jež by dokázalo, že se ti má věřit, a my nemůžeme raditi králi, aby ti svěřil nazdarbůh vojsko jen na prosté tvé tvrzení; musíš nás jinak přesvědčiti.“

„Jménem Boha,“ pravila panna neohroženě, „nepřišla jsem do Poitiersu konati divy a pokoušeti Pána Boha. Pojďte se mnou do Orleansu, tam učiním znamení, pro které jsem poslána. Ať dá král vojsko, hodně nebo málo — jak chce — a já odtáhnou.“

Předseda zkušební komise, profesor bohosloví, Séguin se jí ptal ve svém limonském nářečí. „V jaké řeči mluvily k tobě nebeské hlasy?“ Ačkoliv byla obyčejně vlnidná, tato zvláštní otázka ji rozhořčila. Kterému jinému jazyku než francouzskému by mohla rozuměti? „Lepší francouzštinou nežli je vaše!“

„Věříš v Boha?“ ptal se dále Séguin.

„Více než vy sám v něho věříte!“

Výsledek šetření královské rady byl: Johanka je vzorná křesťanka, vede svatý život, odpovídá vzácnou moudrostí na všechny otázky, zajisté z vnuknutí Božího. V hrozném neštěstí nemohou králi pomoci lidé, nýbrž jen Bůh; proto ať přijme král služby této mladistvé dívky a pošle ji na pomoc Orleansu. A tak se také stalo.

*

A. V. SLAVÍČEK: KONĚ

Hle, jak Johanka proměnila vojsko, jemuž měla velet!

Za nepokojných a rozbouřených časů Johanciných byli většinou najati vojní bez kázně a bez pořádku; vlastní obyvatelstvo se jich muselo báti a lekati jako lupičů a světoběžníků; brali, kde mohli a co jim pod ruku přišlo; moci své zneužívali na utiskování slabších spolubližních; žili život bohaprázdný, nevzpomínající na Boha a jméno Boží nevyslovující, leda když se rouhali a kleli.

Johanka, poslaná ve jménu Božím, nemohla míti a také nechtěla míti vojsko, jež žilo v nepřátelství s Bohem. Byla si dobře vědoma, že poslal-li jí Bůh zjednati francouzským vojům vítězství, musejí tyto býti zaníceny horlivostí pro svaté náboženství, jež jediné propůjčuje žádoucí síly a nadšení. Byla přesvědčena, že Francie zvítězí a ovoce vítězství podrží, svěří-li boj za věc spravedlivou jenom takovým bojovníkům, v jejichž srdci čistá láska k vlasti je spojena s upřímnou zbožností. Johanka provedla nápravu. Dala poříditi válečnou korouhev podle udání a předpisu Božího. Byla z bílého, průhledného plátna s hedvábným třepením. V poli, liliemi takřka posetém vyobrazen byl Spasitel, kterak zasedá v oblacích nad sedmibarevnou duhou k poslednímu soudu. Po každé straně se vznášel anděl s bělostnou lilí v ruce. V levici držel Spasitel zeměkouli, pravíci žehnal rozvité bílé lilii, znaku to francouzských králů. Na okraji byla vyšita svatá jména: Ježíš, Maria.

Svému zpovědníkovi Janu Pasquerelovi řekla: „Musíme vojíny napřed přivést k Bohu . . . Vždycky ráno a navečer shromáždíte kolem praporu všechny kněze města, kde budeme . . .“ Tak se vždycky také stalo. Byly pěny hymny a chvalozpěvy na počest Boží i ke cti Panny Marie, konány modlitby za obrácení vojínů i za šťastné vítězství. Neobyčejnou touto podívanou přilákání přišli i vojáci a zúčastnili se pobožnosti; tak oživena jejich víra i láska k Bohu. Všem poručila Johanka velitelsky: Nikdo se k nám nepřipoj, leč kdo se vyzpovídá a smířil se svým Spasitelem. Přítomní kněží jsou ochotni posloužiti vám svátostí pokání. Poslechli. Skoro celá armáda šla ke svaté zpovědi a přistoupila ke stolu Páně.

Tak začala prostá pasačka z Domremy své veliké poslání.

*

Zde list, který Johanka napsala a odeslala heroldem anglickým vůdčím, velícím při obléhání Orleansu:

„Ježíš! Maria!“

Králi Anglie, vrat Johance klíče ode všech dobytých měst, jichž jsi se zmocnil, neboť ona přišla z rozkazu Božího! Lukostřelci, spolubojovníci šlechetní a stateční, kteří jste před Orleanem, odtáhněte do své země, jménem Božím! a neučiníte-li tak, dejte si pozor na pastýrku. Naprosto se nedomnívejte, že obdržíte Francii od krále nebeského, Syna svaté Marie, nýbrž dostane ji král Karel, pravý dědic, který vstoupí do Paříže v krásném průvodu. Jestli neuvěříte zvěstem Božím, v kterémkoliv místě vás najdeme, zbijeme vás notně mečem, a tak uvidíte, kteří budou míti lepší práva od Boha neb od vás! Johanka vás vyzývá, abyste se nedali nadobro zničiti. Jestli neuznáte, co vám praví, způsobí, že Francouzi provedou nej-

krásnější čin, jaký kdy byl vykonán v křesťanstvu. – Psáno v úterý velkého týdne.“

Poselství neslo tento nápis:

„Slyšte zvěsti Boha! Vévodovi Bedfordovi, který se praví býti vládařem království Francouzského pro krále anglického.“ (Moreau.)

*

V neděli 17. července 1429 byla v Reměši slavná korunovace Karla VII. Za obřadu stála Johanka po straně oltáře, držíc svou korouhev v ruce. Po královském pomazání předstoupila Johanka před krále, vrhla se před ním na kolena a políbila mu nohy plačíc: „Urozený králi, nyní splněna jest vůle Pána Boha, který chtěl, abych osvobodila Orleans a zavedla vás do Reměše k posvátné korunovaci; tak bylo učiněno zjevným, že vy jste pravý král a ten, jemuž právem patří koruna královská.“ Tak promluvila pokorná panna a všichni, kteří to slyšeli, byli dojati jejími prostými slovy a chválili podivuhodné řízení Boží.

Všichni se divili Johanciným skutkům, ale ona zůstala stejně pokornou a skromnou. „Co jsem vykonala, bylo jen úkolem služebnice.“ – „V žádné dosud knize nečte se něco podobného,“ namítali jí. – „Můj Hospodin má knihu, v níž nečte žádný učenc, byť by byl sebe učenějším . . .“

V úmyslu, že se brzy vrátí domů, ježto její posláni korunovací Karla VII. bylo skončeno, zavěsila své bílé odění na hrob sv. Diviše. „Splnila jsem,“ pravila Dunoisovi, „co mi Bůh naporučil; ráda bych se teď vrátila k otci a matce, kteří by měli náramnou radost, kdyby mne opětně spatřili. Pásla bych jejich ovce a jejich dobytek a konala bych, co jsem si navykla konati.“

Jak pozdě litoval Karel VII. a jeho rádcové, že Johanku nenechali odejít do domremské samoty a že jí přiměli zůstatí ve vojště!

*

Angličané, aby se pomstili té, která ohlásila a provedla jejich zkázu a aby rozkřičeli a o dobrou pověst připravili věc královu, prohlásili lidu, že vítězství Karla VII. bylo dílem čarodějnictví, a postavili Johanku před soud. Nešetřili ničím, ani sliby, ani pohrůzkami, aby dosáhli svého cíle a zdaru . . . Nestyděli se dáti obviněné za zpovědníka v jejím vězení špatného kněze, který při výsleších, jimž se musela podrobiti, našeptával ustavičně této ubohé dívce, nevědomé a prostinké, takové odpovědi, podle nichž musela býti utracena. Mnohokrátě však její slovo naivní a dojemné málem by zvrátilo otázku soudců pracně sestavenou.

„– Věříte v milost Boží?“ tázali se jí.

„Veliké to umění odpověděti na tuto otázku: nejsem-li v ní, Bůh račiž mi ji propůjčiti! a jsem-li v ní, Bůh rač mne v ní uchovati.“

„Proč jste nosila korouhev do bitev?“

„Nosila jsem ji místo kopí, bych se uvarovala zabíjení, nikdy jsem nikoho nezabila.“

„Jakou moc přičítáte této korouhvi, byste vysvětlila své úspěchy?“

„Říkala jsem vojákům: Pusťte se statečně niez Angličany a sama jsem se mezi ně vrhla.“

„Proč jste ji nesla při slavnosti pomazání v Remeši?“
„Bývala ke zkoušce, bylo správné, by byla též k počtě.“ (Moreau.)

*

Dne 30. května r. 1431 vstoupila Johanka do vozíku katova; osm set Angličanů ozbrojených až po uši sloužilo jí za průvod. Pojednou jakýsi člověk protlačil se k ní davem s plácem a políbil jí nohy: byl to její falešný zpovědník, který lituje své zpronevěry, přišel, by ji prosil za odpuštění. Dospěvši k hranici, odporučila svou duši Bohu a svaté Panně, a žádala kříž. Kterýsi divák зробil jej ze dvou holí a dal jí ho. Avšak brzy křik netrpělivosti propukl mezi Angličany. Tu, přetrhnuv modlitby oběti, kat ji uchopil a odvlékl na hranici. Když viděla, jak zžehují oheň, pravila svému zpovědníku: „Stůjte dole, pozdvihněte kříž přede mne, ať jej vidím umírajíc, a říkejte mi nábožná slova až do konce.“

Slyšeli ji ještě dlouho skrze plameny, jak se modlí, a poslední slovo, jež bylo možno rozeznati, bylo: *Ježíš!*...

„Jsme ztraceni,“ zvolali Angličané, „pravě jsme upálili svěťci! Našlo se srdce úplně zachovalé v popelu.“ – A kdosi tvrdil, že viděl duši Johanky z Arku odletěti k nebi v podobě holubice.

*

Čest Francie a krále toho vyžadovala, by památka této heroické děvy byla ospravedlněna. Karel VII. chtěl, aby její příbuzní žádali si soudců. Papež Kalixt III. dal shromáždit biskupy do Rouenu; nevinnost Johankina byla uznána a spisy sporu se týkající roztrhány a spáleny. Nebylo třeba ničeho naříditi proti falešným soudcům. Většina z nich zahynula smrtí náhlou nebo ohavnou: spravedlivý to soud Boží! Antonín Šerý

Modlitba o půlnoci

Bože, nedosažitelný, daleký,
příteli jediný můj!
Uprostřed hluboké, těžké noci
mé myšlenky zacházejí k Tobě.
Dlouhé a smutné jsou rozhovory,
jež takto rozprádám s Tebou
za dlouhé noci, jež nepomíní –
Bože daleký můj!

Nikoho nemám. Sám jsem, a zoufalství
a čtyři stěny kolem mne
a mnoho, mnoho mrtvých věcí,
a nikde srdce, nikde tepla,
člověka nikde –
A duše se trápí

a srdce se drásá:
však kdo bude naslouchat, když umírá duše,
kdo bude slyšet, co srdce otravuje,
kdo, v těchto čtyřech stěnách?
Jen Ty, nedosažitelný, daleký
Bože, příteli neznámý můj!

Nevím, kdo jsi a kde jsi,
věřím jenom, že jsi.
Že všechno víš.
Ty vidíš tuto bázeň
a rozumíš hře skrývání,
zoufalé hře života i mne,
kteří stále jeden druhého hledáme,
vytrvale a dlouze –
Míjejí dny, roky jdou,
a stále čekám velikou chvíli,
pro níž žiji, o níž sním:
čekám spásu –
čekám . . .
Bože, Bože můj! . .

Ó Bože, jenž jsi mi život dal,
ulož mi i teď znavenou hlavu,
a nemá-li smyslu, abych čekal,
sklop mi oči teple a měkce,
dobrý Bože můj!
Tíše mi pošeptej: Ubohé dítě,
nech těch marnivých snů!
Na můj klín polož hlavu,
do mého království vejdi, hle!
a se mnou užívej věčné slávy!
Vždyť já jsem otec tvůj,
jediný přítel tvůj –
nešťastný synu můj!

Přel. O. F. Babler   Slavko Ježič

Malíř A. V. Slavíček

Vrátí-li se kdy člověk ke své duši, aby uzel sebe i věci kolkolem v záři pročištěné, vzkríšené krásy, navrací se v *nemoci*. Bolestí nahlované tělo se svou vahou sesouvá a uvolňuje, propouští srdce, které omámené volností nejdříve v sebe nahlíží tak jako dítě ve studánku, pak obzírá tvary bytostí a každé drobnosti udiveným zrakem zbavujícím přítěže a radujícím se nad rozpuklým, zjevným nitrem života. Právě tam, kde ve středu zoufalého světa stojí snící smrt, tam v bělavých ložích nemocnice pozbývají věci tíže a milostí zápasů rozpínají se v čisté, mohutné linie a rychle rostou jako květy lilií v podoby zvládané citovou vážností ku pravdě věci, v níž tají se jakýsi odlesk nesmrtnosti. Zda unáší duše stín odcházejícího života či sklánějícího se spánku k novému zření, snad nikdo neví, neboť lidé zapominají. Jen malíř horečně se dívá a vidí, když vrací se zpět do světa. Třebas je nemocnice hvězdárna a ti, kteří přicházejí, hledají jednu jedinou, tu svoji hvězdu, pak ji ztrácejí a málokdo ji zří, když znovu oblékl odložený šat. Září-li a je zvána polárkou další cesty, mění se svět, utichá, v tom klidu roste nad hlavy až do nebes, že človíček je malý květ a sklání se ještě více a prece se dívá, sám jen, zamklý, prohloubenýma očima v mohutný jas. Podoby, souhvězdí se mění.

Tak k novému světlu z nemocnice vyšel malíř, za svojí hvězdou, za svojí duši, která zvlhla bledostí, aby obrazila každý záchvěv světa. Mění se náplň, měkne rukopis umělcův, když odnesl si a zachoval to, co jiného dává nemocnici životu lidskému. Proměnu srdce a dar bolesti osvětlují listy z náčrtníku malíře *A. V. Slavíčka*, který v měsíci květnu v nemocnici rostoucím procítěním rozvíjel své umění v teplou vážnost naslouchající šepotu pravdy a věci.

Na kterémsi listu náčrtníku buduje v křehké, citem svítící postavě ošetřovatelky-jeptišky maják zářící v daleké hlubiny, objevující lidské korábky jako poprašek vod láskyplným, soucítícím světlem, vztyčuje maják budovaný z kamenů úrodných minulých let. Nikdy, ani na počátku svého umění, neodešel malíř z náručí venkova a malých tichnoucích měst. Daleko nepoutal ho cizokrajný ráz polí kladoucích se vedle sebe jako vyhřívaní se mláďata lasiček, neopouštěla ho však básnivost, která lehounce utkává na nebi v potocích sítě vodních mečů, velebně sukovaté vrby a krácející proroky. Snad duše malířova rozestřela kolem krajinek stříbřité sítky, v nichž zachytilo se třepotání, vůně, nepokojný vzduch vzkríšení a uvízla proudící řeka života upíjená dychtivou rukou kreslířovou. Vznos tvořené linie neroztřepetal se a nerozprchl, podobný mizející vůni, neboť byl napojen a obtížen slovem nesoucím těžký význam, slovem vytesaným v myšlenku. Tu propuká linie v roztrštěné světlo, zvětšuje se v plochu, nabíhá a vypíná se vášní pravdy a víry poskytnuté za dar prorokům. Tak obdarovává země malíře. On slyší volání a vidí obrisy vesniček, sílu jejich hledá za studií starých dřevorytů a miniatur, mocným hlasem volá pádností hlasatele, který naslouchal slovům širých bezlidných lánů v dřevorytech k Remizovovým Apokryfům.

Pátrá malíř po prapůvodu pravdy, modlí se v ní, aby poznal její nekonečné obzory. Přináší v kresbách vidiny svých věcí, jen však aby rozvěvené srdce nalapalo a obrazilo v jasnějším přílivu a chápavějším zpracování všechny strany, všechny taje třebaš drobnoukého, jediného zákoutí. Sklání se ke krajinám jako poutník, jenž v záplavě cesty objeví svěží květ a dívá se, dívá, aby si zachoval krásu v jeho rozpuklém mládí, něžně malíř se dotýká krajinek a v tichou protáhlost zkrěhčelé je naplňuje destilátem mlčenlivého pozorování. Obrazky z Paříže, pohledy z italských měst jsou kypré vlahou vlhkostí jako rozvíte hrušňové květy. Tak připadají, jako by se na papír snesl soumrak s teplem krásného dne a lehce otiskl kadeřící se mráčky rozhrábnuté slunečními paprsky. Stínem podvečera uložily se podoby stromů a jen matně se třepotají a vracejí se citlivě vnímající kontury starých kmenů. Daleko z dálky malíři vstříc rozbíhá se cesta. Před ohbím stezek kreslíř vyčkává naplněn podivným smutkem a nejistotou, zda tam uvidí dolinu v zemi pro svoje srdce, zda sám je hoden, aby přijal krásu, jež jistě onde se skrývá, jistě čeká – neboť jak by nebyla tam, kde matka mu tvořila život ze své lásky a vidiny svého štěstí.

Malíř přichází za clonu stromů a obezírá točící se pás drobného života. Koníci v saních, křepci, vonící doškovými střechami, netřeskem s hlíněných plotů, děvečky na polích, zachumlaní pantátové objevují se na listech tak vyčárkovaní a vyhloubení v kadeřavou plastiku, že celý ten svět se zdá být Betlemem. Denní, roční koloběh kreslíř obdaruje hrou. zvonkovou písničkou, která jemně vytukává pohádkový nápěv. Skutečně připodobňuje se prostředí a city neskutečným vidinám ztraceného světa, kde i Honza třebaš za sedmi vrchy byl by doma, neboť kraj ten je jako lípový list tak nepatrný, že skryje se ve dlani, bohatsí je však nad celé soustavy důkladným pochopením dějů. Dědina, pole, městečko nepřesahují okraje tvůrcova obzoru, avšak umožňují důkladné sebeepochopení a ukazují tisícero proníen svých vteřinových podob. Dokonalé poznání oproti zvidavému prvotnímu zájmu vyvolá srovnání kreseb s vesnice s črtami nahodilých událostí, se záznamy z cirku. Kdežto u vesnických koníků slyšíme cvakot kopyt, vrzání strojů, vnímáme účelné, pracovité pohyby, u cirkusových hřebců pozorujeme jen vypěstěný, ladný cval, který poutá oči, sledujeme v kresbě linii, která se snaží uchopiti to, co viděla.

Brzo již však ztrácí se vesnická pohádka a proměňuje se v dějiny osudu lidského. Co znali pantátové, dívky na polích než roztékající se pole, teplé večery nad zastíněnou návsi, co slyšeli o duši lidské, v níž svět zapadá jako makové zrnko ve veliký lán. Když přišel malíř ke vratům nemocnice, stanul na prahu stepi, kde leží příběhy jako vybilené kosti mlčící, ale nic netající. Začal chápat putování lidského věčně děděného žití u sepjatých rukou vyhublých, u bílých pokrývek lůžkových, sám osud, samo srdce lidské nesoucí toliké věky obtížené vracejíci se zlobou a nezapuditelnou bolestí uzřel jakoby v přízračném zjevení ošetřovatelky – jeptišky. V té kresbě ustává malíř vykládat, ale táže se, podoben dítěti s velkýma. láníma očima. Pak píše na okraj deníku ze dnů nemoci malíř A. V. Slaviček záhlaví své cesty a díla: „Nemoc pročištuje – člověk je pak citlivý a přijímá nejmenší záchvěvy citu“.

Richard Zemánek

Job

Básník : Co tady krčí se v mé ulici
tak pozdě v noci? Stín! Či je to pes?
Či žebrák? Hu! To zinitá sebou, trhá.
Kdo jsi, ty zde?

Job : Jsem chudás.

Básník : U cesty
v tak temnou noc? Proč nejdeš do nejbližší
pohorské vsi? Jen málo kroků z lesa,
a spatříš její světla.

Job : Co je ves?

Básník : Jsi blázen? Pomatcn?

Job (bázkově) : Jdu z daleka.

Básník : A odkud pak?

Job (ukazuje k nebi) : Tam shora, pane!

Básník : S nebe?

Job (nařikaje) : Ach, ano. S hvězdy. S oné hvězdy, pane,
jež kmitavě tam bodá do noci.

Básník : Ty lžeš.

Job : Ach, ne, já nelhu, ne, já nelhu!

Před krátkou chvílí byl jsem nahoře:

Já chudás zářil, žebrák mocným byl

a chorý zdravým ...

Básník : Což jsi chorý?

Job : Hleď!

(Rozhrne plášť.)

Hleď, pane, hnis. To žluté stále teče

mi z rány skryté v otevřené oko.

Básník : Ty že jsi zdravý byl před hodinou krátkou?

Job : Při samém Bohu! Bůh mi svědkem buď!

Zdravý byl jsem, čisté, bílé tělo měl jsem,

a nikde ran.

Básník : Jak přišla na tě nemoc?

Job : Já řítit jsem se nebi. Vrázel do hvězd

chabými údy, vírem dolů padal

jsem v bezvědomí, zanechával jsem

jen nárek za sebou, ne táhlý, zářný

ocas, s nímž hvězdy padají.

Básník : A hrany

sis utlouk' na hvězdách?

Job : Ba, na hvězdách.

Hle, už mne chápete.

Básník : Ó bédný Jobe!

Job : Až, pane, na zlatém jsem stolci seděl
ze světla hvězd, a podnožka má byla

z bělostné sloni. Hudbu vyluzoval
jsem z harfy sladké, bych Jej oslavil,
jenž stvořil mne a místo upravil
mi na té hvězdě mezi světly. Nyní
však noc a nesnáz! Netušil jsem, že
by noc těm očím mohla být. Ó záře,
záře a zlaté dary sunuly
se před můj zrak a hýčkaly jej mile.

Básník: Což Boha urazils?

Job: Tu sladkou Bytost?!

Básník: Proč tedy srazil tě sem v bídu noci
a země?

Job: Ó, mně toho vědět nelze.

Dost na tom, že mne srazil. Udeřil
mne boulemi a shodil k pádu noci.

Básník: A důvod, smysl, konec?

Job: Jistě dobro.

On učinil to, je to dobré. Vše,
co činí, dobré je.

Básník: Ó Jobe, Jobe!

Když je to dobré, proč tak běduješ,
až v uších mi to zaléhá?

Job: Já stenám,

neb bolestno je býti na zemi.

Já nenaříkám na Boha, však k Němu –
což to je hříchem snad?

Básník: Ne, ne, ty dobrý!

Job: Já nejsem dobrý. Naříkám tu z hlubin
hrozného nářku hrozně vzhůru k Bohu.

Řvu bolestí, až téměř pukají
mi žebra. Hle, a darmo nevolám!

Básník: Ty osamělý na zemi, co voláš?

Job: Já vím, že Spasitel můj žije! Víím to!

Básník: Ó Jobe, Jobe, tato zem je temná!

Job: Však vím, když budu křičet z bázní srdce,
ze všech sil srdce, z poslední, už k smrti
ochotné síly krve mdlé, pak přijde;
neb Kristus není hluchý. Na své hvězdě
když na harfě mu hrajem sladké zvuky,
vždy spíše slyší bědující hlasy
trpících lidských srdcí.

Básník: Kde však přijde?

Job: Dost! Dost! Když podnes ještě nepřišel,
to nevolal jsem ještě poslední
svou kapkou krve. Zdá se mi, že v této
hvězdnaté noci je mi bolno víc
než dříve kdy v těch dvaceti dvou letech.

Básník : Jsi pomaten ? V těch dvaceti dvou letech ?

Job : To dlouhý už je čas.

Básník : Což neřekl
jsi právě, pozemského žití tvého
že teprv několik je chvilek ?

Job : Inu,
můj pane, mluvil jsem to mírou hvězd.

Básník : Tak roků dvacet dvě že už jsi zde ?

Job : Dní osm k dvacet dvěma chybí ještě.
Kdybych byl zrozen člověkem, tu mladík
bych byl, jenž s nadějí a radostně
na obou rukou sčítá šedesát,
jež k osmdesáti mu, k smrti chybí.

Básník : Toť posměch.

Job : Posměch není dovolen ?

Básník : Na Krista nezapomeň proto.

Job : Kristus
dnes přijde.

Básník : Neobelži mne !

Job : Ne, pane!
Posměšnou odpověď když dal jsem, spatřil
jsem nad tím keřem tam už svítat bílou
září, jež ohlašuje Jeho blízkost.

Básník : A já Jej nevidím.

Job : Jste bídný člověk.
Já však Jej vidím.

(*Kristovi* :)

Kdyby mi to choré
údy, můj sladký Pane, dovolily,
před Tebou bez ustání klečel bych.
Zříš však mé srdce klečící. Ó, přišels,
ty bolně vytoužený, bys vzal domů
mne ubohého ?

Hlas Kristův : Jobe trpiteli,
buď tobě spasení a dřívějšího
majetku světla, chvály, zvuku harfy
a křesla mezi hvězdami díl dvojí.
Pročež : když zpívals deset – nyní dvacet,
tvé světlo padesát – teď sto ; tvé křeslo
pět set – buď nyní tisíc číslem tvým.
A se mnou pojd' v tu chvíli !

Básník : Kde je Job ?

Přel. Otto F. Babler

Reinhard Johannes Sorge

Večer

Říjen.¹ Procházejí se nahoru a dolů zahradou v Acacia Road. Jest už nusté šero; pozdní chudobky jsou jasné jako peří. Se starého ovocného stromu na spodu zahrady – štíhlý strom se podobá spíše topolu – padá malá, kulatá hruška, tvrdá jako kámen.

„Slyšelas, Kateřino? Najdeš ji? Při Diovi – jak důvěrný zvuk!“

Jejich ruce tápají po měkkém, vlhkém trávníku. Našel ji a nevědomky, jako kdysi, čistí ji v šátku.

„Pamatuješ se na ohromný počet hrušek, které bývaly na onom starém stromě?“

„Dole u fialkového záhonu.“

„A za ním byla jižní mandloň; chořovali jsme s plátěnými kabelami trhat hrušky.“

„A zatím co jsme se zastavili, začaly padat, tlukouce nám na záda a na hlavy.“

„A jak daleko bývaly roztroušeny, někdy tak daleko, pod fialkovým lupením, po schodech, dole až v liliovém pažitě! Nalézávali jsme je pošlapané v trávě. A jak brzy se k nim dostali mravenci! Ještě vidím onu malou, okrouhlou dutinu, kol dokola s řasami jako z hnědého pepře.“

„Víš, že od té doby takových hrušek jsem neviděl?“

„Byly tak lesklé, žluté jak kanárci – a malé. A slupka byla tak tenká a jádra jantarová – jantarově černá. Nejdřív vytrhlas malou stopečku a vyssálas ji. Měla jemně hořkou chuť, a pak jsi hrušku snědla až po jádérka – celou.“

„Jádra byla delikátní.“

„Vzpomínáš si, jak jsme sedávali na růžové zahradní lavičce?“

„Nikdy nezapomenu na onu růžovou lávku. Jest to jediné mé zahradní sedadlo. Kde asi je nyní? Myslíš, bude nám dovoleno seděti na něm v nebesích?“

„Bylo trochu rozviklané a bývaly na něm stopy po slimácích.“

„Seděti tak na lavičce, pohoupávati nohama a jísti hrušky –“

„Ale není zvláštní, jak *hluboké* bylo naše štěstí – jak skutečné – hluboké, zářivé, vroucí? Pamatuji se na způsob, jak jsme se dívali jeden na druhého a smáli se – ty také? – sdílejíce se o tajemství . . . Co to bylo?“

„Myslím, že to byl pocit rodinný – byli jsme skoro jako jedno dítě. Stále vidím, jak pobíháme spolu, díváme se na věci spolu jedněma očima, žvatlajíce . . . Učitela jsem to zas – právě nyní – když jsme hledali v trávě hrušku. Vzpomínala jsem si, jak jsme spolu potrhali fialkové lístky – ó ta zahrada! Pamatuješ si, že na některých hruškách, co jsme našli, bývaly malé stopy po zubech?“

„Ano.“

¹ Psáno na začátku války. Bratr Mansfieldové „Chummie“ ji navštívil na několik dní, než odejel do pole. Spišovatelka si tu na něj vzpomíná. Byl zastřelen takřka při prvním útoku.

„Viš, kdo je nakouls?“
 „To bylo vždycky tajemstvím.“
 Objal ji svou paží. Přecházejí sem a tam. A okrouhlý měsíc září nad hruškou a břechtan na zahravní zdi blýská jako kov. Vzduch voní chladně ... těžce ... velmi studeně.
 „Půjdem tam jednou zpět – až bude po všem.“
 „Vrátíme se spolu.“
 „A najdeme vše –“
 „Vše!“
 Opírá se o jeho rámě. Svit měsíční je hlubší. Nyní se dívají na zadní část domu. Čtverec světla zjevuje se v okně.
 „Podej mi ruku. Viš, budu zde vždycky cizincem.“
 „Ano, miláčku, vím.“
 „Pojď ještě jednou nahoru a dolů a pak už musíme domů“
 „Je to tak zvláštní – má naprostá důvěra, že se vrátím. Cítím to, je to tak jisté jak tahle hruška.“
 „Cítím to též.“
 „Nemohl bych nepřijít zpět. Znáš ten pocit. Je hrozně tajemný.“
 Stíny na trávě jsou dlouhé a zvláštní; zadutí podivného vánku šeptá v břechtan a starý měsíc dotýká se všeho stříbrem.
 Ona se chvěje.
 „Je ti zima?“
 „Hrozně zima.“
 Objímá ji paží. Náhle ji líbá –
 „Sbohem, miláčku.“
 „Ah, proč to tak říkáš?“
 „Miláčku, sbohem ... sbohem!“
 Přel. Jan Dokutil Katherine Mansfield

Hlas

Nevím, kterému hlasu naslouchati.
 Nevím, za kterým hlasem se dáti.
 Tolik jich doléhá k mému znavenému uchu.

Říkáš mi: „Naslouchej nejbližšímu,
 nejčistšímu.“

I slyším své dítě, jež volá: „Tatíčku!“
 A pravím také: „Tatíčku!“ a klekám
 na holou zemi.

Přel. Otto F. Babler

Gianno Novelli

Okna

K technice umění

Téměř všechno t. zv. modernisování v umění, zvláště v malířství, projevuje se dnes v rozbití staré techniky. A myslím, že je to osudný omyl, stejně jako v každém jiném oboru uměleckém, který nevyvází ani sebe větší jiné přednosti, ať už skutečné nebo spíše předstírané a a bezmyšlenkovitě mnohými opakované jako v hypnose. Jde tu přece o věc základní. Došlo-li se po dlouhých staletích vývojem k jakési vrcholné základní technice, kterou už snad nelze zdokonalovat, není správné tuto techniku stůj co stůj pokrucovat a tvrdit, že jejím zachováváním upadá umělec do napodobení.

Velcí mistři renaissance měli v podstatě techniku stejnou a přece každý z nich byl úplně svůj. Nezáleží tedy na napodobení techniky, ale na tom, *co se tou technikou podá*. Jak se jí vyjádří individuální nazírání a pojímání zobrazeného předmětu.

Pokrucovat malířskou techniku je stejné, jako pokrucovat výrazové prostředky jazyka, který už dospěl k dokonalosti formální, a tvrdit, že se tím tvoří nový básnický jazyk. Snad spíše nový polomrtvý jazyk, protože mu řádně nikdo nerozumí.

Zprimitisování techniky, hlavně přesné kresby, je lehkomyšlný návrat do dob, kdy člověk se teprve k *dokonalejší technice propracovával* a byla tudíž taková nedokonalost odůvodněná jako nižší stupeň vývoje techniky. Ale příčinou toho bývá spíše pohodlnost, ne-li neschopnost.

Stejně absurdní by bylo používání nečlánkovaných zvuků jako výrazového prostředku, když přece jazyk dlouhým vývojem byl vybroušen k přesnostem a jemnostem doby moderní a to nejen k hodnotám logicky obsahovým, ale i citově sugestivním.

Nechme tedy nedokonalou techniku malým dětem, a to nejen v kresbě, ale i v mluvení a nedělejte z nedostatku konce snad přednost!

Něco jiného je *zjednodušování* kresby, což znamená asi zrovna tolik, jako málo slovy, ale obsažnými vyjádřiti to, co se vyjadřuje pravidelně více slovy. Ale i tu nutno míti pro to důvod, t. j. musí tu běžeti o obraz nebo myšlenku, jejichž hlavní význam je v obrysu celkovém, nikoli v detailu, a je proto žádoucí, aby co nejvíce vynikl.

Pravou uměleckou techniku bych srovnal s podobou normálních lidí a vůbec normálních tvarů v přírodě. Na všech je patrna táž „technika“, a přece, co je tu odlišnosti v podobě i ve výrazu? Zkreslovati tuto „přírodní“ techniku není uměním, ale umělkováním a je to zrovna tolik jako tvarová abnormita v přírodě, ať už jakéhokoli druhu. Jestliže je karikatura uměním, je to jen proto, že dovede vtípně zdůrazniti a zesměšniti určitý rys. Ale normální umění nevšímá si jen směšnosti. Má úplně jiný účel nežli karikatura, která je nanejvýš odbočkou umění. V umění nemůže být úkolem tvarově zkreslovat, ale oduševňovat, oživovat. To kdo dovede, nezáleží pak ani dost málo na tom, že užívá tradiční vyvrcholené techniky. Ba právě té se musí mechanicky naučit, aby mohl všechnu svou uměleckou sílu věnovati oduševnění a oživení výtvoru. To je teprve jádro umění!

Dr. B. Pflieger.

Dvouletka – mezinárodní výstava umění v Benátkách

Francouzský spisovatel jeden pravil, že jest Itálie nejprve snem a potom vzpomínkou. Řečeno velmi případně. Stejně však mohlo by se říci, že jsou Benátky nejprve pohádkou,

pak se stanou láskou; či spíše ještě, Benátky jsou kouzelnou říší pro umění, láskou pro umění, pro krásu, pro život.

Ještě nedozněla ozvěna, jakou pod branami vévodského paláce vyvolala zajímavá výstava – a již zase Benátky otevřely své brány výstavě nové u přítomnosti krále italského a mnoha vznešených osob italských i cizích; po výstavě květin následoval výkvět výstav. Nedali jsme neprávem květnatě to označení této XIX. dvouletce mezinárodního umění v Benátkách. Skutečně rozkvétá na jaře každý druhý rok, vadne v první chladné dny říjnové, upadá v silici spánek, aby v nejbližším vzkříšení v báječné říši lagun ještě živěji a krásněji otvírala své nové kalichy na kmenu silném a zdravém.

Lze-li za kultivátory dobrého výsledku tohoto obdivuhodného podniku označiti hraběte *Giuseppe Volpi di Misurata*, předsedu dvouletky, poslance *Antonio Maraini*, sochaře a sekretáře, hraběte *Elio Zorzi*, šéfa propagační kanceláře – tak jest to láska k umění, jež toho roku vykouzlila velmi krásné květinové kalichy pavilonů, Rakouska a Řecka. Je to láska k umění, jež způsobila, že dva národy – jako Německo a Československo, které roku 1932 stály opodál – opět se sem vrátily s plnými náručemi pokladů svého bohatého harmonického umění. Láska k umění pudila od Stokholmu až po Paříž, od Helsinska po Šanghaj nejslovutnější galerie a nejslavnější sběratele, aby přenechali benátské dvouletce hlavní díla portretistů 19. století a jež zároveň dávají mocný příklad mladým generacím umělců celého světa.

Československá republika – zastoupená při slavnostním otevření výstavy *dr. Chalupkou* z ministerstva vyučování – má pavilon zbudovaný profesorem *Steckem*. Ukazuje skutečný pokrok od výstavy z r. 1930; lze říci, že se tady jeví nový směr v umění tohoto mladého a statečného národa. Každý malíř má svůj osobitý ráz. Tak mezi malíři: *Blazíček, Filla, Holan, Novák, Obrovský, Rada, Sedláček, Špála*. Ze sochařů: *Dvořák, Handa, Kotrba, paní Helena Železná-Scholzová*. Poslední jest dcerou velmi známé spisovatelky v Československu *Marie Stony*, značně oceňovanou v Itálii; umělecká revue benátské výstavy uveřejnila tyto dny z jejího pera jemnou rozkošnou novelku. Helena Železná-Scholzová měla překvapující a velmi zasloužený úspěch s popsáním presidenta *Masaryka*, že jí k tomu dílu sám italský král osobně gratuloval.

Radostnou pozornost vyvolala v Itálii účast Československa na letošní výstavní dvouletce v Benátkách. Velmi příznivě zapůsobila na obapolné styky těchto dvou národů také zpráva, že městská rada pražská věnovala italské vládě rozsáhlé vyobrazení místa před městskou branou, kde se buduje válečný pomník italským vojákům, kteří za války v Československu zemřeli.

Dalo by se ještě mnoho říci o této zdařilé výstavě benátské, jež se stává čím dále tím více nejúplnější revuí a nejdůležitější na světě, pokud se týká figurálního a dekorativního umění. Na ní se projevuje opravdové spojení národů. Tam u těch okouzlujících lagun mezi vonící a uklidňující zelení zahrad slučují se nejněžněji květy všech zemí, ne s fádními řečmi, které národy rozeštvávají, nýbrž aby plnily úkol pravé civilisace, tvořiti úrodná díla, jež slouží práci a míru.

Tullio Lunardi.

Poláci a my

Co świat światem, Czech Polakovi nie będzie bratem!

Znali jsme toto přísloví, které vynalezlo bezpochyby „austriáctvím“ překypující srdce nějakého dvorního rady J. V. v bývalé Haliči, a přece jsme podávali vždy ochotně ruce k bratrskému, slovanskému soužití.

V posledních letech jsme postavili celou frontu kulturních pracovníků do služby vznešené myšlenky sbratření českopolského.

Od nás se začínalo . . .

Bylo nám to nad Vislou často s povděkem kvitováno. A přece . . . přece . . .

Když jsme se již všichni domnívali, že zlatý most přátelství spojil oba břehy slovanských krajín, zahučely neočekávaně jako vzdálený rachot hromů projevy nepřátelství a zlůvě.

Ve tvář celého národa bylo znovu vmeteno nenávisť: Co świat światem, Czech Polakowi nie będzie bratem!

Zatím co u nás s nezapřenou bolestí a sebezapíráním jdeme klidně starými cestami, neměnice ničeho na tom, co jsme chtěli a co jsme slíbili, panuje na *oné* straně mrazivá lhostejnost.

Traviči studní a hanobitelé vznešeného odkazu jednoho z největších duchů Slovanstva, Poláka Hoene-Wroňského, potomka českého otce, mají slovo . . . *adg.*

Michal Rusinek jako romanopisec

Letošní literární cena Związku literatów zawodowych v Krakově byla rozdělena mezi dva spisovatele, jichž jména jsou u nás velmi dobře zapsána. Jsou z katolické družiny, kterou před několika lety u nás uvedl největší polský dramatik Rostworowski.

Józefa Aleks. *Galuszku* jako básníka vysokých kvalit objevila pro nás vlastně teprve „Archa“. Není-li ve své vlasti dosud náležitě oceněn, je to především vinou varšavské, zednářské a liberalisticko-židovsky obarvené kliky, z jejížhož orgánu ostatně čerpají mnohé *nevědomosti* o polské literatuře někteří čeští překladatelé a informátoři poslední doby.

Básník *Galuszka* jest prostě náboženský člověk a básník a to jest bohudík jeho vadou. *Michal Rusinek* jest asi 30letý romanopisec, rodem z Krakova a nyní za povoláním ve Varšavě. Vydal dosud sbírku básní „*Błękitna defilada*“, z níž jsme přinesli ukázky, avšak hlavní pole působnosti nachází Rusinek v románu.

Po přípravě v menších pracích „*Kapitan czerwonego widma*“ – sbírka zajímavých povídek z r. 1928 – píše fantastický román „*Bunt w krainie maszyn*“ a druhý fantastický román „*Półmężczyzna*“.

To byla průprava Rusinka, literárního začátečníka, na němž tížila bída poválečné generace zdecimované válkou, a silné sociální citění autora, kterému válka ukradla kus mládí; není nadsázkou, že válka Rusinkovu generaci poznamenala v Polsku nejvíce.

Ze zážitků hladových let válečných čerpá Rusinek první záměrně sociální román „*Burza nad brukiem*“. Syn domovnice Piotr Oželuch prožívá plně morální a hospodářské bída. Nemá kolem sebe nic, co by mu osvětlovalo den vzdejší, kromě své matky, kterou miluje velikou láskou proletářského děcka. Je bída, je zle, ale Piotr nekrade, snaží se dostat se vlastní silou někam výše, neboť matka vždy ho napomíná, že nutno pamatovati na to, aby zůstal člověkem čistých rukou. Nedostížným ideálem dětství jest Piotrušovi *Danusia*, dcera domácího.

Právě vydaný román „*Człowiek z bramy*“ (u Gebethnera i Wolffa ve Varšavě) jest pokračováním osudů malého Piotra Oželucha.

V mládí snil o fotografickém aparátu. Nyní po vzkříšení Polsky se ocitá ve Gdyni. Zařizuje si fotografickou dílnu; pomáhá mu Marta, dcera domácího, ševce, která ho miluje, ale Piotr Oželuch nemá jiné lásky než vzpomínky na *Danusiu Gąsiorkównu*. Když

jest poměrně dobře situován, vrací se do Krakova, do brány téhož činžáku, v němž umřela jeho matka; všecko je jiné. Jenom taková stará nedůvěřivá domovnice, jako kdysi byla jeho matka, ho vítá, když ji byl penězi pohnul k mluvení.

V obou románech se loučí Rusinek s těžkým dětstvím, které ho vyhání za chlebem z Krakova; je v tom zajisté kus autobiografie autorovy, kus vlastní duše, která touží rozřešiti problematicnost lidských osudů.

Michał Rusinek jest jedním z mladých polských romanopisců, nezatížen pseudomoderní komunistickou ideologií a jsme přesvědčeni, že ve službě čistému umění dovede vytvořiti pozoruhodná románová díla. a. g.

Krakovská skupina „X-Y“

Když vyšlo první číslo páteho ročníku „Gazety Literackiej“ a když záhloví přineslo nápis: orgán skupiny „X-Y“, způsobilo to, lze říci bez nadsázky, v celém literárním tisku, zvláště varšavském nemalé napětí. Všeobecně se soudilo, že „Gaz. Lit.“ byla přejata novým sdružením spisovatelů. Tím více překvapila společnost, patřící k této nové skupině. Ve skutečnosti nacházíme tu stále spolupracovníky „Gaz. Lit.“ Na vysvětlení dovolím si upozorniti na úvodní článek prvního čísla „Gazety“. — Čteme tam mimo jiné: „Právě vzniklá skupina X-Y při „Gaz. Lit.“ v Krakově přiznává svou ideovou spojitost se skupinou „Zet“, založenou na polském světovém názoru na základě filosofie messianistické“. A tudíž navazuje na ideologii „Zetu“, na obrození polského myšlení filosofického, na podkladech prací polských tvůrců a myslitelů. Jinými slovy: program z dávných let „Gaz. Lit.“ vyjadřovaný nově utvořeným sdružením. Přehlédneme jména členů skupiny X-Y: *Jerzy Braun*, známý jako básník, dramatik, romanopisec, filosof i žurnalista. Z jeho básní vyšla poslední sbírka: „Tanečník nad propastí“. Jeho romány jsou: „Hotel na plázi“ a „Wiktor“. Ve varšavském divadle „Atheneum“ byla vypravrena Braunova „Europa“. V přítomné době činí krakovské divadlo poslední přípravy k provedení Braunova dramatu „Revoluce“. Jako filosof a novinář upozornil na sebe Braun v redakci „Gaz. Lit.“ v roce 1926 a r. 1931, když společně s Gałuszkou a Kudlińskými pomohl obnoviti „Gaz. Lit.“ po čtyřletém přerušení. Po dvě leta rediguje Braun zmíněný čtrnáctideník literárně-spoločenský „Zet“ ve Varšavě a nyní spojuje vzájemnou ideologii „Zetu“ s „Gaz. Lit.“ *Józef Aleksander Gałuszka*, čelný krakovský lyrik, má ve svém díle celkem osm sbírek básnických. Z nich největšího ohlasu dosáhly sbírky: „Lidé bez tváře“, nejnovější „Hlasy země“, „Stíny orlů“ a jiné. Laurát ceny Sdružení literátů krakovských v r. 1932, spolupracovník „Gaz. Lit.“ činný už po několik let jako člen Svazu polských literátů z povolání. Gałuszka básník nepatří žádné škole, ani směru básnickému. Sám však vytvořil vlastní směr, který si hlavně všímá záhadných jevů přírodních, čímž získal mnoho mladých epigonů, jako Świeżawského, Piwowara, Koterba-Dziubana, Kaszyckého a jiné. *Tadeusz Kudliński*, jeden z obnovitelů „Gaz. Lit.“, v přítomné době její spoluredaktor, dosáhl úspěchu sportovní novelou „První láska panny Elo“, vojenským románem „Chut světa“, jehož první vydání bylo v krátkém čase úplně rozebráno. V literární hlídce poznaňské „Duhy“ uveřejnil Kudliński druhý svůj román „Strýc Rafał a spol.“, věnovaný otázkám soudobého Polska. V poslední době vydal zajímavý román „Vyhnaní synové Elvy“. Je to mistrný obraz přítomnosti, psaný úchvatným způsobem. Nedávno věnoval se Kudliński historicko-románové činnosti z dob napoleonských. *Tadeusz Szantroch*, redaktor „Czartaka“, jest činný jako spolupracovník „Gaz. Lit.“ od r. 1931. Autor několika sbírek básnických, jako „Z loutny

vojáka“, „V červáních krve“, „Cyklady“, které byly kritikou i veřejností kladně přijaty. Nyní slíbil Szantrouch uveřejniti nové básně pod názvem „S vichrem i s vodou“. Szantrouch je též činný jako teoretik-plastik, uveřejňuje v četných listech recenze i články z oboru výtvarnictví. *Wiesław Gorecki* od založení „Gaz. Lit.“ je hudebním zpravodajem. Je žákem mistra Rostworowského a dosud vydal tiskem sbírku sonetů, tříaktovou hru „Poslední překážka“ a několik jednoaktovek. Provedení uvedených her ohlašuje krakovské pokusné divadlo. Gorecki je sekretářem skupiny X – Y a „Gaz. Lit.“ Rovněž jako tajemník je činný ve Svazu polských literátů z povolání v Krakově. *Adam Bunsch* jest činný jednak jako malíř, jednak jako dramatik. Jako malíř je už dobře znám. Jako dramatik debutoval neobyčejně originálním „Parním koněm“, hraným v poslední sezoně v Słowackého divadle v Krakově. Autor si ke hře sám dekorativně upravil svou grotesku. V přítomné době upozorňuje na další Bunschova dramata nově zřízené pokusné divadlo v Krakově. Výpočet členů skupiny doplňují: filosof, právník a odvážný žurnalista zároveň – *Adam Stawarski* a mladý divadelní odborník, který se specializuje v soudobém dramatu francouzském – *Wojciech Natanson*. Je na místě vzpomenouti zde, že „Zet“ i „Gaz. Lit.“ kladou velikou váhu na literární ruch slovanský, čehož dokladem jsou články a překlady prózy i poesie československé, ukrajinské, ruské a bulharské, které nacházíme v obou časopisech.

DAM.

Z nové poučné literatury

Vilém Bitnar, O českém baroku slovesném. Stati informační. Nákl. Lidové akademie v Plzni. Praha 1932. Str. 229. – Soubor Bitnarových „informačních statí“, třeba se dostává do našich rukou ve svém celku teprve po dvou letech, ukazuje znovu, že pilný autor jest u nás opravdu jedním z prvních vážných průkopníků novodobého studia o českém slovesném baroku. Některé z těchto článků byly psány a otisčeny (na př. v Arše) již před 10 lety, v době, kdy se v orgánech tehdejší mladé kat. inteligence psalo horlivě o nutnosti „překonávati barok“ a „barokový člověk“ stavěl se opovrhlivě v antitesi k módnímu tehdy člověku „gotickému“. Že se dnes názory v této věci zásadně změnily, je snad aspoň částečně také zásluhou studií Bitnarových. Autor je nazývá skromně jen zlomky a kamínky k budoucí soustavnější stavbě, neboť sám nejlépe jistě mohl poznati, kolik tu zbývá ještě nepřehledné skoro a neprozkoumané látky pro lit. historiky. Sám věnuje pozornost hlavně básníkům Fr. Bridelovi a Adamu Michnovi z Otradovic, podrobně zpracovává několik látkových motivů barokové poesie, zvl. motiv svatojanský, svatoantonínský, eucharistický a mariánský, ale při tom se obírá i některými velmi zajímavými speciálními studii, důležitými pro vývoj české poetiky a stylistiky. Upozorňuje zvl. na stati Gotické zdroje liturgické květeny barokové, Biblické živly v symbolice barokové, Smyslové vnímání v české barokní gotice, Stylistika svatojanské metafory, Antitésa barokové koledy a j. Některé tyto studie, podávané, jak u Bitnara pravidlem, klidným, objektivním a přesvědčujícím způsobem, mají svůj význam i pro svatojanskou apologetiku. Tak na př. stať o počátcích lyrického baroku svatojanského, kde se lit. historicky potvrzuje objev Cibulkova badání v oboru výtvarného baroku svatojanského, že totiž úcta sv. Jana Nepomuckého trvala u nás již kolem r. 1550. Krásná kniha, jejíž vydání bylo uskutečněno zásluhou obětavého vikáře dp. Jos. Resla v Touškově, jest ozdobena šesti obrazovými přílohami na křídovém papíře. Obsahují většinou titulní listy a obrazy vzácných dnes barokových publikací, o nichž autor píše.

M.

Jan Tenora, Statek sv. Petra v Brně. Vzájemné vztahy a hospodářské poměry vrchnosti a poddaných. Část I. Do roku 1757. Nákl. vlastním. Brno 1934. Stran 363. Cena 25 Kč. – Nové velké dílo našeho neúnavného hist. badatele, jenž před 4 lety vydal monumentální spis o katedrálním chrámě sv. Petra a Pavla v Brně, jest věnováno hospodářským dějinám brněnského kapitulního statku: vypisuje jeho vývoj, rozkvět i úpadek, zvláště za války třicetileté, v druhé obsáhlejší části pak vylučuje hospodářské a životní poměry poddaných, jejich vztahy k duchovní vrchnosti, utužování útlaku, vzrůst nedůvěry i touhy po osvobození. Všechno to je založeno na pečlivém studiu bohatého, širší veřejnosti dosud neznámého materiálu kapitulního archivu a podáno s přesností, svědomitostí a pravdivostí, jež vyznačuje všechny práce p. autora. Také zpracování tak různorodé mnohdy látky, jež poskytovalo jistě značné obtíže, jest velmi přehledné a výrazné, takže nejen odborník nalezne tu množství nových poznatků a dokladů k hospodářským, sociálním i kulturním dějinám oné doby, ale každý vážný čtenář utvoří si názorný obraz života dnes tak vzdáleného, často tvrdého a po mnohých stránkách poučného i výstražného. Nejvíce ovšem bude kniha zajímavá obyvateli oněch četných míst brněnského kraje, jež náležela kdysi ke statku sv. Petra. P. autoru možno jen přát, aby šťastně dokončil i druhou část svého velkého díla. M.

Dr. Tomáš Čep, Selství v literatuře moravskoslezské. Nákl. Svobodného učení selského v Brně 1933. Str. 81. – Autor se snaží vytopovati, jak se jeví selství v dílech moravskoslezských spisovatelů, od neznámých tvůrců lidových písní, pohádek a přísloví až po moderní symboliky. Ukázal tu značnou sčítlost – uvádí často podrobné obsahy i přemnohých menších povídek – a znalost i spisovatelů dávno zapadlých a nevýznamných. Jsou tu hojně zastoupeni a celkem po zásluze zhodnoceni i spisovatelé kat. směru. S některými úsudky nemožno ovšem souhlasiti. Tak zvláště překvapuje, že Kosmák je tu zařazen mezi romantiky a stejně tak Křen, Vyhliďal, Pittnerová, Hlavinka, dr. H. Havránek a j. Toto podivné roztržení pochopíme teprve ze stati o Vyhliďalovi, kde autor sice správně poznamenává, že Vyhliďalovy povídky a obrázky jsou zachyceny přímo ze života vesnického, ale dodává: „Svou tendencí vlasteneckou a moralisující patří k romantické povídce vesnické“ (24). To jest ovšem novum, že tendence činí z vyhraněných spisovatelů-realistů – romantiky . . . Vyhliďal sám se asi také náramně podiví, že podle dra Čepa je mu vzorem vesnice patriarchální, v níž rozhodovali jen sedláci, kdežto chalupníci a podsedníci se nezúčastňovali obecní politiky hospodářské . . . Že autor z kulturních pracovníků venkova (novější doby) zná jen lidí své politické strany, je konečně pochopitelné v publikaci tohoto druhu, ale překvapuje, že může ještě dnes opakovati tak zastaralé názory o reformaci a protireformaci, českobratrství, Kralické bibli atd. M.

T. G. Masaryk, Cesta demokracie. Soubor projevů za republiky. Svazek druhý. 1921-23. Str. 576, Kč 70,-, váz. Kč 82,-. Vydal Čin v Praze 1934. – Druhý svazek projevů presidentových zachycuje klidněji již období vývoje naší republiky v letech 1921-1923. Ale i zde bylo hojně příležitostí, kdy bylo možno nebo nutno slovem nebo přem vysloviti se o různých otázkách časových, politických a sociálních, vědeckých i náboženských. Z těchto jest asi nejdůležitější jeho proslov při promoci na čestného doktora theologie pražské evang. fakulty, širší veřejnosti dosud neznámý: je to jakási náboženská kredo Masarykovo, obsahující odjinud sice známé, ale jasněji vyjádřené názory o Kristu, svatém Pavlu a Platonovi, o víře a lásce, o katolicismu a reformaci atd. Podnět k četným významným projevům dala prezidentovi cesta do Francie a Anglie a zvláště velká cesta re-

publikou (1921), změna režimu v Itálii, otázka Rakouska, sovětského Ruska, světového ozbrojení atd. Předností pečlivě vypracené a obrazovým materiálem bohatě vyzdobené knihy jest, že podává – proti novinářským, často nepřesným i zkomoleným referátům – všude text autentický, autorem samým zredigovaný. *B. J.*

Z nové beletrie

Jaroslav Durych, Píseň o růži. Úroda, sbírka krásné prózy, sv. 54. Nákl. Melantricha v Praze 1934. Stran 204. Cena 22 Kč. – Nový román Durychův, jemuž předem udělala dobře vypočítanou reklamu cena v nakladatelské soutěži, vzbudil živý zájem i tím, že po tříleté pomlčce znamená překonání dřívějšího rozhodnutí autorova. Četní jeho přátelé uvítali román s tím větší radostí, že v něm vidí nový projev silného umění Durychova, družící se přímo k prvnímu jeho románu Na horách a zvláště k Sedmikrásce. Jeho síla i jakési márnivé kouzlo tkví především ve vroucím lyrismu, jímž básník prodchnul prosté osudy svých tří švadlenek, i v jeho mohutném, dosud neochabujícím stylistickém umění. Jinak ovšem právě srovnání se jmenovanými dvěma romány ukáže také nedostatky *Písně o růži* po stránce děje i povahokresby. V postavách Hanky a Jarmily vrací se autor asi úmyslně ke svým dřívějším známým typům, aby je v jiném osvětlení obdařil novým výrazem a tak předešel výtce schematicnosti a šablonovitosti. Novou je postava třetí dívky Gabriely, jež podle vůle básnickovy rozhoduje o osudech svých mladších družek. Anežke Berkové dávala k tomu jakési právo nejen její mateřská důstojnost, ale i mravní síla, kdežto Gabriela? Na počátku tak moudrá dívka, která se za chvíli neočekávaně sama vrhá do náruče milencovy, pak nechutně zrovna vnučuje svou sestru hudebnímu skladateli, vydává se v cizoložné dobrodružství a stojí před soudem pro pokus o vraždu, jen aby se skladatel od ní odvrátil a vzal si trpící Jarmilu . . . Ta konečná kajicnost je příliš slabá, než aby nás přesvědčila, že to všechno bylo opravdovou obětí hrdé a milující ženské duše. *M.*

Marie Majerová, Mučenky. Čtyři povídky o ženách. Druhé vydání. S obálkou a obrázky Toyen. Vydal Čin v Praze 1934. Str. 216. C. 24 Kč. – M. Majerová jest jistě nejmužnějším talentem mezi našimi spisovatelkami, ale přesto, že se zdaleka vyhýbá každé přecitlivělosti, dovede do nejmenších odstínů promyslit a sestersky protrpět záhadu a bolesti ženského srdce. „*Mučenky*“, jež vznikaly zřejmě za svěžích ještě dojmů válečné doby, jsou jedním z nejlepších dokladů tohoto jejího umění. Všechny čtyři hrdinky nosí hluboko v srdci mučivou, ostatní často nepochopitelnou bolest, trpí mužovou nevěrou nebo žárlivostí, ale také vědomím opuštěnosti nebo životní bezúčelnosti a vniterné ohromující prázdnoty. A každá jako by zastupovala celý typ dnešních žen: jsou mučeny tvrdým životem stejně jako jejich předchůdkyně, ale nemají nějaké vyšší opory, nemají často ani té přirozené naděje: dvě odcházejí zoufale ze života, druhé dvě uzavírají se do sebe s resignací nebo vyčítavou otázkou. *M.*

M. B. Böhnel, Finish. Studentský sportovní román. Třetí vydání. Naklad. M. Mazáč v Praze 1934. Str. 324. C. 25 Kč. – „*Finish*“ je třetím dílem Böhnelovy středoškolské románové tetralogie. Liší se od ostatních dílů tím, že pomíjí skoro úplně pohlavní problémy a obírá se nejvíce poměrem studenta ke sportu a sportovce ke škole. Autor hodně zidealisoval svého hrdinu a také jeho poměr ke škole a profesorním odbyl dosti zběžně,

zato až příliš ze široka vyličil vývoj takového sportovního klubu na pražské periferii, konkurenční řevnivost, osobní a obchodní zájmy, otázku amatérství atd. Jako všude jinde zajímá jej jen vnější, fyzická a sociologická stránka problému: vnitřní život těch mladých lidí zůstane českému naturalistovi asi již navždy neznámou pevninou. *M.*

Josef Sedláček, Kniha o přírodě a lidech. Z literární pozůstalosti. Nákl. dr. Jana Sedláčka v Praze 1934. Str. 264. C. 36 Kč. – Autor knihy, středoškolský pražský profesor, zemřel minulého roku neznám širší lit. veřejnosti. A přece již z této první části pozůstalosti, vydávané vděčným synem, je patrné, že měl dobrý pozorovatelský a vyprávěčský talent a zvláště jemný smysl pro krásu přírody. V jejím mnohotvárném životě dovedl vystopovati bystrým postřehem i zjevy, jež unikají obyčejnému pozorovateli, a jako zkušený vychovatel najít v nich obrazy a poučky pro mravní život. Přiděl je nejčastěji rouchem pohádek a povídek nebo i drobných náčrtků úvah a meditací. Ze všech mluví opravdová láska k přírodě a k lidem i hloubavý duch vzdělaného muže, jenž se snaží vážně přemýšleti o smyslu života. *M.*

Jaroslav Šulc, Dva hlasy. Verše. Kresby od A. Sehnálka. Dobrá edice sv. 2. Nakl. Jan Vicher, Petřvald ve Slezsku 1934. Str. 39. – Po dvou svazcích prós vydává J. Šulc první sbírku svých veršů. Jsou výrazově prosté, nehledané, daleké všeho napodobení módních vzorů, místy ozyva se v nich uvědoměle i tón lidové písně. Také obsahově pohybují se většinou na jedné linii. V nitru básnickově sváří se dva hlasy: rodné hory a lesy lákají sladce svého syna zpět ke klidnému pohovu a snění, s druhé strany volá Ostrava, černé město, do práce, do životního boje a denního ruchu. Ze vzpomínek na vzdálený domov vyrostlo několik nejlepších veršů této milé knížky. *M.*

Alois Boček, Předjari. Poesie. Svazek I. B – knižnice Družiny literární a umělecké. Brno 1934. Str. 42. – Pěkně vypravená prvotina mládého básníka, brněnského bohoslovce, zahajuje novou knižnici DLU, určenou hlavně básnické tvorbě naší nejmladší generace. Drobná lyrika Bočkova vyznačuje se jemným smyslem pro klidné přírodní jevy a opravdovým citem, jenž se nestaví na vysoké koturny, ale spokojuje se prostým výrazem stylu skoro písňového. Zatím pěkný slib pro budoucnost. *M.*

Charles Baudelaire, Květy zla. Přel. Svat. Kadlec. Melantrich 1934. – 77 let uplynulo od 1. vydání *Květy zla* a celá ta doba je jimi tak naplněna, že se takřka nevidí pronikavý jejich vliv. Baudelaire značí epochu v poesii – ale o tom se toho dosti namluví v kdejaké literární příručce. Ujaly se ho teď akademie a jest chlebem profesorů. Před 80 lety byl chud a trpěl hladem jako praví básníci z těchto dní. Ale jestliže neznali oficiální představitelé krásna tohoto rebela, zářícího drahocenostmi řeči, opojeného hloubkou symbolů a sevřeného melancholií po ráji, nebudou ho znáti ani dnes, tím méně dnes, kdy se ho zmocnily „směry“ a literární historie svými skly dovede deformovat jeho tvář; doufejme, že ho zná Bůh a za to, že jeho verše jsou jako šipy vystřelené v absolutno, dá i jeho veršům poslání, aby nasytily těch několik samotářů, kteří se ještě lopotí, luštějí tajemství Sfingy. A chcete-li pochopit tichou klausuru života, jak praví Ot. Březina, pomůže vám verš Baudelaireův „řešit počet žití“ nejlépe, vzpomenete-li si na něho třebaš jen jediným Ave. Tato duše, tak horoucí v blátě 19. století, ožehlá peklem, prosí za odpuštění satanských litaní. Baudelaire neuzíval pojmů hřích, milost, anděl, nebe, ráj, peklo jako prázdňného zvuku, to by byl šarlatánem, nemystifikoval tím, co v duši bolestně zakoušel, ne-

dělal katolík jako literát, když katolicismus jest v módě. Stan. Brzozowski píše, že Baudelaire byl vlastně „jenom katolíkem“, „máme-li na mysli onen nekonečně svědomitý poměr k vlastním zážitkům, který ho vyznačoval jakožto umělec“. Jistě, jsou u něho básně, které zřejmě svědčí, jaký vnitřní trest stíhá rozvrat mravní, trest nebýt sám sebou a být obchvácen smečkou slepých a sprostých. Avšak i v nich jsou metafory tak plné, tak obtěžkány metafyzickou platností a postihující *řád* v nehlubší jasnosti, že Bloy ho bez rozpaků nazval básníkem katolickým, byť i „na ruby“. Překlad Kadlecův jest dobrý, až v některých místech na rozrušenou rovnováhu obrazu a hudby ve verši, což se může připočítat na účet zručnosti, která vždycky úplně nevychutnává. Jemnějším se mi zdá na př. Kadlecův překlad „Krásy“ v 19. Slepějších Jakuba Demla. Avšak mistrně je přeložena „Mrcha“, kteréžto básně si velmi cenil R. M. Rilke, nebo Živá smolnice, Madoně. Poslední část knihy Tříšt obsahuje básně i menšího významu. K úplnosti by jich ovšem nebylo zapotřebí, neboť Květy zla jsou Baudelairem konstruovány jako celek, ale přijmeme ji rádi, protože v ní jsou básně krásné, na př. Vodomet (v orig. sevřenější a spádnější). Na konci knihy jsou vypočítána vydání Květů zla a pak k některým básním přičiněny cenné poznámky. *jd.*

Dante Gabriel Rossetti, Ruka a duše. Přeložil a upravil Albert Vyskočil. Edice Pourovy sv. V. Vydal V. Pour v Praze 1934. Stran 33. – V graficky dokonale úpravě Pourovy edice vyšel tento nový přetisk Vyskočilova překladu hluboké symbolické povídky jmeného anglického praerafaelisty, známý dosud jen úzkému kruhu čtenářů staroříšských publikací. Jak jasně je v této legendě o tvůrčím zápase nadaného umělce vyslovena pravda a cíl umělecké práce člověkovy: „V každé své práci počínej si prostě, podle svého srdce, neboť Jeho srdce jest jako tvoje, když jest pokorné a moudré, a Bůh ti porozumí . . . Pokud se neskloníš nad vodu, neužršíš v ní svého obrazu: postůj zpřímá, tu stopí se ti pod nohama a je ztracen. Věz, že jedině takto máš sloužiti Bohu s člověkem: Přilož ruku i duši, abys člověku sloužil s Bohem.“ *M.*

Paul Valéry, Kouzla. Přel. Josef Palivec. Melantrich 1933. – Konečně máme Valéryho v jazyce českém. Není to sice první jeho uvedení k nám, Palmu, na př. přeložil již Jos. Florian (co do gest) a B. Reynek (rytmicky), avšak celistvý obraz Valéryho nám chyběl. Jeho mohutná rozloha, vědomé rozvíjení z verše až po celou knihu připadá zprvu čtenáři jako cosi násilného, avšak tak zdravý a silný básnický duch má nám mnoho říci právě dnes, kdy onemocněla literatura postpoetismem a základy Freudovými. Valéry byl v samé Francii dlouho odmítán (nedivme se, duch, jenž poznal absolutno a jenž má rozhodný postoj k všemu okolí!), jsme zvědaví, jak u nás bude přijat. Dosud tu měl nanejvýš reverenci fámy (jeť členem franc. Akademie). Ale umění, jež je v podstatě symbolické, se neobejde bez této soli, bez mistra, jenž v sobě spojil filosofa a básníka. Myšlenka Valéryho se rozvíjí jasně, čistě propracovaná složitost se takřka dedukuje z celistvosti verše do hranolu strofy, z rovnoměrnosti strof do uzavřenosti a svěbytnosti básně jako rostlina od kořenů až po květ. A jedna báseň z druhé se rodí, sledující myšlenku, zachycující duši v jejích proměnách. Jeho intelekt hoří jak fialový oheň a dovede tvořit z rozleptané látky lidského já. Vidí medusí tvář poraženého člověka, složeninu, jež se kus po kuse rozpadá, objatou a spiatou jen sebevědomou pýchou, ji prohlíží – a vyživen jedy jak Descartes – v svém intelektu urovnává, vytepává a rozeznává báseň, to, co je lidské důstojnosti přece jen nejpřiměřenější. Jako základna je položena báseň Jitřenka. Na ní jako na harmonickém celku je viděti všechnu dokonalost a odlišnost Valéryho. Člověk se probouzí

Seznam knih

které vydala a nabízí

Družina literární a umělecká

v Olomouci, Wilsonovo 16.

B Á S N Ě

- F. B. Děrda: *V bouři života* (snížená cena Kč 4·50).
K. Dostál-Lutinov: *Orlí fanfáry* II. vyd. (Kč 10·-). *Květiny* Kč(10·-).
Ve mlýně světa (v tisku a vyjde letos).
Jan Karník: *Závěťři* (snížená cena Kč 4·50). *Vostí hnízdo*, epigramy
(Kč 7·40).
Fr. Kašpar: *Zastavené hodiny* (snížená cena Kč 6·-).
Fr. Kyselý: *Z říše světla* (snížená cena Kč 9·-).
Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhalo* (snížená cena Kč 4·50).
Fr. Střížovský: *Hvězdy Mariánské* (Kč 5·40).
J. Maria Slavík: *Legenda o neznámém světcí*. Bibliofilské vydání
(Kč 25·-).
Fr. Zýbal: *Pěl ptáček* (snížená cena Kč 4·-).
Rozebrány jsou: K. Dostál-Lutinov: *Šlehy a něhy*.
Fr. Dohnal: *Zklamané touhy*.

D I V A D L O

- Gabriel Ronaj: *Sluneční píseň* (Kč 2·-).
Fr. Střížovský: *Mariánský sloup* (snížená cena Kč 5·-).
Rozebráno je: Gab. Ronaj: *Ve městě*.

K N I H Y P R Ó Z Y P O U Č N Ě I Z Á B A V N Ě

- B. K. Bečvan: *Emča detektiv*. Románek mladé lékařky. Cena Kč 16·-.
Novinka! Apartní úprava!
Václav Bělohávek: *Oheň Eliášův* (snížená cena Kč 7·-).
Fr. Dohnal: *Studie a profily*, I. díl (Kč 15·60), II. díl (Kč 25·60).
Hub. Havránek: *Duše Hané*, povídky a obrázky z Hanáckého života
(Kč 20·-).
Prokop Holý: *Suzanna*, biblický román (snížená cena Kč 12·-).
Jaroslav Hruban: *Pout do Ravenny*, román (snížená cena Kč 8·-).
Duše mosaik, román (snížená cena Kč 9·-).
Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*, životopisný obraz (snížená cena
Kč 9·-).

Lipanský Jetřich: *Athos*, cestopisné obrázky z mnišské republiky na hoře Athosu (Kč 11·60).

Fr. Odvalil: *Kavky na věži*, novodobý román ze života kněze (snížená cena Kč 12·-).

Dominik Pecka: *Matka Boží v trní*, román mladého kněze (snížená cena Kč 6·-). Na skladě už jenom asi 50 výtisků. *Jarní sonáta*, román ze studentského života (Kč 21·-).

Jar. Řehulka: *Tetky a ježibaby*, hanácké humoresky (Kč 10·60).

Sborník *Dante a Češi*, bibliofilské vydání brožované (snížená cena Kč 20·-), skvostně vázané (snížená cena Kč 50·-).

Břetislav Štorm: *Znaky stavu kněžského v zemích českých* (snížená cena Kč 8·-).

J. E. Trávníček: *Tobiáš Bébul*, povídky z Valašska (snížená cena Kč 8·-).

Jan Vyhlídal: *Když světová válka zuřila*, obrázky a dokumenty (snížená cena Kč 7·-).

Rozebrány jsou: B. K. Bečvan: *Nedobry*. Fr. Odvalil: *Svitání*. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Dominik Pecka: *Assunta*. Jar. Řehulka: *Ministranti*. Stréci. Jan Vyhlídal: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?*

Ročníky II. až V. *Rodinného obzoru*, bohatě ilustrované a se zajímavou četbou prodáváme svým odběratelům po 2 Kč. Vhodné do lidových knihoven. Použijte této příležitosti, dokud jsou ročníky na skladě.

Ročníky V. (1917) až XXI. (1933) *Archy* máme též na skladě. Starší ročníky po rok 1928 prodáváme za podstatně sníženou cenu. *Studentům a bohoslovcům* vedle slev poskytujeme výhodné splácení. Dominika Pecky povídky *Člověčenství naše*, které autor vydal svým nákladem, rozesíláme za sníženou cenu 6 Kč.

Těž knihy z bývalého nakladatelství *Evy*, na příklad W. Kozakiewicz: *Návrat*, román studenta, probíjejícího se k Bohu, dále H. Benson: *V rozbřesku budoucnosti*, román o apokalyptickém vědění umírajícího kněze-apostaty, pak B. K. Bečvana: *Hospic u zlaté hvězdy* a jiné expedujeme za neobyčejně sníženou cenu po 5 Kč bez poštovného.

Objednávky vyřizujeme obratem! – Každá objednávka je podporou svépomocné vydavatelské činnosti katolických spisovatelů.

Pište na adresu:

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ, Olomouc, Wilsonovo 16.

ARCHA

D
LU

XXII. ROČNÍK, SVAZEK 3

Emil Zegadłowicz, přel. Jan Karník, Z cyklu „Budějovické louky“ . . .	161
Hermann Claudius, přel. O. F. Babler, Někde	165
Vilém Bitnar, Tři staletí slovenského kancionátu Cithara Sanctorum . . .	166
Pietro Mignosi, přel. Otto F. Babler, Kněží	175
Fr. Drkal, Duše	176
Oldřich Svozil, Bimilenium Vergiliovo a český národ	182
Adolf Gajdoš, Torso velikých nadějí	191
Frant. Kašpar, Cestička lesní	194
F. S. Horák, Maurové ve Španělsku . . .	195
Anton Vodník, přel. Otto F. Babler, Národ – David	204
Petr Zapřel, Skleněný obraz	205
Jindřich Maria Slavík, In memoriam Ant. Dvořáka	207
Edgar Cläuser, přeložil Adolf Gajdoš, Básnické a kulturní poslání Stefana George	208
Erika Spann-Rheinsch, přel. Otto F. Babler, Vůdce	210
Z básní Stefana George, přel. Adolf Gajdoš	211
Jan Dokulil, Bezstarostnost	213
Jindřich Maria Slavík, Tajemství Jaané hory	214
Alois St. Novák, V římských galeriích	217

Silvin Sardenko, přel. Otto F. Babler, Píseň římských dětí	223
Adolf Gajdoš, Monte Alverna	224
Vladimír Stupka, Glosa o Alainovi . . .	226
Pietro Mignosi, přel. Otto F. Babler, Bohatství a chudoba	232
Alain, přel. Vlad. Stupka, Poznámky o literatuře	233
Vera Obrenović-Delibašičová, přel. Fr. Čuberka, Slzy	236

OKNA

P. H. Perch, přel. Adolf Gajdoš, Kato- lické písemnictví v severských stá- tech	237
Jan Dokulil, Duch katolicismu (Karl Adam)	238
Z anglické literatury	239
Z německé literatury	240
Tullio Lunardi, Procházka Benátkami	241
Z nové české literatury	243
Bibliografické poznámky	245
Poznámky a zprávy	246

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Wit Stwosz, Zvěstování, plastická řezba.
Wit Stwosz, Náhrobní deska Kazimíra Ja- gielloňského v katedrále krakovské.
Stefan George.

UYBRANÝCH SPISŮ KARLA DOSTÁLA-LUTINOVA

vyšel III. svazek, a to

„VE MLÝNĚ SVĚTA“,

knihy veršů, modliteb a vzdechů z válečných let 1914–1919.

Knihu uspořádal a dosloven provází Lad. Zamykal. Obálka a vnitřní výzdoba knihy je od prostějovské akadem. malířky Olgy Konečné-Mulačové.

Přátelům Lutinovým tuto zajímavou knihu vřele doporu-
čujeme. – Stojí Kč 10:60 i s poštovným.

Rozesílá Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo nám. 16.

a inteligence se rozjasňuje. Ale ta ani ve snu nás neopouštěla, stále bdělá a činná pořádala naše tmy jak tajuplní pavouci. Jádro všeho krásna je duchovní, pro vyjádření si jde však duše do říše smyslové. Myšlenka jde hlouběji a hlouběji, jde až na sám okraj touhy, jde až k čistému Bytí. Ale Absolutno se nedosahuje bez utrpení. Tu je důvod Valéryho narcissismu:

A též rána největší
zúrodnující je rána,
a krev vlastní prolévána
držbu tvou ti dosvědčí.

Avšak ani takto ho člověk zde nedosáhne úplně. Jediná síla, jediná ctnost, která se mu blíží nejvíc, je Naděje a ta – královská – cítí chvějíc se nekonečnou hlubinu. – Těžiště celé knihy je v Hadovi, v básni s podkladem theologickým o Pádu člověkově, dovršenost filosofická a moudrost je v pověstné Palmě. Verš je krátký, strofa desetiveršová, Valéry tu rozezná na několika klávesách ethernou síť ducha, všechnu žádost mystického naplnění, uče, jak opouštěje sebe, člověk vzrůstá, očišťuje se a spojuje se s nezničitelným Bytím: darmo sebe nerozdala / třeba, když se všeho vzdala / lehounká teď palma je, / je jí jako myslitelé, / jenž se o svou duši dělí, / ze svých darů vzrůstaje.

Prěkládat Valéryho ovšem je těžké. Pregnantní výraz i struktura myšlenková je osuta vším, co duch může dát a co dovede naznačit. Není proto divné, že na několika místech překlada jsou stylová gesta zploštěna. Zato však veršová rytmička je pečlivě vybroušena.
jd.

Václav Renč, *Jitřeni*. Básně. – František Lazecký, *Kříže*. Básně. – Obě knihy vyšly v nakladatelství revue Řád v Praze 1934. – Katolíkům Československa dostalo se v básnické trojici Zahradníček, Renč, Lazecký velikého daru Prozřetelnosti. Jejich básně jsou mohutné pilíře, na nichž bude jednou postaven chrám Pánu, pilíře z dokonalého materiálu dováženého z tajemných krajin hlubokého poznávání a víry, jak o tom vroucně zpívá V. Renč v *Jitřeni*:

Odkud jsme vyšli? bolest nebezpečná
v nebeský rorát vzkvétá potají,
přivírajíce pod polibky věčna
znavené oči, sníme o ráji.

Slyšíme v nich žalmy cherubů a zříme ohnivé barvy nádhery ráje, které nám byly dosud zatajovány.

Do rajských sadů Tvých dej, at jsme uvedeni,
k cisternám živých vod, v stín stromu nebeského,
jak dítě v náručí své matky zchlácholeni
za prahem Vlasti své pod sluncem oka Tvého.

Toť láska sudiček, jež přede zase žití,
toť Bolest, matka béd, jež zúrodnuje skály,
až slunce s hvězdovím nad úrodami svítí,
co jejich píseň zní z Tvé věčné katedrály

zpívá František Lazecký v překrásné básni *Zpívající sestry*. – Jsou to opravdu knihy vzácné krásy a zvláště *Kříže* jsou téměř knihou modlitební. a. g.

R. L. Stevenson, Catviona. Přel. Tím. Vodička. Melantrichovy knižnice sv. LXXV. Vydal a vytiskl Melantrich A. S. Praha. Stran 280. Cena 16 Kč.

Román líčí dramatický příběh z politických bojů ve Skotsku – čestný David bojuje za spravedlnost proti soudní komedii politické kliky a vydává se v nebezpečí života pro jiskřičku naděje, že svým svědectvím zabrání justiční vraždě. Dobrodružný děj rozvíjející se uprostřed divoké přírody jest propleten románkem Davidovy lásky ke Catvioně, deři jeho nepřítelů, vyvrcholující v únosu. Zvláštního a příjemného půvabu nabylo vypravování obratností překladatele T. Vodičky. Mluví řečí přirozenou, jaké je třeba, má-li čtenář najíti zalíbení v Stevensopovu umění vypravovatelském. J. Němec.

Bibliografické poznámky

Dr. Jan Sedlák, Duchovní promluvy. Z lit. pozůstalosti vydal dr. Jos. Heger. Náklad. Občanské tiskárny v Brně 1934. Stran 144. Cena 12 Kč. – Pečlivě uspořádaný soubor exhort ke středoškolským studentům je nejen milou památkou na nezapomenutelného vychovatele, učence a historika, ale poskytne vzdělaným čtenářům i hojně duchovního poučení a posily v různých otázkách.

Metod Zavoral, Kázání o nejsvětější Svátosti oltářní. Druhé vydání. Graficky upravil a vignety nakreslil Břetislav Štorm. Vydalo Cyrilometodějské knihkupectví G. Francla v Praze 1934. Stran 97. Cena Kč 9-50. – Duchovní promluvy našeho vynikajícího kazatele zasloužily si tohoto krásného a při tom levného vydání. Zvláště naše katolická inteligence nalezne v nich bohatství myšlenkových perel k prohloubení vnitřního života a zejména úcty k nejsv. Svátosti.

Zdeněk Kalista, Z legend českého baroka. Edice Krystal sv. 17. Olomouc 1934. Stran 100. Cena Kč 9-50. – Je to výběr nejlepších tištěných i rukopisných legend ze života oblíbených kdysi u nás světců, jak je vytvořila baroková doba. Velmi pěknou její charakteristiku podává cenný úvod uzaného odborníka.

Bedřich Bridel, Co Bůh? Člověk? Do tisku připravil dr. Jos. Vašica. Jako XI. svazek edice Delfin vydal Bohuslav Durych v Přerově 1934. – Rovněž tato drobná publikace jest vítaným příspěvkem k poznání českého baroka. Pěkná bibliofilská úprava.

Dr. Frant. Cínek, Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku. Díl III. Proprium sanctorum. Mešní kalendář svatých. Část I. Svatí v liturgii (od 29. listopadu do 30. dubna). Vyzdobil a vazbu navrhl inž. Břet. Štorm. Vydalo Lidové knihkupectví v Olomouci 1934. Stran 683. Cena 50 Kč. – Stačí zajisté jen upozorniti na tento třetí díl našeho základního liturgického spisu, obsahově i formálně dokonalého a přáti mu nových horlivých čtenářů.

M. Matulová, Sluníčko. Román. Vydalo nakladatelství Novina v Praze 1934. – Menší měšťanský román. Moto: dítě mít či nemít. Vyvrcholení ideje: aby nedošlo k potratu, „velkomyslný“ doktor, prý docela světec, bere si onu dívčinu za ženu, ovšem na radnici... Bloy se dal kdysi do boje proti takovým receptům duchovní výživy, ale prohrál to na světě skoro na celé čáře. - jd.

Kulturní adresář ČSR. Sestavil PhDr. Ant. Dolenský, vydalo nakladatelství J. Zeibrdlich v Praze 1934. Stran 586. Cena 95 Kč. – V reční bibliotekář Národního muzea v Praze podjal se obtížného úkolu sestavit adresář osob kulturně činných a třeba říci, že se mu podařilo přes značné překážky vykonati dílo dobré. Kniha obsahuje stručné životopisy neméně než 5500 lidí, seznam pseudonymů a zkratk atd. Pro knihovníky i lit. historiky bude adresář pomůckou nepostrádatelnou. – *ag.*

Dvě mohamedánské biblické básně. Přeložil a poznámkami opatřil O. F. Babler. Dvěma kresbami vyzdobil Albert Schamoni. Edice Hlasy, sv. XXII. Svätý Kopeček u Olomouce 1934. Stran 33. – V jemné bibliofilské úpravě vydaná knížka je zajímavou ukázkou u nás dosud skoro úplně neznámé literatury jihoslovanských mohamedánů. Obě básně o Abrahamovi a Jobovi jsou dílem Mohameda Ruždihho a staly se nejoblíbenější četbou průměrného mohamedánského lidu v Bosně a Hercegovině.

Hubert Havránek, Pramen. Básně. Vlastním nákladem. Praha 1934. Stran 53. Cena 5 Kč. Sbírká něžných nenáročných básní, věnovaných matce, „prameni života, zdroji štěstí a blaženosti na zemi i na nebi“. Vytryskly jistě z upřímně milujícího srdce a dovedou také pohnouti zvl. dětská srdce.

Poznámky a zprávy

Poesie, čtvrtletní sborník pro poesii a literární vědu, ročník II., svazek III. a IV. Vydává Josef Strakoš v Místku, náměstí 44. Řídí dr. Jan Strakoš s redakčním kruhem. Tento u nás jedinečný podnik propagace *poesie* zasluhuje plně uznání. Mimořádné poměry kladou na vydavatele značné požadavky a vyšla-li *Poesie* (o níž se již mluvilo, že zanikla) s neochvějným úmyslem pokračovati ve své ediční činnosti, svědčí to o podnikání plném krásného idealismu, který se neleká největších obětí. Obsah III. a IV. svazku jest velmi bohatý. Kromě literárních studií obsahuje ukázky prózy a četné básně, mezi nimiž vynikají především V. Renče Tanečnice v trávě a Boh. Reynka Básně vlastní a překlady Suzanne Renaud. – *ag.*

Skupina Moravských knihomilů, která je nyní také vydavatelkou revue „Bibliofil“, uspořádala dosud šest sjezdů: 1928 v Olomouci, 1929 v Kroměříži, 1930 v Uherském Hradišti, 1931 v Mor. Ostravě, 1932 v Brně a 1934 v Přerově. Přehled toho, co vykonala při prvních pěti sjezdech, přináší jeden

ze soukromých tisků, věnovaných účastníkům sjezdu šetého: Bedřich Beněš Buchlovan „Moravská pětilетка bibliofilská 1928 až 1932“ (v úpravě Dolfy Bartošika vyištěno v Bzenci 1934, 24 str.). Význam publikace spočívá především v tom, že podává také cennou bibliografii tisků, věnovaných účastníkům sjezdů. Jelikož jde vesměs o tisky soukromé, o kterých se širší veřejnost nejčastěji ani nedozví, zaznamenáme zde alespoň některé z nich, které se nám zdají nejvýznamnějšími: Abraham a Santa Clara „Výrobce papíru“, s kresbou Rudolfa Michalika, Brno 1931; Petr Bezruč „Slezské číslo“ (5 oddílů, vyzdobených Karlem Minářem, Rudou Kubíčkem, Karlem Svolinským, Vladimírem Kristinem a M. Mrkvičkovou-Hlobilovou), Mor. Ostrava 1931; dr. Antonín Breitenbacher „Kulturní poklady v arcibiskupském zámku v Kroměříži“, Vyškov 1929; Bedřich Bridel „Rozjímání o nebi v noci na jitřní Božího narození“, do tisku připravil dr. Josef Vašica, s kresbou Břetislava Štorma, Olomouc 1931; F. L. Čelakovský „Toman a lesní panna“, s lep-

tem Fr. Pavelky, Přerov 1929; Jakub Deml „Z knihy Moji přátelé“, s dřevoryty Karla Svolinského, Hranice 1929; Jaroslav Durych „Táborská výjimka“, s dřevoryty Mrkvičkové-Hlobilové, Přerov 1930; Goethe „Der Zauberlehrling“, s kresbami Jana Konůpka, Olomouc 1932; „Karel Havlíček o Moravě a Olomouci roku 1848“, Olomouc 1928; Jan Kužník „Starohanácké písně“, s dřevoryty Karla Mináře; Richard Martinčík, „Olomouc v dějinách knihtisku“, Olomouc 1928; Vojtěch Martinek „Romance o Ondrašovi“, s kresbami Karla Svolinského, Hranice 1931; Arne Novák „Duše Brna“, s lepty Petra Dillingra, Brno 1932; J. M. Slavík „Poutník touhy“, s kresbou R. Michalíka, Olomouc 1932; Fr. Klein „Tóny úzkosti i spočinutí, z ruské náboženské poesie“, s kresbou R. Michalíka, Nový Jičín 1932; W. B. Yeats „Presýpací hodiny“, Olomouc 1928; „List Karla staršího ze Zerotína“, Olomouc 1928. Mnohých z těchto tisků by si zasluhovaly, aby byly známy i mimo užší okruh bibliofilů. O. F. B.

Francé Prešern ve svědectví své sestry. Literatura o Prešernovi je už rozsáhlá, neboť o žádném jiném slovinském básníkovi se nepsalo tolik, jako o něm. Nyní vydal veliký citel a znalec jeho osoby i díla, prelát Tomo Župan, knížka, která bude mít značný význam pro poznání Prešernova života a prostředí, v jakém se pohyboval. Je to věrný a doslovný záznam všeho, co o básníkovi vyprávěla jeho sestra Lenka („Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje“, nakl. Družba sv. Mohorja, Celje 1933, 66 str., s podobiznou Lenky, cena vázaného výtisku 24 Din.). Čteme tu dojímavě prosté popsání Prešernova života od narození až do smrti, jeho přátel a členů jeho rodiny, jeho zvyků a způsobů. K poznání jeho díla přispěje jen málo, je však krásným a poutavým doplňkem jeho životopisů. Vydava-

tel těchto zápisků, prelát Tomo Župan, kterému při básníkové smrti bylo sotva deset let, už téměř po celý život sbírá památky na Prešerna a vybuďoval ve svém bytě ve vsi Okroglu celé prešernovské museum. Také tato malá, ale pietně sestavená knížka je výrazem Zupanovy úcty k památce největšího dosud slovinského básníka a slouží svému vydavateli ke cti. O. F. B.

Jože Pogacnik, od něhož v tomto čísle Archy otiskujeme jednu básněň, je mladý slovinský kněz a básník (nar. 1902). Vydal dosud teprve jednu sbírku básní „Sinje ozare“ (nakl. Družba sv. Mohorja, Celje 1931, 72 str.), z níž je vzata i naše „Romance o bolu“. Jinak je pilným spolupracovníkem časopisu „Dom in Svet“ a byl zastoupen také v antologiích „Slovenska religiozna lirika“ (1928) a „Slovenska sodobna lirika“ (1933), o nichž jsme na těchto místech svého času referovali. ofb.

Osobní zprávy z naší literatury. V červnu zemřel ve věku 76 let *Alois Dostál*, farář v Ouvelech u Prahy, pilný spisovatel povídek pro lid a zvláště oblíbených povídek pro mládež, po několika let také redaktor pražské Vlasti. – Dne 9. července zemřel náhle ve věku 48 let *dr. Jar. Hruban*, prof. r. g. v Uh. Brodě, uznaný odborník v estetice, znalec Danta, spisovatel autobiograf, románů Pout do Ravenny a Duše mosaik, vydávaných Družinou lit. a uměleckou. Do Archy přispíval hlavně básněmi a novelami. O. v p. – Dne 31. srpna dožije se padesátin šéfred. Našince *Lad. Zamykal*, rodák z Prostějova, iniciátor DLU a od počátku její horlivý hospodář a pokladník, vydavatel a red. Evy atd. Ad multos annos!

Redakční uzávěrka pro hlavní část 3. sv. Archy jest 31. července.

Z cyklu „Budějovické louky“

Poledne

*Louky – louky – zelené –
obláčky sedmikrás na nich –
v slunečnu medem vyzlacen
je zvonků modravých kalich –*

*Bzučíc se kmitají včelky,
prozpívují letem v lesy –
zvonky se přestaly třpytit –
včelky jsou opilé kdesi – –*

Varhaník

*Na Kalvarii Žebřídké
před trůnem Přečisté Panny
u bernardinů v klášteře
můj dědouš hrál na varhany,*

*za všedních dnů tam ke mši hrál
i svátků na úsvitě –
noty mu na kůr nosila
Bětuška, smavé dítě.*

*Těšivaly ho varhany,
že tóny, jež se v nich vznítí,
hlaholně letí klenutím,
padají jak hromobití.*

*Pěkně hrál k Dominus vobiscum
a k Ite missa est slavně –
zvláště rád žalmy přehrával
zrozené z útisku hlavně.*

*Běloucká Bětka naslouchá
– nebesky kvetly jí oči –
kterak to otci pod prsty
uragan tónů se točí,*

*časem však zvuky pod rukou
střetly se dost nepozorně –
to když si vzpomněl, že vlastně
byl mistrem na flíglhorně!*

*Bělostný Milán vzpomínek
aureoly zlatí kolo –
vždyť v tamní slavné opeře
na flíglhorně hrál sólo –*

*Jak mladý bůh – pan feldvébl! –
od Boha k hraní měl právo –
když skončil slunným jásosem,
třásla se dvorana: bravo!*

*To dávno – teď stačí varhany
– ač občas housličkám uhnou –
v myšlenkách prsty hrají dál –
pojednou vězí a tuhnou,*

*to srdce žalosti zalily,
dozvukem loučení jsouce –
ticho – jen píseň cvrčků zní –
na budějovické louce –*

*šelestí, cvrčí, hudou si
na louce od země k nebi,
– to je ta muzika veliká! – –
druhá: pro vezdejší chleby –*

*Diví se malá Bětuška – –
Děvuško, s halenkou bílou,
ty nedoslechneš z daleka
těch cvrčků muziku milou!*

Jak obyčejně . . .

*V městečku malém a blízko hřbitova
domek si koupili – příhoda nenová –
s kuchyní, třemi jizbami, klenutou síní,
se skromným nábytkem, zánovní skříní.*

*Přepychem jen starý klavír byl z tvrdého ořechu –
(pan Václav hrá, paní Aninka zpívá si v útěchu –)
pak ještě houslí patero – Stradivarky v jich sboru –
ostatek: měřička pole a zahrádka kolem dvoru.*

*Rukáv si vykasali a chopili se roboty –
čím méně peněz, tím více ochoty –
výdělku potřeba, ve školách obě už děti –
vysázet zelí, zemáky, kopat a pletí –*

*Dědeček po domech uváděl v hudební praktiky,
babička chodila na trh s plnými košíky –
stěny sa lesknou, i záclony zavěsili –
ráno i večer těšil a hrál domov milý –*

*V snaživé robotě ubíhal po dni den –
groš přibyl ke groši, v zlato pak proměněn –
zahradě přibylo záhonů v květů kráse –
vlněná punčocha dukáty plnila se –*

*Tak týdny mizely, míjel rok po roce –
punčocha tučněla, záhony rozrostly široce –
i děti dorostly, každé se v práci též znalo –
ve čtveru strádali, majetku přibývalo –*

*V zimě za nocí dlouhých písničky skládá děd –
jen péro skřípe a dýmka čmoudí – ve spánku celý svět –
jen dědouš píše notičky do svítání –
až vrabců pod okny vzruší ho cvrlikání –*

*vrabčáci, vrabci – jako ti, co kdysi hnízdili při mlýně,
když on se rozkochal v mlynářské dívčině –
jen těch luk nevidět, neslyšet mlýna klapotání –
musicus zplesnivěl – z děvčátka už je stará paní – –*

Cvičení

*Když mne máti učila, jak se klavír hraje,
tráslí jsme se oba dva předtuchami zlého –
neboť dědouš, schopnost mi k hudbě upíraje,
křičel do hry, že škoda času zmařeného –*

*To už líhal na lůžku, chorý, podrážděný,
víc než zemi náleže onomu již světu –
leč kdy zakřik', ještě se otráasaly stěny –
divte se, že čím dál hůř Griega hrám apletu!*

*Matka pláče, dědouš křik': fis je tam, cis žádne!
a že Bůh mne potrestá za to klimprování –
nadobro jsme tedy hry zanechali zrádné –
podnes notám unikám, nechtě zřít jich ani –*

*Za hodinu však mne děd volal do ložnice,
chtěl mne učít taktovat, jedna, dvě, tři, čtyři –
vzpomněl, jaká v oboji zvuků pokladnice,
fagot! – housle! – slzy mu při tom v zraku víří –*

*Pátý díl jsem chápal jen! – Rukou na nedbalce
máchnul: nikdy nebude chleba z téhle mouky –
umlk', potom jako by zřel cos v mlžné dálce:
ó, že bys ty aspoň znal budějovské louky!*

Přátelům Čechům

*Těm slovům ryzího zlata váha
se právem přiznává:
významné Brno, zlatá Praha
a také Moravská Ostrava –*

*tolik je vás tam, přátelé –
nejlepší, mnohdy jediní pod chmurným nebem,
svým srdcem s vámi se dělím jak teplým chlebem –*

*O srdce s vámi se rozdělím – o celé –
a písní vás celuji,
přátelé,
jež tolik miluji!*

*Spěchám vám v ústrety s myšlenkou slunečnou,
každé k vám slovo radostí plápolá prudce,
ve vašem stínu hlavu mám bezpečnou
– tak čisté, tak upřímné jsou vaše ruce.*

*Na Hradčanech,
v Olomouci, v Brně i Ostravě
činem i nejtíší je slova dech,
u vás a s vámi nežiji v obavě,*

*ve věčném strachu a úzkosti,
že nepostihlý kdos u cesty číhá
za noční temnosti
a kámen na mne už zdvíhá –*

*z vás nikdo mi nezávidí
– a také čeho? –
žijeme jen lásce lidí,
prahneme, aby už nebylo zlého –*

*i věřte, věřte v má slova,
že z naší lásky se éra započne nová –
naše láska to žatvou bohaté lány,
vyrůstá na nich velikost pro Slovany,*

*i věřte, Čechové, přátelé předrazí,
že z našich srdcí ta cesta vychází,
po které přijde ve velké chvíli sklizně a štěstí
Bůh lásky s olivovou ratolestí.*

— — —

*Posílám slova ta vám, rozešlým přes celé Čechy
— vaši to mluvy zvuk sladký —
aby se vrátila sterými echy
zas zpátky.*

Přeložil Jan Karník

Emil Zegadłowicz

Poznámka překladatele.

Roku 1932 vydal náš vzácný přítel *Emil Zegadłowicz* v bibliofilské úpravě cyklus básní „*Budziejowickie ląki*“ s českým věnováním:

„Velikému člověku a rovněž dávnému příteli Polsky, prvnímu prezidentu sesterské republiky československé, prof. dr. *Tomáši G. Masarykovi* věnováno autorem i typografem.“

Jsou to srdečné a nerudovsky jadrné ohlasy vzpomínek, které básník slýchal v dětství z úst svého děda s matčiny strany. Děd, kolem jehož osobnosti jako gloriola se vinou motivy intimního cyklu, byl český muzikant ve vojště Radeckého, a s ním také v severní Itálii, tehdy rakouské. Jako dovedný trubač oblíbil si mlynářskou dcerku od Čes. Budějovic. Oženil se s ní, když získal kus jistého chleba v Haliči při poutním chrámu nedaleko Krakova. Dcera z tohoto manželství byla matkou básníkovou.

Cyklus osobitého půvabu, hutné srostlosti s herbářovou vůní rodinné tradice, zakončen slavným posláním do Čech, významným zvláště v čase neslovanské politiky varšavské, nesrovnatelné s vůlí polského národa, nesčíslněkrát jasně vyslovenou jeho vůdčími duchy.

Z 13 básní podávám tuto v překladu pět, čtyři vyjdou v pražském „*Lumíru*“.

Někde

Abych ti poradil, dopřej mi:
Někde musíš být srostlý se zemí
jako čnějící strom —
byť to byl jen malinký prostor na světě tom,
jen květináč s hlínou u okna.

Jinak zůstane tvá věčná duše chora a chudobna.

Byť letadlem kolem světa tě vedla rachotivá cesta —
co pomohou nám všechna veliká gesta ?

Úzké bude na konci tvých dní
v zemi někde tvé lože poslední.

Přel. Otto F. Babler

Hermann Claudius

Tři staletí slovenského kancionálu Cithara Sanctorum

Příspěvek k dějinám kulturní jednoty Čechů a Slováků.

Příštího roku 1935 uplynou tři staletí od chvíle, kdy slezský emigrant a evangelický farář, *Juraj Tránovský*, dokončil v Liptovském Svätém Mikuláši rukopis svého kancionálu *Cithara Sanctorum*, jehož tisk v Levoči protáhl se až do roku 1636 v impresí Vavřince Brewera.¹ Pro roduvěrné Slováky je to kulturní i národní událost prvního řádu, ale také Čechové nemohou přejítí tento čin bez povšimnutí, který spíše než co jiného skvěle dokumentuje staletou *kulturní jednotu* obou bratrských národů. Ani námitka rozhodného luteránství tohoto kancionálu nemůže odvrátiti katolíky od uctění památky této klasické knihy, neboť Tránovský při výběru svých čtyř set písní, jež první vydání kancionálu obsahuje, nevyhýbal se ani zpěvům sborníků katolických, z nichž mnohé zařadil mezi své překlady a své písně původní. Tímto úzkým stykem v době rozkvétajícího baroku náleží v jistém smyslu kancionál Tránovského i českým katolíkům. Jest úkolem této stati poukázati aspoň letmo právě na tuto okolnost, na niž *nebylo dosud* vůbec upozorněno žádným z literárních badatelů.

O výjimečném významu „*Cithary Sanctorum*“ pro slovenský národ není ovšem sporu. Dlouhá řada znalců národní kultury slovenské vyslovila se o vlivu písní tohoto kancionálu i o jejich literární hodnotě slovy srdečného uznání. Tím nepochopitelnější jest chaos, který zavládl v publikacích českých i slovenských literárních historiků v údajích, týkajících se samotného křestního listu *prvního* vydání slavné této publikace. Takový zmatek vládne na příklad hned v české i slovenské bibliografii ohledně

roku vydání

prvního kancionálu, redigovaného samotným Jiřím Tránovským. Josef Jungmann² udává rok vytištění 1635, po něm tak činí i Antonín Rybička,³ Čeněk Zíbrt ve své bibliografii,⁴ Slovák Viktor Přerovský,⁵ František Frýdecký.⁶ Proti nim řada vážných badatelů uvádí rok 1636 jako dobu ediční, z nich první monografista kancionálu, Ludevít Haan,⁷ po něm

¹ *Cithara Sanctorum*. Písně Duchownj Staré y Nowé, kterýchž Cýrkew Křestianská při Wýročnjch Slavnostech a Památkách, Gakož y we Wssclikých Potřebách swých obecných a y obzwláстных s mnohým prospěchem vžjvá: K nimž přidány gsou Písně Dra Martina Luthera wssecky z Německé Rečj do nassj Slowenské přeložené. Od Kněze *Giřjka Tránovského*. Služebnjka Páně, při Cýrkwi Swato Mikulasské w Liptowě. Wytisštěné w Lewoči 1636 w impressi Wawřince Brewera. — ² *Jungmann*, Historie literatury české. Druhé vydání, Praha 1849, 261. — ³ *Rybička*, Riegrův Slovník naučný 9, 1888, 540. — ⁴ *Zíbrt*, Bibliografie české historie 5, 1912, 148. — ⁵ *Přerovský*, Literatura slovenská. Zvoleň 1920, 11. — ⁶ *Frýdecký*, Slovensko literární od doby Bernolákovy. Moravská Ostrava 1920, 13. — ⁷ *Haan*, *Cithara Sanctorum*, její historia, její původce a tohoto spolupracovníci. Pešť 1873. Snesen je zde bezmála všecken materiál o staletých osudech kancionálu.

shodně Josef Jireček ve své Rukověti¹ a v Hymnologii,² Jaroslav Vlček v dějinách,³ anonymní autor stati v Ottově Slovníku naučném,⁴ Albert Pražák v prvním vydání Slovenské čítanky,⁵ Štefan Krčméry⁶ a Jan Jakubec v druhém vydání dějin⁷. Zasloužilý slovenský bibliograf Ludevít Rizner⁸ ve své bibliografii udává dokonce rok 1638. Nejistotu dlužno odstraniti konečným přesným zjištěním originálu prvního vydání, který měl v ruce již Josef Jungmann⁹ a srovnáním s edicí z roku 1638, o níž praví Ludevít Rizner,¹⁰ že „je to jediný dosud známý výtisk tohoto vydání“. Stejný zmatek lze však zjistiti i v určení

místa tiskárny,

jež první vydání kancionálu tlačila. Z výše citovaných badatelů Josef Jungmann udává město *Liptov*, po něm totéž město uvádí Antonín Rybička, Čeněk Zíbrt a Viktor Prerovský, který výslovně jmenuje „Liptovský Svatý Mikuláš“. Město *Levoč* udává Ludevít Haan, po něm Josef Jireček v obou svých uvedených spisech, Jaroslav Vlček, Anonym v Ottově Slovníku naučném, Albert Pražák, Ludevít Rizner a Jan Jakubec... Také zde nutno přesně z prvního výtisku zjistí pravdu, při čemž bude nutno zkontrolovati i *místa* ostatních edic kancionálu, v čemž vládne místy nejistota. Z publikací námi zde uvedených nezískáme určité představy ani o

počtu písní

prvého vydání kancionálu z roku 1636. Josef Jungmann udává tento počet přesně, píše doslova: „toto první vydání obnášelo jen čtyři sta písní...“ Tentýž počet udává Ludevít Haan, po něm též Josef Jireček v Rukověti. Jaroslav Vlček píše: „štyristo písní tohoto vydania...“, ale již Viktor Prerovský mluví neurčitě o kancionálu. „v ktorom shromazdil Tranovský temer 2000 nábožných písní...“ Z Jungmanna doslovně přejímá údaj František Frýdecký, neurčitě o věci mluví Pavel Bujnák. připomínaje, kterak „sám zjav. že v tejto dobe za panstva alebo nablízku strašného pohana Turka vzniklo na dva tisíce nábožných písní, je iste príznačný pre pomery a ducha...“

Z těchto tvrzení je vidno, jak ani v tak důležité věci nezjednána jednoznačnost, již je rovněž třeba teprve určit. Pokud se týče nejdůležitější stránky, totiž písňového

¹ Jireček, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku 2, 1876, 293. – ² Jireček, Hymnologia bohemia. Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII. století. Praha 1878, 32. – ³ Vlček Dějiny literatury slovenskej. Turčianský Svatý Martin 1890. Viz i obnovené vydání tamtéž 1923, 14. – ⁴ Anonym, Ottův Slovník naučný 25, 1906, 647. – ⁵ Pražák, Literatura slovenskú do Štúra a jeho školy. Slovenská Čítanka 1911, 251. – ⁶ Krčméry, Prehľad dejín slovenskej literatury a vzdelanosti. Turčianský Svatý Martin 1920, 29. – ⁷ Jakubec, Dějiny literatury české 1, 1929, 932. – ⁸ Rizner, Bibliografie písemnictví slovenského od doby nejstarší do konce r. 1900. Praha 1927, 246. Rizner přičinil důležitou poznámku: „Kromě předmluvy a rejstříků stran 700. V Knihovně Tranovského jest jediný dosud známý výtisk tohoto vydání.“ – ⁹ Jungmann 1849, 261: „vydavatelé této literatury známa jsou, mimo první vydání...“ – ¹⁰ Rizner 1927, 246.

obsahu prvního vydání,

platil pro všechny badatele, kteří o té věci psali, popis Josefa *Jungmanna*: „toto první vydání obnášelo jen 400 písní, z nichž 24 Luterových, 43 z jiných německých a latinských přeloženo, 150 od samého *Tranovského* původuích a přeložených, ostatní z českých kancionálů vzaty.“¹ Je pochopitelné, že pro dějiny duchovního básnictví českého i slovenského nejdůležitější součástí kancionálu je oněch sto padesát

*původních písní *Tranovského*,*

ať již originálů či překladů. Ale o povaze těchto kusů není podnes známo tolik, kolik je třeba k vědecké monografii, jež by nesla název „Lyrika *Jiřího Tranovského*“. *Josef Jireček* řekl o tom povšechně jen tolik, že „co do zpěvu církevního přední místo u Slováků zaujímá *Jiří Tranovský*...“² Monografista kancionálu, *Ludevít Haan* přiblížil se značně k určení čísel, náležejících *Tranovskému*, ale neřekl ještě slova poslední. *Pavel Dobšinský* spokojil se povšechným oceněním estetického rázu této původní lyriky, a vědeckému badání zůstalo téměř všecko znovu zkontrolovati a pevně zjistiiti. Druhou skupinou písní, pro literární dějepis velice důležitou, jsou zpěvy

z českých kancionálů převzaté,

o nichž víme od Josefa *Jungmanna* pouze neurčitý údaj „ostatní z českých kancionálů vzaty...“ *Jaroslav Vlček* spokojil se rovněž s povšechným tvrzením „z čiastky povodnie spevy českobratrské...“, a *Karel Konrád* ve svých dějinách³ praví také jen všeobecně „*Tranovského Cithara* a její opisy a jiné zpěvníky uherských Slováků plny jsou staročeských písní“. Na důležitou okolnost, že *Tranovský* přijal do své „*Cithary*“ i písně ze starých kancionálů *katolických*, upozornil po prvé pisatel této stati.⁴ Určitěji jsme zpraveni o

překladech žalmů,

jež v „*Cithare Sanctorum*“ tvoří součást důležitou, ale i tu přesnější soud o původu překladů i o jejich ceně bude vitán. Zajímavým námětem bude přesné určení autorů i původních textů

překladů latinských hymnů,

jejichž počet ani *Josef Jungmann* neudává, jež *Pavel Dobšinský* pouze povšechně posuzuje, o nichž *Jaroslav Vlček* praví, že se obsah prvního vydání skládá „z čiastky přeložených starých hymnov latinských“. Zdá se,

¹ *Jungmann* 1849, 261. – ² *Jireček*, *Hymnologia bohemia* 1878, 32. – ³ *Konrád*, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev*. Praha 1893, 397. – ⁴ *Bitnar*, *Tranovský a Rozenplut*. K 300. výročí *Cithary Sanctorum*. *Revue Život* 16, 1934, 166.

že i zde pátrání povede k velkému katolíckému kancionálu Rozenplutovu z roku 1601. Dobře celkem známe již

překlady písní Luterových

a jiných zpěvů německé lyriky duchovní, které ovšem byly rozhojněny teprve v dalších vydáních „Cithary“ i z tvorby Gellertovy a z autorů jejímu příbuzných. Že některé kusy kancionálu jsou

překlady písní polských,

dozvídáme se od Pavla *Dobšinského*, jenž o tom praví „no o vel'a šťastnejší v podávání latinských hymnov a niektorých *pol'ských* piesní“. ¹ Při studiu textů výše uvedených zajímala badatele přirozeně především

náboženská stránka písní,

již Josef *Jireček* povšečně charakterisoval slovy: „Slováci, pokud nejsou katolíci, výlučně jsou přívrženci *augšpurského* vyznání, i Bratří, kteří se tam uchýlili z Čech a z Moravy, prodlením dob k témuž vyznání přilnuli . . .“ ² Pavel *Dobšinský* praví o písních, že jejich „náboženský cit vyznačuje sa pravou vrúcnou oddanosťou Bohu, myseľ jejich neobmedzenou, až heroičnou dôverou v riadenie božie a vo večne vykúpenie Kristovo“. O kancionálu, jako celku, soudí pak, že je „poklad to i čo do všestrannosti a rozsiahlosti či počtu piesní, rovnak i čo do vnútornej ceny náboženskej neoceniteľný“. ³ Jaroslav *Vlček* upozornil, kterak pro náboženskou stránku zpěvů kancionál zván byl „velkoknížkou“ od věčných věřících, což po něm opakuje i *Anonym* v *Ottově* Slovníku naučném. Albert *Pražák* zhodnotil religiósni povahu „Cithary“ celkem nepříznivě, když o ní napsal: „Na dva tisíce zpěvů a nadšených modliteb, v boha nevyšlovně a do zámezí oddaných, nastřádala tato kniha, duševně málo prospěšná, protože s přílišnou trpností spoléhala v řízení boží a vykoupení Kristovo a nebezpečně podlomila činnost a energii slovenského člověka, naprosto jej vrhaje v škodlivou osudovost. Slovák halucinován jsa trpným mysticismem knihy, mlčky snášel příkoří, toužil po mučednictví, zneschopnil se k odporu proti utlačovateli a znemožnil svůj rozvoj duchovní, národní i společenský. . .“ ⁴ Štefan *Kréméry* praví, že *Tranovský* svými písněmi „všpieval svojmu ľudu do duše prísnu evanjelickú vieru, ktorá sa azda ničím tak nešírla a tak nedržala, ako týmito piesňami. V nich mal evanjelický ľud na Slovensku, ba i v Sliezsku a na Moravě . . . náhradu symbolických knih, měl míru a obsah učení, lebo *Tranovský* bol prísnyňi luteráňským dogmatikom s kardinálnými bodmi: hriech, pokáňanie, milosť vo viere skrze Slovo a sviatosť“. ⁵ Viktor *Přerovský* mluví o těchto nábožných písních „naplnených neobmedzenou dôverou v Boha, ktorá posilovala Slovákov v ich utrpeniach a dodávala im nádeju na pomoc Najvyš-

¹ *Dobšinský* 1885, 189. — ² *Jireček*, Hymnologia bohemia 1878, 32. — ³ *Dobšinský* 1885, 189. — ⁴ *Pražák*, Slovenská čítanka 1911, 251. — ⁵ *Kréméry*, Prehľad 1920, 29.

šieho, ktorý celý beh sveta a života v svojej múdrosti najlepšie zariadil . . .¹ Pro Františka *Frydeckého* stáva sa Cithara „na tri stáletí biblické reči na Slovensku štítem nedobytným a jest vedle bible jejím posledním útočištěm . . .“² Pavel *Bujnáč* pěkně vylíčil ovzduší, v němž vznikla Cithara Sanctorum za stálého tureckého nebezpečí . . . „Celá poezia duchovná i svetská z tejto doby nesie na sebe pečať ťažkých pomerov, stiesnenosti, bezvládnosti a nekonečnej pokory pred Všemohúcim. Samé žalmy sú to, vyzývajúce Boha a prosiace ho o pomoc a ochranu. Taká je poezia superintendenta Eliáša Lániho, vyznievajúca v samú žalobu a pokornú prosbu. Taká je i poezia Juraja Tranovského. v jeho veľknihe Cithara Sanctorum, ktorá svojou zbožnosťou, spoliehaním sa na milosť a ochranu božiu už skoro 300 rokov je potechou a v jarne otroctva bývala i posilou Slovákov . . . Uprostred stálého strachu, stálej neistoty mužovia títo v nábožnom spievaní, v spoliehaní na Boha, v dôvere v jeho milosť a v očakávaní jeho pomoci nachodili jedinú istotu, bezpečnosť i útechu dušiam svojim, a takto tešili, posilňovali i svojich spoluveriacich.“³ Také Janu *Jakubcovi* svědčí Cithara Sanctorum především „o náboženské horlivosti evangelíků na Slovensku“, již pro své veliké rozšíření.⁴ Flora *Kleinschnitzová* vyzvedá Citharu z moře náboženské literatury slovenské, v němž nejen že neutonula, ale „jest do dneška posvátnou a milou knihou evangelického Slovenska“.⁵ Otázku vlivu katolických písní na texty luterských písní Cithary nadhodil posléze pisatel této stati.⁶ Vedle povahy náboženské nejdůležitější je studium slovesných hodnot textů, tedy

poetika písní,

určující estetické živly díla a jejich literární zvláštnosti. Velmi cenné příspěvky obsahuje předmluva k lipské edici z roku 1737, tamtéž přiložený „rejstřík melodyí“, rejstřík „písní jednořádních“ až „písní dvaadvacitřádních“, obsahující přehled strofíky.⁷ Z nových badatelů Pavel *Dobšinský* posoudil cenu překladů a o původních skladbách vyslovil se příznivě: „rečou vo výrazoch i vetení blížia sa k mluve svojho slovenského ľudu, ač forma zostáva česká, reč dosahuje krásy a často pravej básnickej vzletnosti“.⁸ Albert *Pražák* zdůraznil, jak *Tranovský* Citharou „chránil slovenská slova od zahynutí“.⁹ *Stefan Krémery* okolnost, že „vedl a dogmatizujících, pre církevnú potrebu písaných píesní, vyrnilo sa z jeho duše i niekoľko intímnejších náboženských spevov, ktoré majú, ako čisto lyrická tvorba i umeleckú hodnotu . . .“¹⁰ O zdůraznění „bibličnosti“ reči písníové Františkem *Frydeckým* mluvili jsme již výše. Hudební estetik *Otakar Zich* upozornil na vliv duchovní písně i církevní hudby na slo-

¹ *Přerovský*, Literatura 1920, 11 a 12. — ² *Frydecký*, Slovensko literární 1920, 13. — ³ *Bujnáč*, Slovenská čítanka 1925, 173. — ⁴ *Jakubec*, Dějiny 1929, 931. — ⁵ *Kleinschnitzová*, Z minulosti slovenské knihy. Slovenská kniha, Praha 1931, 8. — ⁶ *Bitnar*, *Tranovský* a Rozenplut 1934. — ⁷ *Cithara Sanctorum* . . . Nalézají se v Lipsku u Samuele Benjamina *Waltera*, Léta Páně 1737. Úplný výtisk chová Knihovna semináře pro slovanskou filologii v Praze, signatura: B. 934. a. Za laskavé dovolení k prostudování tisku vřele děkuji. — ⁸ *Dobšinský* SP 1885, 189. — ⁹ *Pražák*, Slovenská čítanka 1911, 251. — ¹⁰ *Krémery*, Prehľad 1920, 29.

venskou píseň lidovou, který je pochopitelný při neustálém styku lidu s kostelem při různých obřadech, při pohřbu i veselkách, tedy všude, kde se mocně působí na cit.¹ Poměrně důkladnější pozornost věnována byla

literárně dějinnému významu

Cithary Sanctorum v slovenském písemnictví, v němž tato kniha značí dílo, stojící po tři sta roků ve výhni tvořivého zájmu národního, nalézající vždy nové a nové básníky, rozhojňující prvotní počet písní, i nové redaktory, upravující nová a nová vydání. Je mnoho pravdy na rčení, že dějiny Cithary jsou dějinami slovenské poesie posledních tří věků. Především poutá zájem dějepisce překvapující

počet vydání

Cithary, a byl to již Bohuslav *Tablic*, který podal neúplný obraz edičního vývoje kancionálu,² po němž otiskl jej i Josef *Jungmann*, přičiniv důležitou poznámku o dvanácti vydáních, jež měl při sepisování své historie sám v rukou. Poslední vydání bylo z roku 1823 a Jungmann některé z nich podrobněji popisuje.³ Český bibliograf František *Doucha* uvádí od roku 1787 šest vydání, poslední rovněž z roku 1823, proti Jungmannovi však zná dvě pražská vydání Haasova.⁴ Podrobné zprávy o osudech Cithary snesl do své monografie zmíněný již Ludevít *Haan*, slova Božího kazatel v Békešské Čábě, připomínající již přes šedesát vydání. Z něho čerpal své údaje Josef *Jireček* pro Rukověť, v níž vypočítává do roku 1874 mimo prvního ještě 67 vydání. Ve své Hymnologii udává Jireček o dva roky později již „více než sedmdesát vydání“, s ním souhlasně i Antonín *Rybička* v Riegrově Slovníku naučném (1888). Podobně o dvanáct let později Jaroslav *Vlček* praví: „do sedemdesát vydání došla sa už táto veľkoknižka . . .“ (1890). *Anonym* v Ottově Slovníku naučném (1906) vrací se k Jirečkovu počtu 67 vydání, Čeněk *Zíbrt* mluví povšechně „často pak vydáváno až do století devatenáctého v rozmanité úpravě“ (1912), František *Frydecký* rovněž všeobecně „tento *Tranoscius* bezpočtukrát znovu vydávaný“. Mnoho přesného materiálu knihopisného snesl do svých studií o Cithare senior Jan *Mocko*, jimž vlastně končí vážnější badání o bibliografii kancionálu.⁵ Po něm vytkl Ludevít *Rizner* přesně *dvacet typů*

1 *Zich*, O slovenské písní lidové. Slovenská čítanka 1925, 604. — 2 *Tablic*, Slovenští veršovci 1, 1805 udává: „Potom jest táž Cithara v Levoči a Trenčíně devětkrát (ku příkladu 1659 v 120 u Mikuláše Čížka), v Prešpurku šestkrát, několikrát v Loubně, jednou v Lipsku, ve Vídni, v Pešti pod správou Rybahyho, dvakrát v Báňské Bystřici skrze Samuele Ambrosia kněze . . .“ — 3 *Jungmann* 1849, 261 píše: „Vydavatelé této literatury známa jsou, mimo první vydání: v Levoči 1642, 1684, 1696 v 80. V Lipsku 1737 u Samuele Waltera . . ., opět v Loubně skrze Samuele Hruškovic 1745, ve Vídni u Tornáše z Tratnerů, v Praze u Schönfelda 1784, v Prešpurku 1787, opět v Báňské Bystřici 1788 u Tumlera ponapravené a rozmnožené Ondřejem, v Prešpurku znovu 1812 nákladem Kašpara Snízka, opět tamže 1823.“ — 4 *Doucha*, Knihopisný Slovník česko-lovenský, Praha 1865, 22 udává: „V Prešpurku 1787, v Báňské Bystřici 1788, znova v Prešpurku 1812 a 1823 a v Praze 1819 a 1820 u Bohumila Haase.“ — 5 *Mocko* vydal „Příspěvek k dejinám kancionálu *Tranoského*“ již roku 1890 v „Církevních Listech“, pak „Život

vydání kancionálu, počínaje oním v Levoči 1638 a konče edicí Ondřeje *Plachého* v Baňské Bystrici 1788, která se jen nepatrně ujala.¹ Jan *Jakubec* mluví jen povšechně o počtu vydání slova: „kancionál dočkal se za půldruhého století asi sedmdesátera vydání, nejčastěji na Slovensku, avšak také v cizině, v Lipsku, v Loubně, v Žitavě, za devatenáctého století hlavně v Pešti . . .“² Jakubcův údaj „půldruhého století“ je tu zřejmým omylem. Z tohoto přehledu vysvítá, že přesné určení počtu vydání s podrobným popisem bibliografickým čeká dosud na vědeckého badatele! Avšak i o tom, jak

počet písní rostl

v dalších vydáních, jsou zprávy našich badatelů nejasné. Josef *Jungmann* tvrdí, že další edice Cithary vycházely „vždycky novými písněmi rozmnoženy“,³ ale tento růst je popsán nepřesně. U důležitého lipského vydání z roku 1737 správně udává, že je v něm „písní samých stran 1467“, ale nepoznamenal, že počet písní vzrostl v něm již k číslu 1800 . . . Tu bylo třeba vyložit, proč další Jungmannem uváděné vydání vídeňské Tratnerovo obsahuje pouze 998 písní? Proč Tumlerova edice baňskobystrická v roce 1788 pojala pouze 1006 písní a přešpurské vydání roku 1812 kleslo zase na 998 písní? Z těchto čísel vyplývá poznatek, že skutečně existovaly

různé typy sborníku

a že podle osobní oblíby toho kterého redaktora byl k nové edici vybírán některý z nich. Že při tom rozhodovala i stránka náboženské pravověrnosti, vysvítá z poznámek Ludevíta *Riznera*, podle nichž vydání Institorovo z roku 1787 bylo sice do některých evangelických církví uvedeno, ale „později s výjimkou církve zemanskopodhradské všude vyloučeno“, baňskobystrické vydání Ondřeje *Plachého* z roku 1788 bylo jím prý tak „zhumplováno“, že „ani tento kancionál se nikde neujal“.⁴ Srovnávaně-li četné údaje o počtu písní v *Haanově* monografii a v *Riznerově* bibliografii, shledáme, že i v tomto úseku vládne chaos, který je třeba solidním prohlednutím výtisků různých edic odstraniti. Změtení vysvitne ještě jasněji porovnáním údajů různých námi citovaných dějepisců. Josef *Jireček* udává, že v edici 1874 je 1148 písní, Jaroslav *Vlček* ví, že původních 400 písní „podnes strojnásobnilo sa“, počítá tedy asi 1200 písní (1890), Albert *Pražák* praví, že „na dva tisíce zpěvů . . . nastrádala tato kniha“ (1911), Štefan *Křeméry* ví, že „od prvního vydania . . . velmi rástol počet cirkevných piesní, až i hodne prekročil 2000 . . .“ (1920), Viktor *Prerov-*

Juru *Tranovského*“, Senice 1891, novou studii v „Slovenských Pohl'adech“ 1892 a nové vydání samotné Cithary v Ružomberku roku 1895, jež jest ze všech nejdůkladnější a opatřeno obšírnou historickou předmluvou, posléze brožuru „Historia posvätej piesne slovenskej a historia kancionálu“, Liptovský Svatý Mikuláš 1909.

¹ *Rizner*, Bibliografie 1927, 246 a 247. „Další vydání, jichž je mnoho, tiskly se až po nejnovější časy podle vydání z roku 1768 v Bratislavě, Pešti, Senici a Ružomberku. Senické vydání upravil k tisku senior Jan *Leška*, ružomerské 1895 senior Jan *Močko*“ (247). – ² *Jakubec*, Dějiny 1929, 932. – ³ *Jungmann*, Historie 1849, 261. – ⁴ *Rizner*, Bibliografie 1927, 247.

ský souhlasně mluví o „*temer 2000 nábožných piesniach*“, František *Frydecký* bere z Jungmanna konečný počet 998 písní, Pavel *Bujnák* mluví o vzniku „*na dva tisíce nábožných piesní*“, Jan *Jakubec* podle Vlčka praví, že „*rozsah proti původnímu vydání Tránovského se ztrojnásobil*“. Dobrým ziskem pro dějiny duchovní písně české i slovenské bude ovšem i přesné zjištění

autorů písní,

zejména v prvním vydání *Cithary*, jakož i literárních redaktorů jednotlivých edicí. V tomto ohledu bylo vykonáno již velmi mnoho, zejména *Haanem a Mockem*, ale ani zde neřečeno slovo poslední. Ve stopách Haanových upozornil i Josef *Jireček* na vysoký literárně historický význam *Cithary*, neboť „v rozšiřování a opravování *Cithary Sanctorum* soustřeďuje se všechna téměř činnost nápotomních skladatelův slovenských...“¹ Známe dnes již určitě význam redaktorů a spolu básnických rozmnožovatelů *Cithary Sanctorum*, jakými byli Daniel *Sinapius Hoříčeka* (CS 1684), Samuel *Hruškovic* (CS 1745), Michal *Institoris* (CS 1787), Ondřej *Plachý* (CS 1788), Kašpar *Fejérpataky* (CS 1822), Jan *Leška* (CS v Senici) a Jan *Mocko* (CS 1895)... Víme, jak se o básnické obohacení *Cithary* zasloužili Samuel *Ambrozius Radvanský*, Jur *Rybay* Cinkotský, Jan *Kollár*, Samuel *Liška*, Ludevít *Haan*, Matěj *Šulek*, Michal *Semian*... Avšak řada těchto spolupracovníků bude dalším badáním ještě rozmnožena, zejména studiem vlivu katolických kancionálů objeví se nová jména básníků obou národů. *Cithara Sanctorum* má ovšem vedle literárního a náboženského také mimořádný a rozhodný

národní význam slovenský,

kteří byl oceněn předními znalci slovy vřelými. Čtème jen, co Pavel *Dobšinský* napsal již před padesáti roky: „Ale nebude ani evanjelického slovenského domu bez neho: otcovia a hospodári slovenskí na najvzácniešie miesto odkladajú si ho v príbytkoch. Matere nevydávajú dcéry bez neho. Domáci všetci shromažďujú sa k nábožnosti kol neho i stolu i kozúbka svojho. V sborech oduševnených zneje slovo týchto duchovných piesní. *Nebude odcudzený ľud náš* od nábožnosti, ani od svojej reči, do kiaľ kovek a kdekoľvek vo vážnosti *Tranoscius*“.² Stejně hovoří o kancionálu i Albert *Pražák* jako o „slovenské veleknize, bohatství slovenských příbytků, věnu deer, posvěceném děděnou důvěrou, že dokud nevymizí z lidu, dotud že uchová se víra i řeč zcizení“.³ A Pavel *Bujnák* dosvědčuje, že od staletí kniha tato „je potechou a v jarmě otroctva bývala i posilou Slovákov...“⁴ Sama existence *Cithary Sanctorum* však ukazuje i na prastarou

kulturní jednotu Čechů a Slováků,

neboť její tvůrce, Juraj *Tránovský*, byl český Slezák, na Slovensku trvale usedlý, jeho kancionál „rečou vo výrazoch i vetení blížia sa k mluve svoj-

¹ *Jireček*, *Hymnologia bohémica* 1878, 32, 33. — ² *Dobšinský*, *Slovenské Pohl'ady* 1885, 190. — ³ *Pražák*, *Slovenská čítanka* 1911, 251. — ⁴ *Bujnák*, *Slovenská čítanka* 1925, 137.

ho slovenského ľudu, ač forma zostáva česká . . .¹ Kancionál určený ľudu slovenskému „rozširuje se též mezi evangelíky v Čechách a na Moravě“.² Tisťená Cithara byla však od horlivých věřících opisována a rukopis ozdobován kreslenými i malovanými iniciálkami, dokonce i titulní listy jednotlivých oddílů písní byly malovány. Slovenský znalec této lidové kultury, Jan *Mocko*, upozornil již dávno, že celá tato práce je stejného rázu a původu, jako moravské psané kancionály té doby. „Zvláštěto, že tieto kancionále pochodia napospol z Hornej zeme moravského Slovenska, sktoými máme my vela spoločného. Uhorské Slovensko, aspoň v Nitrianskej stolici, bezprostredne prilieha k moravskému Slovensku. Jeden kmen, len hraničnými stĺpmi oddelený, obýva oboje. Tak nebude divné, že pri tejto príbuznosti tohože charakteru kancionale nachodia sa na Slovensku nielen moravskom, ale i uherskom . . .“³ Václav *Flajšhans* dokonce se domníval, že náboženské horlivec katolický, Antonín *Koniáš*, „po vzoru Třanovského složil Cytaru Nového Zákona . . .“⁴ Podrobné studium textů písní *Koniášova* kancionálu nepotvrdí asi tuto domněnku *Flajšhansovu*, spíše ukáže, která *Koniáš* vyšel z *Božanova* „*Slavička rájského*“. Ale řada společných písní sborníků *Koniášova* a *Třanovského* ukáže na jinou příbuznost *Cithary Sanctorum* s kancionály českými, na převzetí četných písní zejména z katolického sborníku *Rozenplutova*, vydaného v Olomouci 1601. Tento

oliv katolických písní

na *Třanovského* musí být podrobně studován. Bude nutno zjistití převzaté písně z málo u nás známého katolického kancionálu „*Písně nové*“, vydaného u *Buriána Valdy* v Praze 1588, písně přepsané z kancionálu *Rozenplutova* (Olomouc 1601) a z kancionálu *Hlohovského* (Olomouc 1622). Sám jsem již zjistil několik písní, převzatých *Třanovským* z *Rozenplutovy* knihy.⁵ Písně, o něž tu jde, jsou z části původním majetkem *Jana Rozenpluta*, jím samým složené a odjinud před tím neznámé. Je mezi nimi i píseň „*O velebné Svátosti Oltární*“ (*Rozenplut* 285), již *Třanovský* přetiskl:

Otče Bože všemohoucí,
jenž jsi nám dal člověčenství
Syna svého jediného,
Jezu Krysta, na spasení . . .

Z cyklu obecných písní vybral si *Třanovský* v *Rozenplutově* kancionálu „*Píseň ranní*“ (*Rozenplut* 614), psanou v tercínách s rýmovacím schématem „8a 8a 8a“:

Povstaň, povstaň z prohřešení,
dušičko, boží stvoření,
povstaň k svému vykoupení!

¹ *Dobšinský*, Slovenské Pohl'ady 1885, 189. — ² *Jireček*, Hymnologia bohemia 1878, 32. — ³ *Mocko*, Slovenské Pohl'ady 1892, 471. Čti také, co o věci napsal *Konrád*, Dějiny 1893, 432. — ⁴ *Flajšhans*, Pisemnictví české, Praha 1901, 475. — ⁵ *Bitnar*, Třanovský a Rozenplut, Život 16, 1934.

Prostřednictvím Rozenplutova kancionálu převzal Třanovský patrně i starší katolické písně, známé ze sborníčku „Písně nové“ (1588). Z nich jednou je podnes zpívána „Píseň o Vtělení Pána Krysta“ (Rozenplut 6), počínající verši „Vesele zpívejme, Boha Otce chvalme . . .“, druhou pak „Píseň o Narození Pána Krysta“ (Rozenplut 36), jejíž sedm strof sedmi-veršových přejal Třanovský doslova. Soudím, že z předeslaných vývodů je zřejmá

nutnost revise vědeckého badání

o slavném literárním díle Třanovského „Cithary Sanctorum“, k němuž vhodnou příležitostí bylo by 300. výročí vzniku tisku v starobylé impresii levočské!

Vilém Bitnar

Kněží

Když jsem po prvé
z venkova přišel do města
(stěží jsem dovedl čísti),
abych se učil latině a jiným hrozným věcem,
moji školní kamarádi,
městští hoši, mě poučili,
že vždy, když prochází
(zvláště zdaleka)
kněz, je třeba
doprovázeti ho řevem
a havraním křikem.

A já, jenž jsem do té doby
jim líbával ruce,
přidal jsem se k sboru havranů
a stal jsem se měšťákem.

Po dvaceti letech lítost
mě celého naplňuje, a prosím
vás, všichni kněží,
abyste mi odpustili a dali
mi za každý havraní křik
oplátkou svoje
svaté požehnání.

Přel. O. F. Babler

Pietro Mignosi

Duše

(*Mé ženě*)

Na okně stála bílá váza.

Avšak přece mohu tušiti jeho vzhled. Jeho postava byla jaksi zmačkaná a ruka se mu chvěla, když mi ji podával, jako pathos zmlklé struny. Chvěla se a přece byla chladná a marně bych se býval pokoušel proniknouti do vaziva pleti, neku-li do rudých vén a arterií . . .

I poněkud vzpomínám jeho hlasu. Byl slizký, řekl bych ošklivý a belhal se prostorem mezi jeho ústy a mou tváří jako studený hlemýžď. Avšak v této ošklivosti bylo kus ztajené krásy a poznal jsem, že hlas poslův jest vlastně pouhou maskou a že ve světě představ jest nádherný jako úder zvonu.

Dosud tuším tento hlas zaškrcený nasálním příděchem, opírající se o zkrivenou traversu bledého rtu, která zapadala jako zaprášený a pavučinami prokvetlý ochoz na propadlý břeh.

Slova posla byla nevládná, studená svou formou, avšak cesta, kterou naznačovala, stála za očima, v nichž byl svět. Seznal jsem, že v nich jest napsáno: neumřít a nedojít.

A to bylo, co mne právě bolelo, neboť tvar těchto očí byl krásný. Chvilí jsem obmykal svými zřítelnicemi jejich brvy, jež byly nesmírně černé a víčka, jež měla akord záclony, pohnuvši se jižním větrem. Řekl jsem si: Jak je to možné, aby tak krásné oči neumřely a přece nedošly. Vzpomněl jsem si na hodiny, které neumírají a přece nedocházejí. Bylo mně čehosi líto.

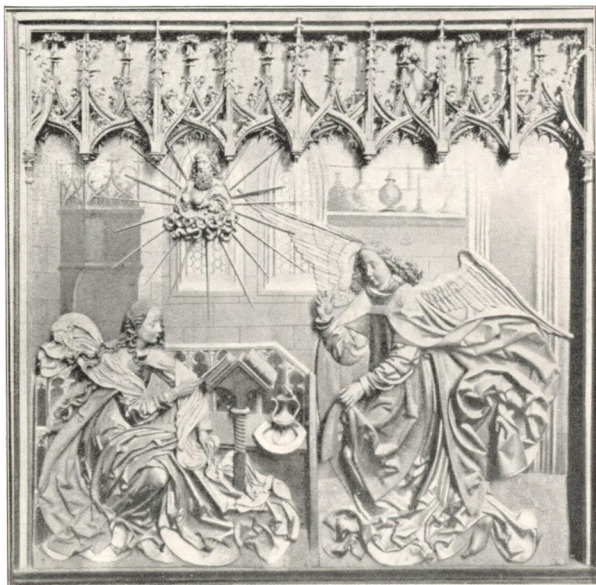
Svíraje jeho studenou ruku, řekl jsem mu: – Jsi posel, to vidím. Uběhl jsi kus cesty a jsi zašpiněn prachem. Avšak proč máš tak studenou ruku, že by nebylo lze ani v ní zemřít? Tvůj šat vykazuje jinou módu než tu, která jest u nás stylem. Podle tvých způsobů seznávám, že jsi námořník.

Posel však stiskl mi ruku a pravil sípavým hlasem, který se mi vtetoval jako podivný zašlý pták na čelo, neboť zrovna doprostřed mého čela proudil jeho teplý dech.

– Uhodls. Neznáš mne. Přicházím s širých moří. Čpím slanou vodou. To tě snad i ode mne odrazuje.

– Ne, to ne, vzkřikl jsem. – Avšak tvá ruka. Nemohl bych v ní zemřít. Avšak posel, nevěnuje pozornosti tomu, co jsem řekl, anebo tváře se, jako by pokládal za neprozíravé na to odpovědět, počal mi vyprávět o krásných dálkách, o březích s palmovými háji, o stříbrě jižního kříže, o velkých mořských chaluhách, o sepiích, jež dávají purpur, o korálech, o poustevnicích, o lodích, jež zbytečně vyčkávaly spásy, o dlouhých dnech nečinnosti, v kterých seděl s rukou podepřenou o bradu a vyhlízel v přístavě plachetnice, jež se nevracejí, o majácích v nocích, z nichž prýstí světlo jako rameno polypa, o muži, jenž toto světlo hlídá, o polárce v souhvězdí Malého Medvěda, jež udávala směr, když busolu hodil opilý námořník do moře, o kapitánu, jenž tohoto provinilce dal pověsiti na rahno, o smutných hodinách, v nichž nad oběšencem se slétala hejna mořských ptáků, o krásných ženách jako boží dar.

WIT STWOSZ: „ZVĚSTOVÁNÍ“

Plastická řezba oltáře Mariánského v katedrále krakovské

Pak zmlkl a rozhlížel se mou jizbou, utkvívaje příliš dlouho zrakem na jednotlivých předmětech. Nyní jsem nevěděl, co bych mu řekl, vždyť jsem toho věděl tak tuze málo. Ty děje, o kterých mi on vyprávěl, byly tak zvláštní, tak divné, že jsem je mohl jen tušiti. A proto jsem je i miloval a prodléval v duchu u nich. Neviděl jsem ani, že se již soumrak sklání. A mám-li říci pravdu, ani posla jsem neviděl. Jeho chlad, kterým obaloval slova, stával se pro mne zářem. Zapomněl jsem již všech jeho vět, avšak bylo mi dobře, neboť jsem stále tušil jeho přítomnost.

Okno jizby bylo dokořán. Za bilou záclonou stála váza. Byly v ní květiny včera natrhané. Část jizby se protahovala jako hřbet černé kočky, poslední vertikála slunce se věšela na jeho rameno a ústa.

Opět jsem jej spatřil a řekl jsem: – Nejsi ženou, avšak musím říci, že je sladké tvým řečem naslouchati.

Na jeho tváři vyhržel úsměv, ale jak podivný.

– Nejednám dobře, neboť dosud jsem se tě nezeptal, proč jsi sem přišel. Myslíl jsem na tebe, jak jsi seděl v přístavě s rukou podepřenou o bradu, a hlavně na onoho oběsnce a kapitána, jenž jej dal vytáhnouti za živa se smyčkou kolem krku na rahno. I na tvé jméno jsem myslel, neboť marně vzpomínám, zda jsem tě již viděl.

– A přece je možné, že jsi mne již spatřil. Ať tě neklame můj zjev, který není mé jméno. Vidíš tuto vázu a v ní věčejší květiny. Nic tě nenapadá?

– Ano, chtěl bych hovořiti o kráse, avšak jest mně líto květin, kterých jsem včera natrhal.

– Vidím tvé oko smutné.

Poslední vertikála slunce se zhroutila. Její pád byl časem neohraňčený, neboť ve své smrti vzdychala, rozptylujíc se jako výpar slzy.

– Pojď, půjdeme, pravil mi po chvíli, která tekla do dálky jako fialový břeh.

Byla již noc. Noc moudrá jako mág, Ticho táhlo jako poutník k hvězdám.

Bylo mi s počátku divné, proč volíme cestu pod vysokými topoly, když jiná cesta by byla přímější.

– Poslyš, tuším, že volíme špatnou cestu, neboť nevidím šlepků před sebou.

Posel se usmál. – Jest krásné jíti sám před sebou, pravil a rukou zavesoval do prostoru, který se zvedal.

– Bojím se jíti sám, pravil jsem jednotlivě a unaveně.

Posel zůstal náhle státi a ukázal směrem k východu.

– Je to s ním tak skutečně zlé? prudce jsem vykřikl. Byl jsem v té chvíli nesmírně ošklivý a cítil jsem dotek své vlastní sliny na tváři.

– Ne, nepůjdu, ať zemře beze mne. chvěl jsem se na celém těle malomyslně a zbaběle.

Topoly se trásly jako příval vln. Prostor se zkrajoval před mýma očima jako bedna, do níž jsem měl býti vklíněn. Uzoučká řeka, pod níž plula temně kalená ocel nebes, se hroutila nad mou hlavou. Tupé šípky mých očí se vracely zpět, odkud byly vrženy. Neodvažoval jsem se pohlédnout nahoru, neboť bál jsem se, že hvězdy mne raní. Syrová tma se věšela na mne jako krupčje vosku na okapávající svíci.

– Zhasnu, řekl jsem a chytil jsem rukou po svém druhu. Nebyl tu. Poslední dopis spásy vypadl mi z rukou. Hlavou jsem narazil na tmavé dřevo topolu. Z očí mi vykresala slza. Viděl jsem její svit na své tváři bičované tmou.

Náhle cesta přede mnou se zvedla jako blesk. Hružou jsem vzkřikl. Ohnutá hlava, s níž viselo dlouhé tělo, se chvěla na silné větvi topolu pod zhasínajícími hvězdami. Nebýt slzy na mé tváři, nebyl bych jej spatřil.

Brada oběšenova visela zabořena až na hrud jako takt mrtvého dirigenta. Čelo, do něhož padaly vlasy, vydané na pospas tmě, pod náporom větru se tráslo jako šašek, tleskající před zrcadlem kaleného plechu nebes nad bolestnou nádherou své hlavy, prostrálené zobany havranů, jemuž provařený hrnec smrtisešklebic se dírou sekundujek tanci jeho vymletých očí.

Táhlá řada topolů se kymácela ve vlnobití času, který padal jako řevavý písek řešetem alejové cesty.

Mrtvé paprsky hvězd mi propichovaly hrud. Odkudsi přilétl vítr. Zakomíhal oběšencovým tělem. Pohlédl jsem do jeho tváře. Měl otevřená ústa, jimiž způsoboval nestvůrnou krakედuru. Tudy vyšel asi poslední výkřik a nad ním zůstala patina smrti a zákazy v podobě dvou temně modrých dulků, z nichž vysmýčili havrani zrak.

Z černého mraku se protáhla čelist měsíce. Jeho chapadlo se zarylo oběšenci do týla. A nikde nebylo květin ani modlitby. Padl jsem náhle na kolena a modlil se, aby pro hrůzu jeho smrti mu bylo odpuštěno. Zachytil jsem se pně a pokoušel se jím zatrásti, aby jeho tělo, pověšené jako zastřelený krauhjec, padlo dolů. Úzkost noci však jej držela na svém provozu. Při své modlitbě, kterou jsem neustále zaklínal jeho zatracení, jsem pohlédl opět vzhůru do černých žebroví, z nichž prolínalo měsíční světlo, olizující svým stříbrným jazykem cáry, v nichž se tetelilo vyschlé tělo jako dýka, která neznala vraha.

Sám v sobě ztracen i pro nedokončenou modlitbu, která vycházela z mých úst, na nichž dosud lpěly sliny jako stopy zběsilého oře, který bezuzdně prorazil dveře svatyně, sám v sobě ztracen pro jitra, v které jsem nevěřil, že přijde po této noci, sám v sobě ztracen pro bolestné šípy, v jejich krásu po přejití bolesti jsem nevěřil, sám v sobě ztracen pro půlnoční chvíli, která mne zastihla na cestě zdviženě jako jeřáb nad propastí, a kolem ní jsem se točil jako větrný mlýn s lopatami očí, jejich píseň nevydá chléb, sám v sobě ztracen s rukou, jež bila jako rozeschlá lat do topolu, na nějž měsíc štekál svou píseň zatracení, jsem prudce objal kmen a splhal jako černá opice po pni topolu.

Vítr se zesiloval, měsíční svit pádil své kaskády po mračnecích.

Půlnoc vylila poslední krev z vázy bolesti.

Naplil jsem mu do tváře. Jemu, oběšenci a ohlédl jsem se prudce za sebe. Spatřil jsem své vytrčelé rameno jako rahno a ve mně se vzdouvala bílá plachta.

Současně jsem letmo očima zavadil o cestu pode mnou.

Tam v arkýři noci, na jehož stěny dopadal bič vzbuřeného prostoru, stála bílá tvář s prstem na ústech a její oči prosté jako bílá váza u okna se položily svou září na mé čelo.

Cítil jsem, že praská oblouk, na kterém jsem stál prudce osamocen. Kdosi vyrazil okno, na jehož železném žebroví jsem se trásl.

Prudké zavytí vyšlo z plotu rozceňených zubů. Pach vyklovaných očí mne omamoval. Ústa oběšencova se protáhla. Lokal jsem po modlitbě. Oběšencova tvář se vzdouvala, bořila, padaly s ní líce, již zbyl jen pahýl nad zuby.

Hleděl jsem, tápaje po vysvobození, na jeho cáry šatů, které kus po kuse odnášel vítr jako černé ptáky.

Chtěl jsem na jejich hřbetě odletěti.

Zbyla jen kostra. Prudká bolest v ruce mne nutila pustiti se stromu. Výkřik se mi položil na srdce.

Neviditelný oblouk praskl. Chytil jsem se oběšencova hnátu. Vzhlédl jsem vzhůru. Hvězdy prolínaly jeho žebry.

Byl bílý. Zářil. Byl zrcadlo. Spatřil jsem sebe, svá bílá žebra a bílé hnáty, lehké jako slzy, které, dříve než dopadly na zemi, vyschly, svou bílou páteř zavěšenou jako bílý provaz, na němž se houpal ovál lebečního zvonu a bílé čelisti, rozevřené jako srdce, které zapomnělo bušit na stěny zvonu.

Zvedl jsem ruce, abych se pomodlil. Nebyly však slavné. Sliny, které jsem veplil do své smrti, uprchlé jako oči, jež hleděly na obraz, se blížily k mé tváři slizké chladem ropuch. Chtěl jsem jíti ku předu. Cesta ležela přede mnou krásná jako nevěsta. Zadrhl jsem kolem srdce motouz hrůzy. Hřích voněl. Podivná sladkost mne nutkala padnouti na bílý závoj cesty a měsíčním rouchem pod topoly probořiti se a padnouti na cudný čas, který dosud nebyl raněn, když tu prostorem proletěl třeskot a kostlivec, drže konec provazu, mne zachytil za týlo.

– Slyšíš moře? a pohybem, jenž dával tušit slávu zebračkových rukou obraných o vše, mával směrem, kde přestávala cesta.

– Ne, to ne. Avšak vypravuj mi o tom, jak to, že jsi přišel v poslední chvíli, neboť dosud válím pod jazykem sladké víno, po němž se usíná.

– Blahoslavený, a články prstů propouštěl bílý provazec. Oči mé se rozevřely jako když průvan rozhalí okno samoty, neboť sliny, které jsem mu veplil do tváře, zářily křišťály a slovo, které právě vypustil z úst, vymletých na bělobu slonové kosti, bylo modlitbou k tomuto růženci.

– Blahoslavený, tím, že jsi mne proplil.

– Kdo jsi, a mučivá budoucnost mě položila svou řeřavou ruku do hrdla, neboť v té chvíli jsem byl list na podzim spadlý se stromu a bál jsem se, kam odejdu.

Alej končila.

– Slyšíš moře? Blahoslavený, který je slyší.

– Avšak kam odejdu, neboť neslyším moře, abych do něho padl.

– Blahoslavený, pravil po třetí, – buď mým přítelem. Jsem cele tvůj.

– Tolik mne miluješ?

Nad námi proletěl pták. Slyšel jsem pleskot jeho křídel. Za námi stála alej. Topoly se zvedaly jako zelené perutě rozteklých mračen. Kolem měsíce se vinul břechtan a jeho listy se odrážely od zlatého krále půlnoci jako sny, které vymodlily vykoupení pro tvář, vystupující ze dna řeky.

Chuchvalce tmy rachotily a vozka dálky se zřítíl s nimi kdesi se strmé

skály. Cítil jsem, že se tratím z přítomnosti chvíle a že vysychám od kosti. Ruky mého těla bledly. A šli jsme dále.

Ruka mého druha se protahovala až nahoru k měsíci. Hnátý ve skobách přestaly chřestit a západ, kam jsme kráčeli, byl naplněn východem.

Topoly za námi byli andělé. A vedle mne smrt nesla měsíc.

A kostlivec krásný s oslaveným tělem jako zpívající hlas do kraje, z něhož dobře jest nevrátiti se, byl čas, jemuž láska dala svaté líce, a oči jeho byly více než ticho prvního jitra, neboť zrozeny byly přede všemi nocemi.

Bílé křišťály růžence, vytrysklé z propasti slin, se chvěly jako ruka, jež byla vykoupěna pro lásku.

A sedmery hory tvrdé a kostnaté, sesouvající se s nahostí kostí, bylo sedm bolestí, jež odlétly na sedmi paprscích bílých perutí k majáku, hořícímu podobenstvím lidského srdce.

– Kdo jsi? ptal jsem se, došel k majáku. Místo odpovědi však mne uchopila ruka, kterou jsem nespatriil.

– Kdo jsi, pověz mi, abych tě mohl milovat a otevřít okno, do něhož bys zavolal. Cítím tvou ruku ve své a cítím též, že z něho čela, rozeschlého jako vrak, jenž byl odsouzen pro propast hlubin, vrátivší se lodník s písní buduje naději přistavu. Byl jsem méně než střechýl, spálivší se na výsluní vína a přece opět přišel tento podivný sen, kdy půlnoční tvář tvoje mne vydala pro ohnivý keř majáku. Tak málo jsem byl jako slina, jež zapadla do pochvy hniloby, a přece, kouzelníku, jdoucí k východu, jsi učinil ze strachu mého cestu, na níž usedaly topoly jako růženec nepočaté a tušené modlitby.

A tato cesta, ach, tuším, že jde k jitra a křídla jejich pilířů, živěná zřítelnicemi, které daleko před mořem a majákem upadaly jako zrazené pohledy, mne váže velkým vděkem k tobě, neboť odloukl jsi omítku, která se dosud v cestu stavěla lásce a pro niž jsem tolik trpěl v těch dnech, kdy jsi nevstoupil ke mně.

Avšak chybuji, hovořím-li o vděku, vždyť noc se blíží k ránu a bílá ruka se chvěje na cimbuří majáku.

A není již ani měsíce, abych mohl říci ti něco o smrti. Avšak kdo se hrdluje o jeho okamžik, dlouhý jako nemoc, jež jej zastihla na moři? Pověz mi, na které cestě jej naleznu. Či je dále, než ostrovy s palmovými háji, nad nimiž kvete slunce jako šíp, který zavadil o píseň.

A jaká je to ruka, jež nevyzpytatelná závějí bílé pleti dává hořeti mé tváři, již tu vzhlížím, naplněné jako studně, jež se probořila do jitra.

– Ach, kde je s ním zle. Pověz, v kterém přistavu umírá a smrt zda pro své milování vykoupila si již všechnu jeho krev. Řekni mi, proč je náhle kolem nás takové ticho, že slyším tvá slova, ač mlčíš. Vidím však, že dveře majáku pod ozvěnou tvého hlasu se rozvírají a mé uši že zvučí písní jako škeble, jež zpívá o perli nedělní. Tváři! Bílá, s jichž brv sestupuje sedmero blahoslavenství a líce jako perutě labutí, jež se rozestoupily do rána vykoupění.

A hrdlo tvé jako voskovice v okně, pod jejíž září prohlížím srdce své, zda je tě hodno. Pojd, můj druho, toto jitro nebude od nás odhato. Mé paže jsou již silné, aby unesly píseň oslavy. Nesu již svou píseň přichystanou, kráčeje po stupních vzhůru.

Po stupních hodin, vyhřezlých ze zmaru púlnočních cest.

Jsem silný, aby přivedl oči jako své bosé bratry, jež unikly lačnosti. A hruď svou otevřme jako dveře zahrady a vstupme tichými kroky, neboť tento maják opadl a jest jako květ.

Usedám ke zdi, roubící osamocenost zahrady, jejíž tiché krásy vpjím leskem očí, jež jsem u tebe nalezl.

Poslušen okamžiku, jenž usedl s houslemi na prahu mého čela, nechávám ruce volně viseti.

Oblečen v šat poutníka, přikláním se k sladké bělobě tvých lící. Tuším, že oči tvé jsou zavřeny a tiše žasnou. Ústa tvá lpí na temeni mé hlavy a ruce tvé jako bílé dva dni, stojící na počátku a konci všeho, objaly mou tvář a husté kšticce.

Já černé kšticce mám i šat černý jako mrak, který přišel zdaleka. Tvé vlasy však zlaté jsou jako blesk, který padl do dlaní. Topoly za námi jsou na obzoru a arkýře snů vzhlížejí k slunci, jež již zapadlo. Fialové záclony pruhují nebe a do dálky stoupají zalesněné vyšiny ze zálivu samoty. Tělo tvé jako bílá neděle stojí při mně a cudnost lásky voní z hrdla tvého . . . V dálkách v boji o mne jsi zůstala neporušena, nevěsta Božího srdce. Lstná jako náhrdelník jsi mne lákala a líbezností tvého hlasu jsem šel spoután, abych spasil na dalekých mořích den, který jsi již ukořistila. Dnes kořistí jsem tvou a kroužím v úžasu míru v tvém objetí. Na květech tvých nader se spoléhám tiše. Nelze mi vyjít z tvého zajetí, neboť i vítězem jsem já. Tvé srdce říká modlitbu a mé zřetelnice se ukládají na ni. Neopadla má víčka jako moře, unavené hrou měsíce, a příliv vody vždy zůstává na rtech mých.

Zakotvil jsem pevně a líbeznost tvého závoje zachytila záda má, jež byla jako loď, hrající hru o smrt. Jsi z Boha a proto jsi penízem mým. Vrátním-li peníz, vrátím sám sebe.

Ze zmaru mého jsi se zrodila a bez smrti mne odvedeš. Neusedáme na hrob a topoly zůstanou bez nás a jizby, jež zůstaly za námi, ohoří jako svíce. Rakve odplují jako vlny, jež ztratily domov. Pro splynutí s tebou spasen, cítím hořeti šat tvůj a čelo mé se roztavuje jako cesta, potkavší zlatá oblaka, a jsem propastí plnou světla.

Byl jsem dole a zaponněl jsem na tebe hleděti. Zpíval jsem a ztratil ústa tvá.

Neztratil jsem jejího polibku z temene své hlavy a bílá tvář, kyprá snem jako pára před jítrem, na niž jsem se zachytil já střemhlav letící černý pták, již odešla.

Ve vlasech jejích zabalen jsem naslouchal jako ratolest nad vodou.

K východu se bořily kroky.

– Kdo jsi? zpíval jsem.

Bylo jítro. Byl jsem v pokoji sám.

– Tvá duše, slyšel jsem plným prostorem.

– Kde jsi?

Na okně stála bílá váza.

Fr. Drkal

Bimilenium Vergiliovo a český národ

Můj sladký Vergile, když mezi lesy
byls průvodce můj v sladkých dobách mládí,
jak verš tvůj, který konejší a chladí,
zněl ohlasem skal zamyšlených tesy.

(Jar. Vrchlický: Sonety samotáře.)

Když se v říjnu r. 1930 celý vzdělaný svět – nejme Itálie – v úctě skláněl před památkou zbožného, skromného a jemného pěvce z Mantovy, jehož *dvoutisící výročí narozenin* si připomínal,¹ byl to také český národ, jenž přispěl několika poupaty do slávovence básníkovy. Ptejme se však, nebyl-li tento zájem, vyvolaný jubileem poety, probuzen jen uměle – jako skleníková květina – aby se zakrátko změnil v novou netečnost, přerušovanou jen občas v úzkém okruhu filologickém a ve školách. Vždyť – přiznejme si to upřímně – oproti jiným národům, zasaženým humanismem a renesancí, příliš málo jsme načerpali z tohoto obrozujícího pramene antiky, a z toho mála poměrně nejméně – vyjma několika episod, jako na příklad bernolákovce Jána Hollého – připadá na Vergilia. Příčin, proč Vergilius zůstal naší vzdělanosti tak cizí, je několik; bylo o nich uvažováno již dříve, avšak poslední dobou nejlépe je sebrali nedávno zesnulý pražský klasický filolog *Otakar Jiráni*² a zvláště brněnský universitní profesor *Arne Novák*.³ Přihlédněme k nim blíže, ježto uvidíme na nich nejlépe tragiku kulturního vývoje našeho národa vůbec.

V době, kdy jinde, zejména v románské oblasti Evropy, jest Vergilius vzorem klasického eposu a jeho do vůle Nejvyššího zbožně oddaný Aeneas ideálem křesťanského hrdiny, není u nás básnictví vyššího typu vůbec,⁴ byť by Kosmas toužil po českém Vergiliově; ten je u nás tehdy více znám jako prorok příští Kristova a kouzelník⁵ (na základě odvozování jména Virgilius od virga). Slibný počátek sblížení české duše s antikou, podněcený u nás Karlem IV., byl záhy přerván bouřemi náboženskými, kdy náboženství horlitelé odmítají jakýkoliv vliv pohanského básníka.⁶ I za humanismu, který u nás nezakotvil pevně, nejde se do hloubky a Vergilius působí více po stránce formální.⁷ Přichází Bílá hora a pak skromné počátky národního obrození. Zatím však již z literárních niv Evropy ustupuje klasicismus, aby podstoupil své místo vítěznému romantismu, i není divu, že naši buditelé, chtějíce udržeti krok s ostatní Evropou, přiuňkají se k tomuto směru.⁸ Nechybělo však ani těch, kdož hlásali návrat k antice. Tak na př. jungmanovec Karel Vinařický píše, „že ulehlá půda literatury naší

¹ Publius Vergilius narodil se 15. října r. 70. př. Kristem ve vesnici Andes u Mantovy v sev. Itálii. – ² Dr. Ot. Jiráni: Vergilius. Život a dílo. V Praze 1930 (nákl. Jednoty čsl. matem. a fysiků), str. 126-131. – ³ Ve své předmluvě k překladu Vergiliový Aeneidy od Ot. Vaňhorného (Praha, Laichter 1933), str. V-XII. – ⁴ Arne Novák na uvedeném místě str. V. – ⁵ Ot. Jiráni na uved. místě, str. 127 (srovnej též studii Jar. Ludvíkovského „Několik ohlasů vergiliovské legendy v starší čes. literatuře“ ve sborníku „Pio vati“, str. 62-79). – ⁶ Ot. Jiráni na uved. místě, str. 127. – ⁷ Ot. Jiráni na uved. místě str. 127-128. – ⁸ Arne Novák na uved. místě str. V-VI, Ot. Jiráni na uvedeném místě str. 128.

nejšťastněji vzdělati se dá překlady z klasiků starých“¹ a pilně pracuje na převedení Vergílie do českého roucha, ale je při tom sám přesvědčen, že doba klasicismu již minula. Píšeť v dopise, že nemyslí, „že by v tomto romantickém deceniu . . . objevení české Aeneidy něco žádoucího bylo“ a v předmluvě k překladu z roku 1851 uvádí jako retardační moment „úšklebné se posmívání romantiky moderní starodávným hexametrum“.² Proto také jeho překlady, ač na svou dobu hodnotné (nehledíme-li k „nestaťné“ časomíře), nepřinesly české literatuře nic, a stejně tak se dařilo vergiliovským ohlasům u Jana Kollára a u největšího našeho napodobitele Vergílie, Jána Hollého.³ Romantické nálade doby jsou již tyto pozdní ohlasy cizí, nehledě k tomu, že národnímu duchu obrození a odboje vyhovovaly spíše postavy vzpírající se danému řádu, jako Hus, Žižka, Kozina, Jánošík,⁴ tedy právě protipóly rekovství Aeneova. K tomu přistupuje ta okolnost, že naši buditelé XIX. století stojí pod vlivem německým, kde vlivem studií novohumanistických (Winckelmann, Goethe, Schiller, Herder a j.) Vergilius, dotud přeceňovaný na úkor Homéra, ustupuje ze svého piedestalu a klesá na stupeň pouhého napodobitele.⁵ Snad by vývoj otázky dopadl pro nás jinak, kdyby naši buditelé obrátili svůj zrak také na západ od Rýna, kde úcta k Vergiliovi nebyla podlomena nikdy,⁶ ovšem do značné míry vlivem latinské rasy.⁷

Teprve počátek XX. stol. přinesl po této stránce nápravu, a nutno po pravdě přiznati, opět zásluhou Němců (Rich. Heinzeho a Ed. Nordena). V poesii vyjadřují u nás svůj osobní vztah k Vergiliovi *Jos. Sv. Machar* dvěma básněmi (v cyklu „Svědomy věků“, a to ve sbírce „Jed z Judey“ je to básně „Vergilius“ – její znění v této sbírce je značně přepracováno od původního znění v Čechových květech r. 1906 – zobrazující těžce tvorčího básníka, a ve sbírce „Pohanské plameny“ je to básně „Vergilius v klášteře“ s monologem mnicha, vidoucího v milém básníkovi „animam naturaliter Christianam“) a *Jar. Vrchlický* znělkou „Vergil“ (v cyklu „Sonety samotáře“), v níž se zpovídá z dojmů, jimiž naň v mládí působil Vergilius jako tvůrce *Bukolik* a *Georgik*, a v závěru nečekanou invektivou reaguje proti pitvajícím kritikům slovy:

„Tvé poesie velký dojem skvělý
mi nepokazí žádný pedant hloupý
se svými o tvé původnosti klepy.“

Naše novější klasická filologie, vyškolená zesnulým prof. Jos. Králem a pracující se širším rozhledem a modernějším cítěním, učí nás lépe chápati dobu, v níž Vergiliova díla vznikala, učí nás lépe rozuměti tehdejšími hlediskům literárně-estetickým a podobně. Vedle starších výkladů profesora

¹ Cituji podle článku Jar. Ludvíkovského „Nad českou Aeneidou“ v revui *Nové Čechy*, roč. XVII, č. 2-3, str. 64. – ² Cituji podle dr. Boh. Ryby v úvodní studii k novému vydání Vinařického překladu Aeneidy (Praha, J. Otto, 1927), str. 11-12. – ³ Arne Novák na uved. místě, str. V-VI, Ot. Jiráni na uved. místě, str. 128-129. – ⁴ Arne Novák na uved. místě, str. VII. – ⁵ Arne Novák na uved. místě str. VII-IX, Ot. Jiráni na uved. místě, str. 125. – ⁶ Arne Novák na uved. místě str. IX-X. – ⁷ Dr. Boh. Ryba na uved. předmluvě str. 10.

Karla Weniga¹ jsou to hlavně *důmyslné a podnětné studie Ot. Jirániho*,² které rehabilitovaly Vergília oproti širícím se výtkám „plagiát Homéra“ a zařadily ho na místo, které mu plným právem náleží.

Po této stručné historické retrospektivě vraťme se opět k našemu tématu a snažme se *vysledovati* pokud možno *všechny počiny, podněcené u nás básnickým jubileem*. K vůli snazšímu přehledu rozdělíme si výklad na vysledování ohlasů bimilénia v *naší vědě* a pak se teprve rozhlédneme, zanechalo-li nějaké stopy v *naší národní kultuře*.

*

Naše nejstarší universita, alma mater Carolina v Praze, oslavila výročí slavností 17. října 1930, při níž po proslovech rektora prof. dr. A. Miříčky a děkana filosof. fakulty dr. Mil. Weingarta pronesl přednášku proděkan univ. prof. dr. Ot. Jiráni. Taktéž Jednota českých filologů v Praze uspořádala 18. října 1930 slavnostní schůzi, rovněž s přednáškou dr. Ot. Jirániho. Druhá naše universita, alma mater Masarykiana v Brně, uctila dvou tisící narozeniny poety slavnostní schůzí (spolu s brněnskou odbočkou Jednoty čes. filologů) 23. října 1930 s přednáškou univ. profesora dr. Karla Svobody.³ Této oslavě vedle společnosti brněnské účastnili se četní hosté z Nov. Města na Moravě, Olomouce, Bratislavy atd.⁴ Zdali pořádala oslavu také alma mater Comeniana v Bratislavě, nepodařilo se mi zjistiti:

Největších zásluh o oslavu získala si však *Jednota čes. filologů v Praze* vydáním *souborného díla „Pio vati“*. *Sborník prací čes. filologů k uctění dvoutisíctého výročí narození Vergiliova* (v Praze 1930, str. 175 a 3 obrazové přílohy), redigovaného Ot. Jiráni, Frant. Novotným a B. Rybou.⁵ Sborník tento jak pro svůj cenný obsah, tak pro vkusnou úpravu a vzorné uspořádání zasluhuje, abychom si ho povšimli bližší. K. Svoboda ukazuje v studii *„Vergiliova Georgika jako básnické dílo“*, kterak Vergilius silou básnického nadání zpracoval suchopárnou látku didaktickou v hodnotné dílo básnické. – *Zd. K. Vysoký* rozebírá *prameny IV. zpěvu Aeneidy* (láska Didonina) a ukazuje, kterak Vergilius sice pouzvil řady řeckých a latinských předloh, ale všechny samostatně přepočul a stmelil v nový jednolitý celek; hojnou měrou uplatnily se tu i vlivy dramatické. – *A. Salac* zabývá se *popisem štítu Aeneova* (Aen. VIII 671 nn.) a dovozuje, že hlavním cílem Vergiliovým byla oslava vítězství Augustova u Aktia. – *Gabr. Hejzlar* píše o *portretech Vergiliových*. – *K. Šimeček* ukazuje, kterak byl *Vergilius hodnocen prvotní církví křesťanskou*,⁶ – *Jar. Ludvíkovský* stopuje *ohlasy vergiliovské legendy v starší české literatuře*, z nichž vysvítá,

¹ Karel Wenig: O Vergiliových Bukolikách a současném směru literatury římské. Listy filol. XXXV 1908. – Týž: Romantická literatura římská doby Augu-
stov. Listy filolog. XXXIX 1912. – ² Ot. Jiráni: Slovesné umění starého Říma. Praha (G. Voleský) 1925. – Týž: Vergilius. Život a dílo. Praha (Jednota čes. matem. a fyziků) 1930. Srovnej i jeho studii o písemnictví doby Augustovy ve sborníku „Doba Augustova“. Praha (Spol. přátel antic. kult.) 1933, strana 73-120. – ³ Viz Listy filol. LVII 1930, strana 41+ a výr. zpr. Jedn. čes. filol. za spr. rok 1929/30, str. 3. – ⁴ Výr. zpráva Jedn. čes. filol. za správní rok 1929/30, str. 6. – ⁵ Viz Listy filolog. LVII 1930, str. 41+ a důkladný referát o díle z pera K. Ohnesorga v Listech filol. LVIII 1931, str. 55-57. – ⁶ Srovn. též jeho drobnou notičku v Listech filol. LIX 1932, str. 429 n.

že „Vergilius čaroděj zaměstnával více fantasií našich předků než Vergilius básník“.¹ – K. Hrdina podává *popis centonů a ohlasů Vergilia u českých humanistů* 16. a 17. století. – B. Ryba vykládá o *vergiliovských čteních* prvního lektora řečtiny v Praze, *Matouše Collina*. – Jos. Hendrich podává historický přehled *čebty Vergilia* na našich školách, jakož i *československých překladů z Vergilia*.² – Frant. Novotný oceňuje Vergilia se týkající *práce českých filologů*. – Arne Novák zkoumá *vliv podání krajiny u Vergilia na českou literaturu* (Mil. Zd. Polák, Ján Hollý, Kollar, Zeyer, Machar a částečně F. X. Salda). – Ferd. Stiebitz rozebírá *Macharovu báseň „Vergilius“*³ a uvádí na pravou míru některé výtvořky Macharovy invence. – Závěrem je otištěn *překlad IV. eklogy z pera T. Hály a překlad IV. knihy Aeneidy od Otm. Vaňorného*. – Co bychom snad jedině ve Sborníku „Pio vati“ postrádali, je soustavné vysledování Vergiliova vlivu na naši literaturu. Nutno ovšem uvážiti, že nebyl dosud ani zdaleka snesen veškeren materiál k této otázce, a práce, které ve Sborníku přece jsou (Jar. Ludvíkovský: *Několik ohlasů vergiliovské legendy v starší české literatuře*),⁴ K. Hrdina: *Centones Vergilianae čes. humanistů 16. a 17. stol.*⁵ B. Ryba: *Matouš Collinus a jeho vergiliovská universitní čtení*.⁶ Arne Novák: *Vergiliovská krajina*.⁷ Ferd. Stiebitz: *Macharův Vergilius*,⁸ znamenají práce průkopnické. Přece však mohly býti rozhojněny aspoň na př. stručným výtahem z dřívějších prací Ot. Jiráního;⁹ v zájmu celku díla bylo by to značné plus.

Druhé větší oslavné dílo vyšlo z dílny Ot. Jiráního. Je to *synthetická, důkladná, uhlazeně psaná monografie „Vergilius. Život a dílo“* (Praha, nákl. Jednoty čsl. matem. a fys., 1930), psaná taktéž k dvoutisícímú výročí narození básníka. *Po životopisném a povahopisném nástinu* (str. 6-11) rozebírá Jiráni jednotlivé *básně sborníku t. řeč. Appendix Vergiliana* (Catalepton, Culex, Ciris, Aetna, Dirae, Lydia, Moretum, Copa a j.) a snaží se stanovit, které z nich najisto pocházejí od Vergilia a které od básníků jiných¹⁰ (str. 12-22), načež rozebírá a vykládá jednotlivé *eklogy Bugolik* (str. 23-43) – zvláště proslulou eklogu IV – podrobně promlouvá o pramenech, kompozici a *básnické ceně Georgik*, které jsou nesporně *nejcennějším dílem Vergiliovým* (str. 44-58);¹¹ a posléze podrobně kreslí *osnovu Aeneidy*; plasticky rýsuje kulturní pozadí doby s jejími literárními hledisky a časové okolnosti, za nichž Aeneis vynikala, vypočítává Vergiliovy prameny a vzory formální, ale ukazuje, kterak autor tuto velkou spoustu materiálu zpracoval zcela samostatně, nehledě k tomu, že *jako novum*

¹ Srovn. též jeho drobnou notičku v *Listech filol.* LVIII 1931, str. 74. – ² Je to zhuštěný a částečně doplněný obsah staršího pojednání ze *Sborníku filolog.* roč. VII (1922), str. 327-352. – ³ 1. verzi z *Květu* 1906, 2. verzi ze sbírky *Jed z Judey*. – ⁴ *Pio vati* str. 62-79. – ⁵ *Tamtéž* str. 80-94. – ⁶ *Tamtéž* str. 95-111. – ⁷ *Tamtéž* str. 135-143. – ⁸ *Tamtéž* str. 144-156. – ⁹ Ot. Jiráni: *Antické ohlasy v Kollarově „Slávy dcři“*. *Listy filol.* XXXVIII (1911), str. 220-226. – *Týž*: *Antika v selánkách Jána Hollého*. *Sborník filol.* VII (1922), str. 272-326. – *Týž*: *Antické vlivy v lyrice J. Hollého*. *Bratislava* 2 (1928), str. 76-126. – Srovnaj i monografii téhož „*Vergilius*“ (Praha 1930), str. 126-131. – ¹⁰ Srov. jeho dřívější studii „*Může-li býti Valerius Cato pokládán za skladatele básní Dirae a Lydia*“ v *Listech filol.* XXVIII (1901) a námitky proti ní od K. Weniga v *Listech filol.* XXXV (1908), str. 424 nn. a od Josefa Dobiáše v *Listech filol.* XXXIX (1912). – ¹¹ Srovn. studii K. Švobody „*Vergiliova Georgika jako básnické dílo*“ v *Pio vati*, str. 1-12.

přinesl do eposu moment rétorický, psychologický a dramatický (strana 59-106). Závěrem pokouší se stanovit *obrys básnické osobnosti Vergiliovy* (str. 113-132), přihlížeje zvláště k jeho působení na vzdělanost českou (str. 126-131). — Stěžuje-li si prof. Frant. Novotný v závěru svého článku „Vergilius v české vědě filologické“ v Pio vati,¹ že „nemáme ani literárně historické a literárně kritické monografie o Vergiliově, která by vyšla buď samostatně nebo v rámci dějin římské literatury“, pak možno klidně říci, že tento nedostatek byl shora uvedenou monografií Ot. Jiráního zcela odstraněn. Jest jen litovati, že vysoká cena knihy² zabránila jejimu většímu rozšíření.

*

Dík Vergiliovu bimileniu dověděli jsme se, *kdo jest vlastně autorem nejstaršího českého překladu Aeneidy*. Již ve Sborníku Pio vati v článku „Vergilius v českých překladech“ píše Jos. Hendrich, že „málem byl by se dal Vinařický předstihnouti neznámým překladatelem Rokošem, jehož hotový překlad Aeneidy byl pro knihovnu klasiků již ohlášén“,³ a v poznámce tamtéž identifikuje Rokošův překlad s nepodepsaným rukopis. překladem Aeneidy, chovaném v knihovně Nár. musea v Praze (Sig III A 19).⁴ Otázkou se zabýval hlouběji B. Ryba, který výsledky svého badání podal v podrobné a s nevěšdní akribií psané studii „*Nejstarší český překlad Vergiliovy Aeneidy*“,⁵ kde dospěl k těmto závěrům: rukopisný překlad (časoměrný) Národní knihovny III A 19 pochází vskutku od Josefa Rokoše, vlasteneckého kaplana mašického, byl chladně odmítnut od vydavatelstva České Matice, uznale přijat konkurenčním podnikem K. Sl. Amerlinga, ale k jeho otištění nakonec — z důvodů blíže neznámých — nedošlo. Ježto překlad byl dokončen nejspíše v září 1841, je to vskutku nejstarší český překlad Aeneidy a předstihuje překlad Vinařického o 9 až 10 let.⁶

*

Jako doklad jubileem vzbuzeného zájmu o Vergilia možno též uvésti kratší studii Karla Šimečka „*Napoleon kritikem Vergiliovým*“,⁷ uvádějící zajímavé poznámky tohoto velkého vojevůdce k druhé knize Aeneidy; Napoleon uznává sice slohovou cenu Vergilia, ale *přísně vytýká věcná nedopatření rázu vojenského* (děj druhé knihy trvá tři nebo čtyři hodiny, ač dobytí, spálení a rozboření Troje muselo trvati nejméně 15 dní!).

*

Zdatným podílem *přispěly k oslavám naše střední školy*. Ministerstvo školství a národní osvěty nenařídilo sice tehdy — pokud je mi známo — žádný výnosem, aby klasičtí filologové věnovali vzpomínku Vergiliově (bylo to v době Dérerova posunutí latiny z primy do tercie!), avšak zjistil jsem, že leckde zaskočila tu iniciativa profesorů samých. Doklad pro to dává nám několik vědeckých prací a překladů, otištěných ve výročních

¹ Pio vati str. 128. — ² Stran 132, cena Kč 24! — ³ Pio vati str. 132. — ⁴ Tamtéž str. 132, pozn. 2. — ⁵ Listy filol. LVIII (1931), str. 122-131, 269-278. — ⁶ P. Virgilia Maróna spisy básnické v překladu K. Vinařického vyšly teprve 1851, tedy 23 let po jeho překladu Bukolik. — ⁷ Listy filol. LIX (1932), str. 121-125.

zprávách středních škol. Tak *dr. Gabr. Hejzlar* v důkladném článku „*Antické ilustrované vydání Vergília*“¹ načrtává vývoj ilustrování knih v antice a podrobně popisuje a rozebírá 50 ilustrací vatikánského rukopisu Vergiliova (Codex Vaticanus 3225); spatřuje v nich nejstarší doklad miniaturního umění římského a ukazuje na vliv těchto ilustrací na středověké miniatury. — *Dr. Al. Navratil* v pročitěné a hutně psané stati „*P. Vergilius Maro*“² oceňuje těsný vztah Vergiliův k přírodě a životu venkovskému — rolnickému v Bukolikách a Georgikách, poukazuje na vlasteneckou tendenci Aeneidy a stručně vypisuje, co znamenal básník pro Evropu a pro nás (Hollý, Hněvkovský a j.). — *Jan Jurečka* ve studii „*Prameny druhé knihy Vergiliovy Aeneidy*“³ ukazuje, kterak Vergilius čerpal sice látku pro druhou knihu z řady autorů řeckých (Homeros, Stesichoros, mythografie Apollodorova a j.) a latinských (Naevius, Ennius), kterak však komposici a řadu podrobností (na př. mistrná řeč Sinonova) vynalezl sám. — *Z překladů* jest uvésti přízvučný překlad *X. eklogy od dr. Adolfa Panze*⁴ a *ukázky překladu Aeneidy od Otm. Vaňorného*.⁵

*

Jak vidno z dosavadního, může býti česká věda filologická s ohlasem jubilea Vergiliova — přihlížíme-li k našim poměrům, humanistickým studiím ne právě příznivým — poměrně dosti spokojena. Zbývá porozhlédnouti se, *co dalo jubileum naší národní kultuře*. Zde se dají ohlasy nejlépe vysledovati na překladech z Vergilia, respektive jejich úspěchu.

Jubilejní vzpomínky v denním tisku a periodických časopisech, ač mnohé vynikaly nad běžný průměr (na př. skvělý článek Arne Nováka v Lidových novinách 15. října 1930, spojený s ukázkou z Vaňorného překladu Aen. VI 752-885, zvláštní rubrika říjnového „Pestrého týdne“ 1930 s hadrumentskou podobiznou Vergiliovou a s ukázkami ilustrací z codexu Vatic. a mn. j.) *zapadlo bez ohlasu*; je to údělem efemernosti novin a časopisů.

Zato už od převratu pociťoval se nedostatek dobrých přízvučných překladů z Vergilia.⁶ Proto známý milovník antické lyriky, Rud. Kuthan, přeložil 8 eklog v knížce „*Publius Vergilius Maro. Zpěvy pastýřské*“ (Praha, Topič, 1920); sem spadá i překlad Vergiliových Georgik kn. IV vv 1-280 (Pěstování včel) od prof. Karla Němce,⁷ překlad X. eklogy dr. Ad. Panze⁸ a překlad IV. eklogy od T. Hály.⁹

¹ 63. program česk. stát. gymnasia v Brně za škol. rok 1929/30, str. 5-34. — Srovn. noticku o práci v Listech filol. LVIII (1931) str. 71-72. — ² I. Výroční zpráva III. stát. reál. gymnasia v Brně za škol. rok 1929/30, str. 15-18. — Srovn. noticku v Listech filol. LVIII (1931), str. 72. — ³ XXI. Výroční zpráva arcib. gymnasia v Kroměříži za šk. rok 1930/31, str. 3-29. — Srovn. noticku v Listech filol. LVIII (1931), str. 362. od Jos. Hrušy. — ⁴ XI. Výroční zpráva čsl. st. ref. reál. gymnasia v Praze XIX (Letná) za šk. r. 1929/30, str. 7-9. — Srovn. noticku K. Hrdiny v Listech filol. LVIII (1931) str. 72. — ⁵ Ve sborníku „Padesát let gymnasia ve Vysokém Mýtě“ (Vys. Mýto 1929), str. 92-95 a v Ročence Spolku přátel střední školy ve Vys. Mýtě z r. 1930. O obém viz níže! — ⁶ Pokládám za zbytečné mluvit o překladech prosaických, pořizovaných „k potřebě žáků středních škol“. — ⁷ Výroční zpráva stát. reál. gymnasia v Táboře za šk. r. 1924/25, str. 2-9. — Srovn. noticku v Listech filol. LVIII (1931), str. 72. — ⁸ Viz výše uvedenou XI. výroč. zpr. čs. st. ref. gymn. v Praze XIX. — ⁹ Pio vati str. 157-158.

Jakousi předzvěstí bimilena mělo býtí nové vydání Vinařického překladu *Aeneidy* (nezměněný otisk vydání z r. 1851) ve Světové knihovně (J. Otto v Praze, 1927), *opatřené výbornou informací studii dr. Boh. Ryby* (strana 3-13), podávající skvělý estetický rozbor, výklad dobových podmínek, z nichž Vergilius a Aeneis vyrůstali, a obhajobu proti výtkám z nesamostatnosti díla. Dílo vyšlo „z piety k záslužné práci ušlechtilého buditele. Poslání této knihy je však širší, neboť dosud není v české literatuře přízvučného překladu úplného eposu básníkovy, jehož narození bude po dvou tisíci letech v brzku celá Itálie hrdě vzpomínati“ píše dr. B. Ryba;¹ lze však mítí za to, že zastaralý časoměrný překlad Vinařického Vergíliu dnešnímu čtenáři spíše ještě více odcizil než přiblížil. Srovnajme jen lapidární úvodní verše Vergíliovy:

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italiam fato profugus Laviniaque venit litora, etc.

s překladem Vinařického:

Zbroj a muže zpívám, Trojských jenž prv ode končin
v Itálii stíhán osudem u Lavíně se dostal na břehy, atd.

a vidíme hned jasně, že Vinařického překlad dnes již naprosto nemůže u čtenáře rozníti novou lásku k Vergíliovi . . .

Byla proto všechna naděje upínána koddanému tlumočnicku Homéra, vysokomýtskému profesorovi Otmaru Vaňornému, který – sotva byl dokončil překlad Odysseje a Iliady – odhodlal se, jsa stařec téměř sedmdesátiletý, přeložiti k jubileu Vergíliovu jeho Aeneidu.² Poměrně brzy uveřejňované ukázky z překladu dávaly tušiti, že se veřejnost dočká přebásnění věrného, ale též básnického. Tak ve sborníku „Padesát let gymnasia ve Vysokém Mýtě“³ (Vys. Mýto 1929) vyšly tyto ukázky: Dídó (IV 296-330), Pěstní zápas (V 426-484) a Palinúrova smrt (V 835-861). V první části „Ročenky Spolku přátel střední školy ve Vysokém Mýtě“⁴ (Vys. Mýto 1930), věnované prof. Otm. Vaňornému k sedmdesátinám, následují další ukázky: Aetna (III 570-587), Noc,⁵ Smrt Lausova (X 789-830), Pallantův pohřeb (X 59-99) a Smrt Kamillina a jejího vraha Arrunta (XI 759-867). Další ukázky následovaly v Lidových novinách⁶ (Budoucnost a sláva Říma, VI 752-885) a v Pio vati⁷ (IV kniha). Jak pojímal Vaňorný svůj úkol svědomitě a vážně, dosvědčují jeho diskusní večery, na nichž uvažoval mezi odbornými kruhy o způsobu překládání Vergíliu, jako v Jednotě českých filologů v Praze (28. listopadu 1929⁸), v odbočce Jedn. čes. filologů v Brně (30. ledna 1930⁹) a v Umělecké besedě,¹⁰ jakož i jeho článek „Je doslovný

¹ V úvodě str. 13. – ² Jaroslav Ludvíkovský: Nad českou Aeneidou. Nové Čechy XVII (1934) 2-3, str. 62. – ³ Na str. 92-95. – ⁴ Str. 24-29. – Srovn. noticku v Listech filol. LVIII (1931), str. 72. – ⁵ Nemám po ruce ročenky a podle překladu nemohl jsem zjistiti, o které místo jde. – ⁶ 15. října 1930. – ⁷ Str. 159-174. – ⁸ Viz výroční zprávu Jedn. čes. filol. za spr. rok 1929/30, str. 3. – ⁹ Tamtéž str. 6. – ¹⁰ Viz doslov Vaňorného k překladu Aeneidy, str. 520.

překlad z latinských básníků možný?“ v Rozpravách Aventina ročník V (1930) č. 29-34.¹

A tak konečně v polovici roku 1933, tedy téměř tři leta po jubileu, vychází netrpělivě očekávané dílo, *Aeneis v českém rouše básnickém* (přizvučném).² Srovnáváme-li shora uvedené ukázky s definitivním zněním překladu, vidíme, že Vaňorný stále opravoval a piloval, jen aby podal dílo pokud možno nejdokonalejší. Úkol, převésti věrně a básnickým jazykem na 10.000 veršů latinského básníka, tkvícího svými kořeny v době zcela odlišné od naší, byl nemalý. Zkušenosti z překladu Homéra nedalo se zde využití vůbec. Homérské epos jest umírněné, klidné vyprávění (převládá t. zv. ethos), celé řady veršů se při podobných situacích stereotypně opakují. Nic takového u Vergilia není. Zato značně pokročil duševní vývoj lidstva, vlivem helenistické poesie dostává se do eposu pathos, básníci s oblibou kreslí lidské nitro city a vášně (Didó). Oproti přirozené mluvě reků homérských vrcholí za Vergilia uměle pěstěná retorika (Sinonova řeč!), básníci vlivem učenecké poesie alexandrijské (řikají si s oblibou „docti“) plní své básně učenými narážkami mytologickými, zeměpisnými, dějepisnými a j. Proto také bylo nutno připojit k překladu poznámky³ – v překladu Homéra nebylo třeba ani jedině – a slovníček výkladů.⁴ Rovněž idea eposu je jiná než u Homéra. Jádrem Iliady je hněv Achillea s Agamemnonem, jádrem Odysseje pohádkové vyprávění a pousta nad vzpurnými nápadníky. Jaká je hlavní idea Aeneidy? Aeneis je epos venkoncem vlastenecké, vyzvedá maiestatem populi Romani. Osudem je určeno, aby Aeneas, po Hektoru přední trojský rek, po mnohém bloudění a zastávkách (Didó) přistál v břehů italských, kde byl po mnohých bojích položil základy říše a panovnického rodu, z něhož vzešlo imperium římské. Toť hlavní osnova, kol níž se kupí spousta episod a událostí. K tomu všemu pokročily oproti době homérské názory nábožensko-mravní, společenské, kulturní a j. . . .

Uvážíme-li toto vše, pak se úkol Vaňorného zdařil plnou měrou. Jeho překlad je plynutý, mluvící k dnešnímu čtenáři; podařilo se mu docílit, aby to byl *překlad český*, aby to byla *báseň, ale také Vergilius*. Zcela správně zpřístupnil řadu učených narážek a metafor. Snad někoho zarazí nesamostatnost postavy ústředního reka, ale kdo si uvědomí, že vše se děje osudem – fato, jehož poslušným nástrojem v rukou Božích je právě Aeneas, ten se přeneše i přes tento nedostatek, nehledě k tomu, že tato zásada jest vyvážena řadou postav a momentů jiných, jež jsou a zůstanou aere perennius.

Překladu je předeslán *výborný úvod Arne Nováka*,⁵ který rozebírá příčiny malého zájmu o Vergilia u nás⁶ a podává důkladný *rozběr nepomíjejících estetických hodnot jeho díla; je to jedna z nejkrásnějších partií, jež o Vergiliovi byly napsány vůbec!*⁷

¹ Srovnej repliku proti článku od Boh. Ryby v Listech filol. LVII (1930), str. 415-416. – ² Vergilius; Aeneis. Přeložil Otmar Vaňorný. Vydal Jan Laichter v Praze, 1933. Stran XXXIX a 526, cena Kč 48.-. – ³ Str. 437-474. – ⁴ Str. 475-506. – ⁵ Str. V-XXXIX. – ⁶ Viz počátek tohoto článku. – ⁷ Srovnej po této stránce též jeho jubilejní článek v Lidových novinách 15. října 1930.

Mimo to byl překlad obohacen připojením 16 otisků antických ilustrací k Aeneidě z rukopisu vatikánského (codex Vatic. 3225) s informativním vysvětlením dr. Ant. Matějčka.¹

Zakládají-li se na pravdě novinářské zprávy, že po dokončení překladu Aeneidy *obrátil se Vaňorný k překladu Georgik* (vrátil by se tím k své staré lásce, ježto ukázky z Eklog a Georgik přeložil s porozuměním již v roce 1916 pro „Výbor z literatury řecké a římské“;² pak by *balance ohlasu Vergiliova bimilenia byla přece jen radostná*, ježto by nám dala hodnotné překlady dvou jeho stěžejních děl³ a splatila by tak dluh, jimž jsme byli básníkovi dosud povinováni.

Abychom však nejásali předčasně, nebude na škodu, položíme-li si otázku, *zdali se též tyto překlady s porozuměním čtou*. Na stěsí máme doklad pro kladnou odpověď v literární anketě Lidových novin o nejzajímavější knize za r. 1933.⁴ I když máme určitě výhrady k novinářským anketám, přece jen *překvapuje, že mezi 303 odpověďmi na dotazy u jednotlivých osobností v knihách veršů dostává Vaňorného překlad Aeneidy první místo*, zvítěziv nad původními sbírkami Jar. Seiferta, Vit. Nezvala, Fr. Šrámka a Jos. Hory. Neméně zajímavá jsou jména těch, kdož pro Aeneis hlasovali. Jsou to: spisovatel Pavel Eisner (na 3. místě), advokát dr. Oldř. Hladík (na 2. místě), prof. dr. Janko (na 2. místě), vrch. soudní rada dr. Karel Jehlička (na 1. místě), dr. Antonín Matějček (na 2. místě), dr. Arne Novák (na 1. místě)⁵ a dr. Em. Rádl (na 3. místě), tedy ani jeden klasický filolog, který by hlasoval „jaksi z lokálního patriotismu“.

Nezastírejme si ovšem, že se našli též – zvláště na levé frontě – thersitové, kteří odmítli koncepci Novákova úvodu k Aeneidě.⁶

Nikdo však nepopře, že *svěrázná básnická a umělecká osobnost Vergiliova*, zapůsobivší na tolik generací, *se z evropské kultury vyloučiti nedá*. „*Dokud lidstvo bude toužiti ať po mravním hrdinství, ať po umělecké dokonalosti, nepopuká svítivý mramor Aeneidy, nýbrž klidným a hrdým svým leskem bude k sobě lákati duše uslechtilé. Vergilius bez konce.*“⁷

*

A na konec nemohu si odepřít, abych se nezmínil o nanejvýš svěrázném příspěvku českého národa ke zdaru oslav v Itálii. Podle Lidových novin⁸ pí Casella Smolková, roditelka Pražanka, byla požádána ital. akademikem Romagnoli, aby ve své škole klasických tanců sestavila tance mající vztah k Aeneidě a místům známým ze života Vergiliova. Pí Smolková si vybrala výjev příjezdu Aeneova do Kum a do jeskyně Sibileiny. – O výsledku produkce jsem se bohužel dále ničeho nedočel. Oldřich Svozil

¹ Str. 515-517. – ² Viz Pio vati, str. 133. – ³ Doufejme, že Kuthanův překlad osmi eklog (Praha, Topič, 1920) bude pak též doplněn o zbývající dvě eklogy. – ⁴ Viz přílohu Lidových novin v neděli 26. listopadu 1933. – ⁵ Dokládá k tomu: „Dílo dávno známé a drahé působilo na mne v české nové formě stejně silně jako římský Pantheon, jež jsem letos užíval po prvé.“ – ⁶ Podrobněji viz Jaroslav Ludvíkovský: Nad českou Aeneidou, Nové Čechy XVII, čís. 2-3 str. 62-66, hlavně str. 65-66. – ⁷ Arne Novák v úvodu k Aeneidě str. XXXIX. – ⁸ Lid. noviny 8. října 1930.

Torso velikých nadějí

Když bylo po slavné a vítězné bitvě u Slavkova, kdy vzlétl veliký francouzský Orel do závratné výše, zahalila se zinní prosincová obloha oponou ocelově modrých mraků, jak na znamení smutku.

Jako jediná, krví podlitá, promodralá rána to vypadalo nad zemí. Zemi byla pokryta tisíci mrtvolami, jež rychle mrzly, a raněnými, kteří prosili o rychlou smrt. Večer začal dlouhotrvajícím ledovým deštěm.

Vojenské oddíly poražené armády rakouské opouštěly ve zmatku jeviště krvavého divadla, snažíce se co nejrychleji dosíci místa odpočinku.

K ránu 3. prosince 1805 klusaly po silnici k Boskovcům eskadrony 2. pluku hulánů knížete Karla Schwarzenberka se svými veliteli rytmisty Václavem hrabětem Chotkem a Kazimírem knížetem Lubomírským. Celou noc lilo jak z konve a jezdci se snažili, aby byli co nejdříve v nějakém zámeckém sídle, kde by mohli vyčkat po dobu příměří, než dojdou rozkazy z armádního velitelství.

V hustých ranních clonách mlh a deště podobali se huláni prchajícím přízrakům z polí smrti. Dlouhá kopí hulánská nebyla nepodobna zakrvavělým kosům. Palaše chřestily divně hrůznou melodii.

Velitelé pobízeli ke kvapu, pozorující, jak únavou přemožení jezdci se v sedlech kymácejí. Ve vesnicích bylo zbytečně zastavovati se. Vesnická hospodářství byla již dávno rekvisicemi vydrancována a bylo škoda zdržovati se u prázdných stodol.

Silnice je prázdná a ledové zátopy vody ji omývají. Koňská kopyta tlukou rytmicky do její nevlídné škrabošky.

Konečně nad ránem prořezal srp měsíce svým ostrím cár mračen.

Boskovský zámek jest již nedaleko.

Trubači sem! zavelel velitel eskadrony kníže Kazimír Lubomírski.

V okamžení vyskočilo z řady osm trubačů a tryskem se vyrovnávalo za svým velitelem.

Osm žlutých trubek se podneslo ke rtům a nocí, zbičovanou nepřetržitým lijavcem, rozlehly se signály schwarzenberského pochodu:

drugi pułk ułanów
księcia Schwarzenberka — —

Hospodářská stavení boskovského zámku byla již osvětlena a znavení jezdci našli v brzku přístřeší v teplých zámeckých stájích.

Rozednilo se; silnice byly pusty, jen občas se na nich objevily bloudící patroly rakouské jízdy anebo kurýři poražených armád.

Schwarzenberští huláni zatím odpočívali, očekávající rozkazů brigádního velitele.

Čistíce postroje a napájějíce koně, zpívali vojenské písničky; staří voutsáci, kteří měli za sebou již nejednu šarvátku a jejich pravým živlem byl život v poli, byli brzy seznámeni se zámeckými lidmi.

Byli to vesměs Poláci, naverbovaní ponejvíce v okrese tarnovském a

jaroslavském a dorozuměli se proto snadno se zvědavými měštníky boskovskými, kteří přišli do dvora na černou hodinku.

Tri huláni, Zaremba, Jasinski a Sokolowski, sedíce za stolem a kouřice z dlouhých dýmek, vzpomínali na hrůzy právě minulých dní.

Na ohništi praskal oheň a vzpomínky často přerušovalo lahodné ticho.

Až začal Sokolowski:

„Byl zde Josef od knížete Lubomírského –“

A ustal. Pohlížel k oknu, jako by se obával, že ho uslyší někdo nepovolaný.

Kamarádi naň hleděli tázavě.

„Prý teď půjde Napoleon na Krakov,“ doložil Zaremba tiše chvějícím se hlasem.

— — — ?

„A osvobodí Polsku.“ dodal ještě tišeji.

Jasinski se pozhnal znamením kříže.

„W imie Ojca i Syna — — —“

V šeru komory svítily ohněčky tlících dýmek jako plaménky probuzené naděje. V tichu bylo slyšeti jen těžké oddychování vousatých hulánů, jejichž prostá srdce bila pro znovuzkříšení nešťastného národa. Touha zachvátila jejich nitra po domově. Jaká to již uplynula léta! Kraj světa sjeli, moře viděli, věčné slunce je hrálo, pod květy oranžovníků spávali, ale doma v polské zemi bylo jim přece nejtepleji — — —

V kanceláři velitele eskadrony se odbýval raport. Zarembu volali.

Rytmistr Lubomirski podával majiteli pluku zprávy o stavu eskadrony. Za údatnost měli býti zasloužilí jezdcí významení.

„Dlouho sloužíš?“

„A dlouho, pane rytmistře, prosím poslušně. hned jak nám vzali . . .“ Chtěl říci, jak nám vzali Polsku, ale zarazil se.

Rytmistr pohlédl zkoumavě na vojáka a lehký úsměv přeletěl jeho tvář. Úsměv bolesti. Úsměv radosti. Co činiti? Mávl rukou.

„Na Heidelberském mostě byls?“

„A byl, prosím poslušně. To bylo ještě roku 1799 na podzim. Naši ztratili na 800 mužů. Devětkrát jsme podnikli útok na most přes řeku Neckar, avšak Francouzi se nedali. Rytmistr Bogdan a poručík Gressier nás vedli. Most byl mrtvolami poset, padli tam kamarádi Ondřej Buczynski a Blažej Růžička. Musili jsme ustoupiti — — —“

„A Ulm?“

„Také jsem tam před dvěma měsíci byl. Generál Mack podepsal kapitulaci — říkali, že to byla zrada . . . A viděl jsem osobně Napoleona. 20. října to bylo. Pamatuji, jako by to bylo dnes. Celá posádka musila odtáhnouti. Řady francouzských vojáků stály a vzdávaly nám vojenskou poctu. Defilovali jsme před císařem. Veškeré zbraně jsme museli složit na úpatí Kielenberku.“

Rytmistr vše to věděl, ale nechal hulána vzpomínati. Rozumněl jeho duši. To byla duše národa!

„A Napoleon? Když náš 2. pluk hulánů knížete Schwarzenberka se blížil k místu, na němž stál císař Napoleon, obnažil císař hlavu . . . činil

WIEŚCIWOSZ. NAIROBNĚ DESKA KAZIMĚRA
JAGIELLONSKĚHO A KATEDRĚ KRÁKOVSKĚ.

tak vždy, když defilovala kolem něho některá z našich eskadron. Napoleona jsem viděl,“ jako ve snu opakoval hulán.

„A zajatci?“

„77C mužů a 798 koní bylo zajato. Důstojníky nepočítajíc.“

„A Slavkov?“

„29. listopadu jsme dojeli do Letonic. Půl naší eskadrony stálo jako přední stráž u Krenovic. Teprve 1. prosince jsme jeli do Újezda. A 2. prosince o půl osmé hodině to začalo. Celý čas jsme stáli v nepřetržitém ohni Francouzů. Teprve po 12. hodině polední jsme obdrželi zprávu, že Francouzi obsadili návrší kol Praze. A bylo vše ztraceno.“ Po několika okamžicích mlčení promluvil císařský rakouský hulán jako pro sebe:

„Ale císaře Napoleona jsem viděl na své vlastní oči . . . To byla nejkrásnější chvíle mého života.“

Hulán nepozoroval, že jeho velitel drže hlavu v dlaních dlí duchem daleko, až tam, kde přikovali perut Bílého orla.

Po večeri u zámeckého hostitele seděl rytmistr Lubomirski v kruhu subalterních důstojníků.

Byl zamklý a nezúčastnil se hovoru. Konečně byl povděčen svému Josefovi, který mu po zámeckém sloužícím vzkázal, že si s ním přeje nutně mluvit.

„Kníže, máte návštěvu, z Varšavy posel . . .“ oznamoval ztlumeným hlasem.

Lubomirski spěchal, aby přijal pozdního hosta. Dlouho do noci spolu tajemně hovořili. Na pokyn knížete přinesl komorník víno. Cizinec se dotazoval a činil si zápisky.

Chvilími, když zavládlo mlčení, doléval kníže víno do pohárů a tichem pokoje zněly zanicené přípitky.

„Jak jsi to myslel, Stadnicki?“

„Že nyní přišel náš čas,“ odpověděl tlumeně cizí kavalír.

„Těžko uvěřit, protože je s námi zle.“

„Věřím, že bude lépe!“

„Uzavřel mír s císařem i s carem. Nadarmo mu sloužili naše legie.“

„Ne, nadarmo ne. Pokořil i císaře i cara. Vzlétl nad nimi jak zlatý pták. Není možné, aby se mu vzepřeli, kdyby chtěl vzkřísiti Polsku; jsou malomyslní a jeho vítězství je zaslepilo.“

„Jsi snílkem, Stadnicki.“

„Kníže, snílky jsme všichni, abychom se jednoho dne probudili.“

„Kéž nám pomůže Bůh!“

„A jeho božská Máti Jasnohorská!“

„Ať žije polský král Napoleon Bonaparte!“

„I ty, kníže?“

„Ano, také já patřím k maffii, Stadnicki!“

Ať žije polská legie!

Vivat Polonia!

Vivat imperator!

Císař se jim zjevil na plesu ve Varšavě. Pán světa. Vysněný polský král.

Jak zaníceně se po celá ta léta poroby modlivali ve všech kostelích Krakova, Varšavy a Poznaně: Bože, zbaw Polskę!

A nyní přichází On, císař Francie, budoucí korunovaný král Polsky.

On, jehož jméno letělo zachmuřenou Evropou jako veliký, zářící meteor.

Miliony polských srdcí začaly vzrušením bít.

Ale on zde stál ve vladařském purpuru neochvějný, jako železný imperator a dobyvatel.

Hovořili s ním pokorní a nasmělí, stěžovali si a prosili. Doufali jedině v jeho záchranu a očekávali jeho odpovědi. Mlčel a neodpovídal.

Oni mlčeli a čekali rozechvěni. On měl vyřknouti rozsudek nad jejich hlavami.

„Třicet milionů srdcí bije jen pro vás, Sire!“

Odložil konečně masku.

Sestoupil k nim. On veliký a nepřemožitelný.

Jako bleskem zasažení sledovali jeho kroky.

„Třicet milionů srdcí pro vás bije, Sire! Nabízíme vám je a svatou korunu polskou.“

Ale on vzal jedině, nejpřírodnější srdce, plné bolestné lásky a víry, obětující se za nejdražší obraz znovuzkříšené Polsky, srdce nejkrásnější a nejnešťastnější ženy, hraběnky Marie Walewské — — Adolf Gajdoš

Cestička lesní

Čarovná cestička lesní.

Po stranách loučka a les.

Hebká jak pro vílí nožky,
když mají za noci ples.

Podivné kouzlo zde dýše,

sladký tě naplní mír.

Jak by tu andělé hráli
na struny nebeských lyr.

Odtud zřím klikatou v dálce

silnici trpytnou, jež v ráj

vedla mne: vzpomeneš na den,
podzim kdy zlahodnil kraj?

V jeseni zvětší se kouzlo,

osyka ve zlatě vzplá

v cestičce lesní, jak ve mně

mladistvá libežnost tvá.

Frant. Kašpar

Maurové ve Španělsku

Pokračování

V. Dvůr kalifův

Maurská vzdělanost ve Španělsku dosáhla svého vrcholu v X. stol. za vlády Abd-er-Rhamana III. a usurpátora El-Mansura a předstihla o víc než století drobné státy křesťanské na severu Pyrenejského poloostrova. Tento fakt naplňuje mnohé historiky radostí, mohou takto ukázati na civilizační schopnosti islamu a na inferioritu křesťanství.

Než zpřítomněme si postavení křesťanských státeků hornatého severu! Tento zapadlý kout světa byl vlastně vždy (i za doby římské a visigotské) pozadu za vzdělaností ostatních částí poloostrova, jsa nejméně úrodný, nejméně bohatý a kultuře přístupný. Po vpádu arabském se jeho situace daleko ještě zhoršila. Byl vydán každoročnímu pustošení a drancování, v němž města i kláštery ozebračeny, skrovná úroda zničena a ovocné stromové vyvráceno nebo zporáženo. Tak se dělo po staletí. Obyvatelstvo, byť bylo sebe statečnější, nemohlo odolati početnému vojsku kalifovu, které část jeho vyvraždilo, značnou část odvedlo do zajetí, a co zbylo, sotva stačilo uhájiti holé živobytí.

Mohlo křesťanské obyvatelstvo za takového stavu pěstovati umění a literaturu? Bylo rádo, když s chvatem zasel a znovuzřídilo své chatrče. Jen mnichové klášterů, jež zůstaly ušetřeny, nebo kněží v bezpečí opevněných měst mohli se trochu věnovati věcem ducha, shromážditi něco knih, ukout špatně latinské verše a sestavit kroniky ze suchých faktů. Ze neuměli sedláci, ba dokonce zemané asturští číst a psát, kdo by se tomu podivoval, zato Dozy, nadšený chvalořečník Maurů, zjistil, že na jihu, v Andalusii skoro každý uměl číst a psáti. Ptejme se, kde byli větší barbari, kdo krutěji nakládal s přemoženými? Kdo jásal nad hromadami tisícových lebek, kdo vroubil cesty řadami ukřižovaných? Jak mohl chudý sever, stále pustošený, soupeřiti s východní a jižní částí poloostrova? A pak, nezapomínejme, tyto kraje, v nichž se podmanitelé usadili, byli nejen nejúrodnější, ale i místy staré kultury, po níž tu našli četné pozůstatky! I stačilo jim s počátku jenom převzítí dědictví kultury římské a rozmnožití je přínosem z Byzancia a blízkého Orientu.

Hlavní zásluhou Maurů je, že znovu vytvořili spojení mezi východem a západem, přerušené barbary, kteří přivodili pád říše římské. Karavany po africké souši, loďstvo po Středozezemním moři zásobují dvůr kalifů kordobských koberci, hedvábným a zlatnickým zbožím i perlami z orientu. Jestliže španělští moslemíni v oboru vědeckém, filosofickém a literárním nerozhjovní tuze staré dědictví kultury řeckolatské, rozmnožili je přece po stránce umělecké a praktické tím, že zvýšili pohodlí života a sloučili lehký půvab a fantasií orientálců se solidností a vyrovnaností latinskou.

Maurové obnovili pohanské rozkošnictví a touto shovívavostí k rozkošem islam přitahoval vášnivé syny jihu. Mohamed sám dovolil mnohoženství a sliboval svým věrným ráj, plný hurisek a radostí bez konce. Pro

tento rozmarilý život středověk viděl v mohamedánech pohany, jak je zřejmo na př. z Písne o Rolandu. Na rozkošnictví Maurů si stěžují kněží a mniši a v tom se shodují s mohamedánskými fakihy, kteří odsuzovali tanec, hudbu, lov a víno a vytýkali princům mohamedánským změkčilost a rozmarilost. Ku podivu dovedli tito snířiti svou nevázanost s předpisy svého náboženství, ovšem pozbyli statečnosti starých hojovníků. Není ani možno, aby nemírné pití vína, hýření za svitu pochodní ve společnosti tanečnic, zpěvaček, hudebníků a básníků, opěvujících tělesnou rozkoš, teplé lázně a pohodlné bydlo nebyly udělaly z drsných válečníků změkčilé slabochy.

Svody tohoto života byly velkým nebezpečím pro víru a mravy křesťanů. To dobře věděli křesťanští kněží a snažili se své ovečky před nákazou uchrániti. Přesto i ti, kdož zůstali víře otců věrni, zařídili konečně svůj život po příkladu moslemů. I mužové severu, Frankové, bojující ve službách knížat mohamedánských, podlehli způsobu života svých dočasných pánů. Jeden arabský autor poznamenal o jakémś normanském hraběti, že se usadil v domě mohamedána, někdejšího majetníka – stalo se tak, když křesťané r. 1064 dobyli Bobastra – oblekl si jeho šaty a jal se žíti zcela po maursku. Usedal na pohovce v místnosti, jejíž zařízení a výzdoba se nikterak nezměnily po odchodu dřívějšího pána, a obklopil se mladými otrokyněmi, jež ho bavily hudbou a pěním arabských romancí . . . Bylo opravdu třeba mužných ctností hrdiny, jakým byl Cid, aby člověk odolal pohanským svodům nevázaného islamu. Valencijským, když se na něho obrátili, řekl Cid přísně: „Budete-li mítí co naléhavého, přijďte a já vás vyslechnu; neboť se nezavírám s ženami, abych pil a zpíval, jak činí vaši pánové, kterých nikdy nevidíte . . .“

Nedá se popřít, že někteří kalifové a později po pádu kalifů mnozí vládcové drobných říší mohamedánských měli smysl pro krásu a nádheru a obklopili se jimi, vždyť jim to dovozovaly bohaté příjmy z cel kvetoucího obchodu a zvláště z kořisti každoročních výprav proti křesťanům. Zajatci poskytli lacinou ruku dělnou a prodej žen, děvčat a dětí do otroctví také byl výnosný. Podnikali-li nákladné stavby, upokojovali poddané souvěrec, že náklad je hrazen kořistí, vyrvanou nevěřícím.

Zvláště usilovali kalifové o zvelebení hlavního města, za něž si zvolili Kordobu. Bylot Toledo, někdejší residence králů visigotských, tuze blízko hranic území křesťanského, Sevilla zase byla ohrožena se strany mořské. Kordoba bylo město starobylé, první zmínka se o něm děje za druhé války punské, r. 152 př. Kr. ho dobyli Římané a učinili hl. městem provincie Hispania Ulterior, a když tato provincie byla rozdělena na Lusitanii a Betiku, stala se Kordoba střediskem Betiky. Guvernérové arabští upevnivše se v zemi, učinili (r. 719) Kordobu opět sídelním městem a tuto hodnost podrželo město až do století XI., do pádu kalifátu a rozdrobení říše maurské. Kordoba znovu rozkvetla a vyrostla, ale přemrštěné jsou číslice, jež uvádějí analisté arabští o počtu obyvatel (půl mil.), mešit (3 tis.), domů (113 t.), veřejných lázní (300), leda by snad měli na mysli nejen vnitřní město a četná jeho předměstí, ale širý obvod jeho sahající až k úpatí Sierry (35 km vzdálené). Z fakta, že jediným takřka pozůstatkem

z dob maurských je velká mešita. můžeme usuzovati, že tu ani tehdy nebylo staveb monumentálních a vynikajících po stránce architektonické. Úzké uličky, spousta drobných domků, místy domy rozsáhlejší. zevně však nijak pozoruhodné, neboť – jako u domů starořímských – život se soustřeďoval uvnitř, v nádvoří a zahradě, obklopené vysokými zdmi. Rozdělení domu zůstalo, jen nový vkus orientální změnil vnitřní výzdobu.

Arabové jako Berberi neradi pobývají v městě. Proto střed Kordoby, t. zv. Medina, nebyl velký. Šlechta, vysocí úředníci i dvůr dávali přednost venkovu, vilám roztroušeným na úpatí Sierry. Kalifové tak činili také z obavy o svou bezpečnost. Necítili se jisti ve svém kordobském alcazaru.

Arabští spisovatelé líčí s nadšením nádheru těchto venkovských sídel, jména vil sama by měla prajdivost jejich slov dokazovali: Nádherná, Dokonalá, Květná, Zázračná, Šťastná atd. Odmyslíme-li si u většiny z nich hyperbolickou chválu, připustíme přece, že to byla zvl. v létě místa příjemná, když pláň kordobská odstrašovala holou vyprahlostí. Mezi vilami kalifovými některé byly opravdovými paláci, na př. Medina Az Zahra, sídlo Abd-er-Rhamana III., a Medina Az Zahira, vystavěná El-Mansurem. O prvé z nich si možno učinit jakousi představu z vykopávek, nechceme-li věřiti doslova chvalozpěvům arabských spisovatelů, z nichž Ibn-Adhari, autor velmi pozdní, žijící v době, kdy vilové město už bylo ruinou, vypravuje o velkolepé stavbě paláce, o stavebním materiálu, o mramoru, který prý byl dovezen až od Kartaga. Při stavbě bylo použito 4313 sloupů, jež byly dílem dovezeny z Afriky, dílem poslány císařem byzantským, z části sehnány v samotném Španělsku. V pokoji určeném pro odpočinek prý byl umístěn velkolepý vodojem, ozdobený skulpturami a pozlacenými obrazy, dovezený z Cařihradu. V obvodu vlastního paláce bylo na sta zvl. budov, určených za byty sultánu, jeho komonstvu a příbuzenstvu, k jehož obsluze tu meškalo neméně než 3750 otroků-eunuchů, počet žen a služebných činil 6300; k výživě těchto lidí bylo prý třeba (denně?) 13.000 liber masa, nepočítaje v to kuřata, koroptve, ptáky a ryby všeho druhu. Ryhy v rybnících dostávaly denně 800 bochníků chleba.

Mluví-li se nahoře o sloupech, dovezených k stavbě paláce, míněny jsou sloupy hotové, odňaté někdejšími pohanským chrámům. Vnitřní výzdoba paláce, nádržky vodotrysků, zboží zlatnické, mosaiky, byla z části původu byzantského. I můžeme tvrditi, že se islam, aspoň ve svých počátcích, zdobí pozůstatky kultury římské.

Medina Az-Zahara, nádherná letní residence kalifova, byla postavena na svahu výšiny a poskytovala se svých teras rozkošný pohled na Kordobu a její okolí. Bylo to však také místo opevněné, kde se cítil kalif v bezpečí a odtud mohl bděti nad městem a cestami do něho ústícími, jsa bez obavy před náhlými útoky a vzpourami. Přepych ovšem, s jakým bylo sídlo zařízeno, zvl. pak jeho výzdoba skulpturami a malbami, zpodobujícími i živé tvory, třebas to zákon Prorokův zakazoval, dávaly podnět k nespokojenosti pravověrným mohamedánům. Když prý se optal kalif kdysi svých dvořanů, viděli-li kdy podobnou stavbu, všichni odpověděli, že nikoli, jen kadí Mondhir Ballouti mlčel a klopil zraky. Když

byl otázan po svém mínění, upozornil na text Koránu, zapovídající podobné věci. Abd-er-Rhaman s pohnutím vyslechl jeho slova.

Jak bylo svrchu řečeno, jediným takřka pozůstatkem moslemínské Kordoby¹ je velká mešita, proměněná po opětném dobytí města křesťany v katedrálu. Turisté, literárně vzdělaní, spatřují v křesťanství na tomto mohamedánům posvátném místě vetřelce, zapomínajíce, že mešita vznikla z chrámu křesťanského, zasvěceného španělskému mučedníku sv. Vincenci. Když se Maurové zmocnili Kordoby, dělili se zprvu s křesťany o chrám. Ale později se ukázalo, že mešita, zaujímající polovinu chrámu, nedostačuje, i přivlastnili si ji vítězové celou a dovolili křesťanům, aby si znovu vystavěli chrámy po vpádu maurském zbořené. Budova mešity byla za Abd-er Rhamana I. zcela přestavěna, pozdějšími vládci pak stále rozšiřována a okrašlována až do konce stol. X. Rozšiřování se dělo rozmnožováním sloupůradí do šířky a délky. Tyto sloupy jsou většinou původu pohanského nebo křesťanského. Poněvadž byly nestejně vysoké, většinou příliš nízké, byly nahoře spojeny dvěma se protínajícími oblouky, aby strop lodí byl zvýšen. Mirhab-výklenek, zaujímající místo dřívější absidy a udávající pro modlitbu směr k Mecce, byl vyzdoben mosaikami. Než i ty jsou původu cizího, byzantského. Materiál i dělníky poskytl Hakamu II. císař byzantský. Zdivo samo pak je prací otroků, zajatců křesťanských. Potřebný náklad byl konečně získán poplatky křesťanských knížat nebo kořistí, urvanou na výpravách proti křesťanům. Tak tato svatyně mohamedánská, první po Mecce, je takřka zcela dílem křesťanským: plánem, materiálem, dílem rukou křesťanského dělnictva.

Mešita kordobská působí svým celkem jako výtvor velmi originální, přesto že vznikala postupem času se četnými přístavbami. (Ve způsobu, jak si ji křesťané znovu přizpůsobili na svůj chrám, vidí mnozí znetvoření svatyně mohamedánské, ale nebylo možno jinak vtisknouti jí ráz křesťanské spirituality.) Byla však netoliko svatyní, nýbrž i střediskem duchovního i národního života maurského. Byla při ní vynikající škola, za pohnutých pak událostí bývala místem velkých shromáždění veřejných. Odtud, s její kazatelny ohlašována vítězství nad nevěřícími, zde v některé lodi odevzdávány slavnostně prapory vojínům táhnoucím na válečné výpravy. Stojíc v přímé blízkosti paláce kalifova vábila vždy i ty, kdož sem nevstupovali za pobožností. Zde bylo také místo, na kterém bylo možno uklidniti nebo podnítiti davy shromážděné ve chvílích zmatků.

VI. Maurská vzdělanost.

Maurové ve Španělsku dosáhli vrcholu své moci ve století X., které je také dobou nejvyššího rozvoje jejich civilisace. To je nepopíratelná skutečnost. Nedejme se však strhnouti k přemrštěnému obdivu pro tuto vzdělanost, jako činí ti, kdož vynášejí nemírně arabskou kulturu ve Španělsku, jen aby snížili katolické Španělsko a vůbec středověkou kulturu křesťanskou! Je omylem se domnívati, že civilisace španělských Maurů je dílem

¹ Kordobě a její mešitě věnuje celou kapitolu svého díla „L'Espagne musulmane au Xème siècle. Institutions et vie sociale“ francouzský arabista E. Levi-Provençal (Paříž 1932).

Arabů. Arabové, žijící tu ostatně v počtu omezeném, byli pro Španěly a vůbec pro západní Evropu jen zprostředkovateli kultury, a to ještě většinou neuvědomělými a nedobrovolnými. Arab je drsný nomád, plný pýchy na svou rasu a nenávisť ke všemu, co zve me civilizací. I historikové pro Araby zaujatí jsou nuceni uznati nedostatečnost jejich jako živlu civilisačního. „Není národa méně vynálezavého,“ píše sám Dozy. „Novost je tak řídká v jejich literatuře, že můžeme téměř vždy předem tvrditi, aniž se klameme, dostane-li se nám do rukou nějaká báseň nebo povídka fantastická, že nejsou původu arabského, nýbrž překladem originálu indického, perského, syrského a řeckého . . .“ A na jiném místě dodává: „Přeložili a opatřili poznámkami díla starých. Obohatili některé odborné vědomosti trpělivým, přesným a podrobným pozorováním. Ale nic nevynalezli. Nejsme jim zavázáni za žádnou velkou a plodnou myšlenku. Z podnětu národů, které přemohli, jali se pěstovati vědy a zcivilisovali se, jak jim bylo možno . . .“ Abychom mluvili ještě přesněji, dodejme, že to byli vlastně národové jimi přemožení: Syrové, Peršané, Egypťané a Španělé, kteří pod jejich panstvím, užívající jejich jazyka pěstovali dále vědu a filosofii starověku či orientální, nebo šířily poznatky těchto oborů. I jest možno tvrditi, že kultura arabskošpanělská je především dílem Španělů, křesťanů, židů nebo odpadlíků.

Islam převzal nejprve dědictví hmotné kultury římské, pokud se zachovalo za nájezdu barbarů a udrželo za Visigotů: opevněná města s pohodlnými, mnohdy i nádhernými příbytky, cesty, mosty, vodovody, jež bylo třeba jen udržovati nebo opravit. Nechyběly ani fontány a trosky veřejných lázní, které křesťané opustili z důvodů mravních jako semeniska různých neřestí. Arabové shledali zvl. v Andalusii úrodná pole, výborně vzdělávaná rolníky domácími – slulať Betika už za doby římské velikou úrodností. Je pravděpodobno, že nedostatek péče nových mohamedánských majitelů vytvořil ve Španělsku podobný stav jako v Africe, že se totiž mnohé kraje staly holými úhorem. Vždyť sucha a hlad byly od doby vpádu maurského velmi častým zjevem, který překvapí mnohého čtenáře, uvyklého chvalozpěvům na zavodňovací umění Arabů.

Podmanitelé tedy přišli do kraje úrodného a ponechali přemoženým, křesťanům, židům a těm, kteří přijali novou víru, aby jej dále vzdělávali způsobem, jakým dosud tak činili. Přinesli všem z východu také známost nových vynálezů a tak se na půdě španělské stará kultura řeckořímská oplodňuje prvky vzdělanosti byzantské, alexandrijské a perské, aby společně vytvořily podklad pro nový rozkvět kulturní.

Překážkou ovšem byla velká různost kmenů a národností, které se navzájem nechápaly. Nebylo jednoty řeči. Kroužky vzdělanců a úředníci kalífátu mluvili a psali literární arabštinou, obecným jazykem mohamedánů byla vulgární arabština, smíšená se slovy lokálními a dialektickými prvky berberskými. Křesťané a židé hovořili románsky, t. j. jazykem vznikající španělštiny. Přesto bylo nutno, aby se vítězi s přemoženými dorozumívali. Vzdělání křesťané-mozarabové – si osvojili obojí formu arabštiny, úřady mohamedánské se konečně sblížily s románským jazykem poddaných. Byly tu tedy hl. dva jazyky: osoby vzdělané mluvily arab-

sky, jiné románsky. V Toledě mohamedáni, neznali písma, nemluvíli arab-
sky (týče se polovice XI. stol.). V království granadském, zcela takřka po-
arabštěně, ještě v XV. stol. žili křesťané, nemluvíci arabky. Různé ele-
menty etnické těžko se slučovaly a nesloučily se nikdy, neboť přes míru
snášlivosti, nutnou pro život, se vlastně vzájemně nenáviděly.

Snad by bylo mohlo jednotné školství připravit půdu rozvoji ucele-
nější národní kultury. Bylo však povahy konfesijní a vznikalo pouze z pod-
nětů soukromých. Na tomto faktu nezmění nic osobní podpora zbožného
kalifa Hakama II., udělovaná školám, aby v nich byly vyučovány chudé
dětí kordobské. Elementární školy byly hojné, zvl. v městech. V Kordobě
na příklad byly tři při velké mešitě a 24 v předměstích. Přesto se zdá, že
upřilishuje Dozy tvrdě, že v moslemínské Andalusii uměl každý člověk
čísti a psát. Školy, které podporoval Hakam, měly naučit nuzné děti Ko-
ranu, t. j. děti měly býti vedeny k tomu, aby dovedly odříkávat z paměti
poučky posvátné knihy. Z toho ještě neplyne, že se tam děti naučily číst
a psát.

Také vyšší školy byly jen soukromé, třebas podléhaly přísnému dozoru
mohamedánských theologů. Vyučování se muselo zpravidla¹ omezovati –
měly-li býti školy trpěny – na věci rázu formálního nebo užitečné, prak-
tické, jako byla gramatika, retorika, prosodie, jimiž se vzdělávali budoucí
písari a veršovci; theologie, exegese a kanonické právo připravovaly práv-
níky a adepty duchovního úřadu. Třebas i těmto školám dávají histori-
kové arabští jméno universit, spíše jimi byla bohovědná učiliště při velkých
mešitách, zřízená a vydržovaná zbožnými odkazy. – Španělští Arabové
byli odedávna vyhlášováni jako horliví pěstitelé různých oborů vědních.
Hojná jest především jejich *literatura historická*.² Nejstarší dějepisec mo-
hamedánského Španělska je polyhistor *Abenhabid* (1. pol. IX. stol.), jehož
Dějiny se začínají stvořením světa jako středověké kroniky, obírají se jed-
ním každým z proroků, pak kalifů, až do dobytí poloostrova Pyrenejské-
ho. Vpád souvěrců na poloostrov a jeho dobytí jsou líčeny tak fantasticky,
že hodnota Dějin jako pramene historického je velmi skrovná. *Abenhabid*
podle tehdejších názorů víc víry přikládal vymyšleným zprávám svých
egyptských učitelů než tradicím domácím. Tito učitelé – aby neztratili
pověst, že všechno vědí – vypravovali svým žákům historky, ve kterých
je Španělsko líčeno jako země zlata, zázračných duchů, kouzelných hra-
dů, soch, které se samy pohybují, dlabů zavřených v bednách Šalomou-
nem.

K dějepisům se řadí též tři členové rodiny *Arrazí*, děd, který se usa-
dil ve Španělsku v 2. pol. IX. stol., syn a vnuk. Největší význam má dru-
hý z nich, jehož popis Španělska se zachoval v kastilském překladu s jmé-
nem *Cronica del moro Rasis*. Do X. stol. svým vznikem náleží letopisové
označení jménem *Ajbar Machmúa*, obírající se hlavně kmenem Koraix
a rodinou Omajovců. Jejich cenným doplňkem je *Abenalkotía*, potomek

¹ Angel González Palencia v díle „Historie de la España musulmana“ (2. vyd. z roku 1929) udává širě rozsah tohoto vyučování, jmenuje i literaturu, medicínu, filosofii, astro-
nomii a hudbu. – ² Viz téhož autora „Historia de la Literatura arabigo-española“ (Barce-
lona 1928) str. 127-194

visigotského krále Witizy, básník, gramatik, muž obeznalý v právech i tradicích náboženských, vážený učitel mnoha generací žáků, kteří potom zaujmají nejvyšší postavení v říši. Zanechal kroniku Dějiny dobytí Španělska, sahající až do poč. X. stol. Není vlastně osobním dílem kronikáře, skládající se z drobných obrázků, někdy spolu nesouvisících, které mu byly různými osobami diktovány a mezi něž jsou vpleteny lidové zpěvy obsahu historického. Kronika jest i tím pozoruhodná, že Abenalkotia jako potomek domácího rodu všimá si také živlu domorodého, jež opomíjí ostatní arabští kronikáři. O židech a křesťanech ovšem nečiní zmínky.

Podobně nearabského původu¹ byl historik *Arib Bensad*, Kordoban, renegát, sekretář Hakama II.

Nejdůležitějším dějepiscem z období, které následovalo po pádu kalifátu (1031) a o němž jsme v dosavadním politickém přehledu nejednali – je *Abenhayán* (987 – 1070), rovněž Kordoban, syn tajemníka Almanzorova. Jeho „Almoktabis čili Kniha pro toho, kdo touží poznati dějiny Španělska“ vylicuje v 10 svazcích celé období špaň. dějin od dobytí země až po dobu autorovu. Dílo je zachováno jen z části. Z jednoho zlomku se dovídáme o emiru Abdalovi, který zachránil říši ze zmatků, vzbuzených jednak revolucí Omara Benhafsunu, jednak nepodajností arabské šlechty, toužící po nezávislosti na ústřední vládě. a připravil tak půdu svému slavnému vnukovi Abderrahmanu III., tvůrci kalifátu kordobského. Uvádí-li kronikář přednosti emirovy, nezamlčuje ani jeho krutosti a lakotnosti. Z jiného významného díla Abenhayanova zv. *Almatin* se zachovaly jen zlomky, t. citáty z něho u pozdějších historiků, z nichž se dá ovšem posouditi důležitost ztraceného rozsáhlého spisu. Vynikal nejen historickou pravdivostí a kritičností, ale i přednostmi slohovými, jemností a zvučností jazyka. Mezi historiky arabskými najdeme málo takových, kteří se s ním mohli rovnati, nikoho, kdo by jej předčil. Tak soudí jeho životopisci i historikové moderní.

Zdíla jeho současníka *Abenmozaína* nás zajímá část pojednávající o vlastnictví půdy v maurském Španělsku. Vynikající postava tohoto období je mnohostranný spisovatel *Abenhazam*² z Kordoby (994 – 1063). Nabyt rozsáhlého vzdělání v teologii i v právu, v dějinách obecných, světských i posvátných, v logice i literatuře arabské, účastně se literárních kroužků při dvoře kalifově. Byl synem vezíra Almanzorova. Již v útlém věku prý se nešťastně zamiloval. Později se účastnil života politického, musel opustiti rodnou Kordobu, po dočasném úspěchu své strany byl krátký čas ministrem Abderráhmana V., po jehož zavraždění se vzdal činnosti politické a oddal se studiu teologie a práva. Poněvadž nenáležel k vládnoucí škole právníků, byl zbaven postavení učitele při měšitě a vyobcování to zanechalo hlubokou stopu v jeho duši i povaze. Potom věnoval veškeren svůj čas spisování knih a cestám, na nichž šířil své názory. Zabýval se všemi vědami kromě matematiky, ale většina jeho děl se ztratila. V oboru filosofickém zasluhuje pozornost „Kniha o charakterech a

¹ Původ autorův uveden tu i jinde na dotvrzení, že arabská kultura je aspoň z části dílem nearabským. – ² I o tomto dějepisci byla vyslovena domněnka, že byl původu křesťanského.

o chování“, druh deníku nebo autobiografických zpovědí, kde autor jednak formou sentencí vyjadřuje své zkušenosti, jednak se zpovídá z vlastních poklesků mravních, jednak živě popisuje různé charaktery lidské, připomínaje Theofrasta, takže jest dílo to „skutečným a živým obrazem psychologie a sociální etiky španělských moslemínů ve stol. XI.“ Jako příklad smýšlení Abenházamova budiž uvedena sentence:

Pro člověka, který má smysl pro čest, platí čest víc než bohatství. Člověk cti milovný musí brániti své tělo na újmu svého bohatství, svůj život na újmu svého těla, svou čest na újmu svého života; své náboženství na újmu své cti, ale na újmu svého náboženství nesmí ničeho hájiti.

Pominouce díla z oboru kanonického práva (založeného na Koránu) a theologie, v nichž usiloval o soulad rozumu a víry, obrátíme se k nejpověstnějšímu a nejzajímavějšímu z jeho opisů historických, zvanému „Fisál nebo Kritické dějiny náboženství, sekt a škol“, v němž objasňuje a posuzuje veškeru činnost lidského ducha v oboru náboženském, od pyrrhonského skepticismu sofistů, kteří v nic nevěří, ani v objektivní skutečnost vlastního myšlení, až k nejhloupější lehkověrnosti pověřivého a nevědomého lidu, který o ničem nepochybuje.“ Abenhazam tu vychází od názorů, islamu nejvíc vzdálených a probírá bližší a bližší, mezi posledními také náboženství židovské a křesťanské, aby došel k jedině pravdivému – podle jeho mínění – islamu, který s posláním Mohamedovým odstranil všechna dřívější boží zjevení národa izraelského i s Kristovým. V křesťanství vidí polytheismus nechápaje jeho dogma o Nejsvětější Trojici. Když byl tedy dokázal jedinečnou pravost islamu, musí ještě rozhodnouti, která ze sekt islamských je ortodoxní. Původ bludů hledá u Peršanů, kteří byli sice podrobeni, než snaží se uvést do islamu názory a praktiky zoroastrovské. Odtud vyvozuje Abenhazam nutnost doslovného výkladu textu Koránu, aby ukázal pravou tvář bludů. To je jeho systém, zv. dahirí (bludařské jsou sekty motázil. murchí, jarichí a xii). Seskupuje pak bludná mínění sekt a škol kolem hlavních problémů theologie dogmatické v 5 pojednáních o Bohu, predestinaci, milosti a svobodné vůli, o víře, budoucím životě, o nejvyšším knězi (del pontifice) – připomínaje postup sv. Tomáše Akv. v jeho theologické Summè.

V obor vlastní literatury náleží spis „Stužka na holubím krku“. Je to čtvero pojednání o lásce a milencích, první určuje podstatu lásky, druhé její vlastnosti a nahodilosti, třetí nebezpečí pro lásku, čtvrté se týká lásky nezřízené, kterou odsuzuje. Do výkladu jsou vtroušeny historické anekdoty a verše autorovy. I jest dílo obrazem intimního života španělských moslemínů stol. XI.

Abenhazam měl mnoho následovníků; rozšířili na západě i východě jeho nauku, která znamená prohloubení systému dahirí a dostala nový název hazmí.

Ze záků Abenhazamových vyniká *Sáid z Toleda*, autor příručky všeobecných dějin Tabakat Alómam. Dělí lidstvo na národy, které se zabývají hledáním poznatků, a ty, které tak nečiní. K prvním počítá Indy, Peršany, Chaldy, Řeky, Římany, Egyptany, Araby a Židy. Vypравuje jejich dějiny a vytýká vědecké pokroky, které učinili, a jejich učené muže. Za-

jímavá je část týkající se Řeků a Římanů, protože jsou tu posuzováni arabským autorem.

Po pádu kalifátu kordobského poutají pozornost historiků jednotlivé dynastie, které se v různých částech moslemánského Španělska zmocnily vlády. Abychom podali v celku obraz arabské vzdělanosti, předbíháme zde zase vývoj politický, který jsme ukončili v 2. čísle t. roč. smrtí Almanzorovou. K vývoji politickému se opět vrátíme, až budeme v celku líčit t. zv. reconquista t. j. znovudobývání maurské části poloostrova Pyrenejského křestany. Pro srozumitelnost obrazu kulturního zde jen podotýkáme, že se kalifát r. 1035 roztránil na drobná království, zvaná Taifas, až zas Maurové, ohrožení postupujícími křestany, povolají (kolem r. 1100) z Afriky dynastii Almoravidů, kterou vystřídají později Almohadé. Historikem Almoravidů je *Abensahibazala*. Ze spisovatelské rodiny Beni Said vzešel dějepisec *Abensaid el Magrebi*, cestovatel prošlý orientem a obeznalý s knihovnamy jeho kulturních středisk, Kaira, Bagdadu, Alepa a Damašku, tvůrce rozsáhlé kroniky *Mogrib*, z jejichž 15 svazků se zachovalo několik: sv. X. a XI. podávají zeměpis Španělska, XV. popisuje drobná království Murcie, Valencie, Tortosy, Zaragozy, Balear a Sicílie. Jiný svazek se obírá dynastií Almohadů, jinůž věnují svou pozornost také historikové *Abdelguahed el Marrekoxi* a *Abenadari*.

Panství maurské se konečně omezí jen na království granadské. Ani tam neklesl zájem o studium historie, jak ukazují dvě slavná jména stol. XIV.: Abenaljatib a Abenjaldún. *Abenaljatib* byl jako básník i sekretář ve službách vládců granadských Yusufa I. a Mohameda V., ale zaplatil později svou ctizálost a lakotu násilnou smrtí. Přes svůj neklidný život našel ještě dosti prázdné k spisování děl, jako byla lhata, biografický slovník slavných mužů granadských, a jiná, jichž zprávy historické jsou spolehlivé, proto jsou jeho spisy hl. pramenem pro poznání období granadského. Druhý historik, jménem *Abenjaldún* se narodil sice v Tunisu, ale pocházel z rodičů španělských, prožil stejně pohnutý život jako onen. Zmínky na př. zaslouží jeho mírové poselství k Petru Krutému, králi kastilskému, který mu nabízel statky otců, aby v zemi zůstal. Jindy jej zase zastihujeme v Damašku, obléhaném Tamerlánem, na něhož vyzrá lstným pochlebováním. Jeho hlavním dílem historickým je *Kniha příkladů*, rozdělena na 3 části: 1. Prolegomena pojednávají o civilisaci, 2. č. vylicuje dějiny Arabů, jejich různých rodů a dynastií a dotýká se i jiných národů Asyrů, Peršanů, Židů, Koptů, Řeků, Turků i Římanů, 3. č. obsahuje dějiny afrických Berberů, osídlených v t. zv. Magrebu (sz. Africe). Abenjaldún přehlíží dějiny těchto národů jako filosof. Zkoumá a zjišťuje nejen fakta, ale i příčiny jejich, hledaje vysvětlení v duševní různosti národů. Objasňuje vznik společnosti udávaje jako příčinu jejího vzniku nemožnost jednotlivce ubránit se dravcům, společnost pak vyžaduje vlády, světské i duchovní. Historik zkoumá též vliv podnebí, potravy a způsobu života na společnost, všimá si vývoje velkých říší a měst. Věnuje pozornost i správě říše, zemědělství, řemeslům a umění a vědám.

Přes nejednotnost slohu dílo oplývá myšlenkami, které ukazují na ducha bystrého a pevného, nadaného velkou silou generalisační.

Jak patrně z uvedeného (třebas neúplného) přehledu dějepisectví maurského, nechybějí nám nikterak původní prameny pro poznání maurského období španělských dějin. Je věcí kritických dějepzpytců, aby dovedli z nich těžiti. Nezbytná je ovšem k tomu dokonalá znalost arabštiny, třebas část dějepisných děl maurských je přístupná v překladech anglických, francouzských a španělských.

F. S. Horák

Národ – Davide

Půl druhého milionu duší . . .
Půl druhého milionu zrození,
půl druhého milionu smrtí . . .
Půl druhého milionu andělů s nimi!

Všemi dušemi zvoním
já nejmladší zvoník:
Národe – Davide,
tanči před Hospodinem!

A víš-li, odkud kdysi hvězdy přišly?
Odkud přišly, přišel jsi s nimi.
A víš-li, kam hvězdy jednou zajdou?
Kam zajdou, zajdeš také s nimi . . .

Národe – Davide,
tanči před Hospodinem!

Ó, vidíš-li,
jak jarní vítr
na horách buduje
krystalové katedrály?

Národe – Davide,
tanči před Hospodinem!

Ó, vidění Boží,
když hledím
v krystalové zrození vašeho těla,
chrámu Ducha svatého!

Národe – Davide,
tanči před Hospodinem!

Přel. Otto F. Babler

Anton Vodnik

Skleněný obraz

Mladá žena seděla zamyšlena na židli v zastíněné světnici. Byla nemocna. Venku roztály již zlaté pruty jitřního slunce. Tvář ženy byla bledá a její ruce byly nazloutlé jako voskovice. Na lících měla ruměnce, o nichž se říká, že je malovala smrt. Ale ne, ne, mladá žena chce žít. Chce žít a věří, že neumře, že ji nemoc neschvátí.

Myslili již často, že jí smrtka postává za hlavami, že zabraňuje, aby ještě vstala, že naslouchá zárlivě, jak hodiny tikají, tik, tak, tik, tak.

Počítá vteřiny, v nichž prchá čas, kdy se rafie posune na místo, kdy je jí dovoleno povytáhnouti kosu a zkositi klasy několika životů. Smrtka očekává nedočkavě hrůznou žeh.

Zatím potouchle sedí v myšlenkách mladé ženy.

Ale ona chce žít. Jako by byla náhle uzdravena. vstává a rychlým pohybem odhrnuje záclonu s okna. Vábení jitra ji léčí.

Vítr právě nadouvá plachty jarního dne nad kopci a nebe visí nad zemí jako kytice modrých růží.

Karel Habr, její muž, šel časně ráno za výdělkem. Je již několik měsíců propuštěn z továrny. Bydlí v kolonii nad městem a žijí podobni ptactvu nebes.

Ještě nedávno, když se mladá žena zahleděla na město, na spleť věží a komínů, na proudící zástupy šedých domů, zdálo se jí, že to doutnají haldy strusky, v nichž duní a hučí práce.

Ale nyní stojí komíny nad střechami, jako by pece pod nimi navždy vychladly.

Pokud se dalo, chodila posluhovati do domů. Ale v zimě se jí přitížilo.

Tak dlí zde nyní celé dny sama. Karel se snaží, aby získal aspoň příležitostný výdělek. Není ani to lehké. Prodává noviny, chodí s reklamními tabulemi po ulicích, převléká se do nápadných šatů, odnáší zavazadla, s nimiž si nevedí cestující před nádražím rady.

Ale přesto musili přes zimu zastaviti vše, čeho mohli postrádati.

Stěny jsou holé, až na obraz malovaný na skle neznámým umělcem snad ze sedmnáctého století. Je to vzácná rodinná památka.

Tento obraz je pro nemocnou jediným bodem, k němuž se upírají v dlouhých, bezbarvých dnech její zraky.

Matka s děťátkem nejdobrotivějšího, přesladkého výrazu.

Jako by jí těšila, když ležela na lůžku. Byla jí vytrvalou společnicí a jediným útočištěm. Jedinou ženou, s níž mohla hovořiti a již se mohla svěřiti.

Když ležela v hořečce, zdávalo se jí často, že slyší, jak k ní promlouvá, jak jí těší, jak nad ní bdí.

A ona jí odpovídala slovy naplněnými vroucností: Maria, — — — Matko Krista Ježíše.

Zdálo se jí, že slyší venku kroky. Někdo přestupoval přede dveřmi, snad si čistil obuv, po chvíli váhání uchopil za kliku.

Bylo slyšeti, jak si odkašlal a posléze přece zaklepal.

Šla neznámému otevřít.

„Moje úcta,“ pozdravoval pán v brejlích, starší, trochu udýchaný. „Jste, prosím, paní –“ zarazil se, nemoha si připomenouti příjmení. „Habrová“ – promluvila žena. „Ano, paní Habrová,“ pokračoval pán vstupuje do světnice.

Pán mluvil pomalu jako by mu to činilo potíže, jako by dosud nebyl rozhodnut co má říci a jak začít.

Žena ho pozoruje a bojí se. Asi někdo z úřadu, myslí si. Páni z úřadu nebývají vítáni.

Náhle zazářil obličej neznámého pána, když zpozoroval na stěně skleněný obraz.

„Promiňte – omlouvám se, že jsem vlastně dosud neprozradil účelu své návštěvy.“

Odkašlal si, pohlížeje stále v stranu obrazu.

„Jsem vášnivý sběratel starožitností. Před několika dny jsem mluvil s vaším manželem o starém obraze, který máte.“

Mladá žena nechápe a nabízí sběrateli židli.

„O skleněném obraze?“ Její otázka je smíšena s podivnou úzkostí.

Vzhlédne, naplněna náhlým pocitem bázně k *Matce*.

Ona k ní pohlíží jako vždy milostivě. Děťátko se usmívá, tulíc kadeřavou hlavinku na rameno své rodičky. Pán upírá se zalíbením zraky na obraz.

„Tedy s Karlem, mým mužem, jste, pane, mluvil?“ Její hlas je rozechvěn všemi strunami strachu. Karel již několikrát se zmínil o tom, že by snad měla obraz zpeněžit, aby se mohla léčit. Dověděl se, že sběratelé platí za takové starožitnosti velké peníze. Neodmlouvala mu nikdy, poněvadž neměla důvěry, že by někdo dal tak velké peníze za obraz.

„Koupil bych ten obraz, paní,“ promluvil sběratel.

Vyňal tabatěrku, jako by chtěl nějak vyplniti mlčení, které nastalo.

„Sedněte si, prosím,“ pobízela již po druhé Habrová.

Usedli.

Starý pán se vyptává, jak přišli k obrazu. Je to památka po jednom z pradědů, který prý byl snad známým malířem. Karel jí sice navrhoval, aby obraz prodala, ale ona lpí na obraze zvláštní přitažlivostí. Jest ovšem nemocna, a potřebovali by peněz, aby se mohla léčit, ale obraz je jí příliš drahý a velmi těžko by se s ním loučila.

Při posledních slovech žena slzí. Vzpomíná na svou matku, která často v dobách utrpení před obrazem klečívala.

„Nehněvejte se, pane, až přijde můj muž domů, snad se nějak domluvíme,“ končila namahavou rozmluvu nemocná žena.

Pán odešel a světničkou teče proud ticha. Srdce ženy pocituje úlevu.

Na blízké věži zahlaholily zvony pozdravení andělské.

Mladá žena stojí zde důvěřivě před obrazem Matky, jejíž děťátko se blaženě usmívá.

— — —

Nedlouho po tom obdržela Habrová dopis.

Psal starý pán, sběratel starožitností.

„Vážená paní, upustil jsem od myšlenky, abych získal Váš obraz, neboť jsem poznal, že obraz je zavěšen hluboko na stěně Vašeho srdce. Není možno vzít Vám tuto památku, aniž by Vaše srdce vykrvácelo.

Chováte v nitru drahocennou relikvii a přejí Vám, abyste ji uchovala navždy. Zároveň Vám dávám poukázati větší částku peněz, které Vám umožní, abyste se mohla léčiti.“

— — —
Habrová stojí uprostřed ztichlé jizby. Ustrnulá, plna hrůzné vděčnosti, nenalézá slov díky, kterými by mohla vyjádřiti *Jé* svou vděčnost.

Zachvívá se vzrušením před zázračným činem *Té*, o jejíž obraz zápasila.

Její rty ztuhly, její slzy se změnily v plameny věčné oddanosti.

A *Ona*, již usněvavé pachole hladí bělostnou šň, jako by líbala svojí svatozáří její čelo a její rty zdají se neslyšitelně šeptati:

Jsem Milostiplná — — —

Petr Zapřel

In memoriam Ant. Dvořáka

Nad širou zemí, jíž rouno zlaté
v sluneční září daleko plá,
ze srdcí, z duší přání zní svatě:
„Zdráva buď, vlasti, pozeňnaná.“

Roviny, hory v moře se mění,
modliteb brána k nebi se vzpíná,
z propastných hlubin věčného chvění
v zlato se rodí úrodná hlína.

Uprostřed bouře kypících vln
vysílá maják sluneční jas,
temnoty řídnu, svět celý pln
radosti, slávy, vzkříšených krás.

Úžasem slzy z očí nám plynou,
z úst se nám dere úzkostný sten,
srdce se chvěje předtuchy vinou,
aby to nebyl klamný jen sen.

Pokorně klesá člověk, červ bídný,
koř se vládci duší svou pouhou,
zproštěn jsa těla, hříchů svých viny,
k Bohu se vrací, k věčnosti, s touhou.

Jindřich Maria Slavík

Básnické a kulturní poslání Stefana George

Když zemřel před několika měsíci v Německu Stefan George, bylo jeho jméno vyslovováno se zvláštní úctou právě těmi, kteří v dnešní říši se snaží, aby dali kultuře nový smysl a nové hodnoty.

Naskytuje se otázka, co bylo příčinou této pocty básníka, který pro svoji těžkou přístupnost a pro svůj uzavřený charakter zdál se být prototypem umění, vyčerpávajícího se v kultu a hranicích l'art pour l'artismu.

Tento názor na dílo a svět Stefana George není sice úplně nesprávný, avšak přece jednostranný. Neboť jak Nietzsche, tak také George mohl osobě říci: Ač jsem dekadentem, jsem přece dalek dekadentství.

Jaké jsou tudíž polární vztahy Georgeovy, které určovaly jeho tvorbu a dílo tak, že mohlo vyhovovati formálnímu ideálu jen estetického l'art pour l'artismu a zároveň kulturnímu ideálu nacionálního a politického snažení?

Sledujeme-li vývoj básnického díla Georgeova, lze tuto polaritu zjistiti částečně v určitém chronologickém pořadí.

Georgeovy začátky vykazují kult formy a boj o styl; teprve později jest pozorovati sklon k metafysickému a náboženskému ideálu; vrchol a korunu jeho bohatého životního díla tvoří ideál národního věstce, reformátora vznešenosti umění jako media tvůrčích hodnot národních.

Přesto je tento tvůrčí vývoj Georgeův veskrz organický. Ač vyrůstal z bohatých a mnohých fondů, vyznačuje se jeho tvorba klasickou sevřeností a jednotností.

Značnou důležitost lze připsati styku George s latinskou kulturou.

Jest obzvláště charakteristické pozorovati spojení německého genia s románským v jejich historické situaci. Často se staví proti sobě podstaty románského uměleckého a národního typu jako kultu formy a chladného rozumu a germánského jako typu, kladoucího důraz na obsah.

Friedrich Nietzsche srovnával jarost galského ducha s německou „hloubkou“ a „těžkopádností“ a označoval rád německý charakter za déraisonnable. Právě v lyrice prý vynikají tyto protějšky německého a románského ducha. Je-li toto extrémní tvrzení správné, odpovídal by styl a forma Stefana George opravdu spíše románskému než francouzskému myšlení.

Také nechybělo kritiků, kteří viděli v St. Georgeovi pouze žáka francouzských parnasistů a symbolistů a považovali ho za Francouze píšícího německy. (Ve Francii to byl zvláště Saint-Paul).

Leč orientace francouzská není udržitelná. Viděli jsme často na vedoucích směrech francouzské kultury síly, které se oproti ideálu rozumu a galského formalismu projevíly destruktivně.

Přišel Bergson se svými pojmy évolution créatrice a élan vital, pojmy, které by mohly být chápány spíše germánsky než francouzsky, kdyby právě tato extremita usuzování: zde je forma, tam pouze obsah, byla bývala správnou.

Ovšem byly zjištěny u Mallarméa, dokonce v syntaxi prvky – na příklad:

STEFAN GEORGE

postavení slovesa – které nedbají starého francouzského stilistického ideálu a blíží se v tomto směru němčině.

Ať je tomu jakkoliv, historická situace v době básnických začátků St. George ukazovala celou duchovní Evropu ve znamení románských snah *l'art pour l'artismu*.

Baudelaire, Verlaine a Mallarmé působili na jeho dílo ze všech francouzských symbolistů nejvíce.

Nejen slohově, leč také obsahově zůstal románský prvek, antický a neolatinický trvalým ideálem Georgeových básní.

Spojuje jednak oblast římskou a řeckou a jednak ideál katolického křesťanství.

Prímým důkazem pro význam románských prvků v Georgeově tvorbě jest jeho velkolepé přebásnění Baudelaira (*Fleurs du Mal*) a částečně Dantovy Božské komedie.

Rozhodný moment pro Georgeovo dílo jest úsilí o formu a styl. Zde začíná jeho věštecká hodnota jako básníka.

Zde jde mnohem dále než jsou snahy Francouzů, které byly a zůstaly pouze uměleckými. Ať je to Jean Moréas, hlasatel národního románského ducha, anebo Paul Valéry, metafysik slova, kteří oba pracovali na tom, co nám dílo Georgeovo jednotně podává.

Co má George společného se symbolisty, to je kultura jazyka. George začal jako reformátor jazyka. Tento boj je symbolem pro všechny etické a kulturní hodnoty a pro celou jeho metafysickou tvorbu.

Georgeův zápas o styl umění byl heroický. S fanatickou přísností snažil se uchovati jazyk před kazy a zaneřáděním, chtěl zachytiti svatý a čistý význam jazykových znaků v náhodných projevech a denním životě a vybaviti ze sítě, do nichž jej naturalismus zapletl.

Reč básníků, jak ji George ve svých začátcích – narodil se r. 1868 – nalezl, nesla známky úpadku, dekadence. Není tedy divu, že snahy ve francouzském písemnictví působily naň magicky.

A tak si George, autor básní „Franken“, podržel od Francouzů mnohé také v budoucnosti: prostředky typografické, používání malých písmen, vynechávání interpunkce. Těmito zevními symboly chtěl vzbuditi smysl čteného.

Antický Řím, Řecko, katolická a orientální mystika ukazovaly v této umělecké magii slova nadzemskou krásu a nevýslovnou hloubku symboliky.

Klasickým výrazem tohoto umění jsou básně „Algabal“ a „Maximin“.

V boji proti naturalismu vytvořil George pohádkový svět snů.

To však nebylo konečným cílem velkého básníka. Zápas o čistou formu, heroické úsilí o myšlenku a slovo naplnily lidské dny jeho básnického života. V této době vznikají jeho díla „*Liéder von Traum und Tod*“, „*Kampf mit dem Engel*“ a „*Teppich des Lebens*“.

Taková byla cesta St. Georgea, reformátora uměleckého snažení, než přešel k lyrice náboženské.

Ideál čistého a přísného určování řeči zaměnil za ideál čistého a přísného určování lidí. Tento ideál člověka, který v jeho smyslu bojuje a s heroickou neúprosností klade sám sobě nejvyšší a nejtěžší podmínky, aby

sloužil lidstvu a dobru, zavedl Georgea v třetí a poslední etapě jeho básnického díla do proudu nacionálního snažení a do politiky.

Začátek jeho nové působnosti ohlašují knihy „Der siebente Ring“ a „Der Stern des Bundes“.

Zároveň se pokouší George o založení nové školy a vydává od r. 1910 „Jahrbücher für die geistige Bewegung“.

Byl tím ovšem kruh Stefana Georgea vystaven nebezpečí, že přenesení reformní snahy do tiché velikosti jeho díla.

George, který tak jako Nietzsche nechtěl nikdy psáti pro „příliš mnohé“, nýbrž spíše toužil, aby vzbudil v každém ducha sebevědomí a to heroického sebevědomí, z každého člověka chtěl vychovati člověka šlechtice, mohl se státi žel jen představitelem uměleckého, akademického života, jehož celá řada žáků působila na německých universitách.

Dílo Georgovo zůstalo nedotčeno jeho novým působením.

George se nedělí, trpí, avšak zlatý obsah díla nezničení za drobnou minci všednosti.

Hluboká rozvaha, jemná forma a přísná ethika dávají jeho dílu výraz klasických trvalých hodnot.

Lidovým umění Georgovo není. Jest příliš slavnostní. Leč jeho vliv jest podoben pomníku, o němž národ mluví jen za velmi hlubokých pohnutek.

Snad osvětlí tento krátký nástin díla básnické a kulturní poslání Stefana George. Friedrich Nietzsche určil kdysi národní charakter německví, mezi dvěma póly: „hloubkou“ a „rázností“.

Literární historik Herbert Cysary mluví v tomto smyslu o heroickém principu německví. Stefan George slučuje ve svém díle uměleckou a ethickou synthesu obou těchto principů.

Objektivní, heroická přísnost, kterou George požaduje jak od uměleckého díla, tak od osobnosti a od celého národa, povznáší umění, osobnost a národ v oblasti ethicko-náboženské a metafysické.

Pro tyto hodnoty zasluhuje dílo Stef. George, aby se stalo majetkem umění a kultury. Vstupuje do klasické sféry světové literatury, tak jako každé dílo básnické a umělecké, které v snažení po pravých cílech národních a náboženských se stalo nesmrtelným.

Přeložil Adolf Gajdoš

Pro „Archu“ napsal Edgar Glässer

Vůdce

Kdo je k vůdcovství zrozen? „Kdo pevně jde vlastní svou cestou!“
Kdy cesta má vlastní je? „Vede-li tě jen Bůh!“

Přel. O. F. Babler

Erika Spann-Rheinsch

Z básní Stefana George

Nepoznal Ho

*Apoštol truchlil den a noc
na Hoře, na níž Pán na nebesa vstoupil :
Tak ponecháváš v zoufalství své věrné ?*

*V své nádheře již nevzpomínáš země ?
Nikdy neuslyším hlasu Tvého,
lem šatů Tvých a nohou Tvých již nepolíbím ?
Prosím o Tvé znamení. Ty však mlčíš !*

*Tu přišel cizinec : Bratře, mluv !
Líce tvé hořem planou,
zmírním je aspoň, když je neuhasím.*

*Marně mne těšíš . . . opust mne, ubožáka !
Hledám Pána svého, jenž mne opustil.*

*Cizinec odešel. Apoštol na kolena klesá
s hlasitým výkřikem. Neboť podle nebeského jasu
na místě, kde Onen stál, seznal,
že krutým bolem a malou vírou zmámen, oslepl.*

To Pán byl, který zde dlel, a odešel.

Antikrist

*Tam přichází s hory. Tam v háji stojí
Viděli jsme sami. Ve víno vodu proměnil.
A mluví s mrtvými.*

*Ach, kdybyste slyšeli za noci můj smích :
nyní udeřila moje hodina. Udice hozena.
Začíná proudění ryb, aby se chytly.*

*Učenci, blázni – šíleně motá se národ.
Vývráceny stromy z kořenů. Rozmělněno símě.
Ústupte s cesty průvodu Vzkříšeného.*

*Není díla pod sluncem, jehož nevykonám.
Jen vlásek chybí a vy nepoznáte klamu
svými ubitými smysly.*

*Stvořím vám vše, co je zvláštní a těžké.
Bude mi hračkou. Věc, již za zlato máte, je z hlíny.
Jaká vůně, jaká štáva, jaké koření –*

*A čeho se neodvážil veliký prorok:
Dovedu bez orání, setby a stavby
získati nahromaděné síly.*

*Kníže hmyzu se honosně roztahuje.
Není pokladu, jehož by neměl. Není štěstí, které by se mu vyhnulo.
Do propasti se zbytkem vzbouřených!*

*Výskáte. Jste okouzleni ďábelským leskem.
Zničeno, co zůstalo z dřívějšího semena.
Pocítíte úzkost až před zánikem.*

*Vyplázněte jazyk nad vysychajícím žlabem.
Budete bezradně bloudit jak stádo v hořícím dvoře.
A hrozivě zazní hlas trouby.*

Litanie

<i>Hluboký smutek, který mne obkličuje.</i>	<i>Těžký je můj dech, jenž volá po snu.</i>
<i>Znovu vstupuji, Pane! do domu Tvého . . .</i>	<i>Prázdný jsou ruce. Horečkou se chvějí ústa.</i>
<i>Daleká byla cesta. Znaveny jsou mé údy.</i>	<i>Dej nám svůj chlad. Zhasni požáry.</i>
<i>Mrtvy jsou hlasivky. Kruté je mé hoře.</i>	<i>Znič doufání. Sešli světlo!</i>
<i>Žíznící jazyk prahne po Tvém víně.</i>	<i>Žáry v srdci ještě otevřené plápolají.</i>
<i>Těžký byl boj. Zirnulé mé rámě.</i>	<i>A v nitra hloubi dřímá ještě výkřik . . .</i>
<i>Popřej odpočinku kolísajícím krokům.</i>	<i>Usmrt tu touhu! Zahoj tu ránu!</i>
<i>Hladovému hrdlu dej drobtý chleba.</i>	<i>Vezmi mně lásku. Dej mně Svě štěstí!</i>

Pustý park

*Okna, z nichž jsem kdysi s Tebou
večer do kraje vyhlížel,
jsou ozářena cizím světlem.*

*Pěšina běží ještě od brány,
kde jsi stál. Aniž by ses ohlédl,
zahnul jsi dolů do údolí.*

*Na záhybu padl ještě jednou měsíc
na Tvoji bledou tvář.
Leč to bylo již pozdě, abych zavolal.*

*Tma – mlčení – těžký vzduch
padá jako tenkrát kolem domu.
A všecku radost jsi s sebou vzal.*

Přeložil Adolf Gajdoš

Bezstarostnost

*Na zlatých řetězích dní
jak loď se houpá ztichlá zem;
sladce v zátočinách odpůdní
žeh karmínu v listí je nanášen.*

*V hnízdech na zlatém stromoví
čas složil křídla průzračná.
Nikdo však, nikdo nepoví,
proč tvář svou zatajil ve mračna.*

*Hlášení hodin ztrnulo,
jak zlatá jehlice v tichu tkvíc.
U nohou spí, co minulo,
znění si v závoj skrylo líc.*

*Živých hlas také na rtech spí.
Ach, vše je v rukou anděla –
a chochol bázně nepoví,
co duše šťastna slyšela.*

Jan Dokulil

Tajemství Jasně hory

Zemden opřel se o chrámový pilír a zrakem pomalu sjížděl po sbíhající se hranách pilíře do hloubi klenby, která se pod ním rozevírala jako tajemné dálky noční oblohy.

Chtěl posilu s nebe, zatím však padá stále hlouběji a hlouběji na dno propasti v touze a úzkosti zachytiti se něčeho pevného, jímž by zemlelost těla a únavu duše podepřel. Byla to naděje, která zízivně napojila jeho nitro a sevřela jeho myšlenky pouty zapomnění.

Do trhlin jeho podvědomí zvolna pod úderu posvátného ticha vnikal klín tíhy tělesné, pouto světa, jež zdržovalo jeho tělo na chladné dlažbě chrámové, duch však v touze spěl výše silou rozpatkých křídel orla, který vzlétá k slunci s nadoblačných velehor, očištěných stříbrným sněhem.

Ze zadumání, které poutalo jeho zrak, duši však zmítalo výčitkami, jako v příboji hučících vod mořských, překvapil jej jasný zvuk zvonu. V tom na hlavní stěně chrámu zazářil mramorový gotický oltář v záplavě světél, na hranách svítící duhovými barvami, na fiálách jiskřící zlatými kříží, s nichž chvějícími se spirálami jako tekutý kov stékaly proudy zlatých paprsků do ozářeného prostoru.

Průvod kněží za velebných zvuků neviditelných varhan vehází k oltáři, tonoucímu v oslnivé záři světél. Rozvíjí se do šíře před mramorovými stupni oltáře. Bílé světlo odrazem od purpuru kněžských rouch se mění do krvava.

Kardinál s berlou, v mitře, vykládanou démanty v podobě kříže, stane před trůnem pod baldachýnem. Velebná jeho tvář, lemovaná stříbrnými sedinami vysokého věku a kardinálským purpurem obřadního roucha, působí hlubokým dojmem na duši prostého kajcníka, který ve studeném stínu chrámu na chladné zemi pokorně prosí Boha o slitování –

Vznešený obřad, obět Smíření, počíná. Vážné chorály, jichž melodie prošly staletími, zaznívají velebně ve sborovém unisonu, podloženém lahodnou harmonií temných rejstříků varhanních píšťal. V krátké přestávce, kdy velekněz dýmem kadidla zahaluje zlatěžlutý oltář a jako by kouzelnou mocí mění rudé světlo v jas sluneční, hařfové kadence jako krupěje slzí pronikají umělými oblaky vonného dýmu oběti. Některé jako těžší perličky padají na stupně oltáře, jasně zazvoní, odrážejí se, již vzlétnou do výše, do prostoru, kde se rozplynou v neslyšné ozvěně.

Kardinál odkládá berlu a usedá do křesla, asistence podle hodnotí se skupí se na stupních kolem. Jasný, melodický hlas mladého kněze na nejnižším stupni oltáře zpěvně recituje kapitolu z Písma. Vše kolem ztichlo a zbožně naslouchá jakoby hlasu božímu, který promlouvá ústy nevinného.

Mladý kněz dokončil, zavřel knihu posvátných zpěvů a hluboce se ukloniv uprostřed oltáře, lehkým, při tom však obřadným krokem se blíží ke kardinálovi, aby i ten znamením kříže poznačil první a poslední slova první lekce obřadu Smíření. Zatím sbor zpěváků na choru zpívá responsorium přísné kontrapunktické stavby; téma postupuje všemi hlasy a

těsně k sobě se pojí jako drobné kaménky v malebném obraze mosaikovém.

V krátké varhanní mezihře, která moduluje v chorálních tonínách, přistupuje kardinál v doprovodu kněží k oltáři, jiskřící vodou si omývá ruce a tiše, sotva rety pohybuje, pronáší očistnou modlitbu, zřikaje se všech radostí světských a přeje si přistoupiti k oběti se srdcem pokorným a prost a chud jako žebrák u bran katedrály.

Služebníky svými podpírán ve svém stáří, vystupuje na stupně oltáře, pokleká a dlouho se modlí vlastními slovy, konaje pokání a vyprošuje si milost od Nejvyššího.

Pojednou se zdá o mnoho let mladší, snad vzpomínka na doby raného kněžství, prvního těsného sblížení s Bohem, vlévá do jeho stařeckých údů posvátné nadšení. Jeho oko plane touhou a díkem za přestálé bolesti světského putování. Sklání se před svatostánkem a chvějící se rukou vyjímá obětní nádoby – zlatý kalich a patenu.

Za obřadních modliteb, doprovázených hymnickými zpěvy choru, přibližuje se vrcholná chvíle oběti, kdy Bůh sestupuje na zemi mezi lid, aby se znovu obětoval za jeho hříchy a trpěl novým příkořím a urážkami těch, které krví svou vykoupil.

Svatý okamžik, okamžik ticha, které nastalo, když Bůh na kříži vypustil duši, přenesl se staletími – Čas se zastavil – – –

Kardinál zvedá symbol Těla, zvedá symbol Krve, celý svět padá na kolena, neboť nelze pohleděti Bohu do tváře, když hřích tíží i ducha pokorných –

Benedictus, qui venit in nomine Domini. Hossanna in excelsis – zpívá chor andělů ve výši nad oltářem.

Dým z kadidelnic jako štíhlé sloupcové stoupá vzhůru a jako modlitby kajcníků ve výši v řetězu mystických rukou ovíví kříž Umučení. Bělavý oblak na chvíli zahaluje velekněze, který čelem se dotýkáje mramorové desky oltářní, pronáší prosby za smíření a vroucí modlitbou uzavírá obřad oběti.

Za všechny přítomné, za všechny, kteří Boha milují, za všechny, kteří v minulosti pro něho trpěli a jemu příkoří činili, za všechny, kteří teprve přijdou na svět, ať k jeho slávě nebo pohaně, přijímá do srdce svého obraz jeho velikosti, již s láskou a oddaností poslední síly své věnuje, neboť ví, že ani dech z jeho úst nevyjde bez vůle Nejvyššího.

Jasně světlo proniká celým jeho stařeckým tělem, hlava se skvěje září světce. Hymnus díkůvzdání doprovází velebný okamžik, kdy kardinál zaujme opět své povýšené místo pod baldachýnem.

A zase jako dříve jasný hlas mladého kněze zpěvně recituje pod stupni oltáře kapitolu z Písma, hlas děkonný, poddaný a uvolněný z pout věčného zavržení. Jednotné Deo gratias v malebné koloratuře uzavře obřad oběti a spojí se s přípravným chorálem k slavnostnímu zjevení posvátného tajemství. Věčná krása chorálních melodií, dovedně podložena příkrasami harmonickými a dynamickými, rozezpívá se v rozsáhlé kantátě, kterou vnímá člověk s otevřeným srdcem a osvobozenou duší, ocitaje se v nadzemském světě věčné radosti. Vlnění nápěvů, rozmanitost souzvuků a malebnost chorových hlasů tryská jako fontána, do jejíhož zřídla

sklání člověk hlavu, aby pokorou očistil duši, sklíčenou hříšnými touhami.

Při hymnickém finále přistupuje kardinál s asistencí ke stupním oltáře, odkládá zclacenou berlu a mitru a zbožně pokleká, pohled máje vzhůru obrácený k zlaté, umělecky tepané oponě s výjev z Písma, střežící posvátný obraz nad oltářem.

S výše kopule chrámové pojednou zazní stříbrný zvuk slavnostních fanfár.

Současně těžká opona nad oltářním obrazem se zvolna zvedá. Jako zvuk stříbrných trub z nejnižších, avšak zvučných a krásných poloh se vznáší výše a výše a chvěje se ve spleti několika melodických linií, tak zbožným zrakům velebně i pokorných kajicníků se zjevuje čím dál tím víc krásnější a velkolepější obraz zázračné Matky s božským Děťátkem, zdobený nebeskou svatozáří, proti níž jasně osvětlené prostory chrámu upadají v purpurové temnoty.

Jen jediný střed září, střed světa, tajemství, zjevení nebem duším putujících temnotami světa. Zlatá hvězda spásy nejpokornějších, obklopena slavnostní duhou Smíření, milostivě sestoupila na Jasnou horu, nejbližší vrchol nebesům, aby v obraze se zjevila těm, jichž prvním a posledním příměnem abecedy konání je Dobro a Láska.

K vrcholnímu, jásavým zvukům fanfár přidružil se mohutný sbor pěvců, který za slavnostního doprovodu varhan pěl oslavný hymnus Smíření, dav zbožných kajicníků sjednotil své hlasy v majestátní bohaté koloratuře nadšeného a vzletného Amen.

Užaslý poutník, který opřen o chrámový pilíř, dosud zrakem sledoval velebný výjev zázraku na zemi, pozbývá tíže mdloby, s horečným zrakem, upřeným na zázračný obraz, oslepen téměř jeho jasem a probuzen ze svého světského tápání, pokleká; hlavu svou schyluje; ruce zbožně spíná; zakrývá si dlaněmi oči; hlavu svou svírá, aby prudké vření krve utišil ve spáncích a rozdrtil všechny hříšné myšlenky: hluboce se kloní celým tělem; uléhá na studenou dlažbu chrámovou a čelem se dotýká chladícího kamene, šeptaje tichá slova pokory.

„Veliký jsi, Bože, vznešený jsi, Bože, a neskonala jest láska tvá k nám, hříšným, kajícím a omilostněným. Dej síly nám, abychom se zdarem kladli odpor nástrahám světa a Tebe velebíce, díky Ti vzdávali a chválili jméno tvé po věky.“

Prost tihý svědomí, vzkříšen na duši, nepocituje již malátnosti svého těla. Vstává políbiv svaté místo Jasně hory a obrácen tváří k oltáři Smíření a zázračnému obrazu Matky Boží a jejího božského Dítěte, odchází branou, již proudí světlo sluneční a vonný duch vzkříšené přírody, pod jásavou oblohu, tak blízkou oblakům nebeským a tak těžce dosažitelnou pro tělesné útrapy světa.

Volný jako tisíce ptáků, kteří vzlétají do výšin, pějíce hymnus radosti a slávy svému Stvořiteli, vzhlíží do jasných dálek vesmíru, ruce rozpíná v touze odloučení a obětuje srdce své Nejvyššímu.

Jindřich Maria Slavík

V římských galeriích

Hrst postřehů

Je tomu rok, co vrátil jsem se z jubilejní pouti z Říma, kam mne zahnała touha po milostech „jubilea redemptionis humane“ a také trochu i zvědavost. Chtěl jsem totiž zase jednou po dvaceti letech shlédnouti starý Rím i „Roma nuova“, který staví a řídí vůdce národa Mussolini.

Po návštěvě basilik a chrámů prošel jsem se po nové a pyšné „Via imperiale“, která přímo běží od Koloseu k monumentu Viktora Emanuele, zajel jsem si po cestě Flaménské za most Milviův na nové forum „del Duce“ a vystoupil na Janikul, abych spočítal, kolik věží a kopulí novému Římu přibylo.

Než potom vrátil jsem se ke své staré lásce, k římským galeriím. Novou, přestavěnou obrazárnu vatikánskou prošel jsem kvapně, ježto jsem měl o desáté hodině sloužit mši sv. ve vatikánské kryptě na hrobě sv. Petra, ale zato soukromým, šlechtickým galeriím věnoval jsem více času. Navštívil jsem obrazárnu v paláci Corsini a v kasinu rodu Borghese. Obě jsou dnes státním majetkem, ale nesou dále pečeť soukromých šlechtických sbírek, které svým sběratelským systémem a uspořádáním působí vždy intimnějším a ucelenějším dojmem než státem zakládané a udržované sbírky.

Soukromé sbírky mají svůj osobitý, individuální ráz a pro kulturního historika jsou vybranou pochoutkou a požitkem. A zvláště proto, že úzce souvisejí s historií rodu, který galerii založil. Nikde se to jasněji neprojevuje jako u galerie rodu Borghese. Ale začnu galerii rodu Corsini, jehož palác je pod Janikulem a provedu jí čtenáře, jako jsem jí prováděl svého přítele malíře Kohela, který po prvé viděl Rím.

V prvních sálech galerie vládne francouzský krajinář *Poussin*. Šťavnatě krajiny pilného umělce lákají zrak k delšímu pohledu. Poussin nazýván byl primitivistou, snad proto, že zachoval si plnost klasického klidu, zatím co jiní podléhali vlivu a rozmaru baroka. Francouzský kritik jmenuje malíře Poussina „le peintre le plus sculpteur qui fût jamais“. Jeho život byl životem arkadického pastýře. Vášnivou láskou miloval vážnou římskou přírodu. Ve dne pracoval ve své dílně blíže Trinità dei Monti, odkud široko daleko viděl do římské kampagně. Večer toulal se s učenci a básníky okolím věčného města, opájel se krásou přírody, ve stínu vily Borghese dumal o pravěku, dějinách a sudbě lidské, prováděl náčrtky starých, obrovských stromů, jakých v obrovském parku bylo dostatek a které na jeho plátnech tak majestátně rostou k nebesům. Jeho příroda je svět ryze plastický; umělec vidí jen tvary a linie, patří na obrys stromu stejným zrakem jako sochař na stínorys sochy. Co chybí mu na intimnosti, útulnosti, přebývá mu v majestátnosti mluvy linií, která sama jediná dodává jeho krajinám vážné sváteční nálady. Vytváří svět zproštěný všeho malého, chatrného. Všechna ta velká, ušlechtilá pohoří, mohutné stromy a křišťalová jezera spojují se s prostými antickými budovami v kompozice kla-

sického vzletu. I postavy jsou zladěny s přírodními živly v jediný veliký akord.

V třetím sále galerie je několik *Rubensů*. Stačí se podívatí na jeho hon na tygry a býky, abychom si učinili představu o jeho stylu.

Rubens zavedl jako největší malíř Flander do tvorby helénský sensualismus. Každá jeho postava je prodechnuta smyslností. Na jeho obrazech přímo hýří vášně, oslavuje se pouze a jenom tělo. a to daleko smyslěněji, než činili v antice a renaissanci. Jemné odstíny citové, něžná zbožnost starších mistrů je mu úplně cizí a neznámá. Má smysl pro hrubou hmotnost, pro zjevly hřmotné a masem oplývající. A proto dobře napsal Muther, že obraz posledního soudu jest Rubensovi vodopádem lidských těl.

Rubens rád čerpal z antiky jako jiní malíři renaissance a baroka, než opět podle Muthera antika Rubensova – toť veliký řeznický krám. V třetím sále je též několik podobizen Rubensových. I ty odpovídají svrchu řečeným myšlenkám. Nejraději portretoval Rubens Helenu Fourmentovu, již jako kořennou, šestnáctiletou rusovlásku vzal si ve věku 53 let za ženu a jež byla od roku 1630 geniem jeho umění. My dnes, kdy nemůžeme se honositi takovým zdravím, jakým oplývaly Flandry za doby Rubensovy, nechápeme dobře jeho tvorbu. Jsme na ustavičné fortissimo smyslů a chťičů příliš slabí a nervosní. Proto divně působí obrazy Rubensovy v rámci jiných obrazů, jež v galerii visí vedle jeho děl.

V dalších sálech jsou obrazy Pinturicchiovy, Ondřeje del Sarto, Sodomo-vy, Guercinovy, Correggiovy, Quida Reniho, Domenichina a mnohých jiných. Vedle domněle *Tizianova* obrazu Venuše a Adonise visí pěkný obraz cizoložnice od *Rocca Marconi*. Motiv cizoložnice, již přivedli do chrámu ke Kristu, často vábil umělce. Tizian sám několikrátě jej zpracoval. Vůbec v galeriích poznáváme, že motivy se stále opakují a že unikáty jsou řídké. Ač stále tytéž, přece věčně vábí a vábiti budou tvůrce mistry, již právě na společných motivech zkoušejí svou sílu. Neškodí umění stejnost motivu a předmětu, jen když, podle Taina, působí v umělcích a spisovatelích týž předmět různý dojem. Jako v hledání nových předmětů, tkví originalita i v hledání a zažívání nových dojmů. Jen když umělec vystihuje v něm jinou vlastnost, kdž každý si o něm utvoří originelní pojem. I motiv Venuše a Adonise několikrátě se opakuje v galerii Corsini.

Přímo okouzlen jsem byl *Dürerovým* zajícem, jenž, potvůrka, tak bezstarostně se pase na zeleném pažitě. Je to zajíc zajců. Kterýsi kritik napsal, že jeho kožich je tak opravdový a klamavý, že je obava, aby v hor- kých dnech nevlezli mu do něho moli a švábi.

Jednomu německému cestovateli líbila se v galerii Corsini *Holbeinova* Kateřina, žena Lutherova. Napsal o obrazu, že ústa pověstné ženy vypa- dají na obraze jako dobře vyzbrojený arsenál, a že každý pozorovatel portretu musí říci s hrůzou: „Bože, chraň mne před takovou ženou; ra- ději celibát, než tohle.“

Měkko je člověku u srdce, stojí-li před obrazem *Ferdinanda Bola*, jenž nese nápis „Pietà romana“. Snad proto, že jiný by nebyl schopen takové oběti jako dcera Mikonova či spíše Kimonova Řekyně a nikoli Římanka. Než Ital je Ital a zvláště Říman a jiný vedle něho podle jeho úsudku nic

neznamená. Kimon odsouzen byl k smrti hladem. Vězněn byl podle tradice v místech, kde stojí nyní římský chrám S. Nicola in Carcere. Zbytky vězení jsou tam dosud patrné. Podle jiných stala se prý událost ve vězení mamertinském. Illadovějího otec ve vězení zachránila jeho vlastní, milující dcera. Byla právě v šestinedělí a považujíc správně otce za dárce života, kojila jej ve vězení mlékem svého prsu. Denně vcházela do vězení, byvši dříve důkladně stráží prohlédnuta, nenese-li s sebou nějaký pokrm. Strážcové vězení se divili, proč uvězněný je stále při síle. Zbystrili pozornost a tu ke svému překvapení uztěli v tmavém vězení nejdylčičtější scénu, jaká se může lidskému oku naskytnouti. Hodná dcera kojila mlékem mateřského prsu svého otce. Ihned oznámili událost konsulům C. Quintiovi a M. Attiliovi, kteří dojeti darovali otci hodné dcery milost a na veřejné útraty zaopatřili oba pro budoucnost a dceři vystavěli na památku „templum pietatis“. Nerad jsem se loučil s obrazem veliké lásky dceřiny k uvězněnému otci a vraceje se sály galerie k východu, ještě jednou jsem se před ním zastavil.

V devátém sále převládá umění španělské. Ribera, Salvator Rosa a Murillo mají tam své obrazy. *Ribera* byl smělý, energický, realistický duch. Učil se v Itálii, a to nejvíce na Correggiovi. S počátku miloval světlo a harvitosť; později je ve své tvorbě tmavý a ponurý. *Ribera* nebál se jako jiní umělci zobrazovati stáří a chromé údy.

Jinou stránku tvorby zvolil si *Salvator Rosa* ve španělském místokrálovství neapolském. Uprchnuv z kněžského semináře toulal se v mládí po pokoutních krčmách neapolských jako hráč na loutnu a zpěvák zastaveníček. Potom toulal se s náčrtníkem a schránkou na barvy okolím města, divokým krajem Abruz, po Apulii a Kalábrii. Kreslil všechna místa, k nimž se pojily historické reminiscence. Někjaký čas byl i mezi piráty. Jako usedlý muž díval se Rosa na své mládí jako na divoký román. Z loupežníka stal se velmož a z malíře krajináře malíř obrazů historických. Rád maloval bitvy, jezdecké potyčky, historické i vojenské scény, strašidelně fantastické obrazy. Jemu zamlouvají se dobrodružné skalní stěny, obrovité drolicí se zříceniny, hrozná bouře, olovená malárieová nálada, ponurá poesie samoty. Rosa je ojedinelým zjevem romantiky v sedmnáctém století, malířem heroických krajin.

Z obrazů Salvatora Rosy vyniká spoutaný Prometheus s orlem. Ach, jak krásný a strašlivý to obraz, na který jsem často za svých studií v Římě v cele koleje, mysli a zvláště tehdy, když skován jsem byl na lůžku bolestí horeček a kolik.

A již stojím před Madonou *Murillovou*. Oblíbený tenkrát motiv: Maria kojí novorozeného Spasitele. Obraz je mistrovským dílem jednoduchého, nepředpojatého, okouzlujícího pojetí, úchvatný v barvách. V typu i výrazu matky není nic nadzemského. Maria je matkou ze španělského lidu, která ze štěstí a zdraví dítěte svého se tolik těší, že celá nálada vrcholného blaha a štěstí přelévá se do nitra pozorovatele. Rozkošná idylka, jež nikdy z paměti mé nevymizí. Jak jsem byl sladce blažen, když díval jsem se do tváře Bohorodičky i Dítka, které zvědavě a jaksí nejistě odvrací hlavičku svou od prsu sladkosti a života.

Murillo je malířem zátiší, nemajícím sobě rovného. Samet broskví, namodralé jíní hroznů, srst melounů, žlutou slupku citronu, šťavnaté vypukliny křehkého ovoce, hliněné džbánky a plетенé košíky maluje s takovou věcností a noblesou v barvě, jako nikdo druhý. V tom tónu jsou malovány jeho obrazy z mládí Ježíšova i Mariina.

Jako Rafael vymaloval ve Vatikáně filosofii renaissance, tak Murillo líčil etiku protireformace: skutky lásky k bližnímu a požehnání almužny. Jeho andělkové, světki stále pomáhají dobrým. I Maria sestupuje ke svým ctitelům a vnáší jeminou vůni do komůrek kněží i světců. A nepřichází-li sama, posílá Děfátko. Návštěvu Ježíškovu u sv. Antonína zpracoval Murillo čtyřikrát. Murillo nazýván je často malířem Neposkvrněného početí. Jeho „Concepcion“ je závěrem jeho výtvorů. Právě ve Španělských byl střed kultu Neposkvrněného početí, a proto se nedivíme, že všichni malíři sevillští oslavovali toto mysterium. Murillo oslavoval je ze všech nejčastěji. Jméno Murillovo znamená zbožnost, krásu, lásku, vytržení. Nikdy není jako jeho předchůdcové drsný a bezohledný, zasmušilý ani puritánský, nýbrž příjemný a půvabný. Murillova měkká, snivě něžná malba podobá se krásnému, letnímu večeru, kdy bouře byla se už přehnal a klidné slunce na obzoru halí zemi růžovými paprsky. Nejkrásnější dívky Sevilly hrají u Murilla úlohu Madony. Nejsou to královny jako v renaissanci, nýbrž prosté dívky andaluzské.

Do galerie v kasinu *Borghese* zahnal nás prudký římský déšť. Když jsme si kleče vykonali pobožnost na svatých schodech a prohlédli si nové misijní museum lateránské a prošli sálem, kde Mussolinim a kardinálem Gasparriim byl podepsán památný smír, navrhl jsem čtyřem svým druhým návštěvu kasina *Borghese*, jehož stručnou historii jsem jim vylíčil za jízdy nájemním autem, které zvolna ujíždělo po mokré asfaltové dlažbě římských ulic k vile *Borghese*. Kasino *Borghese* vystavěl a nádherný park ve výměře 1 km² založil kardinál Scipio *Borghese* na začátku sedmnáctého století. Za dvě století naplněna byla nádherná budova kasina antickými sovkulturami, obrazy a sbírkami nesmírné krásy a ceny.

Za časů Napoleonových těšil se z nich kníže Kamil *Borghese*, jenž ujal se jinění a sbírek *Borghese* v roce 1807 po smrti věhlasného Marka Antonia *Borghese*. Ve válkách napoleonských hostil kníže Kamil francouzského generála Murata, jenž vida nádheru a bohatství rodu a sbírek *Borghese*, uinil si, že zprostředkuje manželství mezi knížetem Kanilem a krásnou sestrou Napoleonovou Pavlínou, vdovou po generálu La Clere. Napoleon uvítal radostně plán Muratův domnívaje se, že se tak lehčeji zmocní musea *Borghese*, jehož potřeboval pro nově zřízené pařížské museum v Louvru.

Kamil nechtěl dlouho o sňatku slyšeti a jak se zdá ani lehkomyšlná Pavla nebyla mu nakloněna. Proto použil Bonaparte lsti a záluďně Kamila vernal do manželství i do prodeje musea. Dal vyhlásiti, že na Řím táhnou Angličané, kteří knížete o všechno oloupí. Kníže uvěřil klamně pověsti a ze strachu prodal museum Napoleonovi za čtrnáct milionů lir.

Po sňatku knížete Kamila s Pavlou zahrnul Napoleon svého nového švagra všemi možnými poctami. Kníže usadil se v Turině, kde s ním však Pavla předstírajíc nemoc nechtěla žiti pohromadě. Bydlila raději v Římě

ve společnosti šlechty a umělců v paláci Borghese nebo ve vile Bonapartově, která byla jejím majetkem. Marně toužil a prosil manžel, aby šla k němu. Snad z ironie poslala mu Pavla jeden svůj mramorový portret, aby objetím chladného kamene žár své touhy zchlادil.

Kamil nerad viděl, že Napoleon válčil s papežem, který byl dobrým jeho přítelem. Po pádu Napoleonově jednal Kamil s Ludvíkem o vrácení musea. Poněvadž však toho nedocílil, jal se znovu vykopávati, hledati a kupovati antiky, obrazy a umělecká díla, aby si pomohl k novému museu. Váznivě sháněl vše, co mělo nějakou musejní cenu, řídl se Aristotelovým: „Viri magni est possidere hortos, statuas et quae ad decus et splendorem suae domus conferant.“

Manželství jeho s Pavlou šťastné nebylo a zůstalo bezdětné, ježto manželé zřídka spolu žili. Teprve ke konci svého života uchýlila se Pavlína ke Kamilovi a zemřela u něho ve Florencii roku 1825.

Pavlína, jsouc si vědoma své krásy, dala se sochařem *Canovou* portretovati v mramoru jako vítězná Venuše. Portret její stojí dosud v sále blíž vchodu do kasina, v němž je jedna z nejkrásnějších sbírek skulptur a obrazů. Italové nazývají ji *La regina delle gallerie private di Roma e del mondo*. Velký mramorový portret polonahé Pavliny byl tehdy obrovskou sensací. Když se jí tázali, nebylo-li jí chladno, když po mnoho dní seděla či spíše ležela modelem, s úsměvem pravila: „Ó, my si pokoj vytopili.“

Životopisec *Canovův* Antonín z Este píše: „Když socha postavena byla v paláci Borghese, sbíhali a sjížděli se cestovatelé se všech konců světa, aby portret shlédli. A nespokojili se modlářskou svou úctou za dne. Při-cházeli k mramorové Pavle i za svitu měsíce a pochodní, hladíce svýma rukama chladné kamenné tělo. Nakonec musili kochem postaviti zábradlí a zabrániti těsnému přístupu k soše. Snad ani za živa Pavla tolik nespá-děla jako mrtvá z mramoru.“

O Pavle se vypravuje, že byla zarytou nepřítelkyní Rakouska. Když ubíral se její poražený bratr Napoleon do vyhnanství na ostrov Elbu, zastavil se u své sestry, která sídlila právě v Provinci, jsouc upoutána nemocí na lůžko. Napoleon objevil se před ní v uniformě rakouského důstojníka a vztahoval své ruce, aby sestru objal. Ta však s odporem se od něho odvrátila a pravila mu, aby svlékl rakouskou uniformu, chce-li, aby ho políbila. Když bratr tak učinil, něžně jej přijala a půldruhého dne jej hostila, těšíc jej všemožně, aby neklesal na mysl pro nepřízeň válečného štěstí.

Sbírký kasina honosí se několika krásnými mramory tesanými slavným sochařem *Berninim*. Je to jeho David, kterého stvořil ve dvanácti letech svého věku podle starověkých řeckých antik, kterých mnoho vidíme v museu rodu Borghese, sousoší Apollo a Dafné, které tesal patnáctiletý. Vybral si k němu jednu z nejkrásnějších metamorfos. Sličný Apollo upadl u nejvyššího vládce Olympu v nemilost, protože zavraždil některé z obrů *Kyklopů*, kteří Jupiterovi vyráběli žhavé blesky. Byl poslán do vyhnanství na zemi a dal se do služeb thesalského krále Ameta, jemuž pásl ovce. Na pastvě se zamiloval do krásné nymfy Dafné, jejíž jméno v řečtině znamená vavřín, vulgo bobek.

Sličná Dafné, která patřila do družiny bohyně Diany a jež slíbila, že nikdy nepůjde za muže, nepopřala sluchu šeptům a hovorům zamilovaného pastýře. Jednoho dne, kdy Apollo mluvil k ní příliš ohnivě, dala se na útěk, aby svodem nepodlehla. Na útěku, když ji Apollo doháněl, prosila bohy, aby ji zachránili a nedali ji do moci vášnivého Apollona. Bohové ji proměnili ve vavřík před očima pronásledovatele, který ohromen stannul před stromem. Aby alespoň poněkud bol svůj znišnil, utrl se stromu několik větviček a ověncil si jimi své skráně, aby jich již nikdy s čela svého neodložil. Po něm tak činili a činí monarchové, umělci a básníci slavní i velcí a někdy i ti malí a bezvýznamní, kterým zbožňovaná Musa uprchla, a na konec vítězové a generáli. i šaškové a děvčata v cirku.

Metamorfosa starořecké mytologie jest důkazem, že v lidstvu ve všech dobách žila idea panenské čistoty a nevinnosti, která se těšila přízni a pomocí vyšších duchů a která v křesťanství došla nejvyšší idealisace.

Jinou metamorfosu vytesal *Bernini* v Hermafroditu, jehož socha jest v pátém sále kasina. Hermafrodit byl synem Merkura a Venuše a vloudil se jednoho dne do zahrady nymfy Salmaky, kde se svlékl a koupal se v jezírku se zlatými rybkami. Nymfa jej spatřila a zahorela vášnivou láskou ke krásnému jinochu a zapřisahala jej, aby od ní již neodcházel. Když však prosby její byly marné, objala pevně svými pažemi z vody vystoupivšího mládence a prosila Jupitera, aby z nich udělal jedno tělo. Jupiter prosbě vyhověl. — Snad i v této metamorfose je nějaký náznak křesťanského jednotného a nerozlučitelného manželství, o němž napsal apoštol národů: „a budou dva v těle jednom“.

Ale již stojíme před věhlasným obrazem *Correggiovým* Danaou, který kdysi stáje celou Evropou. Jan Giusti vykládá o něm, že byl i v Čechách. Kamil Borghese koupil jej v Paříži v roce 1823 pro svou galerii za 285 liber šterlingů.

Kníže Kamil sehnal svému rodu i několik Tiziánů a Rafaelů, z nichž přední místo zaujímá záhadný obraz *Tizianův*, jenž jest dnes nazýván „Láska svatá a světská“. Kritikové a znalci dosud nepřišli na to, jakou ideu zobrazil štetcem benátský umělec a jaký je smysl obrazu. Všichni však jednomyslně soudí, že jedná se o alegorii, kterou nevymyslel Tizian, nýbrž objednatel obrazu, jenž zůstal právě tak neznám, jako jeho myšlenka. Obraz pochází z mladších let Tizianových; nedaleko visící obraz „Vyzbrojení Amorovo“ maloval ve věku již pokročilem, veden jsa vůdčí myšlenkou, že láska je slepá. Proto Venuše svému lukostřelci zavazuje oči, aby nazdařbůh zraňoval lidská srdce citem, který jedni nazývají láskou a jiní poštilostí.

Na *Rafaelově* obraze „Pohřeb Kristův“ vidíme, že i Santi se učil a nepohrdl napodobiti veliké mistry, kteří žili před ním nebo s ním současně. Tělo mrtvého Krista jako by bylo vzato s klínu Michelangelově Dolorose, jež svého Syna oplakává v kapli „della Pietà“ ve velechrámě svatopetrském.

Čtrnácté zastavení křížové cesty se častěji v galerii opakuje. Po *Rafaelově* je nejkrásnější *Van Dyckovo*, na němž znázorněn jest mrtvý Kristus tak naturalisticky, že maně cítíme z těla chlad a hrůzu smrti. S překvapující krásou je na obraze též podána hlava *Maří Magdaleny*.

Pro nás Čechy je galerie rodu Borghese zajímavá i tím, že v ní visí obraz našeho národního svätce a mučedníka *sv. Jana Nepomuckého*. Znalci přičítají jej *Karlu Marattovi*, členu římské malířské školy. V pozadí obrazu vidíme část mostu Karlova přes Vltavu. Svätce klečí před Bohorodičkou, která něžně odporoučí svému Synovi mučedníka, jemuž anděl podává palmu vítězství a nápis „*imposuit silentium ori suo*“.

Když vyšli jsme nasyceni dojmy a postřehy z kasina, měl jsem v úmyslu navštívit ještě privátní galerii rodu Doria, kde visí Tizianův „Trojí lidský věk“. Ale čas pokročil a proto musili jsme se spokojit návštěvou hrobu krále malířů Rafaela Santiho v Pantheonu a zběžným pohledem do perspektivní klenby v chrámě svätého Ignáce, kterou maloval mistr jesuita Pozzi, ukončiti pout Římem vřelým Otčenášem u hrobu svätého Aloise Gonzagy, mého křestního patrona.

Alois Stan. Novák

Píseň římských dětí

Andělé stále ještě světem
kolem nás procházejí tajně.
Hlučnější jsou dni bezstarostné
a hlubší jsou pak noci asi,
že přeslechneme je vždy ve dne
a že pak zaspíme je v noci.

Však andělé přec ještě světem
kolem nás procházejí stále.
Jak jinak by se ruce večer
nám mohly samy sebou spínat,
kdyby je neseřpiali oni?
Jak jinak by nám oči dětské
tak nevinně se mohly lesknout,
kdyby v nich oni svoje jasné
plameny vždycky nerozžehli?

Přel. Otto F. Babler   Silvin Sardenko

Ryl Tadeáš Gajdoš

Monte Alverna

*Mezi modrými pěnami plujících oblak
Tvé zakrvavělé jízvy
jak hvězdy planou
nad Horou alvernskou.*

*Ptáčkové slétají s hnízd, aby Ti pěli,
bratříčci beránci*

*po stráních hledají Tě
smutní a osiřelí.*

*Sestřička rosa v růžových květech
broskvoní Tebe očekává.
Potři jí chorá, zapálená víčka,
až tudy půjdeš.*

*Buky a jívky a oranžovníky
zpívají věčně slavnostní chorály
šumících větví
Tobě ku poctě, Františku.*

*Pochodni lásky, beránku mezi piráty,
Františku z Assisi,
studnice živá na poušti Evropy,
buď chválen!*

*Praporečnicku Ježíše Krista,
Tvá vlajka s Jeho stigmaty
podnes v nás vane jak holubice čistá;
buď chválen!*

*Kéž kdys Tvůj mnišský, prostý šat
rájem jak purpur uzřím vlát:
buď chválen!*

*Já, prosebník, zde klečím
s žebráčkou mošnou a čekanem
na stráni alvernské a Tobě žaluji.*

*Tobě ku poctě své hymny
zpívám teskné,
až sestoupíš ke mně
jak dravý plamen,
jenž mne sežehne:
Amen. Amen. Amen.*

Adolf Gajdoš

Glosa o Alainovi

Jméno Alainovo jest obecně známo ve Francii a s rozšířenou znalostí francouzského písemnictví mluví se o něm také v ostatním kulturním světě. Obyčejně je spojeno s představou krátké besedy časopisecké či revuální, bystře sledující a glosující kulturní události nejružnějšího oboru. Po drobných částech pozorován má Alain na sobě rys dělníka, zapraženého v časovou káru periodického tisku, pracujícího vždy v určitých a předem přísne stanovených intervalech své menší nebo i delší poznámky. Jen ve spojitosti a v knižním vydání těchto sloupků, nazývaných autorem „propos“, jest však patrné, jak přes zevní roztržitost a různorodost, diktovanou rozmarnou hrou a náhodou událostí, které je vyvolaly k životu, jsou tyto sloupky vlastně krásným, bohatým, všestranně informovaným dílem kulturního kronikáře.¹

Z těchto řádků vyzáruje Alain do francouzské inteligence nejpodstatnější rysy svého neúporného, věčně rozběhnutého a cosi kutícího ducha, věčně nepokojného a neznaveného, své pozornosti s bezvadně a mistrovsky nastraženými sítěmi, z nichž sotva kdy mu uniká významnější úlovek. Od pouhého lovce sensací a zapisáhlého koristníka dojmů a náhod světa literárního, filosofického a uměleckého liší se Alain vrozeným a silně vycvičeným kritickým čichem. Již z dálky odhadne správně, zda zjev, který zaznamenal, je významným či podřadným činitelem, odkud vyšel a kam tihne, jaká je jeho zevní i vnitřní spojitost s hotovým již průběhem kulturního vývoje té doby, zda má oprávnění na život, pozornost a paměť lidských myslí, v čem a do jaké míry bude moci spolupracovati na obohacení lidských vědomostí na cestě za *pravdou a krásou*. Ve dvou těchto kolejkách a směrech pohybují se jeho poznámky, inspirované kulturní přítomností. Noeticky je Alain přísným, kriticky do podrobná rozvíjejícím zkoumatelem, nespokojujícím se za žádných okolností informací z druhé či třetí ruky nebo vlastním povrchním ohledáním věci či teorie. Jde k prameni, vnitřnímu skrytému zdroji každého zjevu, který studuje a posuzuje, zkoumá průběh a podmínky jeho růstu od prvopočátku až ke konečnému, naší pozorností zaznamenanému tvaru. Chová se jako znalec drahých kovů nebo vzácných kamenů. Zbaví je povrchního přínosu, znečišťujícího a

¹ *Alain*, vlast. jménem Emile Chartier, francouzský žurnalista, filosof, kritik, estetik, vývojově úzce spjatý se skupinou NRF. — Soupis dosavadních prací: první skupinu tvoří jeho sloupky, jež shrnul v tyto svazky: *Cent-Un Propos d'Alain* (1908, 1909, 1911, 1914), *Les Propos d'Alain* (1920: dva svazky, 355 sloupků), *Propos sur l'Esthétique* (1923), *Propos sur le Christianisme* (1924), *Eléments d'une Doctrine Radicale* (1925), *Le Citoyen contre les Pouvoirs* (1926), *Sentiments, Passions et Signes* (1926), *Esquisses de l'Homme* (1927), *Propos sur le Bonheur* (1928), *Cent-Un Propos d'Alain* (1929), *Propos sur l'Éducation* (1932). Druhou skupinu tvoří samostatné studie a rozsáhlejší práce: *Quatre-Vingt-Un Chapitres sur l'Esprit et les Passions* (1917), *Les Marchands de Sommeil* (1919), *Système des Beaux-Arts* (1920), *Mars ou la Guerre Jugée* (1921), *Lettres au Docteur Henri Mondor sur le sujet du coeur et de l'esprit* (1924), *Souvenirs concernant Jules Lagneau* (1925), *Les Idées et les âges* (1927), *La Visite au musicien* (1927), *Les Sentiments familiaux* (1927), *Commentaire de Charmes de Paul Valéry* (1929), *Entretiens au Bord de la Mer* (1930), *Vingt leçons sur les Beaux-Arts* (1931), *Idées* (1932).

zakrývajícího jiskřící podstatu, váží, měří, analyzuje, srovnává v bohaté zásobeném skladu své paměti, staví příbuzné případy k sobě a všechny tyto výzkumné a studijní pochody zaznamená si heslovitě ve stručných, výkřikům, nárazům jistoty podobných zápisech, které jsou vždy ještě na míle duševního pochodu vzdáleny konečného a Alainem právoplatně přijímaného názoru. Základní *skepse* je mu v tom nejvěrnější družkou. Netrpí jejím pochybovačným trnem, strhujícím jej často bolestně od výroku již již dotvořeného zpět k novému zkoumání. Kartesiánské mudrosloví plní právě Alaina novým zápalem, vdechuje mu další odhodlání a podmiňuje značnou měrou i skutečné duševní rozkošnictví, intelektuální, zdánlivě chladné, ovšem nehmotné, leč sytící radostí a uspokojením jen silné, samostatné osobnosti. Alainův poměr k Descartesovi¹ je vztahem vděčného syna k duchovnímu otci, kterého se snaží přiblížití dnešnímu přemýšlení, otci, u něhož chce nalézt krásy duševního jasu a jistoty přes agnostické odmítání důvěřivosti,² přes přísné kritické stanovisko k lidským klamům a vášním, zamykajícím nám příchod k čisté pravdě, k absolutnímu, ničím neochvějnému poznání. Alain narazil na této pouti ke kartesiánské obezřelosti na jiného, sobě spřízněného a podobného filosofa Augusta Comtea, otce filosofického pozitivismu, a stejně nemohl pomínouti mlčením ani Hegla pro jehož Fenomenologii se zvláště učil německy, aby si ji mohl pročísti a prostudovati v originálním znění. Ale tím bychom nebyli hotovi s výčtem filosofických sloupů, o něž se opřel v letech školení a studia. Platon a Aristoteles, dva tak jedineční představitelé antického světa a antického myšlení,³ ovlivnili velmi podstatně jeho já vědce a estetika a v jejich programu konstruoval Alain i některé své názory literární a umělecké, t. j. podřídil je filosofickému systému a syntetickému úsilí jak noetickému, tak estetickému.

Pro práci Alainovu je zvláště charakteristické, jak vyřadil ze svých pozorování *revolučnost změn* a náhlost přechodů na úpatí dvou odporujících si směrů. Přechází přes překážky ať již přirozeně postavivší se mezi divergentní proudy, vyšle z jediného zdroje, či uměle nakupené od dělníků té či oné skupiny. Alainův zájem se soustředí na stopy a drobné, sotva znatelné spojovací nitky; se zvláštním štěstím lovců takřka sensačních rysů vinyšlí se do myšlenkových podstat osob bližších našemu světu nebo i časově i názorově odlehklých, aby právě na nich vyzkoušel obezřelost svého zkoumání, jistotu svých odhadů a předběžně postavených kombinací. S umíněností jen sobě vlastní, která by jej při jiných nedostatcích vyřadila v odpuzující galerii pedantů, či protivně se vtrajících diletantů, dovede rozprostrítí pestrou mosaiku názorů a důvodů, aniž je kdy vyhláší za sumu svých názorů, za definitivní, naprosto zaručený soud. Byly

¹ Studie o Descartesovi je zahrnuta do knihy *Idées* (Paris, 1932). — ² „Snažil jsem se nalézt v Descartesově učení pohyb života, shodu mezi nižším a vyšším, Descartesovo blaho, nebo, abych to řekl jinak, čistou posuť Descartesovu a myslím, že se mi to podařilo tak, kolik jsem si troufal. Chtěl jsem složit jediný přechod, který by šel od Descartesa modlicího se a odřikávajícího svůj růženec až k Descartesovi metafysikovi. Všecky myšlenky musí být ve shodě s tímto přechodem, nebo nejsou ničím. Myslím, že je třeba takto po každé, kdy je to možno, vzkřísiti mrtvé zbožným napodobením.“ (F. Lefèvre, *Une heure avec . . .*, 5e série, p. 211). — ³ Studie o nich je též v knize *Idées*.

doby, kdy Alainovy odvážné, zesměšňující nápady a šlehy byly přijímány s upřílišenou důvěřivostí, kdy se na jejich lesklém a lákavícím povrchu stavěly leckdy, třeba hned v sousedství, stavby velmi odvážné, ne nepodobné větrným zámčkům. A zase naopak berná mince nekritických a nedosti bystrozrakých čtenářů podnítila Alainovy kritiky a odpůrce k ostrým výpadům. Alain přijímal je s úsměvem: ne nadarmo tvrdil a tvrdí posud, že ani sám nemůže obehnat své vývody konečnou mezí, určující přesně jejich rozsah a dosah. Nejen „propos“, ale vůbec valná většina lidských soudů je pouze námětem, příspěvkem, pokusem o některá řešení otázek zajímavých v obecné významnosti příslušníky lidského rodu. Den po dni postupuje myšlení a jeho empirická cvičení nám dávají brzy za pravdu, brzy jsou nám výstrahou pro skládání vzdálenějších a složitějších konklusí. Právě proto tváří v tvář této konečné či správněji řečeno proměňující se stabilnosti lidských zpráv a poznání nemohl ani Alain nasaditi si masku zákonodárce, diktátora či konečného reformátora, protože by to byla nedůstojná hra licoměrného a falešného proroka.

Jak vznikají alainovská „propos“, lze naznačiti jen v hrubých rysech. Jejich impulsem je, jak jsme již konstatovali, všestranný a všeobecný kulturní zájem. Proti této aktuálnosti stojí Alainova vzdělanost, která zkoumá a měří, znovu dává probíhati tvůrčímu procesu a shledává vzory či měřicí normy k posouzení této kulturní aktivity přítomné chvíle. Alain neměří přes svoje komparativní sklony různorodé věci týmiž měrami, protože by tak nebyl práv podstatě věcí. Zná dokonale klasiky uměleckého i filosofického vývoje lidského druhu, ale nepoužívá jich s konečnou platností nebo s apriorním předpojetím ke kterékoliv jiné věci kulturního dneška. Přistupuje zblízka k věci samotné a její místní, přímou analýsu konstatuje jak kladné, tak záporné její rysy. Ale co nejvíce přináší kouzla Alainovým besedám, to jest obdivuhodná jeho všestrannost. Alain napsal duchaplné, ale ovšem ne duchaplnické stati o umění výtvarném¹ se zřejmým úsilím k syntetisaci a koncentraci v úsilí o výměru podstaty a úlohy skutečného, plnotvarého a věčného umění. Zaposlouchal se s láskou snad ještě větší a výmluvnější do hudby,² této utěšitelky a okouzlující milosrdné sestry, vdechující útěchu ztrápeným lidským srdcím a podávající jim chuti i oprávnění k dalšímu zápolení a snad i vítězství. Filosofický doprovod Beethovenových sonát pro housle a klavír psal skutečný milenec Mus, poddávající se melodickým úderům hudebního krásna, zapřádající se toužebně a nenasytně ve vlnité proudy rozkočání a rozkošnictví nejen smyslového, ale také intelektuálního. Myšlenky o výchově, o křesťanství, o podstatě a systému krásných umění jsou jiné stránky tohoto Alainova kulturního a estetického universalismu. Myšlenky o válce a heroismu,³ ukazují přesvědčivě, že člověk není jenom strojem, bezduchými vykonavatelem rozkazů, vraždícím otrokem. Stejně nelze souditi stále jen negativně o celém životě politickém,⁴ protože i v něm při největším výbuchu stranických a sobeckých zájmů dovedl Alain nalézt něco lepšího,

¹ *Système des Beaux-Arts* (1920). – ² *Entretiens au Bord de la Mer* (Recherche de l'entendement), (1930). – ³ *Mars ou la Guerre jugée* (1921). – ⁴ *Éléments d'une Doctrine radicale* (1925)

co si zaslouží vzpomínky i návratu. Tyto dvě knihy psal prý v odporu, zlosti a proto prý patří k nejlepším, co kdy napsal.¹ Nechci souditi o těchto dvou knihách tímž způsobem, protože nemám nejmenšího zájmu na tom, abych se jako čtenář staral o to, kdy Alain píše v spravedlivém rozhořčení nebo kdy se zkolébává antickým klidem. Autor vždy musí nalézt svůj pravý umělecký vztah, svá práva i povinnosti, aby dílo bylo úměrné vůči všem vyšším požadavkům a zřetelům a tak se přiblížilo maximu úspěšnosti *umělecké i mravní*.

Je na bile dni, že tento Alainův všeobecný aktivismus nedochází všude stejného přijetí a schválení. Vynikající, nad průměr vystupující osobnosti se nikdy neubrání kritice příliš osobní, předpojaté, stranické a v základě nespravedlivé, protože zdroje této kritiky vycházejí z nepoměru vládnoucího mezi tímto jedincem a ostatními průměrnými lidmi. Alain přijímá tyto ne právě něžné projevy nesouhlasu s úsměvem, žertem, ale i dravým vtipem a satirou. Je to nebezpečný bojovník, který vtáhne do léčky nastrožené s největší neviností, který klidně utopí v žíravém louhu svého sarkasmu příliš odvážného a nekritického soupeře. Zvláště má spadeno na t. zv. sorbonisty, autoritativní zastánce akademismu, jenž ani ve Francii není při svém, v podstatě úctyhodném tradicionalismu, prost kazů pederantie a školometství. Ale v tomto rysu podobá se Alain jen svému staršímu druhu, tvůrci klasického francouzského *essaye* filosofického Michalu Montaignovi, který z osamocení svého zboží, kam se uchýlil především, aby dal výraz svému osobnímu mohutnému protestu proti panujícímu řádu společenskému a myšlenkovému a pak ovšem též proto, že v něm hárala a dmula se touha vyrovnati se slovem a písmem s tím, co nacházel škodlivého v soudobém lidském učení a konání. Alainův poměr k Montaignovi je přímo klasickým shrnutím a praktickým příkladem jeho zálučnosti, jde-li o filosofickou pútku.² Zde třeba obezrele sledovat slovo za slovem, třeba srůcnost a lehkost této Alainovy poznámky by sváděla k výtece a snad i nekritickému tažení. Alain je vlastně Montaignovi velmi práv. Montaigne vskutku jen přičiňuje poznámky ke své četbě, k větám, soudům a míněním klasiků, s nimiž namnoze souhlasí jen proto, aby se mohl vypořádati se ztrnulostí pozdního asketismu, vyznívajících středověkého bakalářství na úsvitě nové doby, umožněné a upravené jen vzkríšením téže antické vzdělanosti a antického myšlení, z něhož Montaigne vyšel ke svým *essayim*. Alain dělá, pokud se týče 20. stol., v podstatě to-

¹ „Pod vládou zlosti psal Alain nejlépe. Neboť zlost dala zapomenouti pedagogovi, že má před sebou dítě a dala mu s ním zacházeti jako s mužem, kdežto klidný vychovatel si počíná s mužem jako s dítětem. Ze zlosti vycházejí Mars neboli Soud o válce a Prvky radikálního učení“ . . . (Denis Saurat, *Nouvelle Revue Française*, 1-11-1932, p. 765).

² Všimněme si v překladu XLIX. kapitoly Alainových Poznámek o literatuře *passu* o Montaignovi. Prý je nedbalec, který jen opisuje básníky a komentuje je, až do jisté doby, kdy jej nesház chytí za hrdlo. — Zde Alain vlastně obhajuje sama sebe, neboť ani jeho metoda kulturního kronikáře a kritika není v zevním projevu příliš odlišná. Zálučnost je však v poslední větě, když Montaignovi přiznává onu křeč, která jej prý chytí za hrdlo, t. j. okamžik, kdy nahromaděná energie kritického nesouhlasu přechází expanzí k výbuchu, tedy k vážnému projevu, bořícímu všechno to, co Montaignovu názoru stojí v cestě. Přečtete si to místo znova a sami si přiznáte, jak těžko se dá rozhodnouti, kdy Alain mluví naprosto vážně a kdy chytá lstivé přeapadení svou kritickou šermířskou parádou.

téz. Jeho interlineární poznámky se derou vpřed, zabírají i rozsáhlé okraje a tato jejich proměna v marginalie je již v podstatě prvním význačným krokem k soustavnějšímu a rozsáhlejšímu spisování. Jinými slovy, jsme tu svědky, jak postupně opouští Alain svá „propos“, aby z nich tvořil samostatnější a větší práce s náměty právě tak různými, jako byla „propos“. Leč Alain chce každý svůj postup mít demonstrován názorně do všech podrobností. Běžnému pozorovateli se bude jeho výklad zdát povídáním či místy jen jakousi logickou úlohou, kterou komponuje jako příklad variačního rozmaru nad stranami a uhlopříčkami soudového čtyřúhelníku. Především je tu mučivá úzkost před logickým skokem, jenž z nejzákladnější chybou tvůrce soudu, a snad proto Alain probírá i ty členy, jež jsou nám zcela jasné a pochopitelné, aby právě zde neklopýtl.¹ Zdlouhavost a těžkopádnost, kterou mu tak rádi vytýkají, je prozíravostí a nikoliv projevem váhavé, nejisté vůle a mysli. Shodujeť se s požavkem jasnosti a určitosti projevu, takřka základním, nikoli jen charakteristickým to znakem, který si francouzská tradice vymyslela a vytyčila již v dřívějších dobách svého tvořivého úsilí, zároveň stilistická ukázněnost a účinnost. A oběma těmito požadavky vyhovuje právě Alainův styl, tak pozoruhodný a tak osobitý, že byste jej poznali mezi mnohými jinými příklady v slohové antologii.

Alainův *stoh* je v jeho pracích rysem nejméně hodným prezírání a opomíjení. Nechci tím ovšem tvrdit, že by nebylo možno psát filosofické *essaye* koncisejší a soustředěnější formou. Jeho zvláštním, vskutku alainovským tahem jsou krátké a hutné věty, neslovesné, shrnující nebo potvrzující to, co v předchozích řádcích právě bylo pracně vybudováno. Jakési myšlenkové i kty, postřehnutelné teprve při jennějším probádání několika větných celků, narážející tu na pozornost zrakovou, ale také na neslyšnou zvukovou stránku. Nejde tu o hudební princip, který, spojený se silou artikulačního proudu a vlnivým vyrovnávacím principem francouzského veršového celku, tvoří proměnou funkce z obvyčejného sdělovacího projevu nový útvar. U Alaina se tento důraz akustický a rytmický shoduje záměrně s důrazem myšlenkovým, logickým a nezastavuje se před přestavbou větného shluku častou inverzí slovosledu, jehož úkolem je též odlišností větné stavby upozorňovati čtenáře na významnější soudy. Na začátku těchto doplňovacích a konstatujících krátkých vět stává velmi často spojka „et“. Rytmická synkopa, kterou takto uvozuje Alain větu, má snad upozorňovati na její významovou funkci jako náběh k úderu bubnu nebo ještě spíše k pohybu ruky, očí, sražení či vyrovnání čelních vrásek, gestaci, která akcesoricky doplňuje a doličuje práci mluvidel. Alain právě v těchto větách jeví se nejvíce skutečným učitelem. sklánějícím se ex cathedra k neviditelným tisícovým posluchačům, ale učitelem živým a upoutávajícím, nikoliv jen profesorskou mrtvolou monotonní ražby, dřepící na svém učitelském stolci. Alain sleduje ve svých projevech pozorně a se zájmem these vynikajícího pracovníka a objevitele P. Marcela Jousseho, jehož poznámky o orálním stylu našly si právem cestu také k nám,² i když se v některé podrobnosti rozcházejí. Nicméně Alain prohlašuje o Jousseově

¹ D. Saurat, op. cit., 764. — ² Srovn. orientační studii F. Lefèvre: *Nová psychologie jazyka, v starofrášských Arších*, 1928.

teorii a práci, že „je to něco velmi významného, co hodně pozmění náš způsob čtení“.¹ Tento nesoulad vychází z rozdílu mezi poesíí a prózou a ze zvláštního názoru, kterým Alain podřizuje poesii do značné míry otázkami a požadavkům filosofickým. Nemůže se ani při výkladu básnickém odloučiti od těla a ryze somatických pochodů a proměn a právě proto si mnoho slibuje od moderního a budoucího fyziologického průzkumu lidského života. Positivní duch se vzpírá ustálenému staršímu názoru o naprosté samostatnosti drah těla a duše. Stůjž zde významné místo, které zaznamenal Lefèvre ve svém rozhovoru s Alainem: „Čekám již od několika let, že nás fyziologie zpravi o pochodech, výkyvech a vyrovnáváních, která pozorujeme ve všech svých projevech. Pátral jsem tudy a myslím si na př., jedná-li se o pravidelné verše, že bych potřeboval jen něco málo času a pozornosti, abych se zmocnil tajemství metra a dokonce i rýmu podle tří zákonů, jež tuším: první jest *stržení* (*l'entraînement*), podle něhož znovu začínáme týž pohyb; druhé jest *unešení* (*l'emportement*), jímž zkrášňujeme týž pohyb, když jsme jej zopakovali; konečně třetí jest *vyrovnání* (*compensation*), podle něhož svaly, které pracovaly, odpočívají a ostatní naopak se zaměstnávají. Ale to jsou jen pohledy; můj vkus a mé povolání mne nesou k tomu, abych společně pohnul málo či mnoho těmi všemi otázkami, aniž se starám o to, zda již bylo objeveno to, co vynalézám.“² Ale také okruh básnickovy činnosti a jeho zájmu se v pojetí Alainově zkoncentroval na člověka a jeho prostředí, při čemž většího pole působnosti se dostává také hmotnému lidství. V něm zkršřuje Alain hned několik průmětů najednou a jako člověk proniká svět rozpínající svou oblast kolem něho, tak také svět naopak prolíná každou lidskou myšlenkou a každým úkonem lidského těla. Básník není pak jen pouhý artistní hledač sensací a rozkošník myšlenky, nýbrž filosof, jenž ve svém díle opakuje, pozorně sleduje, před zraky čtenáře předvádí jako největší divadlo světa růst a vznik a cíl lidského myšlení. Básník je „myslitel a myslitel si nevybírá; je pouze jediný předmět myšlenky: svět, člověk a jejich vztahy. Co je vlastního básníkovi, to jest způsob, s jakým přistupuje k problému, způsob lidský, věčný, zaklínací formule“.³ Jest proto jasno a přirozeno, že Alain přistupuje svrchovaně kladně k jediné větvi základní rozsochy moderní francouzské poesie, jež ve třibení duchů a směrů v letech 70. – 80. šla jednak cestou ryze smyslovou, jednak se probíjela chaosem intelektuálního neurčita.⁴ Je to přirozeně větve mallarméovská, která vyhovuje tomuto úhrnnému požadavku Alainově; pojí ho s ní týž prostor mentální, ale také básnické nadšení. Paul Valéry, jenž tuto tradici vyvrcholil mohutným akordem svých Kouzel, Mladé Parky a Hřbitovem u moře, je oním miláčkem Alainovým. Věnoval mu nejen pozornost a obdiv, ale hned celý filosofický komentář, patřící k nejzajímavějším projevům světové literatury.⁵ Alainovi imponuje u Valéryho především ta okolnost, že svou poesii zkoncentroval a

¹ Lefèvre, Une heure avec . . . , p. 204. – ² *ibid.*, 204 – 205. – ³ *ibid.*, 206. – ³ Krásné jejich rozlišení podává Marcel Raymond: De Baudelaire au surréalisme (1933). – ⁴ Ukázky tohoto komentáře vycházely časopisecky v Nouvelle Revue Française. Knižně jsou shrnuty v publikaci: Commentaire de Charmes de Paul Valéry (1929). K poměru Alainově k Valérymu se snad vrátíme někdy jindy.

zdestiloval tak, aby z ní plynulo estetické i filosofické opojení nad myšlenkovým pochodem, shrnujícím v jedinečnou zkratku veškeru rozsáhlou rozmanitost duševního života lidského.¹

Alain při obsáhlosti filosofického a kulturního zájmu nepřestává býti typem republikánského myslitele, trvajícím na principu osobní svobody myšlení a přesvědčení, mužem, který by rád podřídil stát a svět vůbec vůli a rozhodování nejlepších spoluobčanů, bojovníků a dělníků lidského ducha, skutečné a účinné vzájemné úcty jednoho člověka k druhému, z níž jen zintenzivněním a praktickým prožitím rodí se i kolektivní láska, soucit a přátelství, ideál moderního člověka, původní, sytý a nezkrácený humanismus. Třebas pohrdá historickým sledováním a rámováním svých vývodů, jak mu vytýká jeden z jeho nejlepších a obdivujících vykladačů, Sergio Solmi,² je dnes Alain jedním z trojice vynikajících současníků francouzského písemnictví a francouzské národní kultury. Vedle básníků Pavla Valéryho a André Gidea jsou Alainovy sloupky na pravém místě a ambit z nich sklenutý je dnes a bude jednou po mnoha letech výmluvným svědectvím toho, jak Francie žije, tvoří a myslí. „Alain bude vyjadřovati svou dobu lépe než sám Montaigne, neboť Alain pronikl svými vášněmi mnohem hlouběji do lidské podstaty své doby.“³ Vladimír Stupka

¹ Alain je autorem přirovnání: Valéry – současný Lucretius. – ² Sergio Solmi: *Il pensiero di Alain* (Milano, 1930). – ³ D. Saurat, op. cit., p. 760.

Bohatství a chudoba

Kdyby všichni lidé mi říkali Tvoje slovo
a kdyby z mého srdce byl měsíc,
stal bych se nejbohatším člověkem světa.

Ale jak bych unesl svůj měsíc,
kdybich, zastavuje se u všech dveří,
měl vždy přijímati peníz
místo slova soucitného?

Kdyby všichni lidé mi dávali peníze,
stal bych se nejchudším člověkem světa.

Přel. O. F. Babler

Pietro Mignosi

Poznámky o literatuře

XIII.

Věrnost jest zákonem básníkovým. Je to také zákon všech citů. Lidé, kteří v spěchu sbírají smetanu tohoto vesmíru, pocítují dobře soulad, který jest mezi nimi a věcmi; bez něho by nežili ani minuty; ale nevědí o něm ničeho; stále jsou těsně u něho a již již si jej uvědomují. Bylo by třeba vraceti se, sbírat, věděti, že cítíme. Změna jest naším nepřitelem a vydatně nás klame. V krásné věci a snad v každé věci je veliký příslib; ale trpělivost není společná. Hltáme, místo co bychom chutnali; toto hltounství představuje naše cesty. Malířské dílo nás zpravuje lépe než věc sama; zastavuje nás a vrací zpět. Konečně nás poučí, že je lepší vidět jeden obraz stokrát, než viděti sto obrazů jedenkrát; je však třeba pomáhati dílu, zúčasniti se, zaručiti.

Stejně je tomu s hudbou i divadlem. Každé umění má své lsti a přivádí nás k sobě. Příroda jest mnohem mocnější, protože je mezi ní a námi vztah výživy; nezná lsti; nenutí nás mysliti. Naopak, při každém našem pohybu ukazuje nám hned jiné obrazy; a my běžíme, odkládajíc souhrn i přehled. Odtud přicházejí mnozí k nudě, jež naopak slibuje, že nevytrvá, jež běží za zázračným okamžikem a konečně přísahá, že tento okamžik neexistuje.

Odtud básník zachraňuje sebe a zachraňuje nás tím, že z neobyčejnější věci tvoří trvalou a téměř nevyčerpatelnou krásu; v důsledku toho tuším, proč je často v básníkovi něco nudy; čím jest nuda přísnější, tím je větší básník. Lék jest veliké a velmi dávné tajemství; je obecný, protože pravidla poesie jsou na dosah každého; jest tajný, protože třeba uměti užívati pravidel a nejprve na ně přísahati. Toto náboženství je jako všechna ostatní; nedává nám své pravé příčiny; odtud vychází dosti obecné pohrdání: rytmus ustupuje smyslu a rým se poddává rozumu; vše jest dobře popsáno; myšlenky následují za sebou a pojí se podivuhodně v řetězce; a to není nic. Naopak úzkost před pravidlem a slib před rýmem ihned odměňují. To je zdrojem tvůrčí trpělivosti.

Všechny krásné verše jsou pravidelné. Ne že by smysl uhýbal pravidlu; leč ani jednou pravidlo neustoupilo a právě touto tvrdošijností se projevil smysl. Je třeba dvou pravd, věčné a lidské, aby se z nich nějak utvořila jedna a je nutno, aby tyto dvě pravdy tvořily jen jedinou. Pravidlo je lidská pravda. Zapomenouti pravidlo znamená zapomenouti sama sebe a všechno. Nadarmo tešete podle věci; věc vás nepotřebuje; nedá se obnoviti, zatím co člověk potřebuje naléhavě sama sebe. Dává si proto slibem ten vyměřený čas, tuto skutečnou budoucnost, ještě prázdnou a již rozdělenou jako jakýsi kalendář své myšlenky. Ale to jest ještě odtažitě; tančí to a nezpívá. Jak rozezvučeti to, co ještě není? Rým je v této hře nejkrásnější a nejmocnější. Ozvěna, zvučnost předem; předem tvar podivení, šat nové myšlenky, tak nové, že ještě není nic jiného, než tento údiv. Tato ozdoba se neopotřebuje. Každý člověk jí porozumí pomocí

účinků; snad žádný člověk nebude chtít uvěřit, že potřebujeme předem této ozvěny, hry těla, abychom věděli, co si myslíme. Takové lsti bylo třeba, abychom získali od posluchače dvojité pozornosti, to jest pozoru. Podobá se pravdě, že byla první myšlenkou, všeobecnou metodou a výrazovým znamením. Zde začíná říše pravého básníka. Leč myslím též, že si nikdy nesmí dovolit opustit rým ze zoufalství, že k němu nenajde ozvěnu, necht' je zákon sebe přísnější a pokušení sebe svůdnější. Tyto nevěrnosti se cítí. Nic na světě necítíme tak přesně a jemně jako odvahu a její opak: a snad ve všech odstínech citu cítíme vždy totéž.

XLIX.

Pracnost úvahy ochuzuje myšlenky. Často jsem pozoroval tento účinek a někdy myslím, že jej chápu. Neboť tušíme předem, že mysl se unaví právě tak jako oči, nebo paže a nohy. Neboť chcete-li přeskočiti příkop poněkud dále, než jste zvyklí, je to první dobrý pokus. Pro úspěšný zápas také; třeba zvítěziti při prvním náporu. Zde po každé unavujeme protivníka zároveň jako sebe; alespoň se tak domníváme. Ale on, rozumí-li věci, nechá se ovládati jako netečný balík a pojednou se probudí a vydá své síly co možno nejvhodněji. Posuzují dosti lidí, kteří jsou schopni takových nečekaných a drtících rozhodnutí, podle rysu odpočívání a netečnosti. Mnozí mohli pozorovati, že v souvislých řečích je vždycky nejlepší improvisace, jako by příprava utupovala různost a vtip. Třeba se jen odvážit a dovésti na nic nemyslit.

Montaigne jest nedbalý. Báví se opisováním básníků a líným komentováním až do té doby, kdy jej nesnáž chytí za hrdlo. Tehdy oživne a jest i krutý; udivuje, překonává. Čtenáři jdou s ním týmž krokem a pojednou s týmž vzruchem. Pascal jej někdy opsal a téměř vždy po mém soudu, napodobí pohyb očí uzavírajících se před pohledem. Jediné bezstarostnost Pascalovu neznáme. Bylo by třeba velikého ticha mezi jeho papírky. Předpokládám, že se v přestávkách modlil, což jest druh odpočinku jako nešpory a kanovníkovo křeslo. Neniluvím o vědách, protože tehdy téměř vše, co nazýváme prací, je plno výpočtů nebo horami pokusů, které vůbec neunavují; geniální myšlenka přichází vždy jako blesk; méně silou koncentrované myslí než myslí roztěkané. Matematik Poincaré vypracoval o tom příklad; jenže nevyložil jej správně, předpokládaje, že mysl pracuje ve svém odpočinku a vespod. Sel v tomto za moudou. Ve skutečnosti předpokládá každý objev svěží mysl a takto vzniká náraz nebo vůbec ne.

Vynálezci jsou velcí pracovníci; osvícení jsou odměnou práce. O tom není pochyby. Je však třeba dobře rozuměti práci, která vzniká z kompilace, revise, nadšení, cvičení, bez jakékoliv vůle mysliti. Rekl bych bez nějaké domýšlivosti; máme o tom krásné příklady u Leibnize a Eulera, neboť jim nejde tolik o to, aby chápali to, co dělají; a řekli bychom někdy, že šetří myšlenku a dokonce, že ji odmítají. Téměř ani paměť nepracuje. Podobá se člověku, který jde v noci neschůdným krajem a má jen slabou lampičku. Nemá ji rozsvícenu. Svítí jen tehdy, když už to ne-

jde jinak. Přirovnal bych myšlenku k takové lampě, která se brzy dusí právě výsledky své činnosti. Rub peníze se zvolna vyčistí a rychle zašpiní. A tak a ještě více lesk našich myšlenek netrvá valně a předpokládá dlouhý spánek. Inteligence dostatečná a silná, kdy je třeba, nevzniká tedy bez jakési lsti. Hlupci, to jest lidé slabého rozumu, myslí stále jen na tutéž věc a rozumějí čím dále tím méně; propuká to u bláznů, kteří jsou beznadějně umínění. Lék je u Platona; ale lidé si ho nepřejí: mají na mysli Platona na dvou stranách, jímž se Platon vynasazil nebýti.

Mám dojem, že někdy mluvím k myslitelům unaveným již od narození, kteří nedovedou ani spáti, ani odložit myšlenky, ani smáti se. Ušklebek zůstane vtlačen ve tváři jako u hadího muže. Pravý myslitel, jako na př. Michel-Angelův, má obličej děcka; provádí totiž svůj klam: nemysletí na nic. Pouze básník snad zná dokonale tyto věci: neboť nedostatek v rýmu, jaké to obdivuhodné odročení myšlenek. Tyto požadavky ruší myšlenky, který jsme již sledovali, a dopřávají myslí odpočinku jako při jemné, leč tvořivé práci. Zaručená nečinnost; nečinnost zaplněná. Netvrším, že vždycky přijde myšlenka; leč přijde-li, má hnízdo připraveno.

LVI.

Mohli bychom si vymyslet setkání Chateaubrianda s Goethem. Každý z nich je uzavřen v sebe; každý z nich žije a myslí podle svého vlastního zákona. Můžeme říci právem, že Chateaubriandova próza je právě tak dílem přírody jako básně Goethova. Oba dva stýkali se s princí a účastnili se velikých záležitostí; oba dva snesli pohled Napoleonův. Oba žili dlouho a těžce zvládali vášně, aniž se kdy radili s jiným než se sebou. Oba osili svět Reném a Wertherem. Oba stáli nad politickým světem, jehož se přece účastnili jeden i druhý střídavě zdvořilostí, tajnůstkářstvím a pohrdáním. Mohli vyměnit myšlenku za myšlenku. A zvláště každý z nich mohl proniknouti do druhého. Měli bychom o dva portréty více. Zdá se mi, že Goethe také za této okolnosti byl by zůstal hádankou druhému odporem k tomu, aby se ukazoval, horlivostí pochopiti druhého, prostotou přírodozpytce před státníkem, maje škebli na svých očích. Přece si však myslím, že Chateaubriandem pracovaný Goethův portret byl by býval z obou ukončenější a hlubší. Často jsem zpozoroval u Chateaubrianda hroznou skromnost.

Goethe ční vysoko. Ale proč? Oba dva jsou v přírodě a těsně u ní. Oba vyjadřují úplně situaci nebo událost. Oba jímají okamžik věčnosti. Přece však jeden je prosaikem, a to jest vlastnost malířská. Ti, kdož s obdivem recitují nějaké souvětí Chateaubriandovo, všimnou si, že řečnický pohyb, tak přirozený v próze, je v ní sehnut a dokonce zlomen obrysem věci. Ne vždy, v Mučednících je totiž rétorika, protože často je tam námět imaginární. Ale skutečný předmět, ať už je to ohyb bretoňské cesty nebo širý kraj řecký, působí na malíře jako kouzlo skromnosti; jako gesto poddané a jisté, jako slib dokonalosti, jako rys bez opravy. A právě touto přirozeností vzniká cit divokosti, věčný jako úsvit, kos a drozd. Vedlo by to k domněnce, že náš člověk je básník. Není jim vůbec. Napsal tragedii ve

verších, která je směšná, a kusé básně. Řekne se, že byl lepším básníkem v próze; ale takto se posmíváme slovům. Poesie jest písní podle básníka, která vyjadřuje především básníkovu přirozenost a řekneme přímo jeho tělo. Tato píseň se nikdy nepoddává zevní věci; naopak shýbá se a pozměňuje podle neohebného zpěvu. V tomto smyslu není vůbec didaktické básně.

Chateaubriand to vyslovil v řeči, která je mistrovským kusem literární kritiky. Chtěje mluvit o podivných básních našeho XVIII. století, o Voltairovi, Parnym, svém příteli Fontanesovi a sobě samém, praví: „Nechybí jim přirozenosti, ale spíše se jim nedostává přírody.“ Hleďte v tom příklad prózy a rys prosaičnosti. Myšlenka jest rázně ohraničena. Čekáme jinou věc a všechno je řečeno. Nevím, zda německý jazyk dovede vytvořit tuto prózu montesquieuovskou, voltairovskou a stendhalovskou. Goethe snad o tom neměl tušení. To by byla mez Goethova v setkání, které si vymyslím. Naopak, zdá se mi, že Chateaubriandova tužka byla zcela hotova zachytiti bez jakékoliv chyby tuto přirozenost básníka, v níž duch se tolik poji k tělu, že nikdy nedovede vytvořit jedinou myšlenku bez milosti těla, čistě fysiologickým pochodem. Jeho umění dovede vyčkat okamžik nejvyšší důvěrnosti a smíření s věcí, právě tak jako básník kreslí svou vlastní přirozenost a zároveň kreslí také věc. Je to uzavřená povaha, která podle svého rozmaru odmítá pravdu a odkládá ji až do okamžiku, kdy ji najednou vyjádří v podobě nejméně čekané a nejpřirozenější. Chateaubriand mohl nám rozřešit dokonalostí rysu tuto záhadu zcela utajenou ve výmarském muži. Byla by to odvěta prózy.

Přel. Vladimír Štupka

Alain

Slzy

Ohlušilo mne ticho světnice,
oslepily mne hnusné její stěny
a nemoc, dlouhá nemoc
mne připoutala k němé posteli.
A k čemu to? . . . Hnusné stěny,
ticho světnice a dlouhá nemoc?
K čemu to vede, k čemu?
– Podušky moje zkopily slzy.
Slzy, odpověď všemu.

Přel. Frant. Čuberka

Vera Obrenović-Delibašičová

Okna

Katolické písemnictví v severských státech

Žádná ze zemí, která se v 16. století odtrhla od Říma, neucínila to s takovou důsledností jako Skandinávie. Tři století zela tato hluboká a otevřená propast. Teprve koncem 19. století objevila se mezi luteránským obyvatelstvem severu katolická menšina, která pomalu získávala půdu.

A již v začátcích lze pozorovati v Dánsku, Norsku a Švédsku velmi vyspělou literaturu sahající daleko za vlastní hranice a uplatňující se plně ve světové literatuře.

Především běží zde o Dána Joh. Jörgensena a Norku Sigrid Undsetovou. Životopisy svatých Joh. Jörgensena a středověké romány Sigrid Undsetové budou svou silou působiti trvale na čtenáře věřící i nevěřící.

Veliké umění božího jasu svítí dobrým i zlým. Rozdílni jako ranní červánky a soumrak plný mlhovin jsou si oba tvůrci podobní v mistrném zvládnutí látky. Konverzace Sigrid Undsetové je právě tak živoucí a všestranná jako je samomluva Joh. Jörgensena hluboká a přesvědčivá.

Oba našli svá temata v posledních stoletích středověku; ona však — žena — předvádí s mužnou silou obrazy z krvavých dnů všedního života oné doby, kdy pokolení stálo proti pokolení a jenom milosrdná péče církve způsobila, že neutonulo vše v krvi.

Joh. Jörgensen — muž — kreslí s pokorou a přísným ovládnutím, jako jeho krajan Thorwaldsen v mramoru, na stránkách svých knih vysoké postavy mysticismu a svatosti — Františka z Assisi, Kateřinu Sienskou — takovým způsobem, že nás pro mystiku, nadpozemskost a zjevení získává.

Z Jörgensenových básní září prosté, samozřejmé lidství, schopné přivlastniti si světece, jen když mistrovské ruce dovedou látku zpracovati.

V sedmi svazcích podává Sigrid Undsetová děje dvou nešťastných rodin kolem roku 1300. Již objem sám, asi 2500 stran, ukazuje na mohutné dílo. A přece je román plný sytých scén, každá stránka má svůj děj a život.

Uprostřed této mohutné práce vyvodí Sigrid Undsetová z poznatků, kterých nabyla při studiu dějin své vlasti v katolickém středověku, důsledky: přestupuje k staré víře.

Jaké duševní rozpětí prozrazuje tato dvojitá tvořivost: umělecké zpracování těchto sedmi svazků a vnitřní přerod, konverze básničky! Knihy Undsetové představují jemně broušené zrcadlo universalnosti katolického pojetí života. Tam, kde zela dříve podle luteránského nazírání propast mezi katolickým středověkem a dějinami vlasti novější luteránské doby, tam nad propastí překlenula Sigrid Undsetová most i zajistila klid, kde vládl dříve nepokoj a pocit cizoty.

Začátek básnické tvorby Joh. Jörgensena nestál ve znamení katolického světového názoru; byl původně přívržencem Georg Brandesa, vůdce radikálního volnomyšlenkářského hnutí v Dánsku. Po „Sturm- und Drang- periodě“ odvrátil se od svých učitelů (Darwin, Schopenhauer a Nietzsche) a všiml si francouzských symbolistů Baudelaira, Mallarméa a Verlaine. Četl díla velikých katolických Francouzů Léona Bloya, Ernesta Hello a objevil německé mystiky středověku Taulera a Seuse.

Po dlouhé cestě se svým odpurcem — jímž nebyl nikdo jiný než Bůh — byl Jörgensen přijat dne 16. listopadu 1896 do katolické církve.

Od této chvíle věnoval své pero, již tenkráté požívající vážnosti, výhradně cti Boží a

chvále církve. Pomalu pronikal jeho hlas dalekým severem a jeho knihy byly překládány do všech evropských jazyků: život sv. Františka z Assisi, sv. Kateřiny Sienské, sv. Dona Bosca.

Jørgensen je největší básník skandinávské literatury. Značnou část jeho díla tvoří essaye. V těchto se uplatňují jeho obsáhlé vědomosti ze všech oborů duchovního života, jeho veliká životní zkušenost, mistrovské ovládnání jazyka, živý, elegantní a mohutný sloh.

Jako dvě mohutné řeky proudí tvorby Sigrid Undsetové a Joh. Jørgense na norskou zemi. Oba proudy dostávají mnoho přítoků jak z domova, tak z ciziny, neboť mnoho cizinců přispívá do skandinávského katolického tisku.

Především je to měsíčník „Credo“, který vychází ve Švédsku a má své spolupracovníky v Dánsku, Norsku, Švédsku, Finsku a na Islandě.

Tomuto časopisu jest děkovati za to, že možno nalézt v celém Norsku katolíky nejen mezi měšťanstvem, ale na nejvyšších místech, v úřadech, ve vojsku, v námořnictvu a na špičce všech kulturních institucí i ve vládě. Jest také příznakem doby, že v nejnovějším zpracování dánských dějin protestantský historik Erik Arup pohlíží na reformaci úplně spravedlivě; mladší historik Christiansen dal svůj manuskript dokonce prohlédnouti a opravit katolickým duchovním; duchaplný kritik Helge Rode je také částečně katolicky orientován. Všude narážíme na katolickou orientaci.

A Sigrid Undsetová se dokonce odvážíla říci: „Za padesát let bude všecko, co je ještě v Norsku pravdivě křesťanské, katolickým.“

*Napsal P. H. Perch do „Katholische Leistung in der Weltliteratur der Gegenwart“ ;
volně přeložil Adolf Gajdos.*

Duch katolicismu (Karl Adam)

Nejmodernější vykladatel sv. Augustina podjal se neméně těžkého úkolu ukázat církev, její sílu, srdce, růst, energii, božskost. Kdo se večte do děl sv. Augustina, cítí takřka fyzický proud onoho „věčně oživujícího“, vroucí příboj duchovního moře, a sám sebe se překvapeně ptá, vzpomínaje si na styl Karl Adama, není-li tato nejmodernější intenzita proto tak blízká celému člověku, že je nejdokonaleji založena na osnově církve. Ano, podstata církve je stále stejná a ten vztah *zákona a srdce*, na něž se upozorňuje v misálu o svátku sv. Augustina, je charakteristický i pro K. Adama, jeho žáka. — Skutečnost, že církev je a bude celá, i kdyby byla na světě jen jediná dědinka katolická a ta že by měla tak pronikavý a nezahladitelný vliv na duchovní život celého světa, jest objekt, z něhož vychází a jehož se vlastně ani nevzdaluje, užívaje jen svých *očí a uší* k poznání věci, o níž píše. — „Das Wesen des Katholizismus“ je druhá kniha trilogie. První se jmenuje „Kristus, náš bratr“, třetí „Syn Boží“. „Duch katolicismu“ je kniha o Kristu *živoucím* v církvi. Hlavní téma je probrati osobu Kristovu samu, i když celé pasáže (ovšem psychologicky řádně zapjaté) jsou o věcech historicky, sociálně a filosoficky aktuálních. Pro nynějšího člověka vymezeného, specialistu, roztěkaného, diletanta, rozervance, jest Kristus-Bůh prostě nepochopitelný, protože dostal-li se kdy k evangeliu, vyčetl z něho jen cosi podle své vymezenosti a svých teorií. Ale domyslíti až k existenci druhé božské Osoby je úkol pro něho těžký, nezdolatelný a pocíťti to, co jest v církvi nejdrahoccennější, milost, je prostě nemožné, protože tu je na Bohu samém, aby začal, aby provázel, aby vznítit touhu a dal ukojení. — Přednost knihy K. Adama jest v objektivnosti, jak jsme se výše o ní zmínili; tím nabývá i novosti a hloubky, takže jediným přečtením se nevyčerpá. Nekritisuje, dokud nepozná. Nejde si ověřovat jakousi teorii jako všichni „svobodní“ vykladači Písem, zasle-

pení zhoubnou předpojatostí, nýbrž jde sám (a čtenář cítí, že slovo za slovem je složeno autorovou zkušeností) studovati. Stejně začínala víra apoštolů, stejně po věky konvertovali lidé zdravého smyslu. A potom se rodila v člověku pokora, úcta, vděčnost a radost. K. Adam je si vědom, že *katolické* je vlastně i vše přirozené, celá ústava světa hmotného i duchového i s tou zjevnou antagonií. Neboť katolík není ten, jenž by byl v bezpečí nadsvěta, nevybíhá ze světa na hroty fanatismu, nýbrž všechnu směs zlata a hlíny, odporů a rozporů, *celého člověka* vede na rýžoviště Pánovo, do církve. Protože však to by bylo rozsáhlé téma, zůžil je K. Adam jen na církev katolickou, a což je stejné, na osobu, tělo Kristovo. Od *Krista* živoucího v církvi přechází na *církev*, jejímž organismem je *láska*, kráčí po této cestě a nachází pravdu a život. Studuje poměr církve a Petra, společenství světa viditelného a neviditelného, jednotu lidstva – ne jakožto sumu lidí, nýbrž jako *jediného člověka*, vidí jeho zakrvácené ruce, vidí též jedinou jeho spásu, svátostně bohatství církve atd. Každá věta Adamova, protože je bez „poetisování“, že jest konkrétní, nabývá překvapující síly a působnosti. Jedině tímto způsobem, tímto odrazem v živém studiu živého a činného Krista můžeme se dostat k vnitřnímu jeho světu. A tam je nutno zase se dívat, poslouchat a rozjímat.

Jan Dokulil.

Z anglické literatury

The Albatros. V Hamburku I., Schauenburgerstrasse 14 je středisko anglického nakladatelství, jež začíná být dobře známo v celé Evropě. Na rozdíl od Tauchnitzovy knihovny obsahuje Albatros hlavně novinky, takřka všechny moderní anglické autory. Před Tauchnitzovou edicí má ještě tu přednost, že svazky jsou lacinější a lépe vypraveny. Zmíníme se tu o několika knihách opravdu krásných.

Katherine Mansfield, Journal. Teprve od několika let začíná se u nás překládat jedna z největších anglických prosaíků, Kateřina Mansfieldová. Je to nesporně proto, že měla i ve své vlasti maličkou čtenářskou obec, dokud byla živa. Sotva však zemřela, stala se rázem slavnou. Zemřela roku 1923 ještě ne pětáctiletá. Je jisté, že každý básník, má-li co říci a chce-li tvořiti svým způsobem, poctivě se ubíraje po cestě podle ukazovatele – bolesti, a nemá-li tolik majetku, aby mohl čekat na svého čtenáře, nebo, ještě vhodněji, na svého nakladatele, musí se smířiti se stavem, jak je, že bude psanecem v kulturní současné společnosti. Kateřině Mansfieldové tiskli povídky (v nichž byla brzy nejlepším mistrem) ve své revui jen její přátelé, a ten, kdo jí byl nejbliže, je dokonce časem sám ručně sázel. Nezdřelo jí to však, aby nepsala dále, protože nic nebylo života tak důstojné jako práce. Věru, zdá se mi, že není současné spisovatelky tak sympatické i svým životem jako je ona. V jejím deníku vidíme, jak rostla v poznání Života, jak živelně toužila po *skutečném a nepomíjivém*, jak její portret duchovně nabýval druhé záře vyššího Bytí. „Jest spontánnější, životnější, jemnější, krásnější než jejich současníků“, uapsal John Middleton Murry o její práci, ale platí to i o její bytosti. V největší bolesti takto píše: „Musím svou agonií vložiti v něco, změnit ji. To jest zapomenouti na sebe samu dokonaleji, milovati hlouběji, cítiti se částí života, ne býtí oddělenou.“ A jinde píše: „Pane, učiň mě čistou jak krystal, aby tvé světlo svítilo skrze mě, neboť toužila psáti tak, aby její čtenáři, kteří ji milují, viděli, že je její slovo skutečností, ne kopíj pro pobavení. V jejím deníku zvlášt jsme u dřeví pravého básníka, vidíme, co ji sklíčuje a vše, co ji prozařuje, bolest, úpění a stesk, touhu, sny a práci. Fontána krve, jejímž šumění dává ráz vřady nevyzpytatelné okolí, čas a hvězdy, a jež se úží až do úzkostného posledního výkřiku: *All is well!*“

Hilaire Belloc, Napoleon. Roku 1933 vydal Albatros pozoruhodnou knihu, která se stala v napoleonské literatuře pro kritickou jasnost a dramatické vylíčení rozhodujících úseků života Napoleona závažným studijním číslem. Umění Bellocovo je proto vzácné, že dovede dějinnou souvislost vyzdvihnout, geniální pokus zhudování nové Evropy (politický čin zvláště nyní tak důležitý, kdy zvraty národního citění zrají i v kulturním světě k palčivé hrůznosti) pojat v pravdě, obdivuhodně vysoký, zářný, tragický, předchází výkladu mechanickému, vnějškovému výpočtu a vylíčení bitev a vítězství, čímž tak trudně jsou nacpány učebnice všech škol, a mistrnými tahy, at zkratkami, at perspektivním vylíčením situace ukazuje *duchovní náboj* doby, genia a hrdinství „malého kaprála“, obnaženou sílu jeho a růst i v porážce. Belloc byl s onou dobou dobře obeznámen, vždyť už jeho první historické vážné práce jednaly o Paříži a Kobestierrovi a Dantonovi a zájem o francouzskou zemi ho nikdy neopustil, sám jsa ve Francii zrozený (* 1870) a po 30 let tam žijící. Málokdo dovede pojmut genia bez předsudků a viděti ho objektivně, t. j. soudit ho v tom, k čemu byl poslán. Belloc nad to dovede nám ho představití slohem živým a plastickým. Hle, jak dovede charakterisovat Napoleona jeho vlastním slohem: „Pitomost mě unavuje, ale dovedu odpustiti mělké vtipy nebo dokonce špatné mravy. Nedovedu prominout hlupotu srdce.“ Nebo hle, odpověď doktorovi atheistovi na smrtelné posteli: „Musím mít kněze u sebe, nechci zemřít jak pes!“ Jinak se nám tu jeví Napoleon, než jak nám ho dosud ukazovali. Zvláště na tuto knihu upozorňujeme.

The Albatross Book of Short Stories. Se standartními výběry se pořídí tak málo! Věru nelze poznat, podle jakých příbuzností nebo podle čeho charakteristického se autoři vybírají. Hrůza pomyslet na př. na školní výběry naší poesie a prózy. Je-li redakce vedena myšlenkou podati zkrátka ráz celé moderní literatury, je nesporně víc než polovina knihy zbytečná, protože by stačilo na několika řádkách upozornění, že mondénní literatury je dosti za každým knihkupeckým výkladem. V stupnici hodnot není možno oči přimbuřovat. Ani tolerance tu nemá místa, neboť každá bezduchá „snášelivost“ je osočením vznešeného. Jest divné, jak takový civilní spisovatel J. Galsworthy nebo J. Joyce, J. Priestley může býti dán do jedné řady s H. Armstrongem, Walter de la Mare, D. H. Lawrence, kteří tu mají (ještě mimo některá) zcela krásné povídky. Jen pro toto jemné, opravdové a čisté umění možno dáti knize placet. Škoda, že je nutno vybírat. Celkem je tu 14 autorů na 430 str.

Aldous Huxley, Uncle Spencer and other Stories.

Barnaby Ross, The tragedy of Z.

J. Dokutil

Z německé literatury

Katholische Leistung in der Weltliteratur der Gegenwart. Dargestellt von führenden Schriftstellern und Gelehrten des In- und Auslandes, gr 8 (u. 388 S.). Freiburg in Breisgau. Herdervelag. Geheftet 7.20 RM; in Leinen 8.20 RM.

Co vykonali a jak se projevují *katolíctví* spisovatelé a básníci v soudobé literatuře světové, nebylo dosud zhodnoceno ani u nás, ani jinde. Je proto s radostí vítati toto dílo, které má světu ukázati, je-li katolické umění na výši doby a jak je ve světové literatuře zastoupeno. Povoláné osobnosti podaly v uvedené knize obraz kulturního snažení a výsledků v Německu, Švýcarsku, Nizozemí, Flámsku, Skandinávii, Anglii, Francii, Belgii, Itálii, Polsku, Československu, Jugoslávii a Maďarsku.

Přehled o katolickém písemnictví v Československu podal dr. Jan Strakoš. Překvapuje,

Seznam knih

které vydala a nabízí

Družina literární a umělecká

v Olomouci, Wilsonovo 16.

BÁSNĚ

- F. B. Děrda: *V bouři života* (snížená cena Kč 4·50).
K. Dostál-Lutinov: *Orlí fanfáry*, II. vyd. (Kč 10·-). *Květiny* (Kč 10·-).
Ve mlýně světa (Kč 10·60).
Jan Karník: *Závětrí* (snížená cena Kč 4·50). *Vosí hnízdo*, epigramy
(Kč 7·40).
Fr. Kašpar: *Zastavené hodiny* (snížená cena Kč 6·-).
Fr. Kyselý: *Z říše světla* (snížená cena Kč 9·-).
Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhalo* (snížená cena Kč 4·50).
Fr. Střížovský: *Hvězdy Mariánské* (Kč 5·40).
J. Maria Slavík: *Legenda o neznámém světcí*. Bibliofilské vydání
(Kč 25·-).
Fr. Zýbal: *Pěl ptáček* (snížená cena Kč 4·-).
Rozebrány jsou: K. Dostál-Lutinov: *Šlehy a něhy*.
Fr. Dohnal: *Zklamané touhy*.

DIVADLO

- Gabriel Ronaj: *Sluneční píseň* (Kč 2·-).
Fr. Střížovský: *Mariánský sloup* (snížená cena Kč 5·-).
Rozebráno je: Gab. Ronaj: *Ve městě*.

KNIHY PRÓZY POUČNÉ I ZÁBAVNÉ

- B. K. Bečvan: *Emča detektiv*. Románek mladé lékařky. Cena Kč 16·-.
Novinka! Apartní úprava!
Václav Bělohlávek: *Oheň Eliášův* (snížená cena Kč 7·-).
Fr. Dohnal: *Studie a profily*, I. díl (Kč 15·60), II. díl (Kč 25·60).
Hub. Havránek: *Duše Hané*, povídky a obrázky z Hanáckého života
(Kč 20·-).
Prokop Holý: *Suzanna*, biblický román (snížená cena Kč 12·-).
Jaroslav Hruban: *Pout do Ravenny*, román (snížená cena Kč 8·-).
Duše mosaik, román (snížená cena Kč 9·-).
Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*, životopisný obraz (snížená cena
Kč 9·-).

Lipanský Jetřich: *Athos*, cestopisné obrázky z mněšské republiky na hoře Athosu (Kč 11·60).

Fr. Odvalil: *Kapky na věži*, novodobý román ze života kněze (snížená cena Kč 12·-).

Dominik Pecka: *Matka Boží v trní*, román mladého kněze (rozebráno). *Jarní sonáta*, román ze studentského života (Kč 21·-).

Jar. Řehulka: *Tetky a ježibaby*, hanácké humoresky (Kč 10·60).

Sborník *Dante a Češi*, bibliofilské vydání brožované (snížená cena Kč 20·-), skvostně vázané (snížená cena Kč 50·-).

Sborník *k padesátinám Em. Masáka*, cena 18·-.

Břetislav Štorm: *Znaky stavu kněžského v zemích českých* (snížená cena Kč 8·-).

J. E. Trávníček: *Tobiáš Běbul*, povídky z Valašska (snížená cena Kč 8·-).

Jan Vyhřídál: *Když světová válka zuřila*, obrázky a dokumenty (snížená cena Kč 7·-).

Rozebrány jsou: B. K. Bečvan: *Nedobry*. Fr. Odvalil: *Svitání*. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Dominik Pecka: *Assunta*. Jar. Řehulka: *Ministranti*. Stréci. Jan Vyhřídál: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?*

Ročníky II. až V. *Rodinného obzoru*, bohatě ilustrované a se zajímavou četbou prodáváme svým odběratelům po 2 Kč. Vhodné do lidových knihoven. Použijte této příležitosti, dokud jsou ročníky na skladě.

Ročníky V. (1917) až XXI. (1933) *Archy* máme též na skladě. Starší ročníky po rok 1928 prodáváme za podstatně sníženou cenu.

Studentům a bohoslovcům vedle slev poskytujeme výhodné splácení. Dominika Pecky povídky *Člověčenství naše*, které autor vydal svým nákladem, rozesíláme za sníženou cenu 6 Kč.

Těž knihy z bývalého nakladatelství *Evy*, na příklad W. Kozakiewicz: *Návrat*, román studenta, probíjejícího se k Bohu, dále H. Benson: *V rozbrěšku budoucnosti*, román o apokalyptickém vidění umírajícího kněze-apostaty, pak B. K. Bečvana: *Hospic a zlaté hvězdy* a jiné expedujeme za neobyčejně sníženou cenu po 5 Kč bez poštovného.

Objednávky vyřizujeme obratem! – Každá objednávka je podporou svépomocné vydavatelské činnosti katolických spisovatelů.

Pište na adresu:

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ, Olomouc, Wilsonovo 16.

ARCHA

D
LU

XXII. ROČNÍK, SVAZEK 4

že pominul mlčením dílo Vil. Bitnara, Fr. Dohnala a překladatelskou úctyhodnou činnost O. F. Bablera a filosofa dr. Jos. Kratochvila a j. Celkem činí přehled o Československu ve srovnání na příklad s Polskem dojem neodůvodněné zdrželivosti. Pročteme-li úvahy o literární účasti katolíků na evropské kultuře, shledáme, že jest veliký. Léon Bloy, Jacques Maritain, Henri Bremond, C. Papini, Miguel de Unamuno, Chesterton, Hilaire Belloc, Claudel, Mistral, Baring, Bernanos, Undsetová, Jørgensen, to jsou jména katolických spisovatelů, bez nichž by nebyla soudobá literatura myslitelná. Čin Herderova nakladatelství zasluhuje podpory a uznání všech německy čtoucích katolíků. G.

Die Buchgemeinde, Bonn am Rhein. Dostaneme-li do ruky umělecky a nákladně vypravenou německou knihu obsahu náboženského, můžeme téměř vždy říci, že vyšla buď v „Ars sacra“ v Mnichově, nebo „Buchgemeinde“ v Bonnu. Kdežto „Ars sacra“ je u nás dosti známa, knihy d. Bgd. jsou v našich knihovnách daleko řídkším objevem, ač nelíší se od prvých jakostí úpravy a cenou jsou přístupnější.

Nakladatelství Bgd. je vydavatelská společnost, obdobná s našimi „Dědictvími sv. Prokopa, Cyr. Met.“ atd. s tím rozdílem, že nenabízí členům pouze knihy, které sama vydala, nýbrž také hodnotné knihy jiných nakladatelů, takže člen má možnost vybrati si své „podíly“ (letos na př. ze 110 knih) podle vlastního zájmu a vkusu.

Z letošní ediční činnosti nejpozoruhodnější novinkou jsou *Hümmelerovi „Helden u. Heilige“*, životy svatých v pořadí církevního roku. (Leden až červen; velký formát, str. 320, 80 celostránkových hlubotisků, RM 3.60.) Kniha vychází ve velmi vhodnou chvíli, kdy může připomenout Němcům, oč vyšší je pravé hrdinství křesťanských světců nad barbarstvím čisté germánské rasy, dnešním ideálem třetí říše. Pěkný tisk, lehký sloh, úzkostlivé rozlišování legendárních prvků od skutečných událostí vyzdvihuje toto dílo nad ostatní životy svatých.

Neméně vítaným je vydání Lütkelera díla: *Die christliche Kunst des Abendlandes*. Pročteme-li závěrečnou úvahu o situaci křesťanského umění v přítomnosti, oceníme pevné stanovisko a hluboké porozumění autora, které ani neurčité a mlhavé snahy a cíle dnešního umění nedovedou zmásti a připraviti o jasný a čistý pohled na podstatu krásy, ale také neodvrátí zcela k uměleckým dílům minulosti, nýbrž i v dnešní tvorbě slyší hlas krásy a pravdy věčné.

Vydávání takovýchto děl je dobrým doporučením Bgd. a přispějí k větší známosti a rozšíření její i u nás přes to, že instituce podobné „Dědictvím“ jsou u nás zdiskreditovány.

J. N.

Procházka Benátkami

Benátčané mají fixní ideu. Tou je jejich mezinárodní dvouroční výstava umění, opravdový spolek národů, ve kterém se spojují všechny národy ve společný vznešený ideál míru, práce a krásy.

Té chvíle nadšení a pýcha Benátčanů překročily všechny meze, neboť povolání – ženevský svaz národů – právě na březích lagunu konal jednu z ročních schůzí svých bysů pro intelektuální spolupráci.

Mohlo by se namítnouti, že takové obtížné, ba palčivé debaty nejsou na místě v horkém létě. Zde, kde všechno uměním dýchlá, kde jest mezinárodní dvouletá výstava umění pověsti velkolepé a utvrzené, zde jest umění, jež vítězí nad učenými i neučenými, všem přítupné, a to jest: chutnat život! Tím spíše, že v Benátkách samo sebou spějete jakoby

v nějakém víru ze slavnosti do galapředstavení, z události umělecké do události společenské.

Tato společnost, i když není vždycky slavnostně naladěna, víří kolem té dvouleté výstavy a kolem jejích „dětí“. Bývalý ministr hrabě Josef Volpi di Misurata, stejně známý jako „dože benátský“ i jako prezident výstavy, chtěl její obor rozšířit a učiniti z ní vůbec světové tempore. Zajisté velkolepý úkol vzal před sebe jak cílem, tak prostředky a práci k tomu potřebnou; a ten úkol za podpory fašistické vlády pokračuje rychle.

Ve znamení lyry a milionů lir tohoto moderního Orfea či Kroesa, jakým jest hrabě Volpi, seskupily se tohoto roku divadlo, film i hudba s malířstvím, sochařstvem a dekorativním uměním.

Divadlo hráno jednak v přírodě, jednak soutěžily v divadle moderní mezinárodní kusy. Často již bylo náměstí Markovo jevištěm nezapomenutelných oper, a ještě nedávno byl dvůr dožova paláce jevištěm proslulé tragedie. Kdežto však prvá představení nepotřebovala architektury místní, musly tentokrát ulice, kanály, mosty a okna bezprostředně těch představení se účastniti, přebírajíce dočista přirozenou a úchvatnou roli estrád a scenerií.

Jisto, že zdar těch představení více vděčí ženialitě režisérů, nežli volbě kusů a nadání umělců. Živá výprava scény života sama provedena způsobem podivuhodným a velkorysým, že byli strženi nejenom diváci, nýbrž i techničtí spolupracovníci; od M. Faure z pařížské opery vypravení francouzští vyslanci sami vydali první plnou chválu aranžérům, což také vyvolalo živé sympatie. Jaký to rozdíl mezi divadlem ve volné přírodě a představením v uzavřeném divadle!

Nade všechno očekávání veliká byla však letos účast na kinu v parku Lido – hotelu postaveném. Stačí připomenouti, že po 25 večerů po sobě bylo předváděno čtyři i pět filmů, mimo to pak za dne zkrácené filmy, aby se mohli účastniti všichni konkurenti na soutěži o ceny ducem samým stanovené. Súčastnily se firmy indické, ruské, turecké a španělské, kromě neznámějších firem francouzských, italských, anglických, československých, německých a rakouských.

Rakouské industrii dostalo se cti prvního večera pro její šlágr, výbornou Willy-Forst-Film Maskaradu od firmy Sachs-Tobis ve Vídni. Tento film, vyznamenávající se silou provedení a obdivuhodnou jasností svých obrazů, sklídlil jednomyslný úspěch. Kromě tohoto zaslouženého úspěchu rakouského třeba však zaznamenati úspěch ještě živější a pronikavější, jehož docílila československá industrie filmem „Extase“ od Gustava Machatého (firma Elekta v Praze). Ještě kolik dní po provedení zabývala se jím kritika. Pro nedostatek místa vrátíme se k tomuto filmu ještě znova, ale můžeme již teď G. Machatému vysloviti zaslouženou chválu. Svoji skutečně virtuosní technikou, plným ovládním přístroje, jež podrobuje svému jasnému rozumu a svižnému postřehu, poslěze svou poetickou lyrikou a mužným modernismem staví se důstojně po bok nejslavnějším režisérům.

Gustav Machatý zajisté si zasloužil toho úspěchu českého filmu před světovou kritikou filmového jeviště. At jsou výsledky filmového divadla jakékoli, tolik je jisto, že je „Extase“ po stránce technické kus mistrovský.

Zatím slétají se hvězdy na Lidu a mění je v dependanci Hollywoodu, v Malý-Hollywood.

Hvězdy? Východnější jest, pozorovati je na plátně, večer, při vzdychání moře a šelestu listů, kdy měsíc láká ke snění lásky, to jest ke snění o životě a míru. *Tullio Lunardi.*

Z nové české literatury

Stan. Sahánek, Ferdinand Saar. Stran 223 velké 8. Cena 24 Kč. Nakl. J. Martinek, Brno 1934. — Autor obral si již před lety ke studiu pole u nás dosud skoro úplně nezpracované: dílo německých spisovatelů, kteří vyšli z Moravy neb aspoň na ní žili a tvořili. Nejvíce pílě věnoval dosud proslulé novelistce Marii Ebnerové z Eschenbachu; několik pěkných studií o ní je roztyleno v různých časopisech, mezi nimi také v Bitnarově Archivu literárním při naší Arše (1922), a není pochyby, že jejich soubor bude patřiti k nejdůležitějším pracím o této spisovatelce vůbec. Ukazuje to i tato kniha, věnovaná spisovateli méně významnému, rodem Vídeňáku, ale pobytem na Moravě silně naturalisovanému. Neobyčejně svědomitým a podrobným rozbohem zkoumá autor s různých stránek život a zvláště literární dílo Ferd. Saara a oceňuje jeho význam lokální i pro celkovou německou literaturu tehdejší i dnešní. Byl to průměrný talent, který básnil formou epigonskou; lit. tvorbou i životními názory typický představitel starých rakouských tradic, jež však poměry i spisovatelský zájem vedly nejednou ke Slovanstvu: působil naň Turgeněv a hlavně styky s českými živly. Tyto české vlivy na dílo Saarovo vyšetřuje autor ve druhé části svého díla, pro nás ovšem nejdůležitější. I pro neodborníka je zajímavé sledovati, jak bývalý rakouský důstojník-aristokrat hleděl na české lidi, věci a problémy a podával je ve svých básních i novelách. Autor staví jej literárně do středu mezi M. Ebnerovou a J. J. Davidem, třetím členem této něm. spisovatelské trojice, jemuž slibuje věnovati také zvláštní studii. Po stránce náboženské byl Saar liberálem a stoupencem Schopenhauerovým. Skončil sebevraždou (1906). M.

Karel Sidor, Andrej Hlinka (1864 – 1926). Stran 565 – IX. Cena 48 Kč. Kníhtlaciarna sv. Andreja v Bratislave 1934. — Vůdci slovenského lidu dostává se tímto dílem, vydaným v předvečer sedmdesátin, opravdu důkladného životopisu, pracovaného s oddanou láskou i úctou. Pramenem byly autoru — kromě osobních styků a rozhovorů i jiných soukromých zpráv — především časopisy slovenské, české i maďarské. Sám přiznává, že je bude třeba doplnit později korespondencí a ovšem i vylíčením událostí po r. 1926. Tomuto poslednímu autor uhnul omluvou, že jsou to věci každému známé a různě vysvětlované, že mnohé i bolí a roztrpčují, kdežto jeho jubilejní kniha nechce býti polemikou, nechce nikoho pobuřovat a urážet. I tak najdou se tu výroky, s nimiž nebude každý souhlasit, ale v celku zůstane kniha, poctivě a pilně pracovaná a vyzdobená množstvím obrazových příloh, nejlepší pramenem k seznání životního díla velkého slovenského kněze a politika. M.

Písňe o čtyřech posledních věcech člověka. Vydal a kritickým doslovem opatřil *Josef Vašica*. Jako VI. svazek své edice vydal Václav Pour, Praha XIII., Vinohradská 10, v září 1934. Stran 95. Cena 21 Kč, na ručním 36 Kč. — K řadě svých publikací z doby barokní připojuje dr. J. Vašica nový článek: přetisk zajímavé ukázky z českých jezuitských kancionálů ze 17. stol., čtyři eschatologické písňe, o nichž v doslovu dokazuje, že nejsou původní skladbou českou, jak se domníval ještě nedávno prof. St. Souček, nýbrž volným přebásněním německých a latinských předloh. S odbornou znalostí sleduje vydavatel vývoj a osud těchto českých parafrasí, ukazuje značné odchylky od cizojazyčných zpracování a dospívá k úsudku, že je možno viděti v nich „květ naší domácí poesie, nepovadlé svěží svou imaginací a krásou své melodiky“. V době střizlivého osvícenství mohly býti tyto čtyři písňe kamenem úrazu „pro svou příliš konkrétní obraznost, svou neostyšnou

volnost, pro silné zdůraznění lidské rovnosti – nám však jsou právě tím blízké...“ V Poutrově edici dostalo se jim opět vzorné typografické úpravy. *J. M.*

Josef Kostohryz, Prameny ústí. Jediná báseň, širokého dechu, obsahující v jakémsi metafysickém vidění všechnu nádheru i hrůzu země, vznikání i kruté dozrání lásky, jež jest jedinou krásnou bezpečností na úzkostném plovoucím ostrově našeho života; vše, koloběh všeho viděný na rtech Věčného. Vyšla v edici Řád, Praha. *J. D.*

Tristan Corbière, Žluté lásky. Vydal Melantrich jako 6. sv. Poesie. První z „prokletých básníků“ nezaujal Verlaine jen na jeden den, i když prý napsal v jednom kuse onu pověstnou studii o Corbièrovi (která je první v řadě knihy *Les poètes mandits*), sotvaže přečetl *Les amours jaunes*, od kohosi vypůjčené. Verlaine se obdivoval upřímně básníku vyděděnému, sarkastickému lyrikovi, žalujícímu zpěváku, jenž miloval tolik britaňské námořníky a jejich drsnou řeč a vtíp, cítil v něm svého předchůdce, o kterém nikdo takřka po 10 let neslyšel. T. Corbière totiž zemřel r. 1875, dvě leta po vydání své knihy – zapadlé, přes svůj krásný titul. Byl to zjev hrdý, osamocený a nešťastný. Kde bylo před ním slyšeti hru tak čisté bolesti na hrubých strunách života takového ubožáka? Byl ve vyhnanství (ač dobrovolném, ale bylo proto méně bolestné a jako ostěn k sarkasmu dráždící?) pro svůj zjev, jenž byl jako karikatura člověka, i pro svou lásku k námořníkům. Nesneli žít jako buržoa, třebaš ho to brzy srazilo do hrobu. A v tom je i pravý jeho tón v básních, neboť všimnete-li si, jeho kniha má jakoby dva póly: pařížský, k němuž patří verše sentimentální, posměvačné, vyzábělé, bez stavby, přerývané, dandyovské – a pól britaňský s oddily Armorika a Námořníci. A to jsou básně, které budou žít věčně. Čtete „jarmareční zpěvačku“, uvidíte, jak je to čistá *pièce duchovní*, plná britaňského kraje a lidí a víry, slz a ustrnutí se. – Knihu (až na několik básní) přeložil J. Hořejší. Je nutno se zmínit o tom, neboť jeho překlady jsou výborné. Ať překládá Rictusa, Corbière nebo Apollinaire, je vždycky nejbližší *duchu i řeči* toho či onoho básníka. *J. D.*

M. B. Böhnel, Nemravní. Román vospívajícího mládí. 5. vydání. Stran 295. Cena 25 Kč. – *Týž, Výkřik a jiné novely.* 5. vydání. Stran 312. Cena 25 Kč. Obě knihy vydalo nakl. L. Mazáč v Praze 1934. – „Nemravními“ zahájil Böhnel před 14 roky cyklus svých románů ze středoškolského prostředí. Měl jistě nejlepší úmysl: ukázati široké veřejnosti, že hrozné sex. poměry mezi mládeží nutno řešiti cílevědomou mravní výchovou. Dočkávají-li se tyto romány již 5. vydání, mohlo by to býti snad důkazem, že se o těch ozeňavých problémech také hodně u nás přemýšlelo. Na druhé straně ovšem nutno pochybovati, že by způsob, jakým je autor-naturalista projednává, přispěl skutečně k ozdravení poměrů nebo snad odvrátil někoho od líčeného zla. Méně vutrávé tendence a zato více umělecké síly je ve drulé knize, souboru novel, vyšlém po prvé r. 1922. *J. B.*

Jos. Koudelák, Hranicáři. Román. Obálku a frontispic navrhl K. Homola. Vydal Č. Beran v Olomouci 1934. Stran 159. Cena 10 Kč. – Hranicáři – to nejsou idealisovaní národní hrdinové, o jakých jsme dříve častěji čítávali. Je to několik českých rodin, které se usadí v německé dědině na pohraničí sev. Moravy. Prvním průkopníkem je statečný sedlák, jenž krok za krokem proráží dosavadní německou državu a zesiluje český živel hospodářsky i kulturně. Hlavním pomocníkem je mu učitel menšinové školy a pak ovšem i příznivé popřevratové poměry, kde možno se dovolávati zákonů i čestnictva na ochranu české menšiny. I v ní jest mnoho všelijakých živlů, lidí mravně zlomených, nespolehli-

vých, sobeckých i zlomyslných; patří k nim i jeden z učitelů, a proto jen zvolna se krystalisuje v tom podivném cizím prostředí jádro nových lidí, kteří si tam teprve tvoří domov a vyrůstají v pravé hraničáře. Také autor, jemuž v prvních románových pracích kritika neprávem vytýkala přílišný lyrismus a stylistickou umělkovanost, přetvořil se tu již skoro úplně v dobrého epika, jenž ovšem nezapře v sobě básníka, ale dovede již i v té hodně do šíře se rozvíhající kronice venkovských událostí, mnohdy pro celek bezvýznamných, zachytiti výrazně fysiognomii několika postav a vysledovati jednotnou linii prostých vnitřních dějů. Po této stránce možno se opravdu těšiti na další vývoj básníkův.

B. J.

Bibliografické poznámky

Z řečí biskupa dr. Ant. Podlahy. Svazek 2. S doslovem dr. Jana Sajice vydal Jan Lebeda. Stran 112 velké 8. Tiskem a nákl. Družstva Vlast v Praze 1934. — Po promluvách svatováclavských, jimiž byl zahájen tento soubor řečí velkého biskupa a učenice, přináší 2. svazek přednášky a promluvy o ideji cyrilometodějské a zvl. o našich národních světcích. Z celého tohoto odkazu vane na nás opět duch pravého vlastnictví a věrlá snaha ukázati světce jako vzory k následování. Obětavý vydavatel opatřil knihu výstižnou předmluvou, pietním proslovem dr. Sajice a podobiznou zesnulého biskupa.

O. Charvát, J. Kratochvíl e la neoscolastica in Cecoslovacchia. Milano, Società editrice Vita e Pensiero 1934. Stran 8 velké 8. — Brožura je zvláštním otiskem článku, který uveřejnil sekretář brněnské univ. knihovny v březnovém čísle orgánu filosof. fakulty katolické university v Miláně „Rivista di filosofia neoscolastica“. Informuje stručně, jasně a zcela věcně i zahraniční čtenáře o obsáhlém životním díle našeho předního pracovníka v oboru křesťanské filosofie.

Grandeurs Mariales, étudiées dans „L'Ave Maria“. Oeuvre inédite d'un auteur français publiée par Mons. Natale Licari, Recteur du Séminaire de Reggio Calabria. Marietti Editeur, Turin 1934. Pag. 600. Frs. 20. — Kniha jest objemným souborem úvah o Pozdravení andělském. Nejmenovaný autor je zřejmě knězem důkladně vzdělaným v teologii, patristice, mystice i filosofii křesťanské, při tom knězem plným hluboké víry a dětinné lásky k Matce Boží, a proto jeho dílo bude bohatou studnicí myšlenek a zúrodnujících podnětů k meditacím i duchovním promluvám. Přispívá k tomu velmi praktické a přehledné rozčlenění celé látky, zvýšené ještě vhodnou typografickou úpravou a podobným věcným obsahem.

Breviarium Romanum. Edidit Mario e Marietti, Torino (118) — Via Legnano 23. Totum in 32 (cm 8x14) in fasciculos divisum. Voluminis contacti in chagrin nigro gr. 225 poudo. Cena L 52.—. (öst. Sch. 24.—.) Nejsme zvyklí na překvapující změny ve vnější úpravě nových vydání breviářů. Jako obsah byl po staletí neměněn a nezměněný otiskován, tak i forma byla stále tatáž a zdá se, jako by vydavatelé měli posvátnou bázeň a téměř hrůzu před jakýmkoliv pozměněním vžitě úpravy. Tím nápadnější a odlišnější je Mariettiho breviář 1933. Spojuje výhody malého formátu s přednostmi velkého vydání. Elegantní v měkké ohebné kožené vazbě, při tom praktický, levný a tak cenný. Divíme se, že je možno tolik vzácných vlastností soustředit na jednom vydání. Nezvykle poněkud, ale

ne nepřekonatelně, uklidňujícím dojmem působí jednobarevný zřetelný tisk. Jisté že tato praktická forma breviáře nahradí nejen malé vydání, jichž drobný tisk tolik škodí zraku, ale bude úspěšně soutěžit i s velkými formáty. J. N.

Latinsky v 1000 slovech. Pro začátečníky. Napsal prof. Jos. Bradáč. Vydává Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze 1934. — Další vyšlé sešity (8 – 11) ukazují znovu prospěšnost tohoto díla jak pro soukromé zájemce o latinu, tak i pro studenty, kteří v něm naleznou praktickou, podrobnou a srozumitelně psanou pomůcku. Sešit stojí 4 Kč.

J. M. Šmíd ppl. v. v., Rukověť záložního důstojníka. Vydal autor (Praha XIII, Strašnice, Nad Primaskou 1140). Cena 20 Kč. — Kniha obsahující přes 500 stran vhodného kapesního formátu je nepostradatelnou pomůckou pro důstojníky v záloze. Pojednává o všech zbraních a podává hojně nutných poučení. g.

Poznámky a zprávy

Polský národopis. Adam Fiszer, profesor na lwowské universitě, vydávav zasloužilém nakladatelství Książnica-Atlas (Lwów-Warszawa) významné dílo „Etnografja slowiańska“, které je ve svém třetím sešitě věnováno Polákům: „Polacy“, 1934, VIII + 136 str. (str. 121 – 256 celého díla, s 59 obrázky a 1 mapou). Autor v tomto oddíle své práce podává samostatné dílo o polském národopise, které může i pro laika být dobrým průvodcem tímto oborem a které shrnuje výsledky dosavadního badání na poli polské etnografie. Látka je rozvržena na čtyři hlavní části: I. Polský obvod národopisný (Hranice, statistika, nářečí, etnické skupiny, antropologické typy, rozvoj osadnictva, děje etnografického badání). II. Kultura materiální (Sbírání divokých plodů rostlin, lovectví, rybářství, chov dobytka, obdělávání polí, příprava poživatin, zpracovávání surovin, oděv, stavebnictví, tvar vsí, nářadí, transport a komunikace). III. Kultura společenská (Narození dítěte, svatba, pohřeb, družný život, zvyky domácí a hospodářské, roční obřady, lidové právo). IV. Kultura duchovní (Věra v duchy, čarování, lékařství, pohádky, písně, přísloví, výstupy dramatické, lidové umění, hudba a tance, hry a zábavy, všeobecné úvahy). Ke každému oddělení je připojena ještě stručná bibliografie,

kteřá může být základem pro další studium. Fiszerova kniha si tedy zaslouhuje vši pozornosti každého badatele na poli polského národopisu a každého zájemce o polský národní život. Podáme postupně zprávy i o dalších částech „Etnografji slowiańskiej“. O. F. B.

The catholic Who's Who. Nakl. Burns Vates & Washbourne, London. Prohlížíte-li literární historii anglické literatury, shledáte ku podivu, že katolickým vynikajícím kouzelníkům slova je přiděleno místo podřadné. Svědčí o tom jména Newman, Chesterton, Fr. Thompson, a ostatních ani nemluvě. Je to tím, že je neradi vidí na prvních místech. Avšak jak dlouho ještě? V letošní ročence anglických katolíků *The catholic Who's Who & Year Book 1934* (přes 700 stran) je vidět zřejmě, jak intenzivní nástup katolíků je organizován, jaká péče je věnována především škole, jak je všestranná moderní literatura, jejíž výbor oznamuje nakl. Burns Vates & Washbourne a pak, což je hlavní obsah knihy, jak se rozrůstá počet slavných katol. osobností v národě anglickém. U jmen abecedně sestavených jsou důležitá data jejich života, s poznámkou, kde studovali, a jsou-li spisovatelé, s názvy jejich prací. Jest zajímavé, jak také praví spisovatelka Sheila Kaye-Smith v krásné

předmluvě, kolik tu je jmen, která jsou jmény mučedníků, dosvědčivších smrti před 300 lety nesmrtnost Církve a kteří jsou pradědové stejnojmenných našich vrstevníků. Kniha je užitečná tomu, kdo se zajímá o život angl. katolíků, kteří v mnohém, zvlášt v řádnosti svých prací, nám mohou být vzorem.

jd.

Czy św. Wojciech napisał Bogurodzice? V zářijovém čísle měsíčníku „Przegląd Powszechny“ napsal přítel DLÚ polský básník dr. Józef Birkenmajer článek se shora uvedeným názvem, v němž praví: „Na základě mnoha široce založených studií docházím k neochvějnému přesvědčení, že stará tradice o autorství svatého Vojtěcha, podepřená slavným ujištěním polského primasa Laskieho, není falší ani fantasií, jak za to měli někteří badatelé.“

Pietro Mignosi, jeden z nejpozoruhodnějších mladých sicilských básníků (nar. 1895), na kterého jsme v „Arše“ už upozornili, na př. v letošním ročníku na straně 69, vydal v poslední době dvě nové prossické knihy, a to sbírku povídek „Cava la punta...“ (nakl. Rinascimento letterario, Genova 1933, 114 stran, cena 3:50 Lire) a román „Gioia d'Agave“ (nakl. Studio Editoriale Moderno, Catania 1934, 274 stran, cena 8 Lire). V obou knihách se nám Mignosi opět jeví autorem, o němž sám mistr Giovanni Papini mohl napsati, že mu připadá jako nervosnější, průbojnější a hlubší Verga. Mignosi je také předimnětin monografie, kterou mu v ediční serii „Conoscenze“ věnoval Luigi Tonelli („Pietro Mignosi“, nakl. La Tradizione, Palermo 1934, 66 stran, cena 4 Lire). Monografie, pro kterou spisovatelův portret nakreslil Gino Morici, nás stručně seznamuje s Mignosiovým dílem a přináší důkladnou bibliografii jeho spisů, která – ovšem s příšernými chybami tiskovými i věcnými – registruje také rumunské, francouzské, německé, srbsko-chorvatské a české překlady jeho básní.

O. F. B.

Křížová cesta Ruth Schumannové. Známá spisovatelka a výtvarná umělkyně Ruth Schumannová, která nás už nejednou překvapila tempem, jakým vydává dílo za dílem, vytvořila v poslední době křížovou cestu, malovanou na pergamen, kterou nyní nakladatelství Kösel & Pustet vydalo v znamenitých sedmibarevných ofsetových reprodukcích („Der Kreuzweg“, Mnichov 1934, 14 listů, cena RM 2:80). Promlouvá k nám zde táž věřící duše, která kdysi našla výraz v středověkých miniaturách a podivujeme se, jak harmonicky se v těchto obrazech snoubí tvarové prvky moderního umění s úctou k tradici výtvarnictví křesťanského. Schumannová, která už před lety ve své knize „Das Passional“ básnický zpracovala děje Velikého pátku, vytvořila zde křížovou cestu tak krásnou a hlubokou, jakých v moderním umění jistě není mnoho. *O. F. B.*

Moravský farář-grafik. Pod tímto titulem přinesl pražský Venkov v nedělní příloze pěkný a uznalý článek o mistru Arn. Hrabalovi, faráři v německé horské obci Velké Moravě. „Jeho fara jest jediný český bod obce – a její obyvatel: výtvarný umělec, mystický básník lesa, který ve svém černém umění nachází po duchovních povinnostech nejmilejší výplň života.“ Nejvíce motivů daly Hrabalovi strom a bible. „Mně je strom symbolem lidského života – zpovídá se Hrabal sám – již v ráji byl poznáním dobra a zla, v křesťanství stal se strom křížem, v našich dnech vánočním stromkem. Máje jsou symbolem jara – a nad hrobem stojí strom jako symbol smrti i věčného pokoje.“ Článek je doprovázen ukázkami několika dřevorytů mistrových.

Družina literární a umělecká posílá na podzimní knižní trh dvě významné novinky. Je to především 3. svazek vybraných spisů K. Dostála Lutinova *Ve mlýně světa*, kniha veršů, modliteb a vzdechů z válečných let 1914–1919. Básník ji sám v hlavních rysech připravoval do tisku, ale nedostal se

k jejímu vybudování a vydání; obojí skutečněl teprve jeho krajan Ladislav Zamykal, který obstaral také její uměleckou výzdobu akademické malířky O. Konečné-Mulačové z Prostějova. Je tedy kniha novinkou pro naši literaturu a zároveň zajímavým dokumentem vnitřního, stále rozechvělého života básníkova z války. Druhou publikací jest objemný spis prof. dr. *Frantiska Cinka*, podávající úplně dosud neznámý a velmi zajímavý materiál o národnostním vývoji i náboženské výchově v kněžském semináři olomouckém za doby josefinské. Je to zároveň první podilová kniha přispívajících členů DLU. Jako druhá kniha tiskne se nový soubor povídek dra Jaroslava Řehulky, oblíbeného autora Ministrantů, Strců a Tetek.

Paula Claudela Svaté obrázky z Čech vydal v novém svém překladu a v krásné bibliofilské úpravě Otto F. Babler na Svatém Kopečku u Olomouce, jako 23. svazek své edice Hlasy. Knižku vyzdobil vkusně Karel Kinský.

Moravští katolíci v české literatuře. Pod tímto názvem hodlá DLU vydati velký soubor 50 statí spisovatele *Viléma Bitnara*, jež v celé své literárně-historické činnosti věnoval vždy živý zájem literárním a kulturním pracovníkům vyšším z Moravy, jinde tak často zapomínaným neb i úmyslně umlčovaným. Jeho příležitostné články, rozptýlené v různých časopisech a dnes většinou nepřístupné, obsahují velké množství životopisného i knihopisného materiálu, zpracovaného spolehlivě na základě jedinečného archivu. Je to ovoce dlouholeté, možno říci celoživotní mravenčí pile, již dovede plně oceniti jen odborník. Souborné vydání bude aktem vděčnosti k autoru, ale současně také důležitým kamenem ke stavbě budoucích dějin české katolické literatury. Proto se ho ujal mladý a pilný literární historik profesor *Bedřich Slavík*, který je uspořádal a doplnil příslušnými poznámkami. Objemný

spis vyžádá si přirozeně velkého nákladu. DLU může se ho odvážiti jen tehdy, bude-li zajištěn určitý počet odběratelů. Proto vypisuje subskripci, jejíž podmínky přinášíme na zvláštním letáku vloženém do tohoto svazku. Prosíme všechny odběratele, aby mu věnovali pozornost a ještě dnes se přihlásili. Kdo odkládá, obvyčejně zapomene.

Dvakrát do Korintu. První a druhý list sv. Pavla Korintanům. Z řeckého přeložil a stručně vložil *dr. Jan Hejčl*. Str. 185. V Olomouci 1934.—V obvykle krásné úpravě vydává pilný p. autor další část svých překladů apoštolských epištol. Oba listy sv. Pavla patří, jak známo, k nejdůležitějším, proto není divu, že také poznámky k nim značně vzrostly, třebaž jsou vždy věcné a stručné. Nové dílo dra Hejčla nutno jen vřele doporučiti pozornosti čtenářů i milovníků pěkných knih.

Legenda svatovojtěšská. Básník *Pro. Marcol Svoboda* vydal jako zvláštní otisk z kalendáře „Náš misionář“ tuto cennou prózu, jež daleko překročuje úroveň obvyklé kalendářové literatury. Jasným, plastickým slohem líčí tu apoštolskou cestu sv. Vojtěcha přes Moravu na Slovensko a do Uher, naznačuje tak již v dávnověku ideál národního a náboženského sjednocení bratrských kmenů. — Také polské katolické spisovatelce *Marji Czeské-Mjczyńskiej* poskytl život sv. Vojtěcha látku k velkému historickému románu *Kristův rytíř*. Velmi živě a barvitě, misty až dramaticky líčí jeho dětská a studentská leta, růst ke svatosti, duševní boje i boje s pohanstvím a lidskou zlobou, apoštolskou činnost a mučednickou smrt. Třebas hlavní děj je v podstatě znám, dovedla jej oživit, doplniti a prohloubiti tolika novými postavami, podrobnostmi a výjevvy, že vzdělaný i prostý čtenář přečte román s neutuchajícím zájmem a nemalým užitkem. Kniha vyjde snad brzy i česky v překladu Karla Otýpky.

Beethovenova „Sedmá“

*Uprostřed ruchu a šumu světa
„Sedmá“ nám tvoje, Mistře, zní;
vítězná klenba nad námi plane
tušící příchod „Poslední“.
Zapadly nám již, dozněly dávno
ponuré rány „Osudů“,
oddechla hrud' si tvá v „Pastorale“
zbavena hrůzných preludů.
Jak lehký mrak, jenž na chvíli zastře
velkého reka zárný hled,
v opojný proud a v triumfů jásoť
schvěje se kdos, kdo chor a bled.
Zápasů, bolů, úderů temných
urputná saň sta zvedá hlav,
ty, jenž jsi vítěz, jenž stanul's v slávě
nad tupý v blankyt vzlétl's dav.
Vítězný v výši stanul jsi sám již,
hluboko zůstal ti náš svět;
věčnosti van jak velehor dechem
v geniů ráj tě volá zpět.
Budoucnost tvoje co ještě chová
v tajemném lůně osudů?
Rozmetá slavně nezdolným vzmachem
ponuré roje preludů.*

*

*V propastech ducha, do nichž se noříš,
kde krása dřímá zavátá,
řeřavou výhni slasti a slávy
rodí se tvoje „Devátá“.
Zaplane hymnus, nezavzněl krasší
svedena v lidstva bludný sluch,
radostným dechem smíření, lásky
sklání se v srdce velký Bůh.
A hymnu toho olbřímí jásoť
v Elysia luzích zaznívá,
tam, kde se z mlžin, nad chaos vášní
míru nám zoře zardívá.*

*

*Skloň na hrud' moji hlavinku drahou,
v nový hled, jenž se rodí, den;
slyš, jak nás volá, jak vstříc nám jásoť
růžový, v klín tvůj položen.*

*Brzy již dozní nám „Osudová“
a Sedmé vzlétnem perutí,
k objetím věčným, v nebesa nová
vzbudí nás Lásky vanutí.
Azur a blankyt, květy a vůně
v duchovou říši vedou nás;
Hosannah pějí blažené tůně,
na čele plá nám božství jas.
Z osmého kruhu v devátý chvátá,
milenko, našl lásky pout,
tot ona země, toužená, svatá,
kde navždy smím tě obejmout!*

Jaroslav Hruban

O poesii

*Člověk který by chtěl v poesii –
jak ostatně v uměleckém tvoření vůbec –
něco „říci“ anebo něco „učiniti“,
není ani hoden, aby vstoupil před nádvoří
umění.*

*Každá vzpoura, každé rozumování a tahanice
se skutečností života ukazuje na stav
dosud neuspořádaného myšlení a musí
býti uměním zamítnuta.*

*O hodnotě básně nerozhoduje smysl,
nýbrž forma, to neznamená nic vnějšího,
ale onu hloubku napětí a rytmus,
který vyznamenával původnost mistrů od
umělců druhého řádu.*

*Rým je pouze hra slov, když
mezi slovy, která rým spojuje, není
jiné vnitřní spojitosti.
Volné rytmy jsou tolik co bílá
čern.*

*Kdo se nedovede dobře pohybovati v
rytmu, necht jde nevázan vpřed.
Nejlepší míra je zároveň
nejvyšší svoboda.*

Přel. Ad. Gajdoš

Stephan George

Catholica

Všem stal jsem se vším, abych vůbec některé přivedl ke spáse. I. Kor. 9. 22.

Církev jest bohovláda, jež v pozvolném, ale nezadržitelném procesu zakvasuje celé lidstvo, je tělo Kristovo, jež v nadosobní jednotě objímá celé vykoupění potřebující člověčenství. Spočívá tedy podle své povahy na víře v božského Spasitele, v Krista. Jakožto nadosobní jednota člověčenství s božstvím spojeného nabývá v Petrově úradě, na skále zřízeném, názorný výraz a své zabezpečení, ve společenství svatých svá vnitřní hnutí, výměnu své plnosti v lásce.

Z podstaty církve vyplývají přímo její známky. Na prvním místě vyšetřme její nejvznešenější a nejpatrnější vlastnost, to, co se míní, mluví-li se o „katolické“ církvi, její *katolicitu*. Ignác Antiošský dosvědčuje první označení „katolická“ (Smyrn. 8. 2.) a uvádí ihned také důvod, proč jest církev katolická, t. j. musí mít už v jádru způsobilost rozšířiti se po celém světě (*καθ' ὅλον*) a obsáhnouti všechno lidstvo. „Kde jest Kristus, tam je také katolická církev.“ Protože Kristus se zjevil jakožto vykupitel *všeho* lidstva, proto se vztahuje též Jeho Tělo podle podstaty na *celé* člověčenstvo. V Kristu jest už v jádru založeno veškeré spásy potřebující lidstvo. Církev tedy nebude nikdy dosti veliká, dokud v ustavičně vpřed se beroucími procesy neobsáhne všechno lidstvo. Nápor na veškeré člověčenstvo jest jí vrozený.

Zřídlo přitažlivé síly církve jest nařízení Zmrtvýchvstalého o misiích: „Jděte ke všem národům a učte je, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mt. 28. 19.). Přijímá jen v nejširším výměru hlavní popudy poselství Ježíšova o Božím království. Toto království Ježíšovo má „samo od sebe tendenci státi se náboženstvím světovým“ (Holtzmann). Neboť jest duchová, stranou všech nacionálních nebo jiných pozemských záležitostí se rozvíjející, čistě nábožencko-mravní mocnost. Její statky jsou hříchlů odpuštění a milost, její pohledávky jsou v mravních, na všechny lidi se vztahujících návodech horského kázání. Občané této říše jsou dětmi Božími, které v Otčenáši volají k Otci nás všech. A hlasatelé tohoto království mají co říci nejen Židům, nýbrž celému světu, jsou solí země a světlem světa. Ježíš sám se povznáší ve svém mesiášském vědomí nad všechny požadavky národnosti. Není jen Synem Davidovým, nýbrž Synem člověka. Náleží všem lidem, ne jenom Židům. A kdyby také nebyl býval dal Ježíš po svém vzkříšení výslovně veliký rozkaz k misiím, vzhledem k nadnárodnému, všelidskému cíli poselství Páně o království Božím muselo by se mluvíti při nejmenším o Ježíšově intenzivním universalismu. Obrátme se však od poselství Ježíšova k živoucímu Ježíši samému, vzpomeňme si na zřejmý odpor a na silný hnus, s nímž odsoudil a odvrhl vše kastovnícké, úzké, malicherné, pyšné farizejských zvyků, pomysleme na jeho širokou a naprostou otevřenost vůči všem vznešeným, čistým, dobrým klíčkům, jež v lidech našel, ať v celníkovi nebo v nevěstce, vzpomeňme jeho parabol o marnotratném synu, o publikánovi v chrámě, o svatební hostině,

k níž byli pozváni žebrační, chromí a slepí, vzpomeňme paprsků jeho spásitelské lásky právě k nejopuštěnějším vržených, do nejubožejších koutů člověčství, pak se nám ukáže, že jest psychologická nestvůrnost říci s Harnackem „že misie u pohanů nebyly v Ježíšově horizontu“. Jest nepoperná skutečnost, že misie u pohanů byly nejen v horizontu současného Židovstva, kde se vyčerpávaly v prázdném děláni proselytů, nýbrž že dodávaly zvláštní barvy příslibem proroků. Ježíš žije a hýbá se v prorocích. Proto nemohly mu býti neznámy jejich naděje – i když odzíráme od jeho vědomí mesiánského – a právě jeho světového, svobodného, velkého způsobu museli se dotknouti. Skutečně nevyhýbal se také nikdy pohanům, když před Něj předstoupili. Uzdravil nemocnou dceru Tyrofeničanky (Mat. 15. 28) a nemocného sluhu pohanského setníka (Mt. 8. 5. sq.) (Lk. 7. 1.). Po každé pro svou srdečnou přichylnost a své vřelé uznání jejich duševní pevnosti upřímně vyznal: „Ženo, víra tvá je veliká.“ „Vpravdě, říkám vám, tak veliké víry jsem nenašel v Izraeli. A opět pravím vám, mnozí přijdou od východu a západu a stolovati budou s Abrahamem, Izákem a Jakobem v království Božím.“ Ježíš potvrzuje tu výslovně předpovědi proroků v jejich plném smyslu. Parabola o milosrdném Samaritánovi zdůrazňuje ne bez vážné výtky, že jest spíše možno naléztí činnou bliženskou lásku u samaritánského bludaře než u pravověrného kněze a levity. A víme nad to, že Ježíš zase (Mt. 8. 28; 15, 21) vstoupil do území pohanského, že se styku s pohany nevyhýbal, nýbrž že jej vyhledával. Ze však přes tento základní, pohanskopřátelský svůj způsob vlastní rozhlášení evangelia i svých učedníků obezřele ohraničil na národ israelský, k tomu se rozhodl z praktických a především dějinných důvodů. Síly krásného poselství se neměly třístiti. Měly míti zřetel na všechna přirozená i náboženská fakta. K přirozeným, pokud vlastní národ se svou zvláštní minulostí a svými monoteistickými mravy a kulturou nabízel nejrádnější přirozený základní tvar ke zřízení království Božího; k náboženským, pokud Ježíš roven prorokům před sebou a roven Pavlovi po sobě v Izraeli viděl vyvolený národ, jenž pro svou úmluvu s Jahvem zdál se býti povoláním na prvním místě, aby myšlenku Boží, kterou nesl celými dějinami, prohloubil ve víru v trojediného Boha. Národnostní vztah v kázáních Ježíšových jest bez pochyby zřejmý. Avšak tento nacionalism nebyl nicméně než velkomyslně odmítající. Nezavíral dvěře před obrácenými pohany, nýbrž je otvíral. Israel se měl státi ve smyslu proroků základem, klíčkem nového Božího království, jež obsahuje všechny národy a rasy, tedy také pohany. Pokud jádro židovského národa neztratilo tento nárok, potud vlastnilo dějinné i náboženské právo na to, že v něm samém se naplní a doroste, co bylo v jeho celém tisíciletém vývoji uloženo.

Proto, pokud Ježíš žil na zemi, náležel svému národu. Z něho vytvořil nového Israele, povolav dvanáct apoštolů. A z tohoto židovského odmladku, když se Kristus po vzkříšení projevil jako „syn Boží v síle“ (Řím. 1. 4.) a jako Syn Boží v moci vyzval k světové misi své učedníky, vyrostl sám sebou mocný strom, v jehož větvích hnízdí ptáci nebesí. Již o zárazku jazyků o letnicích zjevila se katolická, všechny řeči a lidi objímající povaha nové společnosti. Židovská děloha, jež mladému klíčku v prvních

dobách byla k životu potřebná, pozdějšímu vývoji však mohla překážeti nebo jej svíratí, rozhodným činem byla Petrem a Pavlem odstraněna. Petr první přijal pohana do církve, setníka Kornelia, a Pavel to byl, jenž silou svých myšlenek a mocí svých činů rozbil definitivně závory židovského ospravedlnění ze zákona a otevřel křesťanství do světa volnou cestu. V Petrovi a Pavlovi se naplnil onen universalismus, v kázáních Kristových ukrytý. Když se nedávno tvrdilo, že Pavel nebyl dosti práv myšlenke Páně, když skrze něho „křesťanství se stalo nadále církví“, přehlédlo se, že pro Pavla církev nemohla býti zvláštní sektou, nýbrž že objímala všechno lidstvo vykoupené. Církev není cosi, co by se mohlo vnitř lidstva zříditi, co by se tedy uvádělo v lidstvo skrze nové vymezování, jakési tvoření stran, způsob nové synagogy. Jest čímsi daleko víc, co svou světovou řší všechny ohrady lidstva ničí. Je tak veliká a tak široká jako lidstvo samo.

Tento široký duch, vkořeněný v blahozvěst Ježíšovu, má katolická církev a ta sama ho přejala v celé jeho šíři a hloubce. Není společností vedle jiných společností, církví vedle církví, ani církví mezi lidmi, nýbrž je *církví lidí*, prostě církví lidstva. Takový nárok dává jejímu působení houževnatou vytrvalost a vznešený styl. Nikdy nesešlo katolické úsilí v snahy čistě národní, a nikdy co do svého trvání se nestala církev nevolnicí státu. Pokud její údové náležejí jistému národu, musí se ovšem jistě nacionální zájmy obřázeji na snahách církevních. Byly už také doby, kdy se církev zdála býti služkou německých nebo francouzských císařů. Byly to však jen epizody, pomíjivé zvraty v jejím světovém poslání. V tvrdých, houževnatých bojích upevnila se vždy znovu ve jménu své mise k všemu lidstvu, uchránila si vnitřní svobodu před vlivem knížat a národů, a tím nedotknutelně vlastnické právo na království Boží, neodvislost křesťanské víry a utváření svého života. Jakožto taková nadnárodní moc, všechny lidi a kmeny v jednu řší Boží shromažďující, mohla daleko více než nějaká nacionální vyhraněná církev, na př. anglikánská, ruská nebo švédská, osvoboditi nejlepší síly, jež v jednotlivých národech dřímají, a dáti jim sloužiti k rozšíření království Božího. Všichni národové se svými zvláštními vlohami jsou jejími dětmi a přinášeji své dary do svatyně. Elasticčnost, svěžest ducha, smysl pro formy Románů spojuje se s důvtipem, důkladností, v sebezabraností Germánů a se strážlivostí, obezřelostí, rozumností Anglosasů. Zbožnost, přičinlivost, nenáročnost Číňanů pojí se s jemnocitem a hloubavostí Indů, s činností, objevitelstvím a iniciativou Američanů. Je to jednota v plnosti, plnost v jednotě. Ze všech tisíců potoků a koryt říčních, jež misionáři na území cizích kultur vykopou, tekou bohaté, pestré vody svérázného života lidí a národů – toto nejdrahocennější, co jest na zemi, a co jest jen jedenkrát zde – do církve a sjednocují se, zčistěně Duchem svatým v neomylném učení církve, splývají v jednotný mocný proud, v jedinou obrovskou vlnu, která prochází lidstvem, oplodňuje a čistí. To jest catholica v jejím nejvlastnějším smyslu: veliká nadnárodní vlna víry v Boha a lásky Kristovy, živena a nesena vlastními silami jednoho každého národa a jednoho každého člověka a očistěná a oživená božským duchem pravdy a lásky.

Proč dochází až tak daleko tato katolicita církve? Základem síly katolicismu svět podmaňující, vnější katolicity, jest její *vnitřní* všeobec-

nost, její povahová způsobnost pro všechno lidstvo. Tato vnitřní katolicita spočívá na dvou zvlátnostech: za prvé na rozhodném *přisvědčení celému zjevení a jeho životní plnosti*. Církev říká na rozdíl od všech nekatolických společností plné a celé ano *k celému* Písmu sv. jak Starého, tak Nového zákona; tedy nejen k dogmatice sv. Pavla a k mystice sv. Jana, nýbrž i k pojmu církve a učitelské moci sv. Matouše a ke konání a nauce o zásluze sv. Jakuba a Petra. Není myšlenky v Písmě, která by pro ni byla zastaralá nebo nečasová. A netrpí, aby jedna pravda byla zatemněna nebo odstavena k dobru pravdy druhé. A vedle Písma sv. stojí mimobiblická *Tradice*. Pokud evangelium spočívalo na ústním hlásání, na kázání Kristově, jeho učedníků a prvních žáků apoštolů, kteří začínali řady apoštolských posláních, tvoření životního proudu podání bylo dáno samo sebou. Bible novozákonní jest sice významná zkratka apoštolského hlásání Slova, které naplnilo a prostoupilo úplně vědomí církve, ale není skrz naskrz vyčerpávající. Ústní podání, jdoucí obcemi, živé, apoštolské slovo, jest starší a původnější než Bible. Potvrzuje nám Písmo, jak jeho inspiraci, tak i kánon. A jest obsáhlejší než ono, pokud nám svědčí zejména o bohatství kultovního života, náboženských zvyků, mravů, zřízení, jež jsou v Novém zákoně jen letmo zmíněné. A má cosi v sobě, co Bible jakožto psané mrtvé slovo nemá a mít nemůže, a co pro ně je nejvyšší předností: je to živý duch zjevení, naléhavá pohnutost myšlenky zjevení, za vším psaným i nepsaným slovem stojící „instinkt víry“ (*instinctus fidei*), „církevní duch“ (*φρόνημα ἐκκλησιαστικόν*). Tento duch zjevení nežije v mrtvých dokumentech, nýbrž v živých srdcích věřících, vzbuzený a nesený učitelským, apoštolským úřadem, jež vede sám Duch svatý. Ten jest nejvládnějším, nejpůvodnějším, nejdrahocennějším dědictvím učení Ježíšova a Jeho apoštolů. Neboť v něm teprve nabývá každé zjevení své vnitřní jednoty, své spojitosti, svého posledního smyslu. Protože nyní církevní obsah zjevení objímá celé Písmo sv. i všechny obsahy mimobiblického ústního podání, jež z ústních kázání Kristových a Jeho apoštolů dále se vyvíjelo – bez jakéhokoliv vyškrtnutí, beze všeho zúžení na jednotlivé zvláštní myšlenky zjevení, na př. o otcovské dobrotě Boží a jistotě, že budou hříchy odpuštěny –, protože tedy *celý* křesťanský život i zkušenosť bere a přisvědčuje mu tak, jak už od Krista proudí lidstvem v celé a plně šíří, jsa nesen apoštolským učitelským slovem, mohla býti Církev protuto bohatou plností něčím důležitým všem lidem a všem mohla něco dáti. Všeni se stala vším. „Malým dětem v Kristu“ dává, jako kdysi Pavel v Korintě, pít mléko, a nedává jim pokrmů, protože je „nemohou snést“. Avšak masu těch, kteří nemají ještě tak jemného sluchu a jemného citu, aby mohli slyšet ono vnitřní, jemné a silné křesťanské blahozvěsti, slovo o svobodě Bohem spoutané, aby mohli rozumět Augustinovu: „miluj – a můžeš dělati, co chceš“, odkazuje ve svých kázáních a v svém vyučování na věčně platné, neodbytné pohledávky deseti Božích přikázání, na kázání Ježíšovo a na onen majestát soudece, jež z kázání prosvitá, soudece, jež nelilosrdně a bez lásky prokleje do věčného ohně. I když nedojdou až tam, kdy se chápe láska Boží, aspoň osvobodí Jeho spravedlnost ze zajetí světa, ze sevření svého sobectví, a svou duchovost povznesou k nadpřirozené, i když ne dokonalé, bázni Boží.

A tam, kde se již duše probudila k slovu o vnitřnosti a lásce, jsou vábeny nejsladšími způsoby, tajemstvím svatostánku, pobožností k Srdci Ježíšovu, Jeho křížovou cestou, růžencem i ty nejprostší a nejtěplejší myslí k oně vyšší božské vroucnosti, kde se zakusí slovo „Abba – Otče“ v jeho plném zvuku, a kde prodlévají sv. Pavel a sv. Jan. A tu se může státi, že někdo bude projat tak velice láskou Kristovou a horlivostí pro Jeho království, že padne v jeho duši slovo Páně zapalující: „chceš-li dokonalým býti, jdi a prodej všechno, co máš, rozdej chudým, a přijď a následuj mne.“ (Mt. 19. 21.). A tím se zalidnily pouště a velkoměsta poustevnami a kláštery. Není žádného náboženského stupně rozvoje, který by nemohl býti všeobsáhlým vlivem církve uchvácen a dotčen. Není možné popsatí plnost všech forem, v nichž se rozvíjí nábožensko mravní život katolíků. Nesmírné bohatství náboženských vlastností se tu pěstuje a neomezená svoboda katolické zbožnosti jest vládnoucím zákonem.

Ale tyto způsoby jsou tak pestré, všechny vzešly ve svých základních formách ze živoucího proudu zjevení, z plnosti a rozmanitosti životních statků, nashromážděných v Písmu a Tradici. Neboť zde, v Písmu a Podání, ano jen v Písmu samém, ba jen v samém Pavlovi a Janovi jest nejenom duchovní, nýbrž i smyslové, avšak smyslové proměněno v duchovní. Jest tu nejen jistota o odpuštění hříchů, nýbrž i přímý příkaz, zákon, zásluha. Jest tu nejen osobní zkušenost ducha, nýbrž též služba společnosti a úradu. A jest tu především též mystika, neboť kde jest pravé náboženství, tam jest mystika. Základní formy katolicismu dají se dokázati bez námahy a bez úsilí v biblickém křesťanství, ano u Pavla samého. Neboť ne jen ta či ona roznécující *idea* obsahuje zjevení, nýbrž původní, všeobsáhlý, mocný život, svatý a nevýslovný, život, jenž roste, hlubina, jež se do tajemství propadá.

Z plnosti starozákonního i novozákonního zjevení, Písma i Podání, pramení plnost katolicismu. Je to však pevnost v *jednotě*, jedním duchem, jednou duší oživená. Život katolicismu roste, ale „nepřeroste se“. Celé bytí katolicismu vznášá se „samo v sobě, ve svém centru“ (Newman). Zajisté jest zdánlivé přeměňování vnitřní rovnováhy, hlavně v dobách, kdy bludná učení povstávají a nutí církev, aby odstavila jisté pravdy, zneužitě bludari a popírané postavila v popředí. Čistě antignostická, antiariánská, anti-lutherská, antimodernistická „ústava“ není povahově katolická. Jest spíše současnými, nutnou reakcí proti bludu vynuceným dočasným přesunutím rovnovážného stavu. Právě tu potvrzuje se životná síla katolicismu, její nezlomitelné zdraví a pravda, takže může takové přesuny – byť i po dlouhých stoletích, uvésti znovu v původní jednotnost napětí. A ona mocná síla, která ustavuje vždy znovu vnitřní rovnováhu, jest nezlomená životní síla ducha zjevení, jenž dále žije v učitelském úřadě církve, hluboko v církvi působící Duch sv. Ten pořádá a vede ony tajuplné životní síly, které všem vysíleným místům církevního organismu přivádějí znovu čerstvou krev a všechna neprirozená vyniknutí Těla Kristova uzdravují. Stálo by za to, zevrubně dokázati, jak ostře sráží a odráží katolicismus hned v začátku zvrácená, scestná tvrzení s celou skladbou jejich přestavových řad, s vším tím, co se poji k jejich nástupu, aby zdržela každé zakalení svého

obsahu zjevení, jak však potom, když nebezpečí ovlivnění zmizelo, elementy pravdy, bludari přejaté, avšak jednostranně zdůrazněné, opatruje pravým důrazem, jež odpovídá souvislosti zjevených pravd, vědomě do svého učení zasazuje a pevně drží. „Církvi jedině se podařilo odvrhnouti zlé, aniž obětovala dobré, a věci, jež ve všech jiných školách jsou nesrovnatelné, v jedno spojití“ (Newman). Je to živý duch zjevení v církvi, síla a důslednost katolické učitelské myšlenky, je to právě ono, co theologická škola nazývá „živou tradicí“, co zabraňuje znečistit katolickou plnost, co její vznešenou jednotu a vnitřní harmonii vždy znovu zřizuje. Tých živý, v církevním učitelském úřadě působící duch zjevení to jest, jež této plnosti dává možnost vnitřní *hybnosti*, sílu k rozšíření a zakořenění ve všech dobách, kulturách a duchovních směrech. To jest vlastní vpřed ženoucí, pokrokový princip v katolicismu. Všechny ostatní křesťanské společnosti, pokud ovšem zachovaly podstatné kusy starokřesťanského dědictví, zůstaly na mrtvém, ustrnulém principu: luteránství a kalvinismus na písmenech Bible, schismatické církve východní na písmenech Písma a „mrtvé tradice“, t. j. na podání starokřesťanských Otců a nejstarších koncilů. Tím se octli v nebezpečí, že se budou dívat na pravdy zjevení jako na mrtvou hodnotu, jako na uložený poklad, jež se čistě vnějškově odevzdává potomkům, protože se přehlédly v před pudící životní síly, jež se skrývají ve zjevení a jež podporují v dalším rozvoji v něm uložené klíčky. Toto nebezpečí ustrnutí a zkostnatění zabilo řeckou orthodoxní církev. Nebo jest nebezpečí, že se učiní po právu snahám, potřebám, požadavkům nové doby a vydá se vsanc vnitřní spojitost se zjevením a povstane tak úplně nové křesťanství, náboženství německého idealismu, nebo jak by se to mělo říci. Takové nebezpečí hrozí protestantismu. Katolicismus je vyňat z obou možností. Živá síla ducha zjevení, jak se osvědčuje v církevním učitelském úřadě potvrzuje se vždy zase v tom, že se chápe zjevení uloženého v Písmu svatém i v mimobiblickém písemnictví v jeho plodné životnosti a že s prospěchem odkrývá bohatství jeho naléhavé síly. Jenom v katolické Církvi se dá proto stanovit organický růst církevního pokladu víry. Není tu nic ztrnulého, avšak také nic překotného, nezprostředkovaného, nového, nýbrž jen organický vývoj. Proto mohlo církevní rozhlášení víry nabídnouti něco lidem všech časů. Neboť dogmatický rozvoj není náhodný, spíše odpovídá požadavkům a otázkám věřících té či oné doby. Protože nositeli ducha zjevení jsou sami živí lidé, živí věřící, jsou v ustavičném spolicitění s otázkami a potřebami „učící“ církve, společnosti věřících. Dovedou vždy znovu spojití tyto potřeby a otázky s dědictvím, jež k nám již došlo, a z něho dají onu odpověď, již věřící vyhlížejí. Tak povstává v církevním poselství víry stálý pohyb, stálá výměna zjeveného majetku v hladových duších. Zjevení nezestárne, nýbrž zůstává vždy nové, živé. Jest ne časová, bezprostřední přítomnost, i když století za stoletím uplyne.

•

Abychom neztratili nit – řekli jsme: vnější katolická Církve, její síla, jež získává svět, spočívá na její vnitřní katolicitě. A ukázali jsme: *jedna* známka této vnitřní katolicity jest obsáhlé přisvědčení celému zjevení a

jeho zživotnění ustavičně činným duchem zjevení církevního učitelského úřadu.

Jiná, druhá známka její vnitřní katolicity je obsáhlé *přisvědčení celému člověkově, přisvědčování celé lidské přirozenosti* jak tělu, tak duši, jak smyslovosti, tak duchu. Zvěstování víry se obrací na celého člověka. Podle církevního učení, jak na sněmu tridentském bylo formulováno proti Lutherovu pojmu dědičného hříchu, dědičný hřích nemá síly, jež by rušila přirozené dary v člověkově, není totožný s tím, co Pavel nazývá zákonem těla, žádostivostí. Zajisté zatemňuje se jí rozum a mravní vůle se oslabuje, ale to se děje jen nepřímou, a to potud, pokud byl člověk oloupen o své původní, nadpřirozené společenství života i lásky s Bohem a tím celou svou podstatou – tedy i v myšlení a chtění, byl vyrván z původního, nadpřirozeného zacílení. Přirozené nadání člověkově je tím nezlomeno. Oslabení lidské přirozenosti hříchem dědičným nepřineslo s sebou též zhoršení nebo dokonce zkažení člověkových sil tělesných a duševních. – Pro tento předpoklad naskýtá se hlasatelství církve možnost postavit i službu království Božího přirozenost lidskou, její celou tělesnost, její duchové nadání a požadavky, její rozum i její svobodnou vůli. Protože přirozenost člověka není zkrivena vnitřně, v jejích původních schopnostech, nýbrž jen odloučením od svého nadpřirozeného životního cíle, tedy jen svým falešným nařízením, proto jakmile toto bylo odstraněno, když člověk milostí křestní se znovu vpravil v začáteční, životný poměr k Bohu, proto lidská přirozenost mohla být získána v okamžiku v celém rozsahu svých sil pro hlasatelství církve. Církev, jakožto Tělo Kristovo, zabírá všechno, co jest Boží, tedy i jeho lidské, tedy i jeho smyslové potřeby, tedy i jeho vášně stejně jako jeho rozum a vůli. Tím, že toto tělo, tuto smyslovost a tyto vášně vysvobodila posvěcující milostí z jejich pozemského zajetí a egoismu, jež se protíví konečnému cíli, nezískává je zpět jen pro království Boží, nýbrž dává jim samým významné zušlechťení a prohloubení. Kázání církve bourá starou pozemskou budovu lidstva až do základů, avšak přejímá starý stavební kámen pro novou stavbu a tím mu dává teprve jeho pravé místo, jeho vlastní smysl, jeho pravou krásu a lesk. Pojem přirozena jest tedy v katolicismu nesmírně prohlouben a ani o málo porušen. Tak jak člověk vyšel z ruky Boží, v krásě svého těla, v žáru své smyslovosti, v bouřlivosti a tísních svých vášní, v rozumu duchem jiskřícím a se vzpurnou vůlí, tak mu přisvědčuje Církev, takového chce jej mít, tak ho vychovává, aby ten žádoucí, bouřlivý, prostý, silný muž Bohu náležel, aby sám vytvořil vše veliké a nádherné svého původního, přirozeného daru v nadpřirozeném spojení se svým božským základem k vnitřní jednotě a náplni.

Vyplývá z toho dvojitá věc pro katolicitu, pro rozsáhlou získávací sílu Církve: za prvé její milující porozumění pro *přirozené* v člověkově, pro tělesné a smyslné a stejně i pro duchové vlohy. V tvrdých a po staletí trvajících bojích s gnostiky a manichejci, s albigenými a bogomily, a jak se takové sekty mohou ještě jmenovati, ochraňovala právo a čest lidského těla a v souvislosti s ním i právo a čest manželství. Tělo není pro ni „šatem hanby“, nýbrž svatým, nádherným stvořením Božím. Tento dar je tak skvostný a člověku tak potřebný, že tělo smrti zkažené bude Bohem

zase jednou vzbuzeno, aby bylo nesmrtelné duši služebným orgánem. Proto Církev miluje tělo, jež Bůh na se vzal, a navádí umělce, aby namalovali nevýslovně krásné božského a svatého v jeho ušlechtilosti a nádheře. A zdobí nejhudší venkovské kostelíky obrazy Páně a Panny Marie a svatých, aby věřící byli pozdvíženi skrze viditelné k neviditelnému, od pozemské krásy ke krásy nadpozemské. Péče o umění je Církvi vrozená, neboť účta k tělu a k přirozenosti jest jí podstatná.

Tato účta k tělu vede dále k pečlivému zřeteli na *smyslové* potřeby lidí. Protože člověk není pouhý duch, nýbrž duch s tělem spojený, chce, aby mohl chápati duchovní ve viditelném, smyslovém. V tomto faktu je zakořeněn celý sakramentalismus křesťanství a Církve. Jako Kristus sám se nechal pokřtít a ve viditelných způsobech chleba a vína nasýtil svým tělem a krví družinu apoštolů, a jako také jinde duchové spojil se smyslovým, jako učedníky rozeslal, aby nemocné pomazávali olejem, jako nejedl chleba, dokud jej nepožehnal, jako nepropustil žádné dítě, dokud na ně zehnající ruky nevložit, stejně spojuje církev své duchovní bohatství s prostředky smyslovými. Vedle svátosti užívá *svátostin*. Na rozdíl od svátostí zakládají se na církevním zřízení, ne na ustanovení Kristově. Jejich účinnost není proto z výslovného rozhodnutí vůle Kristovy, nýbrž z přímluvy celé Církve a z vlastního zbožného užívání. Svátostiny jsou skutečné, v patrných znameních znázorněné prosby věřících a celé církve o pozhnání a milost. Když katolík užije zbožně svćené vody, když narýsuje na čele svého miláčka znamení kříže, když upevní na stěnu své světnice posvěcené ratolety a byliny a kvítí, není to nic jiného než nábožné spojení se s přímluvnou modlitbou veškeré církve, aby mu Bůh pomohl ve všech potřebách. Konec konců všechno v jeho domácím životě, od snubního prstenu a manželského lože až k posvěcené soli, již dává nemocnému dobytčeti, jest zapjato církevním pozhnáním v nadpřirozený vztah k Bohu. Všechen podnětný život katolíků je tím řízen ve všech svých projevech k nebi – viditelným k neviditelnému. Zajisté, zneužití je možné, je myslitelné překroucení svátostin v magické prostředky. Avšak zneužívání bude vždycky tam, kde jsou lidé, a je slušno, povahu nějakého zřízení nesouditi podle zneužívání, nýbrž zneužívání samo podle oné povahy. Církev pozvedá lidi tímto způsobem přes smyslové k nadsmyslnému a tím získává náboženský vliv i na ony vrstvy, jichž duchovost ještě zcela lpí na smyslovém. Zmohla, že i oni nesou v svém malém, chudém životě aspoň jeden paprsek božského a svatého. Proto není jen církví mezinárodní, nýbrž církví lidovou.

Stejně jako přisvědčuje Církev smyslové podstatě člověkově, tak zabírá i jeho *duchovní vlohy*, především lidský rozum. Vědomé vychází, aby do byla svéta ducha. Její celá věda o víře jest ovládána důvěrou v jasnost rozumu od apologetů a alexandrinské a antiochenské školy přes velkou i pozdní dobu scholastiky až do přítomných časů. Její pojetí víry předpokládá, že lidský rozum sám ze sebe může poznati t. zv. *praeambula fidei*, t. j. duchovost lidské duše a existenci Boha, tedy poslední, smyslovou zkušenost přesahující skutečnosti, a že věrohodnost zjevení může se dokázati pomocí myšlenek historických a filosofických. Jakmile se postaví Bohem způso-

bená, nadpřirozená jistota víry na těchto rozumových předpokladech, stane se „filosofie“ v nejšířším rozsahu „služkou“ theologie. Přitom však si Církev nemyslí, ba výslovně to na vatikánském sněmu odmítá (sess. 3. cap. 4.), že by tím měla být dotčena vlastní zákonitost, samostatnost filosofické metody nebo vůbec nějaké vědy profánní. Chce jen z obsahu svého zjevení pevně stanovit, že rozum, zůstane-li pevně věren svým zákonům podle vlastních principů, může dojít až k tomu bodu, kdy je zřejmo, že Bůh je základem a posledním smyslem veškeré skutečnosti, a kde přechází věda ve víru, filosofie v teologii. Kdekoli se začalo pochybovat a popírat, že lidský duch má schopnost proniknouti dále za zkušenost kdekoli chtěli ochromit a zničit pud člověkův po pravdě, zabírající v sebe všechno skutečné, tam vystupuje Církev pro rozum, jenž byl práv zbavený, tak na příkl. proti Averroesovi, proti Lutherovi, proti Kantovi. A čím více je přítomnost unavena teoreticky-poznávacím idealismem a znovu se pokouší o průlom ze subjektu k objektu, tím více bude vděčiti Piu X., že ve své tolik pomlouvané encyklice proti modernismu Pascendi na vzdory všemu pozitivismu, pragmatismu a fenomenalismu ochránil sílu rozumu, zkušenost přesahující, a tím zaklel strašidlo hrožící veškeré vědě, totiž zloipsismus. Ono katolické Církev, jež celý svět objímá, nepotvrzuje se posléze jen v tom, že neodtrhuje od sebe vědu a víru ve dvě nesmírné protivy, nýbrž uspořádává je v jednotu a otevírá vědu víře a víru vědě. Největší její duchové, Origenes, Augustin, Tomáš a Newman celý svůj život zasvětili úkolu, znovuzřídit toto spojení vědy a víry. A theologie dnes nezná nic nádhernějšího, než učiniti užitečnými pro víru poznatky dneška. Katolicismus vkládá ruku na každou vědu a shromažďuje všechna zlatá zrnka pravdy, aby jimi vyzdobil svou svatyni.

Druhý důsledek, který se nabízí získávací síle Církev z vysoké úcty k přirozenému v člověku, budiž jen krátce zmíněn. Je to její pozitivně přisvědčující poměr k všemu přirozenému, pravému, nezkaženému v *předkřesťanském a mimokřesťanském světě*. Jisté nemá pohanství houževnatějšího nepřítele nad katolicismus, pokud pohanství jest odpad od živého Boha, sebezbožštění nebo zbožňování přírody. Ale v pohanství není jen odpad. Z nezkažených pramenů lidské přirozenosti vytryskují také v pohanství šlechtné, čisté proudy, myšlenky, čtení – nejen ve vědě a umění, také však v náboženství a mravech. Jádra pravdy najdou se všude, jak také církevní Otcové vždy zdůrazňovali, jak u Římanů, tak u Řeků, jak u Indů, tak u Negrů. Jde tu jen o to, tyto zárodky vyprostiti z pohanského úponkovitého býlí a zachrániti pro království Boží. Takové dílo očisty a záchrany koná Církev, když jde k pohanským filosofům, k Platonovi, Aristotelovi, a Plotinovi, ke Stoikům v rozkvětu i k pozdějším, aby jejich moudrost přivedla v službu božskému Slovu, tělem se stavšímu. Ba neodmítá ani převzítí samy pohanské kulturní zvyky a symboly, kde je možné křesťanské oživení a jakési přemincování. To není slabost, bezzásadné přizpůsobení, ale je to užitečná katolicita. Vyplyvá to přímo z katolického základního přesvědčení, že všechno cenné, všechno, co se zrodilo z nepadělané, zdravé přirozenosti, náleží Bohu a má v jeho království domovské právo. Proto nezná Církev závor proti mimokřesťanským kulturám, také žádných zá-

vor proti antice. Zná jen závory proti hříchu. Její laskaví ruka zachovala nám mnoho antických pokladů v době, kdy se hroutil stará kultura pod nohama germánských kmenů. A když dnes tímž pokladům, když veškeré duchové držle antiky hrozí nebezpečí, že budou roztrženy a zmařeny pod hrabivýma rukama moderních Vandalů, když střízlivý, chladný smysl pro praktické, užitečné, pro bužky dne brání milujícímu vcítění se v ducha antiky a když kazí naše humanistická zařízení, Církev musí je pozvednouti jako kdysi ve středověku a rozdávatí sama „zlato Egyptanu“ svým synům a dcerám.

*

Katolicismus je: přisvědčení na celé čáře všemu cennému, otevřenost v nejobsáhlejším a nejušlechtilejším smyslu, zasnoubení přirozenosti s milostí, umění s náboženstvím, „aby Bůh byl ve všem“. Ať druzí hledají a loví onu báječnou, původní prostotu, my odpočíváme v katolické plnosti (Newman). Katolicismus nezná jiného vůdčího slova než ono Pavlovo: „Všem stal jsem se vším, abych vůbec některé přivedl ke spáse. Všecko pak činím pro evangelium“ (1. Kor. 9. 22.).

Přel. Jan Dokulil

Karl Adam

Humanus ab humo

Děkuji ti, ó Pane, žes z pokorné, z dobré
hmoty utvořil tyto mé údy: ze země.
Dobrá je země. Nemře ranami; vytváří
radost zas, kterou jí lidé zničili: zeleň,
kteou jí šlapou, a květiny, které jí trhají.
Ať vozy jí ujezdí, stáda ať spasou jí: znova
se zazelená. Čas proměnlivý jí ledem,
pak ohněm zas halí; drsný vítr jí trhá
jemné rouno; lidé jí hlodají prsa,
do útroh jí vkládají lhostejné mrtvé,
kladou na ni tíhu svých šedých budov,
nechávají jí stíněnu rozvalinami . . .
Ona nezmírá; nehybně čeká, až se
led rozpustí, vítr ustane, slunce se zdvihne –
a zazelená se . . . Byť lidé těkali jinam,
čeká, ať mjí rok či věk; a zase
je plodná a dobrá. I velebím Hospodina,
že ze zemské hmoty stvořil mne, z živé hmoty,
již zlo žádné neumrtví, již vina žádná
nesníží, jež vždy znova své rány zhojí.

Přel. Otto F. Babler

Francesco Chiesa

Nové ukázky polské poesie

Krčma vesny a psi

*Skřípaly vozy. Vítr. Sny žen a mráz.
Všední den – ocelový, mokrý plod slunce na skřípajícím
stříbrném voze vezl.*

*Duněly cesty. Úsvit. A tvrdá zem.
Botami tloukli; v dunící mrak. V tlející zoře siný oharek.
Den zavřítkaľ juchú. Krvavý měsíc se do horizontu zabol.
A ze všech stavení hučel ostrý. Ujařmených nástup.*

*Odešli do tmy. Upocení a hřmějící.
Srdce, otevři se smutněji a jasněji!
Ocelová mlha se jak oheň šíří.
Skřípaly hluchó vozy v sny žen.
V šeré záplavě na nebi rostly.
A mezi domy duněl dlouho dubový, selský vůz.
A znovu vyjel na skřípající bílý mráz.
Ptáte se, koho vezl?
Nuž, mne se ptáte, chodce?
Na řece – sítání zelené hedvábi leží.
V hedvábném říčním zrcadle světélkuje mlha mezi hvězdami.
Kdy mlha zhasne? . . .
Vyjdi, člověče, strašně planoucí jak těžká revoluční pochodeň,
která může zhynout vlastním žárem.*

*Za sítání se zrcadlo řeky zvedá.
Opouští nás bolesti zbloudilých v mlze.
Sad otvírá svou vůni. Zelená krčma vesny.
Mlhavo. Jarní čas. Je zle.
Vítř jak lkající člověk pláče.
Lkající člověk? Člověk děla z kamene tvořící.
Kdyby se radost platit mohla křikem.
Kdyby obyčejný křik radostí . . .
Však vím: jiný je lidský smutek jak pavouk vzpínající se
po paprsku.*

*Mrtvě štěkali psi a vítr.
Do žluté krčmy snú se vraceli, pijanú smutku a nuzákú.
Posloučali dlouho se snem na lících.
Hluše vyl červeně vypálený sen.
Vraceli se v bílou krčmu snú.
Jak pěkný byl by svět, kdyby v něm byly jen ruce pracujících.
Pracující ruce v sadě bílých, pracujících let.
Červený zpěv svobody pestře plane.*

*Do tiché krčmy snů se vraceli. Do teplé krčmy snů.
A pili rosu ze stříbrných pohárků. Chutnala hořce a zeleně.
V zelených pohárech šeriku.*

Jak

*Je zima, jak za svítání stříbrná kavárna
nad městem v skleněném ovzduší otevřená.*

*Tak
stojí město v kraji.*

*U
žlutých střech předměstí. Jak pahorky.*

*A
s mléčných nebes ulice jak rána.*

Ticho.

Měsíc uprchl za roh tmy, drtě nebe.

Hlasitěji koně. Šustot podkov

umdlévá v siném stáde hvězd.

Stromy rané v měsíci, i veliké,

v zahradě mokrých lamp snů.

Bílý pupenec mrazu zvlhnu.

*Pod žirandolem svítání, ze stříbrných listů
vypučel novým poupětem.*

Až –

roztaje den v kamenných okolích.

To jest jednoduché.

Jak žlutý býk.

Ráno

rozhazuje ve vzduchu fúru červánků,

pahorek stojí zalit zlatou vůní.

A odtud

bilou parou

dýchá na hedvábný vous ponocný ulice,

která je obnažena ve skleněných zdech dne.

Výraz

Stromy, stříbrné žíly krajiny.

Splynuly žluté trásně

pomalou –

pak obtížněji

ve vlnícím se výrazu.

Obezděny dálkami –

ve vzduchu ticho září města.

Tak

*z nebe vylétá roj hvězd.
z ustlaného dna.
Čern nízko ubíhajícího horizontu –
zde,
jak –
smaragd,
ve studni.
Až náhle
se v měsíci
zapálí –
ves,
-----
jímž utatou vzdálenost ozáří.*

Marjan Czuchnowski

Rozloučení se sestrou

*Pozdní, pozdní hodinou plakali za okny,
když ječel víchr a zatinal déšť –
zmrtvěly bílé ruce, spletené úžasem, marně, marně,
plakal déšť, takový drobný, plakali doma,*

*a od domu pozdní hodinou, když olše
kráčely opuštěnou cestou k městu se zvěstí –
vycházel z mraků červený měsíc a vzlykal,
až psi prašivý osud vyštěkávali divoko v lese.*

*Zrána, když zhasly svíčky a vrabci na okno tloukli,
matka veliký vzlykot v zástěře skryla;
jdoucí do města mlékařky zastavovaly bratra
– zemřela? Cestou jeli formani a práskali silně biči.*

Józef Andrzej Frasiak

Balada podzimní

*V kapkách deštových: v čtvrtových notách
plískanice kalná plije –
po telegrafních drátech
roznáší podzimní melodie.*

*Vítr – houslista, souchotinář bledý
– listí červené jak nach –
vášnivé, hořké balady
houpá v stromů korunách.*

*U třináctého kilometru,
v mlhavin zahalen šál,
zírá v prostorů metu
shrbený, šerý žal.*

Červený srpen v Kryniczkách

*Nad tíší kosmatých kopřiv a rudých kopců krtčích,
v zlatých ústech srpna mdlý úsměv století spí.*

*Znoj mravenčí se plazí v travinách: šum němých, červených
Křídélka vázek jiskérkami se chvějí: třepotají, šelestí, tančí.*

*Na věčnost vedou cesty tiché jak stisknutí dlaní:
cesty v plamenech šalvějí, v šarlatném pelargonii zrání.*

*Jak rukavičky starců v perličkách svěcené vody,
vadne zde listů klenů v stříbrném jíní podzimní pohody.*

*Dnes: vrba v své rudé vlasy nad bledým zrcadlem jezera
klade vetřichy dlaněmi jeřabin bledý korál.*

*Dnes; nad hladinou jezera čápů křídla se chvějí:
nad skleněnými zornicemi svatého Bartoloměje.*

*Dnes: slizké prstíčky žab roztáhne měkkce noc siná –
na atlasových loutnách a stříbrných okarinách.*

Józef Aleks. Galuszka

Panna Orleánská

*S patričním důrazem mně rozsudek předčítají,
zvolna mně v paměť slovo za slovem ryjí.
Nadarmo čekám . . . činy své krví smyjí.
Za kázání slova božího mne na hranici dají.*

*Jsem prostou dívkou, bezbrannou, když mně lají;
aureolu mučednickou, vím, pro mne neuvijí.
Ježíši . . . za živa v plamenech . . . kdež bolest svou ukryjí? . . .
Přece mne neopustíš . . . za Tebou jsem šla k ráji.*

*Pravda, snad přijdu kdysi mezi jména svatých . . .
Však napřed mne kat ke kůlu povláčí;
V štiplavém kouři mé oči zapláčí . . .*

EMIL IIIA VICA: UKOLEBAVA

*A plamen urážlivě začne ohrýzat mé paty.
Ó Bože, v mém milosrdenství nepojatý...
Kéž mne, ó hříšnou, Pane, milost Tvá oblaží!*

Wiesław Gorecki

Zelená hodina

*Rozechvěly se šumné haluze kyvadla
snu nárazem! Odbila Zelená hodina!
Vyjdiž, lese, ze své hloubi, ty – náš a ne náš!*

*Čí duše tam v tvém houští zase zapadla?
Čí tvář se v bystřinách tvých připomíná?
Ještě před chvílí byla mojí a teď – ničí je to tvář.*

*Jak podivné, že vidí ji řek proudy i les:
tutéž – a hned zas jinou, šeptající: To – ona!
Zbloudilou za námi – Bůh ji navrátil nám!*

*Však v její rysech poznávám stromy, jež zpívají dnes!
Vždy říkal jsem: až přijde Zelená hodina –
odezdám lesům – co lesního, byť bych i zahynul sám.*

Večerem

*Šero houstne v sadě, zimní zavál chlad
jak bludná dálava by vstupovala do vrat...
Vítr se střechy po větvích sype svůj stín –
On to v mém nitru zpívá? Já v zpěvu zřím,
jak nad bor měsíc vychází tím šerem.*

*V nádvoří, kde z bříz temných již vzplál,
rozjasnila se studně i vůz, jenž samotěn zde stál...
Mezi špicemi náhle osvětlených kol a osy –
duch, cesty neznalý o nocleh prosí...
večerem, pozdním večerem.*

*Do tabulí mých oken, jež hledí na rybník,
záře potápí se a ve vlhkých travinách tlí.
V dlani mé, utržen, vrás umírá... vše je skončeno.
Jest divně vyslovit hlasitě vlastní jméno:
večerem, pozdním večerem!...*

*Stín můj, jenž lánů za dne zlatíval šerý lem,
za nocí touží po útulku v prázdnu čtyř stěn...*

*Do tabulí se vpíjejí noční mýry ze tmy . . .
Rybník je postříbřen a vidí jinak než my :
jak měsíc nad bor vychází večerem . . .*

Boleslav Lešmian, člen Akademie literatury

Obrázek Madony

*Vzali mi Tebe, ó Madono,
s tváří bělostnou, Panenko čistá,
v koutě na stěně pověsili –
jako bys u mne neměla místa.*

*Nemohu již v Tvé hleděti oči,
v soumrak padají slzy a růže –
Se stěny nade mnou sebou jsi vzala
se slzami svými – slzy mé duše.*

*I mému srdci Tě odcizili
s tváří bělostnou, Panenko čistá –
Což jsi v tom srdci, jak v pokojíku
nad ložem mým neměla místa?*

Jerzy Liebert

Žně

*Tam půjdu dnes, kde myšlenky mé se honí
a kde po hudbě duše moje žízní
stříbrných srpů v obilí, když zvoní
na svátek žní.*

*Očima zlíbám kraje obraz známý,
vísky, bílé dvorky, lesů tmavé listí,
uprostřed nichž všude se zlatí a stříbrí
vlnící lány.*

*Do všech zahlédnu stáji a studně bezedné,
sadů, kde divoké křoví a býlí,
nad prací ženců duše má se schýlí
v zlaté poledne.*

*U cesty se zastavím při kříži,
neb u macešek tam nad žitnou mezí,
které v slunci se smějí a tuší stěží,
že smrt se blíží.*

*A potom kdes na tiché louce v ústraní,
hlava má ve vonné se trávě skloní,
a stříbrným srpům, jež na blízku zvoní,
dám požehnaní.*

Henryk Zbierzchowski

Kasprowiczovi

*Tvoji modlitbou z večera
hory se cele pokryly,
jdouce pokorně za šera,
kolem Tvé mohyly.*

*Keř plané růže vyrůstá,
červený zrodí květ,
mlha přikrývá vsi, města,
halt Tvoj svět.*

*Varhany hrají v kostele –
Salve Regina –
hle, Tvoje zpověď jediná,
a náš popelec.*

*Boží se dům –
kdo jej zachrání –
tryskem ubíhá po stráni
Tvůj bohatýrský kůň.*

*Cesty se točí a plynou,
v zatáčkách žlutých se kolébají –
země jest jedinou mohylou,
jež mír v sobě tají.*

*Kdo ví a kdo to uhádne –
je to jen hřbitovní van?
Neb čekal již mohyly na dně
na Tebe Kristus, Tvůj Pán?*

Přeložil Adolf Gajdoš

Witold Zechenter

Z knihy „Slunečný důl“ Adolfa Fierly

Šachta hrá

*Na strunách šachta hraje,
na strunách pramenů světla.
Vidíte ji? Vidíte ji,
jak struny v kameny vpletla?*

*Na strunách šachta hraje,
jak harfa zvučí to skrytě –
Slyšíte je? Slyšíte je –
ty zlaté pavoučí sítě?*

*Na strunách šachta hraje,
muziky sladké slyš vzdychy –
tobě to, tobě to hraje,
havíři, člověče tichý!*

*Tobě to, tichý havíři,
jenž šachtu vyrubals dlaní,
jenž koraly krve jsi navlékl na ni,
ji srdcem svým pozlatil –
každý i nejmenší kamínek
přizvukuje,
prozpěvuje.*

*Tobě to, havíři, hrají
kameny zvučným pozdravem,
na tebe vozíky zpěvem se usmívají
k stříbně zvonivé oslavě
za zlaté srdce tvé a dobré ruce.*

Milost slunečného dolu

*Šachta – jsme my, lidé tiší a obětaví,
jimž na pás zavěšen kahan usměvavý.*

*To my, havíři, a naše křepká i mocná ramena,
a naše duše na uhlí lícem složená.*

*To my i srdce naše a hruď naše mladá,
kam Bůh slunce i milost svou vkládá.*

*Vozíky jedou chodníkem
a uhlí padá,
a v žlabech železo rachotí
a dül celý hrá.*

*Šachta – to srdce naše, tichoučké srdce mladé,
v které Bůh slunce i milost svou klade
pro naši radost věčnou.*

Pán Ježíš u havířů

*Na křižovatce kdes visíš,
utrápen, zasněžen celý,
bičovám ledovým deštěm,
náš drahý Spasiteli!*

*Větry Ti vykřeší slzy,
líce mráz rozrývá bílý,
na kříži u rozcestí
trápíš se, náš Jesu milý!*

*V havířni u nás je teplo,
vozík Tě přitulí jistě,
jenom k nám z rozcestí přijdi,
nejdražší Jesu Kriste!*

*My bychom k počtě tvé večer
jeřáby rozezvonili,
a všechny dlaně se vzeprou
do uhlí, náš Jesu milý!*

*V havířni u nás je teplo,
odpočneš v bezpečném místě,
jenom k nám z rozcestí přijdi,
nejdražší Jesu Kriste!*

Přel. Jan Karník

Dopis do Polsky

O Polsko! Pieśnią Pan Bóg cię zapala.
Aż rozgorzejesz jak lampa na globie . .
C. Norwid

Na křídlech noci a perem zlatých hvězd
dopisy píší upřimné a vřelé.
V mé srdce vede tisícero cest
od vás, ní přátelé.

Často zdá se mně, že Zygmunt vyzvání
u nás – zde v Brně – na kostelích
v mých vzpomínkách pietních, vřelých:
večerem klekání . . .

Na Wawel myslím v ztemnělém Krakově,
Ogród strzelecki, válku v Tarnově,
Szpital wojskowy, ulici sv. Anny,
polskou jesení ztlacené širé lány,
na cestu k hoře sv. Martina,
na trať, jež cestu tam v polích přetíná,
šachty s vojáky na cestě ze Szczucina,
na trávník, pod nímž mrtvá moje dřímá . . .

Na Těrlicko, Żwirka, Wiguru,
Těšínsko, zemi Mazurů,
minulost slavnou Rzeczypospolitě,
její bolesti, sestry porobené,
rebelů vzpoury,
krve prolité
za svatou věc,
za krásu Obrozené.

Spala polská země, spaly Černé lesy.
A vůně jejich luhů mámivá
do nebes stoupala. Milenko má, kde jsi?
Proč kouzlo tvé mne k sobě vábívá?

Vždy týžto svůdný sen a roztomilý,
hymny bolesti, naděje chorály:
zvony wawelské, když sirým zvěstovaly
Vzkříšení Polsky, o němž Věštcí snili.

Ležel Orel bílý s probodnutou hrudí . . .
tělo ze tří ran krvácí:
bdí polská země, nadějí neztrácí . . .
Bůh, Orle bílý, znovu tě probudí!

Ty Panno święta, co jasnej bronisz
Częstochowy z wiernymi polskim ludem
i w Ostrej świecisz Bramie!
Dziecko – pod Twoją opiekę ofiarowane:
Polskę
do zdrowia powrócisz cudem!

Ty, země věrná, jak perla chceš se skvíti
v záři koruny Marie Panny!
Jí – královně – chceš služebnicí býti,
Jí odevzdáváš lid svůj do ochrany. . .
Věřím, že vyjde celá polská zem
z bouří a zmatků mocná, vítězná:
že Wroński marně nesnil velký sen,
že stane se, jak věřil Kochanowski . . .

Již odložila černý závoj vdovský,
jest zaslíbena s vděčným národem!

Jak kněžna vstala Polska toho rána,
na trůn zasedla trnám korunována:
a celý národ slzel radostí dojat pro tu,
již miloval svatým norwidouským viděním,

Zástupy pěly Konopnické Rotu:
Nie damy ziemi skąd nasz ród!

Hle: hrdá země, prosta velikášství,
kde v srdcích plane velká polská víra
v Boga Rodzicu, Slovanstvo, Messiášství . . .
hle: Poska žije! Polská nezkomírá!

-- --

Ty polské moře v chladu svém tak krásné,
na přídi Polsky světlo ohnivě a spásné;
Tvým jménem Polska žítí chce a vzkvěsti,
Ty polské moře, mladé, jaré štěstí,
v němž raněná zázrakem okřívá,
v šumění stromů na březích Oksyva,
v houkání polských jeřábů ve Gdyni,
v práci pro slávu zrozené otčiny. . .

Ve zpěvech námořníků, když vichry v plachty dují,
v hučení motorů, když z přístavu čluny plují,
vlajky zvedají lodě na Baltu,
v halase a vravě, svištění rumpálů,
a v hudbě lodních, polských signálů. . .

Ó moře hlubin, písni kobaltu,
baltských pobřeží písni anděla,
písni rybářských sítí na Helu.
Tvým jménem Polska zkrásněla,
Tvým jménem často moje rodná zem
jak drahým brokátem se oděla,
jdouc zítřkům vstříc.

Tvým jménem jak šátkem bílým nad hlavami mávám,
Tvé jméno jak vzácný klenot odkazuji,
Tvé jméno jak královskou vlajku zvedám,
na křídlech noci perem zlatých hvězd
Tvým jménem list svůj dopisuji:
pohádka modře, světe nových cest . . .
Tvým jménem nový život pozdravuji:
ó polské moře!

- - -

Z krvavých nocí v podzimní den
vzkříšena česká i polská zem
jak holubice čistá, sličná a tichá,
naš sen stoletý a naše pýcha.

Na jednom širém plujem světa moři,
v bouřlivém a strašném zápolení . . .
Evropa se chvěje, Evropa se boří:
pro blaho nových, zítřejších pokolení
pojdmež ó spolu!

Pojdmež ó spolu přes strmé hory věků,
od bratra k bratru,
k srdci a ke člověku,
k sblížení, sbratření, věčnému, božímu míru,
s pochodní planoucí pro svátostnou víru,
již v prorockém vidění nám Věštci odkázali,
v tisknutí bratrských dlaní
a vzájemné důvěře!

Adolf Gajdoš

Smrt jedle

Vždy byla zelená. I tehdy, když jiné stromy ztrácely listí i radost. I v zimě, která celou zemi halí smrtelnou bělostí.

To zlobilo mráz a vichřice. Zápasily s jedlí tím zuřivěji. Snažily se umačkat ji tíhou sněhu, ohnouti ji k zemi a zlomiti ji. Ale sníh, který s lehkostí ohýbal chocholy březek, byl vůči jedli bezmocný. Kladl se velkými a měkkými vrstvami na její temně zelené větve, ale každý silnější závan větru strásal ty chumáče, které se snažely k zemi jako bílí roztrpčení ptáci.

Z jara zapalovaly se na jedličce jasně zelené svíčky nových výhonků, pěkné a radostné. Ptactvo si v jejich uzavřených větvích splétalo bezpečná a útulná hnízda a vychovávalo v nich nová zpívající pokolení.

A když nastalo léto a čas prudkých bouří, blesky – tak nemilosrdné vůči velkým dubům, topolům anebo temným sosnám – se štíhlé jedle ani nedotkly. Snad jim byla příliš malá a blízká zemi, ale snad také půvabná postava stromu obměkčila tvrdé sice, ale zlaté srdce blesků.

*

Avšak děje naší jedle nesestávaly ze samých radostí, jako ostatně ani děje všech ostatních stromů, v jejichž šumění by lidé nejednou mohli slyšeti slzy, když lidé uměli naslouchati.

*

Po dlouhé a kruté zimě přišlo jaro náhlé a podivně horké. Svět zdál se vůčihledě táti, jako milující srdce.

Sotva lesní potoky začaly se svou stříbrnou písni, už se dokola probudilo ptačí zpívání, štěbetání a šveholení, pískání a volání, hvízdání, vábení a křičení . . .

V jedli se rychleji a žhavěji rozproudily mladé šťávy, které jsou pro stromy tím, čím je krev pro zvířata, probouzející se k jarní radosti . . .

Do starého hnízdečka, ukrytého těsně nad zemí uprostřed jedlových větví, navrátil se párek drozdů jako každoročně, a stará písnička probouzela nyní opět každého rána strom, před svítáním, kdy celý les ještě hluboko spal . . .

Hnízdečko bylo rychle opraveno a měkce vystláno čerstvým mechem a lehkým chmýřím. V jeho teplém vnitřku usedla drozdova samička na modrých vajíčkách. A potom v houštině větví se ozvaly hlásky pískat . . .

I byla v lahodném stínu jarní jedle tak velká blaženost, jako by v lese mělo býti navždy jaro a jako by nad vonnými houštinami nekroužil dravec, chtivý čerstvé ptačí krve . . .

Ale malá, půvabná lasička, červenavá, hbitá vražednice, nikdy nenasytná, dostala se jednou k tichému hnízdečku, vyvraždila drozdy a chtěvě vypila jejich teplou krev.

A pak mravenci, kteří měli u nohy jedle svou hromadu, nakupenou z jejichli a hlíny, očistili vymřelé hnízdečko z ptačích mrtvolek.

To byl jeden z příběhů, jaké se v houštinách stromů odehrávají denně. Stromy nemají srdcí a neoplakávají tudíž svých obyvatel. Ale stromy mají ve větru hlas, a tomu šumícímu hlasu chybí potom drobné hlásky těch, kteří zahynuli.

*

Byly by to věci smutné, nebýti toho, že v opuštěných hnízdech noví ptáci zakládají své rodinné příbytky a že na větvích, kde zněl zpěv těch, kteří zemřeli, se potom ozve zpěv těch, kteří žijí.

A bezstarostná a vonná větev se pod zpěvákem houpe radostně jako zelená kolébka . . . Ale strom sám není bezstarostný, ani ne takový strom, který ani v zimě nepozbývá své zeleně.

*

Přišlo léto. V horkých hodinách, kdy celý les umdlával žárem, býval kolem jedle vždy rozkošný, svěží chládek.

Drobné příhody – slasti i strasti – mýjely kolem ní bez ustání.

Teď usedla lehkokřídla vážka, lesknoucí se v paprscích slunce jako démant, na větvičku jedle, a přelétající pták, dovedný zpěvák, ji mimochodem chytil a pohltil – jakoby nic.

Jedli a ptáčkovi to byla drobná příhoda, ale vážce to byla příhoda veliká.

Teď zase jestřáb, kroužící pod blankytem, se jako okřídlený blesk vrhne na štěbetající ptáče, kterému se však přece v poslední chvílce podaří, aby se skrylo a skrčilo do jedlové houštiny a ušlo tak drápům dravce, který přece musil, musil přinésti teplé, chvějící se ptáčí maso svým vyhladovělým mláďatům.

Pro ptáčka to byla radostná příhoda, ale pro jestřábí mláďata to byla příhoda smutná.

Jedle však se z toho neradovala, ani pro to netruchlila, neboť byla strom, který nepláče, nesměje se, ale žije bujným životem rostlinným, deštěm, větrem a sluncem.

Nemluví – ale šelestí; nemyslí – ale roste. Roste každým dnem, každou hodinou, každou chvílí, v pohodě i nepohodě, na větru, na dešti i na slunci.

„Je nejpěknější ze všech stromů,“ myslela si o ní zvířata lesní, která raději myslí než mluví.

„Je nejpěknější ze všech stromů,“ říkali o ní lidé, kteří raději mluví než myslí.

A ona byla opravdu čím dále tím krásnější.

A právě tak, jako ty, kteří jsou mocni, nejednou zahubí jejich moc, tak jí krásnou zahubila její краса.

*

Minul podzim, zlatící listí, přišla zima, náhlá a neočekávaná, jako náhlým a neočekávaným bylo onoho roku i jaro.

Byla hrozná, ale krásná; studená a krutá – ale usměvavá.

Obsypala jedli sněhovým prachem a rozsvítla na těch vrstvách sněhu tisíce slunečných jiskřiček zlatých, modrých a růžových.

A kolem zeleného stromku vytvořila náspy neposkvrněné bělosti.

Kolem jedle začaly se odehrávat děje života zimního, které byly znamenávány stopami lesních zvířat.

Nový sníh byl pln zaječích klíčků a liščích sledů, podobných zdaleka růženci z bleděmodrých kuliček.

Jedle byla nyní opět blízka oněm každodenním událostem, smutným anebo radostným pro jiné, pro ni však lhostejným.

*

Až se jednoho slunečného prosincového rána stalo to, co se státi musilo, neboť stromy, zrovna jako lidé, mají svou sudbu.

Zajeli lidé do lesa, zajeli se sekerami a s vozy, aby v lese vyrubali nejkrásnější jedle.

To v prosincovém slunném ránu do dřeva stromů nebijí datlí! To do dřeva stromů bijí sekery.

To nepadají ztřeřelé vývraty, zahalené rubáši sněhu, opřené o mrtvé haluze jako o hnáty kostlivců! To padají nejkrásnější jedle, nejkrásnější, nejbujnější jedle, padají, udeřeny smrtící sekerou.

To s naší jedle nestrásl víchr démantové, jiskřící se jíní, zhášeje různobarevné jiskřičky! Smrtící úder sekery srazil nejkrásnější z jedlí.

*

I zavezli ji lidé daleko do velikého, hlučného města. Do města, kde místo stromů šumí davy. Vezli ji s jinými jedlemi.

A po různých příhodách v tom městě zavezli ji do velikého domu, vystrojili ji barevnými kuličkami, ověsili ji mlsky, obtočili ji věnci nejružnějších barev, zasypali ji nití zlatou a stříbrnou.

K nohám však jí položili dárky.

Když přišla hodina radostná a na nebi se rozsvítila první hvězda, zapálili na stromku svíčky.

Do pokoje se s hlasitým smíchem a radostným křikem vřítily děti – a zůstaly v údivu státi.

I pohasly jasné záblesky svíček i různobarevné třpyty i lesk zlatých nití před září radosti v dětských očích, když tyto oči spatřily jedli.

Neboť je na celém širém světě něco, co by se vedle záře dětského pohledu ještě mohlo nazývatí září?

Jen samo slunce mělo snad podobný zářivý lesk, ale to jen tehdy, dokud samo ještě bylo dítětem.

*

Kolem umírající jedle rozezvučel se stříbrný smích dětí.

I pomyslela si před smrtí – může-li strom vůbec mysliti – :

„Stojí to za to, vzdáti se celého lesního štěstí, všech východů i západů slunce, mladých jarních výhonků, zlatých podzimních šišek i kouzelného zimního jíní pro jediný záblesk těch rozesmátých dětských oček . . .“

Přel. Otto F. Babler

Juljan Ejsmond

Syn

V Solombale, přístavní čtvrti města Archangelska, žila žena. Znal jsem ji dobře, jmenovala se Ografena, prodávala v přístavu housky. A měla syna, Vaňušku, tomu bylo deset let, a pořád škenral, že chce do světa:

„Maminko, pusť mě do světa.“

„Nepustím!“

„Inu, uteku sám!“

A utekl. Připlula do Archangelska anglická loď. Vaňuška vyprávěl plavčíkovi, že by rád do světa: když chlapec žije v Solombale, umí se anglicky dorozumět. Plavčík řekl:

„Tady jde kapitán, toho popros.“

Vaňuška tedy na něho po anglicku:

„Koptéén!“ (to znamená: Kapitáne!) „Koptéén! rád bych do světa!“

A on jemu: „Vlez do kýlu!“

Vaňuška tam vlezl.

Ráno loď odplula.

Ografena čekala den, druhého už se ptala sousedů:

„Neviděli jste někde Vaňušku?“

„Včera jsme ho viděli, dnes ne.“

„Ach, ten ničema, jistě utekl!“

Kdyby byl v moři utonul, už dávno by ho bylo vyneslo, ale to se nestalo. A tak už byl dvacet let pryč.

Už se stal starším námořníkem, oženil se v Anglii, už měli tři děti. Tu zaslechl, že loď pluje do Archangelska pro pšenici. Dal se najmouti za staršího námořníka: rád by byl viděl maminku. Řekl to ženě, ta zaplakala:

„Pozná tě matka, zůstaneš tam!“

„Ne, nedám se jí poznat.“

Inu, přijeli do Archangelska. On si myslí:

„Je-li mamička živa, jistě v přístavu prodává housky.“

A zahlédl ji tam, přistoupil k ní a za tři kopějky si od ní koupil housku, potom zašel do hospůdky, usedl k otevřenému oknu, čaj popíjel, na mamičku hleděl.

A tak každý den: housku koupí, u otevřeného okna sedí, na mamičku hledí. A to bylo všechno. Dvě neděle tak minuly, zítra ráno se má loď vraceti. On naposledy housku koupil a podstrčil pod housky dvacetpět rublů.

Ona ho nepoznala a on se nedal poznati.

Tak tedy odjel. Večer Ografena peníze našla, k sousedkám promluvila:

„Dvacetpět rublů tu kdosi zapomněl. Zítra se budu vyptávati, abych je mohla vrátiti.“

Nebyla peněz chtivá ta ženská, dobře jsem ji znal.

Příštího roku z jara už mu zase srdce teskní: chce se mu do Archangelska. Zase se dal najmouti na takovou loď, která jede pro pšenici. Žena se bojí, pláče:

„Opustíš nás, matka tě pozná.“

„Nepozná. Po prvé jsem se nedal poznat, nedám se ani tentokrát.“

Zase housky kupuje, u otevřeného okna sedí, na mamičku hledí. K odjezdu čtyřicet rublů připravil a na rozloučenou je pod housky podstrčil.

Ografena zase peníze počítá – čtyřicet rublů přebývá. Zase to hokynářkám povídá, a ony jí:

„Co to, Ografeno? U tebe teď dvacetpět, teď čtyřicet rublů přebývá, a u nás – kdepak! Podívej se, nepomáhá ti snad nějak syn?“

„Ach to se ví, ten ničema! Ale teď budu všem kupujícím na ruce hledět, aby mi nic nepodstrčili!“

A Ografena začala všem na ruce hledět. Ne, nikdo jí peněz nepodstrčil! Někdo dá víc, ale chce nazpět, co mu patří.

Inu, a zase minul rok. Ografena už byla stará. Jen si to spočítejte, kolik roků už minulo. A on už se z jara dal najmouti na loď, která plula pro pšenici do Archangelska.

Žena pláče, slzy jí proudem tekou:

„Matka tě pozná, dáš se jí poznat, zůstaneš tam, zapomeneš na nás!“

„Nedám se poznat! Nedal jsem se tehdy, nedám se ani teď.“

A zase: parník stojí, nabírá, a syn u matky housky kupuje. Ona ho nemůže poznati: je oholen, jako Angličan. Víš, Angličan bývá oholen a osmahlý jako pečené prase!

A ona se pořád ještě všem dívá na ruce.

Syn koupí housku za tři kopějky, do hospůdky jde, u otevřeného okna sedí, čaj popíjí, na mamičku hledí. K odjezdu už sto rublů nachystal.

A ona se všem na ruce dívá.

Tu on naposledy housku koupil a sto rublů podstrčil.

Ografena se mu na ruce dívá – a už křičí:

„Strážník! Zloděj!“

Neměl, proč by utíkal, ale utíkal přece.

Chytili ho, zavedli k důstojníkovi. A ona důstojníkovi tiše pošeptala: „Není to zloděj a neokradl mne. Je to můj syn a dal mi sto rublů. Chci, aby se mi dal poznati.“

Důstojník mu řekl:

„Dej se poznati! Jsi její syn?“

A on po anglicku:

„Nou, nou, nou!“

„Dokumenty!“

Ale dokumenty měl anglické, všechno v pořádku.

Tu ona zase důstojníkovi tiše zaseptala:

„Možno-li ho svléci do naha? Má na levém boku znaménko, a podle toho bych ho už poznala.“

„Možno. Vysvlec se!“

On zase hlavou kroutí, po anglicku říká:

„Nou-nou-nou!“

„Dobrá, nejsme v Anglii, jsme v Rusku. Vysvlec se!“

On vidí: ať se svléče nebo ne – musí se dát poznat. I padl matce k nohám:

„Mamičko! Mámi u kapitána sedm set rublů, všechno ti dám, jenom mě pust!“

„Nepotřebuji peněz, potřebuji syna!“

„Mamičko, slituj se! Mám v Anglii ženu a troje dětí . . .“

„A složíš při ikoně přísahu, že je sem příští jaro všechny přivezeš?“

U důstojníka byla ikona, přísahal.

A skutečně je tam všechny přivezl.

Loď dva týdny pšenici nabírá. Ale co jsou to dva týdny? Utekly jako jediná minuta. Je třeba loučiti se. Tu mu matka povídá:

„Když jsem tak dlouho bez syna žila, nech mi tu nyní staršího vnuka. Z jara zase všichni přijedte.“

Nechali jí ho tam. Příštího jara si začala vybírat, kterého vnuka jí tam teď mají nechat, ale syn jí povídá:

„Maminko, tak pojed s námi! Podíváš se, jak se u nás v Anglii žije . . .“

A ona jela. Tam taky zůstala. Moc se jí prý v Anglii zalíbilo.

Přeložil Otto F. Babler

O. E. Ozarovskaja

Esfignenu

Pel růží a pivoňek
provívá esoterickou skrání snů
a na knihy, které jsi miloval,
padá neviditelný prach.

Vrať se zas k onomu místu milosti,
sentimentální zpěváku
hořkých písniček,
prameny světla prýští
do chladnoucí lávy srdce
a stará rána mokvá v duši.

Ó Esfignenu,
ve vlhkém sklepení
hlodá po staletí
v tvých zámcích rez
a tvůj osamělý vinohrad čeká
zavát tichem.

Jak zvíře zraněné
hledá si útočiště,
tak ty tu zakotvíš
a zatkneš svůj stan
a srdce ať si říká
tisíckrát své ne.

Jetřich Lipanský

Stromy

Památce věrného přítele Fr. Bíbla

I

*Vy líry zelené, vás jaro rozehrává
zas šumnou písní života.
Ta v jasných tónech zní, ať šeptavá či dravá,
a neví, co je tesknota.*

*Leč přijde jednou čas, kdy zazní větrů svisty
a dozní píseň veselá –
Vám zůstane jen stesk; a s posledními listy
i ten pak zmlkne docela.*

II

*Jak sudbě vzdoruješ, má lípo, po staletí
a cos už přečkala zlých časů a co změn!
co bouří tolikrát už rvalo tobě sněží!
a dál zas, neschýlen, tvůj pevný stojí kmen.*

*Jak hrdý olbřím čníš tak nad osudy všemi
svým tělem zčernalým a mrtvým na pohled –
leč dál tvé kořeny se rozrůstají v zemi
a tvoji korunu vždy s jarem zdobí květ.*

III

*Ty strome z dětství dnů, jenž každým rokem výše
pneš k nebi korunu a hloub v zem kořeny:
v tvé tělo zjizvené vždy nové jizvy píše
let ruka kovová a časů proměny.*

*Však čím víc mohutní tvůj kmen let živným dechem
a čím víc unikáš svým vrškem nad zemi:
tím více stáváš se vždy vyšších proudů echem
a šum vždy slavnější jde tvými větvemi.*

IV

*Co krásy jímavé, ó stromy, ve vás jest
v podzimní odpoledne,
když sníte nehybně tak podle vod a cest,
co záře denní bledne.*

*Vás Podzim purpurem a zlatem oděje
vždy sobě pro ozdobu
a dá vám poslední též slzi krůpěje,
než zvane list vás k hrobu.*

*Já u vod vychladlých, jež plynou jako čas,
tak stojím sám a silný –
a jako přízraky zřím sebe tam i vás
se dívat ze hlubiny.*

V

*Ty stromy šumící kdys písně zádumčivé
dnes nářkem bolestným jen do soumraku zní –
List každý chvěje se, jak by se rány živé
tknul prstem jitrivým ten vítr podzimní.*

*Žár léta sežeh květ, dal plody místo květu,
a ty už podzimu se staly kořistí –
Co stromu po květech i po plodech i létu,
když vítr podzimní mu sáhne na listí.*

VI

*Můj strome života, tys rostl prostřed polí
a opodál všech cest –
Tys poznal tolikrát, jak bez listí být bolí,
i listy mít a kvést.*

*Dnes hledíš opuštěn tak teskně, bez naděje
a léty zjizvený –
Dnes ve tvé koruně ni list se nezachvěje –
leč pění kořeny.*

VII

*Stojí hruška v polích
sama bez listí –
Občas v světech holých
vítr zasvistí –*

*A tu v nich cos kvílí,
teskně haraší,
jako sen když milý
jim kdos odnáší. –*

EMIL HLAVICA: POUTNÍK

VIII

*Strom zimní šumí venku temně;
bezlistý šumí noční tmou –
Jak černý proud to hučí ke mně
a zaplavuje hlavu mou.*

*Výčítkou noční vítr chladný
burcuje srdce z teplých dum.
Noc. Pusto. Hlas už nikde žádný –
jen bezlistého stromu šum . . .*

Bedřich Pflieger

Ukradená kniha

*Já ležela, jak jsem z tiskárny vzata,
nelákavá, zaprášená, sirá,
ani hříšná ani svatá,
nebyvši ničí rukou snata,
něco, co nerodí se, umírá . . .*

*Pak uviděl mne ten, jenž má mne podnes,
a poznal mne, jako vlastní si mne odnes'.*

*Stojím teď v řadě, v níž vše žije
při jeho práci, blahu i zlé náladě,
když září svých očí do mne se opíje,
cítím, že srdce ve mně bije
věčně a mladě!*

Přel. O. F. Babler

Witold Hulewicz

Maurové ve Španělsku

Pokračování

VI. Vzdělanost

K vlastním dějinám se druží hojná *literatura biografická a bibliografická*, která je též důležitým pramenem pro badání o kultuře arabské ve Španělsku. Různé stavy nalézají své historiky. Tak Abenabelbar složil knihu o maurských bohoslovcích (alfaques) kordobských, Mohamed Benhárít Aljoxaní o soudcích téhož města pro dobu od vpádu maurského do r. 968. Kronika Aljoxaního osvětluje výrazně zejm. sociální život Kordoby za doby kalifátu. Vznikla z podnětu kalifa Hahama II. Aljoxaní k ní použil jednak pramenů psaných, které mu poskytly archivy domu kalifova, soudního dvoru i soukromé, jednak ústní tradice, t. j. vypracování nasbíraných v různých třídách sociálních, vyšších i nižších. Svou osobu nechává stranou. Část vyličující období nejstarší, dobu prvních tří soudců, jest nejméně spolehlivá, přijal tu autor nekriticky pozdější tendenční výmysly, neboť velcí historikové kalifátu (Abenalkotía, Ajbar Machmuúra, Abenadarí, Alfaradí) neuvádějí oněch soudců. Jinak se snaží Aljoxaní býti nestranný. Přes všechnu úctu ke kalifu Hahamu II. vsouvá Aljoxaní do díla i zprávy málo příznivé Omajovcům. Jsou tu portretování emírové, jako drsný a nervosní Abderráhmen I., mírný a dobrotivý Hlichem I., energický Haham I., dočítáme se o ctizádostivé a loupeživé šlechtě, o rodinách původu španělského, o palácových pázatech, o „Slovanech“, křesťanech, o moslemínských asketech, o lidu kordobském a jeho různých předsudcích sociálních a náboženských, jeho úctě k vědění, jeho příslovích a vtipech. Tak nás kronikář přenáší jakoby do skutečné Kordoby za času emirátu: podobný dojem reality nám skýtá málokteré dílo historické. Můžeme studovati sociální zjevy, na které jiné kroniky ani vůbec nenarážejí, jako je na př. užívání španělštiny mezi moslemíny kordobskými. Přesných dat nabýváme zejména o soudnictví, o jmenování soudce (kadi), o počtu soudců, jejich vlastnostech intelektuálních a mravních, o jejich kompetenci, úsudku právním, o přích. soudním dvoru, o tom, jaké požívaly úcty (vzhledem k jiným krajům moslemínským). Abychom si učinili představu o díle, budíž tu uveden jeden suggestivní obrázek: Hatib El Koraxí přišel k Abderráhmenu I. a stěžoval si na soudce Abderráhmena ben Tarifa. Právil, že se soudce chystá vyřknouti rozsudek proti němu ve sporu o dvorec, který prý náleží jemu. Na soudu bylo tvrzeno, že jej vyrval násilně a nespravedlivě z rukou pravého majitele. Panovník nařídil soudci, aby zkoumal rozvázně předmět sporu, dříve než vyřkne rozsudek. Vyslovně zakázal jakékoliv ukvapení. Sotva však soudce dostal rozkaz, povolal fakihy a rozhodl při bez okolků proti Hatibovi. Hatib nemeškal a žaloval na soudce, který se s takovou nevázností chová k rozkazu vládcovu. Vládce se pohoršil velmi nad jednáním soudcovým, povolal jej tedy k sobě a vytýkal mu jeho počínání slovy: „Kdo tě ponoukal, abys vyřkl rozsudek, když jsem ti nařídil, abys klidně a důkladně spornou věc zkoumal?“ „Nutil mne proti vinníku

vyrknouti rozsudek ten, který tě posadil na trůn, na kterém sedíš; bez jeho přispění neseděl bys na něm“. „Tvá slova,“ odpověděl vládce, „naplňují mne obdivem víc než tvé skutky. Kdo že mě posadil na trůn?“ – „Prorok Pána všehomíra“ – odvětil soudce – „kdybys nebyl s ním spřízněn, neseděl bys na trůně. Uložilť nám Prorok za povinnost jednati spravedlivě se všemi, ať stojí vysoko nebo nízko. Pane,“ pokračoval soudce, „z jakého důvodu musíš jednati tak stranicky ve prospěch jednoho poddaného proti druhému? Můžeš zajisté jinak uspokojiti toho, o něž se tolik zajímáš, byť by to šlo i z tvé vlastní kapsy.“

„Kdyby ti, kteří se právem považují za vlastníky dvorce,“ řekl nato vládce, „chtěli jej prodati, nepovažoval bych za nevhodné koupiti jej za vlastní peníze, abych jej dal Hatibovi. Nabídl bych jim uspokojivou cenu.“

„Já je zavolám a promluví s nimi v tom smyslu. Budou-li souhlasiti, dobře; pakli ne, můj rozsudek byl již vyrčen.“

Soudce odešel; zavolal ty, když se považovali právem za vlastníky dvorce; řekl jim, oč běží; přistoupili na prodej za podmínky, že jim bude dána dostatečná cena. Hatib potom říkával:

„Bůh mi projevil přízeň skrze Abentarifa. Dříve jsem měl dvorec neprávem získaný; nyní jsem zavázán Abentarifovi, že jsem jeho opravdovým pánem.“ –

Typy opravdových biografů jsou Abenalfaradí, El Hicharí, Abenpaskual a Abenaladar. Kordoban *Abenalfaradí* (962 – 1013), právník a milovník knih, z nichž si sestavil slušnou knihovnu, putoval do Mekky a pak se stal kadim ve Valencii. Zahynul za vpádu Berberů do Kordoby a byl pohřben bez rubáše a bez obřadů pohřebních. Skládal básně obsahu náboženského a proslul zejména svým biografickým slovníkem „Dějiny učených mužů v Andalusii“. Je to jeden z nejstarších slovníků životopisných. Alfaradí si dal na něm záležeti, jak patrnó z jeho vlastního přiznání, jak si opatroval data: dotazoval se přímo nebo je vyčetl z nápisu na náhrobku, uvádí dokonce výslovně, kde se mu nepodařilo sehnati bezpečně zprávy. Měl četné pokračovatele. Za pokračování jeho slovníku bychom mohli na př. považovati dílo „Asila“, složené *Abenpaskualem* a obsahující životopisy imánů, vykladačů tradice náboženské (tradicioneros), teologů a literátů španělských. Podle úsudku jeho pokračovatele Abenalabara je „Asila“ metou, již může dosáhnouti tento druh literární: dílo veliké ceny, pro literáty nepostrádatelná pomůcka. v níž sotva najdeš chyby. Abenpaskual (1100 až 1182), Kordoban, zák Averrouv a jiných, od nichž četl víc než 400 knih různého rozsahu, guvernér sevillský, notář v Kordobě – zanechal úřadu, aby se mohl věnovat vyučování a pořádání svých děl, z nichž vyniká uvedený již slovník „Asila“. Člověk čistých úmyslů, spořádaného života, povahy příjemné, pokorný a trpělivý jako učitel. Všechny tyto pěkné vlastnosti obzřejí se též v jeho dílech.

El Hicharí napsal šestisvazkové dílo „El Moshib“ o vynikajících mužích lidu magrebského (Berberů) z doby od 711 – 1135, proplétaje je svými verši a anekdotami historickými. *Adabí* podal v knize „Prání toho, kdo pátrá po dějinách mužů španělských“ stručné životopisy moslemínů, kteří přišli z Orientu do Španělska. Úvodem jsou vylíčeny dějiny mosle-

mínského Španělska. – Všechny biografy španělské však předčí *Abenalabar* (1198 – 1238), dějepisec valencijský. Byl sekretářem guvernéra (z vládařské rodiny Almohadů) Abuzeida, kterého doprovázel do města Calatayud, ať už proto, aby se tu Abuzeid obrátil ku křesťanství nebo ujednal spolek s Jakubem Dobyvatelem proti Zeyánu Benmardánixovi, který ho sesadil s trůnu. Abenalabar potom přešel do služeb nepřítele svého pána, a když byla Valencia obléhána křesťany, byl vyslán do Tunisu k tannímu vládci, jehož měl svou písni pohnouti k vyslání vojska na pomoc obleženým souvěrcům ve Valencii. Valencia padla přesto do rukou křesťanů a Abenalabar se vystěhoval do Tunisu a vstoupil do služeb jeho vladaře; když však pozbyl jeho přízně a potupil proto svého pána, byl uvězněn. Z vězení si pomohl spisem „Vrácení milosti sekretářům“, stal se vezírem syna vladařova, ale cizí zášť a závist soků připravily mu pád. Sultán ho poručil zmrskati a pak ubíti ranami kopí. – Z četných jeho děl vyniká „*Alhollato assira*“ (Tunika nádherně vyšívaná), sbírka životopisů knížat, kteří se zasvětili poesii. Dílo to osvětluje podivuhodným způsobem dějiny Afriky a Španělska a je v něm možno najíti věci, kterých marně jinde hledáme. (Dozy.) Ne všechny jeho spisy jsou zachovány, bylyť mnohé spáleny na témž místě, kde byl autor popraven. Úsudek moderních badatelů o Abenalabarovi je příznivý: „Tento pravdymilovný spisovatel měl k dispozici velmi významné dokumenty; vyniká zdravou a solidní kritikou a mimo to – věci řídkou mezi kompilátory, svými vrstevníky – živým citem, s jakým se shledáváme u starých Arabů.“

Z četných seznamů bibliografických budiž uvedeno dílo učeného Sevilleana, bibliofila, učitele, posléze imama mešity kordobské Abubéquera *Abenjaira* „Seznam knih různých oborů“, obsahující názvy knih, které četl, a jména učitelů, u nichž se učil, roztríděných podle krajín (Sevilla, Kordoba, Almería, Málaga, Algeciras, Granada a j.) Jsou tu uvedena díla i autoři, kteří nejsou známi z jiných pramenů.

Z ostatních velmi četných skladatelů děl biografických a bibliografických zmíníme se pro stručnost už jen o *Ahmedu Alaskaru el Iazzachím*, soudci v Granadě a Seville, který napsal životopisy asketů a zbožných mužů, kteří vstoupili na půdu poloostrova Pyrenejského; o kadim *Iyadu*, rodáku z Ceuty, který studoval v Kordobě a vynikl jako znalec starých dějin, arabských rodopisů, gramatiky, jako filolog a lexikograf; podal příspěvky k dějinám Kordoby, Ceuty, kde byl kadim, psal o přívržencích právnícké školy malequí a o životě a mravech Mohamedových. Zvláštěním znalcem tradic prorockých byl *Aben Dihya*, cestoval po Africe a Asii a založil v Egyptě školu. Zasloužil se tím, že rozšířil po Orientě výsledky španělské vědy, vraceje tak Orientu, čím v dřívějších stoletích přispěl k vzdělanosti španělské. –

Neobyčejně se rozvinula u Maurů španělských *literární historie* ve shodě se zálibou v poesii,¹ která rozkvetla zejména v Andalusii: Již od počátku stol. X. se dějí zmínky o knihách vyličujících rozvoj poesie, ale neza-

¹ Maurská poesie by vyžadovala rozsáhlou kapitolu pro sebe, která by se nedala dobře vměstnati do našeho pojednání, již beztoho značně rozlehlého. Bude-li možno, podáme obraz jejího vývoje zvlášť.

chovaly se. Jejich ztrátu z části nahrazují velká díla pozdější, jichž autoři jsou Abenjakán, Abenbasám, Abenházam, El Sekundí, Abenaljatib a Almakarí.

Ve službách Hakama II. byl Abdalá Benmoháméd Benmoguit.¹ R. 963 se neúčastnil válečné výpravy tohoto kalifa, omlouvaje se svým zdravím. Kalif mu dovolil, aby zůstal v Kordobě, napiše-li knihu o poesii španělských Omajovců (podobnou dílu, které o Abasovcích složil Alzulí). Abdala směl bydlet v paláci vladařově, a když byl s dílem hotov, vyšel vstříc Hakamovi, vracejícímu se z výpravy, a odevzdal mu je v Toledě. Abenfarach († 870) byl uvězněn Hakamem II. a v žaláři skládal Knihu o sádech, která se ztratila. Obsahovala prý zprávy o současných básnících. Pominouce méně významné literární dějepisce, upozorníme na ty, kdož nejvíce v tomto oboru vynikly. Je to především *Alí Abenbasam* († 1148).

Narodil se v Portugalsku ze šlechtické rodiny. R. 1084 byl v Lisaboně, r. 1100 po prvé v Kordobě, kam přchal před křesťany. Poslyšme, jak sám vypráví o svých osudech: „Vyšel jsem z města Santarem, položeného na nejzazším západě, když se můj meč ozubil a já jsem byl tísněn strachem, když mně bylo vyrváno všechno bohatství, jak to, co jsem zdědil, tak i to, co jsem sám získal. Přišel jsem o to, co bylo na očích i co bylo skryto. Stalo se tak při opětovaných vpádech křesťanů postupujících proti nám až na nejzazší hranice oné krajiny. Jsa vznešeného původu, neměl jsem tam zapotřebí vydělávati si živobytí prací hmotnou, neboť to se nesluší na mé postavení. Maje k službám bídné otroky, nepotřeboval jsem běhat po různých zemích, ale křesťané učinili konec mému pohodlí.“

Abenbasam se usadil v Kordobě a živil se spisovatelstvím. Honorář dostával od osob, v jejichž byl službách a jež ve svém díle velebí. Je známo, že psal o poesii různých básníků, ale spisy ty se nezachovaly. Nejvíce proslul dílem „Adajira“, jež má čtyři části: 1. jedná o vynikajících spisovatelích Kordoby a sousedních končin; 2. se vztahuje na literáty západního Španělska a Portugalska; 3. na spisovatele východního Španělska; 4. na spisovatele cizince, kteří žili ve Španělsku. Autor je neprobírá způsobem chronologickým, nýbrž podle důležitosti, jakou jim připisuje. U každého spisovatele zachovává tento postup: nejprve klade životopis v básnické próze, uvádí jeho díla, chválí jeho schopnosti literární, pak následují výňatky z jeho děl prosaických nebo básnických.

Podnět k jeho dílu dala, jak se Abenbasam sám v předmluvě přiznává, touha uvést ve známost skvělé spisovatele španělské, jichž si jeho krajané málo vážili. Praví: „Ti, kteří v této zemi psali o literární historii, nemínili nic jiného než napodobiti spisovatele východní: opírají se o jejich dějiny tisíckrát opakované . . . takže, zakrácá-li v oněch krajínách havran nebo zabzučí-li v nejvzdálenějším konci Syrie nebo Iraku moucha, ohýbají před nimi kolena, jako by to byla modla, a čtou ty věci, jako by šlo o knihu pozoruhodnou.“ Naopak vlastními spisovateli opovrhují. Tu „jsa pohoršen způsobem práce svých současníků a zamítaje takový obyčej, jal jsem se shromážďovati to, co jsem mohl najíti z krásných spisů své doby, a zkoumati pomníky ducha, které zanechali moji rodáci i vrstevníci; to

¹ Je z těch literárních historiků, jejichž díla, jak bylo právě řečeno, se nezachovala.

ponuklo mou horlivost a protože jsem byl ovládnán hněvem vida, že se zde, v této slavné zemi, třebaš zplodila mnoho učených spisovatelů, pokládají za nové měsíce úplňky a její velká moře za nevýznamné kaluže skoupého obsahu.“ Odůvodňuje pak, proč nezahrnul do svého díla verše složené za času Omajovců nebo Almanzora, nechtěl totiž opakovati to, co už napsal Abenfarach v Knize o sadech: pojednává pouze o svých současnicích, které sám viděl nebo které znají lidé jeho doby. Jeho sloh je hned jemný jako vzduch, hned pevný jako tvrdá skála. Nedopatření, která se mohla vlouditi do jeho díla, omlouvá okolnostmi osobními, ve kterých je skládal „v době, kdy jsem byl zbaven poct, jež se proměnily v opovržení, v době, kdy se můj meč ozubil a radost se stala skoupou, kdy se se mnou rozloučila mladost a vzdálila se“. Ostatně rukopisy a knihy, jichž použil, nebyly vždy přesné; i byl nucen sám se ujmouti zkoumání. O formě své sbírky se vyslovuje takto: „Kráčel jsem básněmi a listy jako něžné divenky květy bílými a žlutými a postupoval jsem od věcí vážných k žertovným jako společnost přátel s míst chráněných na místa stinná nebo jako opravdový velbloud vesele zaměňuje kopec za rovinu. Mezi listy a básně, které mi bylo možno sebrati, vkládal jsem zprávy o bojích a anekdoty, které k nim měly nějaký vztah nebo se mohly vhodně vypravovati.“

Dílo Abenbasamovo nebylo ještě vydáno, ale vydatně ho použil holandský arabista Dozy v knihách „Recherches sur l'histoire et la littérature de l'Espagne pendant le Moyen Age“ (3. vyd. Leyde 1881) a „Scriptorum arabum loci de Abbadidis“ (Leyde, 1846 – 1863). Jako ukázka stůžž zde místo, vyličující dobytí Valencie Cidem:

„Tyranský Rodrigo dosáhl naplnění svých neblahých přání. Vstoupil do Valencie r. 488, užívaje lsti, jak byl zvyklý. Kadi se před ním pokoril, uznal ho za svého pána a dosáhl toho, že s ním ujednal smlouvu. Ale neměla dlouhého trvání. Abenchahaf zůstal kratičký čas u Rodriga, kterého nudila jeho přítomnost, i chtěl jej sesaditi. Nalezl k tomu prostředek, bera prý si za záminku jakýsi poklad velmi veliké ceny, který naléžel Abendinuovi. Rodrigo naléhal na kadiho otázkami stran té věci od okamžiku, kdy vstoupil do Valencie, a nutil ho v přítomnosti velkého množství lidu obojího náboženství k přísaze, že nemá takového pokladu. Kadi se dvakrát velmi slavnostně zapřísahal, nevěděl, jaké pohrony a bolesti mu uchovává budoucnost. Rodrigo s ním ujednal smlouvu v přítomnosti obou stran, která byla podepsána velmi váženými muži obou náboženství a ve které se prohlašovalo, kdyby později Rodrigo nalezl tento poklad u kadiho, že by měl právo odniti mu svou ochranu a vydati ho na smrt. Brzo nato Rodrigo objevil u kadiho onen poklad, on aspoň předstíral, že tomu tak bylo, třebaš to snad nebylo nic jiného než klamná záminka. Ať to bylo, jak bylo, odňal mu statky a vydal na mučení kadiho i jeho syny, až nešťastný kadi, bolestí sklíčený v nic už nedoufal; potom ho dal za živa upáliti. Óčitý svědek mi vypravoval, že zahrabali kadiho až po ramena do vykopané jámy, která hoříc přiblížila žár k jeho tělu, aby tak byla uspišena jeho smrt a zkráceny útrapy. Kéž by Bůh zapsal tento čin na stránku, na které jsou poznamenány dobré skutky kadiho, kéž by na to ráčil shlédnouti jako na věc dostatečnou, aby byly smazá-

ny hříchy, kterých se dopustil; kéž by se v budoucím životě nerozpakoval odpustiti nám bolestné tresty a pomohl nám konati věci, jež si zasluhují jeho schválení.

Tyran (kéž ho Bůh prokleje!) chtěl upáliti také ženu a syny kadiho; ale jeden z jeho družiny ho upozornil, aby je ponechal na živu, a když překonal některé obtíže, dosáhl toho, že Rodrigo upustil od svého úmyslu.

Toto hrozné neštěstí působilo jako blesk na všechny obyvatele poloostrova, naplnilo všechny jeho vrstvy bolestí a hanbou.

Moc tohoto tyrana se stále rozmáhala, takže dolehla jako těžké břímě na končiny nízké i vysoko položené a naplnila strachem šlechtu i lid. Kdosi mi vypravoval, že od něho slyšel ve chvíli, kdy jeho přání byla velmi živá a jeho chtivost svrchovaná, tato slova: „Za Rodriga (posledního krále visigotského, pozn.) byl ztracen tento poloostrov, ale jiný Rodrigo jej osvobodí.“ Výrok ten naplnil srdce hrůzou a způsobil, že lidé očekávali, že se co nejdříve stane, čeho se obávali.

Přesto byl onen muž, blesk své doby, svou touhou po slávě, obezřelou pevností svého charakteru i svým hrdinstvím jedním z divů Páně. Brzy potom zemřel ve Valencii přirozenou smrtí. Vítězství provázelo vždy jeho prapor (kéž ho Bůh prokleje!), triumfoval nad barbary; za různých okolností potíral své pány, jako byli Garcia, nazvaný žertem Bocatorcida; hrabě barcelonský a syn Ramira (krále aragonského), mimo to zaháněl na útek jejich vojska a zabil s nepatrným množstvím válečníků nespočetné vojáky jejich. V jeho přítomnosti prý byly studovány knihy, četly se mu hrdinské zpěvy starých básníků arabských, a když došlo na historii Mohallabovu, byl nadšen a pln obdivu pro onoho hrdinu.⁴¹

Vyniká-li dílo Abenbasamovo stránkou obsahovou, přinášeje mnoho nových a zajímavých dat jak pro dějiny politické, tak pro literární, předčí je Abenjakan skvělostí formy, smělostí obrazů, bohatostí dikce, hudebností řeči. Abenjakan se blíží k čistotě a eleganci arabského řečnictví, kdežto Abenbasam se přizpůsobuje hovorové mluvě svých současníků. Abenbasam však má nespornou výhodu ve svém značném vzdělání a vyšší kultuře literární: osvojil si dokonale staré dějiny arabské, verše arabských básníků i běžná přísloví. Kdykoli se Abenjakan ocitá v nesnadné situaci, projevuje zřejmě svou ignoranci. Abenbasam se ukazuje znalcem, srovnává-li básně nových básníků s tvorbou starých, upozorňuje, kde jde o nápodobu, a dovede čtenáři objasniti kdekterou událost staré historie.

Abenjakan vedl život opravdového bohéma. Nemaje postavení a oddán jsa pití a rozkoši, potulovat se po různých krajích španělských vyzýváje knížata a velmože, „aby pili víno“. Kdysi byl odsouzen k tomu, aby smažal se svého díla své jméno, když se objevil ve vyzávané společnosti tak opilý, že svůj stav nemohl skrýti. Také si znepřátelil filosofa Avempace. Filosof se mu vysmál, když se chvástal vzácnými dary přijatými od knížat a panstva. Abenjakan odpověděl na výsměch chválou filosofa, směsí slov jak nabubřelých, tak štiplavých. Zemřel násilnou smrtí v jednom hostinci

¹ To je tedy Cid, jak jej měli v myslí Maurové. Až budeme líčiti v dalších pokračováních znovudobývání Španělska křesťany, uvedeme tuto pověst o krutosti Cidově, šířenou Maury, na pravou míru.

marockém, snad mu způsobil smrt otrok, kterého navedli ti, jež napadal kousavými slovy.

Abenjakán složil několik prostředních básní a listů, ale znám je hlavně jako autor dvou pozoruhodných děl: „Mahmato ělonfús“ a „Zlaté náhrdelníky“. První obsahuje „vtipy a vtipná úsloví Španělů“ a vyšlo v trojím vydání, velkém, prostředním a malém. Druhé dílo z části přejímá obsah prvního a dělí se na čtyři části: 1. se týká křížat, 2. vezírů, 3. soudců a 4. učenců a uhlazených básníků. Hlavním účelem skladatelovým bylo uvěřeniti verše a duchaplné výroky, nebylo jeho úmyslem podati životopisy oněch osobností, proto jsou jeho zprávy životopisné neúplné, neboť se omezuje pouze na události, jež mají nějaký vztah k uvedeným výrokům, a ještě ani na ty není spolehnutí. Historická cena těchto dvou spisů je tedy nevalná, daleko větší je jejich význam literární a patří spolu s Abenbasamovým dílem „Adajira“ k nejpozoruhodnějším výtvorům literatury arabské.

Vzorem kritiky je „Risala“, jejímž autorem je *El Sekundí* z osady Secunda, blízce Kordobě. Oblbil si zvláště historické tradice a anekdoty o spisovatelích a básnících, byl vyznamenáván sultánem z rodu Almohadů Jakubem Almanzurem, byl hadím v Baeze a Lorce. Jeho pověstná epištola *Risala* vzbuzuje neobyčejný zájem literární.

V přítomnosti knížete města Ceuty diskutují *El Sekundí* a *Abenyahya Benalmoálím* z Tangeru o přednostech Španělska a Maroka. Emir chce ukrotiti spor, aby nezabočil v prázdná slova, a vyzve oba protivníky, aby napsali „risalu“ o výbornosti své země. *El Sekundí* se jal odmítati tvrzení svého soupeře o původu svrchovanosti té které země klada proti kalifátu *Beniabdelmúmenů* kalifát *Omajovců*, o jejichž slávě pěli četní básníci všech zemí, za jejichž vlády se objevilo tolik učenců. Svoje tvrzení dokládá mnoha příklady. Jména vládců, protektorů umění, jména básníků erotických, oslavných, satirických z nejrůznějších tříd společenských, spisovatelů, kritiků, dějepisců, filologů, gramatiků, filosofů, právníků, inechaniků, lékařů následují v nekonečné takřka řadě. Autor nezapomíná na krásy měst, velebí Sevillu vyvázející hudební nástroje do Maroka, Kordobu, proslulou učenci, jichž si tolik vážili kalifové. Jaen, Malagu, Murcii, Valenci, Mallorcu. Co je proti nim Maroko s chudobou své přírody i civilisace!

„Risala“ vyniká půvabným slohem a svědčí o značné erudici a kritických schopnostech svého původce, neboť pozdější badání potvrdilo ve směr úsudek jeho o spisovatelích, jež klade za vzor.

Na konec budíž uveden proslulý spisovatel *Almakarí*, třebas žil až ve stol. XVII. a nebyl zrozen ve Španělsku! Zabýval se však literaturou španělských moslemínů. Jeho pověstné „*Analectas*“ se skládají z 8 knih s tímto obsahem: 1. Fysický popis Španělska. 2. Dobyté země Aráby; emirové. 3. Kalifové a králové. 4. Kordoba: její dějiny a památky. 5. Španělští moslemíni, kteří cestují do Orientu. 6. Orientálci ve Španělsku. 7. Dějiny literární; vlastnosti španělských moslemínů. 8. Znovudobytí Španělska křesťany a vypuzení moslemínů ze země. – Význam *Almakarího* jest hlavně v tom, že převzal mnoho zpráv o dějinách moslemínského Španělska z děl ztracených a tak nám je zachoval.

Náboženská povinnost putovati do Mekky dala podnět k intenzivní zálibě španělských Maurů v cestování. I objevuje se literatura cestopisná a zeměpisná tím, že jsou vyličovány cesty skutečně vykonané a popisovány různé kraje země. El Bekrí, Abuhámíd el Garnatí. El Idrisí píší knihy čistě zeměpisné, jiní (Abenchobair, El Abderí) podávají zázitky svých cest formou deníkovou.

První geograf maurskošpanělský, zasluhující zmínky je *Abuobáid el Bekrí* († 1094). Pocházel ze vznešené rodiny nezávislých pánů Huelvy, kteří musili ustoupiti Almotámidovi, potomnímu vládci kordobskému. El Bekrí žil na jeho dvoře.

Poněvadž nikdy nevykročil ze Španělska, jsou jeho díla zeměpisná kompilacemi, třebaš důvtipně sestavenými, užil k nim knih, jež se nezachovaly. Hlavní jeho dílo má název „Cesty a provincie nebo království“. Popisuje v něm cesty, spojující osady, města a kraje u těchto cest, podáváje při tom zajímavé a užitečné zprávy. Zachována je jenom část, vztahující se na severní Afriku, část španělská nebyla dosud vypátrána.

„Kniha, obsahující pořadem abecedním jména málo známá“, vyniká spolehlivostí údajů zeměpisných nad jiné podobné. Je pravděpodobno, že El Bekrí znal Etymologie sv. Isidora a užil jich. Kromě děl zeměpisných psal knihy obsahu filologického, lékařského a teologického, ale nezachovaly se.

Neúnavným cestovatelem byl Abuhámíd el Garnatí (1080 – 1169): cestoval po Sicilii a Egyptě, přeplul Kaspické moře a dostal se až k břehům Volhy, prošel kraji Chazarů a Bulharů, třikrát dospěl až k ústí Oxu do Aralského jezera, navštívil dvakrát Bagdad. Znám je dílem „Dar přátelům a kusy vybrané o věcech podivuhodných.“ Skládá se ze čtyř částí: 1. podává všeobecný popis světa a jeho obyvatelů, 2. divy některých zemí a pozoruhodných staveb, 3. popisuje moře a ostrovy a neobyčejná zvířata v nich žijící, 4. poslední jedná o jeskyních, náhrobcích, zkamennělinách atd. Je tu též pojednání o kosmografii. – Abuhámíd byl člověk ducha zvědavého, ale málo kritický, proto se jeho dílo hemží báječnými vypravováními, jež se tolik líbí orientálcům.

Za nejpřednějšího zeměpisce středověku je považován *El Idrisí* (1100 až 1169?), pravnuk Idrise II., vládce Malagy. Zdá se, že byl vychován v Kordobě, procestoval Španělsko, sev. Afriku, Malou Asii a Egypt. Na naléhání Rogera II., panovníka sicilského, usadil se v jeho říši a byl mu platným pomocníkem ve studiu astronomie. Roger si přál „popis světa, učiněný podle přímého pozorování, nikoli podle knih“. Idrisí si tedy vybral inteligentní muže a poslal je s kresličí na cesty: podle toho, jak se vraceli ze svých výprav, Idrisí zaznamenával jejich zprávy. Tak vzniklo kolem pol. století 12. dílo, nazv. „Zotavení toho, kdo touží cestovati po světě“ neboli „Kniha Rogerova“, jejíž známost se rozšířila po Evropě kompendiem, vydaným v Římě r. 1592. Latinský překlad vyšel v Paříži 1619 s mylným titulem „Geographia Nubiensis“.

Je pravda, že dílo „Strabona arabského“ má mnoho vad, zvláště v části matematické a deskriptivní. Nicméně musíme uvážiti, že vzniklo v 1. pol.

stol. XII. a že smrt Rogerova a politické zmatky, jež po ní ji následovaly, nedovolily autoru, aby na díle provedl poslední opravy. Přes to vyniká hojností, většinou spolehlivých dat, zvláště o křesťanských zemích evropských, nechybějí v něm ovšem ani nejrozšířenější legendy.

Autor stanoviv polohu Španělska ve čtvrtém klimatu v blízkosti moře Temného, popisuje poloostrov, vycházejí z Toleda, jeho středu (jest prý stejně vzdáleno od hlavních měst: Kordoby, Lisabonu, Jacy, Valencie atd., totiž 9 denních cest), přejde na jih, východ a západ a vrací se ke středu země, pak na sever a končí zas západem. Příkladem uvedeme popis Toleda:

„Město Toledo, položené na východ od Talavery, je důležité jak rozsahem, tak počtem svých obyvatel. Jsouc pevně již svou přirozenou polohou, je obklopeno ještě výstavnými zdmi a chráněno citadelou, dobře opevněnou. Je položeno na výšině a málo měst se může s ním srovnati vznešeností budov, krásou okolí a úrodností polí, zalévaných velkou řekou, která se jmenuje Tajo. Vede se tu vodovod velmi zajímavý, vytvořený jediným obloukem, pod nímž se řítí vody s velkou prudkostí a hýbají na nejzazším konci vodovodu hydraulickým strojem, kterým se vytahují vody do výše 90 loktů; když se dostanou na horní část vodovodu, plynou tímž směrem a vnikají potom do města. Za doby starých křesťanů (t. před vpádem Maurů, pozn.) bylo Toledo hlavním městem říše a středem komunikací. Když se moslemíni zmocnili Andalusie, našli v tomto městě nesmírné bohatství, m. j. 170 zlatých korun, posetých perlami a drahými kameny, 1000 nádherných zdobených šavlí, perly a rubíny v hojnosti, množství zlatých a stříbrných nádob, stůl Šalomouna, syna Davida, který prý byl zhotoven z jediného smaragdu a nalezá se v přítomné době v Římě. Zahrady, obklopující Toledo, byly zbrzděny kanály, nad nimiž byla zřízena vodní kola pro zavodňování užitkových zahrad, které plodí v množství podivuhodném ovoce nevysvětlitelné krásy a vůně. Na všech stranách je možno podívat se pěkným statkům a tvrzím dobře opevněným. —

Abenchobáir (1145 – 1217) se narodil ve Valencii, obíral se právnictvím, tradicemi a poesíí. Byl sekretářem prince granadského. Kdysi ho zastihl, jak pije víno. Princ ho přiměl, aby se opil sedmi mírkami vína: pak mu je naplnil zlatem a Abenchobair se rozhodl, že vykoná pout do Mekky, aby dosáhl odpuštění své viny.

Vyšel tedy z Granady počátkem února r. 1183, v Tarifě vstoupil na loď a plul do Ceuty, potom do Alexandrie. Poněvadž křesťané cestu poutníkům mohamedánským zastoupili, plul po Nilu dolů a pak se po Rudém moři dostal do Mekky. Navštívil Medinu, přešel poušť, zdržel se v Kufě, Bagdadu a Mosulu, Mesopotamií se vracel k Alepu a Damašku; v Akkonu vstoupil opět na loď a plul kolem Sicílie, až dorazil do Kartageny a pak do Granady koncem dubna 1185. Mimo to vykonal ještě dvě cesty, na poslední zemřel v Alexandrii.

Jeho cestopis je deníkem, v němž věrně a pečlivě slohem plyným a vytríbeným zachycuje dojmy, které v něm vzbudily kraje, jimiž prošel a jejichž pamětihodností si všímal. Zvláště zajímavá je část popisující bouři, která jej zastihla na březích Sicílie.

Bylo by možno vypočítati ještě několik cestopisů, vyličujících pout do Mekky, třebaš pozemní cestou severoafrickou, jak ji vykonal na př. El Abderí, jehož cestopis vyniká zvláště cenným líčením Tunisu – ale myslím, že to, co bylo uvedeno, podává čtenáři dostatečný obraz o zeměpisné a cestopisné literatuře španělských Maurů.

F. S. Horák

Zimní noc

Jdu z města. Zimní noc je sněžná.
Alejí měsíc jde mi vstříc.
Noc kouzelná je po neděli,
v den všední znenáhla se ztrácějíc.

Den umdlel bílým přesycením,
noc stlumivši se zkrásněla.
Kraj tvář má jinou, důvěrnější,
jak dívčí sladká jest a nesmělá.

Vždy zdá se mi, že ticho noční
si počíná jak básníci:
v úchvatu vnitřním tvoří příští
den, aby čerstvý byl a zářící.

Tou krásnou prací zaměstnána
snad proto čarovná tak jest
čistému snění, které s jejím
vlahodným souladu chce plně kvést.

A přece zdá se mi, že ruším
mystický mír, jenž pracuje;
kraj za mnou jak by oddechl si,
když krok můj po cestě se vzdaluje.

Však u lampy když k dílu sednu,
noc družka má je teprve;
tak měkce se mi v okna dívá,
jsouc podílnice práce tvořivé.

František Kašpar

Z církevních hymnů

Jesu, corona virginum

*Jesu, corona virginum,
quem Mater illa concipit,
quae sola virgo parturit,
haec vota clemens accipe.*

*Qui pascis inter lilia,
septus choreis virginum,
sponsas decorans gloria,
sponsisque reddens praemia.*

*Quocumque pergis virgines
sequuntur, atque laudibus
post te canentes cursitant,
hymnosque dulces personant.*

*Te deprecamur, largius
nostris adauge sensibus
nescire prorsus omnia
corruptionis vulnera.*

Ježíši, panen koruno

*Ježíši, panen koruno,
v té Matce z Ducha počatý,
jež po porodu pannou jest,
nás vyslyš, snažně prosici.*

*Jenž stádce paseš v lilijích,
obklopen panen zástupy,
nevěsty zdobě slávou svou,
nevěstám jsa teď odměnou.*

*Ať kamkoliv kráčíš, panny též
Tě provázejí chválami
zpěv provanuvše, šťastné jdou
a hymny sladké skládají.*

*Ó prosíme Tě, štedřeji
nám v smyslech roznět blaženost,
at nepoznáme nikdy již
zlé Ničitelky trýznění.*

Aurora coelum purpurat

*Aurora coelum purpurat,
aether resultat laudibus,
mundus triumphans jubilat,
horrens avernus infremit.*

*Rex ille dum fortissimus,
de mortis interno specu
patrum senatum liberum
educit ad vitae jubar.*

*Cujus sepulcrum plurimo
custode signabat lapis,
victor triumphat, et suo
mortem sepulcro funerat.*

*Sat funeri, sat lacrymis,
sat est datum doloribus,
surrexit exstinctor necis:
clamat coruscans Angelus.*

Tvář nebes jitrem zardělá

*Tvář nebes jitrem zardělá,
ovzduší zní jak housle chval,
plesá svět slavně vítězný,
zděšené peklo v hrůze lká.*

*Vždyt onen Král vstal v síle své
a z jeskyně smrti vyvádí
sbor našich Otců svobodný
do světlé záře života.*

*Jehož hrob střehli vojíni,
jak pečetí jej kámen uzavřel.
V hrobě svém smrt však pochovav,
Vítěz již slavně vychází.*

*Dost, smrti, máš, dost máš už slz,
dost dáno jest už bolestem,
vstal živ náš zhouby hubitel:
rozhláší anděl zářivý.*

*Ut sis perenne mentibus,
paschale, Jesu, gaudium,
a morte dira crimum
vitae renatos libera.*

*Bud' vždy a věčně, Ježíši,
nám velkonočním plesáním.
Od hrůzné smrti v neřestech
zachraň nás znovuzrozené.*

Z řím. breviáře přel. Jan Dokulil

Vánoce

*Jedenkrát za rok v tvrdém kraji zdejší
cítí se každé srdce nejněžnějším
o krásných vánocích, když stromek září
uprostřed dětských tváří.*

*Po celý rok jsou srdce jako kámen
cit ztvrdl v kleštích pracujících ramen,
v řetězích mamonu se každý vleče,
bez jasu žití teče.*

*Však o vánocích každá duše měkne,
s pastýři před Děťátkem ztěžka klekne.
Zavoní lesní kytice a sněti,
koledu nesou děti.*

*Tu tvrdé duše dětství vzpomínají.
Na drsných srdce strunách měkce hrají
vánoční andělé. Zvon s věže hlásá:
narodila se Spása.*

František Kašpar

Smrt Laititie

Je jí osmdesát šest let.

V tom stáří bývají ženy již jen jako scvrklé, suché haluze stronu života, jež zlámala vichřice.

Ji zlomiti nedovedla.

Je stále plna majestátní hrdosti.

Je stále madame mère.

Matka někdejšího císaře Francie.

Osm dětí vychovala na svých nadrech. Avšak žádné nezdědilo jejich vlastností. Jen On.

Napolione.

On, který jí nikdy nezapřel, který ji přivedl s upřímnou vděčnou synovskou láskou k zářícímu trůnu nejslavnějšího vladaře Evropy.

Ti služebníci, kteří jediní jsou oporou v jejím stáří a slouží s nezloinnou oddaností jako kdysi v Tuilierách, plní své povinnosti také zde v dobrovolném vyhnanství, protože při ní stojí stín jejího velikého syna. Jemuž přísahali věrnost. Nad římskými střechami se rozlila zlatá řeka červeného slunce, které odchází před těžkou nocí.

Laititia sedí na loži.

Zdá se jí, jako by do otevřených oken udeřily kroky pochodujícího vojska, víření bubnů a povely velitelů.

Laititia naslouchá.

Santa Madonna!

Její Napolione sedí na bílém koni a armáda mu vzdává čest.

Pochvy vytasených šavlí řinčí o lesklé ostruhy.

Čepele prořízly se sykotem vzduch.

Vive l'empereur!

Santa Madonna! Jaké to znovu krvavé zápolení?

Matko Boží. Její Napolione svržen.

Padá.

A nezpůsobil to jen vítězný nepřítel. Zrazen vlastními, které povzněl k netušeným výšim.

Nitro statečné Korsikánky, matky největšího císaře století, je zachváčeno mateřskou úzkostí.

On umře.

Nelidský guvernér uspiší zkázu, kterou věští rakovina, dědičná nemoc rodu Bonapartů.

Nechť aspoň můj klín přijme jeho umírající hlavu.

Jako tam, doma na Korsice, když ještě byl pacholetem, můj hrdý, pečlivý Napolione.

Svatá Rodičko!

Je zde přece ještě císař rakouský, jenž je dědem jeho syna. Jeho přímluva bude snad dostatečnou. Jsem stará žena; lhostejno, kde umru. Avšak chtěla bych umřít v jeho blízkosti. A je-li v tom vůle Prozřetelnosti, necht' umře On na mém klíně.

A oni opět odepřeli.

Bídáci.

A ona, Maria Luisa.

Paříž se domnívala, že jí rakouský císař poslal císařovnu.

Ne, císař poslal pouze maitresu.

Císařská, habsburská, černožlutá krev.

Ničemnice.

Běhna vysokorodá.

Její veliký syn, nejlepší syn ze všech, statečný a milující Napolione.

Francie ho pomstí. Dějiny ho učiní nesmrtelně velikým.

Laititia vykřikla.

Poručíte madame? táže se uctivě lékař.

Madame mère se vzpomátuje.

Její tvář je opět klidna.

Rysy její tváře jsou rysy moudré, statečné vládkyně.

Nad římskými střechami se ozval hlahol večerních zvonů.

Jako křídla zpívajících holubic zašuměla hudba kovových srdcí.

Ave Maria, gratia plena, – modlí se Laititia.

Večer nahnul do oken mlžiny tmy.

Dobrotivý Ježíši a sedmibolestná Madonno! – septají horečně rty.

Ubohá Laititia! Jak by byla ráda za něho zemřela! Neobávala se smrti, neboť velmi milovala.

Tolik se o svého velikého syna chvěla. Když se vracel s vítěznými vojsky a Paříž jásala, zachvívalo se její srdce úzkostí.

Zdálo se jí, že její nitro se stává rakví, do níž bude musiti složiti mnoho štěstí. A čím spěl Napoleon výše, tím více se o něho chvěla.

Její tušení jí neklamalo.

Vše bylo ztraceno. Byl zrazen.

Jeho neúspěchy byly hřeby, kterými zatloukala rakev svého srdce.

Waterloo, to byl těžký, náhrobní kámen.

A od oné chvíle vlály nad ním její myšlenky jako ochranná perut anděla.

Provázely ho, když za hrůzného hučení mořských hlubin stál na palubě jako poražený imperátor, avšak vzpřímená a hrdá postava dějin.

Tam v mlhách se ztrácely břehy Francie, zamiklo dunění děl a Evropa byla zpita vítězstvím zbabělců.

A potom již jen dálky, v kterých se rozlévají zelené vody oceánů, s nimiž prchá sláva, moc, lesk a život.

A potom již jen ostrov smrti, na němž ho očekává tvrdý, nelidský žalárník longwoodský Hudson Lowe.

Za hlubokých nocí, když únavou usíná, vystupuje slavný vězeň v snách na sněhobílém koni na pratecký vrch, je znovu uprostřed svých generálů, když planoucí hvězda štěstí hořela nad vítěznými orly.

To jsou vřelé vzpomínky matky na slavného syna, s nímž kráčela k výšinám zemské slávy a nesmrtelnosti.

A potom následoval již jen jeho strašný pád do hlubin bolesti života a smrti.

Je známa tíha noci, která přináší bolestné vzpomínky minulosti.

A stará žena měla prožítí tisíce nocí kruté, sžíravé bolesti.

Ukřižovaný Ježíši, zvolala nyní vznešená, chorá stařena, dal jsi, abych vypila kalich hořkosti do dna.

Dej služebnici své, aby, usměřena se světem a Bohem, mohla odejítí k branám věčnosti.

Umírá – zašeptal kněz a dal jí poslední pomazání.

Zemřela – pravil po několika vteřinách lékař.

Všichni přítomní vzlykající začali se modlití:

Odpočinutí věčné dejž jí, ó Pane! –

Spanilá duše madame mère odešla od těla pozemské matky nesmrtelného velikána Francie.

U prahu věčnosti jí vítali syn Napolione a Matka Boží.

Adolf Gajdoš

Píseň pro mír

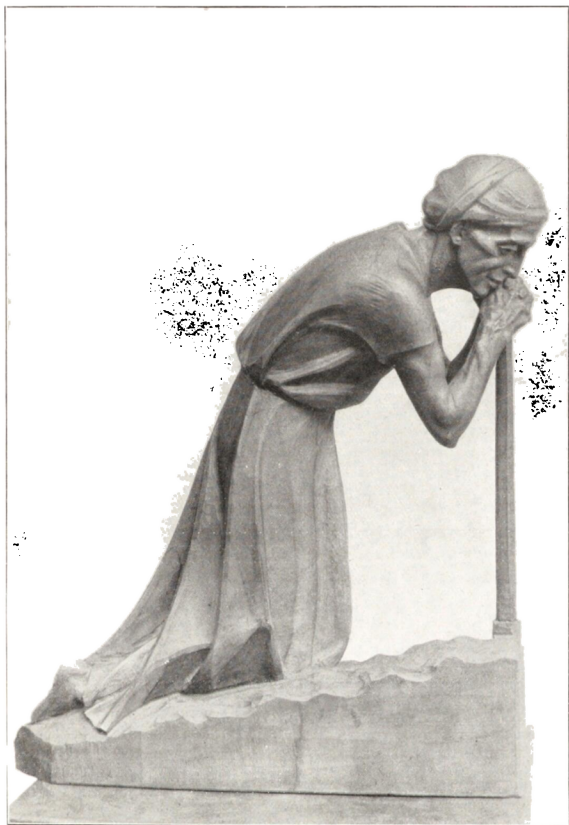
Kdyby všechny matky na celé zemi
ruce si podaly,
řetěz byl by z toho silný tak,
že dobyvatelé i jejich války
před ním by ustali.

Kdyby všechny děti na celé zemi
ruce si podaly,
byla by to přátelství tak milá,
že všechny smlouvy, všechny hranice
platit by přestaly.

Kdyby každý krb na celé zemi
kolébku svoji měl,
tolik písní bylo by i v stínu,
že nenávisť i závist byly by
svrženy do pekel.

Kdyby v každé duši On jenom vládl,
pokorný, dobrý Krist,
v ohni takovém by země stála,
že před pýchou a nenávisťí naší
navždy by svět byl jist! . . .

Přel. O. F. Babler Louise-André Delastre

EMIL HLAVICA: MODLITBA

Jiskření řad

Ptám se: „Jsi to skutečně ty, jemuž je dnes už padesát let?“ – A kdosi ve mně odpovídá: „Dosti dlouho díváš se již na tvář světa, masku zrcadlicí pandemionium malicherné nízkosti, pouhé zdání! A to zvalo se právě od pradávna hlavou Medusy. A každý, kdo od ní neodtrhl zatím své zraků, zkameněl k smrti.“

Gustav af Geijerstam: Zjevení ducha ze života.

Tane mi na mysli cosi na způsob oněch záhadných drahokamů indických maharadžů, jež královské umění dvorních klenotníků a brusičů usměrnilo do tolika facet, že měly cosi z tajemného záření hvězdného nekonečna. Tyto divuplné jiskry, jakoby vykresané tolika protínajícími se rovinami, laskal prý přímo ve chvílích oddechu i onen proslulý zákonodárce krásy na stolci papežském, Alessandro Borgia. Umocniti svým způsobem výšperkované řady pouhých pojmů k nové vyšší účinnosti, zdaž nebylo by tou nejlepší obětí, přinesenou našemu pastýři za dnešní „umdlené duše“? Naslouchal jsem trpělivě vnitřnímu růstu této své myšlenky a uvěřil v její naplnění. Slo tu již jen jako při onom známém pokusu s pilníkem, po němž přejíždí drát, nabitý opačnou elektřinou o zavedení „proudu“ a tím i žádoucí *rozjiskření* dané látky. V ohnisku těchto křížujících se myšlenek vytanul mi také smysl proběhlých pěti decenií lidského věku jako intenzivní jakési zazáření, vzniklé kritickým sblížením se obou pólů lidského *zrození a smrti*. A napadl mne i dojem říjnové procházky krajem, vzrušovaným a druhy téměř jakoby neskutecným ostrým přechody světa a barev, dojem divuplné féerie, při níž je vám podivno u srdce. Asi tak jako když jste dleli někdy za jasné měsíční noci na horách, zahleděni v ocelově šedý, vyrovnaný povrch jezera, spícího pod temnou trásní převysokých jedlí, a tu náhle vlivem tajemného závanu, jenž sotva že tak zašvelel tam vysoko nad vašimi hlavami v smutečných clonách hvozdu, rozlétly se vějířovitě po tiché hladině řady bílých jisker, zatínajících se vám do duše svým démonicky teskným leskem... Vše je záhadné – výsostně – slavně – zdrcující! Do řádu naší *fysis* vstupuje zneklidňující ponětí *věčného řádu*, nad chaosem života smyslového tkví ocelově tvrdý lesk studených hvězd, srážející se ostře s řádem mravním v naší hrudi. Ale nad tím rád třetí: *Charitas*, říše božského omilostnění.

Takovýmito myšlenkovými pochody dostal jsem se znenáhla k jádru svého plánu. Nyní jsem již věděl, co chci; nutné doplňky ze světa jeví pro můj již předem a téměř v neviditelnou počatý obrazec se připojovaly již, třebaže zdánlivě nahodile samy sebou.

Vešel jsem pod přístřeší Archy jako jeden z těch trosečníků, kteří provázeli svým letem pyšný koráb Evropy, i když jeho vnitřní prostory již byly zachváceny zhoubným ohněm, chystajícím se jednoho okamžiku rozrazit plamenným mečem její prohnitou palubu. Odkájen těžkým vínem esteticky i psychoanalyticky presyceného konce století, odkud měl jsem pouze sám v sobě nabrat nových sil a zvednouti příliš těžkou již svou hlavu k *světlu*? Zoufalství, jež vydalo po prvé svůj drásavý, kulturně

artikulovaný výkřik ústy Childe Harolda, prchajícího od rodných břehů, kde i srdce mu nejoddanější a to ani ne srdce lidské, ale jeho nejoblíbenějšího psa nazývá již psance najisto zapomene, rozzírá se ve všech odvětvích umělecké tvorby, dávající se nad to ovlivňovat filosofickým konceptualismem až k mravnímu nihilismu, řešenému prakticky ohromující vlnou sebevraždy. Chmurný vrak *Bludného Holandana* dráždil bolestně zjitřenou obraznost generace, již jizlivá moudrost pohaněného *Fausta* nemohla nikterak uklidnit. Marně hledala západnická precizivnost lék na východních nivách. Jako obžaloba čte se kuriosná: *Zpověď poživáče opia* Tomáše Quinceye a d'Annunziovo volání po „nevinném“ obrodou mužického evangelia tolstojovského vyznívá v l'art pour l'artistní posu . . . A do našich parnasistických luhů, posetých „květy zla“, počínají bití ledové kroupy z mračného *Severu*. Hermann Bang, Garborg, Knut Hamsun, Strindberg, Björnson a Shakespeare severu (ne tak samozvaný jako onen skotský tatman, Shaw) *Ibsen*, tato družina literárních Vikingů XIX. věku vnášela do našich duší jen ještě ostřejší stíny. Byli jsme *překultivovaní* a přece již předem a do jednoho vydání barbarům! Příšerné hnětení duší k obrazu narychlo vyrobených model, jež se mělo brzy na to rozpoutati, nemá sobě podobna v dějinách lidstva. Zatím co jsme blouznili nad lyrickými řadami svého poetismu, číhali za obzorem *bésové politických směrnic* a připravoval se výsměšně „triumfální pochod postupujících chrámů, rozdivočelých talmudními sataniky, kteří jim dodali zbraně. Intelektuál, třímající nad hlavou štít s věčným: *Bůh – rodina – vlast*, měl jít ke zdi anebo živořit z milosti nějakých pirátských principálů . . . Padlo slovo: Boj do zničení! . . . *Zajiskřeni řad!* . . . A v tomto okamžiku olinivého křtu jsme se právě narodili! . . . Zrodil se náš nástup – *nástup vojínů ducha*, vyzbrojených daleko jinou mocí, než se o tom sní „zvěřským hetmanům“ politicky zkresleného dneška! A nedovedou-li zborcené ty řady zakročiti proti těm, kdo se odvážili rouhati se Duchu svatému teď – ihned, ty příští nastupující budou již jistě opatřeny prováděcí mocí restat každý přečin v tom směru jednoznačně – smrtí! . . .

Smrtí, jež přináší život! . . . *Vojín Kristův* nesmí dopustit, aby běloskvoucí korouhev pravé víry byla trísněna satanickou slinou. Jeho duchovní úder se musí proto dát bleskem! Ručí za životy myriad nezrozených, jinž je připraven tento svět k obývání! Všichni fanaticové revoluce milovali nade vše *děti*. A to snad snímá částečně klatbu, vznášející se nad jejich hrůznými činy.

Ve svém Pokladu pokorných razí belgický mystik, tvůrce „Slepců“, Hosta a Pohrobeného chrámu teorii *o periodách duchovního růstu i descendance!* Doklad pro prvý z uvedených zjevů spatřuje ve slavné éře válek křížových. Naše doba, chřestící svou jarmareční šavlí, je příliš zbabělá, aby se odvažila *svaté války!* . . . Mír jest zajištěn na dlouhá leta, i když při něm potekou veletoky krve na lidských jatkách! Jen když výsada novodobého mravního indiferentismu a tím i právo na „svatou“ lež zůstane nedotčena! . . . S tohoto hlediska lze tedy snad již uvěřit půlnočním hlasům sociologů dneška o vyložené descendenční linii současné intelligence. Za dvacet let bude prý typ intelektuála, citícího a tudíž i plně

si vědomého své věčné funkce, omezen již jen na rari nantes in gurgite vasto. Svět zaplaví vlna *barbarisace* a nikde už nebude potkávat *lidí*, vrazí do vás nanejevš tu tam svým širokým loktem úderník, kolennem profesionální kopáč a bokem odřená, sportem znetvořená klisna . . . ! . . .

Ale pro jedince, pátrající úsilně na zšedlém nebi po typickém kouři rod-né-duchovní lthaky, počíná přece jenom podle zákonů spravedlivé od-platy *manifestovati zázračno* a vynořovati z nedozírna kosmických relací pohádkový ostrov vyhnanců tak, jako by tu ožíval artušovský okruh se svým bájným Avalunem, kde chorý vládce se uzdravuje pod éternými dotyky neviditelných léčivých rukou. Kdyby bylo v dnešních lidech víc pravé inteligence a jeho „hlavy“ se neisolovaly chomouty tahounů té či oné žipartaje – tedy by se splnil postulát jaroměřského vídce a náš zrak i sluch vnímal by již pořadí vyšších, daleko sublimnějších škál než jsou ty, které vyčerpávají dosud celý rozsah naší apercepční pláně. Ale jsou ti, kdo přesto již dnes znamenají podle zvláštního indexu lomu onu do-sud *neviditelnou duchovní říši*, jejíž paprsky je iritují . . . Je to úžasná oblast vzájemně se přitahujících inteligencí, ohnisko magické atrakce všech vpravdě velkých duchů, odkud tito vyzářují do naší fyzické úrovně i nadále své myšlenkové blesky. Bylo nině dáno to nevstihlé štěstí *spatřit* něco z této nadfyzické zákonitosti, vládnoucí v problematickém řádu periodicity, do kterého náleží i oslavování určitých období jak lid-ského věku samotného tak i jeho vyznívání ve věčnosti. Druhdy nemá podobná jubilejní připomínka již nic společného jak s osobou tak i dílem samým, jehož význam byl třeba již dávno smeten nastolením *nových řádů*. A přech šerými klenbami staletí vane nevyhladitelná vůně *ducho-vých sympatií*, již zasvěcenci cítí zastavující se chvílemi na svých osamělých procházkách, tak jako by byli zachváćeni náhlou mdlóbou . . . „Kde jsem už slyšel zlomek této nedopěné písně?“ Tak dere se to v zmat-ku na hymnický vzrušené rty básníka šeptajícího v úžasu po návratu v své prosté čtyři stěny, jež zdají se mu jaksi prostorově zvlečeny: „Okna otevřel jsi Otevirající . . .“

Tajemný tento průvan ovívá horečně rozpálené skráně osamělého, je-muž kdysi slunce, hvězdy i oheň nahlédly hluboko do nitra, obráceného k nim již jen druhou stránkou své visuální podstaty . . .

Nevyzpytné jsou *cesty světla!* A nejbliže k jeho mysteriím, přístupným každému jen na podzim za jasných dnů říjnových, kdy vítr táhnoucí vy-soko po horách jako by vytvářel druhou tvář této země. Vše zprůzrač-nělo a tam, kde zvedal se ještě před nedávnem těžký masiv listnatých hájů či strměly bašty alejí, zeje náhle propast, naplněná po okraj rozto-peným zlatem. V těchto podivných křečích k smrti pracující přírody, provázené občasným sesutím se zlatého jasu před šerými branami noci, mizí vám známý svět s očí, aby se vám nevrátil v tragicky zaostřené sva-tozáři . . . Jeseň, toť otevřená klasická kniha meditace, vedoucí k *jasno-zřivému pojetí nejvyšších záhad života a smrti*. Snažit se podzivní pří-roda sama svým úžasně suggestivním způsobem dáti na srozuměnou cosi z toho posmrtného neznáma, o které si plytci všetečkové a talmudně – sataničtí spekulanti otloukali marně své hlavy.

Slyšel jsem vyprávěti o groteskní sázce dvou přátel, z nichž jeden věděl, že skončí pod guillotinou. Pozůstalý jeho druh měl si vyžádat statou hlavu, jež při zvolání jiná měla na důkaz posmrtného vědomí zamžikat oběma očima. Pokus je podle úmluvy prováděn! Mrtvá hlava reaguje však jen částečně na umluvené znamení! Před ohromenými diváky zachvěje se několikrát nepatrně jen víčko jejího pravého oka. A přece čím to je proti přirozenému zázračnu jediného odumírajícího květu, jež jest pozveseno nad každý takový mnohoznačný artefex! Naznačujet záhadu transcendentna – vystoupení sama ze sebe, když organické zauzlení přerváno . . . Pozorovali jste zvláštní – téměř *neviditelný* sublimní *vzruch*, šířící se kol hynoucí jeho korunky, přecházející ve přejemné pápětí, jež se odděluje, zaměřujíc v nové životní rozpětí? . . . Je to podobno oné nesmírně bolestné *metafysické operaci*, kdy nit života se trhá, aby nevyšel jemným způsobem došla nového připojení. Je to v chvíli nekonečného děsu, kdy duše padá v prázdno, v němž jakoby se orientovala vibrací volných, z matečné půdy vyrvaných kořínků a tanouc v éteru, snažila se v něm „ujmouti“ . . .

Ale již za života možno vytvořit v svém vědomí jakési citové fibrily, jichž odumřením je ovšem duchový vývoj nekonečně zdržován, vždyť tyto hebké intuitivní spoje jako by samy obstarávaly budoucí nadsmyslovou stavbu. Základy této metapsychologie jsou ovšem usměrněny jenom jednoznačně t. j. eticky . . . Jedině veřejemi meditace – *modlitby a dobrých skutků* vychází se vítězně z bahnitých zákopů životní války. Poutkal jsem zde již na nejspolehlivější vůdce k úpatí nejstrmějších ctností, *knihy svatých mučedníků*, pojaté a napsané za nejstrašnějších zkoušek mravní vytrvalosti, knihy, na nichž vlastně vybudována společnost – i když dnes nedokonalá – jako anticipace kolektivu křesťanského.

A nemůže být již také ani příliš vzdálena doba, kdy vyvstane na troskách našeho dnešního desolátního statismu zas jediný duchovní vůdce plnící svatou *vůli Krále králů*, aby jediným bleskem srovnal se zemí prázdne věže pýchy a jedinou gigantskou vlnou svaté myšlenky smetl do nenávratna směrnice prázdných hlav pro prázdne duše! – *Evropa Evropánům – Asie Asiátům, ale co je Božího, a to jest celý svět – Bohu!*

Iwo Bauše

Hranice

To mohla by jen brázda být;
leč je to teď Rýn, teď horský štít.
I kdyby však meze se po skalách táhly,
i kdyby vedly přes příkrý sráz,
trpícím bratřím za nimi zas
by ku pomoci ruce sáhly.

Přel. O. F. Babler

Fridolin Hofer

Dýka

Již po šest dní panovala v duši Petrově prázdnota, která jej tísnivě svírala v myšlenkách i jednání. Nebylo možno v klidu se procházeti po břehu řeky; chlad zíral z nevlídných jeho zraků, nikde nenalézal ani záblesk radosti v pohledech lidí na potkání, ani bolestné utrpení k němu nepromlouvalo z pustých tváří, lidé chodili kolem něho jako bez duší. Nebylo možno vzít do rukou knihu, která kdysi více upoutala pozornost, rozvržené stránky svou monotónní šedí tisku nikterak nevábily, aby básnický obsah vyvolal v nitru žádoucí odezvu. Kniha zůstala otevřena prvními stránkami na stole a mluvila o Petrově nezájmu. Snad by zvuky houslí z říše tónů vykouzlily čarovný vodopád nových dojmů, vykřesaly jiskry nadějí z kamene všednosti, který hrozil na cestě jeho života. Avšak jen několik lkavých tónů bez jasu se ozvalo ze stříbrné struny pod mdlým pohybem smyčce. Nepřekonatelná nuda naplňovala den ode dne ovzduší i okolí, spoutala ve zmatený uzel myšlenky a údy zatížila únavou. Již šestý den, stejně bezbarvý jako předcházejících pět se klonil k večeru.

Soumrak zvolna padá na krajinu a halí ji do mlžného pláště. Petr stojí u okna a dívá se na střechy budov a do ulic, které se propadají do propasti tmy. Pojednou na několika stranách téměř současně zaplála první světla. Jako tiché hlasy zvonků pronikla temnotou, v níž umíral život, a prozradila úsilí a touhu udržeti se v nelitostném proudu času. V okamžiku zajiskřily celé shluky bludiček nad bažinami sobeckého shonu lidstva, vylétly jako roj zlatých včel z úzkého česna, pout a útočiště života.

Petr již ze zvyku vzal klobouk a hůl, bez zájmu zamkl byt, jako by se již nikdy do něho nechtěl vrátit, a sestupoval po tmavých schodech do ulice. Pohltila ho klidně jako vodní tůň tělo sebevraha –

Rozsáhlou dílnou dámského módního salonu, kde pracovalo dvacet pilných rukou svěžích děvčat, zvonil smích a nespoutaný hovor bezstarostného mládí. Vykládaly se drobné historky dívčího života, který v mnohých případech vše podává a přijímá s lehkým srdcem, tu bylo slyšeti neškodný výsměch, jež provázela v zápětí zdrženlivá obhajoba, jen aby napadená dušička nebyla pokořena, zatím však dovádívý smích odrážející se v hravých trylcích od šedých stěn dílny, vylétal otevřeným oknem, zachytil se v zeleni stromů a místo něho omamná vůně sadů, této oasy ve špině velkoměsta, plným proudem zalila všech dvacet radostných očí, které ztichly v dovádění, když vstoupila s přísným pohledem paní šefová, s radostí však uvítaly polední přestávku nebo šestou hodinu večerní.

Tak bývalo, když Ida opustila školu a našla v tomto prostředí přátelství všech, na něž vždy vzpomínala s radostí. Avšak od nějaké doby pozorovala na ní děvčata změnu. Nemluvila, nezasmála se, nerozveselila již čtveračivýma očima. Dívčám bylo její chování nápadné, projevíly účast na jejím osudu, avšak nic se nedověděly. Vyhýbala se tázavým pohledům, střežila svá ústa před úsměvy a zraky zahalovala závojem slz, když zájem jejich přítelkyň byl nesnesitelný.

Kdo by byl tušil, že Ida prodělává ve svém nitru tak těžký boj! Čtyři

léta žila svobodně, v radosti i žalu, v lásce i zklamání, v úsměvech i pláči, nikdy se dlouho nermoutila, když ztratila přátelskou duši nebo se přesvědčila o neupřímnosti, avšak poslední událost způsobila jí katastrofu všech nadějí, v nichž viděla svůj příští život.

Přišla tehdy domů, růžová na lících od svěžího větru a spokojena ve svém nitru. Matka ji přivítala ku podivu velmi zdrženlivě, což Idu překvapilo, chvíli nemluvila a jakoby příliš zaměstnána, vyhýbala se jí každým pohledem. Ida něco tušila, avšak znenadání odvaha a touha po důvěrnosti ji opustila.

„Ido, sedni si a čti –“ Matka jí zdrženlivě podávala noviny. Hlas se jí zlomil, zraky těžce klesly k zemi.

Dychtivě a zároveň s obavou přelétla Ida několikrát výrazné tituly, jakási však moc nutila ji věnovati pozornost drobným zprávám. Tu však dech se jí zarazil, ruce se zachvěly a krev se jí hnala do hlavy, až v celém těle zamrazilo.

Dezertér života. V pozdních hodinách večerních byla včera volána četnická stanice v Pozořicích, že na státní silnici stojí neosvětlené osobní auto a v něm mrtvola mladého muže, který se zastřelil ranou z revolveru. Podle vůdčího listu zjištěno, že jde o Jaromíra Rubeše, syna konfektionáře v Brně. Mezi listinami nalezen otevřený list, v němž pětadvacetiletý mladík provedl svůj čin z nešťastné lásky.

„– Jaromír –“ Zaseptaly Idiny rty a noviny spadly na zem, ruce mrtvě ležely na klíně, celé tělo se zhroutilo. Něco velikého jako balvan ji poválilo a přitlačilo až k zemi. „Jaromír – Jaromír –“ opakovala zvolna ještě několikrát, když ji matka přinutila, aby si ulehla. Usnula po tomto otresu, který byl tím drtivější, že se uzavřel v tiché bolesti.

Vzpomínky na půl roku známosti s Jaromírem, kterého si zamilovala dychtivými srdcem svých osmnácti jar, vynořovaly se jí každým okamžikem a na každém kroku. Krásné dni společného cestování autem vracely se jako ozvěnou tajemného volání a ozařovaly pustinu jejich duševních samot. Byla den ode dne uzavřenější. Matka, útočiště její důvěry, nutila ji do zábav, aby v rozptýlení našla uklidnění. Ida však pozbyvši zájem o všechno nejbližší a časové, brzy se rozhodla odejít za Jaromírem, chyběla jí jen odvaha. Ten svět, který kdysi milovala v Jaromírovi, neměl pro ni nyní ceny, přece však se bála jej opustiti. Věřila svému rozhodnutí a doufala, že rozhodný okamžik jistě nadejde, když jej nejméně bude hledat a očekávat. –

Uzavřené duše touží po klidu a odloučení, prchají ze života, vyhýbají se radostem i utrpení. Prchají za město, kde nehrozí setkání se známými, a ve smutných pohledech se loučí se štěstím, které příznivě se naklonilo k druhým.

Věříme v zákon věčného sblížování a odporu, věříme v nutné setkání těch, kteří jsou si určeni. Na cestě života mnozí nás opustí, avšak řízením osudu zvedáme své ruce k tajemnému bodu životních pout. Neznáme cest, kterými jdeme, a poznáváme vyvolené až v okamžiku sblížení.

Dvě postavy se k sobě blíží, pokora sklání jim hlavy a malátnost zvolňuje kroky. Dívka a mladík jdou proti sobě. V tom se vzduchem něco

zaleskne, jako světelný šíp proletí soumrakem, dopadne na dlažbu a osvo-
bozeně zazvoní. Mladík, vyrušen z klidu, přiskočí a zvedá předmět. Dýka!
Zarazí se, zvolna ji podává. Dva pohledy se setkaly: Petr a Ida. Mezi nimi
na otevřené dlani svítí ostří dýky a její zvuk ještě visí ve vzduchu.

Vyšším řízením je Ida zachráněna. Musí žít a v důvěře nachází poro-
zumění ve vlídném spojení rukou. Petr ji zcela získává, dodává jí odvahy,
ona se nu zpovídá, že Jaromírovi otec bránil, že ho chtěl vydědit, že z lás-
ky k ní raději opustil svět, než aby byl přinucen spojit svůj osud s živo-
tem nenáviděné osoby, ačkoliv se mohl všeho vzdát dobrovolně a odejít
k ní, k Idě. Než odešel sám. Volala ho, chtěla za ním, avšak on, Petr, za-
stoupil jí cestu. Svěřil se jí s utrpením šesti dnů a přivítal toto setkání
jako vykoupení. Dýku schoval do kapsy a Idu si odváděl domů.

Byl to radostný návrat k domovu, který jsme chtěli opustiti navždy.
Jak vesele nás přivítalo světlo a útulnost pokoje! Pohovka zvala k odpo-
činku a k uklidnění, tušila nový život a radovala se ze zachránění. –
Dýka svítí na stole, dva obličej se vzhlížejí v zrcadle vzájemného po-
rozumění. Zachránění.

Petr s láskou bere housle, hladí je a celuje polibky. Jsou důvěrníkem
jeho osvozené duše. Jediným smykem rozechvívá v radostném akordu
všechny jejich struny – to dýka zazvonila na dláždění – lahodnou me-
lodií povznáší hlasy strun, aby vyzpíval štěstí z nenadálého setkání –
pohledy a úsměvy Petra a Idy se poutají a pronikají v blahém snoubení
– přistupuje motiv nový, který zrazuje motiv sebevraždy vzosnou me-
lodií lásky, dvojhlas prochází v mistrných modulacích všemi citovými
stupnicemi laskavého sblížení. Píseň přátelství naplňuje v tónech houslí
ovzduší Petrova pokoje, ostří dýky chvěje se jako tóny pod zářícím svět-
lem a působí sladkou hořest v srdcích Petra a Idy.

Na rozhraní šesti dnů bolestné prázdnoty Petrovy a drásajících muk Idi-
ných setkala se ústa dvou mladých lidí v polibku, který rozžihal jim světlo
nového života.

Nastal sedmý den, den smíření, den vykoupení.

Jindřich Maria Slavík

Vánoce u tkalců

Před svátky přibývalo v tkalcovských chalupách tmy, ale přibývalo i natkaného díla. Za stavy pospíchali tkalci, aby měli do Štědrého dne, kdy donesou hotové dílo do Svitav a do Poličky, co nejvíce metrů, za něž by mohli přinést ženám a dětem vánoční nadělení. Čím blíže ke Štědrému dni, tím rychlejší je klapot stavů, od rána do noci znějící a od chalupy k chalupě chodce provázející, až do večera před Štědrým dnem. V tom večeru za neobvyklého ticha, ale s chvatem chystají se tkalci s dílem na cestu.

Dnes tu bylo zvláště dvojnásob ticho. Z hustých oblaků se sypal tak hustě sníh, že nebylo viděti ani malá osvětlená okénka protějsích baráčků, z nichž se v každém někdo vypravoval na zítřejší cestu do města.

Bartlova žena jako závan větru přeběhla metelici a sotva přibouchla dveře za sebou, promluvila k muži: „Bude-li tak do rána, zasype sníh Rohoznou a těžko se vám půjde za tmy do města.“

„To bylo víckrát,“ odvětil na půl úst muž, bedlivě utahující balíky s natkaným towarem.

„A nemocná sousedka se snad ani rána nedočká. Děti jsem jí uspala, ale půjdu se tam ještě podívat.“

„Nech to až na ráno,“ odbyl ji muž, „a spát!“

Tri jejich děti už dávno usnuly na úzkých polštářích, přikryty starými kabáty, v koutku u kamen. Nejstarší doposud přihlížel k otcovým přípravám, aby mu snad ukázal svou chuť vydati se s ním ráno do města.

Teď zhasli.

Za tmy nad ránem vydali se tkalci na cestu. Jedni na sánkách, druzí na zádech táhli v uzlech svou skoro měsíční práci. Ó, jak se scvrkne odměna za ni tu v kousek oděvu nebo obuvi, tu v trochu jídla, cukru nebo mouky, v pravé to poklady, s nimiž se až s večerem vrátí domů. —

Co se dnes už děti navyhlídaly svých otců, bratrů i matek! Kolikrát vyběhly až za dědinu na kopeček a vždy se vrátily nespokojeny. Už posvátné šero Štědrého večera se začalo krásti do dědin ze svatojanovských lesů a doposud ani jeden tkadlec se nevrátil. Je zlá cesta, těšily matky nedočkavé malické, ale dočkáte se.

Obecní pastýř už odzvonil klekání a mnohé děti bez večere usínaly, když se hlouček tkalců blížil k dědině. Pospíchali, ač byli velmi unaveni, ale radost je poháněla. Tkadlec Bartl měl chaloupku až v úvalu pod lesem. To už za okny v ostatních chaloupkách se rozkládalo skromné štěstí, když i on se svým synkem zadupal na náspech, setřásaje s botů sníh. Prudké otevření dveří a hlasitý pozdrav: „Pán Bůh dej šťastný Štědrý večer!“

„Pán Bůh dej!“ odpovídá nejistě žena. Děti vyskočily ze svého koutku a obsedly malý stůl. Otec svlékl zvlhlý kožich a zvolna začal rozvazovati uzlík. Děti mu jely očima po rukách, ale i žena hlídala jeho pohledy s bázní, jak brzy se podívá do druhého koutku.

Jirka dostal papučky, Milka přezůvky, Frantík kalhotky a maminka několik kilových pytlíčků s potřebami k vaření.

„A co ještě nesete?“ křičely děti, zkoušejíce obuv a obdivujícíce nejstaršího, jenž se vrátil z města v gumových botách.

„Dost máte,“ odpovídá tkadlec a ukázav hlavou k lesu, obrací se k ženě:
„A jak je tam?“

„Před polednem zemřela.“

„Nu, a co děti? Mělas je vzít k nám.“

S Marty spadla nedůvěra a hned jí zazářily oči. Přistoupila k muži a otočila ho tím směrem, kde spává jejich nejstarší. Dvě dětské hlavičky se tam tulí i ve spánku. „Mám je vzbudit?“ táže se žena.

„Nechej je spát. Až se probudí, dostanou, co jsem jim přinesl.“

„Umírajíc, prosila mne jejich máma, abychom si je vzali. Bála jsem se slíbit, až co řekneš ty!“

„Necháme si je, když nám je Bůh poslal na Štědrý den. Přibude hladových krků, ale snad Bůh dá, že nám přibude i práce a výdělku. A děti, nekřičte, ať tam ty děti spí!“

Stanislav Mackovík

Okamžik

Vteřiny extase
nenávratně mýjejí,
ale ty, ó bolesti, vracíš se
v tisícerych podobách
a rozleptáváš strukturu duše
do nových tvarů,
stále do nových, netušených tvarů,
až v zrcadle života
objeví se poslední grimasa
jedině pravdivá.
Závan dechu šelestí,
kde němých úst
nad rty sevřenými
– odraz světla uhasíná
v zorníčkách.
Oh, kolikrát ještě
vrátí se ona skutečnost,
kolikrát usneš takto
nad propastí?

Jetřich Lipanský

Z nové německé poesie

Formanská píseň

*Jsem forman, jenž kámen vozit musí,
drobný štěrk i velké kusy
a písku, kolik jen naložit smím;
u každé stavby zastavím.*

*Mí koně už často šli těmito kraji,
každou zatáčku silnice znají,
a jedu-li s vozem pohřebním,
na hřbitov sami zabočí s ním.*

*U hospody jim oves dávám,
až ptáci slétají k jejich hlavám
na jesle, do jakých světa Pán,
když narodil se, kdysi byl dán.*

*Když lucernu zavěším pod svou fúru,
jedu a k hvězdám vzhlížím vzhůru:
nebeským formanem byl bych rád
a na voze nebeském chtěl bych stát.*

*Na Velkém voze pojedou v kruhu
a oběhu světa novou dám vzpruhu!
V žití i smrti je smysl i rád,
já i zde dole jsem formanem rád!*

Přel. Otto F. Babler   Walter Ueber Wasser

Babička

*Za domem, kde vítr
chladný se nehýčká,
sedávala má babička
často, hledíc k dubům:*

*Dnes říkají, zemřela,
kněz u ní byl s poslední útěchou,
když my hoši si na seně pod střechou
hráli, prach polykali, byli neposední,
na večer, tak o sedmi — —*

*Utíkal jsem za dům.
Tady se dívala babička*

za rohem, jak měla ve zvyku.
Pozvedla se jak slepička
z keře šeríku.

Ach, babičko, ty jsi
nezemřela?
Jásal jsem. Když jsem
přišel domů, vedla mne služka
před úmrtní lože.

Prsty žluté jak voskové nože
ztrnule držely růženec.
Babičko, právě jsem přece tě viděl tak zdravou.
Za domem stálas se vztyčenou hlavou?

Přel. Adolf Gajdoš   Richard Billinger

Tomáš

Ráno ve zlatém chmýří . . . Noc,
jež promarněná, míjí – ještě v přítmí.
Však peří mračen již řevaví
jako plující růže v modrém moři nad horami.
Ó, ty líbezný, klamný jede
našich očí, osleplých v hlubinách temnot.
Neboť znovu není ho,
jehož čekáme, našeho Pána.

Ó, komuž se zdaří,
osudu obrovský krystal,
nebeskou kouli Boha
na lehkých plecích nésti
aniž by vzhůru hleděl:
Kéž přijde a mne poučí!
Tak nésti jak požehnaná žena
v štíhlosti kráčí, nesouc na své hlavě
neviditelný džbán
a archanděl zvedající slávu nebes,
břemeno nejčistší.

Neboť já, ach, ač kráčím vždy
s těžkým nákladem, vzhlédnou-li nahoru,
ničeho nevidím, a skloněná hlava
se vzpřimuje lehce – zděšena v prázdno.
Potom znovu vidím,
Pane, tvé svaté nohy,
zlatem skvící postavu v dálce,

vznášející se v chvatu, tak lidsky krásnou,
ke mně přichází, letím jí vstříc,
na kolena padám a líbám – ach,
opět nic. Jako dítě
vstávám, jež běží, aby ponořilo ruce
do ohnivých sloupů barevného oblouku,
aby zrělo
v cizotu a šedou hořkost chudoby.

Od jiných jsem slyšel –
Rovněž Nikdo z nich
nedošel k okraji země;
nepoložil čela a neopřel svých rukou
o závratnou stěnu nebeských hor,
aby dosáhl – kovové rudy!

Aby ji rukama hmatal,
líbal rtoma – moc
nekonečné kovové bouře,
celá ta nebesa výšin.

A nedošel-li tam, jak o tom ví?
Zdaž mu Bůh sám
z kovu stvořil snad nitro jeho prsou?
Tak jako plodící strom, jenž v mou zahradu se sklání
byla naplněna nebesa vznášejícími se bohy.

Muž vyhlédl vzhůru, žena vyhlédla
a pravili: Ano – Tu dlel Bůh,
ve vzduchu tonoucí jako v snách,
a usměvavý ležel
na dmoucích se prsou toho, jenž Ho zanesl
domů a postavil v čekající výklenek.

Tak se stalo – a byl to jenom
zelený olivový plod,
veliký a modrý hrozen,
anebo hnědá otýpka obilí to byla.
Nesmrtelnost zářila ze všech koutů –
Bůh byl doma.

Tak bylo –
Poděšen z dálky běžel pocestný
po kopcích, neboť ze všech šterbin
domova plynulo nebeské světlo.
A usmířen vstoupil mlčelivý
k věčnému pokrmu v nektarem provoněný dům.

*Ó, přijdi, Pane! Staniž se tělem
a zůstaň Bohem! Jsi připraven?
Umru rád,
dotknu-li se Tebe!*

Přeložil Adolf Gajdoš Albrecht Schaeffer

Děvče ve stáji

*Jsem nejposlednější služkou.
Kráčím od stáje k stáji.
Všechna lana studní jsou ztrhána.
Leč přec musím opuštěná zvířata napojiti.*

*Jsem Bohem zavržena.
Mé jméno je vymazáno.
Přespříliš stínu pokrylo zemi.
Všichni lidé nemohou býti dítkami božími.*

*Mé tělo je tekoucí vosk.
Mé oči jsou v skále ukryté krystaly.
Proč jsi mně ublížil?*

*Jsem špínou potřísněna.
Mé slzy kalí vodu,
ale nad horami západu jsou diamantové
červánky. Neschetné
jsou napiaty duhy útěchy.
Vzduch se vlní. Hvězdy krouží
zvolna za sebou, jak slavnostní hudba.*

*Až kdysi splynou v jedno.
Hymnické chóry naplní rozlehlé prostory.
Kdo hledá, nalezne. Kdo spěchá, odpočine. Zvířata
předvidají tento čas a kývají hlavami.*

Přel. Adolf Gajdoš

Karl Zuckmayer

Ruka

Náš přítel Edmund hrabě ze Selbu – ó, znáte ho? Inu, to se hodí znamenitě – ten svýma očima vždy vidí více a hlouběji než my. Víte to? Také jste to už poznal? Někdy vypravuje o tom, co viděl, my ostatní mu rádi nasloucháme, jako děti rády slyší starého vypravěče, a včera, ano včera to byla povídka o ruce.

Hrabě Edmund není ženat, je to proslulý hráč na violu da gambu, sám pro sebe pískává někdy na flétnu, s úsměvem říká, že to jen pro starou zelvu Narcisku, pro želvu, kterou už co chlapec dostal od jisté paní, jisté dámy, otcovy tety. Snad v tomto daru, který zůstal na živu, ctí drobnou, zvadlou ruku, která tehdy hochovi podala to zvíře. Fouká mírně přes trubičku ze sloni, a tvrdé, temné zvíře vychází ze svého kouta mezi hodinami a knihovnou, postaví se vysokému štíhlému muži k nohám, vysune malou hlavu z holestného krunýře, pohybuje jí, jako by růžový jazýček ochutnával žlutý lísteček, mladý lísteček z nejnvnitřnějšího srdíčka čerstvého salátu, a vděčně projevuje svoji radost slabým hvízdáními. Edmund hrabě ze Selbu hraje však své Andante, jako by byl ve společnosti vybraných znalců takové hudby.

Za jak starého považují hraběte? Nemůžeme se na tom shodnouti, jak je stár, tážeme se jeden druhého, a každý odpovídá: nevím. Alfred ze Zumbuschu prý onehdy v Lucernu na nádraží nahlédl do cestovního pasu Edmundova: 1871. Tak by tedy hraběti Selbovi byly šedesát dva roky – ale my tomu prostě nevěříme, to není možné. Když vyprávěl povídku o ruce, zdál se mi o deset let mladším, než jsem sám, a mně bude v lednu třiačtyřicet, víte?

Nu, čekáte na vypravování o ruce? Edmund začal, jeho začínání je vždy věcné, skoro naivní, právě takové, jak začínají i naše skutky:

„Tento srpen je nevyslovně horký, už po tři neděle nepřišlo s nebe ani kapky. Jel jsem elektrickým vozem z domu do knihovny,“ řekl nám Edmund, a když vypravuje, stojí mu bílé vlasy nad čelem docela tak, jako by jimi neustále protékal elektrický proud a ježil každý jednotlivý vlas. Nepomáhá mu, že dlouhoprstou rukou často přes ně přejede, někdy i oběma rukama, jako by je chtěl krotiti. Ty husté vlasy jsou sněhově bílé, a přece je čelo skoro bez vrásek. „Na Jakubském náměstí přistoupila dáma.“ (Aha! Říkám Vám, dobře jsem pozoroval: Včera Zumbusch, který seděl nejbliže u vypravěče, si hned pomyslel toto Aha.)

„Nevešla dovnitř do vozu, hledala asi u otevřených dveří ochlazení v slabém prúvanu při jízdě.

Poznal jsem ji ihned. Pozdravil jsem, ona však si toho nepovšimla.

Byla by to dotěrnost vystoupiti z vnitřku k někomu, kdo se spokojuje slabým vánkem a vlastními myšlenkami.

Člověkovy myšlenky jsou často mnohem lepší než jeho nejlepší přátelé.“

„Jste přítelem oné dámy?“ Opět to byl Zumbusch, jenž vypravěče přerušil.

„Jsem jejím přítelem! Věděl byste rád jméno? Všichni vezte alespoň jedno jeho písmeno, jedno písmeno abecedy – je to E.

Tato hláška je vzata z jejich tří jmen, ano, má tři, jméno křtu, jméno své rodiny, jméno svého muže. Před každým z obou posledních jmen stojí „ze“, to je tolik jako koruna. E. pochází ze staré šlechty, je málo rodů tak starých, jako je její. Jsem jejím přítelem. Ale nejsem s to vyrušit ji. Seděl jsem skoro sám na své dřevěné lavici, ona však stála venku. Slabý průvan pohyboval jejími vlasy, její rty byly trochu pootevřeny, jako kalíšek květiny, jako by chtěla pít. Bolelo mne pro tato ústa, že mohla pít jen vánek, jen dech našeho města, ne víno, či ještě lépe pramen.

Ale E. je spokojena se vším, co je jí práno. Kdysi se zdálo, že je to velmi mnoho, ale nebylo toho dosti. Tři roky byla šťastně vdána, pak zemřel její choť. Má dvě děti. Vypravuje se, že první dítě, syn, miluje svoji matku, jako pastýřovo dítě miluje královnu, dcera však, divoké, krásné dítě, je jí cizí proto, že je jí matka příliš tichá. Až tato malá kdysi začne milovati, bude sestrou E., ale na to je ještě dost času. E., moji přítel, stojí nyní, pokud vím, ve svém dvacátém osmém roku.“

„Je zdejší?“

„Není zdejší. A nikdy nebude zdejší.“

„Je krásná?“

„Je velice krásná.“

„Dále, dále, nepřerušovat! Hrabě, co jste pak učinil?“

„Já? Inu, jak řečeno, měl jsem namířeno do státní knihovny.“

„A vaše E.?“

„Ta mne neviděla, neboť elektrická dráha opět zastavila, jako zastavila už několikrát od té doby. Co E. stála venku a já seděl uvnitř. Lidé vcházel s nástupního kamene, někteří ke mně dovnitř, jiní zůstali tam, kde byla E. A viděl jsem E. nyní už jen s boku, viděl jsem její jasný profil, hleděl jsem tak na ni a viděl jsem, že ji něco drželo v okouzlení, a to, to jedno – byla ruka.“

„Ruka, hrabě? Je strašidelná, ta vaše povídka? V knize, kterou jsem za matematiky čítával pod školní lavicí, by „Povídka o utaté ruce“.“

„Ruka,“ pravil hrabě Selb a přihladil si krásné, vysoko naježené vlasy.

„Jakýsi muž, který byl k ní i ke mně obrácen zády, držel se jí železné tyče, jaké ve vstupních a východových odděleních vozů protínají podlahu i strop.“

Držel se tyče pevně tou rukou, E. hleděla na ruku, a já hleděl na E.“

„Byl na ruce prsten?“

„Nebyl tam prsten. Byla to mužská ruka, bílá, prostá, veliká, pokud jsem viděl, trochu chlupatá nad skrytě prosvítajícími žilkami.“

Odvrátil jsem se, zdálo se mi, že se nemám dívat. A přece jsem se tam zase zahleděl. neboť to bylo jako první akordy překrásného zpěvu, který jsem musil slyšet.“

„A co se stalo, hrabě?“

„Inu, viděl jsem, že krásný profil E. zastřela jakási podivně sladká dálka jako závoj, který ji ode všeho odlučoval, ode všeho odnášel, jen ne od té ruky. A profil E. se sklonil v sebezapomenutí a něžnosti – a E. políbila ruku.“

Seděli jsme uleknutě.

„Co říkáte, hrabě? Co to pravíte? V elektrické dráze? Za bílého dne. Cizímu člověku? Přede všema očima?“

„Byly to jen mé oči. A ten polibek byl takový, jakým snad anděl anděla líbe, sloužící a toužebný zároveň, jako když člověk vyhnáný z ráje líbe nevyhnáného anděla...“

„A co pak, hrabě, co? Jak jste pomalý... a...?“

„U příští zastávky vystoupila E. U třetí další já sám.“

„Konec? Opravdu konec?“ volali jsme všichni jeden přes druhého.

„Vypravování? Ano, konec.“

„Ne, ne, teprve to začíná; povězte nám, co to E. napadlo? Je vždy tak impulsivní?“

„Zůstala vždy dítětem, pánové. Při tom je to opravdu skvělá žena, o jejích dětech však už jsem mluvil.“

„A... ale hrabě, jen považte: cizí ruku. Kdyby to tak byl někdo jiný viděl? Byl by si snad myslel, že je služkou či milenkou muže s rukou. Jistě ho neznala?“

„Jistě ne.“

„Co si to jen myslela?“

„Neví se nikdy, co si E. myslí, ona pouze jedná.“

„Podivné jednání.“

„Snad jí ta ruka připomínala některou jinou?“

„Možná.“

„Ruku jejího muže?“

„Zemřel. Což zapoměla na chvíli, že odešel s tohoto světa a že tato ruka není jeho? Což snad...“

„Poslyšte, hrabě...“

„Nezačervenala se?“

„Viděl jsem její profil při tom políbení, pak jsem se odvrátil,“ odpověděl hrabě tiše, „byl to kouzelně krásný zpěv, podivuhodná modlitba.“

„Ale, ale dovolte ještě jedno, hrabě, co dělal on, vlastník té nezaslouženě obšťastněné ruky? Špustil ji, zděšen takovýmto dotykem...?“

„Ohlédl se...?“

„Trhl sebou...?“

„Nic z toho všeho. Nechával ji ležeti, kde byla, na tyči, protínající podlahu a strop. Nasyčené dítě neodpočívá na srdci matčině jasněji, s menším údivem nad tím, čeho se mu dostalo.“

„Anebo snad, hrabě, si toho obdařený ten muž s rukou, vůbec ani nepovšiml. Mnohým se dostává darů, a oni o tom ani nevědí. Kolem mnohých procházejí krásní andělé, a oni necítí ničeho, ani vůně, ani dechu.“

„Podivno, velmi podivno...“ Hrabě si zlehka přejel přes vlasy.

„Když jsem vystupoval, ohlédl jsem se po obličejí člověka s onou rukou. Nemohl jsem jinak. Byl to prostý obličej, snad obličej písaře anebo nižšího úředníka. Choť paní E. býval důstojníkem, jako jsem i já býval. Ten obličej byl nehybný, nehybný jako ruka na tyči, a takový, jako by vzpomínal na sen. Dráha jela dále. Vešel jsem do budovy knih. Když jsem po hodině čtení zase vyšel, přišlo konečně. Rád bych věděl, zda onen muž toho dne chránil ruku před smývajícím deštěm?“

„Jistě ne, hrabě. On jistě ničeho nepozoroval.“

„Není nic jisté než to, že nyní víte ten příběh. Pozoroval-li však muž s nehybným obličejem políbení paní E. – inu pak se svým chováním ukázal hodným nebeského daru dětského srdce. Ale jak řečeno, nic není jisté.“

A nyní dobrou noc, pánové.“

Přel. Otto F. Babler

Ruth Schaumann

Zimní

Žár mrazu nezmarlý jak katan šlehá chudé,
a k bezdomým jak pes zalézá neurvalá bída.
Na cestách zavátých skuhravý havran hlídá
pod keřem šípkovým bobule temně rudé.

Kožichem modrého sněhu, nebeských beráneků koží,
jde oděn člověk pokorný v svět boží.

V salaších pastýřů jak oheň vzplála zvěst
a poutník v závějích, jež hubí krutá tíseň,
roznítel v srdci svém královskou písní píseň
o květu zázračném, jenž v chudobě chtěl zkvést.

V hlubinách bezmezných útrap, v zoufalství
chladných dálav
jen bílá hvězda z Betlema naděje zlatem sálá.

Adolf Cajdoš

Pohádka o sedmi bratříčcích

Umrzlý sníh zasykl co chvíli pod čtverou lyží, prohlubující několik kolejí vedle sebe. Vpravo i vlevo od Lipek se šířila jednotná, téměř nepřerušovaná bílá plocha i se zálučně zasypanými, číhajícími příkopy a zamrzlou strouhou, která se ztajila kdesi pod silným, bílým násypem. Jasný den vyčistil průzračné nebe horského kraje; nebylo ani potuchy po mráčku a sluníčko zřetelně vylézající ze sněhových peřin nad Voslednicemi zcela nerušeně šlehalo vzduchem. Jeho rány byly však velmi mírné a na zčervenalých tvářích lyžaři sotva zaznamenali jeho bytí. Rychlý pohyb, přehazování lyží pohánělo jejich krev, že se uvnitř až pěníla varem přes zevní, citelný chlad. Na bílém sněhu jiskřícím a duhově lámajícím světlo se občas pohnul černý bod ojedinelého zimního hosta z ptačí říše. Když dojeli k myslivně a ohlédli se zpět, mohli posouditi správnost rčení o bílém městě. I Černá věž ztratila svou ponuru šed, zčernalé rýhy jejích kvádrů se bázně ukryly a vše zářilo jednotlým bílým světlem. U sv. Jana se do rána ohnuté stromy pokryly stříbrným klenotem jinovatky, který teď blýskal a třpytil se v podivuhodném souladu s duší celého kraje. Od myslivny cesta se rozběhla do kopečku a bylo třeba několika rychlými a různými odrazy tyčí ji dohoniti. Lyžaři se vyhoupli na malé návrší, aby se otočili hned do lesa. I tam v průseku mezi smrky a holými buky to všude zářilo netknutou bělí. Hluboké stopy kročejí hajného, prohlízejícího zásypy a krmítka, zapadly novým sněhem nebo je Meluzina do rána zametla svým koštětem. Lyžaři skoupě odměřovali zde svá slova. Cítili, že sem svou lidskou přítomností přinášejí živel nesourodý, že porušují čímsi nezvyklým a nevhodným tíživý, majestátní zákon bílého ticha; snad slyšeli vnitřním svým sluchem jedinečný hlas, jímž promlouvá vždy příroda, ať je to na jaře či v zimě. Jeu větvička přetížena sněhovým povrchem vyrovnala se a přimila, odevzdávajíc sněžný poprašek spodní své sestře a tato sněhová štafeta byla jediným sustivým pohybem v zasypaném lese. Průsek zvolna dostoupil vrcholu a když se lyžaři ještě několikrát zatočili vlevo či vpravo, projeli prořídlym houštím a přeskočili zasněženou a zvadlou lupinu, octli se pojednou u neobyčejného skupení stromů. Nebyl to jediný knien, nýbrž nic méně než sedm jich tu vyrůstalo z jediného společného základu. Lyžaři zastavili běh prkýnek, zabodli tyče do kupy navátého sněhu a opřeli se o ně. Nebylo pochyby. Stáli u roztodivné hříčky přírody, jež sedmi proudy vytryskla strojním životem z kořenného základu vstříc slunci a světlu.

Zazvonila otevřená pouzdra, zachrastila zápalka a pár dýmavých obloučků obestřelo lyžaře. Zkušenější prohodil: „Tak vidíte, už jsme u sedmi bratříčků. Pěkný kousek cesty máme v tom sněhu za sebou.“

Druhý se rozhovořil: „To je vsutku pěkné jméno. A jak je to možné, že tak správně vystihuje situaci, když zde opravdu sedm bratří vyrůstá z jediné, společné matky?“

„Myslíte-li, že lid tak nazval tuhle skupinu z nějakého důvodu přírodného, pak jste na omylu. Prostí lidé hledají vždy důvody a kořeny věcí

někde dále, v nedozírnu, v nadsmyslnu. Nikdo neřekne, kde, kdy a kdo si vymyslí různé místní pověsti a zázky. Jednoho dne se objeví, sdělují si je lidé navzájem a pak ta či ona věc žije nikoli svým skutečným životem, nýbrž existuje pro místní lid jen ve své fiktivní, bájevě jsoucnosti.“

„I sedmí bratříčků je tedy opředeno nějakou legendou?“

„Ovšem,“ přisvědčil druhý, „zajímá-li vás to, povím vám něco o sedmi bratříčcích.“

„Buďte tak laskav,“ pobídl ho opět první lyžař a opřel se znovu o tyč.

„Před dávnými časy“, začal lyžař, „už je tomu moc dlouho, žila jedna hodná maminka. Byla chudá jako domkářova střecha a měla jedině bohatství ve svých sedmi synech.“

„Tak začíná téměř každá česká pohádka,“ přerušil ho společník.

„Nemohu za to,“ bránil se vypravěč „to už je naším celonárodním údělem, že nám do kolébky sudičky dávají jen mozoly a černý, suchý chléb. Jinde odívají nemluvnata již v kolébkách nejjemnějšími tkaninami. U nás je představit paní Bída a jejím sestrám Starostem, aby za toto seznámení děti pykaly celý svůj život. Tak tomu bylo i se sedmi bratříčky. Sotva se z nich nejmladší narodil, přinesli z lesa domů jeho tatínka. Dřevěný chléb, který těžce a usilovně dobýval den po dni, od úsvitu slunce až dávno po jeho zhasnutí, zachytnal mu tak krutě a nemilosrdně, že se již od jeho krajíce neodtrhl. Padající strom, mohutný buk klesl mu znenadání do náruče tak nešetrně, že na lesní pasece žil jen několik chvil v hrozných myšlenkách na slabou ženu a sedm dětí – sirotků. A proto jeden po druhém museli hoši záhy do práce, sotva se sami hýbati dovedli. Páslí postupně husy, pak dobytek, pracovali v hospodářstvích u bohatých lidí. Co vydělali, stačilo sotva pro tolik hladových krků, a proto šel brzy druhý a třetí do práce. Maminka se s nimi nemazlila. Uvázala každému chudý uzlíček, když odcházeli do vzdálené služby, do uzlíčku dala černou buchtu, na čelo požehnání a křížek, přivinula synka k sobě, v očích se jí zaleskly slzy a hajdy, musel do světa.“

Tenkrát na druhé straně hlubokého lesa se probudilo bohatství lesku. Zvláštní, tvrdý písek dal chudým lidem z okolí výživu. Jednoho dne tam uplácali hrnce a kotle z bílé hlíny, do nich dali ten písek a hřáli, žihali, míchali, až se ten písek roztavil. A pak jej brali úzkými, dlouhými píšťalami z ohně. Na jednom konci plamenný, žhoucí kotouč, na druhém konci měch lidských plic, nadmutých do prasknutí; uprostřed tvrdé lidské dlaně, otáčející tou foukačkou, kroutící a pohybuující tím roztaveným zázrakem, čirým i barevným, jak bylo právě třeba. Kus po kuse odklepávaly ruce s tyčí nejrůznější předměty a jiné ruce se jich zase chápaly pomocí vidlic a tyčí, usazovaly znovu křehké výtvořky blíže toho ohně, v němž se ztrácely štípy a celé kmeny. Práce ubíhala pod rukama a ve vedru, v dusném, těžkém, dýmem a výpary přesyceném prostoru žili a stravovali se lidé. Sklo jim užíralo zdraví. Bralo jim červeně s lící, odnímalolo lesk očím, vysoušelo morek i krev a ti, kdož sem přišli silní a statní, kypící mládím, odvahou a pružností svalů, nakláněli se brzy vpřed, záda se jim lámala a oči rudly ohněm, který pářil a který také spaloval. Zhrozili se vždy tíže vzduchu vanoucího z horských lesů a dolů a když vycházeli z hutí, padali

až omámení jeho přesilou. A tak začali brzy odpadati z práce, jako stroje, které se námahou opotřebovaly. Přišli za ně noví, svěží, silní dělníci, sotva si uvědomující, že také z nich do pěti, deseti let budou trosky a střepy postupně odumírající. Tak tomu bylo i s mamincinými synky. Odeházeli za lepším, lesklejším výdělkem, žhnuli u tavicích pecí a ztráceli se den po dni. Jazyček na váze zdraví a života povážlivě kolísal, a když první z nich se octl doma, vetchý jako starý peň, zlomený, zestaraný, počítající s hrůzou svůj čas, zbytek dne a života, bylo jim všem smutno až k smrti.

Doprovodili jej na venkovský hřbitůvek na kopci hlubokou, polní cestou a bratři-skláři jen s obtíží vydýchali při chůzi to stoupání. I oni již byli poznamenáni, předurčení pro bílou smrt, která jako by výsměchem v posledním zápase zbarví červení líce, poselstvím to krve, která jednou vyletí, vytryskne, aby přerвала vetchý kořínek života, zdrtila v nic všechno očekávání a vysvobodila z trápení, hrůz a strádání. Chodili touže cestou. A tak si mladší bratři našli již vyslaný chodníček přes lesy a hory do žhoucích hutí a maminka usazená a zničená šlapala opět na kopeček do zahrady mrtvých. Rovy se tu jen množily. Ale nejen její děti, nýbrž synové, muži i otcové jiných a známých rodin brzy pouštěli divotvornou trubici z rukou. Jak dosáhli určitého věku, smrt je kosila, nikoho nevybírajíc, neboť neznala slitování ani rozdílu.

Posledního synka, nejmladšího, už maminka do hutí nepustila. Schraňovala si ho jako vzácný poklad, jediného zbylého ze sedmi. Zachránila ho od hutí, ale jen na krátko, neboť života mu nepřidala. Bylo to v zimě a doma nebylo kouska dřeva. Vítr šlehal do stavení a nevlídný mráz se drze vtíral do sebemenší skuliny. A proč by ne? Nebylo čím ho odtud vyhnati. Strádali oba, ale navzájem se hráli pohledem důvěry a silou lásky. Konečně to hoch nevydržel. Vydal se přes matčino varování pro dřevo. Ale jen zašel, spustila se hrozná vánice, že bys neviděl kus cesty před sebe. Všecky cesty zapadly sněhem. Lepil se na nohy, houští, roští, pohlcoval tě, nenasyta, a hned za tebou zametal kdejakou stopu. Hoch se dlouho nevracel. Maminčino srdce mrzlo více úzkostí než zimou, chvěla se starostí a necítila hladu, tohoto stálého jejich spolubydlícího. A když se předčasně rozprostřela tma, nevydržela sama v chladné světničce. Měsíc pěkně zářil a hvězdy div nepadaly k zemi. Všechny se dívaly z nebeských oken dolů na zmučenou a trpící maminku.

Věděla jen, kterým směrem zmizel hoch. Nedbala hladu, necítila mráz, který páčil v prstech. Vzpomněla si, že nahoře v lese před lety málem zahynul hrabě zimou a vysílením ve vlčí jámě. Což, byl-li snad i její syn někde sám v takové díře, vyčerpaný a napolo zmrzlý a . . . Ani domyslíti nedovedla a hrůza i starostlivost jí hnaly vpřed. V sypkém sněhu cupala jen pomalu: byla staričká a brzy jí síl ubývalo, oči se horečně dívaly na všechny strany, hledaly, pátraly, omdlávaly . . .

A najednou ho našla: seděl pod vysokým smrkem, hrál se u mohutného ohně, který šlehal odněkud ze země. Byl veselý, zdravý a nebyl sám. Na ohni žhnul veliký tyglík, plný skloviny, kolem něhož stály ostatní její děti, skláři. Brali si roztažené sklo a tvořili z něho rudá srdce, která nejmladší syn navlékal na stříbrnou nit. Ani spočítat si netroufala, kolik jich bylo. A stále

přibývala nová a krásnější. A když se jich zeptala, komu to chystají, řekli jí, že mamince. Nezdržela se: rozpráhla náruč a všechny je objala a líbala. Na rudá ústa i na lesklé, zářící oči. Byla šťastna a bylo jí tolik teplo . . .

Teprve když nastala obleva, odvážili se lidé do lesů, aby hledali zmizelou vdovu a jejího syna. Štěstí jim přálo. Našli je oba naráz, stulené k sobě v posledním objetí. Protože nebylo možno přenést je na hřbitov, vykopali jim na místě společný hrob. Zarostl travou a kvítím a po letech se z něho vyvíhl mladý smrček. Má jediný společný základ a sedm štíhlých kmenů, sedm bratříčků. Jeho kořeny pryť sahají přímo do mamincina srdce.“

Chvilí bylo ticho. Pak se druhý lyžař přiblížil ke stromu a prohlížel si jeho stavbu. „Vskutku, jedinečná hra přírody. Je ve svých nápadech rozmarná jako žena. Sedm smrků,“ usoudil.

„Sedm bratříčků,“ doložil jeho společník.

„Ale teď nám již mnoho času nezbyvá; tma houstne, obraťme a zpět,“ rozhodl první.

Hole se zabořily do sněhu. hroty nahnuly, zatočily, silné paže máchly vzduchem a čtvero pruhů se rovnoběžně zalesklo na sypkém sněhu. Fičel ostrý, studený vítr a unášel s sebou poprašek ubroušený na umrzlém povrchu rázným, rychlým pohybem lyží.

Miroslav Novák

Samota

Jsem sám.

Opustili mne přátelé drazí;
opustili mne, dávajíce mi volnost,
bych trpěl v míru.

Přátelé jsou vždy dobří a prozíraví.

Ve světnici jsem sám
jako na světě.

A nyní cítím opravdově, jak miluji
všechny lidi, již klidně si jdou svou cestou.

Přel. O. F. Babler

Gino Novelli

Výtvarník s pravým citem pro náboženské motivy

Pokouším-li se již tímto nápisem charakterisovat akademického sochaře, malíře a grafika Emila Hlavicu, cítím, že musím podškrtnouti slůvko „pravý“ v celém jeho smyslu a pojmu. Jsou výtvarníci, kteří se nutí ve svých pracích do náboženských neb přímo církevních motivů, ale výsledky jejich práce jdou mimo cíl. Nikoliv proto, že by ti lidé nebyli zbožní, ale není každému dáno, aby měl onen vytoužený pravý cit, o němž mluvím. Nestačí jen upnout se myšlenkově k Bohu, hovořit s ním modlitbou, zpovídat se a přijímat rozhřešení, ale je také nutno umět si představit zevně tvář lidské zbožnosti, pokory a odevzdání. Valach Emil Hlavica, dnes asi 47letý, rodák ze Vsetína, je syn lidového umělce-řezbáře, jenž z vnitřní potřeby zhotovoval krucifixy s ukřižovaným Kristem a tradičně zpodoboval Pána Ježíše i Bohorodičku. Syn Emil, který se vyškolil v otcově řemesle a vypracoval se k vyšším výtvarným úkolům na pražské akademii v třídě prof. Myslbeka, nese ve své bytosti od malíčka *pravou* zbožnost zároveň s oním *pravým* citem pro náboženské motivy. Zhotovování „Betlemů“ bylo mu dobrou přípravou. Od snahy o zevní pravdu vnikal do nitra osob, putujících ke Kristu, ať již v modlitbách nebo v oněch představách cesty do Betlema. Lety vyspíval a čím více se zdokonalovala jeho technika, tím úsilovněji kráčel za osobitým ztělesněním křesťanské zbožnosti.

Není třeba dlouhého výkladu k ukázkám jeho umění. Pohleďte na snímek sádrového odlitku klečícího díla to, jež patří J. E. panu arcibiskupovi dr. Prečanovi v Olomouci. To není jen utlačený, upracovaný venkovan ze Vsacka, to je především zbožný křesťan, který při své modlitbě vidí před sebou Boha a lepší život posmrtný. Byť se dnes musí plahočit v potu tváře a do únavy, ví, že jeho chvíle přijde. Popatřte i na klečící ženu, výtvarně zpracovanou v dřevě. Též u ní postřehnete, že svýmihovory s Bohem se blíží svému vykoupení již na tomto světě. Ať je kobzolí sebe méně a plahočení všedních dnů sebe větší, modlitba jí dává nejen útěchu, ale i spasnou vidinu příštího zmrtvýchvstání v krásnějším světě. Zří asi před sebou nebe, zří v něm nesobecky nejen sebe, ale i své děti, snad též muže, je-li svými skutky hoden toho, aby se milosrdný Bůh nad ním smiloval.

Zainyslete se nad „Ukolébavkou“ Emila Hlavice: je to mánesovský motiv, zní v něm česká nota, ale je to zároveň hovor s andělíčky – zejména s andělem strážným, který má opatrovat její dítě. Ten anděl – to je kus nebe, kus věčnosti, vtělená nadpozemská radost.

A na reliefu Zbožné dívky je symbol Bohorodičky nebo jiné světice, která své robátko za asistence pošle nebeského odevzdává přímo Bohu, neboť to děťátko je přímo z armády maličkových, zasvěcených již od početí Bohu. To není plod světské lásky. To je nositel vyšších úkolů. Ale nejen ten maličkový: i matka, tvář asketka, nepoznala vezdejších rozkoší.

„Svatá rodina“ a jiné výtvarné práce ospravedlňují titul, ježž jsem článku dal. Všimněte si extatického úsměvu, který doprovází modlitby těch drob-

ných lidí. Emil Hlavica o nich ví, že vejdou do království nebeského, a tak je vtěluje do svých výtvorů, ať už je to sochařská hmota nebo obraz. Měl bych ukončit tím, čím jsem začal. Ale nečiním toho, neboť stačí, podíváte-li se znovu na nápis a ověříte si pravdivost mých slov.

Jaroslav Horáček

Vánoční

Nad tíšinou zavátých cest
pod lesy stříbrných hvězd
lid růží nebeskou jak slunce zřel plát.

Nad střechami chlívů a chat
lid zlatou hvězdu viděl stát.
Pastýři běží naslouchat:

Andělů písni, jež z rohů tmy
v slavnostní chorál mohutný
nad bílým krajem se zvony rozhoupává.

*

Země rozechvělá nejvyšší chválu vzdává:
Pánu na výsosti budiž dík a sláva,
pro radost ubohých, jež Synáčka se vzdává.
Gloria!

Pod žlabem na slámě v chudobě usíná Marie,
ze srdce ženy nejčistší rozkvetla lilie.
Gloria!

Adolf Cajdoš

Okna

Cesty, které vedou do Říma

Již od slavných dob velkých římských císařů obracejí se zraky všeho světa k Itálii, kolébee evropské vzdělanosti a středu křesťanského světa. Tato země, netoužící ani z dychtivosti ani z nutnosti po přijímání kultur jiných, je a dlouho ještě zůstane nejen soběstačnou, nýbrž nevyčerpatelnou studnicí poznání pro všechna odvětví umění a věd. Klasické umění antické, proti němuž jsou moderní směry, zvláště v umění malířském a sochařském, jakousi dekadencí, třebať usilují na podkladě klasicismu o paralelní krok ve výrazu s technickým pokrokem doby, zůstane vždy základním kamenem myšlenkové soustavy evropského lidstva. Města italská, zárlivě strážící mezi sebou a před zraky ostatního světa stopy dějin politických i kulturních, jsou sama o sobě velkými uměleckými sbírkami, budícími každým okamžikem úžas cizinců a stupňující nadšení obdivovatelů krok za krokem italské pouti až k zářícímu středu všech věků a pokolení – věčnému městu Římu. Každý, kdo touží se potěšiti pohledem na nesmrtelná díla římské antiky, musí shlédnouti památkami aspoň význačných italských měst: Benátek, Padovy, Mantovy, Milánu, Ferrary, Bologny, Pisy, Florencie, aby ne unaven, nýbrž hoře stále větší dychtivostí, našel nejvyšší útočiště ve stínu trůnu Kristova náměstka na zemi – v Římě. Proto všechny cesty vedou do Říma.

V dnešní době, kdy se opravdu mnoho cestuje, je slunná Itálie cílem mnohým dychtivým a proto skrovné průvodce doby dřívější obohacují hodnotná literární díla spisovatelů novým nazíráním na krásy římské antiky, studující v konfrontaci historie a současnosti zemi, lid a poměry. Tím se nám dostává dobrých informací, někdy sice více osobních, vždycky však poetických, nezkraslených, usměrněných uměleckým názorem jejich autorů.

Ze starších si Itálie získala zcela *Jaroslava Mariu*, který v této zemi po víc jak čtvrt století v letních měsících hledá osvěžení a zároveň posiluje svou lásku ke klasickému umění. Jeho umělecký profit z těchto cest, spoutaný názvem *Itálie a my* (Praha, Sfinx, 1932), je opravdu veliký. Ve svých obšírných poznámkách, jež se datují až rokem 1912, všímá si pozorným okem literáta-beletristy vědního života a zachycuje jeho dění jako na celouidový pás filmového aparátu, větší však zájem soustřeďuje a zraky své napájí pohledem na nevyčerpatelné krásy bohatých pokladnic uměleckých. Zde uplatňuje nejen své vzácné zkušenosti, nýbrž i prohloubené vzdělání, živé nadšení pro umění malířské a sochařské. Konečně svým přirozeným sklonem ke kritice lidského konání nedovede si odpustiti posouzení vzájemného poměru česko-italského, pokud tento poměr zanechával stopy v českém životě ať soukromém, pak se to dotýká osoby autorovy, nebo veřejném, kdy na základě nahytných zkušeností posuzuje projevy svých soukmenovců.

Cítíme-li ve spise Mariově jakousi musejní zvetšlost, radostné slunce italské nám zasvitne a cizokrajnými vůněmi nás opojí formou reportáže vylíčené dojmy *A. C. Nora* v knize *Italské léto* (Praha, J. Hokr, 1933). Mladý spisovatel, pozorující bez únavy krajinu za jizdy a unikající poutům předsudků, s lehkým srdcem se vydává na tuto cestu, která je příjemným osvěžením, spojeným se studijním účelem. Nebere si sebou tištěných průvodců, jde s vědomostmi středoškolského studenta a malou zásobou italských slov, aby hlavně přímým stykem s prostými lidmi českým krajanům podal obraz o zemi, kde se zrodila vrcholná díla umělecká, před nimiž všechen vzdělaný svět se klaní v hluboké úctě. Prošel většinou uměleckých sbírek, navštívil města, která každý cizinec musí shlédnout, zastavil se téměř na každé rovnoběžce od alpských předhoří na severu až po nejnižší části starověké obilnice

Sicilie. Jeho zvědavost je posilována na každém kroku a každým novým pohledem, zapřádá hovor s prostými lidmi a tak udržuje ustavičný zájem čtenáře, kreslí letmé skizzy, jichž vyprávěčskou obratností budí stále větší poutavost. Je to kniha, kterou čteme jako román.

Ze zcela jiných pohnutek navštívil Itálii *Jaroslav Durych*. Po vydání románu „Paní Anežka Berková“ uzavřel již zdánlivě kapitolu svého uměleckého tvoření ve vlastním slova smyslu a oddal se úvahám o smyslu umění v životě lidském a o pramenech umělecké tvorby. Poznal, že nejvyšším uměleckým dílem je život, proto své úsilí řídí v tomto smyslu. V knize P. Matyáše Tannera, pojednávající o životě a smrti čtyř set příslušníků Tovaryšstva Ježíšova koncem XVII. století, našel motiv, který jej ohromil a zároveň donutil, aby vykonal pout do Itálie ve snaze ukojiti zájem a objeviti v prachu zapomnění po stopách tři set let pomůcky pro studium českého pojmání baroka, pokud jsou v Itálii o tom památky. Věděl, že to bude hledání úmorné a ne vždy kladné. Proto hledal vždy to, co bývá nejméně vyhledáváno, dotazoval se, nač ani místní lidé nestačili svými znalostmi, je zklamán, když ani v hlavním městě křesťanstva nemůže použití doporučení, která by mu otevřela brány tajemství. Avšak kromě tohoto duchovního účelu cesty nemůže zamítnouti působnost prostředí, jímž je mu nutno projíti. A tu se nám jeví ve své shovívavosti k lidským slabostem s pokorným bratrstvím přijímající pohled nedůvěry, jindy jemně ironisující, mající vždy přímý a vřelý vztah a konečně lkající nad uplynulou svobodou, již následuje tíživá nutnost povolání. Těmito motivy se obírá *Jaroslav Durych* v knize *Římská cesta* (Praha, Melantrich, 1933). Ač je to kniha více studijní, přece svým výrazovým podáním, mistrovským zvládnutím myšlenky, pojmu a slova, vnáší sváteční náladu uspokojení do duší dychtivých, kteří nedočkavě čekají na každé Durychovo dílo. V souborném jeho díle je novým počátkem a novou nadějí.

Postavili jsme si tedy vedle sebe tři díla, umělecky opravdu hodnotná, jež z českého hlediska tlumočí dojmy ze zřídla evropské kultury, z něhož se bude napájeti ještě do mnohých věků, dokud technický pokrok nevytvoří snad nové středisko. Avšak první pohledy do minulosti vždy budou směřovati k této zemi a všechny cesty lidského snažení vždy povedou do Říma.

Jindřich Maria Slavík.

Nový Cervantes

Sevillan to rusý s křtící jako Vlám,
tomu bez váhání srdce svoje dám . . .

Kdo z nás nedal se za raného mládí uchvátit věčně svěží tragikomickou Musou slavného válečníka od Lepanta, jehož vlastní život bohatý na rysy ušlechtilé rytířskosti připomíná spíše opozdilého člena Artušova stolu, než satirického bořítele ideálů *hrdiny bez básně a hany*? A přesto zhývá z pandemonické lyry sevillského básníka i přes filmovou popularitu jeho díla mnohé a mnohé, co pro českého čtenáře dosud *plně nevyznělo*. Tak na př. v souborném vydání jeho *Novelas ejemplares*, jak je obětavě podal kdys J. Otto v Pikhartově překladě svojí „Světovou“ pod názvem *Poučných novel*, zaniká téměř mezi jinými rozkošný příběh dvou sevillských darebů, Rinconeta i Cortadilla, příběh sublimující v sobě čistozrnou duši španělského lidu. Záliba v paradoksní velkoleposti gesta a „ctí“, jež si umí sama pro sebe dialekticky obhájit mnohé, co jednoznačná morálka strohého Severu odsuzuje jako zločin, tento smavě románský rys dal původ i onomu kratochvilnému genu literární tvorby španělské, *šibalské povídky* (picaresca), kterou se snažili napodobiti duchaplní Francouzi (Lessage: Gil Blas) i Němci (Till Eulenspiegel).

Nový překlad této příkladné novely pod názvem *Rohánek a Strihálek* z pera našeho největšího současného *hispanologa*, lektora Karlovy university dra *R. J. Slabého* je zároveň pokusem zajímavým naše filology po té stránce, že se snaží čistě českými výrazy volenými z lidové mluvy rovnocenně vystihnouti kořeněnou mluvu, namnoze pak přímo zlodějskou hantýrku oněch španělských taškářů. Představují se nám s jizlivou ironií před groteskně se zkreslující kulisou slávy a velikosti tehdejšího kastilského imperia. Poznáváme jejich prostředí, organisovaný cech podobných darebů, jakési to zlodějské akademie, zřízené v staroslavné a bohaté Seville.

V naší desolátní době je tato perlička slovesného umění národa dávných konquistadorů pravým osvěžením, a to zvlášt v překladu tak plynném a zároveň přesném. Bylť pořízen z kritického, komentovaného vydání *Fr. Rodr. Marína* a opatřen velmi jasným českým výkladem. Knížku vytisklo Družstvo v Hranicích. Je velmi vkusně typograficky vybavena známým grafikem *Svolinským*. Vydal ji letos jako mimořádný svazek své edice *Archa Václav Čechák* v Praze v omezeném počtu 300 výtisků. *Iwo Bauše.*

Z nové české literatury

Dr. Frant. Cinek, K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778 – 1870. Str. 288. Vydala Družina lit. a umělecká v Olomouci 1934. – Spisovatel, dogmatik a autor našeho největšího liturgického díla o mši sv., přiznává v doslovu, že se octl na poli kulturní historie proti svému záměru: při studiu pramenného materiálu k životopisu *Stojanovu* přišel na mnohé věci, které nově osvětlovaly historii olomouckého kněžského semináře i vývoj národně probuzeneckého hnutí v moravském kněžstvu. Tím vznícený vědecký zájem vedl jej přirozeně k dalšímu a hlubšímu badání v tomto směru – a tak vznikla tato nová kniha, která nechce býti soustavnými dějinami, ale přináší v řadě přehledně rozčleněných a svědomitě zpracovaných kapitol množství nových poznatků, důležitých nejen pro církevního historika, ale i pro všeobecné dějiny našeho národního probuzení na Moravě. Ukazuje dokumentárně zvláště nesprávnost názoru, že národní obrození bylo výsledkem jen osvícenství nebo reformační české tradice: právě osvícenské tendence, splývající nakonec s germanisujícím rakouským patriotismem, byly největším nebezpečím pro české národní hnutí, které mělo svůj kořen v domácí tradici a bylo silným výrazem spoutané národní energie. Vedle toho je tu zajímavě sledován boj osvícenství proti církevnímu duchu kněžstva a zvl. kněžského dorostu v době josefinské i pozdější, historie pozvolného národního uvědomování, slovanské knihovny seminární atd. – všechno to podepřeno přesnými doklady ze seminárního a fakultního archivu, velkou většinou dosud neznámými dosavadním kult. historikům. Také literární historie moravská bude tu míti možnosť opravit nebo doplnit mnohé své údaje a vývody. Z celé knihy *Cinkova*, jejímž pečlivým vydáním získala si také Družina lit. a umělecká nemalou zásluhu, vane láska k pravdě, národu a církvi. *M.*

Dr. K. Krejčí, Polská literatura ve věrech revoluce. S předmluvou univ. profesora dra *M. Szykowského*. Str. 397. Cena 40 Kč. Vydalo naklad. Orbis v Praze v říjnu 1934. – Autor, profesor jazyka a literatury polské na pražské universitě, zpracoval tu podrobnou analýsu a s velikou odbornou znalostí zajímavé thema: jaký ohlas v polské literatuře měl revoluční rok 1905. Rozděлил si tehdejší lit. směry a význačné osobnosti v pět skupin (positivisté, modernisté, *St. Żeromski*, *St. Brzozowski* a literatura revolučně-socialistická) a

sleduje při každé, jaký byl jejich vnitřní poměr k revolučnímu převratu, jak reagovaly na zevnější politické události, jak vyjádřily ve svých dílech toto stanovisko a jaká byla umělecká hodnota oněch živlů, které z revolučního ovzduší pronikly do polské literatury. Autor píše ovšem pro české čtenáře, a proto se neomezuje jen na své užší thema, ale vylučuje u každé skupiny podrobněji její ideový vývoj nebo načrtává celkový obraz jednotlivých lit. osobností a podává rozbor jejich děl, nakonec pak úplný přehled polské revoluční literatury. Ukazuje, jak velké naděje vzbuzené revolučním výbuchem brzy dohasínaly a smutně skončily v dílech plných pesimismu, nezdravé fantasie nebo i parodie, až konečně postava socialistického revolucionáře změnila se ve válečnické literatuře, hlavně v dílech St. Žeromského a Jul. Kadena Bandrowského, v postavu polského „střelce“. — K dobru třeba přičísti, že spisovatel sleduje také poměr revoluční polské literatury k obdobné literatuře ruské. M.

Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl. Obálka a typograf. úprava A. B. Kohouta. Str. XXXII a 360. Cena 40 Kč. Vydalo naklad. L. Mazáč v Praze v říjnu 1934. — Překladatel, profesor románských jazyků a arabštiny na amer. universitách, spolupracovník četných odborných zahraničních časopisů a vědeckých společností, věnoval práci o této knize nevšední péči a svědomitou péči, jakou mohla zroditi jen opravdová láska k dílu tak málo časovému a populárnímu. Viděti to i z dlouhé zajímavé předmluvy a úvodu, kde líčí historický a literární význam Koránu a zabývá se také jeho překlady, i z bohatých věcných poznámek. Tuto práci nutno uznati, i když nesouhlasíme s některými názory, na př. o vývoji náboženství a o křesťanství. Je také zřejmo, že Korán sám neposkytne katolickému inteligentu něčeho kladného k prohloubení duchovního života. Má však jako historický dokument svůj význam pro srovnávací vědu náboženskou i pro kulturní dějiny vůbec. Proto se ujal českého překladu již před válkou (1913) katolický kněz Dr. Ignác Veselý. M.

Bronislav Nušič, Autobiografie. Přeložil J. M. Smazal. Obálka Ant. Pelce. Stran 301. Cena 27 Kč. Vydalo naklad. Svazu čs. důstojnictva „Vok“ v Praze 1934. — Známy jugoslávský spisovatel a dramaturg vydal tuto knihu ke svým šedesátinám, český překlad vychází k jeho sedmdesátinám. Zklame ovšem toho, kdo by v ní hledal opravdovou autobiografii v obvyklém smyslu; několik těch životních údajů a vzpomínek od prvního dětství až ke sňatku dalo spisovateli-humoristovi možnost nakupiti množství veselých klukovských i studentských kousků a promístiti je útočnými poznámkami, satirickými šlehy i kousavými vtipy. Zabíhá tu nejednou až v povážlivou niravní lascivnost, slohovou trivialnost a pesimistickou negaci, zvláště tam, kde se nemilosrdně dotýká nejen různých ministrů a profesorů, kněží a úředníků, rodičů a tet, ale i samého křesťanství. Pod maskou britického ironika a vtipného humoristy proniká až příliš výrazně tvář zatrpklého skeptika. M.

Emil Zegadłowicz, Budějovické louky. Přel. Jan Karník. Str. 61. Cena 9 Kč. V grafické úpravě Břet. Štormia vydalo naklad. Vyšehrad v Praze v prosinci 1934. — Naši čtenáři znají již z četných překladů v Arše otištěných i z článků a poznámek předního polského básníka E. Zegadłowicze, povšimli si jistě také v minulém svazku ukázky z jeho cyklu Budějovické louky. Nyní vyšel celý cyklus v pěkné knižní úpravě, obdobné dřívějšímu souboru Karníkových překladů „Z polského Parnasu“. Vždy ideálně nadšený překladatel i básník sám v úvodním slově dobře vystihuje význam tohoto činu právě v době, kdy

krátkozraká politika tolik se snaží znepráteliti oba bratrské národy. Svůj názor o nutnosti vzájemné lásky a součinnosti tlumočí básník zvl. v závěrečné básni „Přátelům Čechům“, ale láska k české zemi a českému lidu vane i z celého cyklu, inspirovaného, jak známo, rodinnými tradicemi, zvl. vzpomínkami na děda, českého muzikanta, a starostlivou českou babičku, rozenou ze mlýna u Č. Budějovic. Jejich seznámení a námluvy, prostý život varhaníka na Kalvarii Žebřídké, tiché domácí štěstí ve stáří, občasný stesk po vzdáleném rodném kraji, česká lidová písnička, jež vzněcuje i hochu-studenta – takové všední náměty, ale prošlé výhni opravdového básnickova citu. Proto jsou i nám tak drahé. *M.*

André Maurois, Eduard VII. a jeho doba. Vydal Melantrich A. S. v Praze 1934. Str. 321. – V monografii Eduarda VII. je životně vykreslena doba, v níž se zrodila světová válka. Defilují v ní i jednotlivé historické postavy, někdy se značně zabarveným charakterem, tak jak čas vrýval soupeřství do duší národů. Maurois činí je průhlednými, neboť se na ně dívá s perspektivou moci a bohatství. V tom spočívá jeho umění. *J. N.*

Jindř. Maria Slavík, Gotické sny. Stran 77. Cena 9 Kč. – *Týž, Tři hry.* Stran 29. Cena 4 Kč. Obě knížky vydal Č. Beran v Olomouci 1934. – Autor Gotických snů netouží jistě po laciné popularitě. Jeho básnické prosy, psané jemně broušeným slohem, nestanou se libivou četbou širokých čtenářských vrstev. Pohrdá všední realitou, ale neshání se také po umělých, překvapujících obrazech. Je především básníkem snů a vidin, jež jako by se opravdu zrodily v mlčenlivém stínu středověké gotické katedrály: pokorní poutníci jakési nadzemské touhy, jež vyklíčila v jejich duších jako vzdálená ozvěna ztraceného ráje, rostla bolestí a třebaš nejednou odehnána od brány poznání žije věrou v konečné vykoupení a vytí se sny o nejvyšší Lásce, jež ožívá časem v srdcích vyvolených. Legendami o nich vrcholí tato trojdielná cyklická stavba, již vnitřným souladem odpovídá také druhá knížka z dramatisovaných legend: Svatá noc, Život a Vítězství světla nad stíny. Oběma knížkám dostalo se také dokonalé bibliofilské úpravy. *B. J.*

Stanisl. Hanuš, Housle a ruka. Poctěno cenou Melantricha v Praze 1934. – Po více než čtvrt století objevovalo se jméno básníka v revuích a časopisech. Teprve nyní vydává svou první knížku zralé poesie, vzácné řeči příjemně melodické, pročitelné vnitřní touhou a jakousi zvláštní zbožností. – *Kéz Pán v mých tónech sklízí – Svou úrodu.* Snad Jeho milost mám. – *Svých hlasů živou přízi – po staletích tvou duši protkávám.* – *Básně Nejtíši slova, Rodný hlas jsou z těch, které si často budeme opakovati.* *G.*

Jan Čep, Déravý plášť. Prosy. Str. 149. Cena 20 Kč. Vydal Melantrich v Praze 1934. – Nepatrná historie jednoho člověka, který se na chvíli považoval za střed vesmíru – tak charakterisuje autor sám titulní a nejdlejší povídku své třetí knihy. Její hrdina po dlouhé erotické krizi, jež prošla všemi stupni dnešního požívačného života velkého města, stojí nakonec bezbranný na okraji tmy, „jsa přikryt jenom děrami své minulosti jako žebráckým pláštěm“. Zachraňují jej vzpomínky na lepší minulost, na domov, venkov a šťastná léta dětství, jež v něm vyvolá nahodilé setkání s krajanem v Praze. „Nebýt jeho, nebyl bych si vzpomněl, že jest kdesi kraj, do kterého jsou vtíštěny šlapky mých dětských nohou a stopy mé první naděje. Bože můj, co z toho ze všeho zbývá! Kus pěšinky za našimi záhumením a na hřbitově hrob se jmény mého rodu.“ Autoru samému ovšem zbývá víc, jak ukázal ve svých dřívějších povídkách a jak dokazují i dvě jemné prosy této knihy: vzpomínka na „Poslední velikonoce“, kdy chodil s chlapi klapat, a na hostýnskou „Pout“

s raněným otcem v prvním roce války, „kdy jsme dýchali naději jako vzduch“. Jinak vane z nové knihy Čepovy opět stesk venkovského člověka uvězněného v městě i pochmurná skoro bolest duše toužící po čistých výšinách a svírané sterými pouty tíživého pozemského života. Tento odvěký mučivý boj, zrcadlíci se mnohdy i v nejvšednějším příběhu prostých lidí, dovedl vyjádřit Čep opět s oním svým vyspělým stylistickým uměním, jež jej v krátké poměrně době povzneslo mezi nej přednější naše beletristy. M.

Vladislav Vančura, Konec starých časů. Román. Str. 344. Cena 30 Kč. Vydal Melantrich v Praze 1934. – Autor sám nazývá hrdinu svého nového románu moderním baronem Prášilem. Je to ruský běženec, plukovník bílé armády, kníže, který se pojednou objeví se svým sluhou na českém zbytkovém statku, podmaní si tam svými vychloubavými řečmi a podivnými kousky zvláště všechny ženské, jež jsou po něm zrovna zblázněny, a zase zmizí tak neočekávaně, jak přišel. Tento jeho příběh vypravuje v románu formou starého kronikáře zámecký knihovník, jenž je jakýmsi protějškem knížetem, sám se účastňuje mnohých těch příhod a doprovází je svými ironickými poznámkami. Tak se podařilo autoru dát také tomuto románu, třebaš jeho děj položil do poválečné doby, opět jakýsi archaický ráz, jemuž odpovídají také ty neschťné scény milostné, lovecké a hodoovní, podávané někdy způsobem dost obhroublým. Také známé stylistické umění Vančurovo mohlo se tu plně uplatnit. A celé dílo po všech těch gargantuovských příbězích vyznívá opět v jakousi melancholii, jak to vyjadřuje antipod hrdinův a vyprávěč jeho osudů: Zdá se nám, že zároveň s knížetem Prášilem byla poražena ta stránka lidské povahy, která se neváže na časné věci a která je odhodlána jíti vlastní cestou – ta stránka, z níž každému něco zbylo v srdci... M.

A. C. Nor, Jed v krvi. Román. Nakl. Sfinx-B. Janda, Praha 1934. Stran 286. – Kniha je obrazem idylické vesnice, z něhož plasticky vystupuje její skrytý život ctnostný i hříšný. Sudičská vášeň, onen známý jed našich vesnic, rozleptal i tuto dědinu, stal se příčinou tragického boje dvou rodů. Boj končí zhářstvím a smrtí. Autor výstižně zachytil hrubou duši malých lidí, která se mnohdy nezastaví ani před zločinem, i když se svíjí ve svém utrpení. J. N.

Gejza Vámoš, Odlomená haluz. Román. Vyšlo nákladem Melantricha v Praze 1934. Stran 327. – Slovenský prozatér líčí nervosní prostředí orthodoxních židů. Ustavivým polemizováním s Bohem vhná hrdinu románu do nejužší soutěsky života, již těžko překonat duchu vyspělému. A hle, člověk, který zatrpkl zkušenostmi, člověk slabý, snadno přeskočí životní bariéru a vrhá se do autorova krásna, jež však jest psychologickou nemožností, poněvadž je pouhou prázdnotou. Zde nejen psychologie, nýbrž i logika značně selhala. J. N.

Václav Menger, Jaroslav Hašek zajatec číslo 294217. Naklad. Sfinx v Praze 1934. – Přítel autora „Švejka“ vydává zde své vzpomínky, v nichž, jak praví, chtěl zbavit památku Jarosl. Haška všech hospodských nánosů, ukazuje nám Haška jako člověka zlatého humoru, čistého srdce a bojovníka pro pravdu. Kniha se dobře čte a snad se autorovi záměr uctít jí památku svého nejlepšího přítele podařil. Některé scény, i když konečně nemůžeme o jejich pravdivosti pochybovat, mohly být podány méně realisticky. G.

Bibliografické poznámky

Dr. Jos. Vrchovecký, Věda a víra podle vynikajících přírodoppytčů. Str. 163. Cena 7-50 Kč. Vydala Matice cyrilometodějská v Olomouci 1934. — Známy náš filosofický a apologetický pracovník vyličuje v 10 kapitolách, jak soudili vynikající přírodoppytci o víře v Boha a Krista, o modlitbě a církvi katolické, o atheismu, darwinismu a materialismu a ukazují tak přesvědčivě, že pravá věda vede přímo k náboženství. Kniha prospěje všem vzdělanějším čtenářům a poskytne látku i k apologetickým přednáškám.

Karel Tauš, K padesátiletému jubileu českého Národního divadla v Brně. Str. 108. Nákladem Zemského divadla v Brně 1934. — Knížka je určena hlavně pro potřebu řčníků a škol i rychlou informaci těch, kdo se zajímají o brněnské divadlo. Podává nejprve stručný přehled vývoje divadelního života v Brně od 13. století, načež líčí vlastní činnost za uplynulé půlstoletí. Jest ozdobena několika obrázky.

Katolický almanach 1935. Redakcí dr. F. Formánka vydalo Universum v Praze 1934. Str. 172. Cena 8 Kč. — Výborná příručka podává přehled různých proudů a snah katolického života u nás v poslední době: školství, charity, liturgického, misijního a filosofického hnutí, vzdělávacích a odborových organizací, časopisů atd. — vedle řady věcných článků, jež nastiňují program budoucí činnosti. Mnohým bude jistě zvláště vítán kulturní kalendář katolíků, v němž V. Bitnar načrtává seznam památných výročí našich pracovníků pro celý rok 1935. Třeba si jen přátí, aby Almanach vycházel každoročně a stále se zdokonaloval.

François Porché, Bolestný život Baudelairův. Naklad. „Orbis“ v Praze 1934. — Svatopluk Kadlec, šťastný překladatel „Květů zla“ přeložil toto cenné dílo k poznání lidské osobnosti krále básníků rovněž velmi zdařile a záslužně. rv.

Jos. Koudelák, Senička. Třetí vydání. Graf. výzdoba K. Homoly. Jako 4. sv. sbírky Plamen, kterou rediguje St. Vrbík, vydal Č. Beran v Olomouci v říjnu 1934. Vytiskli ve 250 výtiscích Kryl a Scotti v N. Jičíně. — Je jistě potěšitelné, že jedna z prvotin básnickových, plná opravdové, vřele procítěné poesie hanáckého venkova, dočkává se již 3. vydání. Také krásná graf. úprava činí z ní knížku srdečně milou.

Svatopluk Kadlec, Příliv. Poctěna cenou Melantricha v Praze. „Tvé břicho v obrys listu palmy sám tvůrce tvarů darem dal mi.“ Rým velmi šťastný. A na tom dosti. Naše touhy jdou mnohem výše! rv.

Kornel Makuszyński, Okřídlený chlapec. Letecký román. Přel. a pro českou mládež upravil J. Janouch. Ilustroval Jos. Vodrážka. Str. 200. C. 20 Kč. Nákl. Vyšehradu v Praze 1934. — Pěkný a poutavý románek prodavače novin, sirotka, jenž pomocí dobráckého redaktora dosáhne vyplnění své největší touhy: stane se letcem. Svěží sloh, spádový děj a vkusná zevnější úprava knihy doporučují jí zvláště dospívajícím hochům.

Pavla Dvořáková, Marta a Maria. Román o dobré ženě. Str. 188. Cena 6 Kč. Vydalo naklad. Vyšehrad v Praze 1934. — Líbivý románek, jenž zahajuje novou knihovnu lidových románů, Vyšehrad, líčí život v jádru dobré ženy, jež přes četná pokušení zkaženého

pražského prostředí zůstane pevnou a po těžkých ranách dochází i štěstí. Aby vyzdvihla svou hrdinku, nakupila spisovatelka až příliš mnoho těch svodů a zvláště manželských nevěr. Neočekávaný zásah bohatého starce do osudů Marie a záhadného muže do osudů jejího manžela v afrických koloniích působí hodně romanticky.

Jón Svensson, Nonni a Manni. Tři povídky o dvou islandských hoších. Přel. Jan Hrubý. Str. 254. Cena 15 Kč. Vydalo naklad. Vyšehrad v Praze 1934. – Dnes již světoznámý spisovatel-jesuita vypravuje v těchto třech povídkách několik zajímavých dobrodružství, jak je prožil v mladých letech se svým mladším bratrem na rodném Islandě a okolních krajích. Přečtou si je se zájmem i dospělí.

Jan Vrba, Boží mlýny, velké vydání, ilustrované akad. malířem Fr. Vroblem, 244 stran Kč 44.–, váz. Kč 60. Nakl. L. Mazáč v Praze 1934. – Nejpopulárnější Vrbův chodský román vychází v novém ilustrovaném vydání, které bude jistě hledaným dárkem. Zemiřelý malíř Ad. Kašpar nalezl ve Vroblovi důstojného nástupce. rv.

Jan Vrba, Zubřany. Román. Díl I./III. 1032 str. za Kč 75.–. Nakl. L. Mazáč v Praze 1934. – Autor líčí v této objemné práci groteskní činnost některých českých lidí za velké války, kteří nedovedli pochopit velikost dějinné chvíle, která měla přinésti porobenému národu svobodu. rv.

Několik nových knížek pro mládež. Z naklad. Ad. Synka v Praze: *F. Kaestner, Bylo to 35. května.* Kč 16.–. Povídka kobyly, která přes protekci u svazu drožkářských kobyľ je bez zaměstnání. Je to týž autor, který dal dětem knížku „Emil detektivem“. – *Václav Řezáč, Poplach v Kovářské uličce.* Kč 24.–. Frantík odcizí nepoctivému hokynáři knížku s dlužníky, v níž hokynář jim podle libosti připočítává, aniž si z toho něco dělá. Téměř detektivní děj se šťastným koncem pro Frantíka. Jos. Čapek dal knížce pěkné obrázky. – *Ema Řezáčová, Špička chce k novinám.* Kč 14.–. Špička jest roznašečkou novin, pokusí se o štěstí na jevišti, ale na konec se stane redaktorkou. Veselá knížka pro děvčátka. – *Emil Holan, Jirkův velký vynález.* Kč 13.–. Chudý hoch, který nemůže dokonati studie, zabývá se vynálezem, jímž pomocí svého otce se stává zámožným. – *O. F. Heinrich, Útok na R 148.* – Kč 9.–. Syn hradlaře Pavlík zastaví svou duchapřítomností vlak, na nějž měl býti spáchán atentát. – *E. Hinzemannová: Inka.* Kč 20.–. Povídka o Ince, která přes překážky se stala akademickou sochařkou. – Naklad. Melantrich v Praze: *Josef Heyduk, Hoch a džbán.* Kč 12.–. Povídka o chlapci, který prodává vodu, aby pomohl rodičům. – *I. Foglar, Přístav volá.* Povídka o chlapci, který hledal dobrodružství. – Nakladatelství „Novina“ v Praze: *Alois Musil, v zakletém zámku.* Kč. 22.–. Dobrodružná povídka vynikajícího učence a cestovatele. – *Jiří Marlicz, Tajemná jeskyně.* Kč 22.–. Výprava mladých hrdinů k pokladům tajemné jeskyně.

Straub August, Marienlegenden deutscher Landschaften. Kč 18. Reinhold. – Verlag – Wien. – Pečlivě vypravený svazek mariánských legend, vyzdobených dřevoryty R. Reinholda.

Poznámky a zprávy

Adolf Fierla, z jehož básní přinášíme ukázkou v tomto svazku, je mladý polský básník z našeho Těšínska. Pro nás dvojnásob pozoruhodný. Především jako skutečný poeta, v němž polská kritika uznává básnického mluvčího slezského lidu vůbec a jeho hornického živlu zvláště. Při tom důzno zdůraznit, že se Fierla nedívá do uhelné šachty černými skly třídní nenávisti, nýbrž hledá a nalézá tam i paprsky slunce, milost Boží a dobrotu lidského srdce. Těžká práce havířova je u něho podivuhodně prozářena poesíí a láskou. Jak je tu polský poeta na lony vzdálen od slepé a jedovaté nenávisti Ondřeje Lysohorského, favorisovaného pražskou literární levicí! Ale Fierla jest významným zjevem také jako uvědomělý zprostředkovatel české kultury mezi svými krajany. Za tím účelem přednášel Polákům několikrát o české literatuře a zejména o Wolkerovi, jemuž věnoval také samostatně vydanou studii a svazček vlastních překladů, velmi dobře vystihujících ideový směr obsahu i formální vlastnosti veršů českého básníka. Fierla, dříve polský učitel na Těšínsku, studuje nyní na pražské filosof. fakultě a horlivě se obeznamuje s českým životem i všemi kulturními zjevy. Svědčí o tom i jeho zájezdy do významných českých měst, z nichž dojmy vystihuje veršem vtipným i plastickým. Vitáme v něm s radostí nového a zdatného budovatele mostu přes příkop, který mezi Čechy a Poláky lehkomyšlně a vyzývavě prohlubuje vysoká politika varšavské vlády i někteří jeho nerozvázní krajané.

J. Kk.

Moravští katolíci v české literatuře. Subskripce na toto významné a potřebné dílo *Viléma Bitnara* skončila se dnem 31. prosince. Přesto, že se přihlásilo závazně jen 70 subskribentů, doufá Družina literární a umělecká, že si knihu ponechají také ostatní naši odběratelé, kteří snad naši výzvu přehlédli nebo opomenuli zaslati přihlašovací lístek. Svědomitě po dlouhá leta pracované

dílo bude nejen nepostradatelnou pomůckou pro odborníky, ale i každému vzdělanému katolíku bude spolehlivým pramenem všestranných informací o současné katolické kultuře na Moravě.

Duchovní akademie česká počila letos cenou také obsažnou knihu *Frant. Dohnala: Ideje a profily*, vydanou nákladem Družiny literární a umělecké. Obětavý autor, který se již dříve vzdal také práva na honorář, věnoval tuto cenu (1000 Kč) Družině literární a umělecké. Kéž by jeho příklad pohnul aspoň těmi, kteří dluží značné sumy za Archu i za odebrané knihy a tak podlamují celou vydavatelskou činnost.

Život Ježíše Krista v kraji a lidu izrael-ském. Pod tímto názvem začíná vycházeti také v českém překladu P. Ant. Strážce a nákladem Vyšehradu v Praze velké náboženské dílo, které mělo v poslední době krásný úspěch ve všech světových literaturách. — *Frant. Michael Willam* vylíčil v něm kromě známých výjevů z Evangelia tolik nových věcí o životě Kristově a jeho době, vylíčil je tak živě a pravdivě, že se nám zdá, jako bychom žili v oněch dobách. Autor napsal svou knihu jasným, výrazným slohem, který ji činí přístupnou a užitečnou i prostému čtenáři. Český překlad vyjde asi v 15 sešitech o 32 str. (po Kč 2-50) a bude ozdoben 24 přílohami s 33 fotograf. obrázky na křídlovém papíře. Po ukončení sešitového vydání bude cena díla Kč 50.—, váz. Kč 65.—. Přihlášky u každého knihkupec nebo v nakladat. Vyšehrad, Praha II., Václavská 12.

Literární noviny, vydávané nakladatelstvím Sfinx, začaly opět vycházet po dvouleté přestávce za redakce Boh. Mathesia.

První svazek nového ročníku Archy vyjde v březnu. Redakční uzávěrka pro hlavní část je 5. února, pro Okna 25. února.

Seznam knih

které vydala a nabízí

Družina literární a umělecká

v Olomouci, Wilsonovo 16.

B Á S N Ě

- F. B. Děrda: *V bouři života* (snížená cena Kč 4.50).
K. Dostál-Lutinov: *Orlí fanfáry*, II. vyd. (Kč 10.-). *Květinky* (Kč 10.-).
Ve mlýně světa (Kč 10.60).
Jan Karník: *Závětrí* (snížená cena Kč 4.50). *Vosí hnízdo*, epigramy
(Kč 7.40).
Fr. Kašpar: *Zastavené hodiny* (snížená cena Kč 6.-).
Fr. Kyselý: *Z říše světla* (snížená cena Kč 9.-).
Fr. Odvalil: *Co v duši zaléhálo* (snížená cena Kč 4.50).
Fr. Strážovský: *Hvězdy Mariánské* (Kč 5.40).
J. Maria Slavík: *Legenda o neznámém světcí*. Bibliofilské vydání
(Kč 25.-).
Fr. Zýbal: *Pěl ptáček* (snížená cena Kč 4.-).
Rozebrány jsou: K. Dostál-Lutinov: *Šlehy u něhy*.
Fr. Dohnal: *Zklamané touhy*.

D I V A D L O

- Gabriel Ronaj: *Sluneční píseň* (Kč 2.-).
Fr. Strážovský: *Mariánský sloup* (snížená cena Kč 5.-).
Rozebráno je: Gab. Ronaj: *Ve městě*.

K N I H Y P R Ó Z Y P O U Č N Ě I Z Á B A V N Ě

- B. K. Bečvan: *Emča detektiv*. Románek mladé lékařky. Cena Kč 16.-.
Novinka! Apartní úprava!
Václav Bělohlávek: *Oheň Eliášův* (snížená cena Kč 7.-).
Fr. Dohnal: *Studie a profily*, I. díl (Kč 15.60), II. díl (Kč 25.60).
Hub. Havránek: *Duše Hané*, povídky a obrázky z Hanáckého života
(Kč 20.-).
Prokop Holý: *Suzanna*, biblický román (snížená cena Kč 12.-).
Jaroslav Hruban: *Pout do Ravenny*, román (snížená cena Kč 8.-).
Duše mosaik, román (snížená cena Kč 9.-).
Alois Lang: *Otec pouště sv. Jeroným*, životopisný obraz (snížená cena
Kč 9.-).

Lipanský Jetřich: *Athos*, cestopisné obrázky z mnišské republiky na hoře Athosu (Kč 11·60).

Fr. Odvalil: *Kavky na věži*, novodobý román ze života kněze (snížená cena Kč 12·-).

Dominik Pecka: *Matka Boží v trní*, román mladého kněze (rozebráno). *Jarní sonáta*, román ze studentského života (Kč 21·-).

Jar. Řehulka: *Tetky a ježibaby*, hanácké humoresky (Kč 10·60).

Sborník *Dante a Češi*, bibliofilské vydání brožované (snížená cena Kč 20·-), skvostně vázané (snížená cena Kč 50·-).

Sborník *k padesátinám Em. Masáka*, cena 18·-.

Břetislav Štorm: *Znaky stavu kněžského v zemích českých* (snížená cena Kč 8·-).

J. E. Trávníček: *Tobiáš Bébul*, povídky z Valašska (snížená cena Kč 8·-).

Jan Vyhlídál: *Když světová válka zuřila*, obrázky a dokumenty (snížená cena Kč 7·-).

Rozebrány jsou: B. K. Bečvan: *Nedobry*. Fr. Odvalil: *Svítání*. Em. Masák: *K branám věčnosti*. Dominik Pecka: *Assunta*. Jar. Řehulka: *Ministranti*. Stréci. Jan Vyhlídál: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?*

Ročníky II. až V. *Rodinného obzoru*, bohatě ilustrované a se zajímavou četbou prodáváme svým odběratelům po 2 Kč. Vhodné do lidových knihoven. Použijte této příležitosti, dokud jsou ročníky na skladě.

Ročníky V. (1917) až XXI. (1933) *Archy* máme též na skladě. Starší ročníky po rok 1928 prodáváme za podstatně sníženou cenu.

Studentům a bohoslovcům vedle slev poskytujeme výhodné splácení.

Dominika Pecky povídky *Člověčenství naše*, které autor vydal svým nákladem, rozesíláme za sníženou cenu 6 Kč.

Též knihy z bývalého nakladatelství Eoy, na příklad W. Kozakiewicz: *Návrat*, román studenta, probíjejícího se k Bohu, dále H. Benson: *V rozbřesku budoucnosti*, román o apokalyptickém vidění umírajícího kněze-apostaty, pak B. K. Bečvana: *Hospic u zlaté hvězdy* a jiné expedujeme za neobyčejně sníženou cenu po 5 Kč bez poštovného.

Objednávky vyřizujeme obratem! – Každá objednávka je podporou svépomocné vydavatelské činnosti katolických spisovatelů.

Pište na adresu:

DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ, Olomouc, Wilsonovo 16.